

Programmabegroting 2019

Programmabegroting

2019

Maastricht, 9 november 2018

Inhoud

Inleiding	5
Deel 1 Programmaplan.....	9
Structuur begroting	11
1.1. Investeringsklimaat.....	15
1.2. Innovatiekracht	27
1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	47
2.1. Sociale innovatie en participatie.....	59
2.2. Cultuur	67
2.3. Sport	77
2.4. Stedelijke ontwikkeling	81
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	89
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	99
3.3. Limburgse woningmarkt.....	117
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	121
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas.....	135
3.6. Water.....	141
3.7. Energie, duurzaamheid en milieu	149
3.8. Plattelandsontwikkeling	169
4.1. Bestuur	183
4.2. Overhead	199
4.3. Algemene dekkingsmiddelen	201
4.4. Provinciale Staten en Griffie	205
Verplichte paragrafen.....	207
1. § Lokale heffingen	213

2. § Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	219
3. § Onderhoud kapitaalgoederen	231
4. § Financiering	237
5. § Bedrijfsvoering	247
6. § Verbonden partijen.....	265
7. § Grondbeleid	321
Deel 2 Financiële begroting.....	325
Bijlagen.	363
Bijlage 1: Overzicht baten en lasten 2018-2022	365
Bijlage 2: Naamswijzigingen begrotingsstructuur t.o.v. 2018	367
Bijlage 3: Overzicht reserves en voorzieningen 2018-2022	369
Bijlage 4: Overzicht incidentele baten en lasten 2019-2022.....	371
Bijlage 5: Benchmark dashboard BBV	375
Bijlage 6: Investeringsbesluit.....	379
Bijlage 7: Legesverordening Provincie Limburg 2019	381
Bijlage 8: Grondwaterheffingsverordening Provincie Limburg 2019	393
Bijlage 9: Lijst met afkortingen	395
Bijlage 10: Verwerkte en aangenomen moties	403
Bijlage 11: Rollen Provincie	409
Bijlage 12: Aangenomen moties en amendementen	411

Inleiding

Voor u ligt de Programmabegroting 2019. Dit is de laatste programmabegroting die ter vaststelling voorligt in de Statenperiode 2015-2019. Deze programmabegroting maakt onderdeel uit van een totaal dossier dat bestaat uit:

- de Memorie van toelichting;
- de voorliggende Programmabegroting 2019;
- de Financiële begroting 2019 in één oogopslag;
- de Legesverordening Limburg 2019;
- de Grondwaterheffingsverordening 2019;
- Begroting 2019 Nazorg Stortplaatsen.

Financieel perspectief

Zoals uit onderstaande verkorte meerjarenraming blijkt, bedraagt het begrotingsvolume 2019 € 634,2 mln.

	2019		2020		2021		2022	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Baten en lasten begrotingsprogramma's	388,3	109,0	301,8	103,9	272,5	65,1	264,8	51,1
Overhead	47,4	0,3	47,5	0,3	47,7	0,3	48,1	0,3
Algemene dekkingsmiddelen	9,0	306,7	3,0	307,8	4,4	313,3	5,8	319,9
Provinciale Staten en Griffie	3,4	0,0	3,4	0,0	3,4	0,0	3,5	0,0
Totaal baten en lasten	448,0	416,0	355,7	412,0	328,1	378,7	322,2	371,3
Saldo baten en lasten	-32,1		56,2		50,6		49,1	
Mutatie reserves	172,3	218,3	132,6	122,2	96,0	94,8	85,6	90,6
Totaal	620,4	634,2	488,3	534,2	424,0	473,5	407,8	461,9
Resultaat	13,8		45,8		49,5		54,1	
Totaal Begroting	634,2	634,2	534,2	534,2	473,5	473,5	461,9	461,9

De Programmabegroting 2019 en de bijhorende meerjarenraming zijn sluitend en kennen een structureel evenwicht. Het verwachte begrotingsresultaat 2019 bedraagt € 13,8 mln. Wij beschikken over voldoende weerstandsvermogen om de financiële risico's te dekken en er is een ruime onbenutte belastingcapaciteit als gevolg van het bevriezen van de opcenten MRB, terwijl het wettelijke aantal te heffen opcenten stijgt. Wij hebben een sterke vermogenspositie. Onze financiële positie is gezond. De taakstellingen zijn behaald.

Inzet van onze middelen voor onze doelen en resultaten in 2019

Onderstaande tabel geeft op hoofdlijnen inzicht in de begrotingsprogramma's waar wij in 2019 onze middelen inzetten. Het betreft zowel exploitatiebudgetten in de vorm van reguliere middelen als investeringen.

€ x 1 mln.

Begrotingsprogramma	Exploitatie		Investerings	
	Lasten	Baten	Uitgaven	Bijdragen
1.1. Investeringsklimaat	26,3	1,6	6,4	0,1
1.2. Innovatiekracht	17,5	0,2	6,3	2,0
1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	12,0			
2.1. Sociale innovatie en participatie	11,0			
2.2. Cultuur	39,0	5,5		
2.3. Sport	4,5			
2.4. Stedelijke ontwikkeling	7,8			
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	75,4	14,2	79,7	3,3
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	66,5	2,3	95,5	19,0
3.3. Limburgse woningmarkt	1,2			
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	8,9	1,9	18,5	14,1
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	43,0	42,9	21,6	
3.6. Water	8,7	4,2		
3.7. Energie, duurzaamheid en milieu	16,7	4,6	8,0	
3.8. Plattelandsontwikkeling*	34,8	31,2	14,9	12,7
4.1. Bestuur	15,0	0,4		
4.2. Overhead	47,4	0,3		
4.3. Algemene dekkingsmiddelen	9,0	306,7		
4.4. Provinciale Staten en Griffie	3,4			
	448,0	416,0	251,0	51,3

*Investerings betreffen onderhanden werk ontwikkelopgave Natuur

In deel 2, de Financiële begroting, wordt inzicht gegeven in de resterende intensiveringsmiddelen van deze coalitieperiode. Ook is daar een samenvatting opgenomen van de inzet van intensiveringsmiddelen binnen de bestaande vastgestelde beleidskaders en financiële spelregels.

Leeswijzer

De Programmabegroting 2019 is onderverdeeld in zestien inhoudelijke begrotingsprogramma's, die opgebouwd zijn uit beleidsproducten. Ieder beleidsproduct bestaat uit een of meerdere resultaten, waaraan indicatoren zijn gekoppeld.

Daarnaast zijn er nog drie overige begrotingsposten: overhead, algemene dekkingsmiddelen en Provinciale Staten en Griffie. Dit zijn begrotingsposten die zich niet direct richten op maatschappelijke doelen, maar wel relevante kosten of opbrengstenposten in de begroting vormen.

Alle programma's kennen een vergelijkbare structuur (conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV)). De begrotingsprogramma's geven antwoord op de zogenaamde 3 W-vragen, die de inhoud met de begrote middelen moeten verbinden: Wat willen we bereiken? Wat gaan we daarvoor doen? en Wat gaat het kosten?

Voor ieder begrotingsprogramma wordt de relevante informatie kort samengevat. Zo kunt u in één oogopslag zien wat de thematische indeling binnen de begroting is. Alle programma's zijn op dezelfde manier geschreven. De eerste alinea vertelt waar het beleidsprogramma over gaat: wat is de scope en wat zijn de belangrijkste onderwerpen binnen dit programma. In de tweede alinea wordt de maatschappelijke opgave in kaart gebracht: wat zijn de belangrijkste trends en ontwikkelingen rondom onderwerpen die relevant zijn voor dit programma.

In de volgende alinea beantwoorden we de 1e W-vraag: **Wat willen we bereiken?** Hier is het doel breed geformuleerd om recht te doen aan de maatschappelijke opgaves waar de Provincie aan werkt. Hier wordt de richting geformuleerd die door de Provincie is gekozen om aan een maatschappelijke opgave te werken of een bepaalde ontwikkeling te stimuleren. Deze wordt nader aangescherpt door de criteria, die in de volgende alinea zijn geformuleerd. De criteria geven antwoord op de vraag "Wat vinden we daarbij belangrijk?" en geven daarmee de politieke accenten aan. Daarmee worden de door uw Staten gemaakte keuzes inzichtelijk gemaakt. Criteria beschrijven de 'ideale' situatie in Limburg om duidelijk te maken waar wij voor gaan.

Vanwege onze rol is het echter niet altijd aantoonbaar wat het resultaat van onze inspanningen is. Daarom is ervoor gekozen om meer te focussen op producten en op de wijze waarop zij bijdragen aan de hogere maatschappelijke doelen.

Beleidsproducten

Op de volgende pagina geven we antwoord op de 2e W-vraag: **Wat gaan we daarvoor doen?** Alle beleidsproducten moeten een bijdrage leveren aan een of meerdere criteria uit dat begrotingsprogramma. Daarmee geven de producten invulling aan de ambities van het College en uw Staten. Ieder product begint met een korte contextbeschrijving, waarin voor dit product relevante ontwikkelingen en beslismomenten worden samengevat. Daarna worden de resultaten voor de komende periode beschreven. Bij ieder resultaat is de rol van de Provincie vermeld. Dit om aan te geven in welke mate resultaatgebieden door de Provincie beïnvloed kunnen worden.

Verantwoording vindt plaats op basis van wat bereikt is binnen de resultaten.

Na de samenvatting van actuele resultaten volgt een tabel met prestatie-indicatoren. Prestatie-indicatoren zijn voor zo ver mogelijk op output gericht: gebaseerd op harde afspraken die door de Provincie met haar partners gemaakt zijn en concrete acties. Deze indicatoren laten de voortgang zien van zaken die aantoonbaar door de Provincie beïnvloed kunnen worden. Voor meerdere producten is het momenteel echter (nog) niet mogelijk om indicatoren aan te geven die op de afspraken zijn gebaseerd, omdat beleid nog ontwikkeld en/of vastgesteld moet worden.

Het beleid is continu in ontwikkeling en de begroting moet dit proces kunnen reflecteren. Daarom zijn in deze begroting zowel resultaten als indicatoren niet voor 4 jaar 'bevroren' maar kunnen ze

geleidelijk herzien worden. Op het moment dat er beslissingen worden genomen, moeten er wijzigingen in de begroting komen (door middel van bijstellingen, niet alleen financieel maar ook inhoudelijk). Op zo'n manier zal de begroting ook beter zijn rol kunnen vervullen als kaderstellend document in de organisatie.

Kostenplaatje: investeringen in beeld

Daarnaast, in de 3e W-vraag: **Wat mag het kosten?** staat in de Programmabegroting 2019 bij ieder beleidsproduct een specificatie van de financiële middelen. Per programma wordt ook de verdeling van kapitaallasten en personele lasten inzichtelijk gemaakt. Ook de vergelijkende cijfers van de Begroting na wijziging 2018, stand 2^e Afwijkingenrapportage 2018, zijn opgenomen. Daarmee is de begroting zo actueel mogelijk gepresenteerd.

Ook zijn nog uit te voeren investeringen/financieringen opgenomen. De grondslag voor deze uitgaven ligt vast in reeds eerder genomen besluiten van Provinciale Staten, met uitzondering van de investeringen die zijn opgenomen in het bij het Statenvoorstel opgenomen kredietbesluit. Dit is nieuw ten opzichte van eerdere begrotingen. De wijze waarop de Provincie haar financieel beleid voert, is complexer geworden. Waar voorheen exploitatiebudgetten het belangrijkste waren, is de afgelopen jaren ingezet op revolverende investeringen. Dat vraagt om een andere manier van presenteren van onze middeleninzet. Ook hebben wij in de financiële toelichtingen zoveel mogelijk onderliggende besluitvorming vermeld. Daardoor wordt helder op basis van welke besluiten budgetten in de begroting tot stand zijn gekomen.

Ook reeds gedane financieringen en investeringen in deelnemingen zijn met behulp van een relatietabel opgenomen bij de betreffende begrotingsprogramma's. Indien er sprake is van een risico van materieel belang is er ook een verwijzing naar de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Op deze wijze wordt er een integraal financieel beeld van een begrotingsprogramma gepresenteerd.

Volledigheidshalve merken wij op dat er in de financiële tabellen sprake kan zijn van afrondingsverschillen.

De leges- en grondwaterheffingsverordening

In deze begroting zijn ook de leges- en grondwaterheffingsverordening opgenomen in bijlage 7 en 8. Omdat de financiële consequenties van de verordeningen reeds bij de primitieve begroting worden vastgesteld zijn ook de onderliggende verordeningen opgenomen in deze begroting.

Overige bijlagen

In de reeds eerder genoemde bijlagen kan een aantal algemene bijlagen worden aangetroffen, zoals een totaaloverzicht van de verschillende rollen van de provincie, afkortingen, verwerkte en aangenomen moties.

Deel 1 Programmaplan

Structuur begroting

1.1. Investeringsklimaat	1.1.1. Economische samenwerking
	1.1.2. Acquisitie en LIOF
	1.1.3. MKB
	1.1.4. Brightlands Kennis/As
	1.1.5. Maastricht Aachen Airport
1.2. Innovatiekracht	1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus
	1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus
	1.2.3. Landbouw Agrofood Brightlands Greenport Venlo
	1.2.4. Services & Brightlands Smart Services Campus
	1.2.5. Logistiek
	1.2.6. Maakindustrie
	1.2.7. Toerisme en recreatie
1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	1.3.1. Arbeidsmarkt
	1.3.2. Onderwijs
	1.3.3. Limburg Werkt Akkoord
2.1. Sociale innovatie en participatie	2.1.1. Sociale innovatie
	2.1.2. Bouwen aan eigen kracht en participatie
2.2. Cultuur	2.2.1. Cultuur
	2.2.2. Erfgoed
	2.2.3. Monumenten
	2.2.4. Archeologie
	2.2.5. Digitale Agenda en Regionale Media
2.3. Sport	2.3.1. Sport
2.4. Stedelijke ontwikkeling	2.4.1. Stedelijke ontwikkeling
	2.4.2. Herstructurering in wijken
	2.4.3. IBA
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management
	3.1.2. Railagenda
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	3.2.1. Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen
	3.2.2. Fiets
	3.2.3. Verkeersveiligheid
	3.2.4. Logistieke netwerken
	3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen
	3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg
	3.2.7. Project N280- West
	3.2.8. Project N266
3.3. Limburgse woningmarkt	3.3.1. Transitie woningmarkt Limburg
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.4.1. Provinciaal omgevingsplan
	3.4.2. Uitvoering ruimtelijk beleid
	3.4.3. Werklocaties
	3.4.4. Buitengoed Geul en Maas
	3.4.5. Vergunningen ontgroningen
	3.4.6. Handhaving ontgroningen
	3.4.7. Grondzaken

3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	3.5.1. Programma Maasvallei
	3.5.2. Ooijen-Wanssum
3.6. Water	3.6.1. Water
3.7. Energie, duurzaamheid en milieu	3.7.1. Asbest en energie
	3.7.2. Milieubeleid en Duurzaamheid
	3.7.3. Uitvoering milieu
	3.7.4. Bodem en ondergrond
	3.7.5. Mijn(water)schade
	3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten
	3.7.7. Handhaving bijzondere wetten
	3.7.8. WABO-milieuadvies
	3.7.9. Vergunningen WABO
	3.7.10. Handhaving WABO
	3.7.11. Coördinatie RUD
3.8. Plattelandsontwikkeling	3.8.1. Natuur
	3.8.2. Landschaps Parken en Vermaatschappelijking
	3.8.3. Landbouw
4.1. Bestuur	4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK
	4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie
	4.1.3. Integriteit
	4.1.4. Coördinatie Interbestuurlijk toezicht
	4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën
	4.1.6. IPO
	4.1.7. Internationalisering
	4.1.8. Euregiobestuur
	4.1.9. Strategische Public affairs
	4.1.10. Branding
	4.1.11. Overige bestuurlijke zaken
	4.1.12. Overige bestuurlijke zaken
	4.1.13. Overige bestuurlijke zaken
Overige begrotingsonderdelen	
4.2. Overhead	4.2.0. Overhead
4.3. Algemene dekkingsmiddelen	4.3.1. MRB
	4.3.2. Provinciefonds
	4.3.3. Overige eigen middelen
	4.3.4. Reservering nieuw beleid
	4.3.5. Stelposten
	4.3.6. Vennootschapsbelasting
4.4. Provinciale Staten en Griffie	4.4.1. Provinciale Staten en Griffie

1.1. Investeringsklimaat

Investeringsklimaat gaat over de aantrekkelijkheid van Limburg voor ondernemingen en investeerders. Dit programma richt zich op de voorwaarden die nodig zijn voor ondernemers om zich maximaal te kunnen ontwikkelen. De inzet van de Provincie spitst zich toe op (internationale) samenwerking, gezamenlijke agendasetting, acquisitie en generieke MKB-ondersteuning. Daarnaast worden open innovatie en uitbouw van de kennisinfrastructuur via Kennis-As en Brightlands campussen gerealiseerd. Een vernieuwd LIOF (Limburgs Instituut voor Ontwikkeling en Financiering) is hierin één van onze instrumenten.

Snelle veranderingen op demografisch, economisch, technisch en financieel vlak vormen uitdagingen, maar bieden ook kansen voor bedrijven om zich te ontwikkelen. De welvaart en werkgelegenheid voor de Limburgse bevolking staan hierbij centraal. Om het verdienvermogen van de Limburgse economie te kunnen versterken, zoeken we met de economische agenda aansluiting op de maatschappelijke opgaven. Daarbij is de afstemming met onderwijs- en arbeidsmarktaspecten uit de sociale agenda en het aanvalsplan naar een ontwikkelingsgerichte arbeidsmarkt voor het Limburgse MKB van belang. De internationale ligging van Limburg biedt kansen om het investeringsklimaat ook grensoverschrijdend te verbeteren.

Wat willen we bereiken?

Limburg streeft naar een concurrerende en innovatieve kennis- en diensteneconomie. Een economie die duurzaam is geëquipeerd voor de vestiging en groei van ondernemingen. Wij bouwen aan een beter toegankelijk en transparanter instrumentarium voor het bedrijfsleven en het MKB in het bijzonder, met een sterke internationale focus.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Zowel op regionaal, nationaal als internationaal niveau staan gezamenlijke agendasetting en samenwerking tussen ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (vier O's) centraal.

Criterium 2: Het Limburgse MKB kenmerkt zich door goed ondernemerschap en een sterke exportpositie.

Criterium 3: De economische structuur in Limburg is versterkt door het aantrekken van nieuwe bedrijven en uitbreiding van bestaande bedrijven.

Criterium 4: De (innovatieve) kracht van het bedrijfsleven is vergroot, ook door het benutten van internationale relaties.

Criterium 5: De dienstverleningsstructuur voor het bedrijfsleven is toegankelijk, transparant en efficiënt georganiseerd.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	1.1.1. Economische samenwerking
Portefeuillehouder	Van den Akker

Samenwerking tussen bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen, overheden in triple-helix verband is inmiddels gemeengoed. Onze (potentiële) samenwerkingspartners bevinden zich op regionaal, provinciaal, nationaal en internationaal niveau. De Limburgse triple-helix-organisaties en in het verlengde daarvan de Brainport Network organisatie vormen voor ons belangrijke netwerkpartners. We geven daarvoor een bijdrage in de organisatiekosten. We zetten de gezamenlijke MKB innovatie-ondersteuning met andere provincies en het Rijk voort.

De samenwerkingsrelaties met buitenlandse partners worden voor bedrijven uit de topsectoren/campussen én het MKB op basis van een herijking van het economische internationaliseringsbeleid versterkt en/of uitgebreid. Daarbij zetten we in elk geval in op samenwerking met (regio's in) onze buurlanden. Daarnaast richten we ons op relaties met landen/regio's die een duidelijke meerwaarde voor de Limburgse economie hebben.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 3 en 4 van dit programma. Maar ook aan criterium 4 van programma 1.2. Innovatiekracht en criterium 3 van programma 1.3. Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Beoogde resultaten	
1.	Samenwerking in Zuid-Nederland en met het Rijk m.b.t. financiering van het MKB en afstemmen over de toekomst van Europese fondsen. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>
2.	Ondersteuning van de regionale samenwerking in triple-helix verband (Brainport Network, Economische Samenwerking Zuid-Limburg, Economic Development Board Noord-Limburg en Keyport) en versterking van de samenwerking met andere intermediaire organisaties en stakeholders (o.a. Kamer van Koophandel, Limburgse Werkgeversvereniging, MKB Limburg). Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>
3.	Internationale samenwerking versterken rond de Limburgse topsectoren (w.o. campussen), maar ook MKB-breed (o.a. via handelsbevordering); euregionale samenwerking intensiveren en onderhouden van bilaterale contacten (waaronder Vlaanderen, Wallonië, NordrheinWestfalen, Ile de France en China). Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>
4.	Optimaal benutten van Europese fondsen en voeren van een EU-lobby op economische thema's via Vanguard Initiative en ECRN. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
4	Budget (€) dat uit Europese fondsen is binnengehaald voor Limburgse deelname in projecten.	€ 244 mln.	€ 250 mln.	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. In het coalitieakkoord is afgesproken, dat voor financiering van projecten meer middelen uit andere dan provinciepotten gehaald moeten worden. Er wordt voor aanvullende financiering vooral ingezet op het benutten van Europese financiering. Hiervoor is inmiddels een monitor opgezet. Het bedrag van € 244 mln. betreft de stand per 1 april 2018. De inspanningsverplichting bedraagt € 250 mln.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 5,71 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3e W-vraag).

Product	1.1.2. Acquisitie en LIOF
Portefeuillehouder	Van den Akker

Het economisch beleid van de Provincie is gericht op versterking van de regionale economische structuur.

LIOF is een belangrijk instrument in de uitvoering van het provinciaal economisch beleid, zowel op het gebied van MKB-financiering, als op het gebied van innovatiebevordering en acquisitie. Zowel vanuit de aandeelhoudersrol als de subsidierelatie worden de resultaten van de bedrijfstak 'Business Development' als ook 'Participaties & Financiering' gemonitord.

Nieuwe investeringen en het aantrekken en verankeren van bedrijven dragen bij aan de toename van werkgelegenheid en versterking van ons vestigingsklimaat. Door coördinatie van het acquisitieproces en versterking van de proactieve acquisitie door onze partners kan effectiever en efficiënter worden ingezet op groei van bedrijvigheid in Limburg. Door het convenant met de zeven grote stedelijke gemeenten, LIOF en de Provincie en regulier overleg met de vier campusorganisaties heeft de gezamenlijke aanpak van het acquisitieproces vorm gekregen. De regie en coördinatie van het proces rondom de strategische acquisitiedossiers ligt bij de Provincie. LIOF is verantwoordelijk voor de uitvoering van het proces en de relatie met het Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA).

Voor nieuw internationaal economisch beleid werkt LIOF aan een project voor handels- en exportbevordering en investeringen met, en vanuit, de Euregio's (o.a. Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen) en innovatiepotentieel en beziet mogelijkheden voor een nieuw grensoverschrijdend financieel instrumentarium.

Gelet op de rol van LIOF op het gebied van MKB-financiering is het beheer van het Limburg Business Development Fund (LBDF) en MKB-Leningenfonds (MKBL) bij LIOF ondergebracht. De Provincie zorgt vanuit haar rol als aandeelhouder en als opdrachtverstrekker voor monitoring van de resultaten en de voortgang van deze financiële instrumenten. Op basis van een evaluatie van de fondsen in de tweede helft van 2018 zijn aanpassingen in het financieringsinstrumentarium wellicht wenselijk.

Dit product draagt bij aan criterium 3 en 4 van dit programma. Maar ook aan criterium 1 van programma 1.2. Innovatiekracht.

Beoogde resultaten

1. Coördineren van acquisitieactiviteiten door de gemeenten, LIOF en de campusorganisaties.
Rol Provincie: *procesmanager*
2. Aansturen van acquisitieactiviteiten van LIOF en deze ondersteunen met o.a. gastheerschap, bestuurlijke inzet en financiële incentives.

Beoogde resultaten

Rol Provincie: *procesmanager, subsidiënt, financier*

3. Monitoring van de resultaten van LIOF voor zowel de bedrijfstak 'Business development' als 'participaties & financiering'.

Rol Provincie: *subsidiënt, financier, partner*

4. Maximeren van het gebruik van LBDF en MKBL en monitoren van de voortgang.

Rol Provincie: *subsidiënt, financier*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal bedrijven dat met de steun van de Provincie/LIOF in Limburg is verankerd/uitgebreid/gevestigd.	0	10	2019
2	Aantal bezochte bedrijven in het kader van het Investor Relations Programma.	0	100	2019
4	Aantal business ideeën dat een revolverende bijdrage uit het LBDF heeft ontvangen.	19	42	2020
4	Aantal ideeën dat gesubsidieerd is uit het LBDF.	81	180	2020
4	Aantal uitzettingen dat een revolverende bijdrage heeft ontvangen uit het MKBL.	36	40	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1 en 2. Met LIOF zijn afspraken gemaakt over de resultaten van hun activiteiten; deze zijn vastgelegd in het jaarplan 2016-2020. Ze worden gemonitord via de jaarrapportages. De streefwaarden betreffen de jaardoelen voor 2019.

4. Met het fondsmanagement van LBDF en MKBL zijn prestatieafspraken gemaakt, rekening houdend met de looptijd van de fondsen. De huidige waarde betreft de stand op 31 december 2017.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 12,13 mln. Daarnaast dragen wij zorg voor de financiering van het MKB leningfonds en het Limburg Development Fonds voor € 5,95 mln. (zie tabellen en toelichtingen bij de 3e W-vraag).

Product	1.1.3. MKB
Portefeuillehouder	Van den Akker

Het midden- en kleinbedrijf (MKB) vormt het fundament van de Limburgse economie en kan een belangrijke rol vervullen als banenmotor en als plek waar toepassing van nieuw ontwikkelde kennis plaatsvindt. In de lijn met de kadernotitie Vitaal Bedrijfsleven (PS 13 mei 2016) worden innovatie, export, internationale samenwerking en ondernemerschap in het MKB versterkt. Maar ook transparantie en toegankelijkheid van het financiële instrumentarium zijn essentieel.

Om het Limburgse MKB te faciliteren is niet alleen consistentie in beleid nodig, maar ook voortdurende optimalisering van het ondersteunings-instrumentarium om het innovatie- en groeivermogen van onze bedrijven maximaal te benutten.

Voor de ondersteuning van het MKB bij vernieuwing en innovatie hebben meerdere partijen een rol, waarvan LIOF en de Brightlands campusorganisaties de belangrijkste zijn.

Veel ondernemers zijn bezig met de dag van morgen. Goed ondernemerschap vereist ook nadenken over de verdere toekomst, met vragen over onderwerpen als financiering, vernieuwing, internationalisering en personeel. Om op die vragen een antwoord te kunnen geven is goede doorverwijzing naar het juiste loket en -waar nodig en mogelijk- een goede begeleiding bij het opstellen van een businessplan essentieel. De aanpak die Ondernemend Limburg hiervoor heeft uitgewerkt wordt in de praktijk getoetst en gemonitord.

Exporterende bedrijven blijken in het algemeen prima overlevers. Grensoverschrijdend ondernemen zal derhalve voor meer ondernemers een normale zaak moeten worden. Zowel met voorlichting alsook begeleiding zullen ondernemers ondersteund worden.

Het starten van een bedrijf (inclusief overname) kan voor werkenden en werkzoekenden een toekomst bieden, mits van goed ondernemerschap sprake is. Daarnaast kampen steeds meer MKB-bedrijven met een tekort aan adequaat opgeleid personeel. Betere samenwerking tussen bedrijven en onderwijsinstellingen is hiervoor nodig. We sluiten daarbij aan op het product Onderwijs, dat zich richt op onderwijsvernieuwing t.b.v. het opleiden van studenten en werknemers.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 4 en 5 van dit programma. Maar ook aan criterium 3 van programma 1.2. Innovatiekracht en criteria 1 en 3 van programma 1.3. Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Beoogde resultaten

1. Verder optimaliseren van het gebruik van het financieringsinstrumentarium voor het bedrijfsleven.
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, financier*
2. Afstemmen van dienstverlening aan het MKB, zowel met landelijke als regionale partners.
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, partner*
3. Faciliteren van grensoverschrijdend ondernemen.
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt*
4. Versterken van ondernemerschap, o.a. door faciliteren van startersondersteuning en kennisvergroting.
Rol Provincie: *subsidiënt*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Deelname van Limburgse bedrijven aan de MIT-regeling.	0	80	2019
3	Organisatie van/bijdragen aan voorlichtingsactiviteiten over grensoverschrijdend ondernemen.	0	3	2019
4	Organisatie van/bijdragen aan voorlichtingsbijeenkomsten over starten van een bedrijf.	0	2	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. De streefwaarde betreft het doel voor 2019 en is gebaseerd op het aantal Limburgse bedrijven dat in 2016 en 2017 betrokken was bij subsidieaanvragen voor de MIT-regeling Zuid-Nederland. De streefwaarden betreffen de jaardoelen voor 2019.

3 en 4. De streefwaarden betreffen de jaardoelen voor 2019.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,55 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	1.1.4. Brightlands Kennis/As
Portefeuillehouder	Van den Akker

De Kennis-As is een partnerschap van de Universiteit Maastricht, Maastricht Universitair Medisch Centrum, Zuyd Hogeschool en Fontys Hogescholen met de Provincie Limburg. Het doel is om bij te dragen aan de versterking van de economische structuur met name door aansluiting op en versterking van de ontwikkelingen van de campuslocaties en door deze onderling op inhoud te verbinden. Ook via investeringen in opleidingen en onderzoeksinitiatieven. Onder de naam Brightlands krijgt deze samenhang meer vorm en inhoud. Via investeringen in kennis, onderwijs en onderzoek moet dit leiden tot innovatie, goed opgeleide medewerkers en valorisatie van kennis. Dit mondt uit in nieuwe bedrijvigheid. De Provincie stuurt op projecten die de aanhaking van het MKB, valorisatie en samenwerking, ook over de grens, bevorderen. Daarnaast zijn de Kennis-As-partners, als onderdeel van de onderwijsketen, actief betrokken bij onderdelen als doorlopende leerlijnen, ondernemerschap en human capital agenda's.

De nadruk van de Kennis-As-projecten ligt sinds Kennis-As 2.0 (2015) op het versterken van de ontwikkeling van de campussen en het daarmee bijdragen aan Brightlands. De samenwerking tussen de vier campussen wordt in het kader van Brightlands geïntensiveerd. De kansen vanuit het verbinden op inhoudelijke sterkten ('cross overs') zijn leidend. Het betreft daarbij ook samenwerking op initiërende, dienstverlenende en ondersteunende activiteiten als business development, communicatie, venturing, community building en public affairs. Communicatie, public affairs en community building worden al in gezamenlijkheid uitgevoerd. Overigens sluiten Brightlands en de thema's van de campussen goed aan bij de aanpak 'Maatschappelijke uitdagingen en economische kansen: een missiegedreven aanpak' die het Kabinet heeft aangekondigd (13 juli 2018).

Dit product draagt bij aan criterium 1, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Sturing geven aan lopende en nieuwe projecten in het kader van de Kennis-As als meerjarig partnerschap. Rol Provincie: <i>subsidiënt, financier, partner</i>
2.	Optimaliseren van de mogelijkheden die het partnerschap Brightlands biedt voor samenwerking op inhoud ('cross overs') en op andere gebieden als communicatie, (Europese) fondsen, public affairs en lobby. Rol Provincie: <i>partner</i>
3.	Sturing geven gericht op het versterken van de inhoudelijke en organisatorische samenhang tussen de campussen en met de Kennis-As, uitmondend in een scherpere positionering en lading van Brightlands. Rol Provincie: <i>subsidiënt, financier, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Directe werkgelegenheid kenniswerkers bij Kennis-As-projecten.	293	222	2019
2	Spin-offs (als resultaat van door de Provincie gefinancierde onderzoeksinstituten).	1	7	2019
3	gemeenschappelijk kader voor verantwoording voor de Brightlands-campussen (streefwaarden en indicatoren).	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1./2. De 'streefwaarde' voor deze indicator is gerealiseerd onder andere vanwege een snellere dan voorziene ontwikkeling van de LINK-instituten M4i en MERLN.

3. Het gemeenschappelijk kader is nog in ontwikkeling.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,15 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	1.1.5. Maastricht Aachen Airport
Portefeuillehouder	Van den Akker

In 2014 hebben uw Staten besloten de N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht (HBLM), waar de luchthaven Maastricht Aachen Airport (MAA) onderdeel van uitmaakt, over te nemen, omdat de luchthaven MAA van belang is voor een sterk leef- en vestigingsklimaat, bijdraagt aan logistieke en toeristische sectoren van de economie in Limburg (vracht- en passagiersvervoer) en vanwege het werkgelegenheidsbelang (onder andere samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs in Aviation Competence Center). De luchthaven MAA heeft relevante sociaal-economische effecten op de schaal van Limburg. MAA kan niet uitsluitend op eigen benen staan en heeft zonder substantiële steun van de overheid geen toekomstperspectief. Dat geldt overigens voor vrijwel alle regionale luchthavens in Europa. Vanuit deze optiek is het belangrijk dat - als logistieke provincie - de modaliteit luchtvaart goed geborgd wordt in de Limburgse economische structuur. Doelstelling van de verbonden partij HBLM is het (doen) exploiteren van een luchthavenbedrijf (tot 1 juli 2016). Vanaf 1 juli 2016 is HBLM moedermaatschappij van BusinessPark Maastricht Aachen Airport B.V. en Maastricht Aachen Airport Beheer & Infrastructuur B.V, welke de concessie-overeenkomst met de concessienemer beheert.

Per 1 juli 2016 is de concessie in werking getreden en vindt de exploitatie van Maastricht Aachen Airport plaats door Trade Centre Global Investments BV (TCGI). Het beheer van het concessiecontract en de luchthaveninfrastructuur, alsmede het beheer van het niet cruciale vastgoed, vindt plaats vanuit de vennootschap "MAA Beheer en Infrastructuur BV", die indirect volledig in eigendom van de Provincie is. Nu de exploitatie in private handen is, neemt de Provincie een stevigere rol in de ontwikkeling van het totale gebied rond Maastricht Aachen Airport (Aviation Valley). Dit vraagt aanvullende investeringen in faciliteiten en voorzieningen, zoals de openbaar vervoersontsluiting. Verder zijn investeringen voorzien in vastgoed en opstelplaatsen. De kwantitatieve en kwalitatieve groei die de luchthaven Maastricht Aachen Airport recent heeft ingezet, leidt onder andere ook tot hogere kwaliteitseisen op het gebied van veiligheidsvoorzieningen. Medio 2018 is herijkt of de huidige concessieafspraken nog in lijn zijn met het vereiste kwaliteitsniveau op het vlak van veiligheid. Daarbij kijken wij ook nadrukkelijk naar de verantwoordelijkheid van het Rijk en de exploitant in de totale opgave en benodigde investeringen. Een voorstel daartoe zal eind 2018 aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

De komende jaren staan in het teken van verdere ontwikkeling, hetgeen er toe moet leiden dat MAA gemoderniseerd wordt en vanuit een nieuw elan de functie van regionale luchthaven kan versterken. De exploitant heeft in de eerste helft van 2018 de passagiersterminal gemoderniseerd. Verder is de exploitant bezig met investeringsplannen voor een nieuwe cargoloods (inclusief ontsluitingsmaatregelen), alsmede vervolg business cases met betrekking tot duurzaamheidsmaatregelen. Met het binnenhalen van private investeringsmiddelen en door deze te combineren met de inzet van publieke middelen kan de nationale en internationale positie van Maastricht Aachen Airport verder versterkt worden.

Zoals in de Voorjaarsnota 2016, 2017 en 2018 is opgenomen, zijn onderhoud en instandhouding van de luchthaveninfrastructuur structureel onderdeel van de provinciale basisinfrastructuur. Hiervoor, en ook voor de bijbehorende gebouwen, zijn in 2017 meerjarige onderhoudsplannen voor de luchthaven afgerond en vervolgens in uitvoering genomen.

Sinds eind 2017 kan de volledige baanlengte worden benut op basis van de Tijdelijke beleidsregel anticiperend handhaven start- en landingsbaan Luchthaven Maastricht.

Op de Maastricht Maintenance Boulevard is vliegtuigonderhoudsbedrijf SAMCO gestart met een verdere uitbreiding, waardoor de Maintenance Boulevard verder wordt versterkt. In dit kader hebben de gemeenten Beek en Meerssen de Provincie verzocht om een provinciaal inpassingsplan te maken (PIP), dat gecoördineerd met een omgevingsvergunning wordt opgesteld. Met de directe stakeholders op en rond het vliegveld (MAA, MAABI, LDAVM, gemeente Beek, de gemeente Meerssen) is het initiatief gestart om vanuit een gebiedsbenadering van Aviation Valley met alle bedrijven in het gebied te komen tot een ruimtelijk-economische ambitie. Voor de verdere versterking van logistieke cluster, versterking van het cluster onderhoudsbedrijven (Maintenance, Repair and Overhaul, MRO) wordt ingezet op commitment van het aanwezige bedrijfsleven op Aviation Valley door de vorming van een bedrijfscommunity.

Vanuit omgevingsmanagement zal in dialoog met de omgeving in de tweede helft van 2018 omgevingsafspraken worden uitgewerkt. De uitvoering van de afspraken zal met omwonenden in 2019 en verder plaatsvinden.

Dit product draagt bij aan criterium 3 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Het middels een concessie laten exploiteren van de luchthaven conform het afgesloten concessiecontract en het beheren en onderhouden van de luchthaveninfrastructuur en het niet cruciale vastgoed, om hierbij bij te dragen aan de versterking van het (luchthaven)vestigingsklimaat. Rol Provincie: <i>procesmanager, bevoegd gezag, financier, partner (aandeelhouder), ondernemer</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Tot eind looptijd concessie voldoen aan het concessiecontract conform de overeenkomst.	nageleefd	nageleefd	2026
1	Onderhoudsplannen, die erop gericht zijn de luchthaveninfrastructuur in zodanige staat te brengen en te houden dat de exploitatie conform de concessie optimaal ondersteund wordt, zijn opgesteld en worden uitgevoerd.	voldaan	voldaan	2018

Toelichting prestatie-indicatoren	
1.	Het concessiecontract is in werking, het beheer van en uitvoering conform het contract staat centraal. Hierover wordt gerapporteerd via de Regeling Grote Projecten en de reguliere P&C-cyclus. De onderhoudsplannen zijn gereed en in uitvoering. De nadruk ligt op consistente uitvoering van de plannen. Hierover wordt gerapporteerd via de Regeling Grote Projecten en de reguliere P&C-cyclus.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 3,53 mln. Daarnaast wordt via agiostortingen € 0,44 mln. geïnvesteerd in MAA (zie tabellen en toelichtingen bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

1.1. Investeringsklimaat <i>Exploitatie</i>	Begroting ná wiz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
1.1.1. Economische samenwerking	3.854	5.709	1.600	700	700
1.1.2. Acquisitie en LIOF	5.374	12.130	3.842	3.887	3.932
1.1.3. MKB	1.365	1.549	76	76	76
1.1.4. Brightlands Kennis/As	8.264	1.152	0	0	0
1.1.5. Maastricht Aachen Airport	3.569	3.534	3.536	3.288	3.284
<i>Personele lasten</i>	2.755	1.949	1.934	1.945	1.955
<i>Kapitaallasten</i>	239	239	239	239	239
Totaal lasten	25.420	26.262	11.227	10.134	10.186
Baten					
1.1.1. Economische samenwerking	966	770	450	0	0
1.1.4. Brightlands Kennis/As	64	0	0	0	0
1.1.5. Maastricht Aachen Airport	1.267	878	888	899	911
Totaal baten	4.298	1.648	1.338	899	911
Totaal saldo van baten en lasten	-21.122	-24.614	-9.888	-9.235	-9.276
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA	2.902	2.750	2.750	2.750	2.750
Risicoreserve financieel instrumentarium SIS	2.035	1.898	2.354	2.994	3.591
	4.937	4.648	5.104	5.744	6.341
<i>Aanwending reserves</i>					
Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA	2.317	3.000	3.000	2.750	2.750
Immunisatiereserve	5.390	2.950	0	0	0
Reserve DU Verkeer en vervoer	200	0	0	0	0
Egalisatiereserve DU-uitkering bedrijventerreinen	60	0	0	0	0
	7.967	5.950	3.000	2.750	2.750
Saldo mutatie reserves	3.030	1.302	-2.104	-2.994	-3.591
Resultaat	-18.092	-23.312	-11.992	-12.228	-12.867

Financiële toelichting

1.1.1. Om de beoogde resultaten rondom economische samenwerking in 2019 te bereiken bedraagt het budget € 5,71 mln. Dit is als volgt opgebouwd:

- Structureel budget tot en met 2022 voor de voorzetting van bestaand beleid ter dekking van Europese cofinanciering. In 2019 bedraagt dit € 0,62 mln.
- In de Voorjaarsnota 2018 (PS 29 juni 2018) extra beschikbaar gestelde middelen voor triple helix organisatie € 0,9 mln. en voor MKB dienstverlening generiek € 1,65 mln. De € 1,65 mln. wordt ingezet voor Brainport structuurversterking, € 0,15 mln. en € 1,5 mln. voor de MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) regeling. Door fasering van de uitgaven van voorgaande jaren in deze regeling resulteert dit in een totale Limburgse bijdrage MIT-regeling van € 4,94 mln., € 4,04 mln. in 2019 en € 0,9 mln. in 2020.

De geraamde baten hebben betrekking op de decentralisatie uitkering MIT-regeling van het Ministerie van Economische Zaken, € 0,77 mln. in 2019 en € 0,45 mln. in 2020.

1.1.2. Om de beoogde resultaten rondom acquisitie en LIOF te bereiken is in 2019 een bedrag nodig van € 12,13 mln. PS hebben op 5 februari 2016 besloten jaarlijks € 0,8 mln. als extra bijdrage beschikbaar te stellen in de exploitatiesubsidie LIOF. Deze wordt deze statenperiode ten laste gebracht van de beleidsintensiveringsmiddelen 'Acquisitie en LIOF' en daarna ten laste van de

begrotingsruimte. Voor LIOF zijn reeds apparaatskosten structureel in de begroting opgenomen voor een bedrag van € 1,93 mln. per jaar. Het benodigde budget voor LIOF bedraagt hiermee voor 2019 € 2,73 mln.

Voor acquisitie wordt voortdurend met meerdere partijen overleg gevoerd over investeringen in Limburg. Mede op basis van de resultaatafspraken die met LIOF worden gemaakt, wordt voor 2019 uitgegaan van investeringsbesluiten met een provinciale bijdrage van naar verwachting € 4,33 mln. Deze € 4,33 mln. komt ten laste van de beleidsintensiveringsmiddelen Acquisitie en LIOF (GS-besluit 20 februari 2018 en 26 juni 2018). Voor de voortzetting van bestaand beleid, benodigd voor acquisitie, is een (structureel) bedrag opgenomen van € 0,76 mln. conform eerdere programmabegrotingen. In 2019 bedraagt het totale budget voor Acquisitie € 5,1 mln.

Conform Statenvoorstel is € 4 mln. toegevoegd aan de Programmabegroting 2019 voor de Einstein Telescope. Dit betreft € 3,5 mln. voor 'R&D Lab. ET pathfinder' en € 0,5 mln. voor de Institute for Gravitational Research. Deze € 4 mln. komen ten laste van de beleidsintensiveringsmiddelen cofinanciering Europese programma's ad € 1,05 mln. en het € 70 mln. deel van de Immunisatiereserve voor economische structuurversterking ad € 2,95 mln. Daarnaast is in de begroting 2019 jaarlijks € 0,3 mln. (voor de periode 2018-2027) opgenomen voor het Partnership Tefaf. Deze komen ten laste van het begrotingsresultaat. Dit is conform GS-brief verzonden aan PS dd. 12 december 2017.

- 1.1.3. Het budget voor het MKB betreft in totaal € 1,55 mln. Er is een structureel budget in de begroting opgenomen voor het uitvoeringsprogramma Economie en Innovatie € 0,07 mln. Op basis van de Voorjaarsnota 2018 (PS 29 juni 2018) onderdeel MKB zijn extra middelen ad € 0,9 mln. aan de begroting toegevoegd, namelijk € 0,1 mln. voor internationale samenwerking en handelsmissies, € 0,3 mln. cofinanciering innovatieprojecten Interreg en OP-Zuid, € 0,2 mln. Innovatiepilots in bredere MKB en € 0,3 mln. voor MKB Dienstverlening.

Tevens is er € 0,57 mln. aan dit product toegevoegd voor de internationale samenwerking en handelsmissies € 0,1 mln. en innovatiepilots in bredere MKB € 0,47 mln. Dit betreft de inzet van de beleidsintensiveringsmiddelen MKB conform GS besluit dd. 26 juni 2018.

- 1.1.4. Het budget 2019 voor Brightlands Kennis/As bedraagt € 1,15 mln. Het betreft de bijdrage aan het project Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and Mobility (ITEM) ad € 0,85 mln. (PS 31 oktober 2014) en de procesmiddelen Brightlands/Kennis-As ad € 0,3 mln. conform 1^e Afwijkingenrapportage 2017 (PS 30 juni 2017).

Het verschil ten opzichte van de begroting 2018 betreft met name de provinciale bijdrage ten behoeve van het project Versterking Natuurwetenschappen in Limburg ad € 6,23 mln. conform Eindejaarsbijstelling 2017 (PS 15 december 2017).

- 1.1.5. Het benodigd budget voor MAA in 2019 bedraagt € 3,53 mln. Dit bedrag is grotendeels bestemd voor 'niet' economische diensten van algemeen belang (NEDAB) namelijk € 3 mln. Voor het onderhoud en instandhouding van de cargoloods wordt jaarlijks € 0,04 mln. toegevoegd aan de hiervoor bestemde onderhoudsvoorziening. Verder zijn er jaarlijks in de exploitatie de bijdragen van de drie gemeenten (Heerlen, Sittard-Geleen en Maastricht) van in totaal € 0,4 mln. opgenomen. De gemeentelijke bijdragen betreffen zowel inkomsten (baten) als de doorbetaling (lasten) aan de luchthaven. De overige baten hebben voornamelijk betrekking op de huuropbrengst van de cargoloods ad € 0,47 mln. Conform besluitvorming rondom de luchthaven (PS 16 mei 2014) wordt er jaarlijks een bedrag van € 2,75 mln. aan de reserve NEDAB toegevoegd. Vervolgens worden de begrote lasten gedekt door aanwending van deze reserve, jaarlijks € 3 mln. Ter afdekking van het risico inzake kapitaalstorting (deelname HBLM) wordt in plaats van afschrijvingen jaarlijks een bedrag aan de risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking toegevoegd, namelijk € 1,90 mln. in 2019, € 2,35 mln. in 2020, € 2,99 mln. in 2021 en € 3,59 mln. in 2022. Daarbij is vanaf 2021 rekening gehouden met afschrijvingen op de rehabilitatie van de start- en landingsbaan ad € 0,64 mln., in

lijn met de Voorjaarsnota 2017. Hierover zal t.z.t. nog een apart besluit aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

€ x 1.000

1.1. Investeringsklimaat <i>Investeringen</i>	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Uitgaven				
1.1.2. Acquisitie en LIOF	5.950	4.350	1.650	0
1.1.5. Maastricht Aachen Airport	436	25.655	741	722
Totaal uitgaven	6.386	30.005	2.391	722
Bijdragen				
1.1.2. Acquisitie en LIOF	143	0	0	0
Totaal bijdragen	143	0	0	0

Toelichting investeringen/financiering

- 1.1.2. Financiering van het MKB leningfonds (incl. voormalig krediet kredietunies) en financiering van het Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V., conform PS-besluit 20 juni 2014;
- 1.1.5. Rehabilitatie van de luchthaven, conform PS-besluit 7 februari 2014 en extra agiostorting conform PS-besluit 7 juli 2016 en een extra impuls MAA 2016, PS 30 juni 2017. In de ramingen van 2020 is rekening gehouden met de rehabilitatie van de landingsbaan. Hierover zal t.z.t. nog een apart besluit aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Financiering	Verbonden partijen
			MKB-L B.V.
			LBDF B.V.
			N.V. Industriebank LIOF
		Lening aan Gerli Venlo B.V.	
		Lening aan deelneming Limburgse Herstructureringsmaatschappij B.V.	LHB B.V.
Europese programma's			
	Infrastructuur en panden MAA		
			Land Development AviationValley Maastricht N.V.
		Lening aan Land Development Aviation Valley Maastricht C.V.	Land Development AviationValley Maastricht C.V.
		Lening aan deelneming Aviation Valley Commandiet B.V.	Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V.
		Lening aan MAABI B.V.	N.V. ALTMAA
		Lening aan MAAS B.V.	N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 1.1. Investering en export bevordering. LIOF, MKB-L en LBDF vervullen gezamenlijk de financieringsfunctie gericht op stimulering van bedrijfsinvesteringen, start-ups en doorontwikkeling van het MKB. Elk van deze verbonden partijen is gericht op een specifieke doelgroep.

LHB B.V. draagt bij aan de opwaardering van de Limburgse bedrijventerreinen. LDAVM C.V. en de daaraan gelieerde entiteiten richten zich specifiek op de ontwikkeling van het bedrijventerrein aangrenzend aan Maastricht Aachen Airport.

Tot slot dragen HBLM en N.V. Altmaa bij aan de beoogde groei van het exportvolume in Limburg middels de exploitatie van de luchthaven Maastricht Aachen Airport.

Zie voor nadere informatie de paragraaf verbonden partijen.

1.2. Innovatiekracht

Met het programma Innovatiekracht legt de Provincie de focus op het versterken van het verdienvermogen van bedrijven in een aantal economische sectoren. Het gaat zowel over de kennisintensieve sectoren in Limburg (te weten chemie en materialen, life sciences, landbouw en agrofood en smart services), als over de sectoren die tot het DNA van Limburg behoren en veel stuwende werkgelegenheid bieden (logistiek, maakindustrie en toerisme en recreatie). De verdere ontwikkeling van de vier Brightlands campussen als kristallisatiepunten van kruisbestuiving tussen kennis en ondernemerschap en het faciliteren van de aanhaking van het MKB op de campusontwikkelingen binnen een internationale context maken onderdeel uit van dit programma. De afstemming met de onderwijs- en arbeidsmarktaspecten uit de Sociale Agenda en het aanvalsplan naar een ontwikkelingsgerichte arbeidsmarkt is daarbij van belang.

Technologische en sociale innovatie zijn van belang om toekomstige ontwikkelingen als demografische veranderingen, verschuivingen van de economische macht, technologische doorbraken, groeiende verstedelijking en schaarste van natuurlijke grondstoffen het hoofd te bieden. Limburg scoort relatief hoog op het vlak van innovatiebevordering op Europese schaal.¹ Open innovatie en samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven om het concurrentievermogen op termijn te behouden, kan verder versterkt worden.

Wat willen we bereiken?

Wij streven naar een sterke Limburgse kenniseconomie die vernieuwend en duurzaam is. Wij zetten in op nieuwe bedrijvigheid (o.a. door valorisatie), de campussen en het MKB.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: De bedrijven binnen de kennisintensieve sectoren en de sectoren die behoren tot het DNA van Limburg kennen open innovatie en hoogwaardige groei. De economische sectoren zijn via crossovers goed met elkaar verbonden.

Criterium 2: De Brightlands campussen zijn volgroeid, onderling goed verbonden richting een ecosysteem met (inter)nationale reputatie.

Criterium 3: MKB is goed aangehaakt bij de Limburgse campussen en heeft een euregionale oriëntatie (kennis, arbeidskrachten, handel en samenwerking).

Criterium 4: Bij het versterken van de Limburgse innovatiekracht wordt optimaal gebruik gemaakt van de samenwerkingsmogelijkheden met bedrijven en kennisinstellingen in de Euregio en daarbuiten.

¹ Onderzoek van OECD, 2013.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus
Portefeuillehouder	Van den Akker

Brightlands Chemelot Campus is een initiatief van de Provincie, DSM en Universiteit Maastricht. De Chemelot Campus B.V. is in 2011 door de partners opgericht. Sinds 2011 heeft de nadruk gelegen op het opzetten van een campus-ecosysteem rond duurzame materialen; een samenhangend geheel van innovatieve bedrijven, kennisinstituten, R&D faciliteiten, opleidingen en de daartoe benodigde investeringen in vastgoed en fysieke infrastructuur.

De Brightlands Chemelot Campus heeft als doel:

- excellent vestigingsklimaat en structuurversterking Limburgse economie;
- het vergroten van de onderwijs- en onderzoeksbasis met een sterke relatie tussen onderwijs en bedrijfsleven;
- het richten en versnellen van kennistransformatie naar business (valorisatie);
- het creëren van een ondernemende en open innovatieomgeving met optimale en aantrekkelijke faciliteiten en infrastructuur.

In 2016 is samen met betrokken stakeholders van het Chemelot Industrial Park de visie 'Chemelot 2025' opgesteld om de economische en ruimtelijke motorfunctie voor Zuid-Limburg - afgestemd op haar omgeving - verder te versterken. Acties liggen o.m. op het gebied van gezamenlijke aanpak van acquisitie en begeleiding van start-ups, de doorontwikkeling van kennisinstituten met een koersbijstelling naar duurzaamheid, en de fysieke uitbreiding van de campus.

De kwalitatieve bestending van de Brightlands Chemelot Campus, de samenwerking met de overige drie Brightlands campussen en de intensivering van de samenwerking met het Industrial Park, waarin de duurzaamheidstransitie in de chemische procestechnologie en materialen centraal staat, zijn belangrijke bouwstenen voor de activiteiten in 2019. Het faciliteren van de kansen in het kader van Limburgs Aanbod en het nationale Klimaat- en Energieakkoord, waaronder de ambities in het kader van Chemelot 2025 staat hoog op de agenda. Dit alles in een veilige setting waarin opvolging wordt gegeven aan de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (rapport Chemelot OvV 21 juni 2018).

In 2019 wordt het sloop- en bouwprogramma gecontinueerd en worden de vestigingsmogelijkheden voor nieuwe bedrijven en start-ups vergroot. Daarnaast worden de opleidingsmogelijkheden op de campus versterkt, wordt samen met het Chemelot Industrial Park de schouders gezet onder de verduurzaming van het Industrial Park en chemische processen en worden de mogelijkheden voor externe financiering van het campusvastgoed onderzocht.

Beoogde resultaten	
1.	Kennisinfrastructuur. Doorontwikkeling van de kennisinstituten InSciTe, BMC en AMIBM met het oog op samenhang binnen de context van de 4 Brightlands campussen en Chemelot Industrial Park. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner (aandeelhouder)</i>
2.	Meer bedrijvigheid en open innovatie Continueren acquisitie van innovatieve bedrijven passend binnen de focus van de campus. Scouting, selectie en begeleiding van startups in samenwerking met de overige Brightlands campussen via de Brightlands Innovation Factory.

Beoogde resultaten

- Rol Provincie: *financier, subsidiënt*
3. Hoogwaardige infrastructuur
 Continueren sloop- en bouwprogramma. Sloop gebouw 110, start van upgrade gebouw 92/93 (multi-tenant gebouw met lab-faciliteiten), oplevering Bright Houses I en II, oplevering nieuwbouw voor een high-tech chemisch bedrijf, en mogelijke realisatie van een nieuwbouw hallenconcept (standaard hallen waarin volgens een box-in-box concept cleanrooms of processkids kunnen worden opgesteld). T.a.v. uitbreiding Noord besluitvorming inzake grond-gerelateerde investeringen (bouwrijp maken) en financiering hiervan.
 Rol Provincie: *financier, partner (aandeelhouder)*
4. Onderwijs op de campus
 Versterking onderwijsaanbod op de campus: WO via vervolgaanpak Sciences programma; HBO en MBO via Chemelot Innovation and Learning labs (CHILL) en Applied Sciences gericht op realisatie opleiding in schooljaar 2019-2020.
 Rol Provincie: *financier, subsidiënt*
5. Duurzaamheidsontwikkeling Chemelot
 Brightlands Chemelot Campus (BCC) en Industriepark ontwikkelen en starten een samenhangende aanpak, middels proefprojecten passend binnen het Nationale Klimaat- en Energieakkoord, gericht op duurzame ontwikkeling van het Industriepark, het ontwikkelen van de passende innovaties op de BCC en een daarbij aansluitende human capital agenda.
 Rol Provincie: *subsidiënt*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 2, 3	Aantal arbeidsplaatsen (kenniswerkers) werkzaam op de Brightlands Chemelot Campus.	1.972	2.970	2023
1, 2, 3	Totaal aantal bedrijven op de campus: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Multinationals ▪ MKB/startup's 	11 28	60	2023
1, 4	Aantal kennis- en onderwijsinstellingen.	7	5	2023
4	Aantal studenten.	755	1.000	2023
5	Duurzaamheidsagenda i.a.m. Chemelot 2025 (proefprojecten zelf lopen via Chemelot 2025).	0	1	2020

*Peildatum 1 januari 2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Voortgangsbewaking op de prestatie-indicatoren vindt sinds 2013 naast de P&C-cyclus tweemaal per jaar plaats via de voortgangsrapportages in het kader van de Regeling Grote Projecten.
 In de begroting 2017 is de streefwaarde van het aantal studenten verhoogd van 300 naar 1.000.
 Voor wat betreft het aantal kennis- en onderwijsdoelstellingen is de streefwaarde reeds behaald en zetten we in op consolidatie en kwaliteitsborging.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,49 mln. Daarnaast investeren wij € 0,70 mln. in de Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus. (zie tabellen en toelichtingen bij de 3^e W-vraag).

Product	1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus
Portefeuillehouder	Van den Akker

De Brightlands Maastricht Health Campus B.V. (BL-MHC B.V.) is een initiatief van de Provincie, de UM en het azM. De campusorganisatie BL-MHC B.V. is in 2013 opgericht (PS, 11 en 12 oktober 2012) en heeft als doelstelling ervoor te zorgen dat de kennis, kunde, faciliteiten en ziektebeelden (veelal met een hoge frequentie in Limburg) die het meest economisch potentieel hebben, benut worden voor economische ontwikkeling in de vorm van werkgelegenheid en nieuwe bedrijven.

De aandeelhouders hebben in 2016 de BL-MHC B.V een ruimer mandaat en bijbehorende middelen tot 2023 toegekend (Programmabegroting 2017 PS 4 november 2016). UM en azM hebben hun campus-gerelateerde valorisatieactiviteiten ondergebracht in de BL-MHC B.V., wat een zeer substantiële impuls is voor de economische campusontwikkeling en tevens de grondslag vormt voor het toekomstig verdienmodel van deze B.V., waardoor deze B.V. op termijn mogelijk deels zelfstandig kan gaan functioneren. Hiertoe hebben UM en azM de rechten op aandelen die volgen uit het intellectueel eigendom van de Life Sciences overgedragen aan de BL-MHC BV, waarbij de Provincie eenmalig € 5 mln. revolverend ingebracht heeft, met dit geld worden spin off bedrijven gefinancierd (PS september 2018).

De Provincie heeft in het kader van de campusontwikkeling de afgelopen jaren geïnvesteerd in kennisinstellingen, onderzoeksfaciliteiten van en voor de UM en het MUMC+/azM (academisch ziekenhuis Maastricht), zoals de Maastricht Studie, Limburg Investeert in Kenniseconomie (LINK) Brains Unlimited en Protonen Therapie Centrum (PTC).

Tegelijkertijd wordt naast de activiteiten van de campusorganisatie en de ontwikkeling van relevante kennis-/onderzoeksfaciliteiten, met de partners UM, azM en gemeente Maastricht ingezet op de gebiedsontwikkeling van de campus. De fysieke realisatie van een campus wordt gezien als een belangrijke randvoorwaarde om community building en open innovatie te stimuleren, omdat mensen, vragen en ideeën elkaar makkelijk vinden.

De gebiedsontwikkeling gebeurt in samenhang met de ontwikkeling van het MECC (vanuit gemeente Maastricht) en Mosae Vita (vanuit MUMC+) en wordt bestuurlijk- en projectmatig getrokken door de gemeente Maastricht.

Dit product draagt bij aan criterium 1 t/m 4 van dit programma. Maar ook aan criteria 1, 3 en 4 van programma 1.1. Investeringsklimaat.

Beoogde resultaten
<p>1. Kennisinstructuur.</p> <p>Met betrekking tot de kennisinstructuur op het gebied van elektronenmicroscopie en regeneratieve geneeskunde, binnen het programma Limburg Investeert in haar Kenniseconomie (LINK), wordt in het najaar 2018 een besluit voorgelegd aan PS over de evaluatie en financiering tweede tranche van het project LINK. Inzake het besluitvormingsproces zijn de Staten via een mededeling portefeuillehouder bij brief van 10 oktober 2017 geïnformeerd. Indien PS instemt met de tweede tranche zal dit project blijven bijdragen aan de doelstellingen van de campus.</p> <p>Op basis van de evaluatie van het project Brains Unlimited is in 2018 door PS besloten dat dit project door zal gaan. In de komende jaren zal dit dus een bijdrage blijven leveren aan de doelstelling van MHC. Zoals beschreven in de context zal de BL-MHC B.V. zich erop richten deze en de overige kennisinstructuren tot economische ontwikkelingen (werkgelegenheid + bedrijven) te brengen.</p>

Beoogde resultaten

Rol Provincie: *subsidiënt, financier*

2. Meer bedrijvigheid en open innovatie

Vanuit de BL-MHC B.V. wordt fors ingezet op campus-gerelateerde valorisatie activiteiten om de gestelde doelen te behalen, waarbij community building met kennisinstellingen en MKB-bedrijven een belangrijke voedingsbodem vormt. Ook in relatie tot en in samenwerking met alle Brightlandscampussen en internationale relevante partners. Zo wordt op het gebied van regeneratieve geneeskunde samengewerkt met een aantal andere (nationale en regionale) overheden, universiteiten, bedrijven en gezondheidsfondsen aan de totstandkoming van het initiatief RegMed XB. Het gaat daarbij om een grootschalig Vlaams-Nederlands onderzoeks- en valorisatieprogramma met een duur van 10 jaar.

Rol Provincie: *partner (aandeelhouder voor 1/3 in de BL-MHC B.V.), financier, procesmanager*

3. Hoogwaardige infrastructuur

In het kader van de gebiedsontwikkeling (getrokken door de gemeente Maastricht) wordt door UM, azM, de gemeente Maastricht, MECC en de BL-MHC BV samengewerkt om gezamenlijk te komen tot de fysieke dimensie campusontwikkeling, die mogelijk een beroep doen op de Provincie als medefinancier en mogelijk subsidiënt.

Rol Provincie: *subsidiënt, financier*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 2	Aantal nieuwe arbeidsplaatsen.	1.374	1.100	2023
2, 3	Aantal nieuwe bedrijven.	87	40	2023

Toelichting prestatie-indicatoren

De huidige waarde is gebaseerd op de eindwaarde 2017 (31-12-2017) zoals gerapporteerd in de Jaarstukken 2017. De doelstelling van het aantal te realiseren arbeidsplaatsen en nieuwe bedrijven is vroeger dan verwacht gerealiseerd. Nu deze doelstelling bereikt is, zullen we deze blijven volgen. De streefwaarde is gebaseerd op hetgeen de partners UM, azM, gemeente Maastricht en Provincie hebben afgesproken bij de start van de campusorganisatie in januari 2013.

In 2019 investeren wij € 0,65 mln. in de Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	1.2.3. Landbouw en Agrofood Brightlands Greenport Venlo
Portefeuillehouder	Van den Akker

De Brightlands Campus Greenport Venlo ambieert om een toppositie in te nemen als centrum van de voeding en gezondheid, business en (vers)logistiek en om de spil te zijn in de ontwikkeling van het agrofoodcomplex.

Vernieuwers uit het MKB, startups, wetenschappers en studenten werken op en rond de campus samen aan innovaties op het gebied van gezonde voeding, van kweken en telen, van alternatieve grondstoffen en voedingsbronnen. Op het campusterrein wordt de kracht van de regio gebundeld, versterkt en verder uitgebouwd, door de ontwikkeling van state of the art faciliteiten voor business development, fundamenteel en toegepast onderzoek, onderwijs en ontmoeting. De campus is nauw verbonden met de andere drie Brightlands campussen, bijvoorbeeld op het gebied van biobased materialen, smart services en uiteraard gezondheid.

De Brightlands Campus Greenport Venlo is, zowel een fysieke plek, als een grotere netwerkstructuur, als een uitvoeringsorganisatie. De Campusorganisatie is vanaf mei 2017 operationeel en vervult vanuit een centrale positie een ondersteunende en faciliterende rol in de ontwikkeling van de Campus.

De huidige campusontwikkeling is uitvloeisel van het 'Plan van aanpak programma Greenport Venlo' (oktober 2014), waarin de Provincie Limburg in samenspraak met de regio heeft gekozen voor 3 programmalijnen:

1. een aantrekkelijk en wervend werklandschap;
2. een toegesneden kennislandschap;
3. infrastructuur en faciliteiten.

Met de invulling van die lijnen zou ook de governance in de regio vereenvoudigd worden en de sturing op processen verbeterd. Bij de verbetering van de governance hoort ook het in het leven roepen van de Economic Development Board Noord-Limburg.

Voor iedere programmalijn geldt dat deze alleen kan slagen als de andere 2 programmalijnen eveneens en gelijktijdig worden opgepakt en uitgevoerd

Deze drie programmalijnen moeten de komende tien jaar leiden tot nieuwe verdienmodellen en daarmee tot nieuwe bedrijvigheid op de cross-overs, maar ook tot een krachtigere positie en groei van rendement en arbeidsplaatsen voor de primaire sectoren agrifood, maakindustrie en logistiek. De ontwikkeling van het werklandschap beoogt op de lange termijn 15.000 arbeidsplaatsen te faciliteren.

De campus moet een toonaangevende bijdrage leveren aan research en innovatie m.b.t. gezonde en veilige voeding.

1. Werklandschap

Provinciale Staten hebben op 16 december 2016 ingestemd met de vervlechtingsoperatie van de vastgoedbedrijven. Deze is geëffectueerd. Er is nu één uitvoeringsorganisatie voor het werklandschap, BV Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo, en één vastgoedorganisatie voor het kennislandschap (de campus), BV Campus Vastgoed Greenport Venlo. De Provincie is aandeelhouder van beide BV's. Beide ondernemingen hebben de opdracht om uitvoering te geven aan de business cases die ten grondslag hebben gelegen aan de besluitvorming in het kader van het 'vervlechtingstraject'.

Indien de economische ontwikkeling zoals we die nu kennen, die zich uit in een behoorlijke uitgifte van percelen, zich voortzet dan zijn ook de perspectieven voor 2019 gunstig voor het Ontwikkelbedrijf.

Campus Vastgoed

Ook Campus Vastgoed heeft in 2018 successen geboekt. De Innovatoren en de Villa Flora zijn snel volgelopen met huurders. Ook voor 2019 en volgende jaren is de verwachting dat er behoefte aan meer ruimte en faciliteiten zal zijn. Er zal dus voorzien moeten worden in de financiering, exploitatie en uitbreiding van vastgoed voor de middellange termijn.

In de Voorjaarsnota 2018 zijn Provinciale Staten daarover geïnformeerd. Middels een separaat voorstel wordt dit aan Provinciale Staten voorgelegd.

2. Kennislandschap

Het kennislandschap omvat zowel de verdere ontwikkeling van het hoger onderwijs in Venlo als van de Brightlands Campus Greenport Venlo. Met name de UM en de HAS zijn gefaciliteerd om te groeien met opleidingen en research. Die groei zet zich de komende jaren naar verwachting voort. De UM heeft zijn laboratoria t.b.v. het researchprogramma Healthy Eating & Food Innovation en het Venlo Food Claims Center op de campus (Villa Flora) gevestigd boven het Co Creatie Lab, dat eerder door de Provincie is gerealiseerd.

Met de kennisinstellingen UM, HAS en Fontys vindt overleg plaats over de wijze waarop de bij hen aanwezige kennis optimaal ontsloten kan worden t.b.v. campusontwikkeling en het regionale bedrijfsleven.

De Brightlands Campus Greenport Venlo heeft een meerjaren strategie die focust op:

- 3 thema's; Voeding en gezondheid. De Road map "Voeding en gezondheid" is gereed. Rond Future Farming en Biocirculair zijn de road maps in ontwikkeling. In 2019 e.v. is de focus gericht op implementatie. Daarbij gaat het om:
 - de bouw van clusters en consortia rond de thema's uit de road maps. Daarbij wordt aansluiting gezocht bij de relevante topsectoren en worden verbindingen gelegd naar andere kennisinstellingen, de Brightlandscampussen en andere regio's;
 - innovatie die enerzijds voortkomt uit kennis gedreven en fundamenteel onderzoek, anderzijds uit ondernemersinitiatieven en toegepast onderzoek;
 - versterking van de R&D-infrastructuur op de campus, de bouw van communities en de vestiging van activiteiten en bedrijven uit die communities op de campus. De in de regio aanwezige R&D wordt verbonden aan de campus, bijv. het Feed Design Lab;
 - vinden, binden en/of faciliteren van start-ups en scale-ups passend binnen de road maps;
 - het vestigen van de naam en (op termijn) faam van de campus middels bijeenkomsten, events, gerichte communicatie en dergelijke.

Bij de uitvoering van de strategie wordt nauw samengewerkt worden met het LIOF, de activiteiten gericht op de agrofood-community en de drie andere Brightlands campussen. De meerwaarde van de complementariteit, die ze voor elkaar hebben wordt ook in Venlo zichtbaar.

Economic Development Board Noord-Limburg (EDB)

De EDB heeft medio 2017 de contouren van de economische agenda voor de regio en in het bijzonder de sectoren 'logistiek', 'maakindustrie' en 'agro/food' opgesteld; met als speerpunten circulaire economie en innovatie, het vinden en binden van talent en branding. Met Provinciale ondersteuning, waartoe in de Voorjaarsnota 2017 besloten is, worden in 2019 de programma's voor logistiek, maakindustrie en agrofood verder vorm gegeven en uitgevoerd en worden programma's ontwikkeld voor de sectoren toerisme/recreatie en zorg.

Limburgse Land- en Tuinbouw Loont 2 (LLTL2)

Vanwege de nauwe relatie met de campusontwikkeling maken de volgende investeringslijnen van LLTL2 onderdeel uit van dit begrotingsproduct:

- voorlopers en doorontwikkelaars: ondersteuning initiatieven in de gehele innovatietrechter en stimulering inter- en intra-sectorale samenwerking;
- meerwaarde voor de omgeving: zaken als structuurmaatregelen (verkaveling), emissiereductie, integrale gebiedsuitwerkingen en kringloopbenadering zijn belangrijk;
- perspectief voor ondernemerschap: bevordering samenhang realiseren in kennis- en ondernemerschapontwikkeling;
- fundament voor ontwikkeling: ontwikkeling van de Limburgse agrofood community en de verbinding met de Brightlands Campus Greenport Venlo.

Deze investeringslijnen zijn in “Limburg agro voor de wereld van morgen” nader geaccentueerd, waarbij de nadruk is gelegd op het belang van cross overs, ecologisch en maatschappelijk duurzame productie op basis van gezonde verdienmodellen en toevoeging van de bijdrage aan de energie en klimaattransitie.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma.

De investeringslijn meerwaarde voor de omgeving (van LLTL2) is ondergebracht onder product 3.8.3. Landbouw.

Beoogde resultaten

Kennislandschap

1. De investerings- en acquisitiestrategie voor de Brightlands Campus Greenport Venlo is geoperationaliseerd.
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, financier, partner*
2. De voor de Brightlands Campus Greenport Venlo opgestelde road maps voor de thema's voeding en gezondheid, future farming en biobased zijn ingevuld middels de vorming van consortia, R&D-programma's en het faciliteren van ondernemersinitiatieven.
Rol Provincie: *toetsers, procesmanager, partner*
3. Binnen de campus zijn open R&D-faciliteiten t.b.v. open innovatie binnen de thema's van de campus gerealiseerd en beschikbaar voor ondernemers en onderzoekers.
Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner*

Werklandschap

4. Meer bedrijvigheid en groei werkgelegenheid. Er hebben zich nieuwe bedrijven op de campus gevestigd.
Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager*

Economic Development Board

5. Een regionale economische agenda met focus op innovatie en structuurversterking is opgesteld en daaruit voortvloeiende initiatieven zijn gerealiseerd.
Rol Provincie: *ondersteuner, partner*

Limburgse Land- en Tuinbouw Loont 2

6. Benutting van de instrumenten uit het Programma Limburg Agrofood en POP3 (kennisoverdracht en innovatie).
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, financier*
7. Agrarische ondernemers zijn ondersteund bij de herijking van hun bedrijfsstrategie.
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, partner*
8. De Agrofood community als thuisbasis voor innovatie is operationeel.
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Investerings- en acquisitiestrategie voor de Brightlands Campus Greenport Venlo.	0	operationeel	2019
2	Aantal road maps.	1	3	2019
3	Aantal nieuwe R&D-faciliteiten t.b.v. open innovatie.	3	8	2019
4	Toename aantal bedrijven op de campus.	40	50	2019
4	Werkgelegenheid (in arbeidsplaatsen).	300	450	2019
5	Regionale economische agenda.	0	vastgesteld	2019
6	Aantal verstrekte subsidies "Limburg Agrofood" en POP3 (kennisoverdracht en innovatie) en Interreg.	12	75	2019
7	Aantal Ondersteuningstrajecten van agrarisch ondernemers bij herijking bedrijfsstrategie.	29	200	2019
8	Agrofood community als thuisbasis voor innovatie.	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Het campusplan kent nog geen operationele doelen. Deze strategie, die primair door de CEO van de campus is ontwikkeld moet hanteerbare indicatoren m.b.t. aan te trekken bedrijven, diversiteit, vestigingstempo e.d. opleveren.
2. De road maps vullen de thema's van de campus nader in. Op basis van de road maps kunnen vestigingsvoorwaarden, stimuleringsmaatregelen, mogelijkheden voor partnerships en dergelijke ontwikkeld worden.
3. Realiseren van shared R&D-voorzieningen á la Brightbox en Brightlabs om daarmee de open innovatie op de campus te bevorderen.
4. Acquisitie van innovatieve bedrijven passend binnen de focus en de thema's van de campus.
6. LIOF heeft in 2017 het Programma Limburg Agrofood ontwikkeld, dat per februari 2018 operationeel is, met subsidiemogelijkheden om (agrarisch) ondernemers te ondersteunen bij innovaties en ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen.
7. De Provincie ondersteunt initiatieven om agrarisch ondernemers te faciliteren bij herijking van hun bedrijfsstrategie.
8. Via en in samenwerking met LIOF wordt de kennisuitwisseling en kruisbestuiving tussen agrarisch ondernemers, ketenpartners, kennisinstellingen etc. en de community vorming rond prioritaire thema's in Limburg versterkt. LIOF heeft een operationele digitale omgeving als thuisbasis voor informatie en kennisuitwisseling binnen de agrofood community.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 7,43 mln. Daarnaast investeren wij € 0,67 mln. in Landbouw Agrofood Greenport Venlo (zie tabellen en toelichtingen bij de 3^e W-vraag).

Product	1.2.4. Services & Smart Services Campus
Portefeuillehouder	Van den Akker

De Brightlands Smart Services Campus in Heerlen (BSSC) is een initiatief van Algemene Pensioen Groep (APG Groep) N.V., Maastricht University (UM) en de Provincie Limburg. Deze drie founding fathers hebben in 2014 het initiatief genomen voor het oprichten van een campus speciaal gericht op de zakelijke en financiële dienstverlening en daarbij een commitment voor minimaal 10 jaar (tot 2025) uitgesproken. De feitelijke opening van de campus vond plaats op 12 september 2016.

De focus van de campus ligt op de ontwikkeling van slimme diensten. De campus moet verder uitgroeien tot een broedplaats voor nieuwe bedrijvigheid, innovaties en talentontwikkeling. De campusontwikkeling draagt tevens bij aan het verankeren van bestaande bedrijvigheid. Daarnaast worden er op de campus studenten opgeleid, waardoor er naast bedrijvigheid ook een dynamiek ontstaat tussen het bedrijfsleven en de kennisinstellingen.

De Provincie is aandeelhouder van Campus Heerlen Management & Development B.V. (CM&D BV) en van Campus Heerlen Huisvesting B.V. (CHV BV) en heeft als zodanig geen direct sturende rol.

De BSSC heeft de afgelopen jaren een voorspoedige ontwikkeling doorgemaakt. De belangstelling voor de campus groeit, de community krijgt steeds meer vorm en de activiteiten op de campus nemen toe. Om de verdere groei van de campus te kunnen blijven faciliteren, moesten er stappen worden gezet. Tegen deze achtergrond hebben de aandeelhouders de ambities uit het oorspronkelijk business plan herijkt en beschreven welke (aanvullende) inspanningen zouden moeten worden geleverd om deze ambities te realiseren.

In het in het voorjaar 2018 bijgestelde business plan (BP 2.0) is aangegeven welke maatregelen/stappen voor de periode 2018-2022 nodig zijn om de campus te versterken en het ecosysteem door te ontwikkelen. Op hoofdlijnen gaat het om de volgende zes maatregelen:

- Instellen functionaliteit Kennisbroker en Advisory Board;
- R&D- / ICT-infrastructuur (de “Campus-labs”) versterken;
- Nieuwe programma’s systematisch opstarten, uitrollen en borgen;
- Exploitatie gebouw verder versterken;
- De basisorganisatie CM&D substantieel versterken;
- De Governance van Brightlands Smart Services Campus vereenvoudigen.

In 2018 is gestart met het uitvoeren van genoemde maatregelen. In 2019 wordt gewerkt aan de verdere implementatie van BP2.0.

Het Kennis-As-project LIME maakt onderdeel uit van het programma. LIME heeft een duidelijke aanhaking met de Smart Services Campus; onder andere via het flagship-project “Personal Health Train”, waarbij data over een patiënt worden verzameld en in een elektronisch dossier worden gezet waarna die data kan worden ontsloten door de patiënt zelf te kiezen partijen. De activiteiten die in 2018 binnen LIME zijn gestart, zoals het meten van factoren die relevant zijn voor positieve gezondheid bij ouderen en het project ‘meten in de Zorg - verzamelen van Big Data - Creëren van business uit Big Data’ worden in 2019 voortgezet en doorontwikkeld tot startups.

Beoogde resultaten

1. Verdere uitbouw kennisinfrastructuur

Bij de ontwikkeling en doorgroei van de kennisinfrastructuur op en rond de campus, speelt het programma Brightlands Techruption een belangrijke rol. Dit programma heeft als doel het creëren van een community op het gebied van blockchain technologie, kunstmatige intelligentie en vraagstukken op het gebied van klimaatverandering. Met dit programma wordt invulling gegeven aan de taakstelling: *“het neerzetten van een integrale propositie die (inter-)nationaal onderscheidend is en zo talenten, wetenschappers en bedrijven/instellingen/startups aan kan trekken om aan het ecosysteem bij te dragen en er zo zelf van te profiteren”*. Het bereiken van deze taakstelling heeft een positieve impact op de lokale kenniseconomie in Limburg en zorgt tevens voor een aantrekkelijke verbredingsmogelijkheid voor het lokale MKB.

De ontwikkeling van het programma Brightlands Techruption kent een drietal fasen:

fase 1 - voorbereiding en aanhaking eerste deelnemers (2017);

fase 2 - realisatie van de basisvoorzieningen, onder andere een ‘Techruption vloer’ (eerste helft 2018);

fase 3 - verdere doorgroei (tweede helft 2018 en volgende jaren).

Het programma Brightlands Techruption wordt in 2019 verder ontwikkeld in de richting van nieuwe startups en innovatieve producten en diensten. In 2019 wordt de samenwerking tussen het CBS / Center for Big Data Statistics en de Smart Services Campus verder uitgebouwd; onder andere op het vlak van de R&D Infrastructuur.

In lijn met de in BP2.0 beschreven maatregelen wordt in 2019 gewerkt aan het systematisch opstarten, uitrollen en borgen van nieuwe programma’s á la Techruption.

Rol Provincie: *subsidiënt, aandeelhouder*

2. Meer bedrijvigheid en open innovatie

Door het, onder andere in het kader van het programma Brightlands Techruption, organiseren van events door CM&D B.V. voor studenten van de diverse onderwijsinstellingen en voor de bewoners van de Campus ontstaat een dynamiek die voor de Campus en voor het onderwijs van belang is.

Mede door de samenwerking tussen CBS en CM&D B.V. ontstaat in het ecosysteem extra bedrijvigheid, doordat ook CBS events (lezingen, presentaties, hackathons) voor studenten en voor de bewoners van de Campus gaat organiseren.

Het programma LIME beoogt binnen het ecosysteem van de Campus extra dynamiek te brengen door middel van het organiseren van events. Hierdoor zijn meer studenten op de Campus aanwezig en kunnen bewoners van de Campus kennis maken met studenten en omgekeerd.

Rol Provincie: *subsidiënt, aandeelhouder*

3. Infrastructuur / huisvesting

De inspanningen zijn erop gericht om te komen tot volledige verhuur van het campusgebouw en daarmee tot een sluitende exploitatie van CHV BV.

Rol Provincie: *financier, aandeelhouder*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 2, 3	Nieuwe arbeidsplaatsen bij campusdeelnemers.	425	2.000 à 2.500	2025
1, 2, 3	Aantal studenten speciaal voor smart services.	1.000	1.600	2025

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 2, 3	Contractonderzoek en contractonderwijs.	€ 1 mln.	€ 10 mln.	2025
1, 2, 3	Aantal acquisities.	56	100	2025

Toelichting prestatie-indicatoren

Huidige waarde prestatie-indicatoren zijn gebaseerd op de vijfde Voortgangsrapportage Brightlands Smart Services Campus peildatum 1 januari 2018.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 2,16 mln. Daarnaast investeren wij € 4,32 mln. in de Services & Brightlands Smart Services Campus (zie tabellen en toelichtingen bij de 3^e W-vraag).

Product	1.2.5. Logistiek
Portefeuillehouder	Van den Akker

De logistieke sector behoort tot het DNA van de Limburgse economie en is van strategisch belang voor de economie van Limburg. Dankzij de gunstige geografische ligging in Noord- West-Europa, de goede kwaliteit van intermodale verbindingen en expertise van het logistieke bedrijfsleven willen Europese distributiecentra zich graag hier vestigen. Zo is de regio Venlo-Venray in 2017 om die reden door het vakblad Logistiek.nl verkozen tot beste locatie in Nederland voor cross-border E-fulfilment activiteiten. We streven naar een versterking van de positie van Limburg als logistieke topprovincie door in te zetten op de strategische lijnen geformuleerd in de Nota Vitaal bedrijfsleven (PS 13 mei 2016). We stimuleren innovatie in de sector, waardoor de verdien capaciteit wordt vergroot. Wij zoeken hierbij de samenwerking op met onze grensoverschrijdende partners en hebben oog voor duurzame ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit. Wij stimuleren crossovers met andere (top)sectoren aangezien logistiek een sterke enabler is. Wij monitoren het uitvoeringsprogramma Logistiek, waarvoor LIOF aan de lat staat, en sturen waar nodig bij.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten

- Het samen met stakeholders versterken van kennis en innovatiekracht in de sector logistiek, door het stimuleren van projecten via een programmatische aanpak.
Rol Provincie: *subsidiënt, partner*
- Het stimuleren van euregionale innovatieprojecten, waarbij het Limburgse MKB en kennisinstellingen vertegenwoordigd zullen zijn.
Rol Provincie: *subsidiënt, partner*
- Samen met de mainports en stakeholders versterken van logistieke ketens binnen Limburg.
Rol Provincie: *partner*
- Samen met stakeholders verbinden van MKB in de Logistiek met de Limburgse campussen.
Rol Provincie: *partner*
- Onderzoeken van de toekomst van de logistieke sector op een termijn van 10-15 jaar en uitvoering geven aan het ontwikkelen van de voor Limburg meest relevante business opportuniteiten.

Beoogde resultaten

Rol Provincie: *subsidiënt, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
2	Aantal euregionale innovatieprojecten.	2	3	2019
3	Samenwerkingsovereenkomsten met Mainports.	1	2	2019
5	Ontwikkelde business opportuniteiten.	0	3	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

2. Er lopen per 1 juli 2017 2 Euregionale innovatie projecten: Electric Green Last Mile (Limburg-NRW) en Synergy (Limburg – West Vlaanderen).

3. Naast de samenwerking met Mainport Rotterdam worden er gesprekken gevoerd over samenwerking met de Mainport Antwerpen en Haven Duisburg.

5. Activiteiten/bijeenkomsten rond in het Programmaplan Logistiek Limburg opgenomen thema's als synchromodaal vervoer, e-commerce, big data en automatisering/robotisering leiden tot onvoldoende opvolging in het MKB. De toekomstvisie van de logistieke sector is leidend voor de verdere structurele aanpak, waarbij wordt gestreefd naar het vergroten van de verdiencapaciteit in de sector. We gaan daarom voor drie business opportuniteiten die voor Limburg de meeste kansen bieden.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,92 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	1.2.6. Maakindustrie
Portefeuillehouder	Van den Akker

Een sterke maakindustrie is voor Limburg van belang, omdat er een aanzienlijke werkgelegenheid mee verbonden is. Ook realiseert de sector een hoge toegevoegde waarde en draagt daarmee flink bij aan het verdienvermogen van de regio. In de sector wordt geïnvesteerd in onderzoek en ontwikkeling. De maakindustrie is van grote waarde voor het valoriseren van innovaties in andere sectoren en van innovaties die worden gegenereerd op de Brightlandscampussen. De stevige basis van de Limburgse maakindustrie biedt goede mogelijkheden om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen. In dit verband zijn met name ook de gebiedsontwikkelingen Chemelot 2025 en VDL Nedcar van belang (zie product 3.4.3. Werklocaties).

De opkomst van de smart industry is een belangrijke actuele ontwikkeling voor de Limburgse maakindustrie. Ten behoeve van het versterken van de concurrentiekracht van de sector is de omschakeling naar een slimmere maakindustrie gaande. De verregaande digitalisering en verbinding van machines, productiemiddelen en organisaties biedt kansen voor het ontstaan van nieuwe producten en productiemethoden, business-modellen en sectoren. In de smart industry gaat het om thema's als big data, internet of Things, robotisering, 3D printing en servitization. Gerichte ondersteuning op deze gebieden draagt bij aan de implementatie van smart industry en versterking van de Limburgse maakindustrie.

Dit product draagt bij aan criterium 1 t/m 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Het versterken van de (internationale) concurrentiekracht van het Limburgse MKB in de maakindustrie door middel van integrale programma's en projecten zoals LimburgMakers, Crossroads, DigiPro en Fokus. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>
2.	Het verbinden van de Limburgse maakindustrie met de Brightlands campussen door middel van het opzetten van netwerkbijeenkomsten en workshops gericht op clustervorming, samenwerking, community building en (euregionale) projecten. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal integrale projecten t.b.v. innovatie in de maakindustrie.	5	6	2019
1	Aantal deelnemende MKB bedrijven (die subsidie ontvangen).	110	125	2019

Toelichting prestatie-indicatoren	
<p>Tot de integrale programma's en projecten behoren het programma LimburgMakers 2017-2019 en (Euregionale) projecten voor de maakindustrie als Crossroads2, DigiPro en Fokus. Behalve op deze projecten kunnen bedrijven in de maakindustrie ook een beroep doen op regelingen als MIT, OPZuid en LBDF. Onder het aantal deelnemende bedrijven wordt verstaan de bedrijven die een subsidie hebben ontvangen. In het kader van de programma's worden ook events en (netwerk)bijeenkomsten georganiseerd ten behoeve van projectontwikkeling, samenwerking en community building. Het aantal hieraan deelnemende bedrijven ligt vele malen hoger dan bovenstaande prestatie-indicator.</p>	

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,30 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	1.2.7. Toerisme en recreatie
Portefeuillehouder	Geurts

Limburg is decennialang een sterke toeristische provincie. De sector toerisme & recreatie behoort tot het DNA van de Limburgse economie. De sector is niet alleen relevant vanuit het werkgelegenheids-oogpunt (ca. 40.000 banen en daarmee 7,7 % van de totale Limburgse werkgelegenheid), maar is ook een belangrijke factor in het Limburgse leef- en vestigingsklimaat.

Uit de Toeristische Trendrapportage 2016-2017 blijkt dat de toeristische sector in 2016 goed was voor € 4,1 mld. aan bestedingen. Voor wat betreft het aantal overnachtingen nemen we nog steeds een stevige positie in in de top 3 van Nederland. We zijn de tweede provincie qua aantal overnachtingen (14,3 mln.) en nummer één op het gebied van bungalowovernachtingen in Nederland. Tegelijkertijd zijn er een aantal belangrijke opgaven voor de toekomst om deze koppositie vast te houden. De sector wordt gekenmerkt door kleinschaligheid, beperkte innovatiekracht en nog weinig organiserend vermogen. Het Investeringsprogramma Toerisme & Recreatie 2016-2019 is op 18 maart 2016 vastgesteld door Provinciale Staten. We zetten in op een toekomstvaste sector en een duurzame groei, met een gezonde balans tussen kwaliteit en kwantiteit door ons te richten op:

- versterken van ondernemerschap;
- versterken van de Limburgse kracht en infrastructuur (versterken toeristische infrastructuur grensoverschrijdende verbindingen, cross-overs met sport, stedelijke ontwikkeling, natuur, cultuur en landschap);
- versterken van één Limburg (innovatie in de toeristische marketing, taste of Limburg (streekproducten) en evenementen).

Daarnaast zetten we met de lijn basis op orde flankerend in op kennisontwikkeling, lobby, benutting Europese fondsen en grensoverschrijdende activiteiten.

Dit product heeft een verbinding met de volgende producten: Landbouw en Agrofood/ Brightlands Campus Greenport Venlo, Binnenstedelijke ontwikkeling, IBA, Fiets, Buitengoed Geul en Maas, Branding, Landschapsparken, Cultuur, Monumenten en Sport.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Uitvoering van het Actieplan Waterrecreatie Midden- en Noord Limburg middels een projectenportfolio binnen de vier programmalijnen: nieuwe doelgroepen en verbreding, bereikbare oevers en attracties, integratie 'droge' recreatie, en behapbare en betaalbare regels. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>
2.	Uitvoering actieplan Versterken ondernemerschap toeristisch-recreatieve sector' in samenwerking met regionale overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>
3.	Samen met de partners invulling geven aan vermarkting van één Limburg. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>
4.	Samen met andere stakeholders stimuleren van hefboomprojecten om de toeristische sector duurzaam te versterken volgens de selectiecriteria, zoals in het investeringsprogramma zijn aangegeven. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>
5.	Versterken toeristische infrastructuur (wandel-, fiets-, men/ruiter-routes) met focus op kennisontwikkeling of beleving, arrangementen nieuwe verdienmodellen. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>
6.	Basis op orde (kennis – , uitvoering 5 punten plan met Belgisch Limburg, lobby agenda, benutting Europese fondsen) Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i>
7.	Uitvoering vitaliteit verblijfsrecreatie met regionale overheden en bedrijfsleven. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>
8.	Stimuleren kansrijke initiatieven voor streekgebonden producten. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde *	Streef waarde	Jaar
1	Aantal initiatieven van ondernemers, verenigingen en gemeenten binnen Actieplan 'Waterrecreatie Midden- en Noord-Limburg'.	34*	30	2019
2	Aantal initiatieven van ondernemers die bewuste en strategische keuzes hebben gemaakt voor de toekomst.	84	100	2019
2	Aantal initiatieven van ondernemers die met samenwerkingspartners businesscases voor nieuwe PMPC's hebben opgesteld.	3	10	2019

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde *	Streef waarde	Jaar
2	Aantal initiatieven van ondernemers die nieuwe PMPC's hebben gerealiseerd.	1	8	2019
2	Kennisbevordering- Inspiratiesessies, kenniscafé's, excursies, cursussen etc.	3	10	2019
3	Nieuwe toeristische vermarkting strategie in uitvoering.	0	1	2019
3	Aantal gestimuleerde bovenregionale evenementen die het merk Limburg versterken.	8	10	2019
4	Aantal geselecteerde hefboomprojecten waarover definitieve besluitvorming heeft plaatsgehad.	3	5-8	2019
5	Aantal nieuwe concepten ontwikkeld in het kader van toeristische infrastructuur.	5	5-8	2019
7	Kennisbevorderingssessies organiseren met de regio's.	0	3	2019
8	Aantal ondersteunende robuuste regionale initiatieven op het gebied van streekgebonden producten.	3	5-8	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

* betreft de stand van zaken 1 juli 2018

1. De opgenomen streefwaarde is conform het actieplan waterrecreatie Noord- en Midden Limburg (GS 19 april 2016).
2. Actieplan versterken ondernemerschap toeristisch-recreatieve sector GS 7 maart 2017, Nadere subsidieregels Stimuleren investeren in de toekomst door toeristische ondernemers GS 27 juni 2017 en Nadere subsidieregels Versterken kwaliteit toeristisch aanbod GS 27 juni 2017.

Indicatoren (aantal initiatieven van ondernemers die bewuste en strategische keuzes hebben gemaakt voor de toekomst van 65 naar 100, aantal initiatieven van ondernemers die met samenwerkingspartners businesscases voor nieuwe PMPC's (Product Markt Partner Combinatie's) hebben opgesteld van 20 naar 10 en aantal initiatieven van ondernemers die nieuwe PMPC's hebben gerealiseerd van (10 naar 8) zijn aangepast op basis van het GS besluit op 22 mei 2018 i.h.k.v. verlaging van de subsidiedeelp plafonds van de Nadere subsidieregels Versterken kwaliteit toeristisch aanbod en verhoging van het subsidieplafond van de Nadere subsidieregels Stimuleren investeren in de toekomst door toeristische ondernemers.

3. De toeristische vermarktingstrategie wordt in augustus 2018 vastgesteld, waarna gezamenlijk met de partners gestart wordt met de uitvoering, cf. uitvoeringsplan dat ook nog in 2018 wordt opgesteld (afronding voorzien oktober 2018).
7. Plan van aanpak vitalisering verblijfsrecreatie in Limburg, GS 10 januari 2017 wordt in 2018 afgerond, waarbij de rol van de provincie verschuift van regisseur naar facilitator met name gericht op kennisontwikkeling/uitwisseling.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 2,59 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

1.2. Innovatiekracht Exploitatie	Begroting ná wijz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	2.345	1.485	26	0	0
1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus	755	0	0	0	0
1.2.3. Landbouw Agrofood Greenport Venlo	22.004	7.432	2.850	844	0
1.2.4. Services & Brightlands Smart Services Campus	3.488	2.164	1.886	0	0
1.2.5. Logistiek	600	920	0	0	0
1.2.6. Maakindustrie	2.679	300	0	0	0
1.2.7. Toerisme en recreatie	5.893	2.587	18	0	0
<i>Personele lasten</i>	2.499	2.592	2.572	2.587	2.601
<i>Kapitaallasten</i>	66	65	65	65	65
Totaal lasten	40.329	17.546	7.417	3.497	2.666
Baten					
1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	68	68	26	0	0
1.2.3. Landbouw Agrofood Greenport Venlo	1.171	100	0	0	0
Totaal baten	1.460	168	26	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-38.870	-17.378	-7.391	-3.497	-2.666
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Risicoreserve financieel instrumentarium SIS	10.051	9.795	6.245	1.695	945
	10.051	9.795	6.245	1.695	945
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve Campusorganisatie Chemelot	1.500	1.250	1.000	750	0
Immunisatiereserve	29.075	16.943	7.587	1.489	645
Reserve Transitiefonds	140	0	0	0	0
Reserve aandelentransactie LIOF	994	0	0	0	0
Reserve DU Verkeer en Vervoer	46	0	0	0	0
	31.755	18.193	8.587	2.239	645
Saldo mutatie reserves	21.704	8.398	2.342	544	-300
Resultaat	-17.165	-8.981	-5.049	-2.953	-2.966

Financiële toelichting

1.2.1. Het budget voor Chemie en Materialen/ Brightlands Chemelot Campus bedraagt in 2019 € 1,49 mln. en bestaat uit de volgende projecten:

- Bijdrage aan AM Institute for Biobased (AMIBM) ad € 1,14 mln., conform PS-besluit 20 juni 2014. Deze wordt gedekt uit de Immunisatiereserve.
- Bijdrage project Brightlands Innovation Factory (€ 0,34 mln. per jaar in de periode 2017-2019) conform 1e Afwijkingenrapportage 2017 (PS 30 juni 2017).
- Bijdrage Interreg Europe-project S3Chem conform PS besluit 11 november 2016 (€ 0,01 mln. in 2019 en € 0,03 mln. in 2020). De geraamde baten hebben betrekking op de Interreg-subsidie (€ 0,07 mln. in 2019 en € 0,03 mln. in 2020).

Het verschil t.o.v. 2018 wordt met name veroorzaakt doordat in 2018 rekening is gehouden met een bijdrage in de sloop van de gebouwen Brightlands Chemelot Campus ad € 0,71 mln.

Ter afdekking van het risico inzake kapitaalstortingen (deelneming Chemelot Participaties BV, Aandelenparticipatie Consortium Chemelot Campus BV en Kapitaalbreng Chemelot Campus Vastgoed CV) wordt jaarlijks een bedrag aan de risicoreserve Financieel instrumentarium Sturing in Samenwerking toegevoegd, namelijk € 8,25 mln. in 2019, € 5 mln. in 2020 en € 0,75 mln. in 2021. De toevoeging aan deze risicoreserve wordt gedekt uit aanwendingen van

de Immunisatiereserve en reserve campusorganisatie Chemelot. E.e.a. conform besluitvorming 1e Afwijkingenrapportage 2017 (PS 30 juni 2017) en in lijn met de dekking van structuurversterkende projecten in 2014.

1.2.2. De bijdrage voor de gebiedsontwikkeling wordt op basis van afspraken in de geactualiseerde koepelovereenkomst fysieke impuls Brightlands Maastricht Health Campus 2016-2023 bijeengebracht door de Universiteit Maastricht, AZM, gemeente Maastricht en Provincie Limburg. Voor 2019 heeft er nog geen afroep plaats gevonden.

Ter afdekking van het risico inzake kapitaalstorting (aandelenkapitaal Maastricht Health Campus) wordt jaarlijks € 0,64 mln. aan de risicoreserve Financieel instrumentarium Sturing in Samenwerking toegevoegd. De toevoeging aan deze risicoreserve wordt gedekt uit een aanwending van de Immunisatiereserve. E.e.a. conform besluitvorming 1e Afwijkingenrapportage 2017 (PS 30 juni 2017) en in lijn met de dekking van structuurversterkende projecten in 2014.

1.2.3. Het benodigde budget voor landbouw en Agrofood/ Brightlands Greenport Venlo 2019 bedraagt € 7,43 mln. Dit budget is als volgt opgebouwd:

- Overige kosten Programma Greenport Venlo en kostenraming Brightlands Campus Greenport Venlo ad € 1,82 mln. conform Programmabegroting 2017 (PS 4 november 2016). Dit bedrag is onderverdeeld in € 0,27 mln. procesmiddelen, € 0,1 mln. Expertise Centrum Business Services Venlo (ESCB), € 1 mln. uitvoering innovatieprogramma's, € 0,45 mln. campusorganisatie. Oorspronkelijk bedroeg het budget van de campusorganisatie € 0,75 mln. Ter afdekking van het risico t.b.v. de aandelenstorting in de BV Brightlands Campus Greenport Venlo is € 0,3 mln. gestort in de risicoreserve Financieel instrumentarium Sturing in Samenwerking.
- Businesscase Healthy Eating and Food Innovation (HEFI), conform 1e Afwijkingenrapportage 2018 (PS 22 juni 2018) met de volgende fasering: € 0,93 mln. in 2019, € 0,96 mln. in 2020 en € 0,84 mln. in 2021.
- University college € 2,39 mln. in 2019 en € 1,57 mln. in 2020 conform 1e Afwijkingenrapportage 2018 (PS 22 juni 2018).

De hierboven genoemde kosten (m.u.v. de proceskosten en deels University college) worden gedekt uit de Immunisatiereserve (€ 70 mln. coalitiemiddelen), conform eerdere bovengenoemde besluitvorming.

- Ter uitvoering van het Programma Limburgse Land en Tuinbouw Loont2 (LLTL2) wordt in 2019 € 0,52 mln. beschikbaar gesteld (GS 26 juni 2018). Dit is conform het investeringsprogramma LLTL2 2016-2019 (PS 13 mei 2016). De middelen zijn bestemd voor de investeringslijn "voorlopers en doorontwikkelaars" en voor de investeringslijn "fundament voor ontwikkeling". Daarnaast is er € 0,86 mln. opgenomen voor de afrekeningen 2018 POP3 paragrafen 1 en 7 (2^e Afwijkingenrapportage 2018, PS 9 november 2018).
- Inzet LIOF versterking Agrofoodsector conform 2e Afwijkingenrapportage 2017 (PS 3 november 2017) ad € 0,43 mln. in 2019 en € 0,32 mln. in 2020.
- Procesondersteuning Agro-energie- klimaat € 0,48 mln. Deze middelen zijn via de Voorjaarsnota 2018 (PS 29 juni 2018) beschikbaar gesteld.

De baten van € 0,1 mln. betreffen de bijdrage van de Regio Venlo voor de oprichting van het Circular Science Center en het project Bio Treat Center.

Het verschil ten opzichte van 2018 bedraagt € 14,57 mln. en betreft met name:

- Fasering van de uitgaven investeringsprogramma LLTL2 ad € 3,3 mln.;
- Investeringssubsidie t.b.v. de renovatie en (her)inrichting van het gebouw vml. Raad van Arbeid Venlo ad € 3,5 mln. (PS 29 september 2017 en Voorjaarsnota 2018, PS 29 juni 2018);
- Investeringsbijdrage ten behoeve van de doorontwikkeling Campus Greenport Venlo € 3,5 mln. (Voorjaarsnota 2018, PS 29 juni 2018);

- Innovatieproject Personalised Nutrion ad € 1,18 mln.;
 - Fasering Overige kosten Programma Greenport Venlo en kostenraming Brightlands Campus Greenport Venlo ad € 1,97 mln.
- 1.2.4. Het benodigd budget Services & Brightlands Smart Services bedraagt € 2,16 mln. Deze middelen zijn bestemd als bijdrage aan de BC Expertise en Innovatiecentrum BISS (Business Intelligence & Smart Services) en bedraagt € 1,08 mln. (PS 31 oktober 2014) en voor het Kennis-As project 'LIME' € 0,89 mln. in 2019 en € 0,89 mln. in 2020 (PS 7 juli 2016). De bijdragen aan de BISS en 'LIME' komen ten laste van de Immunisatiereserve (€ 70 mln. deel coalitiemiddelen). Dit is conform de eerder genoemde besluiten. Verder is er in 2019 voor het project Center for Big Data Statistics Heerlen een bijdrage gereserveerd van € 0,2 mln. in 2019 en € 1 mln. in 2020 (conform Voorjaarsnota 2017 en Eindejaarsbijstelling 2017).
Ter afdekking van het risico inzake Campus Heerlen Management & Development wordt aan de risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking toegevoegd, namelijk € 0,3 mln. in 2019 en € 0,3 mln. in 2020 (Voorjaarsnota 2018, PS 29 juni 2018). Daarnaast wordt de begrote afwaardering van deelneming aan de Campus Heerlen Management & Development BV toegevoegd aan de risicoreserve Sturing in Samenwerking (2^e Afwijkingenrapportage 2018, PS 9 november 2018). Verschil t.o.v. 2018 betreft met name de in 2018 geraamde bijdrage aan het programma Techruption ad € 1,15 mln. conform 1e Afwijkingenrapportage 2018 (PS 22 juni 2018).
- 1.2.5. Het budget voor het product Logistiek bedraagt € 0,92 mln. Dit betreft € 0,2 mln. voor het programma Limburg Logistiek en € 0,72 mln. voor logistiek onderzoek (Voorjaarsnota 2018, PS 29 juni 2018). De Immunisatiereserve (€ 70 mln. deel coalitiemiddelen) wordt conform besluit aangewend ter dekking van het logistiek onderzoek.
Het product maakt onderdeel uit van de kadernota "Vitaal bedrijfsleven" (PS 13 mei 2016).
- 1.2.6. In de Voorjaarsnota 2018 (PS 29 juni 2018), onderdeel MKB generiek, zijn extra middelen ad € 0,3 mln. aan het product Maak Industrie toegevoegd. Dit product maakt onderdeel uit van de kadernota "Vitaal bedrijfsleven" (PS-besluit 13 mei 2016).
Het verschil 2018 betreft het budget voor het programma LimburgMakers 2018 (PS 22 juni 2018).
- 1.2.7. Voor de uitvoering van het programma Toerisme en Recreatie 2016-2019 (PS 18 maart 2016) is € 2,57 mln. in de begroting 2019 opgenomen. Hiervan wordt € 1,84 mln. ingezet vanuit de beleidsintensiveringsmiddelen Toerisme & Recreatie (GS 26 juni 2018) en 2e Afwijkingenrapportage 2018 (PS 9 november 2018). Deze zijn als volgt verdeeld over de programmalijnen:
- Versterken Ondernemerskracht € 0,05 mln.;
 - Uitvoering actieplan Waterrecreatie Midden- en Noord- Limburg € 0,6 mln.;
 - Versterken Limburgse kracht € 0,28 mln.;
 - Versterken van één Limburg € 0,8 mln.;
 - Basics op orde € 0,11 mln.
- De overige middelen betreffen € 0,25 mln. voor Destinatie Marketing Limburg conform Voorjaarsnota 2018 (PS 29 juni 2019) en € 0,49 ten behoeve van cofinanciering Leisure projecten Midden-Limburg conform 2e Afwijkingenrapportage 2018 (PS 9 november 2018).
Het verschil ten opzichte van de begroting 2018 ad € 3,31 mln. kan grotendeels verklaard worden door de fasering van de uitgaven binnen het programma Toerisme & Recreatie.

€ x 1.000

1.2. Innovatiekracht <i>Investerings</i>	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Uitgaven				
1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	700	700	700	700
1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus	645	0	0	0
1.2.3. Landbouw Agrofood Greenport Venlo	669	436	738	872
1.2.4. Services & Brightlands Smart Services Campus	4.320	4.000	4.000	0
Totaal uitgaven	6.334	5.136	5.438	1.572
Bijdragen				
1.2.3. Landbouw Agrofood Greenport Venlo	2.020	2.020	2.020	2.020
Totaal bijdragen	2.020	2.020	2.020	2.020

Toelichting investeringen/financiering

- 1.2.1. Deelneming in Limburg Ventures conform PS-besluit d.d. 2 maart 2012; Pilot- en Miniplant, conform PS-besluit 7 februari 2014.
- 1.2.2. Deelneming Maastricht Health Campus, conform PS-besluit 20 juni 2017.
- 1.2.3. Vervlechting Greenport, conform PS-besluit 16 december 2016.
- 1.2.4. Deelneming Campus Management & Development BV conform PS-besluit d.d. 31 oktober 2014.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Financiering	Verbonden partijen
	Chemelot Campus Vastgoed C.V.
	Chemelot Campus B.V.
	Chemelot Participaties B.V.
	Chemelot Ventures B.V.
	Enabling Technologies B.V.
	Chemelot Research Facilities B.V.
	Chemelot Scientific Participations B.V.
Lening aan QCP Holding B.V.	
Lening aan ZON PTC B.V.	Brightlands Maastricht Health Campus B.V.
Lening aan Stichting Life Incubator Maastricht (SLIM/Brains)	Brains Unlimited B.V.
Lening aan GPV/ B.V. Ontwikkelbedrijf	B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo
Garantstelling aan B.V. Ontwikkelbedrijf GPV	B.V./C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo
	Brightlands Greenport Venlo B.V.
	Brightlands Agro/Food fonds
Lening aan Californië Wijnen Geothermie B.V.	
Lening aan CHV B.V.	CHV B.V.
	CMD B.V.
Lening aan Toverland Holding B.V.	

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 1.2. Innovatiekracht. Deze verbonden partijen vormen de spil in het topsectorenbeleid.

De Chemelot entiteiten beogen een versterking van de *sector Chemie en materialen* door de investeringen in vastgoed en innovatie ontwikkelingen op de campus. Brains Unlimited en MHC B.V. zetten in op de doorontwikkeling van de *sector life sciences*. Greenport Venlo in samenhang met het plan van aanpak GPV versterken de *sector Tuinbouw en Agrofood*. De entiteiten CMD en CHV focussen gezamenlijk met het instituut BISS op de *sector Smart Services*.

Zie voor nadere informatie de paragraaf verbonden partijen.

1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt

Dit programma richt zich op het goed op elkaar afstemmen van onderwijs en arbeidsmarkt om een toekomstbestendige beroepsbevolking te realiseren.

Nu de economie volop bloeit, lopen de tekorten aan goede arbeidskrachten in rap tempo op. Met name in de zorg, ICT, horeca, logistiek en de bouw is de krapte merkbaar. Niet alleen economische groei maar ook de grote uitstroom van arbeidskrachten door het behalen van de pensioengerechtigde leeftijd, zorgt voor een grote vraag naar werknemers op alle niveaus. Dit dreigt de economische groei af te remmen; tegelijkertijd biedt deze groei kansen om Limburg op sociaal-maatschappelijk gebied sterker te maken en achterstanden in te halen. Om de Provinciale ambities in de volle breedte te kunnen realiseren, is een goed functioneren van de arbeidsmarkt van groot belang. Met het Aanvalsplan 'Zo WERKT Limburg' zet de Provincie Limburg hier, samen met stakeholders, vol op in en zoekt daarbij naar nieuwe aanpakken.

Naast de grote behoefte van bedrijven aan personeel ondervinden werknemers en werkzoekenden de gevolgen van digitalisering en technologisering, doordat functies en taken veranderen of zelfs helemaal verdwijnen. Tegelijkertijd ontstaan er nieuwe beroepen. Er worden andere competenties en meer flexibiliteit gevraagd van werknemers en organisaties op de arbeidsmarkt. Al deze ontwikkelingen te samen zorgen voor een mismatch tussen vraag en aanbod. De uitdagingen waar Limburg voor staat, zijn het verhogen van de participatiegraad, het bevorderen van de instroom van werkzoekenden naar kansensectoren en het terugdringen van het aantal voortijdig schoolverlaters. Daarbij worden de landsgrenzen niet als belemmering gezien.

De euregionale arbeidsmarkt biedt voor Limburg grote kansen, zowel vanuit economisch als sociaal perspectief,² maar is door een aantal belemmeringen – waaronder onderwijs dat grensoverschrijdend onvoldoende aansluit – nog beperkt van omvang. Het onderwijs is de belangrijkste 'toeleverancier' van toekomstige werknemers. De kwaliteit van het aangeboden onderwijs bepaalt in grote mate de geschiktheid van onze toekomstige arbeidskrachten. De veranderende arbeidsmarkt vraagt van het onderwijs een grote mate van flexibiliteit en samenwerking met het bedrijfsleven.

Wat willen we bereiken?

De bevolking in Limburg is beter toegerust voor de huidige en toekomstige arbeidsmarkt. Er bestaat een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt, ook gericht op maximale instroom van arbeid en minder uitval. De beroepsbevolking beschikt over de juiste competenties en kan zich tijdig aanpassen aan een veranderende vraag.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Onderwijs in Limburg is toekomstbestendig en vraaggericht, voor alle niveaus en levensfasen en passend bij het (grensoverschrijdend) karakter van de regio. De kans op werk staat centraal.

Criterium 2: De arbeidsmobiliteit in de Euregio kent geen belemmeringen meer.

Criterium 3: De (euregionale) samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven, gemeenten, en instanties als Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) is effectief.

² Atlassen van kansen voor Zuid-, Midden- en Noord-Limburg, en het aangrenzend buitenland (2013).

Criterium 4: Mensen doen naar vermogen mee om zowel economische als sociale structuurversterking te realiseren.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	1.3.1. Arbeidsmarkt
Portefeuillehouder	Van den Akker

De Provincie wil dat Limburgers toegerust zijn om naar vermogen mee te kunnen (blijven) doen op de snel veranderende arbeidsmarkt en dat sectoren kunnen beschikken over voldoende en goed toegeruste arbeidskrachten om economische groeikansen te ondersteunen. Om een goede match te maken tussen vraag en aanbod en voldoende instroommogelijkheden voor de beroepsbevolking op de juiste functies te bieden, zetten we samen met gemeenten (als primair verantwoordelijke overheid), kennisinstellingen, werkgevers en werknemers in op het vergroten van de arbeidsparticipatie en employability van werknemers. Dit doen we aan de hand van de reeds ingezette lijnen; de Human Capital Agenda's (HCA's), het Techniekplan Limburg en het Actieplan Grensoverschrijdend Leren en Werken zijn hierin belangrijke kaders. Met de HCA's streven we naar een vraaggerichte, sectorale aanpak van duurzame inzetbaarheid van werknemers en toeleiding van werkzoekenden. Met het Actieplan Grensoverschrijdend Leren en Werken wordt ingezet op een goede ondersteuningsstructuur voor grensarbeiders en internationale kenniswerkers ter bevordering van de grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit. Daarnaast wordt versterkt regie genomen op een aantal projecten die van belang zijn voor de provinciale ambities, zoals beschreven in de uitvoeringsstrategie van het Aanvalsplan Zo WERKT Limburg'. Hiermee beogen we sneller te anticiperen op de arbeidsmarkt van de toekomst en de effectiviteit van de samenwerking tussen arbeidsmarktpartijen te bevorderen. Ter onderbouwing van uit te voeren acties en het sensibiliseren van werkgevers en onderwijsinstellingen is actuele arbeidsmarktinformatie over de match tussen vraag en aanbod, ook grensoverschrijdend, van groot belang.

Het product Arbeidsmarkt hangt samen met de producten 1.3.2. Onderwijs en 1.3.3. Limburg Werkt Akkoord. Dit product draagt bij aan criterium 2, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	HCA's en het Techniekplan, onderdeel Werken (werknemers en werkzoekenden), zijn in uitvoering en gemonitord. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>
2.	Conform het Actieplan Grensoverschrijdend Leren en Werken wordt ingezet op een versterking en uitbreiding van de grensinformatievoorziening, grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling en diploma-(h)erkenning. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>
3.	Arbeidsmarktinformatie is verbreed, verbeterd en toegankelijk gemaakt. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>
4.	Aanvalsplan Zo WERKT Limburg is in uitvoering. Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoering aantal projecten op het onderdeel "Werken" op basis van de HCA's en Techniekplan.	6	9	2019
2	De structurele financiering voor de 4 grensinfopunten is geborgd.	0	4	2019
2	Het aantal mensen dat grensoverschrijdend wordt bemiddeld groeit.	200	300	2019

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
2	Grensprovincies/regio's werken in een gezamenlijk project aan het vergroten van de transparantie en het vergemakkelijken van het proces rondom diploma-erkenning.	0	1	2019
4	Een aantal toonaangevende projecten in het kader van aanvalsplan Zo WERKT Limburg is in uitvoering.	3	6	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

2. Midterm review Actieplan Grensoverschrijdend Leren en Werken (31-10-2017, GS 2017-75732)

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,81 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	1.3.2. Onderwijs
Portefeuillehouder	Teunissen

Het onderwijs is van groot belang voor de economische en sociale structuurversterking van Limburg. De kracht en het succes van het provinciaal onderwijsbeleid worden dan ook mede bepaald door de samenhang met de sociale en economische agenda. De veranderingen op de arbeidsmarkt en de verwachte tekorten vragen om onderwijs dat innovatief, flexibel en wendbaar is en dat 21e-eeuwse vaardigheden aanleert. In de kaderbrief Onderwijs 2016-2019 (PS 13 mei 2016) zijn de volgende actielijnen vastgelegd: Human Capital Agenda's (HCA's) en Techniekplan, buurtaal- en euregionaal onderwijs, Onderwijskwaliteit voor de toekomst en arbeidsmarktinformatie.

Met de HCA's en het Techniekplan Limburg streven we naar een optimale aansluiting van het opleidingsaanbod bij de vraag van het bedrijfsleven en het vergroten van de aantrekkelijkheid van de sector. Samen met het bedrijfsleven en het onderwijs geven we uitvoering aan deze Agenda's, o.a. in publiek-private samenwerkingsvormen. We richten ons daarbij op de kennisintensieve sectoren in Limburg en op andere sectoren in de Euregio die veel stuwende werkgelegenheid bieden. Digitalisering en technologie nemen, gezien het toenemend belang in de economie en arbeidsmarkt en de impact daarvan in onze samenleving, de komende jaren in onze aanpak een belangrijke plaats in. In de verkenning Digitale Samenleving is "Onderwijs" een van de zes kernthema's, want hier worden onze kinderen voorbereid voor de toekomst. Met het Actieplan Grensoverschrijdend Leren en Werken wordt een impuls gegeven aan de euregionalisering van het onderwijs (van Primair Onderwijs (PO) tot Wetenschappelijk Onderwijs (WO)).

Daarnaast wordt versterkt regie genomen op een aantal projecten die van belang zijn voor de provinciale ambities op het gebied van arbeidsmarkt, zoals beschreven in de uitvoeringsstrategie van het Aanvalsplan 'Zo WERKT Limburg'. De opbrengsten van de verkenning Digitale Samenleving nemen we, waar mogelijk, al mee in het onderwijsbeleid.

De investeringslijn 'Onderwijskwaliteit voor de Toekomst' ondersteunt de onderwijsinstellingen in het Primair Onderwijs (PO) en Voortgezet Onderwijs (VO) respectievelijk Middelbaar Beroeps Onderwijs (MBO) in Limburg bij het toekomstbestendig maken van het onderwijs. We gaan hier uit van door het onderwijsveld zelf benoemde prioritaire thema's. Kernthema's zijn: onderwijsinnovatie in doorlopende leerlijnen en talentontwikkeling PO/VO, toekomstbestendig onderwijspersoneel in PO, VO en MBO en

verbeteren instroomperspectief van MBO niveau 1 en 2 op de arbeidsmarkt. Wij ondersteunen door het stimuleren van kennisdeling, structurele samenwerking, validatie en het inzetten van aanjaagsubsidies. Ter onderbouwing van in gang te zetten acties en het sensibiliseren van onderwijsinstellingen is actuele arbeidsmarktinformatie over de match tussen vraag en aanbod, ook grensoverschrijdend, van groot belang.

De Educatieve Agenda Limburg (EAL) zorgt in de veelheid van de initiatieven voor de validatie van projectresultaten zodat we weten wat wel en niet werkt, in brede zin en in het bijzonder waar het gaat om het creëren van gelijke kansen. In fase 1 van de Educatieve Agenda Limburg (EAL) heeft deze samenwerking zijn vruchten afgeworpen: scholen zijn in staat gesteld om op basis van feiten en cijfers zaken bij te stellen of aan te passen. Daarnaast zijn projecten over de onderwijssectoren heen ten aanzien van het lerarenvraagstuk uitgevoerd. Ook zijn microprojecten van leraren geïnitieerd. In de Voorjaarsnota 2018 is voorgesteld om voor de eerste twee jaar van de tweede fase (met ingang van september 2018) extra middelen beschikbaar te stellen.

Toekomstbestendig onderwijs vraagt ook om aansluiting bij nieuwe ontwikkelingen. Digitale vaardigheden zijn daarin van groot belang. In een iXperium(-achtige) omgeving kunnen leerlingen en docenten terecht in een omgeving om met verschillende experts concrete ICT-toepassingen voor het onderwijs te bedenken, te onderzoeken én te testen. De ambitie is om in Limburg in elke regio een iXperium(-achtige) omgeving te vestigen met een goede bereikbaarheid voor alle scholen. Dit sluit ook aan bij de ambities van onze digitale agenda. De Limburgse onderwijsbesturen in het PO, VO en MBO nemen hierin met ondersteuning van de Provincie het voortouw en in afstemming met de ontwikkellijnen die reeds zijn ingezet rond “Wetenschap & Technologie” en “Programmeren & Coderen” en “De Werkplaats”. Daarnaast zijn de Limburgse lerarenopleidingen betrokken in het kader van de professionalisering van leraren.

De kaderbrief onderwijs is vastgesteld in PS 12 mei 2016. Na uitvoering van het vastgestelde beleid in de periode 2016-2019, zal begin 2019 - het einde van deze coalitieperiode - een eindevaluatie volgen.

Het product Onderwijs hangt samen met de producten 1.3.1. Arbeidsmarkt, 1.3.3. Limburg Werkt Akkoord en het verkenningstraject Digitale Samenleving.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. De HCA's en het Techniekplan zijn verder uitgevoerd en gemonitord voor de lijnen “Kiezen en leren”.
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt*
2. Het Actieplan Grensoverschrijdend Leren en Werken is in uitvoering voor het onderdeel Euregionaal onderwijs.
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt*
3. Primair en Voortgezet Onderwijs zet in op onderwijsinnovatie in de doorlopende leerlijn. Kennis wordt gedeeld en initiatieven zijn gevalideerd.
Rol Provincie: *toetsers, ondersteuner, subsidiënt*
4. Jongeren met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt nemen deel aan een programma voor werkend leren.
Rol Provincie: *toetsers, ondersteuner, subsidiënt*
5. Versterking van de digitale skills van leerkrachten en leerlingen in het PO, VO en MBO door middel van kennisdeling, ervaren en validatie van wat werkt bij leren met ICT en leren over ICT.
Rol Provincie: *subsidiënt, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoering aantal projecten op het onderdeel "Kiezen en leren" op basis van de herijkte HCA's en techniekplan.	7	11	2019
2	Uitbreiding van het aantal scholen dat Euregionaal onderwijs geïmplementeerd heeft in het PO.	70	90	2019
	Uitbreiding van het aantal leerlingen in het VO dat een erkend certificaat voor een van de buurtalen Duits of Frans behaald hebben (respectievelijk Goethe of Delf).	300	600	2019
	Aantal innovatieve ketensamenwerkingen in het Euregionaal Onderwijs zijn opgestart.	4	10	2019
3	Werkplaats voor onderwijsinnovatie, waarin leerkrachten worden ondersteund bij innovaties in de doorlopende leerlijn met middelen, kennis en inspiratie.	1	1	2019
4	Het aantal initiatieven voor leerlingen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt in uitvoering.	3	5	2019
5	Aantal iXperium(-achtige) omgevingen in Limburg.	0	3	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

3. Via de opgezette "OnderwijsWerkplaats Limburg" is invulling gegeven aan de motie 774 inzake Limburgs Onderwijslab. De waardes refereren aan het feit dat de "OnderwijsWerkplaats Limburg" is opgezet en in functie is. Informatie over specifieke activiteiten is te vinden via <http://www.onderwijswerkplaatslimburg.nl>.

5. Voorjaarsnota 2018.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 5,56 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	1.3.3. Limburg Werkt Akkoord
Portefeuillehouder	Van den Akker/ Teunissen

Met het Limburg Werkt Akkoord (LWA) richten we ons op het vergroten van de instroom van mensen die nu (nog) niet participeren op de arbeidsmarkt. Dit vanuit de overtuiging dat dit nog onbenut arbeidspotentieel hard nodig is nu de Limburgse economie bloeit. Plus de overtuiging dat iedereen in Limburg meetelt en meedoet. Met het LWA verbinden we immers de economische en sociale agenda. Het gaat om jongeren die uitstromen uit het onderwijs en alle niet-werkenden die wel beschikken over een zeker arbeidsvermogen. 'Instroom' omvat de toeleiding naar arbeidsplaatsen, leerwerkplekken, stages, traineeships en werkervaringsplaatsen. Een belangrijke rol is weggelegd voor de arbeidsmarktregio's en het onderwijs. Met het Limburg Werkt Akkoord (LWA) wordt door de Provincie samen met de (wettelijk) verantwoordelijke partijen een aanzet gegeven tot een beweging/vernieuwing naar een inclusieve arbeidsmarkt. Vernieuwing door meer dan voorheen de verbinding tussen economie, onderwijs en arbeidsmarkt te leggen. Samenwerkend met de wettelijk verantwoordelijke partijen in de arbeidsmarktregio's willen we de aansluiting tussen vraag en aanbod op de (eu)regionale arbeidsmarkt optimaliseren. Dit in aanvulling op en in afstemming met de Human Capital Agenda's, het Techniekplan Limburg en het Actieplan Grensoverschrijdend Leren en Werken.

Hiermee geeft het Limburg Werkt Akkoord ook invulling aan de ambities en resultaten zoals beschreven in de uitvoeringsstrategie van het aanvalsplan Zo WERKT Limburg (ZWL). Ook binnen ons eigen provinciale beleid zetten we in op het creëren van kansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, zoals in ons SROI (Social Return On Investment) beleid en de invulling van de banenafpraak binnen onze organisatie.

Om de arbeidsparticipatie duurzaam te verbeteren zal de begeleiding en toeleiding van mensen die nu nog aan de kant staan, verder moeten gaan dan nu nog vaak het geval is. De acties en initiatieven die we afgelopen periode samen met partijen in de arbeidsmarktregio's hebben ontwikkeld en ondersteund, zijn hiertoe een goede aanzet, maar er zijn nog meer vernieuwende aanpakken nodig om arbeidsparticipatie structureel te verhogen. De bloeiende economie kan deze processen versnellen. Het is nu het momentum om stappen te zetten. Zoals in het uitvoeringsprogramma SAL 2018-2019 en het aanvalsplan Zo WERKT Limburg beschreven willen we ons focussen op vernieuwende werkwijzen gericht op het bevorderen van (inter)sectorale mobiliteit en het uitrollen van de Limburg Aanpak. Daarnaast willen we kennisinstellingen (nog) meer koppelen aan de lopende praktijkvoorbeelden. Enerzijds om zo meer zicht te krijgen op welke aanpakken wel en welke niet werken, anderzijds om de arbeidsmarktregio's te ondersteunen om vernieuwing te versnellen. Het programma 4 Limburg, dat door de Universiteit Maastricht samen met de quatro helix partners is uitgewerkt, is hiervan een goed voorbeeld.

Het Limburg Werkt Akkoord is een onderdeel van de Sociale Agenda en het daaraan gekoppelde uitvoeringsprogramma en hangt samen met de producten Arbeidsmarkt en Onderwijs. Tevens dragen de resultaten van het LWA bij aan actielijn 1 "Iedereen doet Mee" en 4 "Het goede voorbeeld" zoals beschreven in de uitvoeringsstrategie van het Aanvalsplan Zo WERKT Limburg.

Dit product draagt bij aan criterium 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Vernieuwende activiteiten zijn ontplooid met specifieke aandacht voor het bevorderen van (inter)sectorale mobiliteit en toepassing van Limburg Aanpak.
Rol Provincie: *ondersteuner, partner, subsidiënt*
2. De eerste resultaten van 4 Limburg zijn bekend en geëvalueerd en er is een besluit genomen over tweede tranche financiering.
Rol Provincie: *ondersteuner, partner, subsidiënt*
3. Het scholingsfonds/ scholingsvouchers is in uitvoering.
Rol Provincie: *partner, ondersteuner, subsidiënt*
4. De Limburg aanpak wordt toegepast binnen acquisitietrajecten en uitbreidingsvragen van bedrijven.
Rol Provincie: *regisseur, partner, subsidiënt*
5. Verbreden en monitoren van de nieuwe toepassingen SROI.
Rol Provincie: *partner, ondersteuner*
6. Jongeren met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt nemen deel aan een programma voor werkend leren.
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt*
7. De verbinding wordt gelegd met het aanvalsplan arbeidsmarkt actielijn 1 en 4.
Rol Provincie: *partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 7	Het aantal initiatieven dat met de arbeidsmarktregio's ter bevordering van Sectorale Mobiliteit is ontwikkeld.	8	10	2019
2, 7	Het aantal experimenten/ vernieuwende initiatieven dat binnen LWA en ZWL (actielijn 1) zijn ontwikkeld.	7	12	2019
1, 4, 7	Het aantal initiatieven waarbij de Limburg aanpak is toegepast.	3	6	2019
6, 7	Het aantal initiatieven voor leerlingen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt die in uitvoering zijn (zie ook 3.1.2).	3	5	2019
1-7	Het aantal leerwerkplekken dat met de ingang gezette en door de Provincie ondersteunde acties zullen worden gerealiseerd.	8000	8500	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

De prestatie indicatoren staan toegelicht in het uitvoeringsprogramma Sociale Agenda Limburg (SAL) 2018-2019 en de Uitvoeringsstrategie Zo WERKT Limburg.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 4,40 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt <i>Exploitatie</i>	Begroting ná	Begroting	Meerjarenraming		
	wijz. 2018	2019	2020	2021	2022
Lasten					
1.3.1. Arbeidsmarkt	1.866	806	0	0	0
1.3.2. Onderwijs	7.655	5.561	900	900	900
1.3.3. Limburg Werkt Akkoord	6.854	4.400	50	0	0
<i>Personele lasten</i>	1.424	1.265	1.255	1.262	1.269
<i>Kapitaallasten</i>	0	0	0	0	0
Totaal lasten	17.799	12.032	2.205	2.162	2.169
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-17.799	-12.032	-2.205	-2.162	-2.169
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Immunisatiereserve	1.000	0	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.000	0	0	0	0
Resultaat	-16.799	-12.032	-2.205	-2.162	-2.169

Financiële toelichting

1.3.1. Het benodigde budget 2019 ten behoeve van arbeidsmarkt bedraagt € 0,81 mln. Aan de begroting zijn extra middelen toegevoegd voor grensoverschrijdende arbeidsmarkt € 0,05 mln. en herijking Human Capital Agenda's € 0,64 mln. (GS 26 juni 2018). Deze komen ten laste van de beleidsintensiveringsmiddelen Sociale Agenda € 0,68 mln. en onderwijs € 0,01 mln. In de begroting 2019 waren reeds middelen opgenomen voor het versterken van bijdragen in het grensinfpunt Maastricht € 0,06 mln. en grensinfpunt Aken-Eurode € 0,06 mln.

1.3.2 Het benodigde budget 2019 ten behoeve van het uitvoeringsprogramma Onderwijs bedraagt

€ 5,56 mln. Hiervan wordt € 1,53 mln. ingezet vanuit de beleidsintensiveringsmiddelen Onderwijs (GS 26 juni 2018). Deze middelen zijn als volgt verdeeld: € 0,64 mln. voor de herijking Human Capital Agenda's, € 0,72 mln. voor Onderwijskwaliteit voor de toekomst, € 0,10 mln. voor Onderwijs als schakel, € 0,06 mln. ten behoeve van het project "De Werkplaats" en € 0,01 mln. voor euregionaal onderwijs. In de Voorjaarsnota 2018 (PS 29 juni 2018) is € 0,5 mln. beschikbaar gesteld voor de onderwijs monitor.

Verder waren er reeds middelen opgenomen ten behoeve van HBO Applied Sciences en CHILL. De bijdrage in de nieuwe onderwijsleerwerk omgeving ten behoeve van HBO Applied Sciences bedraagt voor de periode 2018-2022 € 0,40 mln. per jaar. De bijdrage aan CHILL bedraagt voor de periode 2018-2022 € 0,5 mln. per jaar.

Tevens is er middels de 2e Afwijkingenrapportage 2018 (PS 9 november 2018) € 2,63 mln. overgeboekt naar 2019. Hiervan is de verwachting dat deze middelen besteed worden in 2019.

- 1.3.3. Het benodigde budget 2019 ten behoeve van het Limburg Werkt Akkoord bedraagt € 4,4 mln. Het Limburg Werkt Akkoord is een onderdeel van het uitvoeringsprogramma 2018-2019 Sociale Agenda Limburg 2025 en is een uitwerking van de kadernota Sociale Agenda Limburg (PS 18 maart 2016). Hiervoor is in de Programmabegroting 2019 € 2,1 mln. opgenomen. Deze komen ten laste van de beleidsintensiveringsmiddelen Sociale Agenda.

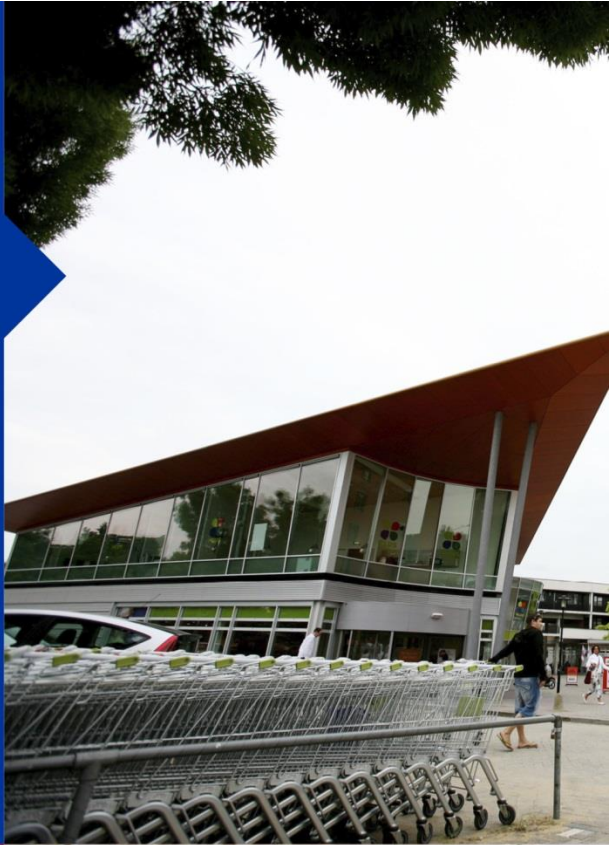
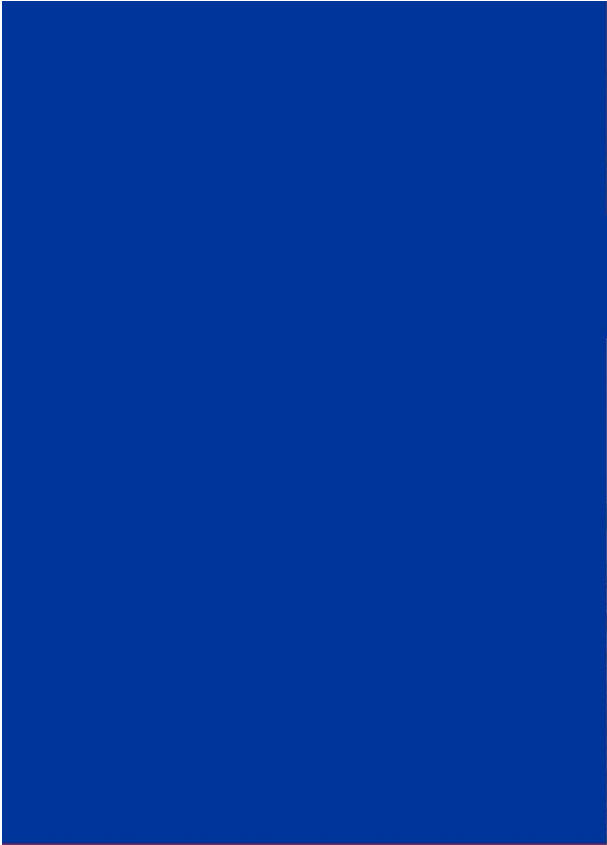
Voor de uitvoering van het Aanvalsplan Arbeidsmarkt (Zo Werkt Limburg) is € 2,15 mln. opgenomen. Het oorspronkelijke budget was € 2,5 mln. Hiervan is reeds € 0,35 mln. besteed aan de inzet van personeel. Het Aanvalsplan wordt gedekt uit het begrotingsresultaat (conform Amendement 10, PS 3 november 2017).

Verder is er in 2019 voor de regievoerder ketenaanpak integratie vluchtelingen € 0,15 mln. beschikbaar (GS 6 februari 2018).

Het verschil ten opzichte van begroting 2018 is met name veroorzaakt door gereserveerde middelen 2018 voor de uitvoering van het Aanvalsplan Arbeidsmarkt (4Limburg) € 1 mln. (PS 3 november 2017), Integraal Aanvalsplan Integratie € 0,37 mln. (PS 4 november 2016) en in de fasering middelen Sociale Agenda Limburg 2025 onderdeel Limburg Werkt Akkoord € 1,09 mln.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Bedrijfsvoering	Financiering
	Garantstelling sectorplan Grenzenloos werken
	Lening aan stichting HAS
SROI	

2.1. Sociale innovatie en participatie

Dit programma richt zich op een samenleving waarin iedereen naar vermogen kan meedoen, waarin mensen de vrijheid hebben om in hun eigen omgeving hun ambities te kunnen waarmaken, elkaar daarbij ondersteunen en solidair zijn. Daarbij is er ook oog voor (de mogelijkheden van) kwetsbare groepen in de samenleving.

Limburg heeft ten opzichte van andere delen van Nederland een achterstandspositie op het terrein van gezondheid en vitaliteit. Wat tot een tweedeling in de Limburgse samenleving heeft geleid. Daarin moet een trendbreuk worden gerealiseerd. Dat kan alleen in een lang en meerjarig proces. Door de decentralisaties in het sociaal domein nemen steeds meer Limburgers het heft in eigen handen. Hiervoor dienen voorwaarden te worden geschapen om initiatieven in buurt en wijk kansen te geven. Dat vraagt van de overheid andere instrumenten dan de gangbare.

Wat willen we bereiken?

Doelstelling van de Sociale Agenda 2025 is de sociaaleconomische positie van Limburgers te verbeteren door maatschappelijke participatie te bevorderen en met creativiteit voorwaarden te scheppen voor vitale gemeenschappen. Door de gezondheid en de huidige leef- en woonomgeving te verbeteren, zal de vraag naar zorg worden teruggedrongen.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Limburg ontwikkelt een partnerschap van burgers, gemeenten, ondernemers en kennisinstellingen, waarmee gebouwd kan worden aan een vitale leefomgeving en goede gezondheid.

Criterium 2: Limburgse gemeenten en maatschappelijke organisaties stellen de behoeften van (actieve) burgers centraal en handelen en creëren nieuwe werkvormen in hun beleid.

Criterium 3: Limburg is vernieuwend in het realiseren van een gezonder leven voor alle Limburgers.

Criterium 4: Limburgers doen naar vermogen mee aan de samenleving.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	2.1.1. Sociale innovatie
Portefeuillehouder	Koopmans/ Teunissen

De veranderingen in het sociaal domein en de gedragsverandering die dit voor burgers, maatschappelijke organisaties en gemeenten met zich meebrengt, vraagt om andere werkwijzen, concepten en arrangementen dan de gangbare. Met de ontwikkeling hiervan willen we beter aansluiten bij de wensen en behoeften van burgers. Wij betrekken hierbij ook andere beleidskaders, zoals het kader Passend Wonen in de Buurt en het kader Maatschappelijke Organisaties. Ook de uitvoering van motie 2320 (kennisdeling burgerinitiatieven) betrekken wij hierbij. Bij de Voorjaarsnota heeft de regeling structuurversterkende investeringen in kernen een extra impuls gekregen.

Nederlanders en Limburgers worden steeds gezonder. De levensverwachting is hoog en neemt verder toe. Ten opzichte van andere delen van Nederland zijn Limburgers echter ongezonder. Dat kwam uitdrukkelijk ook naar voren in het onderzoeksrapport 'Op zoek naar de Limburg-factor'. Limburgers met een lage sociaaleconomische status overlijden gemiddeld genomen 6 tot 6,5 jaar eerder dan Limburgers met een hoge(re) status. In 2008 was dat verschil nog 3,5 jaar. In dat kortere leven hebben laagopgeleiden 18 tot 19 jaar langer te maken met gezondheidsklachten. In 2008 was dat nog ongeveer 12 jaar. De verschillen zijn in Zuid-Limburg pregnanter dan in Noord- en Midden-Limburg. In de eerste integrale effectmeting Sociale Agenda Limburg 2025 van april 2018 is de achterstand op andere delen van Nederland nog eens bevestigd. De effectrapportage adviseert bij de uitvoering van de Sociale Agenda Limburg 2025 nog meer focus aan te brengen op vooral onderwijs en de jongste generaties. Motie 2389 ('Gelijke Kansen voor Ieder Kind') ondersteunt dat.

Sociale innovatie begint vaak spontaan als (georganiseerde) burgers al dan niet samen met (zorg)ondernemers verantwoordelijkheid nemen. Zij proberen dan alledaagse problemen op te lossen waarmee ze geconfronteerd worden. Ze doen dit, omdat zo'n initiatief een antwoord geeft op de vragen en wensen die ze zelf hebben. Bij sociale innovatie gaat het ook om (brede) samenwerkingsverbanden met 'ongebruikelijke' partijen die met innovatieve (experimenteer)methoden één gemeenschappelijk doel nastreven. Overheden bieden doorgaans nog geen ruimte voor dergelijke nieuwe samenwerkingsverbanden, ofschoon van een (voorzichtige) kanteling sprake is. Samenwerking in dergelijke nieuwe samenwerkingsverbanden leidt tot resultaat. Dat is wat anders dan op basis van een vooraf geformuleerd resultaat van partijen te verwachten dat ze gaan samenwerken. Als het om sociale innovatie gaat, faciliteren overheden vooral en bieden ze ruimte aan partijen die oplossingen uitproberen. Ook nemen overheden belemmeringen in regels weg waar dat het resultaat in de weg staat. Dit kunnen bijvoorbeeld (regelvrije) experimenten zijn van en met zelforganisatie van (georganiseerde) burgers, ondersteund door (zorg)ondernemers, kennisinstellingen en overheden.

Dit product draagt bij aan criterium 1 t/m 4.

Beoogde resultaten
1. Experimenten en proeftuinen Positieve Gezondheid genereren duurzame innovaties in het sociaal domein. Die leveren een betere kwaliteit van ondersteuning en zorg op, meer tevreden burgers, lagere (zorg)kosten en binnen een meerjarig perspectief gezonde en vitale Limburgers. Rol Provincie: <i>partner</i>
2. Initiatieven ondersteunen die Positieve Gezondheid onderdeel willen maken van het primaire proces in welzijn, onderwijs en zorg.

Beoogde resultaten

- Rol Provincie: *partner*
- Bijdragen aan gelijke kansen en een gezonde (opvoed)omgeving voor kinderen, jongeren en hun ouders. In het bijzonder voor hen die in achterstandssituaties leven.
Rol Provincie: *partner*
 - De maatschappelijke organisaties (MO's) waarmee de Provincie een structurele subsidierelatie heeft binnen het kader MO's en Burgerkracht Limburg zetten zich maximaal in om de gezondheid, vitaliteit en participatie van Limburgers te bevorderen.
Rol Provincie: *partner*
 - Vernieuwende initiatieven die de uitgangspunten van de Sociale Agenda Limburg 2025 als uitgangspunt nemen en zijn ondersteund vanuit de Experimenteerregeling, worden voortgezet en als de resultaten daartoe aanleiding geven, geborgd.
Rol Provincie: *partner*
 - Met de in de Voorjaarsnota gegeven impuls voor de toepassing van het concept van Positieve Gezondheid wordt een breed trainings- en scholingsprogramma ontwikkeld en uitgevoerd.
Rol Provincie: *partner*
 - Het Kader Passend Wonen in de Buurt wordt afgerond.
Rol Provincie: *partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal experimenten, initiatieven en proeftuinen die operationeel zijn en na afloop duurzaam worden geborgd.	7	6	2019
2	Aantal initiatieven ondersteunen die Positieve Gezondheid onderdeel maken van het primaire proces.	45	25	2019
3	Aantal initiatieven die bijdragen aan gelijke kansen en een gezonde (opvoed)omgeving voor kinderen.	12	6	2019
4	Aantal provinciaal gefinancierde maatschappelijke organisaties dat zich inzet voor gezonde, vitale en participerende Limburgers.	29	30	2019
5	Aantal vernieuwende initiatieven ondersteunen vanuit Experimenteerregeling.	9	10	2019
6	Aantal trainings- en scholingsprogramma's Positieve Gezondheid.	1	0	2019
7	Aantal initiatieven Passend Wonen in de Buurt.	3	10	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

De streefwaarden 2019 zijn in de begroting 2016 geprognosticeerd. Bij de huidige waarden gaat het om aantallen die zijn gerealiseerd en voor een groot deel nog lopend zijn. Ook gaat het bij huidige waarden om initiatieven die voor uitvoering gereed dan wel in ontwikkeling zijn.

- Het betreft hier onder andere initiatieven als Blauwe Zorg, Blauwe Zorg in de Wijk, Anders Zorg, Mijn Zorg, Integrale benadering mensen met een verstandelijke beperking, Verdiepingsregio verwarde personen, netwerk Positieve Gezondheid noordelijke Maasvallei. De streefwaarde is bereikt, maar we gaan verder.
- Deze initiatieven worden ondersteund door het Actiecentrum Positieve Gezondheid. Het aantal initiatieven heeft een veel grotere vlucht genomen dan eerder vermoed. De initiatieven worden beschreven in de voortgangsrapportage van 21 augustus 2018.
- Het betreft hier onder andere een aantal initiatieven vanuit de beweging Limburg tegen Kindermishandeling,

Toelichting prestatie-indicatoren

de cyclus aan activiteiten in het kader van een gezonde hechting tussen kind en ouders, inspanningen op het gebied van gezond bewegen en gezond gewicht (JOGG Limburg), traject van Gezonde Basisschool van de Toekomst, Kansrijk van Start, Weerbaar Opvoeden.

4. Het betreft maatschappelijke organisaties, waarmee de Provincie een structurele subsidierelatie heeft binnen het kader Maatschappelijke Organisaties en Burgerkracht Limburg/CliC die hun activiteiten naar de ambities van de Sociale Agenda Limburg 2025 hebben getransformeerd.
5. Het betreft initiatieven als Widdonck Talentendonck, Baersdonck, vernieuwingsprogramma tegen (kinder)armoede, 'Hand in hand, een weg tot samenleven en samenwerken', De Gezondste Regio 2025.
6. Het betreft het scholings- en trainingsprogramma Positieve Gezondheid dat met de impuls van € 1 mln. uit de Voorjaarsnota in het najaar 2018 wordt ontwikkeld en in 2019 wordt uitgevoerd. Dit scholingsprogramma was niet eerder voorzien. Dat verklaart de streefwaarde van 0.
7. Er zijn drie initiatieven gerealiseerd. Tenminste twaalf initiatieven zijn in ontwikkeling. Gelet op het subsidieplafond binnen het Kader Passend Wonen in de Buurt kunnen die niet allemaal worden gehonoreerd.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 7,91 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	2.1.2. Bouwen aan eigen kracht en participatie
Portefeuillehouder	Teunissen/ Geurts

De verantwoordelijkheid van gemeenten is met de overdracht van een aantal bevoegdheden op het terrein van jeugd, zorg en participatie maximaal versterkt. De overdracht schept mogelijkheden om met andere concepten en arrangementen een werkelijkheid te creëren die (meer) aansluit bij en oog heeft voor initiatieven die burgers (kunnen en willen) nemen. Er vindt een maatschappelijke verandering plaats, waarin burgers in toenemende mate hun eigen verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen omgeving en de overheid vragen hen daarin vertrouwen te geven. Wij zetten ons in om samen met gemeenten, instellingen en kennisinstellingen hen daarbij te ondersteunen. Dat gebeurt in een partnerschap van (georganiseerde) burgers, gemeenten, ondernemers en kennisinstellingen.

De Sociale Agenda van Limburg 2025 is op 18 maart 2016 door PS vastgesteld.

Gedeputeerde Staten hebben het uitvoeringsprogramma (UP) van de Sociale Agenda "Koers voor een vitaler Limburg" op 14 juni 2016 vastgesteld. Het uitvoeringsprogramma Sociale Agenda 2025 is geactualiseerd en door Gedeputeerde Staten vastgesteld op 7 november 2017.

Met 'Sociale innovatie en participatie' en 'Bouwen aan eigen kracht en participatie' willen wij aan een gezonde en vitale samenleving voor alle Limburgers bijdragen en wel zodanig dat een trendbreuk wordt gerealiseerd. Dit gebeurt door:

- burgers ruimte te geven voor het ontplooiën van initiatieven;
- bij te dragen aan het ondersteunen en uitlokken van bewegingen bij burgers door overheden, instellingen en professionals;
- in te zetten op het brede begrip positieve gezondheid ("het bevorderen van het vermogen van mensen om zich aan te passen aan de uitdagingen van het leven en zelf regie te voeren over het leven");
- ons te richten op groepen van burgers die kwetsbaar zijn.

Met de Sociale Agenda (en het geactualiseerde uitvoeringsprogramma 2018 - 2019) zijn twee "acties" uitgewerkt die invulling geven aan dit product:

- Wijkgerichte aanpak (actie 3.5. van het UP);

- Provinciaal kennisnetwerk (actie 3.6. van het UP);

Dit product draagt bij aan criterium 1 t/m 4 van dit programma. Maar ook aan criteria 4 van programma 2.4. Stedelijke Ontwikkeling.

Beoogde resultaten	
1.	<p>Wijkgerichte aanpak 'sociale innovatie en participatie' (actie 3.5 van het UP).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ In een aantal wijken worden initiatieven ondersteund en gedeeld waarbij bewoners en / of ondernemers actief participeren rond een gedeelde gevoelde behoefte / vraagstuk. ▪ Er wordt geëxperimenteerd met nieuwe vormen van bewonersparticipatie, met nieuwe (juridische) vormen van sociaal eigenaarschap en met nieuwe concepten. <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, financier, partner</i></p>
2.	<p>Provinciaal kennisnetwerk 'sociale innovatie en participatie' (actie 3.6 van het UP).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ De Vereniging Limburg (www.devereniginglimburg.nl) fungeert als een platform, waar mensen uit de quatro helix elkaar ontmoeten en inspireren. ▪ Er wordt gefaciliteerd in thema en/of kennisbijeenkomsten over gezondheid en participatie waarbij leerervaringen worden gedeeld. <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, financier, partner</i></p>
3.	<p>Experimenteerregeling 'sociale innovatie en participatie'.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Er is een experimenteerregeling met duidelijke handleiding beschikbaar voor nieuwe initiatieven (bijvoorbeeld buurt(zorg)initiatieven) die bijdragen aan de Sociale Agenda (meerjarige experimenten).
4.	<p>Partnerschap stimuleringsfondsen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ We continueren ons partnerschap met de stimuleringsfondsen om van daaruit (burger)initiatieven te ondersteunen. <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i></p>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 3	Aantal ondersteunde initiatieven, andere werkwijzen in uitdagende wijken, buurten en kernen.	28	30	2019
1, 3	Aantal ondersteunde proeftuinen gemeenschapsontwikkeling en participatie.	20	24	2019
2	Aantal bijeenkomsten waarbij leerervaringen zijn gedeeld.	15	15	2019
4	Aantal initiatieven ondersteund vanuit het partnerschap met stimuleringsfondsen.	41	45	2019

Toelichting prestatie-indicatoren
De uitvoering vindt op integrale wijze en in nauwe samenwerking met het product 2.1.1. Sociale innovatie plaats, waarbij aansluiting gezocht wordt bij de behoefte en initiatieven van burgers. De ondersteunende initiatieven kunnen ook bijdragen leveren aan de in de andere programmalijn genoemde resultaten.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,85 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

2.1. Sociale innovatie en participatie <i>Exploitatie</i>	Begroting ná wijz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
2.1.1. Sociale innovatie	13.332	7.909	5.838	5.689	5.822
2.1.2. Bouwen aan eigen kracht en participatie	4.411	1.850	0	0	0
<i>Personele lasten</i>	1.696	1.239	1.230	1.237	1.243
<i>Kapitaallasten</i>	3	6	4	0	0
Totaal lasten	19.442	11.004	7.072	6.926	7.065
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-19.442	-11.004	-7.072	-6.926	-7.065
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Immunisatiereserve	1.149	0	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.149	0	0	0	0
Resultaat	-18.293	-11.004	-7.072	-6.926	-7.065

Financiële toelichting

2.1.1. Het budget voor 2019 bedraagt € 7,91 mln. Een deel van dit budget ad € 5,43 mln. heeft een structureel karakter en is onder andere bestemd voor het Huis van de Zorg ad € 2,39 mln. en de Maatschappelijke organisaties ad € 3,00 mln. Daarnaast bestaat het budget uit € 0,98 mln. voor de gezonde basisschool van de toekomst, € 1,25 mln. voor het Uitvoeringsprogramma 2018-2019 Sociale Agenda Limburg 2025 actielijn Sociale innovatie (PS 15 december 2017), € 0,06 mln. voor de jongerendialoog - debat (PS 30 juni 2017) en € 0,19 mln. voor de intensivering laaggeletterdheid ten behoeve van de uitvoering van de motie 2353 Kirkels "leren-lezen-werken" (PS 3 november 2017) conform 2^e Afwijkingenrapportage 2018 (PS 9 november 2018).

De hogere lasten 2018 (verschil met 2019 € 5,42 mln.) betreffen met name het in 2018 opgenomen budget voor de ondersteuning transformatie jeugdzorg € 1,16 mln. (reeds doorgeschoven vanuit 2014), uitvoeringskader Passend wonen in de buurt € 2,15 mln., een raming in 2018 voor de actielijn Sociale innovatie € 1,55 mln. en voor de uitvoering van motie 2356 Regenboogprovincie ad € 0,30 mln.

2.1.2. Het budget in 2019 bedraagt € 1,85 mln. Een bedrag van € 1,35 mln. wordt ingezet voor het uitvoeringsprogramma 2018-2019 Sociale Agenda Limburg 2025 ter ondersteuning en stimulering van initiatieven, die bijdragen aan de trendbreuk in gezondheid en participatie in Limburg. Binnen 10 jaar willen we dat alle inwoners van Limburg tot hun recht komen, elkaar ondersteunen, solidair zijn en naar vermogen meedoen in de samenleving. De Sociale Agenda is een meerjarig, strategisch kader richtinggevend voor het provinciaal beleid en omvat twee programmadelen: Limburg Werkt Akkoord; gericht op het vergroten van de instroom van mensen die nu (nog) niet participeren op de arbeidsmarkt (zie product 1.3.3. Limburg Werkt Akkoord) en Sociale innovatie en participatie; dat de gezondheid, vitaliteit en participatie bevordert (zie ook product 2.1.1. Sociale innovatie). Daarnaast wordt een bedrag van € 0,5 mln. ingezet voor de structuurversterkende investeringen in gemeenschapshuizen (Motie 2409 gewijzigd Hermans Claessens inzake structuurversterkende investeringen in gemeenschapssaccommodaties, PS d.d. 7 juli 2017).

Het verschil ten opzichte van 2018 ad € 2,56 mln. betreft met name het in 2018 opgenomen budget voor de regeling structuurversterkende investeringen in kernen³.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Financiering
Lening aan Stichting Zuyderland MC (Atrium)
Lening aan SineMetU Vastgoed B.V.
Lening aan Stichting Plattelandshoés

³ Motie 832 2e gewijzigd Rossel inzake financiële bijdrage structuurversterkende investeringen in kernen.

2.2. Cultuur

Dit programma zet in op de verbindende kracht van cultuur, waarbij cultuur niet alleen de hedendaagse cultuuruitingen maar ook immaterieel erfgoed, monumenten en archeologie betreft. Mediabeleid maakt eveneens deel uit van dit programma.

Cultuur in die brede betekenis bepaalt voor een belangrijk deel onze (Eu)regionale identiteit en draagt bij aan de sociale cohesie, biedt kansen voor economie en toerisme en kan de aantrekkingskracht van onze provincie vergroten. Daar staan bedreigingen tegenover. Maatschappelijke ontwikkelingen als vergrijzing-ontgroening-krimp en individualisering zorgen voor leegstand en restauratie-urgentie bij onder meer grotere monumentencomplexen (industriële erfgoed, kloosters, kerken) en vormen een risico voor de afzetmarkt van cultuur in Limburg en daarbuiten.

Wat willen we bereiken?

Wij willen bijdragen aan de versterking van de maatschappelijke waarde van de cultuur- en erfgoedsector voor publiek en samenleving. Wij streven naar een grotere bewustwording bij het publiek van de waarde van cultuur en erfgoed, zodat de (be)leefbaarheid van de omgeving wordt vergroot. Cultuur en erfgoed werken daartoe over grenzen heen en er ontstaan meer en nieuwe verbindingen, zoals op het gebied van toerisme, economie, welzijn, natuur en ontwikkeling van stad en platteland.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Publieksbereik: het bewustzijn over de maatschappelijke waarde van de cultuur- en erfgoedsector is groot.

Criterium 2: Verbinden: cultuur is verbonden met andere sectoren zoals landschap, natuur, toerisme en leefbaarheid en er is wederzijds sprake van een maximale versterking.

Criterium 3: Efficiency: de provinciale basisinfrastructuur, dat zijn de culturele begrotingsinstellingen, cultuurplaninstellingen en subinfrastructuurinstellingen, blijft behouden en is versterkt, in aansluiting op de behoeften in de samenleving. Efficiency bij erfgoed heeft betrekking op een dynamische, flexibele structuur die inspeelt op behoeften en vragen uit de maatschappij.

Criterium 4: Internationaal: euregionale culturele samenwerking staat op de agenda in de cultuur- en erfgoedsector en manifesteert zich steeds meer in concrete samenwerkingsprojecten.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	2.2.1. Cultuur
Portefeuillehouder	Koopmans

De culturele sector (kunsten, creatieve industrie, cultuureducatie en bibliotheekwerk) voelt zich uitgedaagd haar intrinsieke waarde te koppelen aan de maatschappelijke waarde, waardoor ook het publieksbereik vergroot kan worden. Het culturele veld geeft steeds meer blijk daartoe haar eigen verantwoordelijkheid te (willen) nemen en werkt aan meer inhoudelijke verbindingen en samenwerkingen die verrassend, duurzaam, sector- en grensoverschrijdend zijn.

Het versterken van zakelijkheid en cultureel ondernemerschap blijft aandacht vragen van het culturele veld. De maatschappelijke behoefte vraagt om regionaal maatwerk, zoals al ingezet op het gebied van cultuureducatie, en vooral om sociaaleconomische meerwaarde voor samenleving en publiek. De kracht van de culturele sector wordt samengebracht en versterkt door te functioneren en zich te manifesteren als en binnen krachtige cultuurregio's, de gehele provincie bedienend met zo mogelijk landelijke en Euregionale uitstraling en functie.

De basis hiervoor ligt vast in het Beleidskader Cultuur 2015-2019: Accentennotitie Bloeiend Cultuur. In het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2018-2019 "Limburg: Podium voor culturele kracht" is de beleidslijn als neergelegd in het Uitvoeringsprogramma Cultuur juli 2015 t/m 2017 "Limburg Culturele Werkplaats" daartoe bestemd en geactualiseerd waar aangewezen. Wij blijven inzetten op het vervullen van een ambassadeursfunctie voor de cultuursector, op het verbinden en op het creëren van goede randvoorwaarden voor (Euregionale) culturele samenwerking. De beweging, waarbij het culturele veld haar eigen kracht laat zien in het willen nemen van eigen verantwoordelijkheid, stimuleren en ondersteunen wij. Samen met gemeenten dragen wij zorg voor het behouden en vormgeven van een sterke culturele basisinfrastructuur. De verdere vormgeving en versterking van de Stedelijke Cultuurregio Zuid en haar ommeland is daarvoor wezenlijk, in optimale samenwerking met de Rijksoverheid de Rijkscultuurfondsen, als ook de blijvende aandacht voor de culturele ontwikkeling van Noord- en Midden-Limburg.

Dit product draagt bij aan criterium 1 t/m 4 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Het eind 2017 door Gedeputeerde Staten vastgestelde Uitvoeringsprogramma Cultuur 2018-2019 "Limburg: Podium voor culturele kracht" is uitgevoerd.
Wij hebben:
 - de provinciale culturele basisinfrastructuur versterkt -in verbinding met (Euregionale en landelijke) culturele partners, partners uit andere sectoren en gemeenten- door (monitoring door de Cultuurtank Limburg van) de subsidieverleningen in het kader van het Cultuurplan, de Subinfrastructuur en het Aanvalsplan Noord- en Midden-Limburg, via diverse andere subsidieregelingen als ook door de inzet op culturele kansen;
 - met de partners vanuit de Stedelijke Cultuurregio Zuid, in afstemming en samenwerking met het Ministerie van OCW en de Rijkscultuurfondsen, ingezet op proeftuinen in het kader van de Stedelijke Cultuurregio Zuid;
 - de nieuwe subsidieregeling Cultuurplan en Subinfrastructuur 2021-2024 vastgesteld;
 - gestuurd op inhoudelijk en zakelijkheid ondernemerschap bij de begrotingsinstellingen op het gebied van Cultuur en Bibliotheekwerk;
 - de regionale aanpak voor Cultuureducatie met Kwaliteit gecontinueerd en ondersteund.
 - talentontwikkeling in de (pop)muziek ondersteund door inzet op de borging van de effecten van het Masterplan Muziekonderwijs Limburg DOOR!;

Beoogde resultaten

- ingezet op bibliotheekvernieuwing, met focus op laaggeletterdheid, door de subsidieregeling Bibliotheek en Maatschappij.
- de Stimuleringsregeling Bovenlokale Evenementen is gecontinueerd en aangepast, waardoor tot een maand na afloop van een evenement een aanvraag kan worden ingediend. Verder wordt ook subsidiëring door een door de Provincie gesubsidieerd sporttakplatform in het kader van deze regeling beschouwd als subsidiëring door de Provincie Limburg.

Rol Provincie: *subsidiënt, procesmanager, ondersteuner, partner*

2. Na vaststelling van het nieuwe coalitieakkoord voor de volgende bestuursperiode worden de uitgangspunten geformuleerd voor het provinciaal cultuurbeleid (kunsten, creatieve industrie, cultuureducatie en bibliotheekwerk) vanaf 2020.

Rol Provincie: *initiatiefnemer, partner en procesmanager*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal ondersteunde initiatieven in het kader van o.a. de subsidieregeling Cultuurplan en Subinfrastructuur, de subsidieregeling Cultuur, de subsidieregeling Film, Voordekunst, de subsidieregeling Bibliotheek en Maatschappij en de Stimuleringsregeling Bovenlokale Evenementen.	0	200	2019
1	Aantal beoogde ondersteunde proeftuinen in het kader van de Stedelijke Cultuurregio Zuid.	0	3	2019
1	Vaststelling van de nieuwe subsidieregeling Cultuurplan en Subinfrastructuur 2021-2024.	0	1	2019
1	Aantal goedgekeurde werkplannen en begrotingen van de begrotingsinstellingen op het gebied van Cultuur en Bibliotheekwerk.	0	8	2019
1	Aantal bijeenkomsten Platform Cultuureducatie Limburg.	0	2	2019
2	Besluit over uitgangspunten voor het provinciaal cultuurbeleid (kunsten, creatieve industrie, cultuureducatie en bibliotheekwerk) vanaf 2020, passend binnen het nieuwe coalitieakkoord.	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

Bron: het door Gedeputeerde Staten d.d. 5 december 2017 vastgestelde en in de Statencommissie Cultuur en Samenleving d.d. 19 januari 2018 sonderend behandelde Uitvoeringsprogramma Cultuur 2018-2019 "Limburg: Podium voor culturele kracht".

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 28,92 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	2.2.2. Erfgoed
Portefeuillehouder	Koopmans

Het erfgoed-drieluik monumenten-archeologie-immaterieel erfgoed deelt een aantal belangrijke rode draden en doelen: het realiseren van een groter publieksbereik, vergroten van de zichtbaarheid, meer samenhang en daarmee grotere maatschappelijke impact vanuit een kostenefficiënte benadering. De ambitie is dat alle erfgoedorganisaties die ondersteund worden door de Provincie Limburg hun erfgoedcollecties op een effectieve en efficiënte wijze ontsluiten. En dat ze zich actief inzetten om de verhalen verbonden aan het erfgoed zichtbaar te maken en te houden, hun kennis en ervaring delen met bijvoorbeeld vrijwilligersorganisaties en actieve verbindingen realiseren met andere sectoren om ons erfgoed naar de toekomst levend te houden.

De basis hiervoor ligt vast in het beleidskader en uitvoeringsprogramma immaterieel erfgoed 2016 t/m 2019: Toekomst voor erfgoed! (PS 8 juli 2016). We geven uitvoering aan het traject dat de externe kwartiermaker heeft ingezet om meer onderlinge samenhang en samenwerking binnen de erfgoedsector te realiseren, ook met andere erfgoedspelers. Waar 2017 in het teken stond van bewustwording, verkenning en vastleggen van nieuwe afspraken, zijn 2018 goede stappen naar concrete samenwerking door het erfgoedveld gezet door oprichting van de Coöperatie Erfgoed Limburg. In 2019 leggen wij de verantwoordelijkheid voor verdere doorontwikkeling in het erfgoedveld neer bij het veld, door het werkplan van de Coöperatie Erfgoed Limburg te ondersteunen. Dit doen wij passend binnen onze rol en taak en door in overleg met de erfgoedsector en de Coöperatie Erfgoed Limburg te gaan bekijken welke financiële prikkels ingebouwd kunnen worden om de doelstellingen van het erfgoedbeleid dichterbij te brengen.

Dit product draagt bij aan criterium 1 t/m 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	In het kader van ondersteuning van de in 2018 opgerichte Coöperatie Erfgoed Limburg geven wij financieel en inhoudelijk verder uitwerking aan de realisatie van de erfgoeddoelen zoals opgenomen in het beleidskader Toekomst voor erfgoed! en eindrapport van de kwartiermaker. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidient, procesmanager</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1.	Ondersteuning van het werkplan van de Coöperatie Erfgoed Limburg.	0	1	2019
1.	Zakelijke beoordelingen werkplannen begrotingsinstellingen op erfgoeddoelen.	0	5	2019
1.	Aantal ondersteunde initiatieven in het kader van de subsidieregeling Erfgoedinnovatie, subsidieregeling Schutterijen (pfh. Geurts), subsidieregeling Struikelstenen.	0	5	2019

Toelichting prestatie-indicatoren	
1.	Beleidskader met uitvoeringsprogramma Immaterieel erfgoed 2016 t/m 2019 Toekomst voor erfgoed!, vastgesteld op 8 juli 2016 en Eindrapport Kwartiermaker Erfgoedsector (mededeling portefeuillehouder GS 2017/62040).

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 2,39 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	2.2.3. Monumenten
Portefeuillehouder	Mackus

Het erfgoed-drieluik monumenten-archeologie-immaterieel erfgoed deelt een aantal belangrijke rode draden: het realiseren van een groter publieksbereik, vergroten van de zichtbaarheid, meer samenhang en daarmee grotere maatschappelijke impact vanuit een kosten-efficiënte benadering. Monumenten geven karakter aan hun omgeving. Een goed onderhouden monument draagt bij aan de kwaliteit van de omgeving. Leegstand is daarbij een probleem. Het provinciale monumentenbeleid is vastgelegd in de Focusnotitie Monumenten 2017-2019 (PS 23 juni 2017), waarin de richting en (beleids)prioriteiten zijn weergegeven.

In het monumentenbeleid voor de periode 2017-2019 staat restauratie en instandhouding, in combinatie met een functie die past bij het monument én die gericht is op het behoud van cultuurhistorische waarden, centraal. Voor goed onderhoud is het noodzakelijk dat een gebouw wordt geëxploiteerd en dus een rendabele functie heeft. Daarnaast moet er een goede wisselwerking zijn tussen het monument en zijn omgeving, zodat beiden elkaar in hun cultuurhistorische waarde en functie kunnen versterken. Burgerinitiatieven dragen bij aan het behoud van ons monumentaal erfgoed en zijn belangrijk bij de inzet op behoud van monumenten in relatie tot de leefomgeving.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma. Maar ook aan criteria 1 en 4 van programma 2.4. Stedelijke ontwikkeling.

Beoogde resultaten	
1.	Verder uitvoering geven aan het Kerkenprogramma 2016-2019, dat in samenspraak met externe partners vorm en inhoud heeft gekregen. Geselecteerde kerken kunnen aanspraak maken op financiële ondersteuning voor de restauratie (eventueel in combinatie met een nevenbestemming) van de kerk. Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt, intermediair</i>
2.	Door middel van de Subsidieregeling Restauratie Monumenten financiële ondersteuning bieden aan projecten met een acute restauratieopgave. Dit om de restauratieachterstand in Limburg terug te dringen. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, subsidiënt</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal ondersteunde projecten binnen het Kerkenprogramma.	0	15	2019
2	Aantal ondersteunde projecten binnen de Subsidieregeling Restauratie Monumenten.	0	15	2019

Toelichting prestatie-indicatoren	
1.	Focusnotitie Monumenten 2017-2019, Beleidskader Monument in Beweging 2016-2019, Kerkenprogramma 2016-2019
2.	Focusnotitie Monumenten 2017-2019

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 3,03 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	2.2.4. Archeologie
Portefeuillehouder	Teunissen

Het erfgoed-drieluik monumenten-archeologie-immaterieel erfgoed deelt een aantal belangrijke rode draden: het realiseren van een groter publieksbereik, vergroten van de zichtbaarheid, meer samenhang en daarmee grotere maatschappelijke impact vanuit een kosten efficiënte benadering. Daarnaast geldt in een krachtenveld waar meerdere belangen samenkomen de wettelijke verplichting om bij ruimtelijke ontwikkelingen er zorgvuldig mee om te gaan. De basis voor archeologie is vastgelegd in het Beleidskader Archeologie in de etalage! 2016-2019 (PS 7 juli 2016). Geïnvesteed wordt in de samenwerking met en de ondersteuning van het archeologische veld om publieksgerichte activiteiten te genereren. Het verhaal vertellen en presenteren zijn voorname uitgangspunten. De doorontwikkeling van het provinciaal archeologisch depot zal daarbij een spilfunctie innemen.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma. Maar ook aan criteria 1 en 4 van programma 1.2. Innovatiekracht en aan criterium 2 van programma 3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas.

Beoogde resultaten	
1.	Uitvoering van de subsidieregeling archeologie waarmee in samenwerking met partners in werkveld (gemeenten, vrijwilligers, musea, bedrijfsleven) publieksgerichte activiteiten worden ontwikkeld en ondersteund worden. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, subsidiënt, financier, partner, initiatiefnemer</i>
2.	Uitvoeren convenant Via Belgica 2.0 in samenwerking met gemeenten, bedrijfsleven en musea, waarin verkenning naar samenwerking over de provinciegrenzen heen. Rol Provincie: <i>coördinator, ondersteuner, procesmanager, partner, subsidiënt</i>
3.	In samenwerking en afstemming met de overige partners vindt een publieksgerichte doorontwikkeling/programmering van het archeologisch depot in relatie tot de functies opslag, restauratie, onderzoek & onderwijs, archeohotspot en informatievoorziening. Rol Provincie: <i>coördinator, ondersteuner, procesmanager, partner, subsidiënt</i>
4.	De archeologische verplichtingen worden ingevuld vanuit een kostenbewuste en efficiënte opstelling. Rol Provincie: <i>toetsers, bevoegd gezag</i>
5.	De doorontwikkeling van de Archeologische Kennis Databank Limburg (AKDL) bekijken we in het licht van digitaliseringsontwikkelingen binnen het erfgoed-drieluik en het ruimtelijke domein. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal ontwikkelde en/of ondersteunde publieksgerichte activiteiten binnen subsidieregeling archeologie.	0	8	2019
2	Uitvoeren convenant Via Belgica 2.0.	0	1	2019
3	Doorontwikkeling archeologisch depot en realisatie van een aantal publieksgerichte activiteiten in relatie tot functies opslag, restauratie, onderzoek & onderwijs, archeohotspot en informatievoorziening.	0	8	2019
4	Bevoegd gezag rol wordt ingevuld vanuit een kostenbewuste en efficiënte opstelling.	0	1	2019
5	Besluit over nut en noodzaak Kennisdatabank Limburg in het kader van digitaliseringsontwikkeling binnen erfgoedveld wordt genomen.	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

Middels realisatie van voornoemde resultaten is invulling gegeven aan het Beleidskader Archeologie in de etalage 2016-2019.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,68 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	2.2.5. Digitale Agenda en Regionale Media
Portefeuillehouder	Teunissen

De startnotitie 'Digitale Samenleving, een continue zoektocht' is door GS aangeboden aan PS bij brief van 12 december 2017 en behandeld in de Commissie Cultuur en Samenleving d.d. 19 januari 2018. In deze startnotitie spreekt de Provincie Limburg de ambitie uit om samen met partners voorop te lopen in de digitale samenleving. Limburg moet de vruchten plukken van nieuwe technologische mogelijkheden én anticiperen op veranderingen als gevolg ervan. Daarnaast streeft de Provincie Limburg als organisatie naar een optimale dienstverlening door de toepassing van technologie. Deze ambitie sluit inmiddels uitstekend aan bij de ambitie van het Rijk beschreven in de kabinetsnota Nederland Digitaal van 14 juni 2018: Nederland als digitaal koploper van Europa.

Om de Provinciale ambitie waar te maken wordt er deze coalitieperiode (tot en met maart 2019) ingezet op een verkenning in samenwerking met onderwijs, ondernemers en overheden. Er zijn in de verkenning zes thema's: onderwijs, regionale economie, klimaat en energie, welzijn, de provinciale organisatie en stedelijke ontwikkeling en mobiliteit. De verkenning gaat elk voor hun thema op zoek naar waardevolle netwerken voor Limburg en naar antwoorden op vragen als: welke rol speelt digitalisering in dit thema op dit moment in Limburg, wat komt er in de nabije en de verdere toekomst op ons af en welke kansen liggen er voor Limburg? Wat moet er gebeuren om voorop te lopen? Daarnaast wordt met de statenwerkgroep digitalisering en robotisering besproken welke onderwerpen in de verkenning van belang zijn. De verkenning leidt tot inzicht in de staat van Limburg op digitaal vlak en levert een pakket aan ideeën en scenario's op waarmee de nieuwe coalitie in 2019 voortvarend aan de slag kan. Daarnaast wordt in de verkenning verbinding gelegd met andere verkenningen en programma's, zoals de verkenning klimaat en energie, de mobiliteitsvisie, het aanvalsplan arbeidsmarkt, de sociale agenda. In februari 2019 worden de resultaten van de verkenning gepresenteerd.

Reeds eerder is in de Staten vastgesteld dat als belangrijke voorwaarde voor een digitale samenleving de infrastructuur op orde dient te zijn. Daartoe is in de huidige coalitieperiode fors ingezet op het ontsluiten van de zogenaamde 'witte' gebieden. Via een marktpartij wordt op dit moment reeds geïnvesteerd in de daadwerkelijke ontsluiting van de buitengebieden in Midden-Limburg. In 2019 zal ook verder worden ingezet op Noord en Zuid-Limburg.

Onderdeel Regionale Media

Op 14 februari 2015 is het Mediaplan vastgesteld in PS. De Provincie faciliteert en verbindt om innovatieontwikkelingen op gang te brengen in het regionale mediaveld. Via een ingezette subsidieregeling 'Media-innovatie' is een pilotfase ingeluid, die in het voorjaar van 2017 is geëvalueerd. Met de restantmiddelen zal de opbrengst van de media-innovatieregeling voortgezet worden door gericht verder te gaan met het stimuleren van regionale journalistiek, waarbij jonge journalisten de kans krijgen om in de regio verdiepende journalistiek te bedrijven.

Dit product draagt bij aan criterium 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Een verkenning digitale samenleving Limburg. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Een verkenning digitale samenleving Limburg.	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren	
1.	Zie startnotitie digitale samenleving sonderend besproken d.d. 19.1.2018 in de Statencommissie C&S

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,13 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

€ x 1.000					
2.2. Cultuur Exploitatie	Begroting ná	Begroting	Meerjarenraming		
	wijz. 2018	2019	2020	2021	2022
Lasten					
2.2.1. Cultuur	31.765	28.923	24.717	23.924	24.370
2.2.2. Erfgoed	2.954	2.389	2.460	2.378	2.427
2.2.3. Monumenten	13.962	3.033	3.366	3.366	3.366
2.2.4. Archeologie	3.009	684	706	462	812
2.2.5. Digitale agenda en regionale media	371	125	0	0	0
<i>Personele lasten</i>	2.702	2.377	2.359	2.372	2.385
<i>Kapitaallasten</i>	1.713	1.421	1.416	1.401	1.401
Totaal lasten	56.476	38.951	35.024	33.903	34.761
Baten					
2.2.1. Cultuur	3.579	3.579	3.579	3.579	3.579
2.2.3. Monumenten	1.777	1.939	1.939	1.939	1.939
Totaal baten	5.376	5.540	5.518	5.518	5.518
Totaal saldo van baten en lasten	-51.100	-33.411	-29.507	-28.386	-29.244
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Bestemmingsreserve Culturele kansen	1.342	1.671	218	0	0
Bruteringsreserve Limburgs Museum	106	206	206	206	206
Reserve bruting Creative City Limburg	706	706	706	706	706
Reserve bruting duurzaamheid Provinciale gebouwen	98	83	83	83	83
	2.252	2.666	1.214	996	996
Saldo mutatie reserves	2.252	2.666	1.214	996	996
Resultaat	-48.848	-30.745	-28.292	-27.390	-28.248

Financiële toelichting

- 2.2.1. Het budget voor 2019 bedraagt € 28,92 mln. Na de behandeling van het uitvoeringsprogramma Cultuur 2018-2019 “Limburg: Podium voor culturele kracht”, 19 januari 2018 Statencommissie Cultuur en Samenleving zijn sonderend de resterende Intensiveringsmiddelen Cultuur ad € 0,81 mln. en de reserve Culturele Kansen ad € 1,34 mln. ingezet ter dekking van de uitvoering van dit uitvoeringsprogramma voor de begrotingsjaren 2018 en 2019. Bij de Voorjaarsnota 2018 (PS 29 juni 2018) zijn extra financiële middelen voor de jaren 2018-2019 beschikbaar gekomen ad € 1,75 mln. per jaar. Het gevolg is € 3,90 mln. extra middelen voor de uitvoering van het uitvoeringsprogramma Cultuur 2018-2019 in het jaar 2019 boven op de € 23,62 mln. structurele middelen voor cultuur.
- Deze structurele middelen zijn als volgt verdeeld: € 15,35 mln. voor de musea, waarvan € 0,64 mln. incidenteel; € 1,90 mln. voor het Huis voor de Kunsten; € 1,74 mln. voor het bibliotheekwerk; € 2,64 mln. voor de cultuurplaninstellingen; € 1,85 mln. voor de Philharmonie Zuidnederland en € 0,09 mln. voor beleidsontwikkeling.
- Daarnaast is vanuit de intensiveringsmiddelen al eerder budget in de begroting gereserveerd voor een bedrag van € 1,45 mln.: voor de subinfrastructuur € 0,62 mln., voor Cultuureducatie met kwaliteit € 0,39 mln., voor Stichting Popmuziek Limburg € 0,33 mln. en voor de Stichting Geïmproviseerde Muziek Limburg € 0,04 mln.
- Het verschil met de begroting 2018 ad € 2,24 mln. wordt deels verklaard door de bij de jaartukken 2017 overgeboekte budgetten ad € 2,20 mln.
- De baten van € 3,58 mln. hebben betrekking op de huuropbrengsten van de drie provinciale musea.
- 2.2.2 Het budget voor 2019 bedraagt € 2,39 mln. Op basis van het uitvoeringsprogramma Toekomst voor Erfgoed! zijn de budgetten verdeeld. Een bedrag van € 1,87 mln. voor subsidiebeschikkingen aan erfgoed gerelateerde instellingen, € 0,38 mln. voor erfgoed loket en het beleidskader, € 0,08 mln. voor Schutterrijwezen en € 0,06 mln. voor subsidieregeling Struikelstenen. Het verschil met de begroting 2018 van € 0,57 mln. wordt onder andere verklaard door een raming in 2018 voor de Erfgoedinnovatieregeling ad € 0,34 mln. en voor lokale musea ad € 0,10 mln.
- 2.2.3. Het budget voor 2019 bedraagt € 3,03 mln. Op basis van de Focusnotitie Monumenten (PS 23 juni 2017) zijn de Intensiveringsmiddelen Monumenten en de extra middelen uit de Voorjaarsnota 2017 ingezet ter dekking van de in de focusnotitie genoemde monumenten en activiteiten. Voor 2019 resteert nog een klein deel van dit budget, omdat als gevolg van de enorme vraag reeds budget naar voren is gehaald. Vanuit het rijk is de DU Monulisa herverdeeld, voor Limburg heeft dit een positieve uitwerking en wordt een hogere bijdrage toegekend (van € 0,16 mln.). Het budget wordt hiermee verhoogd.
- Het budget is als volgt verdeeld: € 1,50 mln. voor de meerjarenaanpak kerken; € 1,00 mln. subsidieregeling restauratieopgaven monumenten; € 0,53 mln. voor overige punten t.b.v. ondersteuning monumenten.
- Het verschil met de begroting 2018 (€ 10,93 mln.) is te verklaren, doordat subsidieregelingen eerder uitgeput zijn en budget naar voren is gehaald (restauratie monumenten, inspelen op incidentele ontwikkelingen, aanpak kerken en overig restauratiebeleid).
- 2.2.4. Het budget voor 2019 bedraagt € 0,68 mln. Op basis van het uitvoeringsprogramma Archeologie in de Etalage (PS 7 juli 2016) is dit als volgt bestemd: € 0,10 mln. voor depot bodemvondsten; € 0,30 mln. voor archeologisch onderzoek Maaspark Well; € 0,10 mln. voor archeologie in verbinding; € 0,10 mln. archeologie basis op orde; € 0,08 mln. kosten archeologisch depot.
- Het verschil met de begroting 2018 van € 2,33 mln. wordt verklaard, doordat dat er vanuit 2017 middelen zijn overgeboekt naar 2018 en budget uit 2019 naar 2018 is gehaald.

2.2.5. Voor het uitwerken van de Digitale Agenda is conform PS-besluit van 22 juni 2018 voor een verkenningsproces in 2018-2019 jaarlijks € 125.000 beschikbaar gesteld. Het productbudget 2018 is € 0,09 mln. hoger door met name de van 2017 overgeboekte restantmiddelen regionale media.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Onderhoud kapitaalgoederen (Provinciale) musea
--

2.3. Sport

In het programma Sport gaat het om het stimuleren van deelname aan sport- en beweegactiviteiten en het stimuleren van talentontwikkeling.

Een kwart van de Limburgers is lid van een sportbond of -vereniging. Sport is daarmee een bindende factor binnen onze samenleving met een grote betrokkenheid van vele vrijwilligers. Door demografische en maatschappelijke ontwikkelingen staat die factor onder druk.

De Limburger heeft een relatief slechte gezondheid.

Daarnaast wijzen forse bezuinigingen van gemeenten op het gebied van sportbeleid erop dat er een vernieuwende aanpak nodig is om (boven)lokale vraagstukken op het gebied van bijvoorbeeld sportaccommodatiebeleid en gehandicaptensport op te pakken.

Door te investeren in sportevenementen en in faciliteiten voor talentontwikkeling en topsport, worden talentontwikkeling en sportdeelname gestimuleerd en worden toerisme en innovatie versterkt in Limburg.

Wat willen we bereiken?

We willen dat burgers door sport en bewegen gezond blijven. We willen (top)sport vanuit een efficiënte ondersteuningsstructuur stimuleren door talentontwikkeling en evenementen met internationale uitstraling te ondersteunen. We streven ernaar om sport te verbinden met andere maatschappelijke activiteiten en sectoren. Het uitgangspunt hierbij is dat een sporttakplatform zelf de verantwoordelijkheid neemt hoe zij in Limburg een sporttak wil versterken.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: De provinciale sportinfrastructuur op het terrein van breedtesport en talentontwikkeling is zo efficiënt mogelijk ingericht dat verenigingen, vrijwilligers en gemeenten optimaal worden ondersteund om de maatschappelijke waarde van sport en bewegen te behouden en te versterken.

Criterium 2: Speerpunt-, kern- en kanssporten krijgen in Limburg maximale aandacht, vanwege de verbondenheid met andere sectoren. De inhoudelijk en financiële keuzes bij deze sporten dienen door de sport(takplatforms) zelf genomen te worden.

Criterium 3: Limburg is een euregionale/internationale topregio op het gebied van trainingsfaciliteiten voor talentontwikkeling en topsport en op het gebied van organisatie van evenementen.

Criterium 4: Gemeentelijke ambities op het terrein van sport met provinciale ondersteuning, dienen op regionaal/sportzone niveau gebundeld te worden. Bij de ontwikkeling van een sportzone in Noord-, Midden- en Zuid-Limburg is de aanwezigheid van talentontwikkeling, verbonden aan een Topsport Talentschool (voorheen LOOT-school) een voorwaarde.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	2.3.1. Sport
Portefeuillehouder	Koopmans

De sportsector (breedtesport en topsport) gaat via de sporttakplatforms, de sportzones en met ondersteuning van Limburg Sport op een efficiënte wijze haar intrinsieke waarde inzetten ter verbetering van de sport zelf, de gezondheid, sociale cohesie, het onderwijs, de economie en de branding van Limburg. Daartoe moeten er meer inhoudelijke verbindingen tot stand komen die verrassend, duurzaam, sector- en grensoverschrijdend zijn. Een uitgangspunt hierbij is dat er meer waar voor de provinciale investeringen geboden dient te worden en dat een sporttak zelf bepaalt en verantwoordelijkheid neemt hoe zij de betreffende sport versterkt. Hierbij dient het sportaanbod vernieuwend te zijn en beter in te spelen op maatschappelijke behoeften en trends. Het veld heeft ons gevraagd sterker in te zetten op het verbinden van partijen/(euregionale)netwerken, het aanjagen/initiëren van (vernieuwende) ontwikkelingen, het ontwikkelen van een integraal sportbeleid en het co-financieren van projecten en programma's.

De basis hiervoor ligt vast in het Beleidskader Sport 2015-2019: Accentennotitie Sport Limburg Beweegt! De uitvoering van het sportbeleid geschiedt op basis van het Uitvoeringsprogramma Sport 2018-2019, dat eind 2017 is vastgesteld (GS 19 december 2017).

Vanwege het feit dat er in 2019 en/of 2020 geen etappe van de Tour de France in Limburg zal plaatsvinden, is tijdens de behandeling van de Voorjaarsnota op 29 juni 2018 besloten dat het restant van het budget Bijzondere Sportevenementen ter grootte van € 1.340.000 ter beschikking gesteld wordt voor de uitvoering van het sportbeleid in 2018 en 2019.

In de begroting 2018 is de ontwikkeling van de hippische campus in Weert aangekondigd, waarbij afgesproken was dat de gemeente Weert hierbij het voortouw zou nemen. In het voorjaar van 2018 heeft gemeente Weert besloten dat de activiteiten in dit kader worden stopgezet vanwege ruimtelijke en financiële redenen. Op kleinere schaal wordt, als onderdeel van de Sportzone Weert, wel ingezet op hippische ontwikkelingen zoals een nationaal trainingscentrum.

Er wordt uitvoering gegeven aan het in 2018, in samenwerking met de Limburgse gemeenten, opgestelde plan van aanpak voor een vernieuwde provinciale infrastructuur voor sport en bewegen van burgers met een beperking.

Op basis van het nieuwe provinciale Coalitieakkoord 2019 - 2023 zal er een nieuw beleidskader sport voor de periode 2019 - 2023 worden opgesteld.

Dit product draagt bij aan de criteria 1, 2, 3 en 4.

Beoogde resultaten
<p>Het Uitvoeringsprogramma Sport 2018 - 2019 is de basis voor de beoogde resultaatdoelen. Het uitvoeringsprogramma geeft de resultaten weer die wij samen met onze uitvoeringsorganisaties, gemeenten, de sport en overige partners willen bereiken op het gebied van sportbeleid en wat wij daarvoor concreet in 2019 gaan doen. Dit betekent:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Het Uitvoeringsprogramma Sport 2018 - 2019 is in uitvoering. Rol Provincie: <i>partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt</i>2. De optimale sportinfrastructuur (Limburg Sport) wordt geoperationaliseerd en start de uitvoering. Rol Provincie: <i>partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt</i>

Beoogde resultaten

3. De uitvoering van het sportbeleid verloopt bij alle sporten via de sporttakplatforms.
Rol Provincie: *partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt*
4. Samenwerking met gemeenten via de Sportzones in Noord-, Midden- en Zuid Limburg, waarbij de inhoudelijke keuzes op het terrein van sport door de sporttakplatforms zijn gemaakt.
5. De aanpak voor de provinciale infrastructuur gehandicaptensport is samen met de gemeenten uitgewerkt.
Rol Provincie: *partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt*
6. Het Beleidskader Sport 2019 - 2023 wordt opgesteld.
Rol Provincie: *partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoeringsprogramma sport is uitgevoerd.	0	1	2019
2	Indiening en beoordeling van werkplan en begroting van Limburg Sport (Huis voor de Sport Limburg - Topsport Limburg).	0	1	2019
2	Indiening en beoordeling van werkplan en begroting van Basissport Limburg en het Jeugdsport Limburg.	0	2	2019
3	Aantal goedgekeurde werkplannen en begroting van de sporttakplatforms van de speerpunt- kern- en kanssporten.	0	9	2019
4	Aantal samenwerkingsovereenkomsten met sportzones uitgevoerd.	0	3	2019
5	Het werkplan provinciale infrastructuur voor gehandicaptensport is in uitvoering.	0	1	2019
6	Het Beleidskader Sport 2019 - 2023 is vastgesteld.	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

Bronnen:

Uitvoeringsprogramma Sport 2018-2019

Beleidskader Sport 2015-2019: Accentnotitie Sport Limburg Beweegt!

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

2.3. Sport Exploitatie	Begroting ná wiz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
2.3.1. Sport	6.911	4.244	1.275	1.291	1.307
Personele lasten	486	265	263	264	266
Totaal lasten	7.396	4.509	1.538	1.555	1.573
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-7.396	-4.509	-1.538	-1.555	-1.573
Mutatie reserves					
Aanwending reserves					
Immunisatiereserve	1.000	1.000	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.000	1.000	0	0	0
Resultaat	-6.396	-3.509	-1.538	-1.555	-1.573

Financiële toelichting

2.3.1. Het budget voor 2019 bedraagt € 4,24 mln. Deze middelen worden ingezet voor de uitvoering van het uitvoeringsprogramma Sport 2018-2019.

Conform de Voorjaarsnota 2018 PS 29 juni 2018 zijn de middelen voor bijzondere sportevenementen herverdeeld over de jaren 2018 en 2019.

2.4. Stedelijke ontwikkeling

Dit programma richt zich op de ontwikkeling van steden en stedelijke regio's ter versterking van het vestigings- en leefklimaat. Enerzijds gaat het om het, samen met de gemeenten, ontwikkelen van een helder profiel van de vier grote Limburgse steden en van de middelgrote steden met een regionale centrumfunctie. Anderzijds betreft het de voortzetting en verdere uitvoering van de herstructurering van een aantal wijken in Limburg, omdat deze ook bijdragen aan de leef- en woonkwaliteit en identiteit van de steden. Daarnaast zullen via dit programma ontwikkelingen in andere centra worden ondersteund voor zover die bijdragen aan het versterken van de regio. Het transformatie- en herstructureringsinstrument IBA Parkstad maakt ook deel uit van dit programma.

Steden en stedelijke regio's zijn de groeimotoren van een moderne economie. Goed ontsloten en bereikbare steden, met een sterke identiteit, die prettig leefbaar zijn en beschikken over een goed functionerend ommeland en de juist opgeleide arbeidskrachten dragen bij aan de economische ontwikkeling van de regio. De vernieuwing van wijken maakt deel uit van de dynamiek in steden. De vereisten aan de ruimtelijke inrichting en woningvoorraad van wijken zijn niet constant, maar veranderen voortdurend, bijvoorbeeld onder invloed van bevolkingsontwikkelingen, economie en veranderende inzichten in de stedenbouw, ruimtelijke ordening en architectuur. De demografische en maatschappelijke ontwikkelingen zorgen voor een mismatch tussen vraag en aanbod op de woningmarkt en in de retailsector met leegstand en dalende prijzen tot gevolg.

Wat willen we bereiken?

Limburg streeft naar vitalere, meer dynamische steden met een sterker onderscheidend eigen profiel, zodat er een nog beter vestigingsklimaat en een betere complementariteit tussen steden onderling ontstaat, maar ook tussen steden en ommeland, en grensoverschrijdend. Met een gerichte, gezamenlijke inzet vanuit alle beleidsvelden willen we de leefbaarheid en mismatch in de woningvoorraad - ook in de in vorige coalities benoemde herstructureringswijken - samen met relevante partners en burgers verbeteren.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Limburg heeft krachtige steden met een heldere ontwikkelingsvisie wat betreft hun eigen profiel, identiteit en bijdrage aan de economie en werkgelegenheid, alsmede hun strategie voor het oplossen van leegstand in de stadscentra.

Criterium 2: Limburgse steden maken vanuit een heldere ontwikkelingsvisie toekomstbestendige investeringsbeslissingen, die op stedelijk niveau tot uiting komen in een heldere identiteit en onderscheidend vermogen en op regionaal niveau in onderlinge complementariteit.

Criterium 3: In Limburg is er bestuurlijke slagkracht en bestuurlijke samenwerking tussen gemeenten en andere maatschappelijke partijen.

Criterium 4: Herstructurering draagt bij aan de kwaliteit en duurzaamheid van de woningen en woonomgeving, sociale cohesie, het stimuleren van ondernemerschap en een bevolking met eigen kracht.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	2.4.1. Stedelijke ontwikkeling
Portefeuillehouder	Geurts

Als partner van de steden en andere belanghebbenden dragen wij bij aan het ontwikkelen van krachtige steden met een helder profiel en eigen kracht en identiteit, een krachtig winkel- en cultuuraanbod, bereikbare onderwijslocaties die de binnenstedelijke dynamiek versterken, een breed aanbod aan toeristische evenementen en voorzieningen, bereikbare en aantrekkelijke OV knooppunten, en aantrekkelijke stedelijke woon- en verblijfsgebieden met een mix van woningen en andere functies.

In totaal is bij aanvang van de coalitieperiode 2015-2019 een bedrag van € 40 mln. beschikbaar gesteld voor Stedelijke Ontwikkeling.

Wij richten ons hierbij primair op de vier grote Limburgse steden (Venlo, Sittard, Heerlen, Maastricht) die multifunctionele stadscentra hebben en waar een 'stedelijk' woon- en leefklimaat heerst. Hiervoor is bij de start van de coalitie € 32 mln. gereserveerd.

Daarnaast richten wij ons op de middelgrote steden en kernen, die een specifieke rol van belang spelen bij het functioneren van een grotere stedelijke regio of die op een bepaald terrein een belangrijk regionale centrumfunctie vervullen. Voor deze steden en kernen wordt € 8 mln. gereserveerd.

In 2016 is er via Motie 778 een bedrag van € 2,5 mln. beschikbaar gekomen voor stadsnatuur (enerzijds voor overige kernen en anderzijds voor natuur in steden).

Bij de Voorjaarsnota 2017 is besloten om nog eens € 4 mln. voor Limburgse centra beschikbaar te stellen. Beide bedragen komen beschikbaar met als doel de met het programma Stedelijke Ontwikkeling beoogde structuurversterking te bevorderen.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Uitvoering van het totaalpakket aan resultaten uit de convenanten met de vier grote steden en Weert en Roermond. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>
2.	Ondersteuning van overige centra ter versterking van een stedelijke regio en/of hun regionale centrumfunctie. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>
3.	Actieve relatie met de steden. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Programma's van 6 steden zijn in uitvoering.	6	6	2019
2	Programma's van overige Limburgse centra zijn in uitvoering.	5	PM *	2019

* Afhankelijk van initiatieven gemeenten.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,10 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	2.4.2. Herstructurering in wijken
Portefeuillehouder	Geurts

Het in stand houden van leefbare en duurzame woon- en leefgebieden in de stedelijke wijken is en blijft een belangrijk onderdeel van stedelijke ontwikkeling. Wijken met betaalbare woningen met een goede basiskwaliteit en sociale samenhang waar actief burgerschap en ondernemerschap een belangrijke bijdrage leveren aan het activeren van de eigen kracht van de bevolking.

In 2016 zijn alle samenwerkingsovereenkomsten van de herstructureringswijken geëvalueerd.

In 2018 zijn binnen vrijwel alle nog lopende herstructureringswijken de resultaatdoelstellingen uit de samenwerkingsovereenkomsten behaald, dan wel is sprake van onomkeerbare besluitvorming, waarmee zicht is op afronding van de resultaatdoelstellingen. De definitieve financiële afrekening zal plaatsvinden in 2020. De voortgangsbewaking en uitbetaling van de businesscases in de regio Parkstad is belegd bij Parkstad Limburg. De Provincie wordt via tussentijdse rapportages over de voortgang geïnformeerd.

In de wijk Hoensbroek-Passart wordt de restant sloopopgave gezien in relatie tot de regionale Woningmarktprogrammering van Parkstad. De bouwopgave voor levensloopbestendige woningen is van Woonpunt overgedragen aan Wonen Limburg. De gedeeltelijke herziening van de transformatieopgave heeft geen gevolgen voor de grondexploitatie.

Het project Brunssum Centrum-Noord is in 2018 herijkt en zal in 2019 verder uitgevoerd worden.

Dit product draagt bij aan criterium 4.

Beoogde resultaten	
1.	Uitvoering herijkt project Brunssum Centrum Noord Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1.	Herstructureringswijken zijn afgerond.	10	11	2019

Product	2.4.3. IBA
Portefeuillehouder	Koopmans

IBA staat voor Internationale Bau Ausstellung, een ontwikkelinstrument dat meer dan 100 jaar geleden in Duitsland is ontstaan. Wat begon als een tentoonstelling voor de moderne bouw, ontwikkelde zich tot een succesvolle formule die in een regio of stad een krachtige impuls geeft aan economie, ruimte en samenleving. De Provincie is voor 50% aandeelhouder in de IBA BV, de overige 50% is in handen van de Parkstad gemeenten.

Op 13 mei 2016 hebben Provinciale Staten ingestemd met het beleidskader IBA, waarmee de inzet van middelen aan IBA Parkstad wordt afgewogen. Aansluitend is in juni 2016 door de algemene

vergadering van aandeelhouders (AvA) het uitvoeringsprogramma IBA 2016-2020 vastgesteld, welke samen met een overzicht van 50 IBA-projecten ter kennisname aan Provinciale Staten is verstuurd.

Dit uitvoeringsprogramma, deze IBA(top)50, vormt de leidraad voor de directie van IBA Parkstad bij de doorontwikkeling van de initiatieven, waarbij in de verdere uitwerking en ontwikkeling van de projecten interactie met (signalen uit) de samenleving mogelijk blijft. Binnen deze Top 50 is een aantal sleutelprojecten gedefinieerd. Dit zijn de grote, structurerende projecten die symbool staan voor de transformatie van de regio Parkstad. Deze sleutelprojecten geven niet alleen invulling aan de thematische doelstellingen van IBA Parkstad, maar verbinden ook veel andere projecten met elkaar.

IBA Parkstad kent zijn hoogtepunt in het presentatiejaar 2020, de uitvoering is ruim 6 maanden eerder gestart dan gepland en inmiddels is aan 24 projecten door de AvA een bijdrage toegekend. Vanaf de 2^e helft 2017 zijn successievelijk de sleutelprojecten aan de AvA gepresenteerd en de uitvoering hiervan, met het zwaartepunt in 2018 en 2019, wordt met ondersteuning van IBA Parkstad door de initiatiefnemers ter hand genomen.

In de periode juni 2016 - juni 2018 heeft de AvA ingestemd met een zevental pakketten met een investeringsvolume van € 95,90 mln., waarvoor aan IBA een bijdrage werd gevraagd van in totaal € 12,94 mln. waarmee een financierings-multiplier van ca. 7 werd gerealiseerd. De financierings-multiplier voldoet hiermee ruimschoots aan de in het IBA beleidskader geformuleerde minimumeis van 3.

Daar waar nodig zullen wij als partner van IBA Parkstad, samen met alle andere aandeelhouders de initiatiefnemers en IBA Parkstad ondersteunen om de gewenste doelen te bereiken, zodanig dat de resultaten vanaf het presentatiejaar zichtbaar zijn. Dit bereiken we door ons flankerend beleid, zoals dit in het IBA beleidskader is beschreven, te intensiveren. Daarnaast blijven we met IBA Parkstad de communicatie met en door initiatiefnemers activeren door middel van het organiseren van minstens 2 publieksevents en het informeren middels publicaties.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Realisatie van projecten welke zich onder meer richten op de herbestemming van gebouwen, de ontwikkeling van ruimte, flexibele stedelijke concepten, alternatieve energie, energiebesparing, duurzame mobiliteit en hergebruik van materialen. Deze projecten hebben een gezamenlijke multiplier groter dan 3. Rol Provincie: <i>partner</i>
2.	Vergroten van draagvlak en haalbaarheid door het verbinden van initiatiefnemers, burgers, bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld en deze betrekken bij (de verbetering van) IBA initiatieven door het organiseren van minstens 2 openbare publieksevents. Rol Provincie: <i>partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Gerealiseerde multiplier > 3.	0	3	2019
2	Te organiseren publieksevents per jaar.	0	2	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

De prestatie-indicatoren zijn mede opgesteld aan de hand van door IBA opgestelde beleidskaders en rapportages, zoals het IBA handboek, het uitvoeringsprogramma, de IBA 50 placemat.

Vanaf 22 april 2016 resp. 24 juni 2016 hebben wij deze documenten aan uw Staten beschikbaar gesteld. In februari 2017 hebben wij de openbare IBA krant 'IBA in uitvoering' en het boekje 'IBA in het nieuws', hoewel geen beleidskaders, aan uw staten gestuurd. Daarnaast hebben wij u op 2 november 2017 geïnformeerd over de besluitvorming van de AvA IBA Parkstad van 30 oktober 2017 en over de midterm review van IBA Parkstad. Ten slotte heeft IBA Parkstad op 5 en 6 maart 2018 een informatiemarkt georganiseerd in de Kerk van Kunrade waarbij IBA de stand van zaken van de projecten presenteerde.

Daarnaast dienen de IBA projecten in het expojaar 2020 gerealiseerd, in uitvoering of onomkeerbaar te zijn. De verwachting is dat niet alle projecten gerealiseerd gaan worden. Na de aandeelhoudersvergadering van oktober 2018 zullen wij aan uw staten rapporteren wat de actuele verwachting van te realiseren projecten is aan de hand van een 'stoplichten rapportage'.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 6,57 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

2.4. Stedelijke ontwikkeling <i>Exploitatie</i>	Begroting ná wiz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
€ x 1.000					
Lasten					
2.4.1. Binnenstedelijke ontwikkeling	350	100	0	0	0
2.4.2. Herstructurering in wijken	3.439	0	382	0	0
2.4.3. IBA	2.984	6.572	500	500	0
<i>Personele lasten</i>	989	1.111	1.103	1.109	1.115
<i>Kapitaallasten</i>	84	0	0	0	0
Totaal lasten	7.845	7.783	1.985	1.609	1.115
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-7.845	-7.783	-1.985	-1.609	-1.115
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Immunisatiereserve	150	100	0	0	0
Saldo mutatie reserves	150	100	0	0	0
Resultaat	-7.695	-7.683	-1.985	-1.609	-1.115

Financiële toelichting

2.4.1. Het budget 2019 voor Stedelijke Ontwikkeling bedraagt € 0,10 mln. Dit bedrag is bestemd voor het project Q4/Maasfront Venlo (PS 7 februari 2014).

2.4.2. De beschikbare middelen voor de herstructureringsprojecten worden in 2018 besteed. De projecten zijn in uitvoering en zullen in 2020 worden afgerekend.

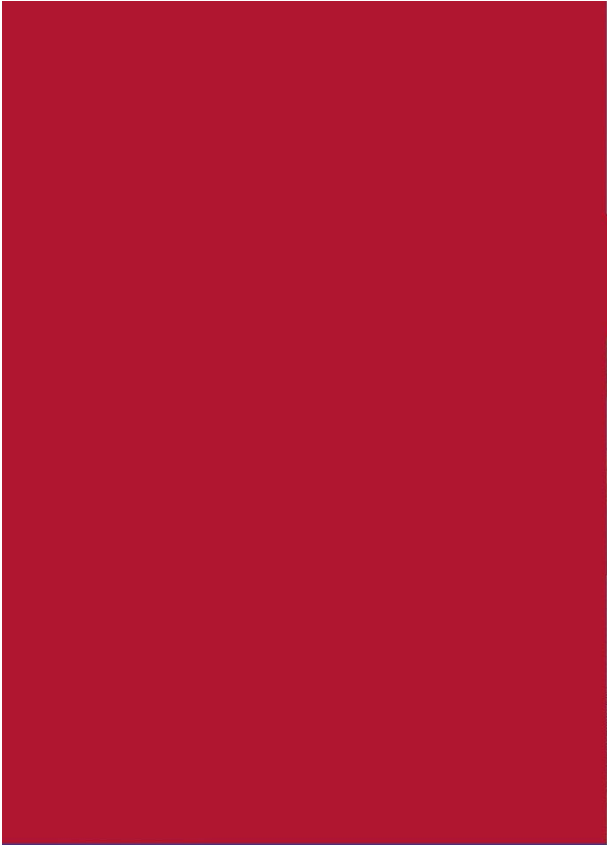
2.4.3. Het budget voor IBA 2019 bedraagt € 6,57 mln. Er is sprake van structureel budget van € 0,50 mln. conform Eindejaarsbijstelling 2013 (PS 20 december 2013). Daarnaast is er € 6 mln. opgenomen voor de uitvoering van IBA projecten voor onder andere centrum Heerlen en intensiveringsagenda gemeente Beekdaalen (2^e Afwijkingenrapportage 2018, PS 9 november 2018) en € 0,07 mln. voor de vergroting van de slagkracht van IBA (1^e Afwijkingenrapportage 2018, PS 22 juni 2018).

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Verbonden partijen
IBA-Parkstad

De in de tabel opgenomen verbonden partij draagt bij aan de doelen van programma 2.4. Stedelijke ontwikkeling. IBA Parkstad spitst zich specifiek toe op de realisatie van een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat in Zuid-Limburg, middels ondersteuning van toonaangevende projecten zoals nader toegelicht onder product 2.4.3.

Zie voor nadere informatie de paragraaf verbonden partijen.

3.1. Openbaar vervoer en railagenda

De Railagenda en de OV-concessie dragen bij aan de economische en sociale structuurversterking van Limburg. Het belang van de reiziger staat daarbij voorop. De Railagenda bestaat uit een samenhangend geheel van regionale en internationale spoorverbindingen, inclusief een drietal logistieke railterminals (die in verschillende fasen van ontwikkeling zijn), alsook tarifiering en ticketing. De kansatlassen (2013) laten zien dat het ontsluiten van het achterland van Limburg bijdraagt aan extra werkgelegenheid en aantrekkelijker wonen. De investeringen in Openbaar Vervoer (OV) en de Railagenda moeten o.a. leiden tot een betere ontsluiting van de arbeidsmarkt, de Limburgse Topsectoren, de Limburgse Kennis-As en het vergroten van de agglomeratievoordelen in onze stedelijke grensregio's.

Wat willen we bereiken?

We willen voor Limburg in de regionale en (inter)nationale context naar een vlot, veilig, betrouwbaar en duurzaam Openbaar Vervoer.

Met de Internationale Railagenda willen we 'missing links' oplossen: Eindhoven - Düsseldorf, Eindhoven - Aken (-Keulen), Weert - Antwerpen en Maastricht - Luik -(Leuven - Brussel), alsook de tramverbinding Maastricht - Hasselt.

We willen de (internationale) grenzen van ticketing eenvoudiger maken voor de reiziger en ook meer transparantie in tarifiering. De Drielandentrein (verbinding tussen Luik, via Maastricht en Heerlen, richting Aken) kan als pilot daartoe bijdragen.

Met de regionale Railagenda werken we resultaatgericht o.a. aan de opwaardering van de Maaslijn, tevens bereiden we de ontwikkeling van station Maastricht-Noord fase 2 voor. Station Kerkrade-west wordt in een brede bereikbaarheidsverkenning Regio Parkstad – Stadt Aachen (conform het Mobiliteitsplan) verder onderzocht. Daarbij kijken we ook naar de relatie met de Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij. We zijn eigenaar van de 'Miljoenenlijn' tussen Schin op Geul en Kerkrade, en daarmee verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van deze spoorlijn.

Het goederenvervoer gaat een steeds nadrukkelijker rol spelen in de dossiers waaraan gewerkt wordt en is een thema waar we in toenemende mate op inspelen.

In brede mobiliteitscontext signaleren we een ontwikkeling van de opkomst en introductie van mobiliteitsdiensten (in de breedste zin van het woord). Voor de uitvoering van de OV-concessie oriënteren we ons daarom op de vraag wat er nodig is om tot een transitie te komen van 'aanbieden van Openbaar Vervoer' naar 'aanbieden van een mobiliteitsdienst' en willen we, mede in relatie tot de Mobiliteitsaanpak, nieuwe initiatieven en diensten op het gebied van mobiliteit beter en duidelijker positioneren in of ten opzichte van de OV-concessie. Onder andere denken we aan de verdere doorontwikkeling en implementatie van MaaS (Mobility as a Service), het verkennen van mogelijkheden om ticketing-vraagstukken in het licht van mobiliteitsdiensten uit te voeren, de verdere introductie van deelfiets-systemen en het herijken van maatwerkvervoer in termen van een mobiliteitsdienst.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Reizigers kunnen gemakkelijk en zorgeloos met OV in de gehele Euregio reizen.

Criterium 2: Limburg beschikt over een (inter)nationaal OV- en railsysteem dat bestaat uit een netwerk met snelle, frequente en robuuste verbindingen.

Criterium 3: Het OV-systeem in Limburg is flexibel en meebewegend op de maatschappelijke ontwikkelingen.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management
Portefeuillehouder	Mackus

'Zorgeloos reizen van deur tot deur': het Limburgse openbaar vervoersysteem van trein, bus en maatwerkvervoer kenmerkt zich als vervoer zonder grenzen of barrières, met aansluitingen op nationale en internationale knooppunten. Met deze ambitie zijn we op 11 december 2016 samen met onze nieuwe vervoerder Arriva met een nieuwe concessieperiode gestart. Inmiddels hebben we stappen gezet rondom de totstandkoming van de Mobiliteitsaanpak, de nieuwe benadering van waaruit we mobiliteit-gerelateerde opgaven en vraagstukken voortaan zullen beschouwen. De Mobiliteitsaanpak is flexibel en toekomstgericht en beweegt mee met technologische en maatschappelijke ontwikkelingen. Kenmerkend voor deze nieuwe manier van werken is:

1. opgave gericht werken;
2. adaptief werken en;
3. programmeren op basis van een balans tussen effectiviteit en efficiëntie.

Dit doen we vanuit een integrale en gebiedsgerichte aanpak, waarbij gebiedsontwikkelingsdoelen en de wijze waarop de Provincie daar met haar mobiliteitsbeleid een bijdrage aan kan leveren het vertrekpunt vormen voor (eventuele) maatregelen. Maatregelen prioriteren we op basis van de balans tussen effectiviteit en efficiëntie en de bijdrage die een maatregel levert aan het realiseren van doelen (op een specifieke locatie). Vanaf 2019 willen we komen tot een synthese tussen de Mobiliteitsaanpak en de openbaar vervoerconcessie.

In de Mobiliteitsaanpak (maar ook als afzonderlijke ontwikkeling) speelt innovatie een belangrijke rol. We willen innovatie als integraal onderdeel van het beleidsveld mobiliteit beschouwen. Daarom willen we bezien waar we binnen bestaande en nieuwe begrotingsproducten innovatie of innovatieve elementen kunnen toepassen en/of bestaande en nieuwe begrotingsproducten juist kunnen inzetten om innovatie mogelijk te maken.

Een derde relevant punt voor de Begroting 2019 betreft de ontwikkeling die we zien ten aanzien van kijken naar en denken over mobiliteit: meer en meer gaan we van 'aanbieden van mobiliteit' (en dus ook van openbaar vervoer) naar 'aanbieden van mobiliteitsdiensten'. Dat heeft invloed op de manier waarop we –samen met onze partners- naar openbaar vervoer willen kijken.

Het bij elkaar brengen van mobiliteitsvraagstukken via een integrale en gebiedsgerichte aanpak (Mobiliteitsaanpak) met ruimte voor innovatie en het 'aanbieden van mobiliteitsdiensten' zien wij als een belangrijke opgave voor de komende jaren waar we in 2019 een start mee willen maken.

Inhoudelijk op het gebied van openbaar vervoer bouwen we met de ontwikkelagenda OV en binnen Ontwikkeltafels de reeds ingezette ontwikkeling verder uit:

- we spelen samen met stakeholders en partners in op kansen, trends en ontwikkelingen om het openbaar vervoer steeds verder te verbeteren;
- we stemmen de dienstregeling af op de vervoervraag;
- we verbeteren de kwaliteit en beleving van (het onvermijdelijke) overstappen in het openbaar vervoer met het Uitvoeringsprogramma Overstappunten;
- we brengen Mobility as a Service tot verdere wasdom;
- we zoeken naar verdere mogelijkheden op het gebied van (Euregionale) tarifiering en ticketing.

De contractrelatie met Arriva willen we (er van uitgaande dat de verkenning in 2018 tot een positief resultaat leidt) inrichten langs de lijn van systeemgericht contractbeheer. Tot slot geven we in 2019 verder invulling aan de Wet lokaal spoor, waarbij voor het project Tram Maastricht-Hasselt -naast de contractering voor de bouw van de infrastructuur- de aandacht voornamelijk uitgaat naar het voorbereiden van de gemeente Maastricht op haar rol als Beheerder.

Bovenstaande activiteiten voeren we uit in de rol van vervoersautoriteit voor het regionaal openbaar vervoer in Limburg. De rol van Bevoegd Gezag voeren we uit in het kader van de Wet lokaal spoor. Binnen de huidige concessie voor het openbaar vervoer vallen de vier regionale stoptreindiensten en al het busvervoer in Limburg. De Intercity treinen zijn de verantwoordelijkheid van de NS.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Concessiemanagement en contractbeheer Arriva

Uitgaande van een positief resultaat van de verkenning naar Systeemgericht Contractbeheer (product begroting 2018) implementeren we deze methodiek. Ook in 2019 zoeken we met Arriva - op onderdelen - nog naar een invulling van een basiskwaliteit. Om die reden vinden we het onder andere van belang om onze focus in contractbeheer ook te richten op de zachte contractverplichtingen (zoals klanttevredenheid en klachtafhandeling) en daartoe samen met Arriva tot een aanpak te komen. Daarnaast omvat dit resultaat het reguliere taakveld concessiemanagement en contractbeheer als going concern-taak.

Rol Provincie: *toetsers, procesmanager, bevoegd gezag, partner*

2. Ontwikkelagenda

In 2019 willen we vanuit de ontwikkelagenda onze aandacht voornamelijk richten op:

- zero - Emissie bussen en oplaadstations in relatie tot elektrische deelauto's;
- het verbeteren van deelfietssystemen en verdere integratie van het OV en deelfietssystemen;
- het verbeteren van HOV (Hoogwaardig Openbaar Vervoer)-lijnen/reisinformatie;
- pilot betere aansluiting maatwerk en doelgroepenvervoer (Omnibuzz);
- de verbetering van euregionale ontsluiting, op het gebied van ticketing (in relatie tot Euregio Maas-Rijn (EMR) Connect).

Vanuit een procesmatige invalshoek willen we in 2019 bekijken hoe we de methodiek van de Ontwikkelagenda vorm geven vanuit enerzijds de verplichtingen van Arriva uit het contract en anderzijds de –vaak noodgedwongen- focus van Arriva op de vraagstukken van alledag die voortkomen uit uitvoeringsprocessen en –kwaliteit.

Rol Provincie: *procesmanager, subsidiënt, financier, partner, ondernemer*

3. Drielandentrein

In december 2018, (na gereedkoming van de elektrificatie Landgraaf – Herzogenrath), gaat de Drielandentrein van start op de verbinding Maastricht – Aachen. Start van de verbinding naar Liège is afhankelijk van de uitkomsten van de overleggen tussen de vervoerders en de nationale overheden en instanties. De betrokken partijen streven ernaar de verbinding per december 2018 of zo spoedig mogelijk daarna te starten mits aan alle vereisten is voldaan.

Rol Provincie: *procesmanager, financier*

4. Dienstregeling openbaar vervoer

Optimalisatie van de dienstregeling volgt uit onze ontwikkelaanpak (en –agenda) en draagt bij aan het realiseren van de ambitie 'zorgeloos reizen van deur tot deur'. Reizigerstevredenheid en -groei brengen daarbij tot uitdrukking hoe succesvol we zijn in het realiseren van onze ambitie. In 2019 verwachten we dat de klanttevredenheid op het gebied van de dienstregeling minimaal gelijk blijft.

Rol Provincie: *toetsers, ondersteuner, bevoegd gezag, financier, partner*

5. Uitvoeringsprogramma Overstappunten

Net als in 2018 ligt in 2019 – het laatste jaar van het Uitvoeringsprogramma- de nadruk op het naar het

Beoogde resultaten

niveau 'basis op orde' brengen van de provinciale openbaar vervoerhaltes. Afronding van de grotere projecten uit het Uitvoeringsprogramma zal overigens ook deels na 2019 nog plaatsvinden.

Rol Provincie: *procesmanager, financier, partner*

6. Stationsontwikkelingen

In 2018 zal er een samenwerkingsovereenkomst worden gesloten over station Beek-Elsloo. We verwachten dat we in 2019 / 2020 een realisatieovereenkomst tussen partijen sluiten, waarna realisatie kan plaatsvinden.

Rol Provincie: *procesmanager, financier, partner*

7. Wet lokaal spoor

Voor het project Tram Maastricht-Hasselt verschuift vanaf 2019 de focus vanuit de Wet lokaal spoor naar de rol en verantwoordelijkheid van de gemeente Maastricht als Beheerder. We ondersteunen de gemeente Maastricht bij het invullen van en voorbereiden op deze rol, zodat er te zijner tijd een degelijke basis is om de gemeente (formeel op grond van de wet) te kunnen aanwijzen als Beheerder. Eveneens van belang is de start van de aanbesteding van de traminfrastructuur in 2019. Vanuit de rol van Bevoegd Gezag voor de Wet lokaal spoor vindt toetsing plaats op de contractdocumenten.

Rol Provincie: *bevoegd gezag*

8. Mobility as a Service

Mobility as a Service (MaaS) is het concept waarbij reizigers 'mobiliteit' als dienst inkopen en niet meer de afzonderlijke vervoerproducten (een auto, een treinrit etc.) zoals nu het geval is. MaaS is het ontzorgen van de keten voor de reiziger en past daarom in onze ambitie 'zorgeloos reizen van deur tot deur'. Welke meerwaarde dit voor Limburg heeft en hoe we één en ander kunnen organiseren is, vanwege het recent ontstaan van MaaS, nog niet bekend. Naar aanleiding van de MaaS-pilots die het Ministerie van I&W samen met zeven regio's (waaronder Limburg) organiseert, vindt in 2019 een aanbesteding voor een MaaS-platform in Limburg plaats. Overigens zal in 2019 het onderdeel tarifiering en ticketing uit EMR Connect in relatie tot MaaS verder worden uitgewerkt.

Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag, financier*

9. Beheer en onderhoud Dynamisch Reis Informatie Systeem (DRIS)

Met de realisatie van het DRIS-project ontstaat een beheer- en onderhoudsopgave die we als going concern-taak in het kader van concessie management uitvoeren.

Rol Provincie: *financier*

10. Mobiliteitsaanpak

In 2018 hebben we de Mobiliteitsaanpak ontwikkeld. Vanaf 2019 maken we werkenderwijs de overgang naar de nieuwe aanpak door de aansluiting tussen lopende dossiers enerzijds en Mobiliteitsaanpak anderzijds tot stand te brengen. Dit ook voor de dossiers op het gebied van openbaar vervoer en concessie management. Daar verwachten we 3 tot 4 jaar voor nodig te hebben.

Rol Provincie: *procesmanager*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Systeemgericht Contractbeheer openbaar vervoer geïmplementeerd.	0	1	2019
1	Concessie management en contractbeheer Arriva vindt plaats als going concern-taak.	1	1	2019
2	Integratieplan deelfietsssystemen en OV gereed en in uitvoering.	0	1	2019
2	Reisinformatieplan HOV gereed en in uitvoering.	0	1	2019
2	Pilot betere aansluiting maatwerk en doelgroepenvervoer	0	1	2019

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
	(Omnibuzz).			
3	Drielandentrein.	0	1	2019
4	Klantwaardering openbaar vervoer op basis van Klantenbarometer.	NB	7,6	2019
4	Groei van het aantal OV-reizigers (bus en trein gezamenlijk).	100	101,12	2019
5	35 Bus kern- en regiohaltes naar niveau 'basis op orde' als onderdeel van resultaat 2018 '50 OV-haltes langs provinciale wegen naar niveau 'basis op orde'.	0	35	2019
6	Definitief ontwerp en kostenraming voor de herinrichting van het OV-knooppunt bij het station Beek – Elsloo gereed.	0	1	2019
7	Beheertaken en –verantwoordelijkheden vanuit de Wet lokaal spoor zijn inzichtelijk en in overleg met de gemeente Maastricht geïmplementeerd.	0	1	2023
8	Het MaaS-platform is voor Limburg aanbesteed.	0	1	2019
8	Geïmplementeerde verbetermaatregelen in het landsgrensoverschrijdend openbaar vervoer op het gebied van tarifiering & ticketing.	0	1	2019
9	Beheer en onderhoud DRIS vindt plaats als going concern-taak.	1	1	2019
10	Provinciale taken en werkzaamheden 'OV en concessie management' vinden plaats binnen de kaders van de Mobiliteitsaanpak.	0	1	2023

Toelichting prestatie-indicatoren

3. Drielandentrein: score 0 betreft (nog) niet gerealiseerd, score 1 betreft gerealiseerd (start van de verbinding naar Aachen per december 2018, start van de verbinding naar Liège gelijktijdig of zo spoedig mogelijk daarna);

4. Klantwaardering openbaar vervoer op basis van Klantenbarometer: de score voor 2018 wordt naar verwachting in maart 2019 bekend gemaakt. De streefwaarde voor 2019 is afkomstig uit de offerte van Arriva. De meest recente klantwaardering (over 2017) bedroeg overigens 7,6;

4. Groei van het aantal OV-reizigers (bus en trein gezamenlijk): het totaal aantal reizigers voor 2018 is nog niet bekend (en wordt hier daarom op een index van 100 gesteld). Arriva geeft in haar offerte aan voor 2019 een groei van het aantal reizigers van 1,12% te verwachten. De streefwaarde wordt derhalve index 101,12;

5. 35 Bus kern- en regiohaltes naar niveau 'basis op orde': Limburg kent 35 Bus kern- en regiohaltes (bushaltes in de nabijheid van kernen waar OV-reizigers zijn aangewezen op vortransport om op de halte te komen). De ambitie is om ten minste dit aantal haltes naar niveau 'basis op orde' te brengen (of zoveel meer als dat op basis van het aanbestedingsresultaat mogelijk is). Genoemde 35 Bus kern- en regiohaltes maken onderdeel uit van het pakket 50 OV-haltes langs provinciale wegen naar niveau 'basis op orde' (resultaat 2018). Het resultaat 2018 schuift door naar 2019. Dit vanwege het feit dat de totstandkoming van het haltebeleid (dat de basis vormt voor 'basis op orde') langer heeft gevergd dan voorzien: er is gekozen voor een aanpak waarbij wegbeheerders bij het opstellen van dit beleid zijn betrokken. Dat levert –inmiddels- een breed gedragen voorstel op. De ambitie volgt uit het Uitvoeringsprogramma Overstappunten en kan vanuit de middelen in dit programma worden gefinancierd.

10. Provinciale taken en werkzaamheden 'OV en concessie management' vinden plaats binnen de kaders van de Mobiliteitsaanpak: score 0 betreft (nog) niet gerealiseerd, score 1 betreft gerealiseerd. Integratie van de door ons

Toelichting prestatie-indicatoren

uit te voeren taken en werkzaamheden vindt vanaf 2019 werkenderwijs plaats. De procesgang rondom de Mobiliteitsaanpak is nieuw. Gezocht zal worden naar relevante en optimale samenhang in aanpak. Naar verwachting vergt dat een aantal jaren. Daar waar er raakvlakken zijn met het contract met Arriva zal in het kader van de mid term review op de concessie worden gezien of en op welke wijze aanpassing van het contract nodig en aan de orde is.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 70,39 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.1.2. Railagenda
Portefeuillehouder	Mackus

De railagenda versterkt de positie van het spoor als drager van het Openbaar Vervoer-systeem. De Opwaardering van de Maaslijn tussen Roermond en Nijmegen, de spoorverdubbeling tussen Heerlen-Landgraaf, de elektrificatie tussen Landgraaf-grens en de ontwikkeling van station Maastricht-noord fase 2 maken hier onderdeel van uit. De internationale railverbindingen geven in het bijzonder het in het coalitieakkoord 2015-2019 opgenomen grensoverschrijdend denken, handelen én doen inhoud. Dit in nauwe samenwerking met relevante partners. De huidige grensoverschrijdende spoorverbindingen naar zowel België als Duitsland dienen substantieel te worden verbeterd. Het doel van de realisatie van de Railagenda is het waarmaken van de provinciale ambities met betrekking tot de maximale ontsluiting van het regionale, nationale en internationale railnet en de aansluiting van Limburg daarop, zowel qua noord-zuid- als qua oost-westverbindingen. Eind 2018 eindigt het onderzoek in het kader van TEN-T (Europees subsidieprogramma) en kan de balans worden opgemaakt, zodat de toekomstige richting kan worden bepaald. Binnen de grensoverschrijdende aanpak wordt ook de Tramverbinding Maastricht-Hasselt opgepakt, maar dit project maakt geen onderdeel uit van de onderzoeksopdracht in het kader van het TEN-T onderzoek.

In november 2017 is de Europese Connecting Europe Facility (CEF)-overeenkomst getekend, waarbij Europees geld beschikbaar is gesteld voor infrastructurele maatregelen op de corridor Heerlen-Aken. Aan Nederlandse zijde betreft dit de projecten 'elektrificatie Landgraaf-grens' en 'spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf'. De verdubbeling van het spoor is essentieel voor een snelle verbinding tussen Eindhoven en Köln, maar biedt op de korte termijn ook de mogelijkheid voor een 2^e grensoverschrijdende regionale trein tussen Herzogenrath en Maastricht binnen de OV-concessie met Arriva. In de ontwikkelopgave van onze regionale concessiehouder is opgenomen dat gestreefd wordt naar twee keer per uur een trein tussen Luik, Maastricht, Heerlen en Aken (de zogenaamde Drielandentrein).

We zijn als spooreigenaar verantwoordelijk voor de instandhouding van de 'Miljoenenlijn' tussen Schin op Geul en Kerkrade. Dit toeristisch-recreatieve dossier heeft een relatie met station Kerkrade-west/Avantislijn.

Extra aandacht blijft uitgaan naar de gevolgen van extra treinbewegingen (omleiding Betuweroute) op de Brabantroute vanuit Rotterdam via Noord-Brabant en Venlo naar Duitsland alsook op de zuidelijke omleidingsroute via Heerlen naar Duitsland. Verder wordt ook in de railagenda nadrukkelijker de koppeling gelegd met het goederenvervoer.

Dit product draagt bij aan criteria 1 en 2 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Opwaarderen Maaslijn: Vaststelling Provinciaal InpassingsPlan (PIP) inclusief Milieu-effect rapportage (MER).
Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag, financier, partner*
2. Spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf: Vaststelling Provinciaal InpassingsPlan (PIP) inclusief Milieu-effect rapportage (MER).
Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag, financier, partner*
3. Realisatie station Maastricht-noord fase 2
Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag, financier, partner*
4. Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij (ZLSM). Het bieden van een goede infrastructuur, zodat de ZLSM haar stoomtreinen kan laten rijden.
Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Vaststelling Provinciaal InpassingsPlan (PIP) inclusief Milieueffect rapportage (MER) Maaslijn.	0	1	2020
2	Vaststelling Provinciaal InpassingsPlan (PIP) inclusief Milieueffect rapportage (MER) Spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf.	0	1	2019
3	Oplevering station Maastricht-noord fase 2.	0	1	2020
4	Besluitvorming over financiering toekomstig onderhoud ZLSM.	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Op grond van huidige planning vindt vaststelling PIP door PS plaats in 2020. Deze planning dient nog gehard te worden, waarbij de mogelijkheden voor versnelling onderzocht worden. In november 2018 worden de Staten over de definitieve planning geïnformeerd.
3. Realisatie van station Maastricht-noord fase 2 enkel met 100% Rijksfinanciering. In 2019 zal naar verwachting het realisatiecontract met de aannemer worden gesloten. Indien blijkt dat de Rijkssubsidie niet voldoende is om tot realisatie van het station Maastricht-noord fase 2 over te gaan, volgt nieuwe besluitvorming.
4. Op basis van besluitvorming uit 2013 is er tot en met 2018 groot onderhoud uitgevoerd aan de museumspoorlijn tussen Schin op Geul en Kerkrade. Voor verder (structureel) onderhoud is nieuwe besluitvorming aan de orde. Daartoe zullen wij in 2019 een voorstel aan uw Staten voorleggen.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,20 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag). Daarnaast investeren wij € 79,72 mln. in de uitvoering van de Railagenda.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.1. Openbaar vervoer en railagenda <i>Exploitatie</i>	Begroting ná wijz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management	69.456	70.391	63.398	64.869	65.240
3.1.2. Railagenda	3.904	1.198	349	299	249
<i>Personele lasten</i>	1.934	2.145	2.129	2.141	2.152
<i>Kapitaallasten</i>	923	1.672	3.702	5.436	6.014
Totaal lasten	76.218	75.407	69.578	72.746	73.656
Baten					
3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management	7.944	7.944	7.944	7.944	7.944
3.1.2. Railagenda	9.354	6.262	6.262	283	283
Totaal baten	17.298	14.206	14.206	8.227	8.227
Totaal saldo van baten en lasten	-58.921	-61.201	-55.372	-64.519	-65.429
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Reserve DU Verkeer en vervoer	8.944	7.944	7.944	7.944	7.944
Reserve DU elektrificatie Maaslijn	5.979	5.979	5.979	0	0
Bestemmingsreserve ZLSM	647	34	34	34	34
	15.570	13.957	13.957	7.978	7.978
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve DU Verkeer en vervoer	70.484	72.070	66.595	69.470	70.369
Bestemmingsreserve ZLSM	1.000	799	0	0	0
	71.484	72.870	66.595	69.470	70.369
Saldo mutatie reserves	55.914	58.913	52.638	61.492	62.391
Resultaat	-3.006	-2.288	-2.735	-3.026	-3.037

Financiële toelichting

3.1.1. Het benodigde budget 2019 ten behoeve van Openbaar vervoer en concessie management bedraagt € 70,39 mln. Een groot deel van dit bedrag is nodig voor de dekking van de OV-concessie en concessie management (€ 58,66 mln.). Voor de beoogde Ontwikkelagenda is een bedrag van € 1,37 mln. gereserveerd, € 0,75 mln. voor OV-projecten in het kader van beoogd resultaat concessie management en contractbeheer, € 0,47 mln. voor monitoring en bedrijfsvoering, eveneens voor concessie management en contractbeheer, € 0,20 mln. voor beheer en onderhoud spoor. Daarnaast is in het kader van de OV-concessie een bedrag van € 0,28 mln. gereserveerd voor beheer en onderhoud van het Dynamisch Reis Informatie Systeem (DRIS). Voor de Wensbus is een bedrag van € 0,13 mln. gereserveerd. Deze budgetten hebben een structureel karakter. Tevens zijn bedragen gereserveerd voor stationsomgevingen (€ 0,15 mln.), overstappunten (€ 7,24 mln.) en het Interreg-project EMR Connect (€ 0,05 mln.). Voor de pilot Mobility as a Service (MaaS) is een bedrag van € 1,05 mln. gereserveerd (1e Afwijkingenrapportage 2018). Dekking van deze middelen incl. een deel van de afschrijvingen vindt plaats uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer (e.e.a. conform PS-besluit Voorjaarsnota 17 juni 2016).

De middelen die worden ontvangen vanuit het Provinciefonds worden gereserveerd voor toekomstige uitgaven conform de planning van de Bereikbaarheidsmiddelen.

Het verschil in de lasten tussen 2018 en 2019 heeft vooral betrekking op fasering van de uitgaven. Voor een overzicht van het Provinciefonds wordt verwezen naar 4.3. Algemene dekkingsmiddelen.

3.1.2. Het benodigde budget 2019 ten behoeve programma Rail bedraagt € 1,20 mln. Een groot deel van dit bedrag is nodig voor de dekking van het onderhoudsplan infra en opstellen ZLSM

(€ 0,80 mln.) en de exploitatiesubsidie voor de ZLSM (€ 0,25 mln.). Daarnaast is voor algemene programmamiddelen, met name voor kosten op het gebied van communicatie en organisatie, voor de railagenda € 0,15 mln. begroot. Dekking van deze programmamiddelen incl. een deel van de afschrijvingen vindt plaats uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer (e.e.a. conform PS-besluit Voorjaarsnota 17 juni 2016). De lasten met betrekking tot de ZLSM worden gedekt door aanwending van de reserve ZLSM. De jaarlijkse exploitatiesubsidie wordt gedekt door de gebruiksvergoeding die ZLSM aan de Provincie betaalt. Het voordeel voor de Provincie wordt aan de bestemmingsreserve ZLSM toegevoegd.

€ x 1.000

3.1. Openbaar vervoer en railagenda <i>Investeringen</i>	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Uitgaven				
3.1.2. Railagenda	79.722	66.565	27.357	23.718
Totaal uitgaven	79.722	66.565	27.357	23.718
Bijdragen				
3.1.2. Railagenda	3.340	0	0	11.040
Totaal bijdragen	3.340	0	0	11.040

Toelichting investeringen/financiering

3.1.2. Tramverbinding Maastricht-Hasselt conform PS-besluit 6 februari 2015 (P-14-024), Railagenda Maaslijn conform PS-besluit 30 september 2016 en overige kredieten zijn besloten op 6 november 2015.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Financiering
Omvorming Prorail naar een publiekrechtelijk ZBO	Stationsgebouw ZLSM	Lening aan Stichting Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij

3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit

Het programma richt zich op het tot stand brengen van een toekomstbestendige, toegankelijke, slimme, schone en grenzeloze mobiliteit, zodat mensen zich naar wens en behoefte vrij kunnen bewegen. Dit doen we in de context van vijf centrale gebiedsopgaven die aansluiten op de ambities, zoals geformuleerd in het coalitieakkoord:

1. bereikbare stedelijke gebieden;
2. een vitaal platteland;
3. sterke economische clusters;
4. een concurrerende logistieke sector;
5. een veerkrachtige vrijetijdseconomie.

Binnen de gebiedsopgaven werken we aan zes strategische doelen om 'Slimme mobiliteit zonder grenzen' mogelijk te maken in Limburg. De mobiliteitsdoelen zijn: doorstroming, leefbaarheid, veiligheid en duurzaamheid. Daarnaast zijn er twee leidende principes die richting geven aan hoe we ons werk uitvoeren:

- grenzeloos - we verbinden mensen en systemen, we werken over de geografische grenzen heen, we zijn innovatief in techniek en ons handelen;
- effectief en efficiënt - alles wat we doen is in balans.

We spelen daarbij in op belangrijke trends en toekomstige ontwikkelingen, zoals digitalisering, personalisering en maatwerk, globalisering en internationalisering, verduurzaming en een andere rol van de overheid. We richten ons op het beter en anders benutten van de beschikbare vervoersvoorzieningen en we kiezen voor kwaliteit (wat maakt het beter) naast kwantiteit (meer van hetzelfde). We zorgen dat de basis op orde is. Voor het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur betekent dit dat we het huidige kwaliteitsniveau uit 2011 actualiseren en vertalen naar een nota Infrastructurele Kapitaalgoederen Limburg. Via innoveren en experimenteren spelen we in op maatschappelijke en technologische veranderingen en de wensen die daaruit naar voren komen ten aanzien van mobiliteit. We werken samen met alle relevante stakeholders en shareholders via diverse regionale en (inter)nationale platforms.

Er is specifiek aandacht voor knelpunten op het nationale wegennet in combinatie met de aansluiting daarvan op het lokale, regionale, provinciale en internationale wegennet en voor de multimodale vervoersketens en knooppunten. Grensoverschrijdende verbindingen en grensoverschrijdende samenwerking zijn integraal onderdeel van dit programma. Fietsverkeer, verkeersveiligheid, verkeers- en vervoersmanagementprogramma's, gedragsbeïnvloeding en duurzaamheid behoren ook tot dit programma. Met adequate monitoring en dataverzameling ondersteunen, onderbouwen en evalueren we het mobiliteitsbeleid.

De op het moment van aanvang van deze coalitieperiode grootste projecten (BPL, N280-west N266) zijn in de structuur van de begroting als apart product benoemd vanuit het streven om de begrotingsstructuur vergelijkbaar te houden. In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen treft u een overzicht aan van overige investeringen in provinciale wegen.

Wat willen we bereiken?

We willen voor Limburg, in de (inter)nationale context, toe naar een vlot, veilig, betrouwbaar, duurzaam, leefbaar en efficiënt vervoer van mensen en goederen, door een gericht aanbod van mobiliteitsvoorzieningen.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Limburg is lokaal, regionaal en (inter)nationaal vlot en betrouwbaar bereikbaar via alle modaliteiten en kent een goed functionerend netwerk van vervoerssystemen.

Criterium 2: Verkeer en vervoer in Limburg is veilig.

Criterium 3: Mobiliteit vindt in Limburg plaats op een toegankelijke, duurzame, toekomstbestendige en efficiënte wijze. Vervoerssystemen met een geringe belasting van de omgeving worden breed gebruikt.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.2.1. Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen
Portefeuillehouder	Geurts

Om de groei en veranderingen in de mobiliteit in goede banen te leiden, is het noodzakelijk om het totale verkeers- en vervoerssysteem zo efficiënt mogelijk en in optimale samenhang te gebruiken. Verduurzaming van de mobiliteit vraagt steeds meer aandacht, net als de toepasbaarheid van allerlei (technische) innovaties.

Verkeersmanagement zorgt ervoor dat het gebruik van de mobiliteitsnetwerken en de doorstroming daarop zo optimaal mogelijk is. Vervoersmanagement zorgt er voor dat de vervoersalternatieven goed ontwikkeld zijn en beter worden gebruikt, door gerichte reisinformatie en door gedragsbeïnvloeding.

In een aantal gevallen is echter uitbreiding of aanpassing van de weginfrastructuur wenselijk. We kijken daarom kritisch naar ons eigen wegennet, en lobbyen bij en werken samen met het Rijk voor verbeteringen in het nationale wegennet.

We werken in regionale, nationale en internationale context samen met partners in diverse overlegplatforms en in projecten. En waar mogelijk benutten we Europese fondsen voor de financiering van planontwikkeling en projecten.

Samen met onze partners geven we verder invulling aan onze nieuwe mobiliteitsaanpak, op basis van het Mobiliteitsplan Limburg "Slim op weg naar morgen" dat door GS op 19 september 2017 is vastgesteld. Daarbij hebben we speciale aandacht voor de ontwikkeling van "smart mobility". Met innovaties en experimenten willen we nieuwe mogelijkheden uittesten, en bij succes daarvan schalen we ze op.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 3 van dit programma en indirect aan criterium 2.

Beoogde resultaten

1. Verkeers- en vervoersmanagement

De basis op orde

Vanuit de gedachte basis op orde werken we samen met onze regionale partners aan een goede doorstroming op ons vervoersnetwerk. Dit doen we via continue processen, zoals de afstemming van wegwerkzaamheden en evenementen. In 2019 schakelen we over naar de landelijke tool Melvin om de wegwerkzaamheden en evenementen af te stemmen. In specifieke projecten werken we aan maatregelen ter bevordering van de doorstroming ten tijde van incidenten (bijvoorbeeld een verstoring op de A2 of een calamiteit bij Chemelot). De provincie draagt hierin als partner van de Nationale Databank Wegverkeersgegevens (NDW) bij in de ontwikkeling van Melvin en coördineert Limburgbreed dat de wegbeheerders goed met het programma kunnen werken en de nodige input hiervoor leveren. Verder ontwikkelen we een continue proces voor de monitoring van de netwerkprestatie op basis van actuele data.

Gebiedsgerichte aanpak

In gebieden met een cumulatie van activiteiten die van invloed zijn op de bereikbaarheid werken we in programma's samen met partners aan een gebiedsgerichte aanpak ten behoeve van de bereikbaarheidsopgave.

Innovatie

Belangrijk onderdeel van het werkveld is de adaptatie van nieuwe technologische ontwikkelingen. Hiertoe bouwen we de benodigde kennis en ons netwerk op. Op basis hiervan zoeken we actief naar mogelijkheden voor toepassing van innovaties in onze projecten en programma's. Concreet verkennen we de Limburgbrede uitrol van intelligente verkeersregelinstallaties (iVRI's).

Beoogde resultaten

2. Weginfrastructuur

Wij dragen inhoudelijk bij aan diverse door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M) geïnitieerde rijksprojecten voor autosnelwegen:

- In 2019 wordt door de Minister van Infrastructuur en Waterstaat het Tracébesluit voor de A2 het Vonderen - Kerensheide genomen, zoals reeds aangekondigd in de afwijkingenrapportage 2018;
- Voor de A67 Leenderheide – Zaarderheiken wordt gewerkt aan een MIRT-verkenning. Eind 2018 is een Ontwerp Tracébesluit (OTB) genomen en van hieruit wordt toegewerkt naar een het Tracébesluit in 2020; In 2019 wordt het tracéMER onderzoek ten behoeve van het Tracébesluit uitgevoerd;
- Het oostelijk deel van knooppunt Zaarderheiken is onderwerp van een afzonderlijke procedure, waarvoor door I&W een Trajectnota/Milieueffectrapportage (TN/MER) wordt opgesteld. Eind 2019 zal hiervoor een Ontwerp Tracébesluit worden genomen;
- In de programmaraad SmartwayZ.NL worden besluiten genomen m.b.t. inframaatregelen voor de A2 Weert-Eindhoven en de A67 Eindhoven-Venlo, inclusief de zuidelijke aansluiting van de A67 naar de A73. Daarnaast worden besluiten genomen over Smart Mobility oplossingen voor deze tracés.

Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner, ondernemer*

3. Samenwerking, internationalisering en (beleids)onderbouwing

In het Bestuurlijk Overleg over het MIRT (BO-MIRT) blijven we richting het Rijk lobbyen voor projecten als de gebiedsontwikkeling/transitiezone A76, diverse spoorprojecten en de status van de Maasroute. Daarnaast beslissen we gezamenlijk in dit overleg over te nemen stappen in gezamenlijke projecten en programma's, zoals de verbreding van de A2 (Het Vonderen - Kerensheide), SmartwayZ.NL en de Goederencorridor Zuid-Nederland. In het kader van de goederenvervoercorridors willen wij ook de grensoverschrijdende samenwerking versterken via de European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC) Rhine Alpine corridor. In het kader van de samenwerking in IPO-verband werken we in 2019 o.a. aan de verdere uitwerking van het Toekomstbeeld OV 2040, Smart mobility en Tour de Force (fiets).

We zetten het grensoverschrijdend mobiliteitsoverleg met Duitsland/NRW en met België voort. We gaan ook door met de thematische samenwerking in de euregio via participatie in de reguliere overleggen (o.a. OV en Logistiek). We werken met onze partners samen in een vernieuwde governance-structuur o.b.v. het Mobiliteitsplan Limburg "Slim op weg naar morgen" via een gezamenlijke strategische agenda. Voor de uitvoering daarvan zoeken we samenwerking met andere partners incl. financiering. Waar mogelijk verwerven we EU-fondsen voor Limburgse mobiliteitsprojecten en –programma's.

We zorgen via monitoring voor een actuele onderbouwing, opvolging en evaluatie van het mobiliteitsbeleid en de projecten. Dit door programma-brede monitoring, door trendanalyses, verkeersmodellen en prognoses.

Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner*

4. Mobiliteitsplan/-aanpak

Op 19 september 2017 hebben Gedeputeerde Staten de processtarter Mobiliteitsplan Limburg "Slim op weg naar morgen" vastgesteld. Dit was de start van een proces met interne en externe partners om te komen tot het kader voor de concrete invulling van de mobiliteitsdoelen. De nieuwe manier van werken, onze Mobiliteitsaanpak, is flexibel en toekomstgericht en beweegt mee met technologische en maatschappelijke ontwikkelingen. Kenmerkend van deze nieuwe manier van werken zijn:

- 1) opgave gericht werken;
- 2) adaptief werken;
- 3) programmeren op basis van een balans tussen effectiviteit en efficiëntie.

Ad 1) Opgave gericht werken

Het Mobiliteitsplan Limburg "Slim op weg naar morgen" richt zich in de kern op het nemen van

mobiliteitsmaatregelen die bijdragen aan de vijf gebiedsopgaven, de zes mobiliteitsdoelen en langs een viertal

Beoogde resultaten

investeringslijnen (basis op orde, beter benutten, kwaliteit naast kwantiteit en innoveren en experimenteren), zoals hiervoor genoemd. In een participatief proces in 2018 hebben we dit concreet gemaakt in zes regioprofielen. In de zes regioprofielen staat per regio beschreven welke gebieds- en mobiliteitsopgaven, met de daarbij behorende mobiliteitsdoelen, er spelen. Daarnaast zijn alle lopende mobiliteitsactiviteiten en projecten alsook nieuwe initiatieven bekeken in het licht van die opgaven en doelen. Het geheel vertaalt zich naar het Jaarlijks Investeringsprogramma (JIP) Mobiliteit. De zes regioprofielen en het JIP worden verder uitgewerkt.

Ad 2) Adaptief werken

Om in te kunnen spelen op een snel veranderende wereld, werken we binnen de Mobiliteitsaanpak adaptief. Dat doen wij door fasegewijs te werken conform de Limburg Standaard, zodat bij afronding van elke fase inzichtelijk is gemaakt welke bijdrage het project levert aan de mobiliteitsopgave, en of dit effectief en efficiënt is.

Ad 3) Programmeren op basis van een balans tussen effectiviteit en efficiëntie

Daar waar gebieds- en mobiliteitsopgaven zijn, is de wereld in beweging. De vraag die we ons daar stellen is "Doen we de goede dingen om die beweging te faciliteren?". Het antwoord daarop is de balans tussen effectiviteit op de opgaven en doelen en efficiënt in tijd, geld en moeite – voor elk project en programma en voor het geheel.

- De gebieds- en mobiliteitsopgaven, bijbehorende mobiliteitsdoelen en doelstellingen en de strategie hoe we deze opgaven gaan realiseren zijn kaderstellend voor de maatregelen die we nemen. De effectiviteit van de maatregelen wordt hieraan afgemeten. Effectief betekent dat een strategie, programma of maatregel een zo groot mogelijk deel van de opgaven realiseert. Onze ingrepen in personen- en goederenvervoer zijn daarom gericht op de daadwerkelijke vraag, zowel de vervoeromvang en als de stromen (van waar naar waar, op welke tijden, etc.).
- Tegelijk willen we efficiënt werken om zoveel mogelijk opgaven aan te kunnen pakken. Efficiënt betekent dat elke strategie, programma en maatregel: zo min mogelijk tijd kost: (doorlooptijd en tijd van de organisaties), zo min mogelijk geld kost (investeren en onderhouden) en zo min mogelijk moeite kost (de projectorganisatie van alle leverende partijen staat).

Alle bestaande projecten en nieuwe initiatieven worden steeds afgemeten aan de opgaven, doelen, doelstellingen en strategieën. Daar waar blijkt dat deze onvoldoende kader bieden om te beoordelen of we de goede dingen doen (effectief en efficiënt zijn), wordt een gebiedsverkenning opgestart en samen met betrokken partijen uitgevoerd. Resultaat daarvan is enerzijds concretisering van opgaven, doelen en strategieën, anderzijds de mix van maatregelen op het gebied van infrastructuur, systeem en gedrag, die direct uitgevoerd kunnen worden (quick wins) en maatregelen die de initiatieffase in gaan.

Op het moment van behandeling en vaststelling van deze begroting 2019, wordt hard gewerkt aan een herijking van de inzet van de bereikbaarheidsmiddelen in relatie tot ambities.

Niet alleen de balans tussen efficiënt en effectief is relevant maar ook de haalbaarheid en realisatiekans van ambitie versus beschikbare middelen.

Deze herijking van de inzet van bereikbaarheidsmiddelen, vraagt om beoordeling van alle opgaven (van initiatief tot uitvoeringsfase) aan de hand van een afwegingsystematiek. Met alle opgaven wordt bedoeld zowel het onderhoud kapitaalgoederen als (nieuwe) investeringen op gebied van spoor en infra én subsidieprogramma's. De uitkomst van deze herijking wordt naar verwachting in de PS-vergadering van 15 december 2018 behandeld. Resultaten zullen vervolgens zijn vertaalslag krijgen in de Begroting 2019 (JIP) middels een eerste begrotingswijziging. Vanuit de bestaande middelen worden deze heroverwegingen ingestoken, maar de verwachting is reeds nu al dat de ambities en opgaven (in brede zin des woord) deze

Beoogde resultaten

zullen gaan overstijgen. Het uitgangspunt is dat beheer van kapitaalgoederen basisonderhoud vóór nieuwe werken gaat. De voor beheer en onderhoud van bestaande kapitaalgoederen uit te voeren werkzaamheden, voor de periode van de nu voorliggende begroting en meerjarenraming, worden uitgevoerd binnen de in de begroting opgenomen bereikbaarheidsmiddelen. Hierbij heeft dit beheer en onderhoud prioriteit boven nieuwe initiatieven tot aanschaf van kapitaalgoederen. Over de totale opgave en uitvoering worden Provinciale Staten periodiek geïnformeerd via de P&C-producten in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner, ondernemer*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Voor specifieke projecten zijn maatregelenpakketten ter bevordering van de doorstroming bij incidenten opgesteld.	0	1	2019
1	De wegbeheerders in Limburg maken gebruik van Melvin voor de afstemming van wegwerkzaamheden en evenementen.	0	1	2019
1	We opereren als volwaardige partner in Roermond Bereikbaar, SmartwayZ.NL en Maastricht Bereikbaar.	0	1	2019
1	Binnen de lopende projecten is de toepasbaarheid van innovaties onderzocht en waar mogelijk toegepast.	0	1	2019
1	Voor de Limburgbrede uitrol van iVRI's is een plan vastgesteld incl. financiering.	0	1	2019
2	Tracébesluit (TB) voor de A2 het Vonderen – Kerensheide genomen.	0	1	2019
2	Ontwerp Tracé Besluit (OTB) oostelijk deel knooppunt Zaarderheiken genomen.	0	1	2019
2	Tracébesluit (TB) voor de A67 Leenderheide – Zaarderheiken genomen.	0	1	2020
3	Afspraken met rijk gemaakt over projecten en (mede)financiering i.h.k.v. BO-MIRT (incl. Railagenda en logistieke netwerken).	9	11	2019
4	Nieuw Mobiliteitsprogramma 2019 opgesteld.	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

3. Tot en met 2018 zijn MIRT-afspraken met het rijk gemaakt over de projecten rail- en bargeterminal Venlo, Vierpaardjes, SmartwayZ.NL, MIRT Goederencorridor Zuidoost, treindienst Eindhoven-Düsseldorf, grenslandagenda, spoorverdubbeling Heerlen - Landgraaf, elektrificatie Weert - Hamont en VDL/Nedcar. In 2019 streven we naar afspraken over de projecten gebiedsontwikkeling/transitiezone A76, status van de Maas en spoor Maastricht - Luik.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 3,23 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.2.2. Fiets
Portefeuillehouder	Geurts

In de vorige statenperiode is het Beleidsplan Fiets 2014-2022 vastgesteld. De uitvoering daarvan en het coalitieakkoord hebben wij naar het Uitvoeringsprogramma Fiets 2016-2019 vertaald (informerend stuk Commissie MD, 1 april 2016). In de periode 2016-2019 werken wij met de regionale partners aan:

1. toonaangevende fietsprojecten;
2. verkeersveiligheids- en verlichtingsprojecten;
3. en beleidsondersteunende fietsprojecten.

In het informerend PS-stuk van 26 juni 2018 (2018/41691) is de stand van zaken aangegeven.

Ad1.

In 2019 zal besluitvorming plaatsvinden voor de projecten:

- Fietsbrug Itteren, gereed 2019.
- Trambaanfietsroute, gereed 2020.
- Leisure Lane incl. Mijnspoor, gereed 2020.
- Fietspassage stuw Borgharen, gereed 2021.

Ad3. Beleidsondersteunende projecten

- Fietspromotie (Op de pedalen, een platform voor fietsstimulering in Provincie Limburg).
- Fietsstimulering Forensen via werkgeversaanpak Maastricht Bereikbaar.
- Fietsmonitoring (ontwikkeling en tellingen).
- Mountainbike Ontwikkeling Zuid Limburg (MOZL).
- Ontwikkeling hoofdfietsnetwerk, inclusief grensoverschrijdende relaties.
- Gebiedsverkenning Westelijke Mijnstreek.

De beleidsondersteunende projecten zijn opgenomen in het uitvoeringsprogramma met als doel het fietsgebruik te verhogen en het thema fiets zo goed mogelijk onder de aandacht te brengen.

De realisatie van de fietsinfrastructuur legt een verbinding tussen verschillende programma's, zoals stedelijke ontwikkeling, recreatie en toerisme, sport en gezondheid. Op die manier geeft het fietsbeleid een economisch impuls aan het wonen, werken en recreëren in Limburg. In de Mobiliteitsaanpak maken we voor de Fiets integraal afgewogen keuzes voor projecten die het meest bijdragen aan de doelstellingen.

In 2016 heeft een 0-meting op het hoofdfietsnetwerk plaatsgevonden. Het monitoren van het fietsgebruik is verder in ontwikkeling, om de effecten van de maatregelen/ projecten zo goed mogelijk weer te kunnen geven. In het kader van de Mobiliteitsaanpak wordt aan de integrale monitoring (met CBS) gewerkt, waar het thema fiets er een onderdeel van is.

Dit product dragen bij aan criteria 1, 2 en 3.

Beoogde resultaten
<p>1. Wij dragen bij aan de totstandkoming van regionaal verbindende en ontsluitende grensoverschrijdende hoofdfietsinfrastructuur, inclusief de snelfietsroutes. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, partner</i></p> <p>2. Als vervolg op de inventarisatie van kansrijke, grensoverschrijdende fietsverbindingen naar België, Duitsland, Noord-Brabant en Gelderland worden twee projecten verder uitgewerkt:</p>

Beoogde resultaten

- Gebiedsverkenning Westelijke Mijnstreek (fietsbrug Stein als verbinding tussen Limburg (NL) en Belgisch Limburg).
 - De fietsbrug Oeffelt-Gennep vormt een belangrijke fietsrelatie met Provincie Noord-Brabant, die als kansrijk is beoordeeld.
3. Fietsstimulering forenzen.
Het project Fietsstimulering Forenzen zal onderdeel uitmaken van de werkgeversaanpak van Maastricht-Bereikbaar.
Rol provincie: *ondersteuner, subsidiënt, partner*
4. Uitwerking van het actieprogramma met betrekking tot het lage fietsgebruik in Zuid Limburg.
Inrichten van een platform "Op de pedalen", waar fiets actief integraal en boven sectoraal wordt gepromoot.
Rol provincie: *financier, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde (1-1-2018)	Streef waarde	Jaar
1	Aantal toonaangevende projecten gerealiseerd of in uitvoering.	2	10	2019
1	Aantal regionale en lokale projecten gerealiseerd.	23	100	2019
2	Gebiedsverkenning Westelijke Mijnstreek	0	1	2019
	Haalbaarheidsonderzoek Fietsbrug Oeffelt-Gennep.	0	1	2019
3	Voortzetting werkgeversaanpak Maastricht Bereikbaar.	0	1	2019
4	Platform Op de Pedalen actief.	0	1	2019

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 8,20 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3e W-vraag).

Product	3.2.3. Verkeersveiligheid
Portefeuillehouder	Geurts

In de Mobiliteitsaanpak wordt verkeersveiligheid benoemd als één van de doelen. De dalende trend in het aantal verkeersslachtoffers van de afgelopen jaren is helaas onder druk komen te staan. Reden te meer om ook de komende jaren in te blijven zetten op verkeersveiligheid, gedragsbeïnvloeding en bewustwording. Via een jaarlijkse monitoring wordt dit in beeld gebracht. Het ideale eindbeeld blijft: geen ernstige verkeersslachtoffers.

De verkeersveiligheidsaanpak blijft gericht op het oplossen van gevaarlijke situaties op het regionale wegennet. Daarbij hebben we speciale aandacht voor de zwakkere verkeersdeelnemers. Met behulp van de aanpak Duurzaam veilig en de CROW-richtlijnen (Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegengbouw en de Verkeerstechniek), wordt in elk project een afweging gemaakt op basis van de mogelijkheden en het draagvlak.

Daarnaast richten we ons op gedragsbeïnvloeding en bewustwording, onder andere via permanente verkeerseducatie en het creëren van bewustwording via campagnes.

We werken nauw samen met onze partners in ROVL-verband (Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Limburg) en hebben daarbij een proces ingezet, waarbij we nieuwe afspraken gaan maken over rol-,

taak- en verantwoordelijkheidsverdeling. Dit zal in de nieuwe governance rondom de mobiliteitsaanpak een plek krijgen.

Dit product draagt bij aan criterium 2 van dit programma. Maar ook aan het product 3.2.2. Fiets.

Beoogde resultaten	
1.	<p>Infrastructuur en techniek</p> <p>Implementatie en doorontwikkeling van het Duurzaam Veilig beleid voor de regionale wegen (hangt samen met product 3.2.1. "Beleidsvoorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen").</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>
2.	<p>Educatie en bewustwording</p> <p>Voortzetten verkeerseducatie op basis- en voortgezet onderwijs via gemeentelijke convenanten en projecten als "Limburgs Verkeersveiligheidslabel" en "Totally Traffic". Hiermee wordt ook ingespeeld op motie 651 Traffic Informers. Ontwikkelen en (laten) uitvoeren van de campagnekalender.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt</i></p>
3.	<p>Overleg en afstemming in de Stuurgroep Verkeer (voormalig verkeershandhavingsteam Limburg) met betrekking tot handavingsplan 2020 van het Openbaar Ministerie en Politie. Tevens wordt er een duidelijk afsprakenkader over het overleg i.r.t. het ROVL en de Governance Mobiliteitsaanpak vastgesteld.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner</i></p>
4.	<p>Vernieuwen samenwerking in het ROVL door een goede reflectie op en evaluatie van de rol-, taak- en verantwoordelijkheidsverdeling en de verbeteringsmogelijkheden in de effectiviteit en efficiency. Hierbij wordt de nieuwe governance rondom de Mobiliteitsaanpak en de Governance rondom verkeersveiligheid vanuit het nieuwe (landelijke) Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 als uitgangspunt genomen, zodat het er een onderdeel van uitmaakt. In 2019 wordt een nieuw afsprakenkader over het functioneren van de stuurgroep ROVL vastgesteld.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
2	Aantal basisscholen met verkeersveiligheidsconvenant (%).	81%	80%	2019
2	Aantal basisscholen met een Limburgs verkeersveiligheidslabel (LVL) (%).	75%	80%	2019
2	Aantal scholen voortgezet onderwijs met verkeersveiligheidsconvenant (o.a. lesprogramma Totally traffic) (%).	80%	80%	2019
3	Aantal afstemmingsoverleggen met de stuurgroep Verkeer (2 stuks).	0	2	2019
3	Een vastgesteld afsprakenkader op de heroriëntatie van de positie en overlegstructuur van de Stuurgroep Verkeer.	0	1	2019
4	Nieuw afsprakenkader over functioneren stuurgroep ROVL vastgesteld.	0	1	2019
4	Vernieuwde samenwerking in ROVL ontwikkeld en vastgesteld.	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

2. Deze prestatie-indicatoren worden bepaald door én het aantal deelnemende scholen én het totale aantal scholen in Limburg. Beiden zijn continue in beweging bijvoorbeeld door het sluiten en fuseren van scholen, maar ook zijn er steeds nieuwe scholen die een convenant afsluiten en dan binnen een termijn van 2 jaar het Limburgs verkeersveiligheidslabel dienen te behalen. Enkele streefwaarden zijn nu al bereikt ten gevolge van de huidige werkwijze. Dit betekent niet dat we nu achterover kunnen leunen. Door bovenstaande continue veranderingen blijft het een uitdaging om de streefwaarde ook voor 2019 te behalen (vast te houden). De kolom huidige waarde is overigens de waarde van 1 juli 2018. Bron: Database ROVL.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 2,72 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag). Daarnaast investeren wij € 0,06 mln. in Verkeersveiligheid.

Product	3.2.4. Logistieke netwerken
Portefeuillehouder	Van den Akker

In de eerste helft van 2018 hebben we stappen gezet rondom de totstandkoming van de Mobiliteitsaanpak, de nieuwe benadering van waaruit we mobiliteit-gerelateerde opgaven en vraagstukken voortaan zullen beschouwen. De Mobiliteitsaanpak is flexibel en toekomstgericht en beweegt mee met technologische en maatschappelijke ontwikkelingen. Logistiek is in het "Mobiliteitsplan Limburg, Slim op weg naar morgen" aangemerkt als een belangrijke gebiedsopgave. De logistieke (top)sector en het groeiende goederenvervoer vragen om een optimale bereikbaarheid via logistieke netwerken. Het gaat dan om de modaliteiten weg, water, spoor, lucht en buis. De kwaliteit van de wegverbindingen met de mainports en de belangrijke internationale bestemmingen willen we optimaliseren door verbeteringen in het rijkswegennet (A67, A2, A76; zie ook product 3.2.1. 'Beleidsvoorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen'). Met een aantal goed geoutilleerde parkeergelegenheden (truckstops) willen we ook de veiligheid in het wegvervoer vergroten. Door onze inspanningen m.b.t. de Railagenda verbeteren we tegelijkertijd de vervoersmogelijkheden per spoor (zie uitwerking in product 3.1.2. 'Railagenda'). Verder richten we onze aandacht op de Maasroute als hoofdtransportas en de versterking van de samenwerking van de binnenhavens in Limburg (Blueports Limburg). De modaliteit lucht wordt opgepakt in het product 1.1.6. 'Maastricht Aachen Airport'. Voor de buisleidingen wordt momenteel geen specifieke actie gevraagd, maar onderzoeken we met Noord-Brabant wat op middellange termijn mogelijk is.

We leggen onze focus daarnaast op de multimodaliteit van de logistieke knooppunten Noord- en Zuid-Limburg via het faciliteren van een optimale bereikbaarheid en realisatie van rail- en bargeterminals. De verbetering van de samenwerking in de sector logistiek met onze partners (o.a. op basis van het uitvoeringsprogramma Logistiek van LIOF) wordt uitgewerkt in product 1.2.5. 'Logistiek'.

Dit product draagt bij aan criteria 1 en 3 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Versterken multimodaliteit knooppunten
 - Begeleiden van de realisatie van een nieuwe railterminal Venlo, alsmede van de subsidievaststelling.
 - Begeleiden van de uitbreiding van de bargeterminal Venlo en behandelen van de subsidieaanvraag hiervoor.
 - Begeleiden van de uitbreiding van de haven Wanssum.
 - Begeleiden planvorming spooraansluiting Chemelot.

Beoogde resultaten

Rol Provincie: *subsidiënt, procesmanager, (mede)financier*

2. Optimaliseren logistieke verbindingen.

- Samen met Rijk, Havenbedrijf Rotterdam en provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant uitwerken van de Programma-aanpak "MIRT-programma goederencorridor Zuidoost" (portefeuillehouder Mackus).
- Lobby voeren dat de Maas wordt aangewezen als hoofdtransportas door het Rijk (portefeuillehouder Mackus).
- Opstellen van een uitgewerkt plan voor de spooransluiting Chemelot.
- Inspanning leveren om binnen de wettelijke kaders te trachten met de spoorweginfrastructuur in Limburg de omleidingen van de Betuweroute te faciliteren (portefeuillehouder Mackus).
- 3 projecten oppakken uit het uitvoeringsprogramma naar aanleiding van de samenwerkingsovereenkomst tussen Havenbedrijf Rotterdam, Smart Logistics Centre Venlo en Provincie Limburg;
- Bijdragen aan het gezamenlijke programma van Blueports Limburg.

Rol Provincie: *partner, toetser, procesmanager, bevoegd gezag, (mede)financier*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Railterminal Greenport Venlo gerealiseerd.	0	1	2019
1	Uitbreiding bargeterminal Venlo gerealiseerd.	0	1	2020
1	Uitbreiding haven Wanssum gerealiseerd.	0	1	2019
1	Aantal gerealiseerde truckstops.	2	5	2019
2	Projecten uit convenant Havenbedrijf Rotterdam - Smart Logistics Centre Venlo - Provincie Limburg afgerond.	2	5	2019
1	Realisatie spooransluiting Chemelot.	0	1	2021

Toelichting prestatie-indicatoren

1. De planning m.b.t. de bargeterminal Venlo is aangepast a.g.v. het nog niet kunnen verwerven van de beoogde locatie.
2. Er zijn inmiddels truckstops gerealiseerd in Venlo en Venray.
2. De volgende projecten uit de samenwerking met het havenbedrijf Rotterdam zijn gerealiseerd:
 - Gezamenlijk acquisitie gepleegd,
 - Gezamenlijke brochure en website.In 2019 worden daarnaast opgepakt (gezamenlijke acquisitie loopt door):
 - Data dashboard goederenstromen tussen Rotterdam en Venlo
 - Pilotproject Slim Containertransport
 - Corridorbundeling Limburg - Rotterdam

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 5,01 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen
Portefeuillehouder	Geurts

De Provincie is eigenaar van infrastructuur bestaande uit globaal 450 km. weg (inclusief naastgelegen voorzieningen) en is wettelijk verantwoordelijk voor het beheren, onderhouden en rehabiliteren hiervan. Dit gebeurt conform het door Provinciale Staten vastgestelde beleidskader 'Voorzieningenniveau Provinciale Wegen 2011'. Dit beleidskader wordt geactualiseerd en vertaald naar een nota Infrastructurele Kapitaalgoederen, Limburg. Deze nota beschrijft het benodigde kwaliteitsniveau. Met dit kwaliteitsniveau wordt een goed functionerend provinciaal (wegen)netwerk nagestreefd en is het risico op het ontstaan van achterstallig onderhoud (zie ook de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen) beheersbaar. Deze nota is afgestemd op het in 2017 vastgestelde Mobiliteitsplan. Door deze integrale benadering kan hierdoor de planning van rehabilitaties wijzigen en wordt er rekening gehouden met ontwikkelingen zoals slimme mobiliteit.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma. Dit product hangt samen met product 3.2.6. (Buitenring Parkstad Limburg), 3.2.7. (Project N280-West) en 3.2.8. (Project N266).

Beoogde resultaten	
1. Beheer en onderhoud	<p>Activiteiten met een continue karakter gericht op het beheren en onderhouden van het toegewezen (wegen)areaal en uitbreiding daarvan, zoals Buitenring Parkstad Limburg ter voorkoming van achterstallig onderhoud;</p> <p>Een goed beheerd en onderhouden (wegen)areaal draagt bij aan een vlotte, betrouwbare en verkeersveilige afwikkeling van het verkeer.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>
2. Rehabilitatie	<p>Rehabilitatie (vervanging) gericht op de instandhouding van het (wegen)areaal. Dit draagt bij aan een vlotte, betrouwbare en verkeersveilige afwikkeling van het verkeer.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>
3. Reconstructie	<p>Reconstructies gericht op een verbetering van het bestaande (wegen)areaal. Dit draagt bij aan een vlotte, betrouwbare en verkeersveilige afwikkeling van het verkeer.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Beheren conform kwaliteitsniveau.	1	1	2019
2 en 3	Rehabilitatie/reconstructie: uitvoering conform planning 2019.	1	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren	
<p>Rehabilitaties en andere onderhoudsmaatregelen zijn nodig om te kunnen beheren conform het vast gelegde kwaliteitsniveau. Dit kwaliteitsniveau wordt continu geborgd. De huidige waarde is daarom gelijk aan de streefwaarde.</p>	

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 15,31 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag). Daarnaast investeren wij € 19,70 mln. in de provinciale wegen.

Product	3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg
Portefeuillehouder	Geurts

De Buitenring Parkstad Limburg (BPL) wordt een ringweg (twee rijbanen van elk twee rijstroken) rondom de stadsregio Parkstad Limburg, waar de gemeenten Brunssum, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Nuth, Onderbanken en Schinnen deel van uitmaken. Met deze ringweg zal de bereikbaarheid van en binnen de regio Parkstad sterk verbeteren.

De eerste afspraken omtrent dit grote infrastructurele project dateren al uit de jaren '60. In 2003 is het besluit tot uitvoering van de voorbereidende werkzaamheden genomen. In 2008 is het bestuurlijk voorkeurs tracé bepaald en in 2012 is het inpassingsplan vastgesteld, waarvoor de Raad van State (RvS) in haar uitspraak van 11 maart 2015 groen licht heeft gegeven. Hierna is definitief met de aanleg van de weg begonnen.

Het oorspronkelijke doel van het project was openstelling van de gehele Buitenring in 2020/2021. Echter, vanwege het feit dat de eigenaar van de onteigende grond in wegvak 1 (aansluiting Nuth) niet in cassatie is gegaan, is de oplevering van het gehele project vervroegd naar 2019. De opdrachtnemer levert de weg op in een drietal fases, elk met zijn eigen mijlpaal (zie indicatoren). 'Avantis en wegvak 14b' zijn opgeleverd in december 2015. Verder betreft het de wegvakken 1b t/m 14a (april 2018) en aansluiting Nuth (2019).

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Wegaanleg: realisering van de weginfrastructuur, inclusief de ontsluitingen met het onderliggend wegennet (OWN). Rol Provincie: <i>opdrachtgever</i>
2.	Natuur(compensatie): het beheer en onderhoud van natuurcompensatie - inclusief aankoop (stikstof)gronden - in relatie tot de aanleg van de Buitenring. Rol Provincie: <i>opdrachtgever</i>
3.	Vorbereiding overdracht: de voorbereiding van de overdracht aan de wegbeheerder(s) van het beheer en onderhoud van wegvakken die na realisering niet (meer) behoren tot het regionaal verbindend wegennet (RVWN). Zie hiervoor product 3.2.5. Rol Provincie: <i>initiatiefnemer, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Oplevering 'aansluiting Nuth' (wegvak 1a).	0	1	2019
1	Aantal deelopleveringen onderliggend wegennet (OWN).	8*	22	2019
2	Aantal ha. aanleg natuurcompensatie.	162*	170	2019
3	Overdracht beheer en onderhoud.	0	1	2019

*Peildatum huidige waarde: 1 juli 2018

Toelichting prestatie-indicatoren

- Oplevering 'aansluiting Nuth' (wegvak 1a) is vervroegd naar 2019, vanwege het niet in cassatie gaan van de eigenaar van de onteigende grond.
- Aantal deelopleveringen OWN: deeloplevering gaat over gereedkomen onderliggend wegennet welke in beheer en onderhoud komt van gemeente. Deel is nu al gereed, deels al overgedragen in 2018 en de overige wegvakken zullen formeel worden overgedragen in 2019.
- Aantal ha. natuurcompensatie: Afronding van de laatste ha. staat voor 2019.
- Voorbereiding overdracht: de voorbereiding is afgerond. De formele overdracht beheer en onderhoud zal plaatsvinden na de onderscheidende (deel)opleveringen.

In 2019 investeren wij € 26,70 mln. in de Buitenring Parkstad Limburg (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.2.7. Project N280-West
Portefeuillehouder	Geurts

Het project N280-West maakt deel uit van de Gebiedsontwikkeling Midden-Limburg (GOML). De provinciale weg N280 verbindt Weert met Roermond en is de belangrijkste Oost-Westverbinding in Midden-Limburg. Op een aantal locaties op de N280-West staat de doorstroming onder druk; onder meer ter hoogte van de aansluiting met de A2, bij Baexem en bij de aansluitingen Buitenop en Mijnheerkensweg in Roermond. Daarnaast leidt het verkeer op de N280-West op een aantal locaties tot leefbaarheids- en verkeersveiligheidsproblemen met name ter hoogte van de kern Baexem waar de N280-West deels door de bebouwde kom gaat.

Bij de nadere uitwerking is het project N280-West opgesplitst in 2 wegvakken:

- Het wegvak Leudal: vanaf het Lateraalkanaal tot de A2. Verwachte oplevering 2023.
- Het wegvak Roermond: vanaf de aansluiting op de A73 tot het Lateraalkanaal. Verwachte oplevering 2021.

Doelstelling van het project is de herinrichting van de provinciale weg, met als uitgangspunten:

- een stimulans geven aan de regionaal-economische ontwikkeling van Midden-Limburg;
- de doorstromings-, de leefbaarheids- en verkeersveiligheidsproblemen op en rond de N280-West oplossen;
- op korte termijn realiseerbaar zijn, kosteneffectief zijn, de maatschappelijke welvaart verhogen, duurzaam van karakter zijn, bijdragen aan behoud en verdere ontwikkeling van natuur en landschap. De effecten van de voorkeursoplossingsrichting voor de land- en tuinbouw moeten beperkt blijven.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma. Dit product hangt samen met het product 2.4.1. Stedelijke ontwikkeling.

Beoogde resultaten

1. Wegaanleg wegvak Leudal: realisering van de weginfrastructuur, inclusief de ontsluitingen met het onderliggend wegennet (OWN) en inclusief scopewijziging Kelperbrug (motie 743).
Rol Provincie: *opdrachtgever*
2. Wegaanleg wegvak Roermond: realisering van de weginfrastructuur, inclusief de ontsluitingen met het onderliggend wegennet (OWN).

Beoogde resultaten

Rol Provincie: *opdrachtgever*

3. Voorbereiding overdracht: de voorbereiding van de overdracht aan de wegbeheerder(s) van het beheer en onderhoud van wegvakken die na realisering niet (meer) behoren tot het regionaal verbindend wegennet (RVWN). Zie hiervoor product 3.2.5.

Rol Provincie: *initiatiefnemer, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Opstellen definitief ontwerp en vaststelling Provinciaal Inpassingsplan (PIP).	0	1	2020
1	Aanbesteding afgerond.	0	1	2021
1	Oplevering.	0	1	2023
2	Oplevering.	0	1	2021
3	Voorbereiding overdracht beheer en onderhoud.	0	1	2020

In 2019 investeren wij € 49 mln. in het project N280-West (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.2.8. Project N266
Portefeuillehouder	Geurts

In voorgaande jaren is het project N266 verder uitgewerkt als concrete maatregel voor het:

- verbeteren van de bereikbaarheid van de regio Midden-Limburg;
- verbeteren van de leefbaarheid en verkeersveiligheid in de kern Nederweert-Budschop.

Met het project N266 is een verbinding tussen de bestaande provinciale weg N266 met de gedeeltelijk gerealiseerde randweg om Nederweert voorzien. Omdat er eventueel nog andere oplossingen mogelijk zijn hebben Provinciale Staten op 29 september 2017 besloten om de oorspronkelijke opdracht om een randweg te realiseren te heroverwegen en op basis van het Mobiliteitsplan een nieuw alternatief te ontwikkelen. De uitwerking van het alternatief voor de randweg Nederweert is één van de eerste pilots die in het kader van de nieuwe Mobiliteitsaanpak wordt uitgewerkt.

Als gekozen wordt voor het alternatief randweg dan kan de voorbereiding van het project N266 weer worden opgepakt door de structuurvisie, het definitieve verkeerskundige ontwerp en het Provinciaal Inpassings Plan, inclusief project-MER, verder uit te werken.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma. Dit product hangt samen met product 2.4.1. Stedelijke ontwikkeling.

Beoogde resultaten

1. Afwegingsnotitie, waarin het onderzochte nieuwe alternatief conform Mobiliteitsplan op een vergelijkbare manier wordt uitgewerkt als het Randweg alternatief. In de afwegingsnotitie worden beide alternatieven met elkaar vergeleken waarbij o.a. wordt gekeken naar de Maatschappelijke kosten en baten van de alternatieven. Wordt gekozen voor het Randweg alternatief dan is het opstellen en vervolgens vaststellen van een Structuurvisie vereist.

Beoogde resultaten

Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Afweging alternatieven: De afwegingsnotitie wordt september 2019 ter besluitvorming aan PS voorgelegd.	0	1	2019
2	Vaststellen Structuurvisie (bij keuze voor het Randweg alternatief) door Provinciale Staten.	0	1	2020
3	Opstellen definitief verkeerskundig ontwerp en afhankelijk van de alternatief keuze een PIP of bestemmingsplan.	0	1	2020

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 2,30 mln. Daarnaast investeren wij € 49 mln. in 2019 in de N280 (zie tabellen en toelichtingen bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit <i>Exploitatie</i>	Begroting ná wiz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
3.2.1. (Beleids)voorbereiding en uitvoering mob.maatregelen	3.583	3.232	1.907	1.907	1.907
3.2.2. Fiets	6.854	8.200	0	0	0
3.2.3. Verkeersveiligheid	2.761	2.720	970	970	970
3.2.4. Logistieke netwerken	1.585	5.013	1.644	2.513	0
3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen	14.599	15.309	15.787	16.141	16.502
3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg	0	0	0	0	0
3.2.7. Project N280- West	0	0	0	0	0
3.2.8. Project N266	179	2.300	0	0	0
<i>Personele lasten</i>	8.401	8.528	8.462	8.510	8.556
<i>Kapitaallasten</i>	16.341	21.237	25.545	29.094	30.372
Totaal lasten	54.303	66.538	54.315	59.135	58.307
Baten					
3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen	510	460	467	474	482
Totaal baten	2.468	2.278	2.285	474	482
Totaal saldo van baten en lasten	-51.835	-64.260	-52.030	-58.660	-57.825
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Bestemmingsreserve realisatie N280	350	0	0	0	0
Reserve DU Verkeer en vervoer	1.818	1.818	1.818	0	0
	2.168	1.818	1.818	0	0
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve DU Verkeer en vervoer	14.078	23.189	5.159	6.770	4.879
Bestemmingsreserve overdracht Napoleonsweg	1.965	1.965	1.965	1.965	1.965
Bestemmingsreserve realisatie N280	286	1.231	4.231	6.764	7.835
	16.329	26.385	11.355	15.499	14.678
Saldo mutatie reserves	14.161	24.567	9.537	15.499	14.678
Resultaat	-37.674	-39.693	-42.493	-43.161	-43.147

Financiële toelichting

- 3.2.1. Het benodigde budget 2019 ten behoeve van beleidsvoorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen bedraagt € 3,23 mln. Voor verkeers- en vervoersmanagement is een bedrag van € 0,73 mln. beschikbaar. Voor een bijdrage aan het kennisprogramma Kennisplatform Verkeer en Vervoer (KpVV) is jaarlijks een bedrag begroot van € 0,15 mln. (1^e Afwijkingenrapportage 2018). Voor de huur van de Carpoolplaats Urmond is een bedrag van € 0,02 mln. beschikbaar (1^e Afwijkingenrapportage 2018). Voor de aanpassing van de rotonde Museumplein (Continium) is een bedrag van € 1,25 mln. begroot. Voor de bereikbaarheid van Zuid-Nederland (Smartwayz) is een bedrag van € 0,97 mln. begroot (Financiële Eindejaarsbijstelling 2017). Dekking van deze middelen komt uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer. Daarnaast is er een bedrag geraamd (€ 0,01 mln.) voor de proceskosten EGTS Rijn-Alpen Corridor (2^e Afwijkingenrapportage 2018) en een bedrag van € 0,1 mln. voor Experimenten elektrische auto's (Voorjaarsnota 2018).
Het verschil ten opzichte van 2018 heeft vooral betrekking op het project Mijn gezonde Groene Loper en procesmiddelen voor de doorontwikkeling van het Mobiliteitsplan.
- 3.2.2. Voor 2019 wordt een bedrag voor Fiets begroot van € 8,20 mln. In het Uitvoeringsprogramma Fiets is een bedrag van € 5,40 mln. gereserveerd voor toonaangevende projecten en € 0,30 mln. voor provinciale projecten. Daarnaast heeft een bedrag van € 1,50 mln. betrekking op de fietsverbinding Van Geul naar Geleenbeek (1^e Afwijkingenrapportage 2018) en een bedrag van € 1 mln. voor de Snelfietsroute Maastricht-Sittard (2^e Afwijkingenrapportage 2018). Dekking van deze middelen komt uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer.
Het verschil ten opzichte van 2018 heeft vooral betrekking op de fasering van het Uitvoeringsprogramma Fiets.
- 3.2.3. Voor verkeersveiligheid wordt voor 2019 een bedrag van € 2,72 mln. begroot. Hiervan heeft € 0,77 mln. betrekking op financiering van de activiteiten in het kader van de ROVL. Voor de uitvoering van verkeersveiligheidsprojecten en gedragsbeïnvloeding zijn bedragen gereserveerd van respectievelijk € 1,50 mln. en € 0,45 mln. Dekking vindt plaats uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer.
- 3.2.4. Voor logistieke netwerken is een bedrag begroot van € 5,01 mln. Een bedrag van € 0,01 mln. is gereserveerd voor de Samenwerkingsovereenkomst Blueports (1^e Afwijkingenrapportage 2018), een bedrag van € 5 mln. voor de Uitbreiding van de Bargeterminal Venlo (2^e Afwijkingenrapportage 2018). Dekking van deze middelen komt uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer.
Het verschil tussen 2018 en 2019 heeft vooral betrekking op de Rail- en Bargeterminal Venlo, Terminal Swentibold en de Zuidelijke spoor aansluiting Chemelot.
- 3.2.5. Voor onderhoud, beheer en rehabilitaties van provinciale wegen wordt een bedrag van € 15,31 mln. begroot. Conform het instellingsbesluit met betrekking tot de bestemmingsreserve Napoleonsweg als bijdrage van het Rijk aan de kosten wordt jaarlijks deze reserve aangewend voor € 1,97 mln. (looptijd t/m 2024). Daarnaast wordt een deel van de afschrijvings- en onderhoudskosten gedekt uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer.
Het verschil tussen 2018 en 2019 heeft vooral betrekking op de verhoging van onderhoudskosten BPL.
- 3.2.6. Alle uitgaven ten aanzien van het project Buitenring worden als investering verantwoord.
- 3.2.7. Alle uitgaven ten aanzien van het project N280-West worden als investering verantwoord.
- 3.2.8. Voor voorbereidingskosten inzake de Randweg N266 is in 2019 een bedrag ad € 2,30 mln. begroot. Dekking vindt plaats uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer.

€ x 1.000

3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit <i>Investerings</i>	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Uitgaven				
3.2.3. Verkeersveiligheid	55	0	0	0
3.2.4. Logistieke netwerken	0	1.530	0	0
3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen	19.697	39.355	23.101	12.441
3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg	26.700	1.479	0	0
3.2.7. Project N280- West	49.000	42.000	17.767	0
Totaal uitgaven	95.451	84.363	40.868	12.441
Bijdragen				
3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen	540	2.587	2.000	0
3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg	14.500	1.000	1.000	1.000
3.2.7. Project N280- West	4.000	4.000	1.711	0
Totaal bijdragen	19.040	7.587	4.711	1.000

Toelichting investeringen/financiering

- 3.2.3. Het bedrag betreft investeringen in verkeersveiligheid, die onderdeel uitmaken van het jaarlijkse investeringskrediet dat bij de programmabegroting wordt vastgesteld.
- 3.2.4. In 2019 staat de investering in de Zuidelijke Spoor aansluiting Chemelot geprogrammeerd (PS besluit 18 december 2009).
- 3.2.5. In de uitgaven is het jaarlijkse investeringskrediet opgenomen ten behoeve van de vervangingsinvesteringen en rehabilitaties van provinciale wegen, met daarnaast lopende projecten.
- 3.2.6. BPL, conform PS-besluit 9 oktober 2015.
- 3.2.7. N280-West, conform PS-besluit 17 juni 2016.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen
	Provinciale wegen, vier steunpunten
Buitenring Parkstad (BPL)	

3.3. Limburgse woningmarkt

De agenda voor de Limburgse woningmarkt, 'ieder zijn thuis', is vastgesteld door Provinciale Staten op 8 juli 2016. Het gaat hier over de basiskwaliteit van wonen in Limburg. Wonen is immers een belangrijke levensbehoefte van de mens. Als gevolg van demografische, maatschappelijke en macro-economische ontwikkelingen hebben wij te maken met een afname van de groei van het aantal huishoudens, een groeiend aantal eenpersoonshuishoudens en een toenemende vergrijzing en ontgroening. Het gezond maken van de Limburgse woningmarkt is een zaak van lange adem. Hier ligt een forse transitieopgave voor alle relevante actoren op de woningmarkt. De Provincie heeft zelf beperkte mogelijkheden tot directe sturing, maar is bij uitstek wel in de positie om partijen bij elkaar en tot samenwerking te brengen.

De betaalbaarheid van wonen staat onder druk door de onzekerheid over werk, inkomen en stijgende huurprijzen. Beperking van woonuitgaven is voor veel mensen belangrijker dan eigen woningbezit. Voor studenten, ouderen, alleenstaanden, arbeidsmigranten en statushouders is een 'standaard wooncarrière' in veel gevallen niet haalbaar. Samengevat zien wij Limburg geplaatst voor de volgende vraagstukken:

- de Limburgse koopwoningmarkt herstelt zich, maar minder sterk dan de landelijke koopwoningmarkt;
- er is een toenemende vraag naar huurwoningen, terwijl de huurprijzen stijgen en het aantal huurwoningen niet verder toeneemt;
- de effecten van Rijksbeleid werken in Limburg ten dele negatief uit;
- doelgroepen hebben bijzondere aandacht nodig bij het vinden van geschikte huisvesting.

Op 30 januari 2018 is in de rapportage *Beweging op de woningmarkt* gereageerd op motie 2346 Verhoijzen c.s. inzake beweging op de woningmarkt (PS 3 november 2017). De regio's hebben aangegeven welke knelpunten er spelen waar extra steun van de Provincie gewenst is. In deze rapportage zijn de volgende actielijnen uitgezet:

- aanpak rol Limburgse woningvoorraad;
- katalysator huuraanbod vernieuwing instrumenten;
- versterken juridische ondersteuning van gemeenten bij planreductie;
- aanpak actuele casussen (Ruimte-voor-Ruimte, Centrum Heerlen, Winkelen naar wonen, Tijdelijke huisvesting arbeidsmigranten, Reductie plancapaciteit in specifieke situaties, Kleine kernen (Beekdaelen));
- communicatie, beeldvorming: POL, Structuurvisies, programmering, verordening.

In het Limburgs Aanbod aan het kabinet (18 april 2018) zijn ook doelstellingen voor de optimalisatie en verduurzaming van de woningmarkt opgenomen.

Wat willen we bereiken?

Samen met onze partners willen we toewerken naar 'een toekomstbestendige Limburgse woningmarkt met voldoende woningen van de juiste kwaliteit op de juiste plek'. Dat wil zeggen een woningmarkt die flexibel kan inspelen op veranderende behoeften, met minder leegstaande en onverkoopbare woningen en een betere aansluiting van vraag en aanbod op de huurmarkt.

We willen tevens bewustwording en urgentie creëren bij woningcorporaties, overheden, beleggers en particuliere eigenaren over hun belangrijke rol bij het gezond maken van de woningmarkt. Juist nu er zich nieuwe economische mogelijkheden aandienen en wij daaraan sturing geven via Zo WERKT Limburg, liggen er ook op de woningmarkt en voor de huisvesting van (tijdelijke en blijvende)

nieuwkomers op de arbeidsmarkt meer dan ooit vragen om innovatieve en duurzame oplossingen. Daarbij zien wij dat onze rol zowel stimulerend als sturend kan zijn, zowel via samenwerking met partners als via de inzet van financieel instrumentarium (middels het Transitiefonds Limburgse Woningmarkt). Op die manier willen wij bereiken dat partijen meer mogelijkheden (instrumenten en eigen kracht) inzetten om gezamenlijk de transitieopgave vorm te geven.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Inwoners van Limburg hebben een woning die past bij hun (veranderende) woonwensen en hun financiële situatie.

Criterium 2: De woningmarkt in Limburg heeft in voldoende mate aanbod van huurwoningen in het goedkope en middel dure segment en kan flexibel inspelen op de veranderende vraag.

Criterium 3: In Limburg zijn gemeenten, huurders, corporaties en andere actoren in de positie om de noodzakelijke transitie- en verdunningsopgave vorm te geven.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.3.1. Transitie woningmarkt Limburg
Portefeuillehouder	Teunissen

We voeren de Agenda Limburgse Woningmarkt 2016-2019 (Agenda LWM) uit. De Provincie heeft zelf maar beperkte mogelijkheden tot directe sturing van de woningmarkt, maar we zijn bij uitstek wel in de positie om partijen bij elkaar te brengen. Intensieve samenwerking met alle relevante actoren op de woningmarkt is in elk geval cruciaal. Daarbij staat voor ons altijd de bewoner centraal en niet het marktgericht denken.

De veranderende bevolkingssamenstelling leidt tot veranderende woonbehoeften. Uitbreiding van de woningvoorraad in de vorm van nieuwbouw is nog nauwelijks aan de orde. Belangrijker is dat de bestaande voorraad voortdurend wordt aangepast, passend bij de demografische ontwikkelingen en met extra aandacht voor doelgroepen die moeite hebben met het vinden van geschikte huisvesting. Het fysieke aspect wordt daarbij niet los gezien van de sociale problemen rond de woning. Ook bijvoorbeeld veranderingen in de zorgsector hebben gevolgen voor de kwalitatieve woonbehoefte. Duurzaamheid, betaalbaarheid (incl. huur/koop mogelijkheden), bereikbaarheid, tijdelijkheid en aanpasbaarheid (aan levensfase) zijn belangrijk om de woningvoorraad geschikt te maken voor de huidige en de toekomstige vraag. Tegelijkertijd willen we kansen benutten voor onderlinge versterking met andere provinciale ambities, zoals het Limburgs Aanbod, Zo WERKT Limburg, duurzaamheid, energie en asbest, erfgoed en monumenten, stedelijke ontwikkelingen, campusontwikkelingen, sociale agenda, ruimte, mobiliteit en milieubeleid. Met de uitvoering van de Agenda Limburgse woningmarkt wordt de aanpak van het Transitiefonds Limburgse Woningmarkt (TLW) voortgezet.

Beoogde resultaten

1. Het uitvoeren van actielijn 1 'de basis op orde' van de Agenda Limburgse woningmarkt door intensieve samenwerking in het kader van POL2014, een voortdurende lobby richting het Rijk om de woningmarkt te hervormen, het volgen van ontwikkelingen, het uitvoeren van onderzoek en projecten en het benutten van kansen voor de onderlinge versterking met andere provinciale ambities, zoals duurzaamheid, etc. (zie Agenda Limburgse Woningmarkt).
Rol Provincie: *procesmanager, aanjager, ondersteuner*
2. De Provincie Limburg stimuleert andere partijen om het aanbod aan (sociale) huurwoningen te vergroten.
Rol Provincie: *verbinder, procesmanager*
3. Elke woonregio maakt concrete afspraken over de kwantitatieve afstemming van woningvoorraad, woningbehoefte en plancapaciteit. De Provincie ondersteunt dit proces middels het beschikbaar stellen van monitoringsinstrumenten en zet daarbij zo nodig op basis van bestuursafspraken (juridisch) instrumentarium in. De grensoverschrijdende samenwerking en kennisdeling op het gebied van wonen is versterkt.
Rol Provincie: *bevoegd gezag, procesmanager*
4. De Provincie Limburg stimuleert dat het (bestaande) woningaanbod in Limburg meer kwaliteit en diversiteit biedt, met bijzondere aandacht voor doelgroepen die moeite hebben met het vinden van huisvesting passend bij hun behoeften, woonwensen en financiële mogelijkheden.
Rol Provincie: *partner, belangenbehartiger*
5. De Provincie stimuleert het verbeteren van de doorstroming en balans op de Limburgse woningmarkt via diverse oplossingen en instrumenten, waaronder continuering van de Startersregeling.
Rol Provincie: *procesmanager*

Zoals beschreven onder de kop Wat willen we bereiken, is de Provincie Limburg voor de woningmarkt aanjager, procesmanager, ondersteuner, verbinder, belangenbehartiger en partner. De Provincie Limburg kan niet primair verantwoordelijk zijn voor de woningmarkt. Vanwege de genoemde rollen is

niet in een prestatie-indicator te benoemen wat de Provincie Limburg aan huurwoningen of huisvesting voor doelgroepen heeft gerealiseerd in aantallen.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.3. Limburgse woningmarkt <i>Exploitatie</i>	Begroting ná wijz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
3.3.1. Transitie woningmarkt Limburg	1.070	326	12	12	13
<i>Personele lasten</i>	1.126	842	835	840	845
<i>Kapitaallasten</i>	14	14	0	0	0
Totaal lasten	2.210	1.182	848	853	857
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-2.210	-1.182	-848	-853	-857
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve Transitiefonds	1.138	315	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.138	315	0	0	0
Resultaat	-1.072	-868	-848	-853	-857

Financiële toelichting

3.3.1. Het budget in 2019 bedraagt € 0,33 mln. Dit bedrag wordt ingezet voor de uitvoering van de Agenda Limburgse Woningmarkt 2016-2019 - "Ieder zijn thuis" (PS 8 juli 2016). Dekking vindt plaats door aanwending van de bestemmingsreserve Transitiefonds.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Financiering
Startersleningen voor huiseigenaren
SvN Stimuleringsleningen
Transitiefonds compartiment 1a zakelijke financieringen
Lening aan Stichting woonzorg Elisabeth Stift

3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit

Dit programma beslaat de activiteiten op het gebied van ruimtelijke ordening en ruimtelijke inrichting, die bijdragen aan een krachtige regio met duurzame ruimtelijke en functionele structuren. Deze activiteiten vinden plaats op en hebben betekenis voor verschillende schaalniveaus en gaan over beleids- en denkwerelden heen.

Ruimtelijke ordening zal zich de komende jaren vooral kenmerken door de omslag in denken van 'groeien en kwantiteit' naar 'beheren en kwaliteit', zonder dat daarmee afbreuk wordt gedaan aan de dynamiek van (economische) ontwikkelingen in de regio.

Er zullen maar weinig fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen zijn die niet van bovenlokale betekenis zijn. Het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) 2014 geeft een samenhangende kijk op hoe in Limburg fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen worden vertaald. De regio heeft in het POL een aantal leidende principes met elkaar afgesproken, waarlangs maatschappelijke initiatieven en ruimtelijke (gebieds-) ontwikkelingen worden afgewogen. Regionale samenwerking en afstemming zal vele vormen kennen.

Wat willen we bereiken?

We willen in Limburg duurzame ruimtelijke en functionele structuren, die passen binnen de maatschappelijke ontwikkelingen. We willen dat de principes beschreven in het POL met elkaar worden nageleefd in gezamenlijkheid en goede onderlinge afstemming. Wij zetten daarbij in op een efficiënte en professionele uitvoering van onze wettelijke taken in de fysieke leefomgeving.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: In Limburg heerst het besef dat er een gezamenlijke verantwoordelijkheid (overheden, marktpartijen etc.) is voor de verdere fysiek-ruimtelijke ontwikkeling van Limburg.

Criterium 2: In Limburg wordt bij fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen gehandeld vanuit een grensoverschrijdend perspectief (internationaal, buurprovincies, tussen regio's of bovenlokaal).

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.4.1. Provinciaal omgevingsplan
Portefeuillehouder	Teunissen

Het Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2014 (POL 2014) is in december 2014 vastgesteld. Het bevat de ambities, opgaven en aanpak voor de fysieke omgeving. Na de vaststelling van POL2014 is een start gemaakt met regionale uitwerkingen voor de thema's bedrijventerreinen, kantoren, wonen, detailhandel, landbouw, vrijetijdseconomie, energie en nationaal landschap Zuid-Limburg (in de vorm van structuurvisies, visies, programma's of anderszins). De gemeenten, in regionaal verband, hebben daarbij veelal de lead. De Provincie is partner in deze regioprocessen en faciliteert deze. Vanuit de regierol ziet de Provincie toe op de samenhang tussen de aanpak per regio en die in aangrenzende gebieden.

Bestuursafspraken verbinden de partijen in hun aanpak. Ze gaan over de totstandkoming en uitvoering van de regionale uitwerkingen, over vervolgstappen, monitoring en evaluatie, over faciliteren en afstemming tussen de regio's. Ze gaan ook over het elkaar aanspreken op de naleving, primair door de gemeenten zelf naar elkaar toe. En er wordt in vastgelegd welke zaken de Provincie in de Omgevingsverordening (als vangnet) zal borgen. In de eerste helft van 2016 zijn voor de eerste maal bestuursafspraken per regio gemaakt tussen de colleges van B&W en GS. Die afspraken zijn in het voorjaar van 2018 geactualiseerd. De Staten zijn hierover geïnformeerd in de commissie Ruimte, Landbouw en Natuur (RLN) dd. 5 oktober 2018 nadat alle gemeenten hebben ondertekend.

De Omgevingsverordening wordt (onder meer) in lijn met de bestuursafspraken periodiek aangepast. In 2018 hebben ook de conclusies uit de rapportage 'Beweging op de woningmarkt' geleid tot een aanscherping van de verordening.

De Expeditie Ruimte omvat activiteiten gericht op kennisoverdracht, attitudeverandering en urgentiebesef, vanuit onze faciliterende rol als Provincie rondom de regionale uitwerkingstrajecten. In 2018 is een start gemaakt met de voorbereiding van de Omgevingsvisie (als opvolger van en voortbouwend op POL2014), die voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet (januari 2021) samen met de Omgevingsverordening door PS moet worden vastgesteld. De commissie RLN is hierin meegenomen.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma.

Dit product heeft vanwege het brede karakter raakvlakken met een groot aantal andere onderdelen uit de begroting.

Beoogde resultaten

1. Opstellen concept-versie Omgevingsvisie Limburg.
In een co-creatie proces met gemeenten, waterschap en andere regionale partners, inspelend op kennis en inzichten vanuit thematische en thema-overstijgende verkenningen (nationaal en regionaal; waar mogelijk vanuit lopende trajecten bv. rondom energietransitie of klimaatadaptatie, waar nodig eigen aanvullende verkenningen). Basis leggen voor start plan-MER/ passende beoordeling en uitwerking tot ontwerp visie en ontwerp verordening.
Rol Provincie: *partner, bevoegd gezag (Omgevingsverordening)*
2. Conform geactualiseerde bestuursafspraken regionale uitwerking POL worden door de gemeenten de bestaande regionale uitwerkingen tot uitvoering gebracht en waar nodig verder uitgewerkt of geactualiseerd (bijv. structuurvisie Wonen Midden-Limburg). Regionale uitwerkingen voor vrijetijdseconomie worden door de regio's afgerond (bijv. visie vrijetijdseconomie Zuid-Limburg).
Rol Provincie: *partner*

Beoogde resultaten

3. Er vindt onderhoud plaats van de Omgevingsverordening met bijbehorende beleidsregels. Hierbij wordt zo veel mogelijk geanticipeerd op de nieuwe Omgevingswet.
Rol Provincie: *bevoegd gezag*
4. Optimale beïnvloeding Nationale omgevingsvisie (NOVI)
De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) moet vanaf eind 2019 het integraal beleidsdocument voor de fysieke omgeving van het Rijk worden (een 'nationaal POL'). Het interactief traject om te komen tot deze visie is in 2015 gestart. De Provincie is op verschillende manieren (bestuurlijk en ambtelijk, via IPO en direct, in afstemming met de Limburgse regio's) goed betrokken met het oog op een goede samenhang tussen NOVI en Omgevingsvisie en aandacht voor kansen en opgaven in Limburg (in grensoverschrijdende context). Met het oog op een optimale samenhang hebben in 2018 NOVI-Gebiedsdialoog Limburg plaatsgevonden, die naar de huidige inzichten de aanzet vormen voor een omgevingsagenda en voor een Bestuursakkoord NOVI.
Rol Provincie: *partner*
5. Implementatie Structuurvisie ondergrond (STRONG) en POL-thema ondergrond
De Structuurvisie ondergrond is in juni 2018 door het Kabinet aan de Tweede Kamer aangeboden. Actieve inbreng bij de implementatie van de Structuurvisie ondergrond (STRONG) via het Programma Bodem en Ondergrond.
Samenwerking ontwikkelen met regionale partners in het bewustwordingsproces om te komen tot duurzaam gebruik van bodem en ondergrond.
Rol Provincie: *partner, bevoegd gezag*
6. Met de Expeditie Ruimte faciliteert de Provincie de partners (gemeenten en stakeholders) bij de aanpak van Limburgse omgevingsvraagstukken. Met informatievoorziening die aansluit bij de behoefte (goed toegankelijke cijfers, feiten en trends), met ruimte om te experimenteren (ondersteunen van, of delen van bevindingen uit proefprojecten) en het samen leren en kennis delen (organiseren van trainingen, informatiebijeenkomsten, digitaal platform). Een digitaal platform is bij dit alles een belangrijk hulpmiddel.
Rol Provincie: *partner, procesmanager*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
2	De regionale uitwerkingen voor alle thema's zijn gereed.	80%	100%	2019
5	Actieve inbreng bij implementatie STRONG is geleverd via het Programma Bodem en Ondergrond. Met regionale partners is samenwerking ontwikkeld in het bewustwordingsproces om te komen tot duurzaam gebruik van bodem en ondergrond.	0	1	2019
1	Er ligt een concept versie van de Omgevingsvisie.	0	1	2019
6	Er is een uitvoeringsprogramma Expeditie Ruimte 2019 (met diverse kennisbijeenkomsten) opgesteld en uitgevoerd.	0	1	2018

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,20 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.4.2. Uitvoering ruimtelijk beleid
Portefeuillehouder	Teunissen

Initiatieven waarin de Provincie, samen met andere partners, participeert zijn erop gericht om de kaderstelling vanuit POL en de (thematische) POL uitwerkingen te realiseren. Dat kunnen zowel (voorbeeld) projecten en gebiedsontwikkelingen zijn, als initiatieven gericht op kennisoverdracht, attitudeverandering en urgentiebesef (bijvoorbeeld via Expeditie Ruimte, zie 3.4.1.).

Toezicht houden op het naleven van de uitgangspunten uit het POL, de afspraken uit de POL uitwerkingen en de bepalingen in de omgevingsverordening. Dit heeft betrekking op initiatieven van gemeenten of andere partijen en loopt via de planproducten in het kader van de Wet Ruimtelijke Ordening (WRO), maar ook steeds meer via een integrale advisering aan de voorkant van het planproces en door de inzet van casusteams.

Met de Limburgse aanpak winkelleegstand worden (vernieuwende) projecten in gang gezet die bijdragen aan het terugdringen van overmatige leegstand en het vinden van een nieuwe balans in het veranderende winkellandschap, ter versterking van zowel economie als leefbaarheid. Er is in deze projecten veelal sprake van een intensief samenspel met gemeenten, ondernemers en vastgoedeigenaren, die als eerste aan de lat staan voor deze opgave. Verder wordt ook nauw samengewerkt met MKB-Limburg, onderwijsinstellingen en het Retail Innovatie Centrum. Kennis, ervaringen en goede voorbeelden worden actief gedeeld, onder andere via de Expeditie Ruimte en halfjaarlijkse retail symposia voor gemeenten en ondernemers.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Gebiedsontwikkeling (Mede) uitvoering is gegeven aan concrete maatschappelijke initiatieven en ruimtelijke ontwikkelingen conform de leidende principes in het POL (voorbeeld Sibelco Heerlen, ENCI Maastricht, Cranendonck-Weert Kempenbroek, Buitengoed Geul en Maas (BGM) (zie 3.4.4.), Albertknoop. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>
2.	Uitvoering medebewindstaken Provincie heeft ruimtelijke producten getoetst in het kader van de WRO, adviseert daarbij in toenemende mate aan de voorkant van het planproces en anticipeert daarmee op de toekomstige omgevingswet. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>
3.	Aanpak winkelleegstand Het ondersteunen van collectieve initiatieven op lokaal of regionaal niveau die een bijdrage leveren aan de aanpak van de winkelleegstand. Het gaat primair om initiatieven voor herinvulling of sloop, die direct resulteren in vermindering van leegstand, maar daarnaast ook om het stimuleren van innovatie en nieuwe concepten in de winkelsector. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 3	De genomen besluiten in het kader van gebiedsontwikkelingen en medebewindstaken zijn te herleiden naar de kaders in het POL.	80%	100%	2019
4	In gang zetten, ondersteunen en mede uitvoeren van diverse pilots in de aanpak van winkelleegstand.	10	15	2019

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,68 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.4.3. Werklocaties
Portefeuillehouder	Teunissen

Er zijn bestuurlijke afspraken gemaakt met gemeenten over regionaal dynamisch voorraadbeheer van werklocaties. Op grond van die afspraken zijn, binnen de kaders van POL2014, in de drie regio's (structuur)visies voor bedrijventerreinen en kantoren vastgesteld (of in een vergevorderd stadium van besluitvorming). Deze visies geven richting aan de uitvoering en vormen de basis voor uitwerkingen op onderdelen (zoals een regionale programmering, kwantitatief en kwalitatief). Het REBIS (regionaal economisch bedrijventerreinen-informatiesysteem) vormt de basis voor de programmering van werklocaties.

Op het raakvlak van investeringsklimaat en ruimtelijke ontwikkelingen verrichten we een aantal activiteiten gericht op de ruimtelijke (door)ontwikkeling van werklocaties. Het betreft ontwikkelingen die van bovenregionaal economisch belang zijn (zoals VDL Nedcar, Greenport, Luchthaven MAA en Chemelot) en waar de nauwere betrokkenheid van de Provincie voortvloeit uit de verbindingen met ruimte, onderwijs, arbeidsmarkt en economie.

Gebiedsontwikkeling Swentibold (VDL) (portefeuillehouder van den Akker)

Voor de verankering en een duurzame concurrentiepositie van VDL Nedcar is een pakket aan ruimtelijk-logistieke maatregelen nodig, zoals de uitbreidingsruimte voor bedrijfsfuncties, de multimodale bereikbaarheid (mobiliteitsmaatregelen) en compensatiemaatregelen in de directe omgeving (mede via een regionale PIO-aanpak). De basis hiervoor wordt gelegd in een integrale gebiedsvisie die vervolgens vertaald wordt in een planologisch kader. De Provincie is verantwoordelijk voor een deel van de uitvoering van de maatregelen en heeft mede op grond hiervan, in samenwerking met VDL Nedcar en gemeenten, een regierol voor de kaderstelling en uitvoering van de maatregelen.

Chemelot 2025 (portefeuillehouder van den Akker)

Chemelot Industrial Park & Brightlands Chemelot Campus, samen Chemelot, vormen een sterk kennis- en chemiecluster in Zuid-Limburg. In mei 2016 is door Chemelot de visie Chemelot 2025 gepresenteerd. Deze visie heeft als doel de economische en ruimtelijke motorfunctie voor Zuid-Limburg - afgestemd op haar omgeving - verder te versterken. Chemelot koerst erop om de meest competitieve en meest duurzame chemie- en materialensite van West-Europa te worden in 2025.

Vanuit de visie Chemelot 2025 en de daaruit voortvloeiende acties en projecten, werken we gezamenlijk, ieder vanuit de eigen rol, aan de toekomst van Zuid Limburg. Een omgeving waar economische groei plaatsvindt, werkgelegenheid is en waar mensen veilig en duurzaam willen kunnen (blijven) wonen en werken.

Bij de verdere ontwikkeling van het Chemelot Industrial Park staat de duurzaamheidstransitie in de chemische procestechnologie en in materialen centraal. Het faciliteren van de kansen in het kader van Limburgs Aanbod en het nationale Klimaat- en Energieakkoord, waaronder de ambities in het kader van Chemelot 2025 staat hoog op de agenda. Dit alles in een veilige setting waarin opvolging wordt gegeven aan de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (rapport Chemelot OvV 21 juni 2018). Dit zijn belangrijke bouwstenen voor de activiteiten in 2019.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	De regio's hebben de uitgangspunten en kaders uit POL2014 voor werklocaties nader geconcretiseerd in regionale (structuur)visies en regionale/gemeentelijke uitvoeringsprogramma's. In de bestuursafspraken regionale uitwerking POL zijn hierover tussen de gemeenten en Provincie gezamenlijke afspraken vastgesteld over de uitvoering van het werklocatiebeleid en de invulling van de uitvoeringsprogramma's. Rol Provincie: <i>partner</i>
2.	REBIS-systeem en kantorenmonitor zijn periodiek geactualiseerd. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>
3.	Gebiedsontwikkelingen voor werklocaties van bovenregionaal belang: initiëren en (mede)uitvoeren van deel onderzoeken en (het leveren van bijdragen aan) planologische procedures op basis van integrale gebiedsvisies waarbij economische, sociale, duurzame, ruimtelijke en mobiliteitsvraagstukken in hun onderlinge samenhang worden beschreven en uitmondend in een concreet actieprogramma. Rol provincie: <i>regisseur, bevoegd gezag, financier, procesmanager</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Regionale (structuur)visies en uitvoeringsprogramma's voor werklocaties zijn gereed.	75%	100%	2019
2	Actuele gegevens voor werklocaties zijn beschikbaar.	0	1	2019

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 2,15 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.4.4. Buitengoed Geul en Maas
Portefeuillehouder	Teunissen

In het Buitengoed Geul & Maas (BGM) wordt door een samenwerkingsverband van de Provincie Limburg en de gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul gewerkt aan de kwaliteit van het landschap en de leefomgeving. In het gebied is sprake van een sterke combinatie van cultuurhistorie, landschap en natuur met tientallen landgoederen, kastelen, oude boerderijen en watermolens. Door de inzet van de gebiedsontwikkeling BGM heeft inmiddels een groot aantal leegstaande monumenten en landgoederen een herbestemming met nieuwe economische dragers gevonden. In het Programmaplan 2018 - 2022 BGM zijn de programmadoelen opgenomen die integraal aansluiten bij de maatschappelijke opgaven opgenomen in het coalitieakkoord. Jaarlijks wordt een actieprogramma Buitengoed opgesteld. In samenwerking tussen overheid, ondernemers en gebiedsregisseur krijgt het beoogde transformatieproces steeds meer gestalte. Voor 2019 zal de focus gericht zijn op het versterken en vergroten van de BGM-community dat moet leiden tot de totstandkoming van een ondernemerscoöperatie Buitengoed.

Met het opstellen van een communicatie- en marketingplan, de beoogde ontwikkeling van een revolverende financieringsvorm en het inrichten van een herkenbaar loket krijgt het BGM steeds meer een eigen gezicht. Daarnaast zullen we gericht zijn op voorbereiding en realisatie van projecten in het publieke domein, alsook het publiek-private domein. Het gaat dan om projecten die een integrale bijdrage kunnen leveren aan de huidige coalitieprogramma's en daarmee aan de maatschappelijke opgaven, zoals versterking van het vestigingsklimaat, het Nationaal Landschap Zuid Limburg,

herontwikkeling van leegstaand erfgoed, versterken van ondernemerschap en vermaatschappelijking van natuur, water en landschap. Daar waar het de realisatie betreft van provinciale doelen zal een beroep gedaan worden op de bestaande budgetten van deze programma's. Het Buitengoed Geul & Maas is een pilot binnen het Nationaal Landschap Zuid- Limburg en wordt als een 'hefboomproject' om zo een goed best practice voorbeeld richting andere gebieden te zijn. En om te laten zien hoe je ondernemers kunt betrekken bij gebiedsprofilering en via een te ontwikkelen verdienmodel een fonds kunt inrichten om de kwaliteiten van het gebied pro-actief te beschermen. Om dit proces samen met de ondernemers en betrokken gemeenten te kunnen doorontwikkelen is ondersteuning en continuering gewenst in het nieuwe provinciale coalitieakkoord. De samenwerkende partijen (3 gemeenten en ondernemersorganisatie) zullen hiervoor samen met een voorstel komen hoe dit het beste gestalte kan krijgen.

Het product Buitengoed Geul & Maas draagt bij aan criterium 1 en 2.

Dit product heeft onder andere een verbinding met de volgende producten: Toerisme & Recreatie (1.2.7.), Verkeersveiligheid (3.2.3.), Fiets (3.2.2.), Overstappunten (onderdeel van 3.1.1.), Monumenten (2.2.3.), Water (3.6.1.), Plattelandsontwikkeling (3.8.) Natuur (3.8.1.), Landschaps Parken en Vermaatschappelijking (3.8.2.).

Beoogde resultaten	
1.	<p>Co-creatie en participatie</p> <p>Doordat ondernemers in het Buitengoed samenwerken en zij het Buitengoed gaan vermarkten worden hun eigen businessmodellen door elkaar versterkt. De Provincie en de 3 gemeenten stimuleren en faciliteren deze samenwerking. Ook bewoners worden betrokken in deze samenwerking.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner</i></p>
2.	<p>Herbestemming van cultureel erfgoed</p> <p>In samenwerking met investerende ondernemers, leegstaande monumentale gebouwen voorzien van een nieuwe duurzame functie. De herkenbare en onderscheidende monumenten van het Buitengoed positioneren als bouwsteen voor nieuwe businessmodellen.</p> <p>Rol Provincie: <i>toetser, ondersteuner, subsidiënt, financier</i></p>
3.	<p>Toegankelijkheid en ontsluiting</p> <p>De fysieke leefomgeving die onderling verbonden is en voor iedereen zichtbaar en herkenbaar toegankelijk.</p> <p>Rol Provincie: <i>toetser, ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier</i></p>
4.	<p>Groen en landschap</p> <p>Realiseren van een samenhangende groene, waterrijke en beleefbare fysieke leefomgeving.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner</i></p>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Het organiseren van de gebiedsregie en opzetten van een private samenwerkings / ondernemers-vorm.	0	1	2019
1	Vorbereiden en realiseren van publiek-private projecten.	5	10	2022
2	Cultureel erfgoed voorzien van een nieuwe duurzame functie.	2	6	2022
3	Realiseren OV-overstappunten.	1	3	2022
3	Percentage te realiseren Verbindings-as BGM.	10 %	50 %	2022

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
4	Realiseren van ha. goudgroene en zilvergroeene natuur.	4	35	2022

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Bron: Programmaplan Buitengoed 2018 - 2022.
2. Overheid is enkel faciliterend, afhankelijk van marktpartijen. Bron: Programmaplan Buitengoed 2018 - 2022.
3. Bron: Programmaplan Buitengoed 2018 - 2022.
4. Betreft veilig stellen ecologische functie en de beleving ervan. Bron: Programmaplan Buitengoed 2018 - 2022.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,21 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.4.5. Vergunningen ontgrondingen
Portefeuillehouder	Teunissen

Vergunningverlening is een wettelijke taak en is noodzakelijk voor het voorkomen van activiteiten die bij wet verboden zijn. Deze activiteiten en handelingen worden onder afgewogen voorwaarden toegestaan. Op deze wijze draagt vergunningverlening bij aan het realiseren van projecten en daarmee ook aan het programma (Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit).

Gedeputeerde Staten zijn het bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen op basis van de Ontgrondingenwet (Ow). Onder vergunningverlening valt ook het beoordelen van werk- en eindplannen. De wijze waarop mede invulling wordt gegeven aan de vergunningverlening op het gebied van ontgrondingen is vastgelegd in/via het POL 2014. Het bereiken van maatschappelijke meerwaarde en een integrale aanpak van gebiedsontwikkelingen staan centraal in het ontgrondingenbeleid. Door middel van de vergunningverlening worden alleen projecten gerealiseerd die naast de doelstelling 'winning van delfstoffen' tevens maatschappelijke meerwaarde hebben (hoogwaterbescherming, natuurontwikkeling, recreatie). Het werkaanbod is voor het overgrote deel vraaggestuurd.

Dit product draagt bij aan criterium 1.

Beoogde resultaten

1. Vergunningverlening in het kader van de Ontgrondingenwet overeenkomstig wet- en regelgeving en het VTH-beleidsplan en Uitvoeringsprogramma VTH 2019.
Rol Provincie: *bevoegd gezag*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Het binnen de wettelijke proceduretermijn verlenen van Ow-beschikkingen.	75%	75%	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Vergunningverlening in het kader van de Ontgrondingenwet wordt doorgaans vooraf gegaan door een lange voorbereidingstijd. Ook tijdens de uiteindelijke formele vergunningenprocedure kunnen nog allerlei ontwikkelingen er toe bijdragen dat de proceduretermijn wordt overschreden. Dat gebeurt in geen geval zonder dat alle partijen daar van op de hoogte zijn en de reden van de vertraging kunnen herleiden. Op basis van deze praktijkervaring wordt de huidige waarde zijnde 75% vergunning verlening binnen de wettelijke termijn als realistische waarde voor 2019 nagestreefd.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,05 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.4.6. Handhaving ontgrondingen
Portefeuillehouder	Geurts

Toezicht en Handhaving in het kader van de Ontgrondingenwet is een wettelijke taak, gericht op het voorkomen van hinder en/of overlast voor de omgeving, onveilige situaties rond ontgrondingswerkzaamheden, aantasting van landschappelijke en natuurwaarden en verontreiniging van bodem en grondwater. Onder dit product wordt ook het behandelen van klachten en meldingen ongewone voorvallen gezien, alsmede het beoordelen van rapportages en werk- en eindplannen en het toezicht op de uitvoering van werk- en eindplannen. Handhaven is een beginselplicht. De provinciale beleidsvrijheid komt tot uitdrukking in een risico-gestuurd meerjarenprogramma. Een risicoanalyse ligt hier aan ten grondslag. Het VTH-beleidsplan Limburg 2017-2020 en Uitvoeringsprogramma VTH zijn maatgevend voor de uitvoering.

Dit product draagt bij aan criterium 1 van dit programma. Maar ook aan criterium 5 van programma 3.7. Energie, duurzaamheid en milieu en criteria 1 t/m 4 van programma 3.8. Plattelandsontwikkeling.

Beoogde resultaten

1. Wettelijke taakuitvoering toezicht en handhaving in het kader van de Ontgrondingenwet overeenkomstig wet- en regelgeving, VTH Beleidsplan Limburg 2017-2020 en Uitvoeringsprogramma VTH 2019.
Rol Provincie: *bevoegd gezag*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoeren van de toezichtcontroles overeenkomstig het VTH Beleidsplan 2017-2020 en het Uitvoeringsprogramma VTH 2019.	100%	100%	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Het streven is, dat de gehele planning uitvoering van de toezichtcontroles wordt uitgevoerd conform beleidsplan 17-20 en uitvoeringsprogramma 2019

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,03 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.4.7. Grondzaken
Portefeuillehouder	Van den Akker

Provinciale Staten hebben ervoor gekozen om een selectief actief grondbeleid te voeren. Niet alleen subsidiëren en toezien op afstand, doch daadwerkelijk projecten mee initiëren.

Er is voor gekozen om deze ontwikkelingsgerichte rol op m.n. ruimtelijk economisch gebied selectief op te pakken voor die locaties in Limburg, waar een integrale aanpak vanwege het grote economische belang noodzakelijk is.

In de rol van ondernemer brengen wij gewenste ruimtelijke ontwikkelingen op gang of versnellen deze. Daarnaast beheren, onderhouden en exploiteren wij onze bezittingen.

Voor de volledige beschrijving van de beleidsmatige doelstellingen en resultaten van het grondbeleid wordt verwezen naar de verplichte paragraaf Grondbeleid van deze begroting.

Beoogde resultaten	
1.	Voeren van een selectief actief aankoopbeleid door het mee initiëren van projecten Rol Provincie: <i>ondernemer, partner</i>
2.	In erfpacht uitgeven van gronden Rol Provincie: <i>ondernemer, financier, partner</i>
3.	Bedrijfseconomisch beheren van provinciale eigendommen Rol Provincie: <i>ondernemer</i>

Prestatie-indicatoren generiek in termen van vooraf gestelde doelen zijn voor dit product niet van toepassing. Wel wordt over de behaalde financiële resultaten verantwoording afgelegd. Grondbeleid is geen doel op zich doch een middel om andere doelen te realiseren. Zodoende wordt vergelijkbaar met het uitvoeringskader Sturing in Samenwerking 2.0 de aansturing van het grondbeleid herzien.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,50 mln. De totale investeringen bedragen € 18,51 mln. (zie tabellen en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit <i>Exploitatie</i>	Begroting ná	Begroting	Meerjarenraming		
	wijz. 2018	2019	2020	2021	2022
Lasten					
3.4.1. Provinciaal omgevingsplan	275	200	200	200	200
3.4.2. Uitvoering ruimtelijk beleid	840	679	248	151	154
3.4.3. Werklocaties	792	2.150	0	0	0
3.4.4. Buitengoed Geul en Maas	398	210	0	0	0
3.4.5. Vergunningen ontgrondingen	49	50	51	53	54
3.4.6. Handhaving ontgrondingen	26	26	26	26	26
3.4.7. Grondzaken (4.2.2 in 2016)	5.718	495	504	1.444	454
<i>Personele lasten</i>	4.585	4.851	4.813	4.841	4.867
<i>Kapitaallasten</i>	2.254	286	286	286	266
Totaal lasten	14.938	8.947	6.128	7.000	6.020
Baten					
3.4.1. Provinciaal omgevingsplan	75	0	0	0	0
3.4.5. Vergunningen ontgrondingen	311	318	325	333	340
3.4.7. Grondzaken	1.437	1.467	1.498	1.530	1.562
Totaal baten	1.928	1.890	1.823	1.862	1.902
Totaal saldo van baten en lasten	-13.009	-7.057	-4.305	-5.138	-4.119
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Risicoreserve grondexploitatie	615	615	615	0	0
<i>Aanwending reserves</i>					
Risicoreserve grondexploitatie	5.535	0	0	0	0
Immunisatiereserve	300	500	0	0	0
Bestemmingsreserve herontwikkeling Tapijnkazerne	1.000	0	0	1.000	0
	6.835	500	0	1.000	0
Saldo mutatie reserves	6.220	-115	-615	1.000	0
Resultaat	-6.790	-7.172	-4.921	-4.138	-4.119

Financiële toelichting

- 3.4.1. Het budget 2019 voor het provinciaal omgevingsplan bedraagt € 0,2 mln. Dit structurele budget ondersteunt het bestaande beleid in de vorm van procesmiddelen (zoals juridische ondersteuning, bijeenkomsten, conferenties en advisering).
- 3.4.2. In 2019 is een totaalbedrag begroot ad € 0,68 mln. Het betreft voor € 0,14 mln. structurele procesmiddelen die jaarlijks bij de begroting worden vastgesteld. Daarnaast zijn meerjarige middelen beschikbaar gesteld voor het project Albertknoop € 0,04 mln. en aanpak winkelleegstand € 0,5 mln. conform besluit Programmabegroting 2017 dd.14 december 2016.
- 3.4.3. In het kader van de economische ontwikkeling Buitenring Parkstad Limburg (BPL) is in 2018 gestart met een haalbaarheidsonderzoek om "Hendrik bedrijven Brunssum" te bestemmen en bouwrijp te maken voor de vestiging van grootschalige logistieke en maakindustrie-gerelateerde bedrijven. De begrote kosten voor 2019 bedragen € 0,35 mln. Dekking vindt plaats door overboeking van budget uit 2018 (product 3.4.3. Werklocaties € 0,2 mln. en product 3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg € 0,15 mln.). Daarnaast wordt voor de ontwikkeling op bedrijventerrein Oostflank Brunssum voor 2019 een bedrag van € 1,8 mln. begroot. Dekking vindt plaats door overboeking van betreffend beschikbare budget uit 2018 naar 2019. Het totale budget 2019 bedraagt daarmee € 2,15 mln.

- 3.4.4. De Provincie Limburg neemt in 2019 voor het laatste jaar deel in het programma Buitengoed Geul en Maas. Hiervoor zijn procesmiddelen ad € 0,21 mln. beschikbaar. De bijdrage van de gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg a/d Geul bedraagt € 0,11 mln.
- 3.4.5. Het jaarlijks budget voor vergunningen ontgrondingen bedraagt € 0,05 mln. en is nodig voor de mogelijke afdekking van de ontgrondingscalamiteiten. Dekking vindt plaats uit verwachte heffingen ontgrondingen voor een gelijk bedrag ad € 0,05 mln. Daarnaast worden er inkomsten uit leges t.a.v. vergunningverlening verwacht (€ 0,27 mln.). De totale baten bedragen aldus € 0,32 mln.
- 3.4.6. Voor peilwerkzaamheden ontgrondingen wordt jaarlijks een bedrag ad € 0,03 mln. aan lasten begroot.
- 3.4.7. De jaarlijkse lasten bedragen € 0,50 mln. Dit betreft met name de reguliere (gemeentelijke belastingen, waterschapslasten, energiekosten, verzekeringen) en incidentele beheerskosten (taxatiekosten, kadaster, juridische advisering) ad € 0,42 mln. en gereserveerde advieskosten voor het project Ruimte voor Ruimte (2018-2020) ad € 0,07 mln. per jaar. Dekking van deze beheerskosten vindt plaats uit de inkomsten, o.a. pachtopbrengsten en (tijdelijke) huur van provinciale eigendommen ad € 0,56 mln. in 2019. Overige baten in 2019 betreffen de verwachte opbrengst erfpachtcanons € 0,80 mln. en netto-opbrengst van verkoop gronden € 0,10 mln.
- Daarnaast wordt er € 0,62 mln. toegevoegd aan de risicoreserve Grondexploitatie. Met het aankopen en voorfinancieren van gronden zijn risico's gemoeid. Voor het opvangen van deze risico's is deze risicoreserve bestemd.
- Het verschil met 2018 betreft de bijdrage aan de Universiteit Maastricht voor de herontwikkeling vastgoed Tapijnkazerne € 1 mln. en bijdrage aan building Marsna BV € 4,23 mln.

€ x 1.000

3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit <i>Investerings</i>	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Uitgaven				
3.4.7. Grondzaken	18.509	4.750	5.200	0
Totaal uitgaven	18.509	4.750	5.200	0
Bijdragen				
3.4.7. Grondzaken	14.093	12.000	0	4.200
Totaal bijdragen	14.093	12.000	0	4.200

Toelichting investeringen/financiering

- 3.4.7. Betreft Erfpacht & Tapijnkazerne. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Grondbeleid.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Financiering	Verbonden partijen	Grondbeleid
		Lening aan Stichting Ontwikkelingsmaatschappij ENCI	Stichting Ontwikkelingsmaatschappij ENCI-gebied	
		Lening aan OML B.V.		
		Lening aan Parvus Avez B.V.		
Heffing ontgrondingen				
		Lening aan deelneming Commandiet B.V./RvR Limburg beheer B.V.	Provincie Limburg Commandiet B.V.	
		Garantie aan Ruimte voor Ruimte Limburg C.V.	RvR Limburg C.V.	
			Ruimte voor Ruimte Limburg Beheer B.V.	
	Grondbeleid			Laerbroeck
				Strategische gronden
				Erfpacht railterminal Tradeport Noord
				Erfpachtgronden tuinbouwgebied Siberië
				Erfpachtgronden Trade Port Noord
				IPS / Yard
				Erfpacht Natures Green
				Erfpacht Leeuwbrouwerij Valkenburg
				Erfpachtgronden vm Andeno terrein Venlo
				Erfpachtgronden Haven Wanssum

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit. Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR) via de verbonden partijen PLC B.V., RVR C.V en RVR Beheer B.V., is inmiddels een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het Limburgse landelijk gebied gerealiseerd. Stichting Ontwikkelings Maatschappij Enci gebied zet zich in voor de herinrichting van de voormalige Enci-groeve. Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas

Het programma Hoogwaterbescherming langs de Maas richt zich op de hoogwaterbeschermingsopgaven in de Limburgse Maasvallei. Voor een ruimtelijk-economisch optimaal gebruik van rivier en gebied nu en in de toekomst.

De hoogwaterproblematiek van 1993-1995 gaf aanleiding tot het treffen van maatregelen. Deze zijn nog niet allemaal gerealiseerd. Het slachtoffer- en schaderisico is nog onvoldoende beperkt. Door de klimaatverandering verandert ook de in het Nationaal Deltaprogramma neergelegde opgave. Er moet volgens het Rijk proactief in plaats van reactief doorontwikkeld worden. Met behulp van gebiedsontwikkelingen wordt ruimte geboden voor meekoppelkansen om de meerwaarde van de Limburgse Maasvallei zo veel mogelijk toekomstbestendig te houden. Zoveel mogelijk respecteren we daarbij de voor Nederland unieke ruimtelijke kwaliteit van de Maasvallei.

Veranderingen in het klimaat vragen aandacht waar het gaat om de wateropgave. Daarbij gaat het om toenemende hoeveelheden water, perioden van droogte, en de klimaatbestendigheid van ons watersysteem. Beleid, middelen en maatregelen zijn tot op heden vastgelegd in het provinciale Waterplan Limburg 2016-2021. Daarbij houden wij ook de regie op de uitvoering van het programma voor Ooijen-Wanssum conform het provinciale inpassingsplan. Ook heeft GS besluiten genomen inzake de Lob van Gennep, Oeffelt en het Lateraalkanaal. Overigens hebben Provinciale Staten onlangs opdracht gegeven tot het herprioriteren van doelen en middelen van het Provinciaal Waterplan (motie 2397 Geraats c.s.) om de benodigde maatregelen voor klimaatbestendigheid te financieren (3.6.). Specifiek voor de hoogwaterveiligheid Maas worden de bestaande normen geëvalueerd.

Wat willen we bereiken?

We willen hoogwaterveiligheid in Limburg op de korte, middellange en lange termijn. Op basis van de aanpak waterveiligheid en het daarbij behorende normeringskader. In dit verband evalueren we de norm zoals die voor de Limburgse dijkringen is vastgesteld.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1. Met de verantwoordelijke partijen evalueren wij de norm zoals die is vastgelegd voor de Limburgse dijkringen. Wanneer en waar daar aanleiding toe is, bevorderen wij dat de norm wordt bijgesteld.

Criterium 2: De maatregelen in het kader van de hoogwaterveiligheid in de Limburgse Maasvallei dragen bij aan de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Limburg en doen zoveel mogelijk recht aan de voor Nederland unieke ruimtelijke kwaliteit van de Maasvallei.

Criterium 3: In Limburg voldoet het slachtoffer- en schaderisico in de Maasvallei nu en in de toekomst aan de wettelijke eisen.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.5.1. Programma Maasvallei
Portefeuillehouder	Mackus

Het hoogwaterveiligheidsbeleid voor de Maas is neergelegd in het Provinciale Omgevingsplan (POL) 2014 en daarin volledig geactualiseerd. Daarnaast is het vastgelegd in hoofdstuk 3 van het Provinciaal Waterplan 2016-2021. Met een motie heeft PS opdracht gegeven voor het herprioriteren van middelen en doelen in het Provinciaal Waterplan. Dit raakt ook het Programma Maasvallei. Veel van de in het geding zijnde verantwoordelijkheden liggen niet bij de Provincie maar bij waterschap en Rijk. De Provincie acteert vooral als middenbestuur.

Voor 2019 zijn de volgende activiteiten relevant:

1. Evalueren van de norm zoals die voor de Limburgse dijkkringen is vastgelegd. Wanneer en waar daar aanleiding toe is bevorderen dat deze norm en worden bijgesteld (criterium 1).
2. Evaluatie van de doelen en middelen van het programma Maasvallei ten behoeve van de door PS gewenste herprioritering (criterium 1).
3. Binnen het kader van het GS-besluit van 15 mei 2018 bijdragen aan het nationaal Deltaprogramma (via Stuurgroep Delta Maas) (criterium 1, 2 en 3).
4. Binnen het kader van het GS besluit van 15 mei 2018 bijdragen aan de Lange Termijn Ambitie Rivieren (LTAR) (criterium 1, 2 en 3).
5. Binnen het kader van het GS-besluit van 15 mei 2018 in beeld brengen van de mogelijke maatregelen voor een adaptief uitvoeringsprogramma voor de Maas (criterium 1, 2 en 3).
6. Binnen het kader van het GS-besluit van 15 mei 2018 bijdragen aan de voor de Maasvallei relevante Delta-koplopers, maatregelen in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en gebiedsontwikkelingen (criterium 3).
7. Goedkeuren dijkverbeteringsprojectplannen (criterium 1, 2 en 3).

Deze activiteiten dragen bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma. Maar ook aan criteria van programma's stedelijke herstructurering, toerisme, natuur, mobiliteit (binnenhavens).

Beoogde resultaten	
1.	Evaluatie op het juiste niveau en met de juiste partners van de norm zoals die voor de Limburgse dijkkringen is vastgelegd. Rol Provincie: <i>partner, financier (van de evaluatie)</i>
2.	Evaluatie van de doelen en middelen in het programma Maasvallei. Rol provincie: <i>partner</i>
3.	Faciliteren van programmabureau Delta Maas en leveren van input in netwerkstructuur. Rol Provincie: <i>financier, partner</i>
4.	Leveren van voorkeursalternatief en varianten als input voor o.m. MKBA (op scenario niveau) en Notitie Reikwijdte en Detailniveau ten behoeve van nationaal kader rivieren. Alle mogelijke maatregelen worden daarbij op een uniforme manier in een factsheet in beeld gebracht. Rol Provincie: <i>partner, regisseur</i>
5.	Als 3 in samenwerking met regionale partners en met doorwerking naar provinciale uitvoeringsprogrammering, met opmaat naar de provinciale omgevingsvisie. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, partner, financier</i>
6.	Leveren van geld en kennis (uit netwerkstructuur en onderzoek) voor de MIRT-verkenningsfasen, respectievelijk MIRT-onderzoeken ten behoeve van Delta-koplopers (gebiedsontwikkelingen) inclusief maatregelen systeemwerking (compensatie voor het vervallen van de overstroombaarheidseis van de Limburgse keringen). Dit beperken wij tot die projecten waarvoor wij besluiten namen. De aan die besluiten

Beoogde resultaten

verbonden voorwaarden dienen te zijn ingevuld.

Rol Provincie: *ondersteuner, bevoegd gezag, subsidiënt, partner, financier*

7. Uit te voeren dijkverbeteringsprojectplannen door de waterschappen.

Rol Provincie: *bevoegd gezag*

Resultaat 3 en 4 pakken wij niet eerder op dan nadat wij keuzes maakten over resultaat 1. Bij de resultaten 3 en 4 zullen wij nadrukkelijk het aspect kosteneffectiviteit betrekken. Dit geldt ook voordat wij nieuwe afspraken maken binnen resultaat 5.

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Evaluatie norm Limburgse dijkringen en eventueel plan van aanpak vervolgacties.	0	100%	2019
2	Evaluatie doelen en middelen programma Maasvallei.	0	100%	2019
3	Afronding rapport Deltaprogramma Maas (Maasvallei en Bedijkte Maas) door Stuurgroep Delta Maas.	50%	100%	2019
4	Scenario's adaptieve uitvoeringsstrategie Maasvallei en Bedijkte Maas zijn bestuurlijk afgestemd tussen Brabant en Limburg inclusief formulering maatregelenpakket.	50%	100%	2019
5	Input hoogwatermaatregelen en meekoppelkansen zijn gereed voor start (2019) proces provinciale omgevingsvisie.	10%	100%	2020
6	Bijdragen aan definitieve strategie Stuurgroep Delta Maas met betrekking tot maatregelen uit de eerste tranche (regionaal voorstel BO-MIRT 2016).	0%	100%	2019
7	Juiste en tijdige binnen de daarvoor geldende wettelijke termijnen afdoening van door de waterschappen ingediende dijkverbeteringsplannen.	100%	100%	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

In 2018 verbreedde de minister van Infrastructuur en Waterstaat de benadering van de hoogwaterveiligheid met rijksopgaven als scheepvaart en waterkwaliteit. Dit werkt door in de processen, de producten en de organisatie zoals die liepen en waren ingericht om te komen tot een rijks(structuur)visie op de hoogwaterveiligheid. Dit maakt dat de lopende processen hierop moesten worden aangepast met als gevolg dat ook de doorlooptijden langer werden.

In 2018 nam GS voor deze coalitieperiode een standpunt in over haar rol in en bijdrage aan de hoogwaterveiligheid. Deze spelregels en randvoorwaarden zijn bepalend voor onze inzet –ambtelijk en bestuurlijk- bij het werken aan de genoemde prestatie-indicatoren.

Ook in 2018 stelde GS de norm voor de Limburgse dijkringen zoals die is opgenomen in de bijlagen bij de Waterwet 2017 ter discussie. De evaluatie die hier uit voortvloeit zal bepalend zijn voor ons toekomstig handelen in het kader van de hoogwaterveiligheid. Daarnaast blijven de kaders van het GS-besluit van 15 mei 2018 van kracht.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,70 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3e W-vraag).

Product	3.5.2. Ooijen-Wanssum
Portefeuillehouder	Mackus

De verruiming van de 'Oude Maasarm', gecombineerd met en verbonden aan andere ruimtelijke ingrepen, biedt het meeste perspectief voor de veiligheid, vitaliteit én leefbaarheid van het gebied rondom Ooijen-Wanssum en tot ver stroomopwaarts (realiseren hoogwaterveiligheid 1:250). De verruiming is de reactie op de gebeurtenissen in 1993 en in 1995, toen de zogenaamde 'Oude Maasarm' tussen Ooijen en Wanssum volstroomde en voor veel wateroverlast zorgde. Door de ruimtelijke ingrepen in onderlinge verbinding integraal aan te pakken, zal de realisatie naar verwachting sneller, goedkoper en beter verlopen. Hierdoor wordt een belangrijk rivierkundig knelpunt opgelost en ontstaat weer ruimte voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen.

De Provincie voert regie (d.w.z. dat zij namens de stuurgroep Ooijen-Wanssum verantwoordelijk is voor het inrichten van een projectorganisatie en de realisatie) op een integrale aanpak bij de hoogwateropgave in relatie tot natuur en ruimtelijk-economische ontwikkelingen en met draagvlak in de omgeving. In de plannen is ook opgenomen het realiseren van een rondweg vanwege de omlegging van de Provinciale weg N270 om de kern Wanssum. Daarnaast wordt in het gebied 370 ha. nieuwe natuur gerealiseerd. De MIRT-Bestuursovereenkomst Realisatie Gebiedsontwikkeling Ooijen Wanssum (GOW) werd op 12 oktober 2016 ondertekend door de Minister en regionale bestuurders.

Het taakstellend budget werd door Provinciale Staten in de vergadering van 16 december 2016 beschikbaar gesteld.

In de PS-vergadering van 15 december 2017 is een herziening van het Provinciaal Inpassings Plan (PIP) vastgesteld. In deze herziening zijn ontwerpoptimalisaties vanuit de opdrachtnemer doorgevoerd en aanvullende wensen vanuit Provincie en omgeving meegenomen. Door de uitspraak van de Raad van State van 6 juni 2018 is deze PIP herziening onherroepelijk (met uitzondering van één kleine partiële vernietiging, welke alsnog planologisch zal worden gerepareerd).

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma. Maar ook aan criteria 1 en 2 van programma 3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas.

Beoogde resultaten	
1.	Provincie heeft de belangen van inwoners en bedrijven in Maasdal behartigd, als partner bij de bestuursovereenkomst Waterveiligheid Maas. Rol Provincie: <i>partner, opdrachtgever</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Alle in 2019 voorgenomen voorbereidings- en uitvoeringswerkzaamheden zijn gerealiseerd.	0	1	2019
2	De gerealiseerde onderdelen van de Gebiedsontwikkeling zijn overgedragen aan beheerder(s).	0	1	2021/ 2022

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Door middel van Systeemgerichte Contractbeheersing wordt erop toegezien, dat de opdrachtnemer de werkzaamheden conform contract uitvoert;
2. De Gebiedsontwikkeling is vóór 1 januari 2021 gerealiseerd; de ingerichte natuurgebieden en de gerealiseerde infrastructurele werken worden alsdan in beheer overgedragen aan de desbetreffende beheerders.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 40,25 mln. De te activeren kosten in 2019 bedragen € 21,60 mln. (zie tabellen en toelichtingen bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

€ x 1.000					
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas <i>Exploitatie</i>	Begroting ná wijz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
3.5.1. Programma Maasvallei	2.292	1.700	3.000	0	0
3.5.2. Ooijen-Wanssum	49.550	40.250	29.500	0	0
<i>Personele lasten</i>	1.125	1.003	996	1.001	1.007
<i>Kapitaallasten</i>	0	0	0	0	0
Totaal lasten	52.968	42.953	33.496	1.001	1.007
Baten					
3.5.2. Ooijen-Wanssum	53.107	42.861	38.261	10.173	0
Totaal baten	53.194	42.861	38.261	10.173	0
Totaal saldo van baten en lasten	226	-92	4.765	9.172	-1.007
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Reserve DU-uitkering Gebiedsontw.Ooijen-Wanssum	36.462	30.461	30.461	10.173	0
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve DU-uitkering Gebiedsontw.Ooijen-Wanssum	32.050	27.850	21.700	0	0
Reserve Waterveiligheid Maas	1.355	0	3.000	0	0
	33.405	27.850	24.700	0	0
Saldo mutatie reserves	-3.057	-2.611	-5.761	-10.173	0
Resultaat	-2.831	-2.703	-996	-1.001	-1.007

Financiële toelichting

3.5.1. Het budget in 2019 bedraagt € 1,70 mln. en bestaat uit 2 onderdelen. Voor het jaar 2019 is € 0,4 mln. opgenomen voor de onderzoekskosten programma Maasvallei. Dekking vindt plaats uit de intensiveringsmiddelen coalitieakkoord onvoorzien. Tot slot wordt in 2019 gestart met de uitvoering van de MIRT-verkenning Lob van Gennep met als trekker Provincie Limburg. Diverse overheidspartijen nemen deel. De financiële bijdrage van de Provincie Limburg bedraagt € 1,3 mln. Dekking vindt plaats uit de reserve Waterveiligheid Maas (€ 0,5 mln.), de Ontwikkelopgave Natuur (€ 0,5 mln.) en Intensivering onvoorzien 2016-2019 (€ 0,3 mln.).

Het project koploper Oeffelt is eveneens een MIRT-verkenning, wordt uitgevoerd in 2020 en maakt onderdeel uit van het Regionaal Voorstel Maas 2016 (1e tranche). Trekker is Provincie Noord-Brabant. Samenwerking met betrokken gemeenten, overheden en waterschappen is aan de orde. De Provincie Limburg biedt zicht op financiering tot een (maximum) bedrag van € 3 mln. Dekking vindt plaats uit de reserve Hoogwaterveiligheid Maas.

3.5.2. Voor het project Ooijen-Wanssum worden investeringen gedaan die uiteindelijk leiden tot activa met maatschappelijk nut. In navolging van de Jaarstukken 2017 wordt als gevolg van de notitie Materiële Vaste Activa (december 2017) een deel van de investeringen rechtstreeks in de provinciale exploitatierekening verantwoord. Deze administratieve opsplitsing betreft dat gedeelte van het project dat niet voldoet aan de activeringscriteria uit bovenstaande notitie van de Commissie BBV. Deze exploitatielasten worden eveneens gedekt uit de reserve DU-Ooijen-Wanssum.

In het jaar 2018 wordt een totaal aan netto gemeentelijke bijdragen ontvangen van circa € 10 mln., welk bedrag overeenkomt met de in de Bestuursovereenkomst gemaakte afspraken. Samen met de in 2018 verwachte bijdrage van het Rijk ad € 35,6 mln. en overige bijdrages ad € 7,5 mln. is dit de in 2018 gepresenteerde bate ad € 53,1 mln. Begroot voor 2019 en 2020 is een bijdrage van het Rijk en derden ad respectievelijk € 42,9 mln. en € 38,3 mln.

€ x 1.000

3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas <i>Exploitatie</i>	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
3.5.2. Ooijen-Wanssum	21.600	10.050	1.800	0
Totaal lasten	21.600	10.050	1.800	0
Baten				
3.5.2. Ooijen-Wanssum	0	0	5.700	0
Totaal baten	0	0	5.700	0

Toelichting investeringen/financiering

3.5.2. Project Ooijen-Wanssum, conform PS-besluit 6 november 2015. De bijdragen van derden bedragen in totaal € 153,76 mln. Deze worden slechts voor € 11,6 mln. verantwoord op het project zelf (waarvan € 5,7 mln. in 2021), omdat de bijdrage van het Rijk via decentralisatie-uitkeringen in de exploitatie worden verantwoord. Deze bijdragen worden gestort in de reserve DU-Ooijen Wanssum en dienen als dekkingsbron voor de afschrijvingen/ afwaarderingen/ exploitatie-uitgaven op dit project.

3.6. Water

Voor onze inzet met betrekking tot het programma onderdeel 3.6. Water is het vastgestelde Provinciale Waterplan (PS 11 december 2015) leidend. Het provinciale waterplan Limburg 2016-2021 'samen werken aan water' richt zich via vier sporen op het op orde brengen van het watersysteem in Limburg. Het eerste spoor: 'Een veilige en aantrekkelijke Maasvallei' is in paragraaf 3.5 van deze programmabegroting uitgewerkt. De overige drie sporen: 'Een veerkrachtig en klimaatbestendig watersysteem', 'Behoud en herstel van de natte natuur en verbetering waterkwaliteit' en 'Duurzame drinkwaterwinning en grondwaterbeheer' worden in dit programma van de begroting behandeld.

De programmalijn Water van deze programmabegroting gaat over het op orde brengen van het Limburgse watersysteem. Via investeringen in het watersysteem (de beken en het grondwater) wordt o.a. het productievermogen in de landbouw vergroot. Ook wordt wateroverlast voorkomen in stedelijk en landelijk gebied, inclusief industriegebied. Er is voldoende en schoon water voor drinkwater, industrie en leefomgeving. Water- en natuurkwaliteit worden verbeterd. Hiermee wordt tevens geïnvesteerd in de regionale economie, landschap, toerisme en recreatie, stedelijke leefbaarheid en de regionale werkgelegenheid.

De scenario's en regionale watersysteemtoetsen van het landelijke Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI) laten zien dat we steeds vaker te maken krijgen met extreem weer, resulterend in watertekorten, hittestress en wateroverlast, normoverschrijdingen (waterhoeveelheden en waterkwaliteit) en nadelige gevolgen voor met water samenhangende functies. De Limburgse zandgronden zijn extra gevoelig voor aanhoudende droogtes met o.a. watertekorten en productiedaling in de landbouw en verlies van natuurwaarden als gevolg. Het Zuid-Limburgse heuvelland is extra gevoelig voor erosie en wateroverlast bij hevige regenval.

In het rapport Grondwaterkwaliteit Nederland 2015-2016 Kader Richtlijn Water (KRW) is geconcludeerd dat de grondwaterkwaliteit, ondanks het gevoerde beleid voor nitraat, fosfaat en bestrijdingsmiddelen niet op orde is. Verder zijn farmaceutica en zgn. opkomende stoffen in grondwater voor het eerst gemonitord en aangetroffen. Door middel van de Delta-aanpak waterkwaliteit wordt door rijk en regio gezamenlijk een nieuwe aanpak op onder andere deze knelpunten ontwikkeld. De resultaten daarvan worden verankerd in de nationale en regionale waterplannen voor de periode 2022-2027.

De beschikbaarheid van voldoende en schoon drinkwater wordt steeds belangrijker. Bescherming van drinkwaterbronnen en de grondwaterlichamen vormen onderdeel van de uitvoering van het waterplan. Voor de industriële winningen voor menselijke consumptie wordt gekeken of en hoe deze beschermd moeten worden.

Een efficiënte waterketen is van belang voor Limburg. Door verbetering van de samenwerking in de waterketen kunnen de kosten van riolering, zuivering en drinkwaterbereiding omlaag.

Veranderingen in het klimaat vragen aandacht waar het gaat om de wateropgave. Daarbij gaat het om toenemende hoeveelheden water, perioden van droogte, en de klimaatbestendigheid van ons watersysteem. Beleid, middelen en maatregelen zijn tot op heden vastgelegd in het provinciale Waterplan Limburg 2016-2021. Beekherstel en de aanleg van klimaatbuffers (Kempenbroek, Weerterbos, Sitterd Waterproof en Heerlen) zijn passende maatregelen die via stimuleringsregelingen

en lopende uitvoeringscontracten met Waterschap Limburg en terreinbeherende organisaties worden gerealiseerd. Overigens hebben Provinciale Staten onlangs opdracht gegeven tot het herprioriteren van doelen en middelen van het Provinciaal Waterplan (motie 2397 Geraats c.s.) om de benodigde maatregelen voor klimaatbestendigheid te financieren. Er is ook opdracht gegeven om een provinciale 'stresstest' uit te voeren. De uitkomsten hiervan worden eind 2018 verwacht en vormen input voor de risicodialoog om te komen tot een klimaatadaptatieprogramma.

Wat willen we bereiken?

We willen zorgdragen voor een meer klimaatbestendig watersysteem om situaties met regionale wateroverlast, en watertekorten zoveel mogelijk te beperken. Dit is conform het Bestuursakkoord Deltaplan Hoge Zandgronden Zuid-Nederland (DHZ) en het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). Wij willen de waterkwaliteit van onze beken en het grondwater verbeteren om normoverschrijdingen terug te dringen, om het ecologisch functioneren te verbeteren en om schoon en voldoende water voor landbouw, industrie, drinkwater en natuur te garanderen, waarmee we voldoen aan de vereisten van de Europese-Kaderrichtlijn Water (KRW).

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Het watersysteem in Limburg is op orde en klimaatbestendig: de gestelde normen ten aanzien van wateroverlast, waterkwaliteit en ecologische kwaliteit en de ambities ten aanzien van watertekort, droogte en hittestress zijn gerealiseerd.

Criterium 2: In Limburg is voorzien in voldoende (grond)waterreserves voor een duurzame drinkwatervoorziening en voor andere waterafhankelijke functies.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.6.1. Water
Portefeuillehouder	Mackus

Het Provinciaal Waterplan Limburg 2016-2021 is op 12 december 2015 door Provinciale Staten vastgesteld. Het opstellen van een provinciaal waterbeleidsplan is een wettelijke taak binnen de nationale en Europese kaders.

Het waterplan geeft aan welke integrale doelen er op het gebied van water i.r.t. de diverse waterafhankelijke functies worden gerealiseerd en door wie. Daarnaast geeft het aan welke onderzoeken en welke beleidsontwikkeling de Provincie de komende jaren zal uitvoeren i.s.m. betrokken actoren.

We realiseren de wateropgave door het regionaal watersysteem op orde te brengen teneinde wateroverlast en watertekort/droogte tegen te gaan, de waterkwaliteit te verbeteren en de drinkwaterwinning te beschermen. Doel is om per 2021 de maatregelen uit het vigerend waterplan gerealiseerd te hebben, het waterbeleid tussentijds te evalueren en te herijken, teneinde in combinatie met maatregelen te treffen in de periode 2022-2027 het watersysteem op orde te hebben eind 2027. Ten behoeve van het verkrijgen van inzicht in de realisatie van deze doelstellingen en om een vinger aan de pols te hebben, voeren wij monitoring uit. Daarmee geven we invulling aan de wettelijke eisen vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water, de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's, het nationale Deltaplan Zoetwater en de beschermde natte natuur in het kader van het Optimale Grond en Oppervlakte water Regime (OGOR) en Natura 2000.

Samen met het Waterschap Limburg, de Limburgse gemeenten en maatschappelijke partijen zoals de Limburgse Land en Tuinbouw Bond (LLTB), terreinbeherende organisaties en de Limburgse werkgevers vereniging werken we aan de opdrachten uit het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie, waar de gevolgen van klimaatverandering in beeld wordt gebracht via stresstesten en risicodialogen.

Uitvoering van de maatregelen vindt plaats door derden. Hiervoor zijn partnercontracten afgesloten met het Waterschap Limburg en terreinbeherende organisaties. Via subsidieregelingen (Nieuwkomersregeling Deltaprogramma Hoge Zandgronden (DHZ)) en regelingen in het kader van POP-3 thema water) realiseren gemeenten, landbouwers en andere partijen doelen uit het waterplan.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma. Maar ook aan criterium 4 van programma 2.4. Stedelijke ontwikkeling, aan criteria 1, 2 en 3 van programma 3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas en criteria 2, 3 en 4 van programma 3.8. Plattelandsontwikkeling.

Beoogde resultaten

1. Deltaplan Hoge Zandgronden
De vier gebiedspilots zijn afgerond. Op basis van de ervaringen uit de pilots zijn wij in 2018 gestart met de ontwikkeling van nieuw beleid voor fase 2 van het deltaplan. Dit beleid is gereed in 2020. Fase 2 gaat van start in 2022.
Rol Provincie: *partner, subsidiënt, bevoegd gezag, motivator, aanjager*
2. Waterbeschikbaarheid (Deltaprogramma Zoetwater)
De dialoog over de regionale waterbeschikbaarheid met stakeholders is opgestart in 2016. In 2018 zijn voor 2 gebieden nadere onderzoeken naar de waterbeschikbaarheid uitgevoerd middels een interactief proces

Beoogde resultaten

met de gebruikers. De resultaten hiervan worden geëvalueerd en meegenomen in de evaluatie in 2019. Op basis hiervan zal beleid voor waterbeschikbaarheid worden ontwikkeld voor het Waterprogramma 2021-2026.

Rol Provincie: *bevoegd gezag*

3. Actualisatie regionale normering wateroverlast Zuid-Limburg

In 2016 is gestart met de eerste stap in het proces waarbij onderzocht wordt welke maatregelen technisch mogelijk zijn om te komen tot een beschermingsniveau in stedelijk gebied van Zuid-Limburg van 1/100ste. Op basis van de nieuwe klimaatscenario's is gebleken dat de opgave vele malen groter is dan oorspronkelijk gedacht. Als vervolgstap worden door het Waterschap Limburg gebiedsprocessen opgestart, waarin deze technisch mogelijke maatregelen worden getoetst op betaalbaarheid (kosten-batenanalyse) en op inpasbaarheid (m.n. landschap). Het lopende proces zal moeten leiden tot een maatschappelijk gedragen maatregelprogramma per deelstroomgebied voor de aanpak van regionale wateroverlast in Zuid-Limburg. In 2018 zijn de pilots Meerssen en Oirsbeek gestart. De pilots maken inzichtelijk welke normering op welke termijn haalbaar is. Daar waar aanpassing van de thans geldende normering of realisatietermijn nodig is zal dit ter besluitvorming aan Provinciale Staten worden voorgelegd (naar verwachting 2019).

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner*

4. Uitvoeren maatregelen regionaal watersysteem

In 2016 is een partnercontract (meerjarenovereenkomst) voor de periode 2016-2021 met het Waterschap Limburg gesloten inzake de uitvoering van maatregelen op gebied van wateroverlast, watertekort/droogte en ecologie door beek(dal)herstel in de gehele provincie. In 2018 hebben we samen met het Waterschap Limburg gekeken naar de mogelijkheden van herprioritering van de middelen. In 2019 geven we hier een vervolg aan. In 2017 is de Nieuwkomersregeling in het kader van het Deltaplan Hoge Zandgronden via een subsidieregeling met een openstelling in twee tranches afgerond, waarbij negen partijen (zeven gemeenten en vijf organisaties) integrale maatregelen voor de aanpak van wateroverlast en watertekort gaan uitvoeren. De doorlooptijden van de projecten variëren van 2019 tot 2022. Eveneens in 2017 zijn de lopende partnercontracten van de voormalige waterschappen WPM en WRO geactualiseerd en verlengd tot einde 2019. Daarnaast is eind 2016 een POP-3 (Plattelands Ontwikkelings Programma 3; Europese subsidieregeling) regeling niet-productieve investeringen water opengesteld, waarop uitvoerende partijen een beroep hebben gedaan om integrale maatregelen te nemen om de waterkwaliteit en de klimaatbestendigheid van het Limburgs watersysteem te verbeteren. In 2017 is een POP-3 regeling innovatieve maatregelen water opengesteld teneinde agrariërs te stimuleren tot het treffen van zuinige mest- en bestrijdingsmiddelen toedieningstechnieken, waarmee de grondwaterkwaliteit wordt verbeterd. Voor het op orde brengen van het regionaal watersysteem (verdrogingsbestrijding en verbetering waterkwaliteit) van de prioritaire natte natuurgebieden ('Natte natuurparels'), hebben we in 2017 een Plan van Aanpak vastgesteld. Voor de prioritaire gebieden in Natura 2000 (22 gebieden) zal de uitvoering hiervan in de periode tot en met 2021 in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) plaatsvinden. Voor de overige Natte natuurparels vindt de uitvoering plaats in het kader van het Deltaprogramma Hoge Zandgronden. In 2018 zijn partnercontracten met de terreinbeherende organisaties gesloten over de realisatie van deze overige natte natuurparels. De realisatie vindt plaats tussen 2018 en 2021.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner, subsidiënt*

5. Drinkwatervoorziening en grondwaterbeheer

In 2016 zijn we gestart met een evaluatie van het grondwaterbeheer en is een regeling Subsidieverordening Inrichting Landelijk Gebied (SILG) opengesteld om nieuwe projecten, via zogenaamde Waardenetwerken, gericht op verbetering van de grondwaterkwaliteit te financieren. In 2018 zijn nieuwe projecten opgestart via een derde tranche Waardenetwerken en is een nieuwe regeling onder POP3 innovatieve maatregelen water opengesteld ter verbetering van de grondwaterkwaliteit. Via het Interreg project Leven(de) Bodem wordt samengewerkt met de Provincies Noord-Brabant, Zeeland en Belgisch Limburg. Dit moet resulteren in 1 grensoverschrijdend waardenetwerk. In het project Slim bemesten worden equivalente maatregelen

Beoogde resultaten

uitgetest. Voor de industriële winningen voor menselijke consumptie worden de bestaande feitendossiers geactualiseerd. Aan de langdurige zekerstelling van de drinkwatervoorziening wordt in 2019 invulling gegeven door het opstellen en bestuurlijk accorderen van Uitvoeringsprogramma's op basis van de gebiedsdossiers. In de Uitvoeringsprogramma's zijn de maatregelen opgenomen die de stakeholders (gemeenten, Waterschap Limburg, Waterleiding maatschappij Limburg) uitvoeren ter verbetering van de bescherming van de drinkwatervoorziening. Daarnaast gaan we, in overeenstemming met de opdracht in de Structuurvisie Ondergrond, na op welke wijze de drinkwatervoorziening op de lange termijn (2040 – 2050) kan worden zeker gesteld.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, subsidiënt, partner*

6. Voortgang en ontwikkeling Provinciaal Waterbeleid

In 2018 hebben wij een evaluatie van het Nieuw Limburgs Peil (NLP) het grond - en oppervlaktewater uitgevoerd als opmaat naar een nieuwe Integrale Limburgse wateraanpak (ILW), hierin nemen we ook het beregeningsbeleid mee. Provinciale Staten worden hierover in 2019 geïnformeerd. In 2019 voeren wij een tussentijdse evaluatie van het Provinciaal Waterplan 2016-2021 uit. Ten behoeve van monitoring en rapportage inzake doelbereik op het gebied van (grond)waterkwaliteit en -kwantiteit hebben en houden wij meetnetten operationeel.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner*

7. Versterken grensoverschrijdende samenwerking waterbeheer.

Wij nemen deel aan de reguliere grenswateroverleggen met Duitsland, Vlaanderen en Wallonië, en realiseren een grensoverschrijdend integraal waterproject. In 2018 zijn wij gestart met het internationale project LIVES (litter free rivers and streams) dit project loopt tot 2021. Tevens en hebben wij het project Aquabonum ingediend waarmee we ongezuiverde lozingen willen tegengaan en ecologie van de wateren willen verbeteren.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner, subsidiënt*

8. Versterken van de waterketen

Wij nemen deel aan de overleggen rond de samenwerking in de waterketen. Vanuit een verbindende en faciliterende rol kan de Provincie zich actief inzetten om de spelers in de waterketen te bewegen tot samenwerking en tot optimalisatie en efficiencywinst op Limburgse schaal. In 2019 zal duidelijk zijn welke gemeenten verder gaan in de samenwerking rond de waterketen.

Rol provincie: *partner, subsidiënt*

9. Monitoring

Ten behoeve van monitoring en rapportage inzake doelbereik grondwater op het gebied van (grond)waterkwaliteit en -kwantiteit en ten behoeve van de opgave voor de natte natuurepels en de natura2000 gebieden hebben wij verschillende meetnetten operationeel. Om de effecten van stijgend mijnwater te kunnen monitoren, wordt het bestaande meetnet uitgebreid.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 4	Aantal in ontwikkeling zijnde klimaatbuffers. *	4	7	2021
4	Aantal gerealiseerde kilometers beekherstel.	126	171	2021
4, 1	Aantal gebieden met gerealiseerde hydrologische maatregelen herstel natte natuur.	3	48	2021
3, 4	Aantal gerealiseerde vergrote waterbuffers heuvelland m.b.t. huidige knelpunten. **	18	30	2018
5	Aantal opgeloste knelpunten normering wateroverlast (1:100). ***	0	39	2021

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
5	Aantal uitgevoerde projecten verbetering grondwaterkwaliteit.	8	24	2021
9	Meetnetten voor grondwaterkwaliteit en -kwantiteit zijn operationeel en data zijn beschikbaar. ****	6	6	2019
7	Gerealiseerd grensoverschrijdend regionaal waterproject.	4	4	2021

Toelichting prestatie-indicatoren

De prestatie-indicatoren zijn streefwaarden o.g.v. ambities in het Provinciaal Waterplan Limburg 2016-2021, Waterbeheersplan 2016-2021 van het waterschap en (voor indicatoren 1-5) opgenomen als inspanningsverplichting in de meerjaren uitvoeringsovereenkomst Provinciewaterschappen 2016-2021 (partnercontract waterschappen). Onderstaand een aantal specifieke opmerkingen bij de indicatoren:

* (Klimaatbuffers)

Momenteel worden in de volgende gebieden en projecten klimaatbuffers gerealiseerd: Kempenbroek, Weerterbos, Sitterd Waterproof en Heerlen (Nieuwkomersregeling in het kader van het Deltaplan Hoge Zandgronden)

** (Waterbuffers)

Einde 2018 zullen de meeste waterbuffers in het heuvelland zijn vergroot. Daarmee is dan de doelstelling voor het landelijk gebied behaald. De resterende buffers zijn buffers in het stedelijk gebied of gecombineerde buffers. Via het uitvoeren van de stresstesten wordt gekeken of voor deze buffers vergroting nodig is.

*** (Normering wateroverlast)

Het aantal opgeloste knelpunten normering wateroverlast zal ook in 2019 waarschijnlijk op nul blijven staan. Zoals ook in de tekst hierboven en in de jaarrekening al aangegeven heeft de klimaatverandering en de daardoor grotere opgave voor met name wateroverlast in het Heuvelland er toe geleid dat het Waterschap Limburg voor een andere aanpak kiest, waarbij deze aanpak eerst wordt verkend in de pilots Meerssen en Oirsbeek. Deze aanpak is gebiedsspecifiek en kan (per gebied) tot een andere normering leiden. Provinciale Staten worden hierover in 2019 geïnformeerd.

**** (meetnetten)

De Provincie meet zowel grondwaterkwaliteit als grondwaterkwantiteit structureel met behulp van verschillende meetnetten. Kwalitatieve metingen vinden plaats in het provinciaal- en kaderrichtlijn water, grondwaterkwaliteitsmeetnet en het bodemvochtmeetnet Nitraat-Mergelland. Kwantitatieve metingen vinden plaats in het primair meetnet en het secundair meetnet (grondwaterstanden in verband met bedrijfsmatige onttrekkingen). In het OGOR-meetnet (Optimaal Grond- en Oppervlaktewaterregime) en het mijnwatermeetnet vinden zowel kwalitatieve als kwantitatieve metingen plaats.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.6. Water Exploitatie	Begroting ná wijz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
3.6.1. Water	9.510	7.210	7.384	7.418	1.285
<i>Personele lasten</i>	1.308	1.431	1.420	1.428	1.436
<i>Kapitaallasten</i>	50	26	22	17	2
Totaal lasten	10.868	8.666	8.825	8.863	2.723
Baten					
3.6.1. Water	3.399	4.162	4.160	4.182	1.025
Totaal baten	3.399	4.162	4.160	4.182	1.025
Totaal saldo van baten en lasten	-7.469	-4.505	-4.665	-4.681	-1.698
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve Grondwaterbeheer	491	52	0	0	0
Reserve DU-uitkering PAS	875	875	0	0	0
Reserve DU Zoetwatermaatregelen	1.243	0	0	0	0
	2.609	927	0	0	0
Saldo mutatie reserves	2.609	927	0	0	0
Resultaat	-4.861	-3.577	-4.665	-4.681	-1.698

Financiële toelichting

3.6.1. Het budget voor 2019 bedraagt € 7,21 mln. Deze middelen worden grotendeels ingezet ter financiering van de in 2016 afgegeven meerjarige subsidiebeschikking aan het Waterschap Limburg, de nieuwkomersregeling en de natte natuurparels voor in totaal € 7,68 mln. ter realisatie van DHZ en POP3 gerelateerde werkzaamheden. Voor onderzoeken naar grondwaterkwaliteit, oppervlaktewater, monitoring en onderzoek is een bedrag gereserveerd van € 0,70 mln. De overige € 0,07 mln. hebben betrekking op het Interreg LIVES EMR project, daarnaast vindt een negatieve uitgave plaats uit de ontwikkelopgave natuur ter dekking van POP3 en DHZ van € 1,25 mln.

Het verschil met de begroting 2018 van € 2,22 mln. wordt onder andere verklaard, doordat er vanuit 2017 een bedrag van € 3,01 mln. is overgeboekt naar 2018 en de raming POP3 water in 2019 € 0,80 mln. lager is dan in 2018.

De baten van € 4,16 mln. hebben betrekking op de inkomsten van het rijk voor zoetwatermaatregelen voor € 3,16 mln., de opbrengsten van de grondwaterheffing € 0,96 mln. en de cofinancieringsgelden vanuit Europa van het Interreg project LIVES EMR € 0,04 mln.

De reserve Grondwaterbeheer wordt ingezet voor € 0,05 mln. ter dekking van onderzoekskosten, de reserve PAS wordt ingezet voor € 0,88 mln. ter dekking van de cofinanciering van DHZ en POP3 water (PS besluit 12 december 2015).

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Financiering	Verbonden partijen
Grondwaterheffing	Lening aan Waterleiding Maatschappij Limburg	N.V. WML

De in de tabel opgenomen verbonden partij draagt bij aan de doelen van programma 3.6. Water. WML beheert het leidingennetwerk en de drinkwatervoorziening in Limburg. Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

3.7. Energie, duurzaamheid en milieu

Dit programma zet in op een samenhangende aanpak van asbestsanering, energiebesparing en opwekking van duurzame energie. Ook de problematiek van de mijn(water)schade valt hieronder. Bovendien is er aandacht voor milieubeleid, uitvoering van milieutaken, vergunningverlening en handhaving.

CO₂-reductie is een van de grote maatschappelijke en politieke opgaven van de komende jaren. Het Kabinet wil met het landelijk klimaatakkoord 49% CO₂-reductie realiseren t.o.v. 1990. Provincie Limburg committeert zich aan het leveren van een bijdrage aan de nationale doelstelling. De dynamiek in de klimaat- en energiewereld leidt tot nieuwe urgenties, ambities en afspraken. Limburg beseft dat de omvang van de opgave groot is, en alleen maar groter wordt. Het is noodzakelijk om een versnelling in de energietransitie te realiseren.

De provincie zet volop in om de eigenaren van asbestdaken te faciliteren om de sanering van deze daken zoveel mogelijk te stimuleren. Wij doen dit, omdat wij staan voor een gezonde en veilige leefomgeving voor de burgers in onze provincie. Dit is mede, omdat het Rijk in 2015 heeft aangekondigd om vanaf 2024 te komen tot een verbod op de aan de lucht blootgestelde asbestdaken in Nederland.

Wat willen we bereiken?

Limburg wil haar verantwoordelijkheid nemen in de energietransitie. Wij willen een maatschappelijke beweging op gang brengen en met maatschappelijke partners hierop doorpakken.

Wij willen dat het Rijk de financiële aansprakelijkheid aanvaardt voor volledige compensatie van alle vormen van mijn(water)schade in Limburg en voor het treffen van noodzakelijke maatregelen.

Wij streven naar een versnelling van de sanering van asbestdaken. Onze aanpak is gericht op bewustwording, activering en ondersteuning van asbestdakeigenaren en op partijen die eigenaren activeren en ontzorgen. Daarnaast spreken wij het Rijk aan op haar verantwoordelijkheid in deze.

Wij streven naar een goede milieukwaliteit, waarbij de gezondheid en veiligheid van de mens en natuur gewaarborgd zijn en hoge kosten ten gevolge van eventuele (milieu)calamiteiten worden voorkomen.

Wij zetten daarbij in op een efficiënte en professionele uitvoering van onze wettelijke taken in de fysieke leefomgeving.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: De Limburger is zich bewust van de gevaren van asbest en van de noodzaak voor de energietransitie.

Criterium 2: De energielasten van Limburgse huishoudens zijn beheersbaar en zo mogelijk gedaald, en gezondheidsrisico's met betrekking tot asbest zijn uitgebannen.

Criterium 3: De werkgelegenheid in de Limburgse sanerings- (incl. transport, opslag en verwerking) en installatiebranche (in het bijzonder ook voor laagopgeleiden) is fors toegenomen.

Criterium 4: Limburg is koploper in Nederland op het gebied van kennisontwikkeling over asbest, energie en duurzaamheid.

Criterium 5: Onacceptabele milieurisico's voor de Limburgers en hun omgeving (natuur) zijn vermeden.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.7.1. Asbest en energie
Portefeuillehouder	Geurts/ Mackus

CO2-reductie is een van de grote maatschappelijke en politieke opgaven van de komende jaren. Het Kabinet wil met het landelijk klimaatakkoord 49% CO2-reductie realiseren t.o.v. 1990. Provincie Limburg committeert zich aan het leveren van een bijdrage aan de nationale doelstelling.

Energie

Met het in september 2018 aangeboden beleidskader Energiebeleid in transitie - Opmaat naar LEKTA - Alliantie, Agenda en Aanpak - Provinciale beleidsaccenten 2018-2019 bereiden wij ons voor op de beweging naar een CO2 neutrale samenleving. Daarnaast maken we een begin via de uitvoering van het Limburgs aanbod aan het kabinet. Daarmee zetten we ook in op duurzaamheid van de gebouwde omgeving (o.a. via convenanten met de 8 grootste woningcorporaties en met netbeheerder Enexis) en op onze ambitie om met Chemelot voorop te lopen in verduurzaming.

Met LEKTA willen we bouwen aan een innovatienetwerk; een alliantie die vooruit wil, en vooral bezig is met nieuwe technologische ontwikkelingen, kansen en combinaties richting 2030 en verder. Tenslotte maken we werk van de Regionale Energiestrategieën. Samen met onze partners gaan we een ambitie en strategie bepalen, die zal uitmonden in concrete afspraken over inspanningen en verplichtingen. Deze afspraken en verplichtingen zullen wij vastleggen in Regionale Energietransitie Convenanten. Wij zullen als Provincie daarbij partijen waar nodig faciliteren en ondersteunen in de uitvoering.

Asbest

We richten ons op het stimuleren van de collectieve aanpak asbestdaken, waarbij eigenaren maximaal worden ontzorgd in het gehele realisatieproces van sanering van het asbestdak tot het plaatsen van het nieuwe dak. Dit zowel bij grootschalige dakoppervlakten bij (met name agrarische) bedrijven, als voor grote aantallen kleine schuurtjes met een asbestdak in woonbuurten.

Dit product draagt bij aan criterium 1 tot en met 5 van dit programma.

Beoogde resultaten
1. Realiseren van de opgave voor windenergie in Limburg (95,5 MW in 2020).
2. Vertalen van Klimaatakkoordafspraken naar Provinciale aanpak - LEKTA. Rol Provincie: <i>procesmanager, partner</i>
3. Handhaven uitzettingsvolume van het Limburgs Energie Fonds en DuurzaamTHUIS. Rol Provincie: <i>financier</i>
4. Toekomstbestendig houden van het financieringsinstrumentarium (o.a. LEF en DuurzaamTHUIS). Rol Provincie: <i>financier</i>
5. Uitvoeringsprogramma's gereed voor de 7 investeringsprojecten van investeringslijn 'verduurzaming van de gebouwde omgeving' (Limburgs bod). Rol Provincie: <i>procesmanager</i>
6. Deze afspraken en verplichtingen zullen wij vastleggen in Regionale Energietransitie Convenanten die moeten landen in (deel-) akkoorden met de betreffende gemeenten. Rol provincie: <i>procesmanager, partner</i>
7. Toename van het saneringsvolume asbest. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Opgesteld vermogen windenergie (MW).	13	95,5	2020
2	Regionale Energiestrategie voor Limburg gereed.	0	1	2019
2	Concept prestatieafspraken met gemeenten in kader van RES gereed (percentage gemeenten).	0	100	2019
3, 4	Uitzettingsvolume Limburgs Energiefonds (mln. €).	17	62	2019
3, 4	Uitzettingsvolume DuurzaamTHUIS (mln. €).	50	80	2019
5	Uitvoeringsprogramma's 'verduurzaming gebouwde omgeving'.	0	7	2019
7	Uitvoering van de beleidsbrief 'asbest'.	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

In het Aanvalsplan Asbest en Energie (PS 29 januari 2016) zijn meer indicatoren vermeld:

- oppervlakte gesaneerd asbestdak in m2;
- % duurzame opwekking t.o.v. het totaal;
- % energiebesparing t.o.v. 1990.

Inschattingen van het gesaneerd aantal m2 asbestdaken wordt gebaseerd op cijfers van de Rijkssubsidieregeling. In 2016 is met behulp van de Rijkssubsidie in Limburg 355.273 m2 asbest gesaneerd en in 2017 was dit 505.269 m2. Uit landelijke cijfers blijkt dat in beide jaren circa 50% van de asbestdaksaneringen plaatsvindt met behulp van de Rijkssubsidie. Wij streven naar een jaarlijkse groei (=versnelling).
Duurzame Energieopwekking: verwezen wordt naar bijlage 6 (Benchmark dashboard BBV).

% Energiebesparing t.o.v. 1990. Deze indicator is niet op provinciaal niveau beschikbaar. Daarom, en in lijn met de nationale doelen (Klimaatakkoord) stellen we voor de indicator voor emissie van broeikasgassen te hanteren. Zie hiervoor ook bijlage 6: Benchmark BBV.

De Provincie is slechts één van de spelers in het veld - de CO2 reductie of het aantal m2 gesaneerde asbest is voor een onbekend deel aan de provinciale inzet toe te schrijven. De afhankelijkheid van derden, maar ook de autonome acties van derden maken het kwantificeren van de doelmatigheid van provinciaal beleid op dit vlak lastig, zo niet onmogelijk. In dit kader wordt in algemene zin, conform de uitgangspunten van de begroting, in principe gekozen voor indicatoren, waarbij de relatie met de inzet van de provincie wel duidelijk is.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,12 mln. Daarnaast investeren wij € 7,5 mln. in LEF (zie tabellen en toelichtingen bij de 3^e W-vraag).

Product	3.7.2. Milieubeleid en Duurzaamheid
Portefeuillehouder	Geurts

De Provincie zoekt naar samenhang en co-creatie ten behoeve van duurzame ontwikkeling. De Provincie maakt daarin duurzame keuzes en schuift geen problemen vooruit naar toekomstige generaties of verplaatst deze naar elders. De Provincie zoekt naar een goede balans tussen mens, omgeving en economie. De Provincie acht een goede milieukwaliteit cruciaal voor een gezonde, veilige en schone leefomgeving. Om die keuzes te kunnen maken, stelt de Provincie milieubeleid op (waaronder ook kaderstelling en regievoering). Dit beleid omvat onder meer de milieuaspecten lucht, geluid, water (zie ook programma 3.6.) en externe veiligheid.

Dit product draagt bij aan criterium 4 en 5 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Inzicht in Europese en nationale ontwikkelingen (o.a. nieuwe omgevingswet) en gevolgen voor milieucorridorpartimenten in Limburg. Koers- en rolbepaling vindt plaats o.b.v. deze inzichten. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>
2.	Verkenning van de luchtkwaliteitstrends in Limburg en formuleren van een aanpak (incl. koers en rolbepaling) voor 2020 en verder. De programmatische aanpak van luchtkwaliteit in het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit is afgerond. In 2018 is onderzoek verricht naar de luchtkwaliteit rondom intensieve veeteeltbedrijven. Met het inwerking treden van de Omgevingswet komen nieuwe instrumenten ter beschikking om eisen aan de luchtkwaliteit in Limburg te stellen en knelpunten aan te pakken. Vooruitlopend hierop wordt verkend hoe de luchtkwaliteit zich ontwikkelt en welke aanpak past bij de bedoelde instrumenten uit de Omgevingswet. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
2	Verkenning luchtkwaliteitstrends en koersbepaling voor 2020 en verder.	0	1	2019

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,09 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.7.3. Uitvoering milieu
Portefeuillehouder	Geurts

De wettelijke normen voor milieukwaliteit zijn voor ons het minimum waaraan moet worden voldaan. 'Kwaliteitsbewust ontwikkelen' staat bij ons voorop (bijv. aanpakken en reguleren van emissies, voorkomen van bodem- en grondwaterverontreinigingen, saneren of beheren van spoedlocaties, voorkomen van zwerfvuil).

Gemeenten hebben een belangrijke rol en taak in de zorg voor een gezonde en veilige leefomgeving met voldoende milieukwaliteit, maar ook de Provincie draagt hier in belangrijke mate aan bij. Daarvoor zetten wij, zoals beschreven in het POL2014, in op:

- verbinden van partijen door samenwerking met partners en/of stimuleren van innovaties onder andere door participatie in kennisnetwerken voor luchtkwaliteit, geluidhinder, bodem en omgevingsveiligheid;
- een milieukwaliteit die voldoet aan normen door (a) een programmatische aanpak op het gebied van bodem- en grondwaterkwaliteit, en geluidhinder. Hiermee verminderen wij geluidhinder langs provinciale wegen en wordt een adequate uitvoering van het externe veiligheidsbeleid geborgd. Daarnaast wordt dit bereikt door (b) het uitvoeren van projecten, waardoor geluidsoverlast, luchtverontreiniging en trillinghinder vermindert, (c) de structurele monitoring van luchtmissies langs het opdrachtgeverschap richting de Regionale Uitvoerings Dienst (RUD) Zuid-Limburg (nader uitgewerkt in programmalijn 3.7.11. Coördinatie RUD), (d) milieukundige advisering voor beleid, grote projecten, vergunningverlening, toezicht en handhaving en ondersteunen en (e) het laten uitvoeren van milieueffectrapportages. Voor de programmatische aanpak omgevingsveiligheid wordt een evaluatie opgesteld;
- bevorderen van naleving van wet- en regelgeving voor de leefomgeving bevorderen door (a) adequate uitvoering van bevoegd gezag taken op het gebied van bodemkwaliteit en de Wet geluidhinder, (b) de monitoring van de grondwaterkwaliteit, (c) het toetsen van nazorgplannen stortplaatsen (d) het uitvoeren van stiltegebiedenbeleid met betrekking tot het verlenen van ontheffingen, een sluitende bebording en monitoring geluidbelasting en (e) het uitvoeren van metingen van luchtmissies en geluid bij bedrijven via het opdrachtgeverschap richting de RUD Zuid-Limburg (nader uitgewerkt in product 3.7.11. Coördinatie RUD). Natuurbeschermingswet, vergunningverlening en toezicht en handhaving dragen hier ook substantieel aan bij en zijn uitgewerkt in 3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten, 3.7.7. Handhaving bijzondere wetten, 3.7.9. Vergunningen WABO, 3.7.10. Handhaving WABO en 3.8.1. Natuur.

In 2019 bereidt de Provincie zich voor op de implementatie van de modernisering geluidinstrumentarium. Het nieuwe instrumentarium is uitgewerkt in de 'Samenwerking in de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid decentrale overheden' (SWUNG II) en vergt van de Provincie om langs alle provinciale wegen geluidproductieplafonds vast te stellen.

Het product draagt bij aan criterium 5.

Beoogde resultaten

1. Stimuleren innovatieve oplossingen, samenwerking met en verbinden van partijen.
Participeren in regionale en nationale kennisnetwerken voor luchtkwaliteit, geluidhinder, bodem en omgevingsveiligheid.
Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager, partner*
2. Verbeteren en minimaal voldoen aan de normen van milieuaspecten in de leefomgeving.
Organiseren, bijstellen en evalueren van lopende programma's, waaronder het actieplan omgevingslawaaai provinciale wegen 2019-2023. In het actieplan wordt beleid vastgelegd gericht op het beheersen en zo nodig verminderen van de geluidbelasting om zo een gezonde woon- en leefomgeving te bevorderen. Daarvoor is in het actieplan opgenomen waar in de planperiode geluidreducerend asfalt wordt aangebracht op het moment dat groot onderhoud aan of reconstructie van de weg plaatsvindt.
Het uitvoeren van het grondwaterprogramma (zie programmalijn 3.6.1.) en het bodemprogramma (zie programmalijn 3.7.4). Het uitvoeren van projecten ten behoeve van vermindering geluidsoverlast, luchtverontreiniging en trillingshinder. De structurele monitoring van emissies en immissies (belegd in de RUD, via programmalijn 3.7.11. Coördinatie RUD) en milieukundige advisering voor beleid, grote projecten, vergunningverlening, toezicht en handhaving en ondersteunen en laten uitvoeren van milieueffectrapportages. De informatie over de leefomgeving vanuit de uitvoering van de milieutaken is op orde.

Beoogde resultaten

Rol Provincie: *toetsers, ondersteuner, bevoegd gezag*

3. Naleving van wet- en regelgeving voor de leefomgeving bevorderen.

Uitvoering van wettelijke bodemtaken inclusief bodeminformatiesysteem, het opstellen van de periodieke grondstoffenmonitor, het verlenen van hogere waarden Wet geluidhinder, het beheer van de geluidzones Chemelot en VDL-Nedcar en de luchtkwaliteitskaart. Toetsen van nazorgplannen stortplaatsen. Uitvoering van stiltegebiedenbeleid met betrekking tot het verlenen van ontheffingen en een sluitende bebording en monitoring geluidbelasting. Vergunningverlening, toezicht en handhaving en metingen en monitoring van luchtemissies en geluid voor zover deze taken belegd zijn in de RUD's, zijn geprogrammeerd langs het VTH uitvoeringsprogramma 2019. Dit programma vormt de operationele kaders (incl. bestuurlijke ambitie) met betrekking tot de door de RUD's uit te voeren taken in opdracht van de Provincie.

Rol Provincie: *toetsers, bevoegd gezag*

4. Niet reguliere en eenmalige investeringen vanwege (nieuw) wet- en regelgeving

Het implementeren van de 'Samenwerking in de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid decentrale overheden' (SWUNG II), waaronder het verder inrichten voor een systeem van geluidproductieplafonds provinciale wegen.

Rol Provincie: *bevoegd gezag*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Participatie in Limburgse kennisnetwerken voor milieu.	3	3	2019
2	De jaarschijven van het actieplan geluidhinder provinciale wegen zijn gerealiseerd.	100%	100%	2019
3	Bij de uitvoering van wettelijke taken dragen wij zorg voor tijdige beschikkingen.	-*	85%	2019
4	Implementatie van SWUNG II ligt op koers.	50%	75%	2019
5	Vaststelling door GS van Uitvoeringsprogramma VTH 2019.	-	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

- De Provincie onderhoudt 3 kennisnetwerken op het gebied van milieu, namelijk 1 voor bodem(kwaliteit), 1 voor luchtkwaliteit & geluidhinder en 1 voor omgevingsveiligheid. De netwerken hebben een rol in het voeling houden met de actualiteiten en ontwikkelingen bij onze partners, afstemming over beleids(vorming) en het bundelen van kennis.
- Het actieplan omgevingslawaaï provinciale wegen is een meerjarenprogramma met een looptijd van 5 jaar, waarbij de resultaten en activiteiten binnen elk kalenderjaar worden aangeduid als jaarschijf. Een jaarschijf wordt als succesvol uitgevoerd beschouwd als al die resultaten en activiteiten zijn gerealiseerd dan wel de uitvoering van het meerjarenprogramma in relatie tot de bovenliggende doelstellingen op koers ligt.
- Beschikkingen Wet bodembescherming worden binnen de wettelijke termijnen afgehandeld. Streven is steeds om de beschikkingen zo snel mogelijk af te handelen (minimaliseren doorlooptijd). 100% is niet haalbaar, omdat aanvragers niet altijd voldoen aan de indieningsvereisten (met name ontbrekende stukken en inconsistenties binnen de aanvraag) of er sprake is van samenloop met complexe projecten.
- De implementatie van SWUNGII is 2017 gestart en zal naar verwachting afgerond zijn in 2020 (in verband met inwerking treden Omgevingswet).
- GS stellen binnen de kaders van het VTH-beleidsplan jaarlijks een Uitvoeringsprogramma vast.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,12 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.7.4. Bodem en ondergrond
Portefeuillehouder	Geurts

Het Convenant bodem en ondergrond 2016 - 2020 is in 2015 dd. 17 maart 2015 door Rijk, IPO, VNG en Unie van Waterschappen vastgesteld. Het bevat de afspraken die moeten leiden tot afronding van de bodemsaneringsoperatie en ontwikkeling naar een duurzaam en efficiënt beheer en gebruik van bodem en ondergrond. Concreet zullen alle bekende locaties met verontreinigingen waaraan onaanvaardbare risico's zijn verbonden, in 2020 zijn gesaneerd dan wel beheerst. Anderzijds behelzen de afspraken het ontwikkelen en toepassen van beleid en instrumentarium, dat gericht is op de verdere inrichting van een duurzaam en efficiënt beheer en gebruik van bodem en ondergrond. De medebewindstaak Wet bodembescherming speelt hierbij een rol en zal geleidelijk overgaan in de Omgevingswet.

Dit product draagt bij aan criterium 5 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	<p>Meerjarenprogramma bodem en ondergrond 2016 - 2020</p> <p>Rijk, IPO, VNG en UvW hebben afspraken gemaakt voor de periode 2016-2020 over de verdere ontwikkeling naar een duurzaam en efficiënt beheer en gebruik van de bodem en ondergrond. Aan de hand van het in 2015 door GS vastgestelde Meerjarenprogramma bodem en ondergrond 2016 - 2020 dd. 29 september 2015 wordt via een actieprogramma voor het jaar 2019 invulling gegeven aan de in het convenant gemaakte afspraken. Binnen de programmaliijn bodemsanering en -beheer zullen op een 7-tal kernpunten activiteiten worden ontplooid die een belangrijke bijdrage leveren als het gaat om het bodem- en watersysteem. Binnen de programmaliijn ondergrond zal het accent liggen bij het stimuleren van 3D-ruimtelijke ordening en het organiseren van kennis en informatiebeheer. Beide programmaliijnen geven invulling aan de transitie van bodemsanering naar duurzaam gebruik van bodem en ondergrond.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, partner</i></p>
2.	<p>Edelchemie</p> <p>Nakoming wordt bewaakt van de uitvoering van de besluitvorming ten aanzien van noodzakelijke saneringsmaatregelen (gebaseerd op de Wet bodembescherming).</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Naleving convenantsafspraken.	60%	100%	2020
2	Bereiken doelstelling acceptabele milieurisico's (dit betekent dat de risico's beheerst worden via saneringsmaatregelen die gebaseerd zijn op besluitvorming eind 2018).	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren	
1.	De convenantsafspraken lopen van 2016 tot en met 2020. In de door GS vast te stellen actieprogramma's (die via een informerend Statenuitvoeringsplan aan de Statencommissie Mobiliteit en Duurzaamheid worden toegestuurd) wordt

Toelichting prestatie-indicatoren

jaarlijks geëvalueerd of de uitvoering van het meerjarenprogramma op koers ligt.

2. Indien sprake is van ernstige bodem- en/of grondwaterverontreiniging gaan de Wet bodembescherming en het bodemsaneringsbeleid uit van het elimineren dan wel beheersen van risico's voor mens, plant of dier. Er vindt monitoring van (verspreiding van) de verontreiniging plaats om invulling te kunnen geven aan deze risicobenadering.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,68 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.7.5. Mijn(water)schade
Portefeuillehouder	Geurts

De minister van EZK (Economische Zaken en Klimaat) heeft naar aanleiding van bodemverzakking bij 't Loon te Heerlen een onderzoek laten uitvoeren naar de na-ijlende effecten van de voormalige steenkolenwinning in Limburg. In december 2016 is dit rapport door de Minister van EZK openbaar gemaakt. Op basis van dit onderzoek heeft de Minister van EZK met de regio (de 12 betrokken gemeenten en de Provincie) afspraken gemaakt welke (beheers)maatregelen worden uitgevoerd om de mogelijke negatieve gevolgen van de voormalige steenkoolwinning in Limburg te mitigeren. De maatregelen zijn met name gericht op monitoring van de effecten die (kunnen) optreden en de sanering van historische schachten in Kerkrade.

In 2017 is gestart met de voorbereidingen, in 2018 zijn de maatregelen in uitvoering genomen en 2019 (en volgende jaren) zal zich richten op continuering van de uitvoering van de maatregelen en de beoordeling van de verkregen inzichten om te bepalen of specifieke acties nodig zijn om ongewenste effecten te mitigeren. De kosten voor de uitvoering van deze maatregelen komen geheel ten laste van het Rijk.

De regio draagt zorg voor de inrichting van een regionaal informatiecentrum, waarin de verkregen informatie naar aanleiding van de uitvoering van de diverse maatregelen wordt verzameld en raadpleegbaar is voor de regio. Het informatiecentrum gaat in het najaar van 2018 van start.

In geval van schade door beweging van de bodem ten gevolge van mijnbouw is er een mogelijkheid om een schadevergoeding bij de minister van EZK te vragen als de mijnbouwexploitant niet meer bestaat. De minister beheert daartoe het Waarborgfonds Mijnbouwschade. Tot nu toe zijn de schadeclaims die verband houden met de steenkoolwinning in Limburg echter door de minister afgewezen. Belangrijk argument dat de minister daarvoor hanteert is de verjaring van de claims. Of dat een terecht argument is zal moeten blijken uit twee juridische procedures die momenteel bij de rechtbank te Roermond lopen, waarbij de Provincie de bewoners die schade aan hun woningen hebben juridisch ondersteunt. In het najaar van 2018 worden de uitspraken verwacht. Vooruitlopend op (juridische) duidelijkheid hierover, hebben de Provincie, het Ministerie van EZK en de betrokken 12 gemeenten de Stichting Calamiteitenfonds Mijn(water)schade Limburg opgericht. Deze Stichting keert vergoedingen uit aan schrijnende schadegevallen, waarin een aanwijsbare relatie met het mijnbouwverleden in onze Provincie aantoonbaar is. Van een schrijnend schadegeval is sprake als er onveilige woonsituatie aanwezig is, dan wel op korte termijn te verwachten is. De Stichting Calamiteitenfonds Mijn(water)schade blijft operationeel zolang er nog voldoende budget, waaruit de vergoedingen worden betaald, beschikbaar is of totdat uit bovengenoemde juridische procedures zou blijken dat schadegevallen voor vergoeding uit het Waarborgfonds mijnbouwschade in aanmerking komen.

Duidelijk is dat we ons bewust moeten zijn van de aanwezigheid van ons mijnbouwverleden in Zuid-Limburg. Dit betreft zowel de historische steenkoolwinning (van vóór de 17^e eeuw) als de moderne, industriële mijnbouw uit de 20^e eeuw. De aanwezige mijnbouwwerken in de ondergrond omvatten een oppervlakte van ca. 250 km² in Zuid-Limburg en lopen van de Duitse grens tot aan de Belgische grens. Het is belangrijk dat bij ruimtelijke planontwikkeling, nieuwe bouwplannen en bouw- en woningtoezicht rekening wordt gehouden met mogelijke effecten van de ondergrondse mijnbouwwerken, voor zowel bestaande als nog nieuw te realiseren bouwwerken, zodat tijdig gepaste maatregelen kunnen worden genomen om eventuele risico's van het ontstaan van schade te voorkomen.

Los van dit alles blijven wij van mening dat het Rijk verantwoordelijk is voor de schade als gevolg van delfstoffenwinning als de oorspronkelijke mijnbouwexploitanten niet meer aansprakelijk gesteld kunnen worden.

Dit product draagt bij aan criterium 5 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Operationalisering monitoringsmeetnet voor de bepaling van de kwalitatieve en kwantitatieve aspecten van het stijgende mijnwater en het (diepe) grondwater. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>
2.	Opstellen Inspectieplan voor de frequente inspectie van de 39 industriële schachten. Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>
3.	Monitoring afspraken uitvoering maatregelen door de gemeente Kerkrade. Rol Provincie: <i>subsidiënt</i>
4.	Evaluatie Informatiecentrum/Expertise centrum. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>
5.	Bepaling mogelijke vervolgstappen bij het wegvallen van mogelijkheden voor vergoeding voor schadegevallen als gevolg van de uitspraak van de Rechtbank Roermond inzake de verjaring van schadegevallen. Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Monitoringsmeetnet voor het stijgende mijnwater operationeel.	0	1	2019 e.v. jaren
2	Inspectieplan voor de industriële schachten opgesteld.	0	1	2019
3	Beoordeling jaarlijkse voortgangsrapportages van de uitvoering van de maatregelen door de gemeente Kerkrade, zoals vastgelegd in de Subsidiebeschikking aan Kerkrade.	0	1	2019 - 2021
4	Evaluatie werkzaamheden van het Informatiecentrum dat is gekoppeld aan het Gegevenshuis.	0	1	2019 e.v. jaren
5	Besluit van GS over mogelijke vervolgstappen bij een voor de Provincie negatieve uitspraak van de Rechtbank Roermond.	0	1	2018/ 2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Begin 2019 zijn voor dit meetnet 7 diepe boorputten met in totaal 21 peilbuizen gemaakt. Deze 7 nieuwe boorputten zullen samen met de bestaande meetlocaties in een 3-tal schachten, het in het begin jaren '80 gerealiseerde mijnwatermeetnet en een selectie van bestaande peilbuizen in het freatisch grondwater in de regio, het 'monitoringsnetwerk na-ijlende effecten mijnbouw' vormen. Hiermee wordt in 2019 een sluitend meetnet operationeel voor de monitoring van het stijgende mijnwater en de mogelijke beïnvloeding op het grondwater.
2. Voor de 39 industriële schachten uit de 20^e eeuw is afgesproken dat deze onder een regulier inspectieregime worden gebracht. Gezien het feit dat deze schachten over de verschillende gemeenten zijn verdeeld en de aanpak gebaat is bij een uniforme benadering voert de Provincie in de voorbereiding de regio over de invulling ervan. Als het Inspectieplan gereed is, dienen de verantwoordelijke stakeholders hiermee te gaan werken. Algemeen kan gesteld worden dat de eigenaar van de schacht (meestal de grondeigenaar) verantwoordelijk is voor de uitvoering van eventuele (beheers)maatregelen als blijkt dat die uit de inspecties noodzakelijk zijn. Gemeenten hebben vanuit hun publieke taken hierbij ook een rol.
3. Aan de gemeente Kerkrade is een subsidie verleend voor de periode 2018-2021 voor de uitvoering van de maatregelen die in het kader van de na-ijlende effecten van de steenkoolwinning in deze gemeente dienen te worden aangepakt. Aan de hand van de jaarlijkse voortgangsrapportage van de gemeente Kerkrade wordt duidelijk of de afgesproken prestaties ook worden gerealiseerd.
4. Jaarlijks worden de werkzaamheden van het Informatiecentrum geëvalueerd door de 12 gemeenten en de Provincie. In dit regionaal Informatiecentrum is voor de databeheer een rol weggelegd voor het Gegevenshuis en is kleine kennis eenheid gekoppeld die inhoudelijke vragen kunnen beantwoorden.
5. Verwacht wordt dat de rechtbank uitspraak zal doen in het najaar van 2018. Daarna is hoger beroep bij de Raad van State mogelijk. Op dit moment is nog ongewis of hiervan door één van de partijen gebruik zal worden gemaakt als de uitspraak van de Rechtbank Roermond bekend is.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,36 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3e W-vraag).

Product	3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten
Portefeuillehouder	Geurts

Vergunningverlening en het verlenen van ontheffingen in het kader van bijzondere wetten is een wettelijke taak. Gedeputeerde Staten zijn het bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen/ ontheffingen in het kader van diverse wetten / regelingen. De provinciale beleidsvrijheid bij dit product is beperkt.

Vergunningverlening in het kader van de Omgevingsverordening Limburg (OVL) is een autonome taak. De provinciale beleidsvrijheid met betrekking tot de OVL is beschreven in het POL.

Onderdeel van deze taak is ook het behandelen van meldingen, het afgeven van ontheffingen en het beoordelen van rapportages.

Middels vergunningverlening worden activiteiten en handelingen onder afgewogen voorwaarden toegestaan. Op deze wijze draagt vergunningverlening bij aan het realiseren van projecten en daarmee ook aan het programma (Energie, duurzaamheid en milieu).

Dit product draagt bij aan criterium 5.

Beoogde resultaten

1. Vergunningverlening Waterwet
Rol Provincie: *bevoegd gezag*

Beoogde resultaten

2. Vergunningverlening Mijnbouwwet
Rol Provincie: *bevoegd gezag*
3. Ontheffingen Wet Luchtvaart (RBML: Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens)
Rol Provincie: *bevoegd gezag*
4. Meldingen en ontheffingen Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whbvz)
Rol Provincie: *bevoegd gezag*
5. Meldingen en ontheffingen Omgevingsverordening Limburg
Rol Provincie: *bevoegd gezag*

1 t/m 5 betreft wettelijke taakuitvoering overeenkomstig wet- en regelgeving en het VTH-beleidsplan en Uitvoeringsprogramma VTH 2019.

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1 t/m 5	Het binnen de wettelijke termijn verlenen van beschikkingen.	100%	100%	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1 t/m 5. We blijven streven naar de 100% score waar het gaat om het binnen de termijn afhandelen.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,03 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.7.7. Handhaving bijzondere wetten
Portefeuillehouder	Teunissen

Toezicht en Handhaving is een wettelijke taak en onderdeel van de beleidsuitvoering. Onder dit product wordt ook het behandelen van klachten en meldingen ongewone voorvallen gezien, alsmede het beoordelen van rapportages en plannen gericht op het gehouden toezicht.

Handhaven is een beginselplicht. De provinciale beleidsvrijheid komt tot uitdrukking in een meerjarenprogramma dat onder meer gestuurd wordt door een risicobenadering en het naleefgedrag. De kaders en ambities zijn beschreven in het VTH beleidsplan Limburg 2017-2020 en het jaarlijks op te stellen Uitvoeringsprogramma VTH (Vergunningen, Toezicht en Handhaving).

Wij houden toezicht en handhaven op wetten, regels en voorwaarden door middel van het provinciale handhavingsbeleid. Het vigerende beleid is vastgelegd in het VTH beleidsplan Limburg 2017-2020. Een nadere afweging van toezichthoudende activiteiten gericht op de groene wetgeving (natuurbeleid, wet natuurbescherming en regierol) en op juiste aanwending van subsidies vindt plaats in het genoemde beleidsplan.

Daarnaast ziet de Groene Brigade van de Provincie Limburg, samen met externe partners, toe op de naleving van tal van regelgeving in het (groene) buitengebied ten behoeve van het behoud van landschappelijke- en natuurwaarden, de leefbaarheid en de veiligheid.

Ook dragen we zorg voor overdracht en borging van kennis bij de verschillende doelgroepen en voeren aanvullend toezicht en handhaving uit op basis van samenwerkingsovereenkomsten met terreinbeherende organisaties en plaatselijke overheden.

Dit product draagt bij aan criterium 5 van dit programma, als ook aan criteria 1 t/m 4 van programma 3.8. Plattelandsontwikkeling en criterium 1 van programma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit.

Beoogde resultaten	
1.	Wettelijke taakuitvoering toezicht en handhaving in het kader van de volgende bijzondere wetten, conform het VTH beleidsplan Limburg 2017-2020: <ul style="list-style-type: none"> ▪ waterwet; ▪ mijnbouwwet; ▪ wet Luchtvaart; ▪ wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden; ▪ omgevingsverordening Limburg (milieubeschermingsgebieden / stiltegebieden); ▪ wet natuurbescherming (gebiedsbescherming, soortenbescherming en houtopstanden). Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>
2.	Toezicht op de juiste aanwending van subsidies op basis van aselechte en selecte steekproeven. Rol Provincie: <i>toetser</i>
3.	Uitvoeren controles, kennisoverdracht en coördinatie van toezicht in het buitengebied. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoeren controles en indien nodig handhaven overeenkomstig het VTH Uitvoeringsprogramma 2019.	100%	100%	2019
2	Uitvoeren toezicht op subsidies overeenkomstig het VTH Uitvoeringsprogramma 2019.	100%	100%	2019
3	Uitvoeren coördinatie toezicht in het buitengebied.	1	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren	
1 t/m 3.	We streven te voldoen aan alle afspraken genoemd in het VTH Uitvoeringsprogramma 2019 met betrekking tot toezicht en handhaving bijzondere wetten.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,38 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.7.8. WABO-milieudvies
Portefeuillehouder	Teunissen

In het kader van vergunningverlening en Toezicht/Handhaving Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) worden op het gebied van luchtkwaliteit en geluidhinder door de overheid onderzoeken uitgevoerd, dan wel controle daarop als dat onderzoek door derden gebeurt. Dit betreft zowel monitoring als metingen bij bedrijven (emissies) en in de leefomgeving (immissies).

Daarnaast worden adviezen gegeven m.b.t. meet-technische voorschriften (bijv. emissie-eisen, handhaafbaarheid, technieken) en beoordelingen uitgevoerd m.b.t. onderzoeksrapporten, meetprogramma's e.d. Voorts worden verspreidingsberekeningen verricht en gecontroleerd.

In het kader van de leefomgevingskwaliteit vindt langdurige monitoring van de luchtkwaliteit plaats. Ook worden klachten (binnen)lucht en geluid geverifieerd die via de brandweer, gemeenten of Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) zijn gemeld.

De uitvoering van dit product is op afstand geplaatst in de RUD Zuid-Limburg.

Dit product draagt bij aan criterium 5.

Beoogde resultaten	
1.	Emissie-metingen op het gebied van lucht, geur, binnenmilieu, geluid, trillingen ten behoeve van controle en referentiemetingen en advisering over onderzoeksopzet en aanbevelingen. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner</i>
2.	Immissie-metingen, monitoring en onderzoek incl. luchtkwaliteitsmeetnet en smogsignalering. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal emissiemetingen en adviezen.	75	150	2019
2	Aantal immissiemetingen.	25	25	2019

Toelichting prestatie-indicatoren	
1.	Het aantal geraamde emissiemetingen en adviezen is gebaseerd op een meerjarig gemiddeld aantal, waarbij fluctuaties voorkomen vanuit het vraaggestuurde karakter van deze taak. De streefwaarde 2019 is thans nog niet bereikt.
2.	Het aantal onderzoeken op leefniveau is gekoppeld aan het aantal (thans 6) vaste stations, waarin langdurig de luchtkwaliteit wordt gemonitord aangevuld met een aantal lokale meetcampagnes en incidentele onderzoeken op leefniveau. De streefwaarde voor het jaar 2019 wordt thans reeds behaald.

Product	3.7.9. Vergunningen WABO
Portefeuillehouder	Teunissen

Gedeputeerde Staten zijn ingevolge de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) voor een afgebakend deel het bevoegd gezag voor het verlenen van omgevingsvergunningen. GS zijn bevoegd gezag voor de meest risicovolle en/of milieubelastende activiteiten / bedrijven.

Onder vergunningverlening wordt ook het behandelen van meldingen en het afgeven van ontheffingen verstaan, alsmede het beoordelen van rapportages en milieujaarverslagen.

De provinciale beleidsvrijheid bij dit product is (zeer) beperkt.

De uitvoering van dit product is (via mandaat) op afstand geplaatst in de Regionale Uitvoerings Diensten (RUD's).

Dit product draagt bij aan criterium 5 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Vergunningverlening omgevingsvergunningen in het kader van de Wabo overeenkomstig wet- en regelgeving en het VTH-beleidsplan en Uitvoeringsprogramma VTH 2019.
Rol Provincie: *bevoegd gezag*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Het binnen de wettelijke termijn verlenen van Wabo-beschikkingen.	90%	90%	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. De streefwaarde betreft het gemiddelde van de reguliere en de uitgebreide procedures. Het praktische ambitieniveau ligt aldus onder de 100%.

Product	3.7.10. Handhaving WABO
Portefeuillehouder	Geurts

Gedeputeerde Staten zijn ingevolge de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) voor een afgebakend deel bevoegd gezag voor toezicht en handhaving.

Onder dit product wordt ook het behandelen van klachten en meldingen ongewone voorvallen gezien, alsmede het beoordelen van rapportages en milieujaarverslagen.

Handhaven is een beginselplicht. De provinciale beleidsvrijheid komt tot uitdrukking in een meerjarenprogramma dat onder meer gestuurd wordt door een risicobenadering en het naleefgedrag. De kaders zijn beschreven in het VTH-beleidsplan Limburg 2017-2020 en Uitvoeringsprogramma VTH (Vergunning Toezicht Handhaving).

De uitvoering van dit product is (via mandaat) op afstand geplaatst in de Regionale Uitvoerings Diensten (RUD's). Daar waar op basis van maatschappelijke ontwikkelingen en/of bestuurlijke prioriteiten andere of extra taken moeten worden uitgevoerd (bijvoorbeeld de mestproblematiek of intensivering toezicht op branches) zal dit via separate opdrachtverlening plaats vinden.

Dit product draagt bij aan criterium 5 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Wettelijke taakuitvoering en handhaving in het kader van de Wabo en het Vuurwerkbesluit overeenkomstig wet- en regelgeving en het VTH beleidsplan Limburg 2017-2020 en het Uitvoeringsprogramma 2019.
Rol Provincie: *bevoegd gezag*
2. Invulling geven aan maatschappelijke ontwikkelingen en/of bestuurlijke prioriteiten middels het instrument toezicht en handhaving met werkzaamheden die buiten het basistakenpakket vallen.
Rol provincie: *bevoegd gezag, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoeren van toezichtcontroles overeenkomstig het VTH-beleidsplan Limburg 2017-2020, het Uitvoeringsprogramma VTH	100%	100%	2019

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
	2019 en de aan de RUD's verleende opdracht.			
2	Uitvoeren van separate opdrachten die buiten de aan de RUD's verleende opdracht vallen.	100%	100%	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. De controles worden verricht conform de afspraken in het VTH-beleidsplan Limburg 2017-2020, het Uitvoeringsprogramma VTH 2017-2020 en de opdrachten aan de RUD verleend.
2. Separate opdrachten worden conform bestuurlijke afspraken uitgevoerd.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,17 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.7.11. Coördinatie RUD
Portefeuillehouder	Teunissen

In het kader van de aan de twee Regionale Uitvoerende Diensten in Limburg (RUD's) opgedragen VTH-taken wordt vanuit de rol van de Provincie invulling gegeven aan:

- het opdrachtgeverschap van Provincie naar de RUD's;
- het accountmanagement in relatie tot de RUD's;
- monitoring en evaluatie van de door de RUD's uitgevoerde taken;
- de advisering van GS in bestuurlijk gevoelige dossiers;
- het beheer van het eigenaarschap/deelnemerschap in de twee Gemeenschappelijke Regelingen;
- het adviseren van GS en PS ten aanzien van de provinciale taken en bevoegdheden uit de Wet Gemeenschappelijke Regelingen.

Dit product draagt bij aan criterium 5 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Realisatie van het Uitvoeringsprogramma VTH 2019 door de RUD's ten aanzien van de bij de RUD's belegde taken.
Rol Provincie: *bevoegd gezag, financier, toetser, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoering van het Uitvoeringsprogramma VTH 2019 in overeenstemming met de daarbij gegeven aanwijzingen en conform het Beleidskader VTH.	1	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. De twee RUD's zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de daar belegde VTH-taken. De beslissingsbevoegdheid voor die taken is voor het hele grondgebied van de Provincie Limburg gemandateerd aan de directeur van de RUD Zuid-Limburg. De politieke bestuurlijke eindverantwoordelijkheid blijft bij PS en GS van Limburg. De uitvoering geschiedt volledig conform de afspraken met de RUD's.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 6,69 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.7. Energie, duurzaamheid en milieu <i>Exploitatie</i>	Begroting ná	Begroting	Meerjarenraming		
	wijz. 2018	2019	2020	2021	2022
Lasten					
3.7.1. Asbest en energie	8.881	1.124	110	0	0
3.7.2. Milieubeleid en Duurzaamheid	129	89	91	93	95
3.7.3. Uitvoering milieu	835	119	119	119	120
3.7.4. Bodem en ondergrond	3.650	1.675	1.675	0	0
3.7.5. Mijn(water)schade	3.536	1.361	1.361	647	647
3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten	62	33	34	34	35
3.7.7. Handhaving bijzondere wetten	795	377	380	383	385
3.7.8. WABO-milieuaadvies	0	0	0	0	0
3.7.9. Vergunningen WABO	200	0	0	0	0
3.7.10. Handhaving WABO	416	166	166	166	167
3.7.11. Coördinatie RUD	5.616	6.686	6.858	7.032	7.151
<i>Personele lasten</i>	8.808	5.034	4.996	5.024	5.051
<i>Kapitaallasten</i>	67	63	170	170	170
Totaal lasten	32.995	16.727	15.959	13.669	13.821
Baten					
3.7.3. Uitvoering milieu	426	0	0	0	0
3.7.4. Bodem en ondergrond	1.675	1.675	1.675	0	0
3.7.5. Mijn(water)schade	1.958	1.361	1.361	647	647
3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten	23	37	38	38	39
3.7.7. Handhaving bijzondere wetten	338	138	138	138	138
3.7.9. Vergunningen WABO	563	586	599	613	627
3.7.10. Handhaving WABO	760	760	760	760	0
Totaal baten	5.743	4.556	4.570	2.196	1.451
Totaal saldo van baten en lasten	-27.252	-12.170	-11.389	-11.473	-12.371
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	159	0	0	0	0
Reserve DU Naijl-effecten mijnbouw	1.725	0	0	0	0
	1.884	0	0	0	0
<i>Aanwending reserves</i>					
Egalisatiereserve DU externe veiligheid	290	0	0	0	0
Reserve DU-uitkering bodemsanering	1.671	0	0	0	0
Reserve Transitiefonds	101	0	0	0	0
	2.062	0	0	0	0
Saldo mutatie reserves	178	0	0	0	0
Resultaat	-27.074	-12.170	-11.389	-11.473	-12.371

Financiële toelichting

- 3.7.1. Het budget in 2019 bedraagt € 1,12 mln. Deze middelen worden ingezet voor o.a. uitvoering/afronding showcases en projecten (Beleidsbrief Asbest d.d. 18-09-2018 - 2018/61363) en uitvoering Stimuleringslening Duurzaam Thuis. Tevens is hiervan een bedrag van € 0,54 mln. beschikbaar voor het uitvoeren van het Beleidskader: Energie in transitie - opmaat naar LEKTA (GS 11-09-2018 - 2018/60597). Het verschil in lasten t.o.v. 2018 wordt met name veroorzaakt door Het Groene Net, Interregprojecten en subsidieregelingen.
- 3.7.2. Het budget in 2019 voor milieubeleid bedraagt € 89.000 en wordt ingezet voor het volgen en inspelen op ontwikkelingen en verkenning van luchtkwaliteit trends.
- 3.7.3. Voor de uitvoering van milieubeleid is in 2019 een budget beschikbaar van € 0,13 mln. Dit betreft een structureel budget voor 2019 en volgende jaren. Het verschil in lasten t.o.v. 2018 wordt verklaard, doordat het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Omgevingsveiligheid 2015-2018 en de Programmacoördinatie Impuls Omgevingsveiligheid 2015-2018 in 2018 zijn afgerond. De daling van de baten naar nihil hebben dezelfde oorzaak, namelijk er zijn geen Rijksontvangsten Impuls Omgevingsveiligheid meer aan de orde in 2019.
- 3.7.4. Het budget 2019 voor bodem en ondergrond bedraagt € 1,68 mln. Dekking hiervan vindt plaats vanuit de decentralisatie-uitkering Bodemsanering. Dit bedrag is als begrote baat in 2019 opgenomen. De begrote jaarschijven vanuit de meicirculaire provinciefonds 2018 vormen hiervoor de grondslag. Het begrote bedrag is substantieel lager dan de gewijzigde begroting 2018. Oorzaak is gelegen in de jaarlijkse planning en uitvoering actieprogramma Bodem- en ondergrond.
- 3.7.5. Het budget bedraagt in 2019 € 1,36 mln. Deze middelen worden ingezet om samen met de regio de (beheers)maatregelen uit te voeren. Dit betreft een doorlopend meerjarig uitvoeringsprogramma, op basis van het in opdracht van het Rijk uitgevoerd onderzoek door het Rijk naar de na-ijlende gevolgen van steenkoolwinning in Zuid-Limburg. Dekking vindt in 2019 en volgende jaren plaats vanuit de door het Rijk beschikbaar gestelde decentralisatie uitkering na-ijleffecten steenkoolwinning.
- 3.7.6. In de begroting wordt structureel een werkbudget geraamd voor activiteiten met betrekking tot vergunningverlening bijzondere wetten ad € 0,03 mln. De reguliere baten (Waterwet) zijn begroot op € 0,02 mln.
- 3.7.7. Voor handhaving bijzondere wetten is in 2019 een structureel lastenbudget nodig van € 0,38 mln. Het begrote bedrag is in 2019 lager dan de gewijzigde begroting 2018. Oorzaak is de afloop van de subsidieregeling van het Rijk met betrekking tot het opruimen van drugsafval. Aan baten wordt een structureel bedrag begroot ad € 0,14 mln.
- 3.7.8. Voor de reguliere milieu-adviestaken met betrekking tot Wabo zijn onder dit product geen lasten begroot. Deze reguliere lasten maken voortaan onderdeel uit van de provinciale bijdrage aan de RUD-ZL (zie product 3.7.11.).
- 3.7.9. Voor 2019 worden leges omgevingsvergunningen regulier begroot (baten) ad € 0,58 mln. Geen reguliere lasten zijn begroot voor Vergunningen Wabo. Deze lasten maken voortaan onderdeel uit van de provinciale bijdrage aan de RUD-ZL (zie product 3.7.11.)
- 3.7.10. Voor handhaving Wabo zijn onder dit product het deel van de lasten begroot ad € 0,17 mln., welk geen onderdeel uitmaakt van de provinciale bijdrage aan de RUD-ZL. Het betreft vooral het restant lastenbudget binnen het kader van het Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO) benodigd voor de geplande uitbesteding/projecten. De overige reguliere lasten maken voortaan onderdeel uit van de provinciale bijdrage aan de RUD-ZL (zie product 3.7.11.). De Rijksontvangsten (BRZO) worden als baat begroot ad € 0,76 mln.
- 3.7.11. De provinciale bijdrage voor het reguliere takenpakket RUD-ZL in 2019 bedraagt € 6,61 mln. De provinciale bijdrage voor de RUD-LN bedraagt conform bestuurlijke afspraken € 0,08 mln. De totale lasten bedragen daarmee € 6,69 mln.

€ x 1.000

3.7. Energie, duurzaamheid en milieu <i>Investerings</i>	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Uitgaven				
3.7.1. Asbest en energie	7.500	7.500	9.909	0
3.7.11. Coördinatie RUD	537	0	0	0
Totaal uitgaven	8.037	7.500	9.909	0

Toelichting investeringen/financiering

3.7.1. Deelneming LEF, conform PS-besluit d.d. 5 februari 2016.

3.7.11. Informatievoorziening RUD Zuid-Limburg, conform PS 12 december 2014.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Financiering	Verbonden partijen
			Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.
		Lening aan Richochet B.V.	
		Lening aan Coöperatie Burger Windpark De Kookepan	
	Bodemsanering		
	Milieu Service Zuid		
Waterwet			
Omgevingsvergunningen			
			RUD Noord
			RUD Zuid-Limburg

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 3.7. Energie en Duurzaamheid. LEF vervult hierin een financieringsfunctie, specifiek voor duurzame initiatieven. De RUD fungeert als uitvoerend orgaan voor het vergunningen beleid.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

3.8. Plattelandsontwikkeling

Onder dit programma vallen de activiteiten die bijdragen aan een 'excellent platteland'. Via een programmatische aanpak wordt 'plattelandsontwikkeling' op een integrale wijze vormgegeven. De opgaven op het vlak van natuur en landschap hangen samen met maatschappelijke doelen op het vlak van water, landbouw, leefbaarheid, toerisme en recreatie en monumenten (ook grensoverschrijdend). Rode draad in dit programma is vermaatschappelijking en kwaliteitsversterking; het versterken van betrokkenheid en participatie van burgers en bedrijven bij de opgaven in het buitengebied.

De in de programmabegroting opgenomen producten Toerisme en recreatie (1.2.7.), Monumenten (2.2.3.), Water (3.6.1.), Natuur (3.8.1.), Landschapsparken en vermaatschappelijking (3.8.2.) en Landbouw (3.8.3.) dragen bij aan plattelandsontwikkeling en het is dé opgave om de verschillende doelen in synergie te realiseren.

De afgelopen statenperiode is er al ingezet op de ontwikkeling van het platteland en zijn resultaten bereikt. Er blijven echter ook nu nog opgaven op het gebied van ruimte, natuur en landschap, economie en milieu. Door de klimaatverandering hebben we te maken met wateroverlast in landelijk en stedelijk gebied en verdroging. De aanbevelingen uit de eerste lerende evaluatie van het Natuurpact (afspraken met het Rijk over de opgave natuur) opgesteld door het Planbureau van de Leefomgeving met betrekking tot vermaatschappelijking en leernetwerken worden in IPO-verband uitgewerkt. Dit vraagt om een proactieve inbreng en het vertalen van aandachtspunten voor het Limburgse beleid, zoals het concreter uitwerken van het versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur en het met elkaar verbinden van natuur en economie, het versterken van de Vogel Habitat Richtlijn soorten (VHR-soorten) buiten en binnen het Nationaal Natuur Netwerk (NNN) (in Limburg de goudgroene natuurzone) om het in goede staat van instandhouding brengen van de resterende 35% van de biodiversiteitsdoelen te bereiken. Dit in combinatie met een toekomstbestendige ontwikkeling en innovatie van de landbouw- en toeristische en recreatieve sector vormen uitdagingen voor het platteland. Om hier duurzame oplossingen voor te vinden is meer dan voorheen de betrokkenheid en samenwerking van bedrijfsleven en diverse ketenpartijen van belang.

Wat willen we bereiken?

We willen dat het Limburgse platteland ook op de langere termijn een uitstekende omgeving is om te wonen, werken en recreëren. Daarvoor willen we dat Limburg haar economisch krachtige positie van de land- en tuinbouw behoudt en versterkt via specialisatie, differentiatie en nieuwe verdienmodellen. Daarnaast is het Limburgse landschap in al haar diversiteit een toeristisch economische drager op zich. Om die reden willen we dat kennis, betrokkenheid en participatie van burgers, bedrijven en gemeenten bij de realisatie van de plattelandsopgaven wordt ingezet en versterkt. We willen de biologische diversiteit in stand houden en herstellen, en realiseren daarvoor een duurzame ecologische structuur in de goudgroene natuur, met bijzondere aandacht voor de instandhouding en kwaliteitsverbetering van de Natura 2000-gebieden en bedreigde soorten. Monumenten willen we duurzaam behouden. De Nationale parken, het Nationaal Landschap Zuid-Limburg en de Grensparken willen we versterken. Wij zetten in op een efficiënte en professionele uitvoering van onze taken op grond van de Wet natuurbescherming en de programmatische aanpak stikstof. Daarnaast hebben we oog voor de invloed van landbouwemissies op de leefkwaliteit, alsmede de toenemende leegstand door de gestage afname van het aantal landbouwbedrijven.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Het Limburgse landelijke gebied biedt ruimte voor landbouwontwikkeling en nieuwe economische dragers in combinatie met een afname van de milieubelasting (emissies) door de landbouw.

Criterium 2: De karakteristieke Limburgse natuur- en landschapswaarden (habitattypen en soorten) worden behouden en verbeterd.

Criterium 3: De Limburgse natuurgebieden die met provinciale subsidie worden beheerd zijn openbaar toegankelijk en de omgeving is hierbij nadrukkelijk betrokken. Nieuwe dragers van economische ontwikkelingen dragen hier aan bij.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.8.1. Natuur
Portefeuillehouder	Mackus

Het natuurbeleid is een provinciale verantwoordelijkheid. Rijk en provincies sloten eind 2011 een akkoord, waarin werd afgesproken het natuurbeleid te decentraliseren. Over de hoofdlijnen van dit beleid en de financiering werd in september 2013 een Natuurpact gesloten tussen het Rijk, de Provincies en maatschappelijke organisaties. PS hebben in december 2013 ingestemd met de Bestuursovereenkomst Grond; de afspraken over de ontwikkeling en realisatie van de natuuropgave (2.600 ha vanaf 2013) met als tijdschikhorizon 2027 en over de financiële dekking hiervan. Met de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming in 2017 is de decentralisatie afgerond.

In de *Natuurvisie Limburg 2016* is als doel het behoud en herstel van de biologische diversiteit en de vermaatschappelijking van de natuur genoemd. Dit wordt bereikt door realisering en instandhouding van de goudgroene natuur (het Limburgs deel van het Nationaal Natuurnetwerk) en de ondersteuning van bedreigde dier- en plantensoorten door middel van de actieve soortenbescherming. In de Natuurvisie wordt ook beschreven hoe de Provincie omgaat met de nieuwe wettelijke taken die zij op grond van de Wet natuurbescherming heeft gekregen. Op grond van de nieuwe Wet natuurbescherming is de Omgevingsverordening aangepast door te voorzien in een nieuw hoofdstuk natuur. GS zijn het bevoegd gezag voor Natura 2000-vergunningen, kapvergunningen, herplantbeschikkingen, faunabeheerplannen, tegemoetkomingen in faunaschade en ontheffingen in het kader van soortenbescherming.

In de Natuurvisie is de inhoudelijke opgave vastgelegd, in het *Programma Platteland in Ontwikkeling* (PIO) (PS 10 oktober 2017) is beschreven op welke wijze deze opgave wordt gerealiseerd.

In de huidige bestuursperiode wordt ingezet op een integrale aanpak van de Natuuropgave, waarvoor in 2016 een programma 'Platteland in ontwikkeling' (PIO-nieren) is vastgesteld. Deze integrale PIO-opgave kenmerkt zich door een gebiedsgerichte aanpak en kent de volgende onderdelen:

- natuuropgave (ontwikkel- en beheeropgave inclusief PAS opgave (Programma Aanpak Stikstof) (3.8.1.);
- wateropgave (zie 3.6.1.);
- overige opgaven bij de aangrenzende producten (zie hiervoor Landbouw (3.8.3.), Monumenten (2.2.3.), Toerisme en Recreatie (1.2.7.)).

PIO richt zich op gebiedsgericht en geïntegreerd werken in het platteland dat met name succesvol kan zijn door een nauwe samenwerking tussen de verschillende (maatschappelijke) actoren, uitgaande van een gedegen analyse van opgave, ambities en 'energie' per gebied. De ambitie is het realiseren en verbinden van (maatschappelijke) doelen op het vlak van natuur, water, landbouw, toerisme en recreatie, monumenten. Maar ook samenhang met stedelijke ontwikkeling, leefbaarheid, duurzaamheid of andere thema's kan aan de orde zijn. Realisatie van natuur- en waterdoelen zal zoveel mogelijk vanuit een maatschappelijk gedragen en partnergerichte samenwerking worden opgepakt, tenminste als dit meerwaarde heeft. Samen met de streek wordt invulling gegeven aan een zo breed mogelijk gedragen gebiedsontwikkeling. Bijkomend effect is dat met deze aanpak andere partijen verantwoordelijkheid zullen nemen, dat we synergie in doelen zullen realiseren; dat doen we door zo efficiënt en effectief mogelijk te werken.

Het *Faunabeheer* is gericht op het beheren van dierpopulaties en het voorkomen van schade. Het bestuur van de faunabeheereenheid Limburg is in 2017 verbreed met maatschappelijke organisaties om een breed draagvlak voor het faunabeheerplan te krijgen. We geven de voorkeur aan preventie

van schade en we komen tegemoet in schade aan gewassen en vee, die desondanks niet voorkomen kan worden. De wildbeheereenheden vormen het platform voor lokale afstemming van het faunabeheer tussen beheerders en voor kennisuitwisseling tussen jagers. We dragen financieel bij aan de jachtopleiding, zodat deze goedkoper en laagdrempeliger is om ervoor te zorgen dat er ook in de toekomst voldoende uitvoerders van het faunabeheerplan zijn.

Op 1 juli 2015 is de eerste periode (6 jaar) van het *Programma Aanpak Stikstof* van start gegaan. De Provincie is toen gestart met het toekennen van ontwikkelingsruimte aan initiatiefnemers. Dit gaat 'vraaggestuurd'. Tevens is begonnen met de uitvoering van de PAS-herstelmaatregelen door subsidie te verlenen aan terreinbeherende organisaties en waterschappen. Daarnaast wordt in alle PIO-projecten de uitvoering van integrale PAS-maatregelen meegenomen. Door een actieve monitoring van de ontwikkeling van zowel de natuurwaarden als de stikstofdepositie is het mogelijk het programma (vergunningverlening en herstelmaatregelen) bij te sturen als de doelstellingen niet gehaald dreigen te worden. Het programma, en daarmee het nemen van PAS-maatregelen, loopt door tot 2021, waarna het programma herzien zal worden en een tweede periode zal starten.

Het proces van inspraak en vaststelling van de *beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden* is gestart. In beheerplannen Natura 2000 worden handelingen en activiteiten in Natura 2000-gebieden in beeld gebracht en onder afgewogen voorwaarden toegestaan. GS zijn het bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen op basis van de Wet natuurbescherming. Hieronder valt ook de vergunningverlening voor activiteiten die gepaard gaan met een stikstofemissie.

De zilvergroeene en bronsgroene gebieden genoemd in POL2014 omvatten landbouwgebieden rondom goudgroen waar kansen liggen voor de verdere ontwikkeling van de landbouw en natuur en landschap. Via het *agrarisch natuurbeheer en soortenprojecten* wordt bijgedragen aan het versterken en in standhouden van de VHR-soorten (Vogel Habitat Richtlijn).

In de natuurvisie 2016 is aangegeven dat er in Limburg 2354 hectare 'overige' natuur buiten goud groen is. Door Heidenheim bv. is in 2017 aangegeven dat er substantieel meer hectares 'overige' natuur in Limburg aanwezig is. De omvang hiervan is door de Universiteit Wageningen in 2018 nader bepaald; uitkomst daarvan is dat er circa 12.700 ha. natuur- en landschapselementen buiten goudgroen ligt. Dit is inclusief de groengebieden in steden en dorpen en inclusief groenstroken langs wegen, waterlopen en rivieren. De bijdrage van deze extra natuur in Limburg én de buitenlandse natuur grenzend aan Limburg in een strook van 15 kilometer aan de biodiversiteit is ook door de Universiteit van Wageningen via een onafhankelijke beoordelingssystematiek berekend. Uitkomst is dat de extra oppervlakte natuur en groen in Limburg buiten goudgroen respectievelijk in aangrenzend buitenland de voorwaarden creëert voor 0,7 procent extra aan duurzaam in stand te houden soorten op landelijk niveau. Op Limburgs niveau leveren de natuur- en landschapselementen echter wel een significante bijdrage aan het scheppen van de voorwaarden voor behoud van soorten. De resultaten en de aanbevelingen van het onderzoek worden meegenomen bij het opstellen van de Provinciale Omgevingsvisie en leiden tot een actualisatie van de Natuurvisie, het programma Platteland in ontwikkeling en het landschapsbeleid c.q. de inzet van het Landschapsfonds. De Staten worden via een parallel proces hierin meegenomen.

Op het moment van behandeling en vaststelling van deze begroting 2019, wordt hard gewerkt aan een herijking van de inzet van de middelen voor de ontwikkelopgave natuur en beheer (natuurgebieden- en agrarisch natuurbeheer) in relatie tot ambities. Niet alleen de balans tussen efficiënt en effectief is relevant maar ook de haalbaarheid en realisatiekansen van ambitie versus beschikbare middelen. De actualisatie van de inzet van de natuurmiddelen vraagt om een beoordeling van alle opgaven. Met alle opgaven wordt bedoeld zowel de nieuw te ontwikkelen en in te richten natuur, actieve soortenbescherming, de contracten voor het natuurbeheer, de exploitatie subsidies

van de natuurorganisaties, het landschapsbeleid en de Nationale Parken. De uitkomst van deze herijking wordt in een werksessie met de Staten gedeeld en toegelicht (november). Resultaten zullen vervolgens zijn vertaalslag krijgen middels een begrotingswijziging van de begroting 2019. Vanuit de bestaande middelen wordt deze actualisatie ingestoken, maar de verwachting is reeds nu al dat de ambities en opgaven (in brede zin des woords) deze zullen gaan overstijgen.

Op 29 juni 2018 is door Provinciale Staten motie 2399 inzake noodhulp en vervoer van zieke en gewonde dieren aangenomen. Wij zullen de samenwerking met betrokken partijen intensiveren voor zover deze betrekking heeft op de prioritaire soorten.

Dit product draagt bij aan criterium 1 tot en met 3 van dit programma. Maar ook aan criterium 1 van programma 2.1. Sociale innovatie en participatie, aan criterium 2 van programma 2.2. Cultuur, criteria 1 en 2 van programma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit, criteria 1, 2 en 3 van programma 3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas en criteria 1, 2 en 3 van programma 3.6. Water.

Beoogde resultaten

1. Uitvoering gebiedsgerichte PIO projecten.
Rol Provincie: *ondernemer, projecttrekker, partner, financier, subsidiënt*
2. Functieverandering van gronden met de functie landbouw naar natuur in goudgroene gebieden o.a. door particulieren en natuurorganisaties.
Rol Provincie: *ondernemer, subsidiënt*
3. Inrichtingsmaatregelen voor het omzetten van landbouwgrond naar natuur.
Rol Provincie: *ondernemer, projecttrekker, subsidiënt*
4. Uitvoering van PAS-maatregelen voor de instandhouding en ontwikkeling van de Natura 2000-gebieden inclusief bedreigde soorten en behoud van ontwikkelruimte voor bedrijven plus verkeer & vervoer.
Rol Provincie: *opdrachtgever, subsidiënt, ondersteuner*
5. Het onder gecertificeerd natuurbeheer houden en/of brengen en openbaar toegankelijk houden van de goudgroene natuur.
Rol Provincie: *subsidiënt, bevoegd gezag*
6. Het uitvoeren en subsidiëren van agrarisch natuur- en landschapsbeheer.
Rol Provincie: *subsidiënt, bevoegd gezag*
7. Zorgdragen voor het nemen van de nodige maatregelen voor het behoud of het herstel van een gunstige staat van instandhouding van bedreigde soorten, met prioriteit voor soorten waarvoor Limburg van groot belang is.
Rol Provincie: *bevoegd gezag, subsidiënt, opdrachtgever*
8. Wettelijke taakuitvoering Wet natuurbescherming (verlenen ontheffingen en vergunningen in dienst van de opgaven en doelstellingen van het Limburgse natuurbeleid) en Omgevingsverordening voor Goudgroen.
Rol Provincie: *bevoegd gezag, adviseur, opdrachtgever.*
9. Het laten nemen van preventieve maatregelen om faunaschade te voorkomen.
Rol Provincie: *subsidiënt*
10. Het laten uitvoeren van het faunabeheerplan en ondersteunen faunabeheereenheid.
Rol Provincie: *bevoegd gezag, subsidiënt*
11. Beslissen op verzoeken voor tegemoetkoming in faunaschade.
Rol Provincie: *bevoegd gezag, subsidiënt*
12. Uitvoeren van plan voor kennisuitwisseling jagers en laagdrempeliger en goedkoper maken van de jachtopleiding.
Rol Provincie: *subsidiënt*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 2, 3, 4, 7	Aantal PIO-projecten opgestart.	10	20	2019
1, 2	Hectares functieverandering naar (goudgroene) natuur Start is PS 2013, huidige waarde is 1-4-2018.	1354	2600	2027
1, 2	Hectares ingericht voor (goudgroene) natuur Start is PS 2013, huidige waarde is 1-4-2018.	1550	3400	2027
4	Percentage PAS-maatregelen in uitvoering.	45	65	2019
5	Oppervlakte agrarisch natuur- en landschapsbeheer.	2340	2700	2019
5	Oppervlakte met (goudgroen) natuurgebiedenbeheer.	33200	33500	2019
4, 7, 8	NB-wet: aantal vastgestelde beheerplannen N2000.	7	18	2019
4, 7, 8	Soortenbescherming: aantal soorten per jaar waarvoor opdracht of subsidie wordt verleend.	23	25	2019
8	Het binnen de wettelijke proceduretermijn verlenen i.h.k.v. van beschikkingen i.h.k.v. de Wet natuurbescherming: <ul style="list-style-type: none"> ▪ gebiedsbescherming ▪ soortenbescherming 	40%	95%	2019
		80%	95%	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

8.* Diverse uitspraken van de Raad van State in de achterliggende periode maken dat er rond de vergunningverlening voor de gebiedsbescherming (PAS-aanvragen) veel gebeurt. Tegelijkertijd vindt overleg en onderzoek plaats naar de effectiviteit van de luchtwassers voor agrarische bedrijven. Beide ontwikkelingen maken dat we nu, maar ook komend jaar rekening houden met stagnatie in de vergunningverlening PAS.

Voor de ontheffingen in het kader van de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming ligt de situatie anders. Daar is -mede door (te) late aanvragen, de (gewenste) voortgang in en snelheid van maatschappelijke ontwikkelingen en de wens om vóór het broedseizoen c.q., vóór de lente maatregelen te kunnen uitvoeren, sprake van een hausse aan aanvragen aan het begin van het jaar, met op onderdelen de noodzaak om procedures te verlengen. Wij verwachten dat deze situatie zich in 2019 zal herhalen. Voor de verwerking richten wij ons er op om in elk geval de voor de natuur gewenste maatregelen tijdig te (kunnen) laten treffen.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 25,94 mln. De uitgaven m.b.t. de Ontwikkelopgave Natuur bedragen € 14,91 mln. (zie tabellen en toelichtingen bij de 3e W-vraag).

Product	3.8.2. Landschaps Parken en Vermaatschappelijking
Portefeuillehouder	Mackus

We leggen via de natuur- en wateropgaven verbindingen met maatschappelijke opgaven als landbouw (innovatie en revitalisering buitengebied), economie, energie, toerisme en recreatie en monumenten. Hierbij sluiten we aan bij energie in de samenleving.

Een van de speerpunten binnen de natuurvisie is nadrukkelijker in te zetten op het proces van vermaatschappelijking van natuur en landschap. Het doel is tweeledig: enerzijds de maatschappij te betrekken bij natuur en landschap en anderzijds de Limburgse samenleving actief te laten bijdragen aan de versterking, realisatie en behoud van deze natuur en dat landschap. Naast concrete acties in de PIO-projecten (product 3.8.1.), vraagt dit ook om aanpalende initiatieven om de gewenste beweging duurzaam op gang te brengen. Om de doelstellingen zoals opgenomen in de natuurvisie vorm te geven (o.a. Natuur en economie, Natuurinclusieve landbouw en het faciliteren van groene initiatieven) zijn in 2016 en 2017 diverse initiatieven ingezet, zoals de Groene Helden-prijs (gericht op natuur-inclusieve MKB initiatieven) en Schone Maas (uitgevoerd door het Instituut Voor milieueducatie en Natuurbeleving (IVN) i.s.m. met gemeenten en anderen). Voor 2019 staat continuering van deze initiatieven gepland en een verdere impuls middels stimuleren van voedselbossen, Green Academy (deskundigheidsbevordering groene vrijwilligers) en het procesmatig ondersteunen van diverse (burger)initiatieven.

Zuid-Limburg draagt sinds 2005 de status van Nationaal Landschap. In het Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2014 (POL) zijn, in afstemming met de regio, de kwaliteiten van dit Nationaal Landschap opnieuw bekrachtigd. Om de maatschappelijke voordelen van die status optimaal te kunnen benutten, heeft Provincie Limburg afspraken gemaakt met gemeenten en andere stakeholders in de regio om tot een programma Nationaal Landschap Zuid-Limburg (NLZL) te komen. De bestuurlijke afspraken over het POL, de sectorale beleidsplannen (zoals LLTL2 en het Investeringsprogramma Toerisme en Recreatie) en het eerder uitgevoerde Plan van aanpak voor landschapontwikkeling 2014-2016 vormen de basis voor het Nationaal Landschap Zuid-Limburg (NLZL). Hierbij komen fondsvorming, communicatie, gebiedsontwikkeling en kwaliteitsinstrumentarium aan de orde.

Daarnaast ondersteunen wij de drie Nationale Parken in Limburg (Grote Peel, Maasduinen en Meinweg). Het verder ontwikkelen als kwalitatief hoogwaardige natuur- en landschapssystemen met een duidelijk onderscheidend profiel is voor ons hierbij uitgangspunt. Hierbij stimuleren wij een sterkere samenhang en samenwerking tussen partijen in het gebied en tussen de parken onderling. De diverse werk- en inspiratiesessies die in dat kader binnen de Nationale Parken met betrokkenen hebben plaatsgevonden zijn de input geweest voor een gedragen lange-termijn programma dat bijdraagt aan de beleidsuitgangspunten uit de natuurvisie.

Samenwerking in projecten van grensoverschrijdende parken (Rivierpark Maasvallei, Drielandenpark, Maas-Schwalm-Nette en Kempen-Broek), maakt deel uit van de uitvoeringsstrategie. Voor de duurzame financiering van dit geheel wordt nadrukkelijk ingezet op het vergroten van het aandeel dat door derden wordt ingebracht (financieel en menskracht). Dit past binnen de doelstellingen van vermaatschappelijking.

Dit product draagt bij aan criterium 2 en 3 van dit programma. Maar ook aan criterium 1 van programma 2.1. Sociale innovatie en participatie, criterium 2 van programma 2.2. Cultuur, criteria 1 en

2 van programma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit, criteria 1, 2 en 3 van programma 3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas en criteria 1, 2 en 3 van programma 3.6. Water.

Beoogde resultaten	
1.	Wij ondersteunen de Nationale parken, het Nationaal Landschap Zuid-Limburg en de Grensparken bij het versterken van betrokkenheid en participatie van burgers, partners en bedrijven. Rol Provincie: <i>subsidiënt, ondersteuner</i>
2.	Realisatie meerjaren (uitvoerings)programma Nationale Parken. Rol Provincie: <i>opdrachtgever, regisseur, subsidiënt</i>
3.	Opstellen en realisatie Uitvoeringsplan Nationaal Landschap Zuid-Limburg. Rol Provincie: <i>opdrachtgever, regisseur, subsidiënt</i>
4.	Gezamenlijk beheer van natuurgebieden in internationaal Rivierpark Maasvallei; het uitvoeren van de samenwerkingsafspraken uit de samenwerkingsovereenkomst fase 2 2017-2022. Rol Provincie: <i>subsidiënt</i>
5.	Uitvoering van grensoverschrijdende projecten en samenwerkingsprogramma's op het gebied van natuur, water en landschap met behulp van Europese cofinanciering. Rol Provincie: <i>subsidiënt, opdrachtgever, partner, regisseur en co-financier</i>
6.	Uitvoering mogelijk maken van maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen uit de natuurvisie door (procesmatige) ondersteuning. Rol provincie: <i>subsidiënt, ondersteuner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 3	Gemeenten in Zuid-Limburg nemen deel aan het uitvoeringsplan Nationaal Landschap Zuid-Limburg. *	10	10	2019
1,2	Uitvoering Meerjarenplannen en hierbij horende projecten voor de drie nationale parken. **	3	3	2019
1, 4, 5	Bijdragen leveren aan de samenwerking en (Interreg-) projecten van de grensoverschrijdende parken Drielandenpark, Maas-Swalm-Nette en Kempen-Broek (incl. Rivierpark Maasvallei).	1	4	2019
5	Met EU-parken en dierentuinen in Europa (Gaia-Zoo en Stakeholders) uitvoering geven aan het Interregproject Wildlife Economy. ***	1	1	2019
6	Ondersteuning initiatieven van particulieren, MKB en andere partners. ****	6	6	2019

Toelichting prestatie-indicatoren	
*	In 2019 zal een verdiepingsslag plaatsvinden en de samenwerking verder uitgewerkt worden.
**	De drie nationale parken geven uitvoering aan de meerjarenplannen. In 2019 wordt landelijk het vervolg van de parken bepaald en zullen de consequenties hiervan worden vormgegeven.
***	Het Interregproject is in uitvoering en we zullen ook in 2019 onze bijdrage hierin leveren.
****	Ieder jaar wordt bezien welke initiatieven ondersteund kunnen worden met het beschikbare budget. De verwachting is dat ongeveer hetzelfde aantal zal worden gehaald. Op projectniveau kunnen er verschuivingen plaatsvinden.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,39 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	3.8.3. Landbouw
Portefeuillehouder	Mackus

De ontwikkeling van het platteland wordt op integrale wijze gerealiseerd door maatschappelijke opgaven en doelstellingen op het vlak van natuur, water, landbouw, monumenten, toerisme en recreatie met elkaar te verbinden. De binding met en inpassing in de omgeving van agrarische bedrijven wordt versterkt door ruimte te creëren voor aanvullende, vernieuwende, activiteiten en diensten. Een gebiedsgerichte benadering maakt onderdeel uit van het investeringsprogramma Limburgse Land- en Tuinbouw Loont 2 en de accentennotitie (eind 2017) “Limburg agro voor de wereld van morgen”. Hierin is het belang van ‘sturen op maatschappelijke en ecologisch duurzame productie’ herbevestigd. Cruciaal zijn ecologisch en maatschappelijk duurzame productie. Innovatie en de samenhang met andere beleidsvelden (water, natuur, energie, ruimte e.d.) is nadrukkelijk aan de orde voor het bereiken van kwaliteitsverbetering door en ontwikkelruimte voor c.q. revitalisering van bedrijven.

Hiervoor zetten we in op kennisontwikkeling en overdracht, demonstraties en investeringsbijdragen voor nieuwe (technische) concepten. Daarnaast wordt geïnvesteerd in landbouwstructuurmaatregelen (verkavelingen), waarbij natuur- en water doelen worden gerealiseerd en een bijdrage wordt geleverd aan herstructurerings opgaven met meervoudige doelbereik (zoals dynamisch voorraadbeheer, energie- en klimaattransitie en asbestopgaven) en de aanpak van knelpunten fijnstof en geur. De proposities in het kader van het interbestuurlijk programma vitaal platteland (IBP) en de kamerbrief natuur en waterkwaliteit (‘Veedichte gebieden’ en ‘Heuvelland’) zijn belangrijke projecten hiervoor naast, de aanpak van de fijnstof knelpunten en de warme sanering varkenshouderij.

De investeringslijnen nrs.1, 3 en 4 uit Limburgse Land- en Tuinbouw loont 2 (“voorlopers en doorontwikkelaars”, “perspectief voor ondernemerschap” en “fundament voor ontwikkeling”) zijn in de begroting ondergebracht onder het product 1.2.3. Landbouw Agrofood /Brightlands Greenport Venlo.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma, maar ook aan criterium 1 van programma 3.7. Energie, duurzaamheid en milieu.

Beoogde resultaten	
1.	Structuurversterking met integrale omgevingseffecten Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>
2.	Instrumenten / maatregelen herstructurering intensieve veehouderij en glastuinbouw Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>
3.	Duurzaam produceren Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde (medio 2018)	Streef waarde	Jaar
1	Aantal ha. t.b.v. structuurverbetering met integrale omgevingseffecten.	1300 ha	1400 ha	2019
2	Conceptvernieuwing / maatregelenpakket t.b.v. herstructurering glastuinbouw en intensieve veehouderij.	2	4	2019
3	Aantal projecten inzake Duurzaam produceren.	50	70	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

Bron: LLTL 2 – investeringslijn 2 (Meerwaarde omgeving)

1. Verbetering van verkavelingsstructuur, bewerkbaarheid en bereikbaarheid van kavels als bedoeld in POP3 paragraaf 4.
2. Aanpak van de problematiek in de intensieve veehouderij en de glastuinbouw en heeft te maken met de samenhang tussen ontwikkelruimte voor bedrijven en milieudruk (veehouderij).
3. Met inzet op een integrale aanpak voor verbetering van de omgevingskwaliteit met als belangrijkste instrument POP 3 paragraaf 2 (modernisering en vernieuwing bedrijfsvoering), paragraaf 3 “jonge landbouwers” en inzet op showcases voor moderne hoeves in kwetsbare landschappen.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 3,29 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.8. Plattelandsontwikkeling <i>Exploitatie</i>	Begroting ná wiz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
3.8.1. Natuur	37.065	25.943	26.762	30.794	30.149
3.8.2. Landschaps Parken en vermaatschappelijking	303	387	390	346	356
3.8.3. Landbouw	6.415	3.294	0	0	0
<i>Personele lasten</i>	5.773	5.008	4.969	4.998	5.024
<i>Kapitaallasten</i>	346	164	109	109	41
Totaal lasten	49.902	34.797	32.231	36.246	35.571
Baten					
3.8.1. Natuur	31.281	31.162	31.175	31.187	31.200
3.8.2. Landschaps Parken	0	73	71	23	28
Totaal baten	31.281	31.236	31.246	31.211	31.228
Totaal saldo van baten en lasten	-18.621	-3.561	-985	-5.036	-4.343
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Reserve DU-uitkering PAS	6.543	5.675	4.000	0	0
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve DU-uitkering Natuur	76	0	0	0	0
Reserve DU-uitkering PAS	8.351	1.186	0	0	0
Bestemmingsreserve Zilver- en bronsgroene natuur	340	25	0	0	0
	8.768	1.211	0	0	0
Saldo mutatie reserves	2.225	-4.464	-4.000	0	0
Resultaat	-16.397	-8.025	-4.985	-5.036	-4.343

Financiële toelichting

3.8.1. Het budget voor 2019 bedraagt € 25,96 mln. Deze middelen worden grotendeels ingezet voor natuur- en landschapsbeheer € 14,72 mln.; het nemen van PAS-maatregelen, monitoring en onderzoeken € 4,10 mln., de uitvoering van de Wet Natuurbescherming en faunafonds € 1,55 mln., subsidies aan natuurorganisaties € 1,86 mln., uitvoering van soortenbeheer in zilverbronsgroen € 1,00 mln., uitvoering van motie 759 Faunabeheer € 0,10 mln., aflossing convenantlening € 0,84 mln., uitvoering van motie 2399 Noodhulp en vervoer van zieke en gewonde dieren € 0,10 mln. en de administratieve verrekening met de ontwikkelopgave natuur € 1,66 mln.

Het verschil met de begroting 2018 van € 15,52 mln. wordt onder andere verklaard, doordat in 2018 wel ramingen zijn opgenomen voor: Maasgaard en Heidsche Peel samen € 2,80 mln. en voor uitvoeringskosten POP 3 € 1,24 mln. Daarnaast is in 2018 een hogere raming opgenomen voor PAS uitgaven van € 11,42 mln.

De baten van totaal € 31,16 mln. zijn afkomstig uit het provinciefonds voor natuurgerelateerde doelen voor € 30,54 mln. en de geraamde legesopbrengst voor vergunningen Wet Natuurbescherming voor € 0,54 mln.

Er vindt vanuit de PAS-middelen een toevoeging plaats aan de reserve PAS die aangewend wordt binnen programma 3.6. Water ter dekking van de cofinanciering DHZ en POP3 en binnen dit product eveneens voor de dekking cofinanciering POP3 agrarisch. De reserve Zilverbronsgroene natuur wordt aangewend voor € 0,03 mln. ter dekking van de ambities van het programma Platteland in Ontwikkeling.

3.8.2. Het budget voor 2019 bedraagt € 0,39 mln. Deze middelen worden grotendeels ingezet voor de nationale parken, grensparken en het nationaal landschap € 0,39 mln., vermaatschappelijk € 0,20 mln., subsidies aan natuurorganisaties € 0,22 mln., cofinanciering van het Interreg project Wild life economie € 0,03 mln. en een bijdrage aan het RivierPark Maasvallei € 0,09 mln. Daarnaast vind een administratieve verrekening met de ontwikkelopgave natuur plaats (dekking) van -/- € 0,61 mln.

Het verschil met de begroting 2018 van € 0,12 mln. wordt onder andere verklaard, doordat in 2018 budget vanuit 2017 is overgeboekt voor RivierPark Maasvallei € 0,09 mln., de uitgavenraming 2018 van Wildlife Economy € 0,14 mln. hoger is, in 2018 een bedrag van € 0,06 mln. voor het landschapsfonds staat en de dekking vanuit de ontwikkelopgave € 0,16 mln. lager is.

De baten van € 0,02 mln. zijn afkomstig uit de bijdrage vanuit het Interregproject Wildlife economy.

3.8.3. Het budget voor 2019 bedraagt € 3,29 mln. Deze middelen worden ingezet voor:

- bronmaatregelen via PAS-regeling € 0,80 mln. Dit budget wordt gedekt uit de reserve DU-uitkering PAS;
- showcases moderne hoeves € 0,25 mln. Dit budget is beschikbaar gesteld via de Voorjaarsnota 2018 (PS 28 juni 2018);
- fasering middelen van het programma Limburg Land- en Tuinbouw Loont 2 investeringslijn Meerwaarde Omgeving € 1,34 mln. en overige middelen landbouw € 0,90 mln. Dit is conform de 2^e Afwijkingenrapportage 2018 (PS 9 november 2018).

Het verschil ten opzichte van de begroting 2018 bedraagt € 3,12 mln. Dit betreft met name de fasering van het programma Limburg Land- en Tuinbouw Loont 2.

Ontwikkelopgave Natuur

	2018	2019	2020	2021	2022
€ x 1.000					
Ontwikkelopgave Natuur					
Uitgaven	17.486	14.911	21.042	21.078	13.230
Inkomsten	31.970	12.670	12.630	12.590	12.550

Voor een toelichting wordt verwezen naar de § Grondbeleid.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Financiering
Wet Natuurbescherming	Garantie aan Nationaal Groenfonds
	Lening aan Nationaal Groenfonds particuliere natuurontwikkeling

4.1. Bestuur

Dit programma gaat over goed, krachtig, integer en transparant bestuur, waarbij vanuit onze strategische koers de lobby naar Den Haag en Brussel, de relaties met de buurlanden, (inter)nationale fondsenwerving en samenwerking met onze bestuurlijke partners binnen en buiten Limburg voorop staan. Vanuit een dienstbare en actieve opstelling zoeken wij bij maatschappelijke opgaven de samenwerking met bestuurskrachtige gemeenten en vervullen wij onze toezichthoudende taken. Ook de rijkstaken van de Commissaris van de Koning vallen onder dit programma.

Als internationale grensprovincie bij uitstek wil Limburg de kansen van de grensoverschrijdende agglomeratie benutten, grensbarrières verminderen en economische relaties met landen en regio's verder weg aangaan.

Inzet van Europese fondsen in combinatie met de inzet van eigen middelen is nodig om onze provinciale beleidsambities te realiseren.

Wat willen we bereiken?

We realiseren de bestuurlijke opgaven doelgericht, kostenbewust en transparant vanuit een actieve opstelling van eigen kracht en vanuit een grensoverschrijdend en internationaal perspectief.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Limburg is een bestuurskrachtige provincie met sterke gemeenten.

Criterium 2: De Provincie Limburg communiceert op een zelfbewuste manier waarin inhoud, moment en plaats goed gekozen zijn en daarmee bijdragen aan een krachtige nationale en internationale reputatie.

Criterium 3: De Provincie Limburg zorgt voor een passend toezicht op de gemeentelijke financiën en voor een goede coördinatie en uitvoering van het interbestuurlijk toezicht.

Criterium 4: De Provincie Limburg en haar partners zetten zich in om kansen te benutten en partnerships te bouwen in zowel grensoverschrijdend als internationaal verband.

Criterium 5: De Provincie Limburg speelt in op de wensen van burgers en partners.

Wat gaan we daarvoor doen?

Product	4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK
Portefeuillehouder	Bovens

De Commissaris van de Koning (CdK) wordt ondersteund om op een adequate wijze zijn rijkstaken te vervullen. Deze rijkstaken worden separaat verantwoord aan de rijksoverheid. Vanuit deze rijkstaken is het versterken van de veiligheid en het veiligheidsgevoel een gezamenlijke verantwoordelijkheid, waarbij onder andere de veiligheidsregio's, opsporings- en vervolgingsinstanties, meer specifiek politie en justitie, een primaire verantwoordelijkheid hebben. De ondersteuning van deze verantwoordelijke veiligheidspartners, wordt primair ingevuld vanuit de rijkstaken die de CdK vervult en in het verlengde van zijn coördinerende euregionale verbindende, intermediaire en faciliterende rol.

De CdK vervult intern een coördinerende rol daar waar Gedeputeerde Staten vanuit hun wettelijke verantwoordelijkheden nader vorm geven aan veiligheid. De regering dan wel individuele ministers kan/kunnen de CdK als rijksorgaan een specifieke opdracht geven.

De CdK draagt vanuit zijn taken en verantwoordelijkheden als rijksorgaan bij aan criteria 1 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten
1. Adequaaf toezicht op openbare orde en veiligheid (rampenbestrijding en crisisbeheersing). Rol CdK: <i>bevoegd gezag als rijksorgaan</i>
2. Stimulering van landsgrensoverschrijdende samenwerking op het gebied van openbare orde en veiligheid (rampenbestrijding en crisisbeheersing en criminaliteitsbestrijding). Rol CdK: <i>bevoegd als rijksorgaan: in voorkomende gevallen tevens verbinder, intermediair, subsidiënt of facilitator, subsidiënt en/of als partner</i>
3. Afstemming tussen rijks initiatieven en behoeften op lokaal/regionaal niveau bij burgemeesters via een intermediaire, verbindende dan wel faciliterende rol. Rol CdK: <i>bevoegd gezag als rijksorgaan</i>
4. Onderhouden rijksgrenspalen. Rol CdK: <i>bevoegd gezag als rijksorgaan: bevoegd gezag</i>
5. Stimulering van de verdere implementatie van het programma Veilige Publieke Taak en de aanpak van verhuftering. Rol CdK: <i>bevoegd als rijksorgaan: in voorkomende gevallen tevens verbinder, intermediair, facilitator, subsidiënt en/of als partner</i>

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,58 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie
Portefeuillehouder	Koopmans

In Zuid-Limburg voltrekken zich diverse ontwikkelingen op het terrein van bestuurlijke organisatie. Dit heeft in 2016 geleid tot een bestuurlijke overlegronde met alle Zuid-Limburgse gemeenten en het collegestandpunt 'Besturen blijft vooruitzien' (GS 2016-85037) en daaruit volgende stappen. Dit alles ter ondersteuning van ontwikkelingen in de bestuurlijke organisatie in Zuid-Limburg. Deze koers heeft invulling gekregen in relatie tot de procedure tot herindeling voor de gemeenten Schinnen-Onderbanken-Nuth. Ook hebben wij ondersteuning geboden aan onderzoeken in de gemeenten Maastricht, Meerssen, Sittard-Geleen en Valkenburg aan de Geul. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft december 2017 - naar aanleiding van het beëindigen van de herindelingsprocedure van de gemeenten Heerlen en Landgraaf - verklaard dat de regering het van belang acht binnen afzienbare termijn te komen tot versterking van bestuurskracht in de regio Parkstad Limburg. De minister is aan zet. Wij wachten verdere initiatieven van de Minister van BZK in dezen af.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 3 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	De gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen vormen op 1 januari 2019 samen één nieuwe gemeente Beekdaelen. Wij zullen conform de Wet Algemene Regels Herindeling onze provinciale rol blijven nemen. Ook zullen wij invulling blijven geven aan de intentieverklaring 'Gezamenlijk werken aan de toekomst van Onderbanken, Nuth en Schinnen'. Rol Provincie: <i>ondersteuner, bevoegd gezag, partner</i>
2.	De Provincie blijft bereid tot (financiële) ondersteuning van initiatieven van onderop, zoals de herindeling Schinnen-Onderbanken-Nuth en de onderzoeken in de gemeenten Maastricht, Meerssen, Sittard-Geleen en Valkenburg aan de Geul. Rol Provincie: <i>ondersteuner, bevoegd gezag, partner</i>
3.	De Provincie volgt de initiatieven van de Minister van BZK tot versterking van de bestuurskracht in de regio Parkstad Limburg. Rol Provincie: <i>ondersteuner, partner</i>

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,07 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	4.1.3. Integriteit
Portefeuillehouder	Bovens

De Commissaris van de Koning is ingevolge de Provinciewet belast met de zorgplicht voor bestuurlijke integriteit. De zorgplicht geldt ook ten aanzien van gemeenten, indien de integriteit in het geding is. De ontwikkeling van integriteitbeleid kent daarom een integrale aanpak, gericht op het vergroten van de integriteitsvolwassenheid binnen het ambtelijk, politiek en bestuurlijk domein. Deze werkwijze heeft tot een herkenbaar gedeeld integriteitsbeeld geleid binnen het openbaar bestuur in Limburg. De samenwerking tussen Provincie, gemeenten en waterschappen in Limburg bij de ontwikkeling en implementatie van integriteitbeleid is uniek en geniet landelijke erkenning en

navolging. De Commissaris van de Koning is voorzitter van de Provinciale Stuurgroep Integriteit. Aan het samenwerkingsverband is eind 2016 de Ien Dales Integriteits Award toegekend.

Dit product draagt bij aan criterium 1 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Vergroten en borgen integriteitsvolwassenheid van de ambtelijke organisatie. Doorontwikkeld integriteitsbeleid borgen door middel van acties op het gebied van preventie, morele oordeelsvorming en handhaving. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>
2.	Borgen integriteitsbeleid in politiek-bestuurlijke omgeving. Onverminderd voortzetten van het meerjarig integriteitsprogramma voor College en Staten. De invulling van het programma is belegd bij de Commissie Integriteit. Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>
3.	Limburgs integriteitsbeleid ontwikkelen en uitdragen als Best Practice Het Limburgse samenwerkingsmodel als voorbeeld voor de overheid, ondersteund door een ontwikkeld Serious Game Integriteit waardoor het Limburgs integriteitsbeleid herkenbaar is en erkenning krijgt. Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,04 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	4.1.4. Coördinatie Interbestuurlijk toezicht
Portefeuillehouder	Teunissen

In 2012 is de Wet revitalisering generiek toezicht (Wrgt) in werking getreden. Dit is de wet waarop het Interbestuurlijk Toezicht gebaseerd is. Provincies zijn voortvloeiend uit deze wet toezichthouder op de uitvoering van medebewindstaken door gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen binnen het ruimtelijk-fysieke domein. Er zijn vier toezichtdomeinen: 1. Ruimtelijke Ordening en Omgevingsrecht; 2. Informatie- en archiefbeheer; 3. Huisvesting verblijfsgerechtigden; 4. Erfgoed.

De Provincie Limburg werkt sinds 2017 aan het optimaliseren van het Interbestuurlijk Toezicht (IBT). Het startschot hiervoor was een rapport van de Zuidelijke Rekenkamer in februari 2017. Dit leidde tot een Verbeterplan Interbestuurlijk Toezicht en een herijkte beleidsnota Interbestuurlijk Toezicht. De belangrijkste omslag in de manier van uitvoering van het Interbestuurlijk Toezicht, is de aanvulling van het systeemtoezicht met inhoudelijke toetsen op basis van een risicogerichte benadering (conform het besluit van Provinciale Staten van 23 februari 2018). De ambitie van het Limburgse Interbestuurlijk Toezicht is een goed functionerend openbaar bestuur dat bijdraagt aan de veiligheid, welvaart en welzijn van haar burgers. Volgens heldere criteria en op transparante wijze en in beginsel op basis van vertrouwen. Daar waar nodig zal de Provincie echter daadwerkelijk ingrijpen om gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen te dwingen hun taken naar behoren uit te voeren in lijn met de daarvoor bedoelde wetgeving.

Dit product draagt bij aan criterium 3 van dit programma

Beoogde resultaten

1. In 2019 is de omslag in de uitvoering van het Interbestuurlijk Toezicht (IBT) volledig ingevoerd; het uitgangspunt blijft systeemtoezicht, aangevuld met inhoudelijke toetsen (zoals reality checks en verdiepingsonderzoeken) gebaseerd op risicoanalyses.

Rol Provincie: *toetser*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	De gemeenten in Limburg hebben zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens beschikbaar ten behoeve van de toetsing aan de IBT-criteria binnen de vier toezichtdomeinen (1. Ruimtelijke Ordening en Omgevingsrecht; 2. Informatie- en archiefbeheer; 3. Huisvesting verblijfsgerechtigden; 4. Erfgoed).	33*	31*	2019
1	Het Waterschap Limburg heeft zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens beschikbaar ten behoeve van de toetsing aan de IBT-criteria binnen het toezichtdomein Ruimtelijke Ordening en Omgevingsrecht (Wabo).	1	1	2019
1	Het Waterschap Limburg en de gemeenschappelijke regelingen in Limburg hebben, voor zover op hen van toepassing, zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens beschikbaar ten behoeve van de toetsing aan de IBT-criteria binnen het toezichtdomein Informatie- en archiefbeheer.	PM	PM	2019
1	Reality checks op de van alle onder toezicht gestelde bestuursorganen ontvangen informatie hebben plaatsgevonden.	0	5	2019
1	Indien noodzakelijk heeft/hebben (een) verdiepingsonderzoek(en) plaatsgevonden.	0	PM	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

* Door fusie neemt het aantal gemeenten per 1-1-2019 af van 33 naar 31.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,14 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën
Portefeuillehouder	Koopmans

De Provincie, in de rol van financiële toezichthouder op gemeenten, bewaakt de financiële positie en functie van gemeenten met als doel deze financieel gezond te houden. Bijzondere aandacht gaat uit naar de financiële gevolgen van de zogenaamde 3 D's. Dit betreft de drie decentralisaties jeugdzorg, werk en inkomen en zorg aan langdurig zieken en ouderen. Het gaat hier om open-einde-regelingen, waardoor de gemeenten financiële risico's lopen.

Dit product draagt bij aan criterium 3 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. De begroting en jaarstukken van alle gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, waar de Provincie Limburg financieel toezichthouder op is, beoordelen en de toezichtvorm bepalen voor het betreffende jaar.
Rol Provincie: *bevoegd gezag*
2. In het kader van financieel toezicht op de gemeenten en het bepalen van een (eventuele) meerjarige uitspraak omtrent de toezichtvorm voeren wij één keer in de vier jaar financiële verdiepingsonderzoeken uit bij elke Limburgse gemeente. In 2019 wordt de regio Noord-Limburg onderzocht.
Rol Provincie: *bevoegd gezag*
3. Adviesrol vanuit onze toezichthoudende taak naar gemeenten bij financiële onderwerpen in de vorm van kennisoverdracht.
Rol Provincie: *ondersteuner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
2	Financieel verdiepingsonderzoeken in Noord-Limburg.	0	8	2019

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 4.000 (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	4.1.6. IPO
Portefeuillehouder	Teunissen

IPO is een samenwerkingsverband in verenigingsvorm van de twaalf Nederlandse Provincies. Primair heeft het samenwerkingsverband de functie van belangenbehartiger van de Provincie naar de Rijksoverheid en 'Brussel'. Secundair die van kennis en informatie uitwisselaar. Tweemaal per jaar vergadert de Algemene Vergadering, waarin per provincie twee statenleden zijn afgevaardigd. Het IPO-bestuur vergadert 8 maal per jaar en Limburg wordt daarbij vertegenwoordigd door de IPO-portefeuillehouder vanuit het college van GS. Vanaf voorjaar 2018 levert Limburg de voorzitter van het IPO bestuur in de persoon van onze gouverneur. Deze IPO-bestuursvergaderingen worden voorbereid door een achttal bestuurlijke adviescommissie (BAC) en ambtelijke adviescommissies (AAC).

Dit product draagt bij aan criterium 2 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Vertegenwoordiging binnen IPO-verband.
Zowel ambtelijk als bestuurlijk in de respectievelijke adviescommissies AAC (Ambtelijk) en BAC (bestuurlijk).

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,90 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	4.1.7. Internationalisering
Portefeuillehouder	Bovens

De ambities van het Provinciaal Bestuur kenmerken zich door een actieve, grensoverschrijdende en internationale aanpak. Samen met onze partners werken we aan de ontwikkeling van een grensoverschrijdend werk- en leefgebied. Wij investeren proactief in grensoverschrijdende en internationale netwerken en in kennis, afstemming, samenwerking en projectontwikkeling met name met de buurlanden. We maken in het kader van Grensoverschrijdende Samenwerking (GROS) nieuwe afspraken met rijk en buurlanden over de grensoverschrijdende samenwerking met Noordrijn-Westfalen, Vlaanderen en Wallonië. Inzet vanuit de beleidsthema's is daarbij voor Limburg cruciaal, zoals aangegeven in de Voortgangsnota Internationalisering (2017-45838). De nieuwe regering in Noordrijn-Westfalen biedt ons daarbij de nodige kansen.

Om onze eigen organisatie meer 'euregio-proof' te maken, worden de (beleids)clusters ondersteund bij de ontwikkeling van grensoverschrijdende competenties, netwerken en projecten.

Ook burgers, bedrijven en instellingen in Limburg (en in de hele Euregio) zouden nog meer gebruik kunnen maken van de kansen en mogelijkheden aan de andere kant van de grens.

Daartoe zullen wij bevorderen dat burgers en gemeenten beter geïnformeerd worden over de grensoverschrijdende activiteiten die vanuit de Provincie plaatsvinden en wijzen op de mogelijkheden die er zijn om grensoverschrijdend actief te zijn.

Onze internationale economische agenda die met name voor Brightlands verbindingen legt met China (met name de provincie Sichuan), Azerbeidzjan, en een aantal Europese regio's in Duitsland, België, Frankrijk en Italië, wordt in 2019 herijkt.

Een krachtige Public-affairs/lobby in Brussel/Den Haag en de buurlanden, betere benutting van Europese fondsen en internationale branding zijn belangrijke randvoorwaarden om de internationale ontwikkeling van Limburg te ondersteunen. Daarvoor benutten wij tevens het Comité van de Regio's, waarvan de CdK van Limburg momenteel lid is namens het IPO en zitting heeft in de commissie Sociaal Beleid, Onderwijs, Werkgelegenheid, Onderzoek en Cultuur (SEDEC).

Dit product draagt bij aan criterium 2 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	<p>Samenwerking buurlanden</p> <p>Limburg heeft met rijk, buurlanden en andere grensprovincies nieuwe afspraken gemaakt over grensoverschrijdende samenwerking met respectievelijk Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen, met name over wie doet wat wanneer (de governance). De grensprovincies en euregio's krijgen in deze governance een duidelijkere positie. De resultaten van de regeringsconsultaties die eind 2018 tussen Nederland en Noordrijn-Westfalen alsmede tussen Nederland en Vlaanderen hebben plaatsgevonden, worden in 2019 uitgewerkt. Bij de uitvoering hiervan speelt de post Düsseldorf een belangrijke rol. De Euregio Maas-Rijn wordt getransformeerd tot een Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS); onderzocht wordt op welke wijze de gemeenten in de euregio hier beter bij aangehaakt kunnen worden.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, partner</i></p>
2.	<p>Organisatie euregioproof</p> <p>Euregiocompetentie, kennis over, contacten en samenwerking met partners in de buurlanden zijn breder in de organisatie ontwikkeld.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager</i></p>
3.	<p>Communicatie</p> <p>De communicatie naar de Limburgse samenleving over grensoverschrijdende activiteiten en mogelijkheden</p>

Beoogde resultaten

is verbeterd.

Rol Provincie: ondersteuner, subsidiënt

4. Betere en bredere benutting EU-fondsen

Het door GS vastgestelde afsprakenkader voor de eigen organisatie met het oog op de benutting van EU-middelen voor Limburg is in uitvoering. Elk kwartaal wordt door European and Regional Affairs Consultants (ERAC) gemonitord hoeveel EU-middelen toegekend zijn aan Limburgse projecten.

Rol Provincie: *monitor, ondersteuner, subsidiënt*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
4	Toekenning van Europese subsidie aan Limburgse projecten.	€ 245 mln.	€ 250 mln.	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. De kwartaalrapportage van ERAC laat zien dat vanaf 2014 tot 1 april 2018 voor een bedrag van € 245 mln. aan Europese subsidie is toegekend aan Limburgse projecten. De inspanningsverplichting voor 2019 van € 250 mln. (opgehoogd in 2017, was oorspronkelijk € 150 mln.) is daarmee in 2018 al grotendeels gerealiseerd.

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,20 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	4.1.8. Euregiobestuur
Portefeuillehouder	Teunissen

Limburg participeert in drie Euregio's:

1. De Euregio Maas-Rijn (EMR).

Dit is een grensoverschrijdend samenwerkingsverband van de Provincies Limburg (NL), Limburg (B), Luik (B), de Duitstalige Gemeenschap (B) en de regio Aken (D). De EMR is een stichting naar Nederlands recht.

2. De Euregio Rijn-Maas-Noord (ERMN).

Dit is een grensoverschrijdend samenwerkingsorgaan van Noord- en Midden-Limburgse en Duitse gemeenten en Kamers van Koophandel. De Provincie Limburg is geen lid, maar wel adviserend lid van het dagelijks bestuur en van de Algemene Ledenvergadering.

3. De Euregio Rijn-Waal (ERW).

Dit is een grensoverschrijdend samenwerkingsorgaan van Nederlandse en Duitse gemeenten, regionale instanties en Kamers van Koophandel (voor Limburg gaat het om de gemeenten Mook en Middelaar, Gennep en Bergen). De Provincie Limburg is geen lid, maar samen met de Bezirksregierung Düsseldorf toezichthouder.

De Provincie Limburg participeert ook in de Interregprogramma's: (1) Euregio Maas-Rijn, (2) Deutschland-Nederland en (3) Vlaanderen-Nederland. (De Euregio's Rijn-Maas-Noord en Rijn-Waal zijn onderdeel van het Interregprogramma Deutschland-Nederland)

De drie Euregio's bieden een goed platform voor het bestendigen van de relaties met de bestuurders van direct over de grens. Daarnaast initiëren en ondersteunen de Euregio's de samenwerking van actoren/instellingen/organisaties, al dan niet publiekrechtelijk van aard, die aan de diverse zijden van de grens bij een bepaald onderwerp betrokken zijn. Hierdoor kunnen de kansen die ontstaan door grensoverschrijdend samenwerken, optimaal benut worden.

Dit product draagt bij aan criterium 2 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Onze bestuurlijke betrokkenheid bij de Euregio's leidt tot versterking van de euregionale samenwerking, tevens worden hierdoor belangen beter in de werkzaamheden van de Euregio's meegenomen. Rol Provincie: <i>partner</i>
2.	Met betrekking tot de EMR zijn vanuit Limburg aan het EMR-bestuur als prioriteit doorgegeven; arbeidsmarkt, burentalen en veiligheid. In samenspraak met de partnerregio's zullen de EMR-prioriteiten voor 2019 worden bepaald. In 2019 zal verder worden meegewerkt aan de omvorming van de EMR in een Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS). Rol Provincie: <i>partner</i>

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 0,54 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	4.1.9. Strategische Public Affairs
Portefeuillehouder	Bovens

De strategie van de Provincie Limburg is intern gericht op het adviseren en ondersteunen van bestuur en directie bij het bepalen van een herkenbare koers door richting te geven aan inhoud en proces van de provinciale organisatie. Extern is onze strategische inzet verankerd in het Coalitieakkoord 'In Limburg bereiken we meer 2015-2019', de Limburg Agenda en het Limburgs Investeringspact. Hierbij staat de opdracht uit het coalitieakkoord 'economische structuurversterking met de daarbij behorende sociale agenda' centraal. Deze opdracht kan uitgesplitst worden aan de hand van kernthema's, zoals de Limburgse kenniseconomie, fysieke verbindingen (infrastructuur), de sociale agenda met daarbij aandacht voor zorg en arbeidsmarkt en de grensoverschrijdende samenwerking. Per onderdeel wordt op concrete dossiers gewerkt aan de belangenbehartiging in politiek-bestuurlijk en ambtelijk Den Haag en Brussel. Hierbij wordt, indien mogelijk en/of gewenst, opgetrokken met onze strategische partners (medeoverheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven). Vanuit de belangenbehartiging en in de euregionale en internationale contacten worden in het kader van de Limburg Branding ook de mogelijkheden benut voor gerichte samenwerking, gezamenlijke positionering en internationale reputatieversterking.

Op basis van de evaluatie van het programma 'Europe Calling' wordt de opgebouwde intensieve samenwerking tussen Provincie Limburg, gemeente Maastricht en Universiteit Maastricht in een structureel verband voortgezet, met de uitwerking van een gezamenlijk meerjarig programma voor 2018 en verder onder de (voorlopige) naam 'Maastricht Working on Europe'. Dit plan omhelst verschillende componenten, waaronder de uitwerking van een interdisciplinaire onderzoeksagenda, het betrekken van/stem geven aan de burger in de discussie over Europa, en de academische kennis toegankelijk (valorisatie) maken voor een bredere groep. Bij de uitwerking wordt het Europese profiel van stad, regio en universiteit versterkt door een continue agenda van activiteiten die laat zien dat ontwikkelingen rondom de Europese samenwerking hier kritisch worden gevolgd en besproken. In het plan wordt ingegaan op welke manier invulling wordt gegeven aan het uitdragen van het Europees

Erfgoedlabel voor het Verdrag van Maastricht. Het programmaplan gaat tenslotte in op de benodigde (fysieke) faciliteiten en communicatie.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 4 en 5 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Uitwerken strategische lobbykaders

Wij voeren een krachtige, tijdige en proactieve lobby met bijzondere aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking met Düsseldorf en München (in samenwerking met de provincie Noord-Brabant die voor de Provincie Limburg de samenwerking in München bevordert, zoals we dat voor hen in Düsseldorf oppakken). De focus is vooral gericht op de onderwerpen die er voor Limburg toe doen. Met het Plan Public Affairs 2018-2020, dat in het voorjaar 2018 aan PS is aangeboden, zijn de strategische lobbykaders aangegeven. Nadrukkelijk blijven daar allianties met Limburgse partners/buurlanden in centraal (zie ook 4.1.7. Internationalisering) staan. Vanuit Public Affairs wordt de ontwikkeling van nationale en Europese fondsen blijvend gevolgd.

Rol Provincie: *partner*

2. Public Affairs-werkzaamheden

De Provincie Limburg neemt deel aan het Huis Nederlandse Provincies (HNP) in Brussel waarin wordt samengewerkt en belangen worden behartigd van de 12 provincies. Vanuit de ambitie beschreven in de "IPO / HNP Europastrategie" wil het HNP een kennisknooppunt van de regio's worden. De Provincie Limburg ondersteunt de lijn om meer flexibele werkplekken beschikbaar te stellen voor andere partners (naast de 12 provincies). In 2019 worden hiervoor twee werkplekken van de vier werkplekken (die de Provincie Limburg vanaf 2009 hebben afgenomen) teruggegeven om deze ambitie vorm te geven.

In Den Haag maakt Public Affairs gebruik van een eigen ruimte in een bedrijfsverzamelgebouw op het Plein van waaruit de activiteiten richting o.a. Tweede Kamer en Ministeries worden gecoördineerd. Voor de post in Düsseldorf wordt gebruik gemaakt van de faciliteiten die het Consulaat-Generaal van Nederland aldaar aan de grensprovincies aanbiedt.

Activiteiten vanuit PA zijn: ondersteunen van GS bij lobbygesprekken en bezoeken, monitoren Haagse / Brusselse en Duitse agenda, ontwikkelen van lobbyboodschappen en overige communicatiematerialen, uitvoeren van PA-activiteiten binnen thematische netwerken (zoals Vanguard), het organiseren van netwerk- en informatiebijeenkomsten en andere representatieve werkzaamheden.

Rol Provincie: *partner*

3. Betrekken van de organisatie bij de activiteiten vanuit Public Affairs

In 2019 wordt verder de kwaliteitsimpuls van de afgelopen jaren uitgerold om de provinciale organisatie optimaal aan te haken bij de nationale en Europese (beleids)ontwikkelingen. Bij dit interne ontwikkelingsprogramma ("Public Affairs proof") ligt het accent op beter inzicht in de rol en functie van Public Affairs, het vergroten van de ambtelijke sensitiviteit en samenspel met medeoverheden, en het belang van maken van krachtenveldanalyses en lobbyfiches, teneinde tijdig en proactief het politiek-bestuurlijke lobbyinstrument te kunnen gebruiken.

Rol Provincie: *procesmanager*

4. Lobbyadvies, (externe) bijeenkomsten en Public Affairs Platform Limburg

Vanuit de adviesfunctie wordt ondersteuning gegeven bij het opstellen van inhoudelijke analyses (inclusief krachtenvelden) in Den Haag en Brussel, teneinde een effectieve lobby te organiseren. Door bijeenkomsten, werkbezoeken en events in Limburg of in de regeringssteden (o.a. Den Haag, Brussel, Düsseldorf) te organiseren wordt Limburg krachtig gepositioneerd, zowel binnen als buiten de provincie. Dit zal, afhankelijk van de lobbyinzet, gezamenlijk met onze partners gebeuren. Om het informatienetwerk in stand te houden en de partners bij onze lobbyinzet te betrekken, blijven we het Public Affairs Platform Limburg voortzetten. Het doel hiervan is om de Limburgse krachten te bundelen.

Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager*

Beoogde resultaten

5. Einstein Telescope

Einstein Telescope is het Europees initiatief tot het realiseren van een observatorium voor zwaartekrachtsgolven van de derde generatie. Vanuit Nederland is NWO-Nikhef verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de science case. Einstein Telescope is opgenomen in de nationale roadmap voor grootschalige wetenschappelijke infrastructuur. Daarin is ook opgenomen dat Einstein Telescope mogelijk gevestigd zal worden in de grensregio Zuid-Limburg. De Provincie Limburg ondersteunt NWO-Nikhef in het onderzoeken van de kansen voor deze vestigingslocatie. Wij doen dit in goed overleg met NWO-Nikhef en de Rijksoverheid. Een locatiekeuze is vooralsnog voorzien rond 2020. Na gezamenlijk met NWO-Nikhef de propositie tot het voorbereiden van een bid op 3 juli 2017 aangeboden te hebben aan het kabinet, bieden we in 2019 commitment bij de nadere uitwerking van het bid. Ondertussen werken we met de partners aan het opzetten van een wetenschappelijk instituut met als standplaats in Zuid-Limburg.

Rol provincie: *partner, ondersteuner*

6. Strategisch relatiebeheer

In 2019 wordt uitvoering gegeven aan de strategische netwerkkalender 2019. Naast de organisatie van strategische netwerkevenementen zorgen we dat we succesvol kunnen opereren in de netwerksamenleving, die eisen stelt aan het onderhouden en uitbouwen van goede relaties met volksvertegenwoordigers, medeoverheden, kennispartners, opkomende en bestaande ondernemers (start-ups / scale-ups) en (buitenlandse) investeerders. In samenwerking met partners in de buurregio's en het netwerk van honorair consuls bekijken we daarnaast hoe strategische netwerkevenementen *en opleidingstrajecten* kunnen worden opgezet om onze buurlandenstrategie te versterken.

Rol provincie: *partner, ondersteuner*

7. Eren en gedenken

In Limburg willen we de tomeloze inzet van hen die zich voor de vrede en veiligheid hebben ingespannen, niet vergeten. Ook staan we bewust stil bij de krachten die tijdens oorlog en overheersing een vreedzaam samenleven zo gruwelijk ontwrichten. In 2019 blijven we ons bewust van deze morele plicht om te eren en te gedenken. Daarnaast willen we ook Limburgers van verdiensten in de huidige tijd blijven eren. Op deze manier dragen we bij aan een gedeelde Limburgse cultuur en staan we stil bij exceptionele prestaties van Limburgers.

Limburg levert in 2019/2020 een actieve bijdrage aan de viering 75 jaar bevrijding Nederland. Met het provinciale deel van het programma wordt een passende invulling gegeven aan het kroonjaar naast de activiteiten en programma's die ontwikkeld worden op allerlei niveaus (lokaal tot internationaal) door verschillende partners en initiatiefnemers. Een invulling die oog heeft voor de toekomst en actualiteit van herinneren, veiligheid en vrijheid en daarnaast ook een beweging maakt naar de toekomst.

8. Maastricht, Working on Europe

a) Het programmaplan, met programmalijnen als basis voor de invulling van de ambitie op de langere termijn (minimaal 10 jaar) en voor de uitvoering van concrete activiteiten, is vastgesteld door de Stuurgroep/3 partners: gemeente Maastricht, Universiteit Maastricht en Provincie Limburg.

Rol Provincie: *partner, ondersteuner*

b) Op minstens twee momenten in het jaar hebben evenementen plaatsgevonden die toegankelijk zijn voor een breed publiek.

Rol Provincie: *partner, ondersteuner*

c) Specifiek voor de invulling van het erfgoedlabel, dat voor minimaal 5 jaar is toegekend, zijn de benodigde acties/initiatieven in kaart gebracht, uitgewerkt en deels in uitvoering.

Rol Provincie: *partner, ondersteuner*

d) De organisatiestructuur/governance voor het programma, met duidelijke rollen en verantwoordelijkheden, is vastgelegd in een bestuursakkoord tussen de drie partners.

Rol Provincie: *partner, ondersteuner*

e) De uitvoering van het programma vindt plaats vanuit een herkenbare en toegankelijke fysieke locatie.

Beoogde resultaten	
	Rol Provincie: <i>partner, ondersteuner</i>
f)	Het (strategisch) communicatieplan is vastgesteld. Rol Provincie: <i>partner, ondersteuner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
8 a.	Door de Stuurgroep goedgekeurd meerjarig programmaplan.	0	1	2019
8 b.	Aantal evenementen.	0	3	2019
8 c.	Aantal acties/initiatieven in uitvoering dat aansluit bij de vereiste van Erfgoedlabeltoekenning.	0	3	2023
8 d.	Door de stuurgroep vastgestelde bestuursakkoord/goedgekeurde organisatiestructuur.	0	1	2019
8 e.	In gebruik genomen fysieke locatie.	0	1	2019
8 f.	Door de stuurgroep vastgesteld (strategisch) communicatieplan.	0	1	2019

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,94 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	4.1.10. Branding
Portefeuillehouder	Bovens

Provinciale Staten hebben in hun vergadering van 3 november 2017 een motie aangenomen, waarin het College van GS wordt opgeroepen een integrale communicatie- en branding-strategie uit te werken, binnen de financiële ruimte van de tot dan toe vigerende Limburg-branding. Het College van GS heeft vervolgens ten tijde van de Voorjaarsnota 2018 een informerende notitie (d.d. 22-6-2018) inzake deze strategie aan de Staten gestuurd.

In deze notitie is een aanpak beschreven voor een integrale strategie, bestaande uit achtereenvolgens een herijkt overkoepelend merkverhaal voor Limburg, de hoofdpunten van de strategie om dit verhaal succesvol te kunnen uitdragen, het uitvoeringsmodel dat daarbij hoort en de doorvertaling naar de communicatiestrategie van de Provincie Limburg zelf.

Een kwartiermaker/beoogd brand manager werkt in nauwe afstemming met bestuur en betrokken partijen in- en extern aan het leggen van een fundament onder de aanpak, onder meer met het formuleren van een reglement voor de beoogde branding-adviescommissie. In een volgende fase worden partners gezocht en praktische kaders opgesteld, waaronder een nieuw 'brand filter' en concrete doelstellingen rond naamsbekendheid en imago uitgezet in de tijd.

De branding-aanpak kan gestalte worden gegeven binnen de naar beneden bijgestelde financiële ruimte, waarover Gedeputeerde en Provinciale Staten eerder met elkaar hebben gesproken.

Dit product draagt bij aan criterium 2, 4 en 5 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Het uitwerken en implementeren van een integrale communicatie- en branding-strategie. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, procesmanagement, subsidiënt, financier, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Plan van aanpak branding.	0	1	2019
1	Aanstellen kwartiermaker/beoogd brand manager.	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Onder voorbehoud besluitvorming Provinciale Staten

Het benodigde budget 2019 bedraagt € 1,20 mln. (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Product	4.1.13. Overige bestuurlijke zaken
Portefeuillehouder	Koopmans

Onder dit product worden de overige algemene lasten met betrekking tot het bestuur (€ 1,48 mln.) opgenomen (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

4.1. Bestuur	Begroting ná wiz. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
<i>€ x 1.000</i>					
<i>Exploitatie</i>					
Lasten					
4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK	392	583	596	610	623
4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie	3.570	66	67	69	71
4.1.3. Integriteit	52	37	38	38	39
4.1.4. Coördinatie interbestuurlijk toezicht	41	144	147	150	154
4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën	4	4	4	5	5
4.1.6. IPO	1.871	1.896	1.922	1.193	1.220
4.1.7. Internationalisering	200	200	200	200	200
4.1.8. Euregiobestuur (EMR/Ernm)	523	537	538	484	468
4.1.9. Strategische Public affairs	3.135	1.936	1.130	1.127	1.137
4.1.10. Branding	1.020	1.200	1.200	1.200	1.200
4.1.13. Overige bestuurlijke zaken	1.391	1.483	1.230	1.247	1.265
<i>Personele lasten</i>	6.829	6.918	6.876	6.907	6.936
Totaal lasten	19.028	15.003	13.948	13.231	13.318
Baten					
4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK	22	5	5	5	5
4.1.8. Euregiobestuur (EMR/Ernm)	421	431	429	401	401
Totaal baten	443	436	434	406	407
Totaal saldo van baten en lasten	-18.584	-14.567	-13.514	-12.824	-12.911
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0	0
Resultaat	-18.584	-14.567	-13.514	-12.824	-12.911

Financiële toelichting

- 4.1.1. Deze middelen ad € 0,58 mln. hebben betrekking op de wettelijke taken van de CdK, waaronder toezicht op rampenbestrijding en crisisbeheersing en worden ingezet ter stimulering van grensoverschrijdende criminaliteitsbestrijding. Het budget 2018 is € 0,2 mln. lager ten opzichte van 2019. Dit bedrag is conform PS-besluit van 22 juni 2018 toegevoegd aan de risicoreserve Sturing en Samenwerking voor veiligheidsvoorzieningen met betrekking tot het voorterrein MAA.
- 4.1.2. Jaarlijks wordt budget ad € 0,07 mln. ter beschikking gesteld om te kunnen voorzien in het ontwikkelen en delen van kennis ter versterking van de bestuurskracht. In 2018 is het productbudget hoger door een extra investering in de gemeente Beekdaelen ad € 3,5 mln. (PS 15 december 2017).
- 4.1.3. Jaarlijks wordt budget ad € 0,04 mln. ter beschikking gesteld ter voortzetting van het ingezette integriteits-programma voor politiek en bestuur.
- 4.1.4. Voor de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van interbestuurlijk toezicht is jaarlijks € 0,14 mln. beschikbaar.
- 4.1.5. Dit budget is beschikbaar gesteld voor het organiseren van seminars etc. rondom gemeentefinanciën.
- 4.1.6. Het IPO budget ad € 1,89 mln. bestaat voor € 1,14 mln. uit lidmaatschapskosten (bijdrage IPO-bureau) en uit gezamenlijke voorzieningen (o.a. ICT), veelal met wettelijke grondslag. € 0,75 mln. betreft de bijdrage oplossen Zeelandproblematiek.
- 4.1.7. Het jaarlijks budget voor Internationalisering bedraagt € 0,2 mln. Hiervan is € 0,1 mln. bestemd voor de jaarlijkse bijdrage aan het European Institute of Public Administration (EIPA) en € 0,1 mln. is gelet op de provinciale beleidsambities voor internationalisering, bestemd als jaarlijks werkbudget nodig voor algemene internationaliseringsactiviteiten, onderzoek, bijeenkomsten, ondersteuning van programma-initiatieven.
- 4.1.8. De totale bijdrage aan het bestuur van de Euregio bedraagt € 0,54 mln. en bestaat uit: de bijdrage aan Maas-Rijn € 0,12 mln., Rijn-Maas-Noord € 0,03 mln. en Rijn-Waal € 0,01 mln. De jaarlijkse baten en lasten van de, bij de Provincie ondergebrachte management- en certificeringsautoriteit, bedragen € 0,32 mln. Voor de inrichting van de Management Autoriteit Interreg VA EMR is rekening gehouden met € 0,05 mln. in 2019. De overige geraamde baten betreffen de vergoeding voor de werkzaamheden van de Euregio Maas-Rijn € 0,11 mln.
- 4.1.9. Het budget voor Strategische Public Affairs bedraagt € 1,94 mln. Van dit bedrag is € 0,8 mln. beschikbaar voor de herdenking 75 jaar bevrijding, € 0,08 mln. voor de Limburg Agenda en € 0,1 mln. als bijdrage aan het Huis in Brussel. Het restant is beschikbaar o.a. voor Lobby en Strategisch relatiebeheer. Het budget 2018 is € 0,75 mln. hoger. Dit betreft met name de ophoging voor Working on Europe (PS 29 juni 2018).
- 4.1.10. Voor het uitwerken en opstellen van een integrale communicatie- en branding-strategie is een bedrag beschikbaar van € 1,2 mln.
- 4.1.13. Onder het budget Overige bestuurlijke zaken vallen alle kosten van het bestuur, zoals kosten voor het wagenpark, protocol en decorum, representatie en reis- en verblijfkosten binnen en buitenland (€ 1,41 mln.).

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Verbonden partijen
IPO
Stichting Euregio Maas-Rijn

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 4.1. Bestuur. IPO behartigt de provinciale belangen op landelijk niveau en met de stichting Euregio Maas-Rijn wordt de positie van Limburg in de euregio bestuurlijk verankerd.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

4.2. Overhead

Onder dit product zijn alle kosten opgenomen die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Zoals:

- huisvesting;
- ICT;
- management;
- facilitaire diensten;
- financiën;
- P&O etc.

Om Provinciale Staten op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, is voorgeschreven dat in het programmaplan een apart overzicht moet worden opgenomen van de kosten van de overhead. In de programma's zijn de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces (e.e.a. conform de notitie Overhead, commissie BBV, april 2016.)

De loonkosten van medewerkers die voor meerdere taakvelden werken, zijn over deze meerdere taakvelden verdeeld. We hanteren een maximum aantal taakvelden van 5 waar de loonkosten van 1 medewerker aan toe worden bedeed. Taakvelden waar slechts een klein percentage (<10%) van de tijd aan wordt besteed, worden buiten beschouwing gelaten. De berekening van de toe te rekenen loonkosten is gebaseerd op de gemiddelde lasten per fte.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000					
4.2. Overhead	Begroting ná	Begroting	Meerjarenraming		
<i>Exploitatie</i>	wiz. 2018	2019	2020	2021	2022
Lasten					
4.2.0. Overhead reguliere budgetten	18.944	17.248	17.890	18.415	18.929
<i>Personele lasten</i>	25.144	26.852	26.648	26.798	26.939
<i>Kapitaallasten</i>	3.639	3.269	2.948	2.466	2.190
Totaal lasten	47.727	47.369	47.486	47.679	48.058
Baten					
4.2.0. Overhead reguliere budgetten	257	263	269	275	281
Totaal baten	257	263	269	275	281
Totaal saldo van baten en lasten	-47.470	-47.106	-47.218	-47.405	-47.777
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Reserve Transitiefonds	130	0	0	0	0
	130	0	0	0	0
<i>Aanwending reserves</i>					
Bruteringsreserve provinciale gebouwen	92	120	120	120	120
Bruteringsreserve ontschotten Gouvernement	797	51	0	0	0
Reserve Transitiefonds	170	170	0	0	0
Reserve DU Verkeer en vervoer	314	148	138	138	138
	1.373	489	258	258	258
Saldo mutatie reserves	1.243	489	258	258	258
Resultaat	-46.227	-46.618	-46.960	-47.147	-47.520

Financiële toelichting

Overhead reguliere budgetten

Dit bedrag bestaat uit € 6 mln. facilitaire kosten, € 2,1 mln. overige personele kosten, € 3,2 mln. voor organisatie- en informatiemanagement, € 1,6 mln. onderzoeksbudget, € 0,6 mln. voor communicatie en € 0,8 mln. voor juridische kosten en kosten inkoop. Het restant is toe te schrijven aan operationele werkbudgetten.

Overhead personele lasten

De personele lasten bedragen in totaal € 26,85 mln. Dit bestaat uit:

- € 26,4 mln. zijnde 37% van de totale loonkosten die betrekking heeft op overhead;
- € 0,4 mln. die betrekking heeft op de kosten van niet actieven.

De toepassingen van de (Bruterings)reserves dekken kapitaallasten uit eerdere investeringen in provinciale gebouwen (PS-besluit Jaarstukken 2010) en het Gouvernement (PS-besluit d.d. 13 juni 2013).

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Onderhoud kapitaalgoederen	Financiering
Kasteel Groot Buggenum	Lening aan Stichting Kasteel Groot Buggenum
	Renteloze studievoorschotten
Gouvernement	

4.3. Algemene dekkingsmiddelen

€ x 1.000

4.3. Algemene dekkingsmiddelen <i>Exploitatie</i>	Begroting ná wizj. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
Overige eigen middelen	258	247	221	205	200
Reservering nieuw beleid	18.719	7.311	0	0	0
Stelposten	-1.680	-400	-400	-400	-400
Reservering voor loon- en prijsstijgingen	-12	2.800	4.200	5.600	7.000
Onderuitputting (algemeen)	-1.400	-1.400	-1.400	-1.400	-1.400
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Onvoorzien	250	250	250	250	250
<i>Personele lasten</i>	127	171	170	171	172
<i>Kapitaallasten</i>	0	0	0	0	0
Totaal lasten	16.262	8.979	3.041	4.426	5.822
Baten					
Motorrijtuigenbelasting	106.947	106.947	109.419	111.890	114.361
Provinciefonds	133.240	140.339	146.222	152.422	159.682
Overige eigen middelen	63.240	59.451	52.177	48.982	45.816
Totaal baten	303.427	306.736	307.818	313.293	319.859
Totaal saldo van baten en lasten	287.164	297.758	304.777	308.868	314.038
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Algemene reserve (egalisatie)	49.279	34.883	0	0	0
Reserve DU Verkeer en vervoer	70.498	70.494	70.390	70.368	70.368
Immunisatiereserve	11.713	0	0	0	0
	131.490	105.377	70.390	70.368	70.368
<i>Aanwending reserves</i>					
Algemene reserve (egalisatie)	142.343	59.804	6.496	2.562	910
Immunisatiereserve	3.350	0	0	0	0
	145.693	59.804	6.496	2.562	910
Saldo mutatie reserves	14.202	-45.573	-63.894	-67.806	-69.458
Resultaat	301.367	252.184	240.883	241.062	244.580

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Medio 2018 is door de belastingdienst de actuele opgave verstrekt van het wagenpark binnen de Provincie Limburg, zowel naar absolute aantallen als naar gewichtsklassen en soort brandstof. Op basis van deze opgave kan de theoretische opbrengst per opcent worden vastgesteld. De totaalopbrengst van de opcenten is het product van het aantal opcenten en opbrengst per opcent. De opbrengst per opcent is ten opzichte van 2017 toegenomen met 1,66% en bedraagt momenteel € 1,37 mln. Het huidige aantal opcenten is voor deze coalitieperiode door uw Staten vastgesteld op 77,9. Vanaf 2020 wordt het aantal opcenten jaarlijks geïndexeerd op basis van de uitgangspunten van de meerjarenbegroting met 2,25%. Dit leidt ten opzichte van de huidige meerjarenraming 2018-2021 in de jaren 2019 tot en met 2021 tot een geraamde meeropbrengst van respectievelijk € 1,78 mln. € 2,23 mln. en € 2,54 mln. Voor 2022 wordt primitief een opbrengst geraamd van € 114,36 mln.

Provinciefonds

De meicirculaire 2018 vormt het uitgangspunt voor de ramingen. Voor 2019 verwachten wij € 225,1 mln. aan inkomsten uit het provinciefonds. Het algemene deel is terug te zien in de financiële tabel, baten € 140,34 mln. Daarnaast ontvangen wij € 84,76 mln. aan decentralisatie-uitkeringen. Deze worden functioneel (binnen de begrotingsprogramma's) verantwoord. Voor een uitgebreid overzicht van de overdrachten van het Rijk, verwijzen wij naar de Financiële begroting onderdeel 2.4. Specificatie van de baten.

Overige eigen middelen

Onder de overige eigen middelen worden lasten en baten verantwoord uit deelnemingen en rente uit onze obligatieportefeuille en leningen per saldo € 59,20 mln. Zo bedraagt het verwachte jaarlijkse dividend van Enexis Holding N.V. en BNG in totaal € 16,12 mln. De overige inkomsten hebben betrekking op uitzettingen publieke taak (€ 43,8 mln.), de obligatieportefeuille en rente van leningen aan decentrale overheden. Voor een nadere toelichting op de renteontwikkeling verwijzen wij naar de verplichte paragraaf 4. Financiering.

Reservering nieuw beleid

In de begroting is rekening gehouden met de intensiveringsmiddelen, zoals opgenomen in het coalitieakkoord. Voor 2019 is, conform de kaders, nog € 8,36 mln. beschikbaar voor het uitvoeren van de door PS vastgestelde kaders. Voor een gedetailleerd overzicht wordt verwezen naar deel 2 'Financiële begroting' (onderdeel 4.1.).

Stelposten

In de begroting 2019 en bijhorende meerjarenraming wordt rekening gehouden met stelposten met betrekking tot:

- Afrekening oude dienstjaren (voordelig jaarlijks effect € 1,4 mln.);
- Loon- en prijsstijgingen vanaf 2019 (€ 2,8 mln.). Deze post wordt jaarlijks met € 1,4 mln. verhoogd.

Vennootschapsbelasting

Vanaf 2016 is de provincie als gevolg van de invoering van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen in beginsel belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). Publiekrechtelijke rechtspersonen en overheidsstichtingen dienen per activiteit te beoordelen of met de uitoefening van de betreffende activiteit een onderneming wordt gedreven in vennootschapsrechtelijke zin. Dit betekent dat Vpb afgedragen dient te worden over structureel winstgevende activiteiten.

Op basis van de definitieve cijfers 2015 en 2016 en 2017 is de conclusie dat het merendeel van de activiteiten die de Provincie uitvoert geen onderneming voor de Vpb is en dus niet zal leiden tot Vpb-plicht. Ten aanzien van een aantal specifieke activiteiten heeft in 2017/2018 formele afstemming met de Belastingdienst plaatsgevonden en deze activiteiten leiden niet tot Vpb-plicht. Voor de commanditaire belangen in DCGV en TPN (Vervlechting klavertje 4) is sprake van een onderneming voor de Vpb. Hierover vindt nog steeds afstemming met de Belastingdienst plaats. De verwachting is dat in het 4^e kwartaal 2018 definitieve standpuntinname door de Belastingdienst zal plaatsvinden. Eventuele financiële consequenties zullen via een begrotingswijziging worden verwerkt.

Post onvoorzien

Net als in de voorgaande jaren is in de begroting rekening gehouden met een post onvoorzien van € 250.000.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Financiering	Verbonden partijen
Opcenten MRB	Opbrengsten opcenten MRB		
	Uitkering Provinciefonds		
	Nazorg stortplaatsen		Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg
		Bruglening Vordering Enexis B.V.	Enexis Holding N.V.
			Vordering op Enexis B.V.
			Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V.
			Verkoop Vennootschap B.V.
			CSV Amsterdam B.V.
			Publiek Belang Elektriciteitsproductie (PBE) B.V.
		NWB hybride lening	Nederlandse Waterschapsbank N.V.
		BNG hybride lening	Bank Nederlandse Gemeenten N.V.
	Renterisico		
	Indexeringen loon- en prijscompensatie		

De deelnemingen voortvloeiend uit de verkoop van Essent worden aangehouden ter afronding van dit proces, met uitzondering van Enexis. Middels het aandeelhouderschap in Enexis wordt gestuurd op duurzaam beleid en stabiele dividend inkomsten.

De NWB en BNG zijn van belang in relatie tot de gemeentelijke financiering. Het fonds nazorg stortplaatsen is ingericht ter financiering van de eeuwigdurende nazorg van voormalige stortplaatsen.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

4.4. Provinciale Staten en Griffie

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

Provinciale Staten en Griffie <i>Exploitatie</i>	Begroting ná wizj. 2018	Begroting 2019	Meerjarenraming		
			2020	2021	2022
Lasten					
Provinciale Staten en Griffie	1.771	1.604	1.633	1.663	1.694
<i>Personele lasten</i>	1.780	1.780	1.780	1.780	1.780
<i>Kapitaallasten</i>	12	9	9	0	0
Totaal lasten	3.562	3.393	3.422	3.443	3.474
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-3.562	-3.393	-3.422	-3.443	-3.474
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0	0
Resultaat	-3.562	-3.393	-3.422	-3.443	-3.474

De uitgaven voor het functioneren van Provinciale Staten en de Statengriffie worden in een afzonderlijke begroting toegelicht en ter vaststelling aan Provinciale Staten aangeboden.

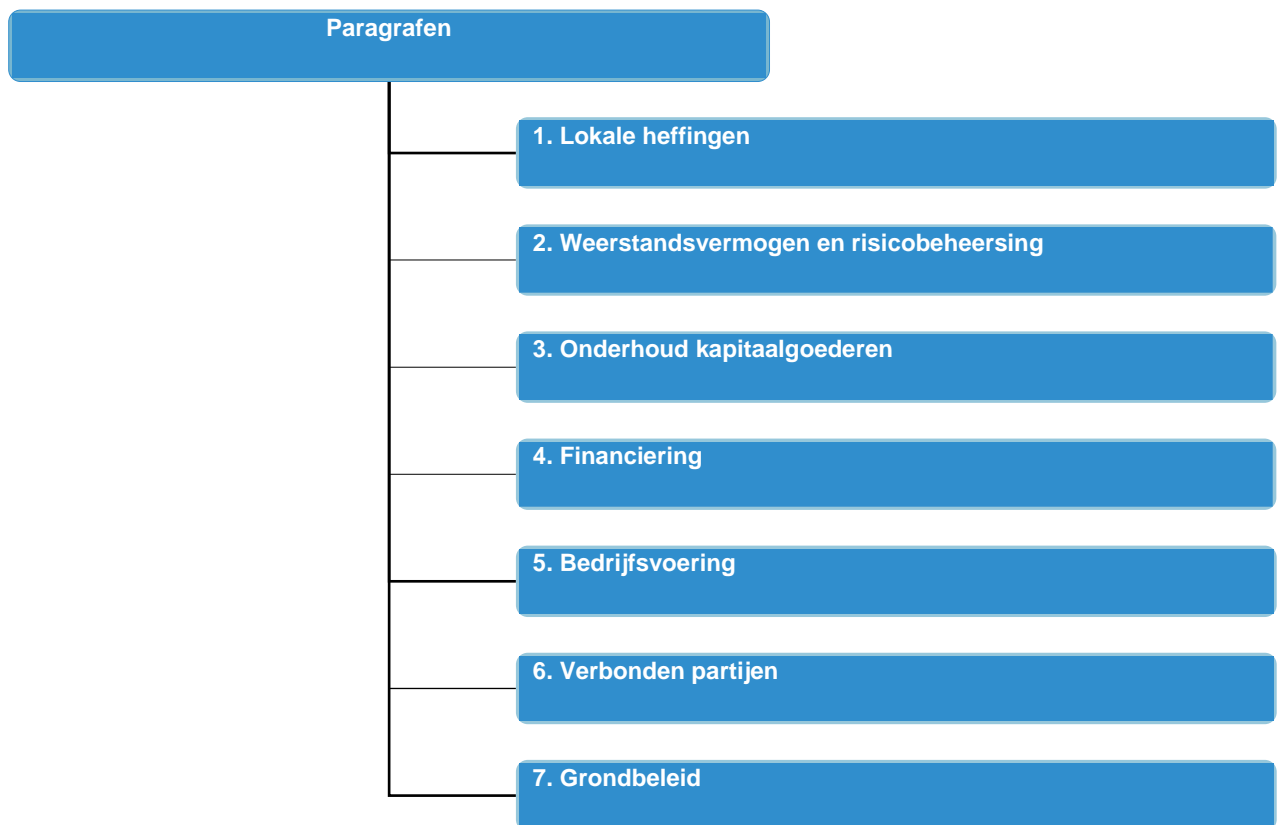
Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Verbonden partijen
Zuidelijke Rekenkamer

Verpflichte paragrafen

De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en de lokale heffingen. Aan de hand van deze paragrafen worden de beleidsuitgangspunten vastgesteld. De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de begroting. Er zijn zeven verplichte paragrafen. Het gaat in de paragrafen om de beleidlijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn (financieel, politiek of anderszins). In de paragrafen kunnen bedragen worden genoemd, maar ze worden niet apart geautoriseerd. Deze zitten verwerkt in de programmalijs-budgetten. Daarom zijn in het kader van de autoriserende functie niet de drie W-vragen toegepast op de paragrafen.

Landkaart Programmabegroting 2019

Begrotingsprogramma	Code	Product	Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Bedrijfsvoering	Financiering	Verbonden partijen	Grondbeleid
1.1 Investeringsklimaat	A10101	Economische samenwerking						MKB-L B.V. LBDF B.V.	
	A10102	Acquisitie en LIOF					Lening aan Gerli Venlo B.V. Lening aan deelneming Limburgse Herstructureringsmaatschappij B.V.	N.V. Industriebank LIOF LHB B.V.	
	A10103	MKB		Europese programma's					
	A10104	Brightlands Kennis/As							
	A10105	Maastricht Aachen Airport			Infrastructuur en panden MAA		Lening aan Land Development Aviation Valley Maastricht C.V. Lening aan deelneming Aviation Valley Commandiet B.V. Lening aan MAABI B.V. Lening aan MAAS B.V.	Land Development Aviation Valley Maastricht N.V. Land Development Aviation Valley Maastricht C.V. Provincie Limburg Aviation Valley Commandiet B.V. N.V. ALTMAA N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht Chemelot Campus Vastgoed C.V. Chemelot Campus B.V. Chemelot Participaties B.V. Chemelot Ventures B.V. Enabling Technologies B.V. Chemelot Research Facilities B.V. Chemelot Scientific Participations B.V.	
1.2 Innovatiekracht	A10201	Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus					Lening aan QCP Holding B.V.	Chemelot Campus Vastgoed C.V. Chemelot Campus B.V. Chemelot Participaties B.V. Chemelot Ventures B.V. Enabling Technologies B.V. Chemelot Research Facilities B.V. Chemelot Scientific Participations B.V.	
	A10202	Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus					Lening aan ZON PTC B.V. Lening aan Stichting Life Incubator Maastricht (SLIMBrains)	Brightlands Maastricht Health Campus B.V. Brains Unlimited B.V.	
	A10203	Landbouw Agrofood Brightlands Greenport Venlo					Lening aan GPV / B.V. Ontwikkelbedrijf Garantstelling aan B.V. Ontwikkelbedrijf GPV	B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo B.V./C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo Brightlands Greenport Venlo B.V. Brightlands Agro/Food fonds	
	A10204	Services & Brightlands Smart Services Campus					Lening aan Californië Wijnen Geothermie B.V. Lening aan CHV B.V.	CHV B.V. CMD B.V.	
	A10205	Logistiek							
	A10206	Maakindustrie							
	A10207	Toerisme en recreatie							
1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	A10301	Arbeidsmarkt					Lening aan Toverland Holding B.V. Garantstelling sectorplan Grenzenloos werken		
	A10302	Onderwijs					Lening aan stichting HAS		
	A10303	Limburg Werkt Akkoord				SROI			
2.1 Sociale innovatie en participatie	A20101	Sociale innovatie					Lening aan Stichting Zuyderland MC (Atrium) Lening aan SineMetU Vastgoed B.V.		
	A20102	Bouwen aan eigen kracht en participatie					Lening aan Stichting Plattelandshoës		
2.2 Cultuur	A20201	Cultuur			(Provinciale) musea				
	A20202	Erfgoed							
	A20203	Monumenten							
	A20204	Archeologie							
	A20205	Digitale Agenda en Regionale Media							
2.3 Sport	A20301	Sport							
2.4 Stedelijke ontwikkeling	A20401	Stedelijke ontwikkeling							
	A20402	Herstructurering in wijken							
	A20403	IBA						IBA-Parkstad	
3.1 Openbaar vervoer en railagenda	A30101	Openbaar vervoer en concessie management							
	A30102	Railagenda		Omvorming Prorail naar een publiekrechtelijk ZBO	Stationsgebouw ZLSM		Lening aan Stichting Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij		
3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	A30201	Vorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen							
	A30202	Fiets							
	A30203	Verkeersveiligheid							
	A30204	Logistieke netwerken							
	A30205	Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen				Provinciale wegen, vier steunpunten			
	A30206	Project Buitening Parkstad Limburg		Buitening Parkstad (BPL)					
3.3 Limburgse woningmarkt	A30207	Project N280- West							
	A30208	Project N266							
	A30301	Transitie woningmarkt Limburg					Startersleningen voor huiseigenaren SvN Stimuleringsleningen Transitiefonds compartiment 1a zakelijke financieringen Lening aan Stichting woonzorg Elisabeth Stif		

Begrotingsprogramma	Code	Product	Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Bedrijfsvoering	Financiering	Verbonden partijen	Grondbeleid
3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	A30401	Provinciaal omgevingsplan					Lening aan Stichting Ontwikkelingsmaatschappij ENCI	Stichting Ontwikkelingsmaatschappij ENCI-gebied	
	A30402	Uitvoering ruimtelijk beleid					Lening aan OML B.V.		
	A30403	Werklocaties					Lening aan Parvus Avez B.V.		
	A30404	Buitengoed Geul en Maas							
	A30405	Vergunningen ontgrondingen	Heffing ontgrondingen						
	A30406	Handhaving ontgrondingen							
	A30407	Grondzaken					Lening aan deelneming Commandiet B.V./RvR Limburg beheer B.V. Garantie aan Ruimte voor Ruimte Limburg C.V.	Provincie Limburg Commandiet B.V. RvR Limburg C.V. Ruimte voor Ruimte Limburg Beheer B.V.	Laerbroeck Strategische gronden Erfpacht railterminal Tradeport Noord Erfpachtgronden tuinbouwgebied Siberië Erfpachtgronden Trade Port Noord IPS / Yard Erfpacht Natures Green Erfpacht Leeuwbrouwerij Valkenburg Erfpachtgronden vm Andeno terrein Venlo Erfpachtgronden Haven Wanssum
3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	A30501	Programma Maasvallei							
	A30502	Ooijen-Wanssum							
3.6 Water	A30601	Water	Grondwaterheffing				Lening aan Waterleiding Maatschappij Limburg	N.V. WML	
3.7 Energie, duurzaamheid en milieu	A30701	Asbest en energie						Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.	
	A30702	Milieubeleid en Duurzaamheid					Lening aan Richochet B.V.		
	A30703	Uitvoering milieu					Lening aan Coöperatie Burger Windpark De Kookepan		
	A30704	Bodem en ondergrond		Bodemsanering Milieu Service Zuid					
	A30705	Mijn(water)schade							
	A30706	Vergunningen bijzondere wetten	Waterwet						
	A30707	Handhaving bijzondere wetten							
	A30708	WABO-milieuvadvis							
	A30709	Vergunningen WABO	Omgevingsvergunningen						
	A30710	Handhaving WABO							
	A30711	Coördinatie RUD						RUD Noord RUD Zuid-Limburg	
3.8 Plattelandsontwikkeling	A30801	Natuur	Wet Natuurbescherming				Garantie aan Nationaal Groenfonds Lening aan Nationaal Groenfonds particuliere natuurontwikkeling		
	A30802	Landschaps Parken							
	A30803	Landbouw							
4.1 Bestuur	A40101	Rijks- en veiligheidstaken CdK							
	A40102	Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie							
	A40103	Integriteit							
	A40104	Coördinatie Interbestuurlijk toezicht							
	A40105	Toezicht gemeentefinanciën							
	A40106	IPO						IPO	
	A40107	Internationalisering							
	A40108	Euregiobestuur						Stichting Euregio Maas-Rijn	
	A40109	Strategische Public affairs							
	A40110	Branding							
	A40113	Overige bestuurlijke zaken							
4.2 Overhead	A40200	Overhead			Kasteel Groot Buggenum Gouvernement		Lening aan Stichting Kasteel Groot Buggenum Renteloze studievoorschotten		
4.3 Algemene dekkingsmiddelen	A40301	MRB	Opcenten MRB	Opbrengsten opcenten MRB					
	A40302	Provinciefonds		Uitkering Provinciefonds Nazorg stortplaatsen				Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg Enexis Holding N.V. Vordering op Enexis B.V. Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V. Verkoop Vennootschap B.V. CSV Amsterdam B.V. Publiek Belang Elektriciteitsproductie (PBE) B.V.	
	A40303	Overige eigen middelen					NWB hybride lening BNG hybride lening	Nederlandse Waterschapsbank N.V. Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	
	A40304	Reservering nieuw beleid		Renterisico Indexeringen loon- en prijscompensatie					
	A40305	Stelposten							
	A40306	Vennootschapsbelasting							
4.4 Provinciale Staten en Griffie							Zuidelijke Rekenkamer		

1. § Lokale heffingen

Deze paragraaf geeft inzicht in de uitgangspunten voor de heffing van belastingen en rechten, de lokale lastendruk en de kwijtschelding.

Lokale lasten zijn inkomsten die worden verkregen op grond van publiekrechtelijke regels (voornamelijk heffingen, onder te verdelen in belastingen en retributies) en betreffen de facto gedwongen bijdragen - voornamelijk van haar inwoners (in hoofdzaak de opcenten op de motorrijtuigenbelasting) en in mindere mate van het bedrijfsleven - aan de lokale overheid. Er zijn twee soorten lokale heffingen: heffingen waarvan de besteding wettelijk is gebonden en heffingen waarvan de besteding wettelijk ongebonden en daarom vrij besteedbaar is.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de totale inkomsten uit lokale heffingen verdeeld naar gebonden en ongebonden heffingen over de jaren 2017 tot en met 2022.

Inkomsten lokale heffingen (bedragen € x 1.000)

Heffingen	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Ongebonden						
Opcenten MRB	104.486	105.165	106.947	109.419	111.890	114.361
Leges	1.145	1.301	1.433	1.465	1.497	1.532
Gebonden						
Ontgrondingenheffing	49	49	50	51	52	53
Grondwaterheffing	937	938	958	980	1.002	1.024
Totaal	106.617	107.453	109.388	111.915	114.441	116.970

Zoals bekend is het aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting in deze coalitieperiode “bevroren” op 77,9. De mogelijke jaarlijkse meeropbrengst moet in de jaren 2016-2019 derhalve volledig in de groei van het wagenpark zitten. Jaarlijks stelt de belastingdienst medio van elk jaar een geactualiseerd overzicht ter beschikking omtrent de ontwikkeling van het wagenpark, zowel naar absolute aantallen als naar gewichtsklassen en soort brandstof. Opvallend bij de recente ontwikkelingen is het feit dat de afgelopen drie jaren sprake is van een zekere degressieve beweging van de groei (2016: 3,04%; 2017: 1,92% en 2018 geprognosticeerd 1,66%). De oorzaak van dit “minder meer” is toe te schrijven aan de groeiende markt van private lease in Nederland. De provincie waar de leasemaatschappij is gevestigd is bepalend voor de opcentenheffing. De 10 grootste leasemaatschappijen in Nederland zijn gevestigd buiten de grenzen van Limburg. Het is evident dat Limburg daarmee tot de provincies behoort die nadeel ondervinden bij deze landelijke ontwikkeling. Voorshands is dit “weglekeffect” voor Limburg in relatieve zin nog beperkt maar als deze tendens zich voortzet dan zullen de negatieve gevolgen voor de jaarlijkse opbrengst substantiëler worden.

Beleid ten aanzien van de diverse provinciale heffingen

Het beleid van de volgende provinciale heffingen wordt hierna toegelicht, te verdelen in de onderdelen:

- Opcenten op de motorrijtuigenbelasting en lokale lastendruk;
- Leges en kostendekkendheid;

- Grondwaterheffing;
- Ontgrondingenheffing;
- Regels en heffingsmaatstaven provinciale heffingen;
- Kwijtscheldingsbeleid.

Opcenten op de motorrijtuigenbelasting en lokale lastendruk

Volgens de bestendige gedragslijn wordt het aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting jaarlijks geïndexeerd op basis van de uitgangspunten van de begroting. Voor de huidige coalitieperiode is het aantal opcenten voor de jaren 2016 tot en met 2019 echter gefixeerd op 77,9. Het aantal opcenten na de huidige coalitieperiode is op basis van de uitgangspunten bij de meerjarenbegroting 2019-2022 geïndexeerd met 2,25%. In onderstaande tabel is de ontwikkeling van het aantal opcenten weergegeven voor de periode 2018 tot en met 2022.

Aantal opcenten MRB 2016-2020

Per 1 jan	Van	Prijsindex	naar	Mutatie
2018	77,9		77,9	0%
2019	77,9		77,9	0%
2020	77,9	2,25%	79,7	2,25%
2021	79,7	2,25%	81,5	2,25%
2021	81,5	2,25%	83,3	2,25%

Het aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting dat de Provincies mogen heffen is met ingang van 1 januari 2018 gemaximeerd op 111,8 en wordt voor elk kalenderjaar geïndexeerd met de tabelcorrectiefactor. De verwachting is dat dit plafond in 2019 wordt gemaximeerd tot 113,2. Het definitieve maximum voor 2019 wordt bekend gemaakt bij de septembercirculaire 2018. De meerjarige raming van de opbrengsten van de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting 2019-2022 is gebaseerd op een opbrengst per opcent van ruim € 1,373 mln. De Provincie handhaaft een onbenutte belastingcapaciteit bij de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting op basis van het thans maximaal te heffen aantal opcenten van 113,2. De feitelijke heffing bedraagt 77,9. Onbenut blijven daardoor 35,3 opcenten oftewel een onbenutte belastingcapaciteit in 2019 van € 48,5 mln.

Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de lokale lastendruk zich verhoudt ten opzichte van de landelijke lastendruk. Hierbij is voornamelijk de hoogte van de opcenten van belang.

Ontwikkeling tarieven MRB (bedragen € x 1 mln.)

	2015	2016	2017	2018
Provincie Limburg	77,9	77,9	77,9	77,9
Landelijk gemiddelde	82,1	80,4	80,5	80,5
Wettelijk maximum	110,1	110,6	111	111,8
Limburg als % van het wettelijke maximum	70,8	70,4	70,4	69,7

Leges en kostendekkendheid

Provinciale leges worden geheven op grond van artikel 223 Provinciewet. Er bestaat een directe relatie met de hoogte van het in rekening te brengen legesbedrag en de kosten van de dienstverlening door de Provincie. Het beleid van de Provincie is gericht op een combinatie van volledige kostendekking en kruissubsidiëring, waarbij kruissubsidiëring met name is toegepast bij het bepalen

van de tarieven in het kader van de Wabo tussen de bouwwerken met hoge versus lage bouwkosten, respectievelijk kappen, uitritten en reclameactiviteiten.

Verder kan worden aangegeven dat sprake is van een directe verbinding tussen de hoogte van het legesbedrag en de kosten die gepaard gaan met de desbetreffende dienstverlening. Hiermee wordt bedoeld dat de Provincie Limburg in feite geen winst maakt op al haar legesplichtige diensten die zij aanbiedt.

Met ingang van de begroting 2017 is het op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht om inzicht te geven in de mate van kostendekkendheid van de legestarieven. Uit onderzoek blijkt dat de gemiddelde mate van kostendekking in 2019 voor de totale leges 81% bedraagt.

Recapitulatie Leges tarieventabel Provincie Limburg per 2019				
	Component overhead	Totale lasten	Totale Opbrengsten	Percentage
Totaal	€ 494.902	€ 1.777.031	€ 1.434.775	81%
Vergunningen, ontheffingen e.d. op grond van provinciale en wettelijke voorschriften				
LEGES				
ONTGRONDINGENWET	€ 105.169	€ 377.627	€ 267.702	71%
WATERWET	€ 12.947	€ 46.490	€ 36.736	79%
WET ALGEMENE BEPALINGEN OMGEVINGSRECHT	€ 218.486	€ 784.512	€ 586.120	75%
WET NATUURBESCHERMING	€ 158.300	€ 568.403	€ 544.217	96%

Ontgrondingenwet

De Ontgrondingenwet regelt het winnen van zand, grind, klei en andere materialen uit de Nederlandse bodem. Ontgrondingen mogen slechts plaatsvinden als onderdeel van projecten met een meervoudige doelstelling, bijvoorbeeld: hoog waterbeveiliging, natuurontwikkelingen en recreatie. Bedrijven die voor dat doel oppervlakte delfstoffen willen 'winnen' dienen een vergunning aan te vragen op basis van de Ontgrondingenwet.

Derhalve mag dan ook de Provincie Limburg voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van zo'n vergunning, conform hetgeen in de tarieventabel is opgenomen, leges heffen. Het beleid is dat de leges voor dit hoofdstuk maximaal kostendekkend zijn en dat tariefschommelingen enigszins worden beperkt.

Waterwet

De Waterwet regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater en verbetert ook de samenhang tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening. Daarnaast levert de Waterwet een bijdrage aan kabinetsdoelstellingen zoals vermindering van regels, vergunningstelsels en administratieve lasten. Met de Waterwet is het de bedoeling dat Rijk, waterschappen, gemeenten en provincies beter uitgerust zijn om wateroverlast, waterschaarste en waterverontreiniging tegen te gaan.

Nu de Provincie Limburg het bevoegde gezag is, mag zij voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van een Waterwetvergunning leges heffen. Het beleid is dat de leges voor dit hoofdstuk maximaal kostendekkend zijn en dat tariefschommelingen enigszins worden beperkt.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is per 1 oktober 2010 in werking getreden, waarbij een 25-tal vergunningsstelsels zijn samengevoegd tot één 'omgevingsvergunning'. Dit betekent onder meer dat ook bouwgerelateerde legestarieven vallen onder de werking van de Wabo. Specifiek kan worden aangegeven dat in het kader van de Wabo de bewuste keuze is gemaakt om voor de wat kleinere bouwwerken, gelet op de omvang van de bouwkosten, een wat lager dan kostendekkend tarief te hanteren. Het beleid is dat de leges voor alle producten en diensten gezamenlijk binnen dit hoofdstuk maximaal kostendekkend zijn en dat tariefschommelingen enigszins worden beperkt.

Natuurbeschermingswet

Sinds medio juli 2016 is middels de eerste wijziging van de legesverordening bewerkstelligd dat het mogelijk is om als Provincie Limburg leges te vragen voor het in behandeling nemen van een aanvraag in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. In 2017 is deze wet vervangen door de Wet natuurbescherming. Het beleid is dat wordt gestreefd naar een kostendekkendheidsniveau van 100%. De kosten die gepaard gaan met de vergunningverlening en zodanig toerekenbaar zijn, worden dan ook verhaald middels de leges.

Voor het voorliggende belastingjaar 2019 is dit beleid dan ook verder voortgezet. Van kruissubsidiëring binnen de aangeduide categorieën landbouw en overige, industrie en infrastructuur is dan ook geen sprake.

Grondwaterheffing

Onder de naam "grondwaterheffing" wordt een directe belasting op onttrekking van grondwater geheven ter bestrijding van de kosten als bedoeld in artikel 7.7 van de Waterwet. In het kader van belastingen kan worden aangegeven dat het gaat om een bestemmingsheffing. Deze heffing dient dan feitelijk en alleen ter dekking van de kosten die gepaard gaan met de grondwaterheffing. Op grond van de Waterwet mag de belastingopbrengst de daaraan gerelateerde kosten niet overschrijden.

Recapitulatie Grondwaterheffing Provincie Limburg per belastingjaar 2019				
Onderdeel	Component overhead	Baten ⁴	Lasten	Percentage
				100%
Grondwaterheffing	€ 32.923	€ 1.010.727	€ 1.010.727	100%

Ontgrondingenheffing

Sinds 1997 is de Heffingsverordening ontgrondingen van kracht. Per 1 januari 2009 is de heffing beperkt tot het bestrijden van de kosten van toe te kennen schadevergoedingen ten gevolge van een ontgrondingsbeschikking. De ontgrondingenheffing wordt geheven van houders van ontgrondingsvergunningen en machtigingen en bedraagt € 90 per vergunde hoeveelheid stoffen van 10.000 m³.

Regels en heffingsmaatstaven provinciale heffingen

De regels van de provinciale heffingen, evenals de toegepaste heffingsmaatstaven komen expliciet aan de orde bij de jaarlijkse vaststelling van de verschillende belastingverordeningen. De uitgangspunten voor deze heffingen zijn opgenomen in de Programmabegroting 2019.

⁴ Dit is met inbegrip van onttrekking aan reserve á € 52.133.

Kwijtscheldingsbeleid

Het provinciale kwijtscheldingsbeleid volgt het rijksbeleid op grond van artikel 232^e, tweede lid, van de Provinciewet. Uitzonderingen daarop zijn in daartoe voorkomende gevallen in de desbetreffende verordening opgenomen. Dit beleid wordt uitsluitend gehanteerd voor natuurlijke personen. Aan niet-natuurlijke personen wordt geen kwijtschelding verleend. Aangezien het leeuwendeel van de belastingplichtigen niet-natuurlijke personen betreft, is kwijtschelding niet of nauwelijks aan de orde.

2. § Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Met de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing doet de Provincie Limburg verslag van de risico's die zij mogelijk loopt bij de uitvoering van de beleidsdoelstellingen of die zij heeft opgelopen tijdens de beleidsbepaling in voorgaande jaren en die financieel niet zijn afgedekt. Deze paragraaf bevat minimaal een uiteenzetting van de wettelijk verplichte onderdelen:

- a) het beleid inzake de weerstandscapaciteit en de risico's;
- b) een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- c) een inventarisatie van de risico's;
- d) overzicht kengetallen financiële positie.

De Provincie Limburg presenteert daarnaast de confrontatie tussen de risico's en beschikbare weerstandscapaciteit en biedt aan het begin van deze paragraaf de conclusie over het weerstandsvermogen.

Uit onderstaande tabel blijkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de (gewogen) risico's af te dekken. Op het (incidentele) weerstandsvermogen is een zodanig groot surplus aanwezig, dat dit ruim voldoende is om meerjarig als buffer te dienen voor het benodigde weerstandsvermogen, dankzij de sterke positie van het provinciale Eigen Vermogen. In de onderdelen b en c worden de in de onderstaande tabel genoemde onderdelen toegelicht.

Tabel 2.1: Beslag op weerstandsvermogen per 1-1-2019 (begrote bedragen € x 1 mln.)

	Incidenteel	Structureel	Totaal 1-1-2019	Totaal 1-1-2018
Beschikbaar weerstandscapaciteit	1.061	49	1.110	1.223
Risico's (gewogen)	31	13	44	42
Surplus weerstandsvermogen	1.030	36	1.066	1.181
Beslag op weerstandsvermogen	3%	27%	4%	3%

Het beslag op het weerstandsvermogen (€ 44 mln.) is het saldo van de gewogen risico's die individueel bepaald zijn.

Ad a) Het beleid inzake weerstandscapaciteit en risico's

Als gevolg van externe en interne ontwikkelingen is risicomanagement belangrijk voor de Provincie Limburg.

De belangrijkste uitgangspunten van het risicobeleid en risicomanagement zijn:

- Risicomanagement is onderdeel van de reguliere planning- en control cyclus en levert een bijdrage aan het realiseren van bestuurlijk gewenste doelstellingen, beleidseffecten en prestaties van de Provincie Limburg;
- Risicomanagement heeft de functie om risico's op kansen en bedreigingen expliciet te maken en is erop gericht om de verworven kennis en ervaring met betrekking tot risico's te verankeren binnen de organisatie.

Als definitie voor het begrip Risicomanagement wordt gehanteerd: "Het gestructureerd managen van de risico's, dat een organisatie om financiële dan wel niet-financiële redenen de beleidsdoelen niet of niet volledig realiseert". Hierbij is risicomanagement een methode voor het op systematische wijze

identificeren, analyseren, evalueren, beheersen, monitoren en communiceren van de risico's die samenhangen met een activiteit, functie of proces met als doel het verschaffen van een redelijke mate van zekerheid dat de doelstellingen van de organisatie zullen worden gerealiseerd.

Als definitie voor het begrip 'Risico' wordt gehanteerd: *'onzekerheid dat een gebeurtenis zich voordoet, waarbij zowel positieve als negatieve effecten kunnen optreden, die van invloed zijn op het doelbereik'.*

De volgende maatregelen zijn in de afgelopen jaren ingevoerd op het gebied van risicopreventie en –signalering om het risicobewustzijn binnen de organisatie te stimuleren:

- Het verder verbeteren van de administratieve organisatie en interne controle in nauw overleg met de huisaccountant;
- Het opstellen en jaarlijks updaten van een fraude-risicoanalyse;
- Het beheren van een convenant 'Horizontaal Toezicht' met de Belastingdienst, waarbij blijkt dat de Belastingdienst de fiscale beheersorganisatie als effectief heeft beoordeeld;
- Aanstellen van een integriteitsfunctionaris;
- Het hanteren van het beleidskader Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O). Met dit kader beschikt de Provincie over een integraal beleid op het gebied van Misbruik en Oneigenlijk gebruik van provinciale regelingen en voorzieningen en integriteit;
- Het formeren van een, multidisciplinair samengesteld, portfolioteam, dat zich nadrukkelijk bezighoudt met de beoordeling en beheersing van (project)initiatieven. Een van de producten is de nota "Sturing in samenwerking 2.0", een beschrijving van het strategisch investerings-en uitvoeringskader. Dit doorontwikkelde sturingskader is door Provinciale Staten vastgesteld op 10 februari 2017;
- Certificering van het grondverwervingsproces;
- In 2014 is het Informatiebeveiligingsbeleid vastgesteld. Naar verwachting wordt dit in 2018 geactualiseerd.

Om tot een meer centrale regie te komen op de verschillende initiatieven op het gebied van risicomangement binnen de provinciale organisatie (juridisch, financieel, fiscaal, treasury, projecten e.d.) is in 2014 een concernbreed control-raamwerk opgesteld. Het control-raamwerk geeft een duidelijk kader en is een sturingskompas voor de ambtelijke organisatie. Het moet leiden tot een verbeterd risicobewustzijn binnen de organisatie en een integraal periodiek inzicht in risicobeheersing. Het leidt tot een meer gestandaardiseerde wijze van het inbedden van risicomangement in de organisatie, werkprocessen en rapportages. Met het invoeren van het control-raamwerk wordt invulling gegeven aan het advies van de accountant om risicomangement verder te verbeteren.

In 2018 zal een verdere impuls worden gegeven aan het concernbrede control-raamwerk. De opzet van de organisatie van control wordt herijkt.

Ad b) Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit betreft het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van de bestaande taken. Dit 'vermogen' is het geheel van middelen en mogelijkheden binnen de financiële positie van de Provincie, die zij als 'vrij aanwendbaar' wil aanmerken. Het gaat dus om vrij aanwendbare middelen waar geen enkele verplichting tegenover mag staan en mogelijk nog te genereren (onbenutte) inkomsten.

In overeenstemming met het BBV maken wij bij de opbouw en samenstelling van de weerstandscapaciteit onderscheid tussen incidentele en structurele componenten.

Onder incidentele risico's wordt verstaan risico's welke een éénmalige last tot gevolg kunnen hebben. Onder structurele risico's wordt verstaan risico's welke leiden tot structurele lasten (meerdere boekjaren). Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden die éénmalig kunnen worden ingezet.

Onder structurele weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden welke structureel (meerdere boekjaren) kunnen worden ingezet.

Incidentele weerstandscapaciteit

De omvang van de beschikbare incidentele weerstandscapaciteit bedraagt, op basis van de balans per 1-1-2019 ruim € 1.061 mln. en is als volgt samengesteld:

Tabel 2.2: Inventarisatie incidentele weerstandscapaciteit (bedragen € x 1 mln.)

Capaciteit algemene reserve vrij aanwendbaar	36
Capaciteit Immunisatiereserve en overige reserves (onderdeel gebonden reserves)	1.073
Totaal capaciteit reserves	1.109
Correctie boekwaarde activa 'bijdragen in activa van derden'.	48
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	1.061

De correctie van activaposten wordt gedaan omdat deze activaposten geen waarde vertegenwoordigen in het economisch verkeer, en dus niet kunnen worden ingezet voor het afdekken van financiële tegenvallers.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit is vooral van belang voor het opvangen van optredende risico's die over de tijd uitgestrekt effect hebben en om de incidentele weerstandscapaciteit aan te vullen na het optreden van risico's. De structurele middelen om risico's op te vangen bestaan uit de onbenutte belastingcapaciteit van € 49 mln.

Ad c) Een inventarisatie van de risico's

Het risicoprofiel van de Provincie is breder dan de risico's die wij in deze paragraaf presenteren. Risico's komen immers in alle soorten en maten voor. Vanuit begrotingsoogpunt zijn echter vooral de financiële risico's van belang. De risico's die we onderkennen hebben betrekking op Verbonden partijen, leningen/garanties, debiteuren, het grondbeleid, groot onderhoud en daarnaast risico's die voortvloeien uit de uitoefening van de provinciale taken (zie tabel 2.3). De voorschriften uit het BBV schrijven voor dat, indien nodig, een voorziening moet worden getroffen. Daarnaast zijn er bestemmingsreserves ingesteld.

Tabel 2.3: Totaaloverzicht risico's (bedragen € x 1 mln.)

Aandachtsgebied	Inschatting (gewogen) risico's	Voorziening	Reserve	Opgenomen in weerstandsvermogen
Verbonden partijen (excl. Leningen)**	54		54	
Leningen/garanties **	18		18	
Debiteuren	6	6		
Grondbeleid	11	11		
Groot onderhoud	6	6		
Overig (uitvoering programma's e.d.)	44			44
Totaal	139	23	72	44*

*Het totaalrisico ad € 44 mln., dat opgenomen is in het weerstandsvermogen, is (tekstueel) nader gespecificeerd in tabel 2.4.

**Voor nadere toelichting inzake de ontwikkeling van de risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking wordt verwezen naar 5.8 Portfoliomanagement in Jaarstukken 2017.

Risicoprofiel

Tabel 2.4: Belangrijke risico's voor het weerstandsvermogen en risicobeheersing

Begrotingsprogramma		Risico
1.1. Investeringsklimaat	1.	Europese programma's
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	2.	Omvorming Prorail naar een publiekrechtelijke ZBO*
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit		
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	3.	Buitenring Parkstad (BPL)*
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	4.	Grondbeleid
3.7. Energie, duurzaamheid en milieu.	5.	Bodemsanering
	6.	Milieu Service Zuid
4.3. Financiën	7.	Nazorg stortplaatsen
	8.	Renterisico*
	9.	Indexeringen loon- en prijscompensatie
	10.	Uitkering Provinciefonds*
	11.	Opbrengsten opcenten MRB

* Dit betreft de grootste risico's die gedetailleerd worden toegelicht in deze paragraaf.

De (gewogen) risico's in de begroting 2019, waarvoor nog geen maatregelen zijn getroffen en die van materieel belang zijn voor onze financiële positie, bedragen € 44 mln. (zie tabel 2.1). Dit is in lijn met de risico-inschatting die gemaakt is bij de jaarrekening 2017 en de begroting 2018 (€ 48 mln. resp. € 42 mln.).

Er is naar gestreefd om de risico's zoveel mogelijk gekwantificeerd in beeld te brengen, met in acht name van het wettelijke kader.

De belangrijkste risico's worden onderstaand gepresenteerd. Bij de uitwerking wordt ingegaan op een aantal relevante aspecten: de omschrijving van het risico, de mogelijke financiële impact, duidelijkheid over de hoogte van de financiële relatie, een schets van de belangrijkste ontwikkelingen en tot slot een overzicht van de belangrijkste beheersmaatregelen.

Gedeputeerde Staten zijn bevoegd gezag voor de uitvoering van de wettelijke taken vergunningverlening, toezicht en handhaving voor de complexe inrichtingen, waaronder alle Brzo (Besluit risico zware ongevallen) inrichtingen, inrichtingen die vallen onder Europese Richtlijn Industriële Emissies (RIE) (IPPC-inrichtingen), inrichtingen met afvalverwerkende activiteiten en ontgrondingen. Met het stellen van voorwaarden en het houden van toezicht wordt gestreefd de kans van een incident tot een minimum te beperken. Het risico op een incident kan echter niet altijd worden voorkomen. In dat geval kan het zijn dat de kosten die verband houden met onze rol als bevoegd gezag uiteindelijk niet op de veroorzaker te verhalen zijn. Conform Toezegging 8335 wordt in het najaar 2018 vóór de begrotingsbehandeling een aanvalsplan risicobedrijven aan Provinciale Staten toegezonden.

BPL	Werk-met-werk
Financiële impact	€ 7,7 mln.
Risico-omschrijving	<p>In de financieringsovereenkomst Buitenring Parkstad Limburg (BPL) zijn een aantal afspraken gemaakt c.q. verplichtingen vastgelegd ten aanzien van de bijdrage van de regio en gemeenten in het project BPL. Eén van deze verplichtingen (art. 3.6) betreft de meerkosten Inpassingsplan 2012 voor Parkstad, gemaximeerd op € 7,7 mln. Provincie en regio zullen zich gezamenlijk inspannen deze regiobijdrage (zonder contant geld) vanuit Werk met werk te realiseren tot de benodigde € 7,7 mln.</p> <p>Het risico bestaat dat geen geld kan worden opgebracht uit de € 7,7 mln. vanuit "werk met werk".</p>
Termijn duidelijkheid	2028
Ontwikkeling/status	<p>Met Parkstad Limburg zijn de financieringsafspraken geregeld in de financieringsovereenkomst. Deze overeenkomst is door het College van GS vastgesteld op 5 februari 2013 en ondertekend door alle gemeenten (3e kwartaal van 2013, Kerkrade 4de kwartaal 2014).</p> <p>Parkstad Limburg heeft de mogelijkheden om de inspanningsverplichting in te vullen in beeld gebracht.</p> <p>In afstemming en overleg met gemeenten, regio en provincie worden zijn deze mogelijkheden in een bestuursafpraak opgenomen waarin wordt benoemd via welk proces, binnen welke scope en binnen welke termijn de regio de inspanningsverplichting zal trachten in te vullen en uit te voeren. Deze bestuursafpraak is op 1 maart 2018 ondertekend (m.u.v. gemeente Brunssum).</p>
Acties/beheersing	Periodieke rapportage over de voortgang van deze gezamenlijke inspanningsverplichting

BPL	Verdiencapaciteit
Financiële impact	€ 22,5 mln.
Risico-omschrijving	<p>In de financieringsovereenkomst Buitenring Parkstad Limburg (BPL) zijn een aantal afspraken gemaakt c.q. verplichtingen vastgelegd ten aanzien van de bijdrage van de regio en gemeenten in het project BPL. De inspanningsverplichting van de regio is gemaximeerd op € 15 mln. en voor de Provincie op maximaal € 7,5 mln. De bijdrage is volgt samengesteld:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ € 7,5 mln. door de regio te betalen op basis van de financiële overeenkomst gesloten met Parkstad d.d. 15 juli 2009; ▪ € 15 mln. opbrengsten gebiedsontwikkeling van provincie en regio gezamenlijk op basis van de financiële overeenkomst gesloten met Parkstad d.d. 15 juli 2009. De randvoorwaarden, waarbinnen dit kan plaatsvinden, en welke instrumentarium daarbij wordt ingezet, worden door de Provincie en regio gezamenlijk vastgesteld. Verdiencapaciteiten worden gelijk over Provincie en regio verdeeld als inbreng in de inspanningsverplichting. Extra opbrengsten boven de vastgestelde inspanningsverplichtingen uit gebiedsontwikkeling kunnen worden ingezet voor Werk met werk; ▪ Indien de inspanningsverplichting van de regio onverhoopt niet mocht

BPL	Verdien capaciteit
	slagen, treden Provincie en regio in overleg (zonder dat dit zal leiden tot een vraag voor aanvullend contant geld).
Termijn duidelijkheid	2028
Ontwikkeling/status	<p>Met Parkstad Limburg zijn de financieringsafspraken geregeld in de financieringsovereenkomst. Deze overeenkomst is door het College van GS vastgesteld op 5 februari 2013 en ondertekend door alle gemeenten (3^e kwartaal van 2013, Kerkrade 4de kwartaal 2014).</p> <p>De afspraken zijn gesplitst in een resultaatsverplichting groot € 75,5 mln., een inspanningsverplichting groot € 15,0 mln. en meerkosten inpassingsplan groot € 7,7 mln.</p> <p>T.a.v. de netto - onder aftrek van het provinciaal aandeel in de Binnenring ad € 14 mln.- resultaatsverplichting ad € 61,5 mln. is inmiddels € 59,96 mln. verantwoord. Per saldo resteert € 1,54 mln. aan resultaatsverplichting, te betalen uit de afrekening Binnenring.</p> <p>Parkstad Limburg heeft de mogelijkheden om de inspanningsverplichting in te vullen, in beeld gebracht. In afstemming en overleg met gemeenten, regio en provincie zijn deze mogelijkheden in een bestuursafpraak opgenomen waarin wordt benoemd via welk proces, binnen welke scope en binnen welke termijn de regio de inspanningsverplichting zal trachten in te vullen en uit te voeren. Deze bestuursafpraak is op 01 maart 2018 ondertekend (m.u.v. Brunssum) en gaat uit van een termijn van 10 jaar.</p>
Acties/beheersing	Periodieke rapportage over de voortgang van de gezamenlijke inspanningsverplichting.

	Renterisico
Financiële impact	Het maximale structurele renterisico voor de uitstaande middelen is bepaald op € 6,75 mln.
Risico-omschrijving	<p>De (netto) rente-Invloed op het resultaat wordt bepaald door het saldo van het rendement op de provinciale uitzettingen en de rentebijbeschrijving op de interne financieringsmiddelen. Met name de rente-Invloed van de provinciale uitzettingen op de begroting is groot. De renteopbrengsten vormen immers een belangrijk structureel dekkingsmiddel voor de begroting.</p> <p>De Provincie heeft een aanzienlijk volume aan middelen uitstaan waarbij de rentevergoeding bij vrijval onderhevig is aan fluctuaties op de geld- en kapitaalmarkt. Ultimo 2017 bedraagt het totale volume aan uitgezette middelen € 1,35 mld. Het betreft zowel middelen die uitstaan in het kader van de publieke taak (financieringen ter uitvoering van amendement A1 uit 2013) als middelen van de treasury portefeuille (m.n. obligaties). De actuele lage stand van de geld- en kapitaalmarktrente is voor vrijvallende middelen een belangrijke risicofactor. De financiële impact daarvan is groot, gelet op het volume van de totale portefeuille</p> <p>In de meerjarenraming renteopbrengst 2017-2032 is voor de te herbeleggen middelen uitgegaan van de huidige lage renteniveaus zoals deze gelden voor de middellange termijn. Indien de rentevergoeding bij Schatkistbankieren of uitzettingen in de vorm van leningen aan decentrale overheden lager is dan actueel begroot, loopt de provincie een renterisico. Indien de rente daalt met 50 basispunten (0,5%) is de rentederving € 6,75 mln., berekend op basis van de totale uitstaande middelen</p>

	Renterisico
	<p>eind 2017 ad € 1,35 mld. Lagere renteopbrengsten kunnen deels worden gecompenseerd door uitzettingen in het kader van de publieke taak, echter de hoogte van deze uitzettingen is afhankelijk van het aantal toegekende financieringen na toetsing aan het Uitvoeringskader SIS 2.0.</p> <p>De obligatieportefeuille inclusief onderhandse leningen (circa € 0,9 mld.) is belegd met een gemiddelde looptijd van 5 jaar. In 2018 zijn er geen reguliere aflossingen in deze portefeuille. Naast de geschetste negatieve impact van een lage marktrente zijn de mogelijkheden om optimaal op de markt te opereren ten aanzien van het genereren van renteopbrengsten beperkter geworden sinds het verplicht Schatkistbankieren.</p> <p>Een rentestijging heeft behoudens voor herbelegging van vrijvallende posten in portefeuille geen impact op de begrotingsruimte omdat de portefeuille op nominale waarde is gewaardeerd.</p>
Termijn duidelijkheid	De hoogte van de rentederving is afhankelijk van de renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. De inzet van de obligatieportefeuille in uitzettingen in het kader van publieke taak is afhankelijk van de besluitvorming ten aanzien van projecten.
Ontwikkeling/status	Betreft dynamische renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt.
Acties/beheersing	De renteontwikkeling in de markt is een exogene factor die niet te beïnvloeden is. Via de planning & control cyclus wordt de meerjaren raming renteopbrengst periodiek aangepast aan de renteverwachtingen en actuele investeringsplanning.

	De hoogte van de algemene uitkering provinciefonds
Financiële impact	<p>De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt bepaald door het accres, door overige ingrepen van het Rijk, door taakmutaties, door herverdelingen en vanaf 2015 de onder- of overschrijding van het BCF-plafond.</p> <p>Het accres wordt bepaald door de groei van de rijksuitgaven en varieert van jaar op jaar, maar ook met betrekking tot één jaar. Voor één jaar varieert een accres met maximaal 2 à 3 procentpunt. Het accresbedrag in het provinciefonds wordt bepaald door het accrespercentage te vermenigvuldigen met de bedragen die als algemene en decentralisatie-uitkeringen in het provinciefonds zitten. Door toevoeging van nieuwe bedragen in het provinciefonds neemt bij eenzelfde accrespercentage het accresbedrag toe. Dit is in sterke mate in 2016 gebeurd. Voor Limburg betekent dit dat de variatie in het accrespercentage in 2019 neerkomt op € 4 à 6 mln. (2015: € 2 à 3 mln.). Dit bedrag kan hoger worden als ook het accres van het voorgaande jaar nog wijzigt, want zo'n bijstelling werkt structureel door, en beide wijzigingen hetzelfde teken (+ of -) hebben. De financiële impact kan dan tot € 6 à 7 mln. oplopen.</p> <p>De systematiek om het accres te bepalen is ontwikkeld om het provinciefonds even snel te laten groeien of dalen als de rijksbegroting. Op deze wijze leveren provincies een evenredige bijdrage aan rijksbezuinigingen. Het Rijk voert echter toch ook op andere manieren bezuinigingen op het provinciefonds door. We noemen hier twee grote bezuinigingen: de structurele korting met € 300 mln. vanaf 2011 en de kortingen van € 66 mln. om het BTW-Compensatiefonds in stand te houden. Tot en</p>

	De hoogte van de algemene uitkering provinciefonds
	<p>met 2025 speelt nu de bezuiniging onder de naam 'Minder provincies'. Van 2015 tot en met 2021 is/wordt onder die noemer jaarlijks € 5 mln. structureel aan het provinciefonds onttrokken en van 2022 tot en met 2025 jaarlijks € 10 mln. structureel. Door deze bezuiniging komt het provinciefonds vanaf 2025 op een niveau dat € 75 mln. lager is. De budgettaire impact van dit soort bezuinigingen kan heel sterk variëren. In de regel moet jaarlijks rekening worden gehouden met een mogelijk financieel nadeel hierdoor van € 1 à 2 mln.</p> <p>Nieuwe taken of taken die bij de provincies verdwijnen leiden ook tot meer of minder middelen. Uitgangspunt is dat de middelen toereikend zijn om de taak uit te voeren. Een taakmutatie leidt dan wel tot een wijziging van de algemene uitkering of een decentralisatie-uitkering, maar niet tot een wijziging van de financiële ruimte. De financiële impact is nihil.</p> <p>Een nieuwe verdeling van de algemene uitkering, zoals in 2012, een definitiewijziging van een maatstaf, actualisering van de volumina van verdeelmaatstaven, maar ook elke verdeling van middelen via de maatstaven van het provinciefonds, welke middelen daarvoor op een andere manier werden verdeeld, kunnen leiden tot herverdeeleeffecten. Positieve herverdeeleeffecten betekenen meer middelen dan eerder, en negatieve minder middelen.</p> <p>Sinds 2017 heeft het provinciefonds een nieuw verdeelmodel. Het model zal uiterlijk in 2020 zijn geëvalueerd, waarna weer herverdeeleeffecten kunnen ontstaan.</p> <p>Vanaf 2015 heeft het BTW- Compensatiefonds (BCF) een plafond. Overschrijden de BTW- claims van provincies en gemeenten het plafond, dan wordt de overschrijding gekort op het provincie- en gemeentefonds. Omgekeerd leidt een onderschrijding van het plafond tot een toevoeging aan het provincie- en gemeentefonds. Voorlopig gaan we ervan uit dat de financiële impact € 1 mln. (incidenteel) kan zijn.</p> <p>In totaliteit moeten we met een maximale financiële impact van € 10 mln. per jaar rekening houden.</p> <p>Hoe is het beeld voor 2019 met betrekking tot de uitkeringen?</p> <p>In de primaire begroting 2019 is op basis van de meicirculaire 2018 de volgende raming voor de uitkeringen 2019 provinciefonds voor Limburg opgenomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ algemene uitkering € 171.716.773. ▪ decentralisatie-uitkeringen € 50.413.097. <p>De totale uitkering 2019 is € 222.129.870.</p>
Risico-omschrijving	Zie bij financiële impact.
Termijn duidelijkheid	De uitkering 2019 wordt definitief vastgesteld in de meicirculaire 2020.
Acties/beheersing	Via IPO is er een constant overleg over de voorstellen van het Rijk.

Wijzigingen

Ten opzichte van de jaarstukken 2017/ begroting 2018 zijn geen nieuwe risico's opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Ad d) Overzicht kengetallen financiële positie.

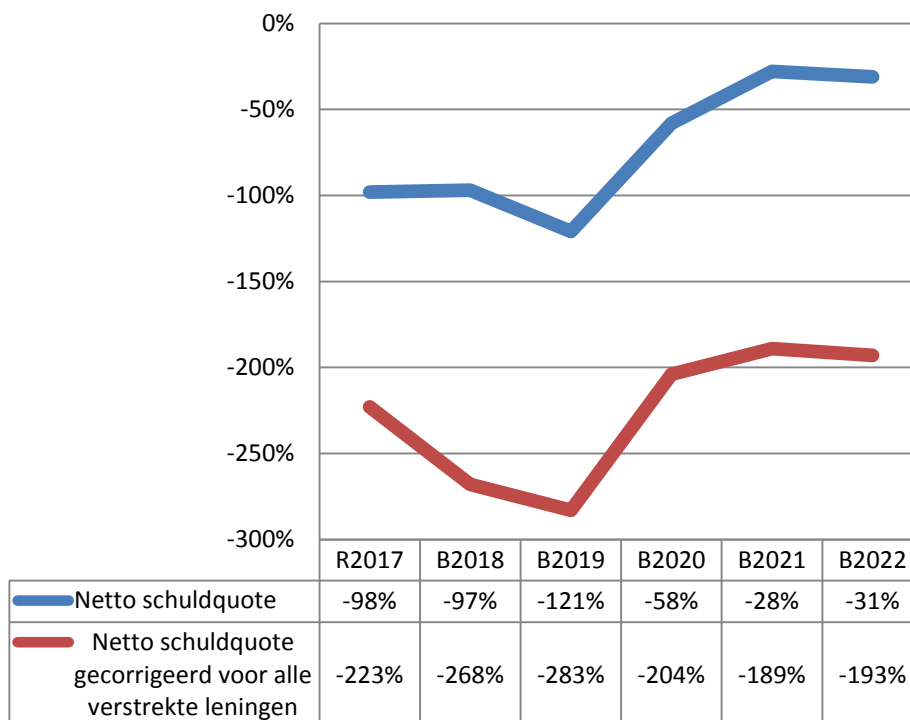
Met ingang van de begroting 2016 is in het BBV voorgeschreven dat in deze paragraaf een set van zes verplichte kengetallen wordt opgenomen. Naast de set van kengetallen wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. De kengetallen en de beoordeling geven gezamenlijk inzicht over de financiële positie van de provincie. Met ingang van de begroting 2017 dienen eveneens de geprognostiseerde balansen te worden opgenomen in de begroting en de meerjarenraming. Hierdoor krijgen Provinciale Staten meer inzicht in de ontwikkeling van onder andere de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte. Op basis van de (geprognostiseerde) balansen kunnen de voorgeschreven kengetallen worden berekend voor 2017 - 2022. Wij merken op dat er (landelijk) geen normen voor kengetallen zijn benoemd.

De zes voorgeschreven kengetallen zullen achtereenvolgens worden beschreven en toegelicht.

Netto schuldquote.

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Het wordt berekend als het verschil tussen de eigen middelen en de schulden gerelateerd aan de baten exclusief de mutaties in de reserves.

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er ook sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk aangegeven wat het aandeel is van de verstrekte leningen en de betekenis daarvan voor de schuldenlast.

Toelichting:

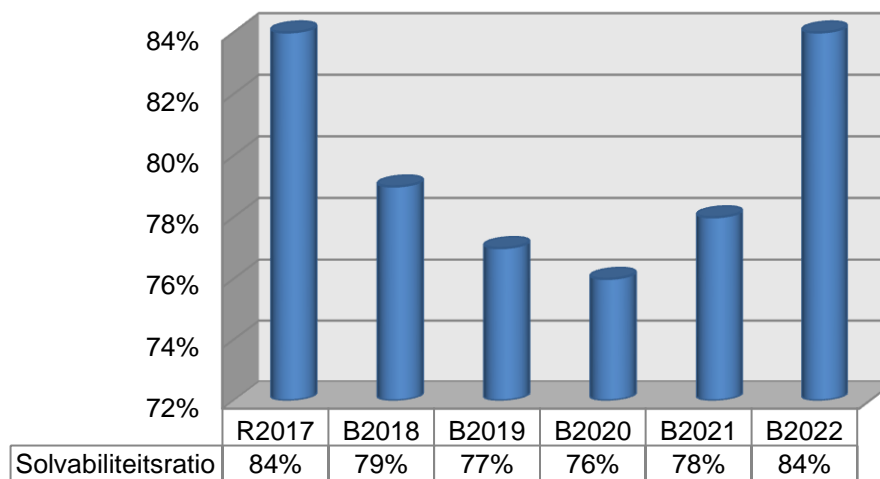
Een negatieve schuldquote betekent dat er sprake is van een overschot aan middelen. Dat is bij de Provincie Limburg het geval. Het overschot neemt van 2019 tot en met 2022 af door de investeringen

in projecten maar er blijft sprake van een overschot. De negatieve schuldquote wordt deels bepaald door het feit dat de Provincie Limburg over voldoende eigen middelen beschikt om projecten te financieren en dus geen (langdurige) externe financiering hoeft aan te trekken.

Door de netto schuldquote weer te geven inclusief de doorgeleende gelden verkrijgen we inzicht in hoeverre er sprake is van doorlenen. Zo blijkt wat het aandeel is van de verstrekte leningen en wat dit betekent voor de schuldenlast. Logisch gevolg is dat de overschotten stijgen. Als we beide schuldquotes vergelijken blijkt dat er sprake is van een significante omvang van doorlenen.

Solvabiliteitsratio

Deze ratio geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het geeft het eigen vermogen weer als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

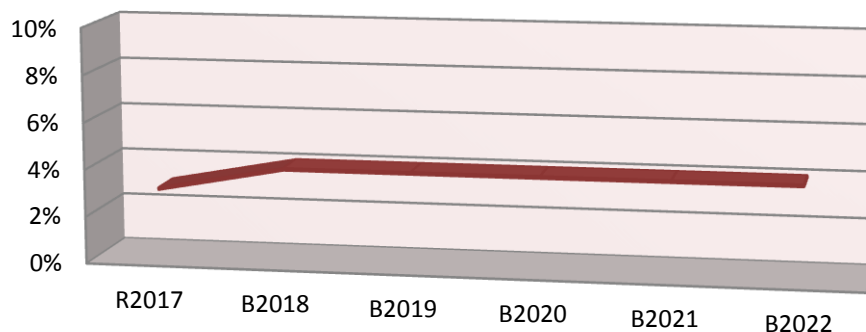

Toelichting:

De solvabiliteitsratio is een maat voor de weerbaarheid van de provincie. De mate van weerbaarheid in combinatie met de andere kengetallen geeft een indicatie over de financiële positie van de provincie. Als we het vreemd vermogen beschouwen zien we dat dit met name bestaat uit overlopende passiva. Dit betreffen voor een substantieel deel beschikte subsidies. Gezien de hoogte van het vreemd vermogen kunnen we concluderen dat de berekende ratio voldoende is om aan de financiële verplichtingen te voldoen.

Kengetal grondexploitatie

Uit het verleden is gebleken dat de grondexploitaties een forse impact kan hebben op de financiële positie van provincies. De boekwaarde van de grondposities zijn van belang. Deze moeten worden terugverdiend bij verkoop. De omvang van de boekwaarde van de gronden wordt gerelateerd aan de baten exclusief de mutaties in de reserves.

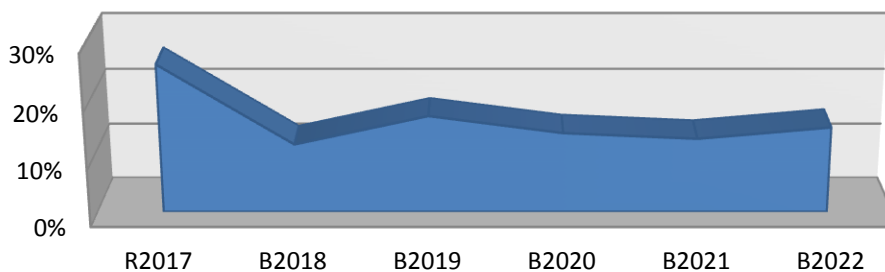
	R2017	B2018	B2019	B2020	B2021	B2022
■ Grondexploitatie	3%	4%	4%	4%	4%	4%

Toelichting:

De omvang van de grondexploitatie is bij de provincie gering. Dit betekent een klein risico voor de financiële positie.

Structurele exploitatieruimte.

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting is het onderscheid tussen structurele en incidentele baten/lasten van belang. We spreken van incidentele baten/lasten als het gaat om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal 3 jaar voordoen. Het onderscheid tussen structureel en incidenteel is vastgelegd in een notitie van commissie BBV. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structureel toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves gedeeld door de totale baten exclusief mutatie reserves.

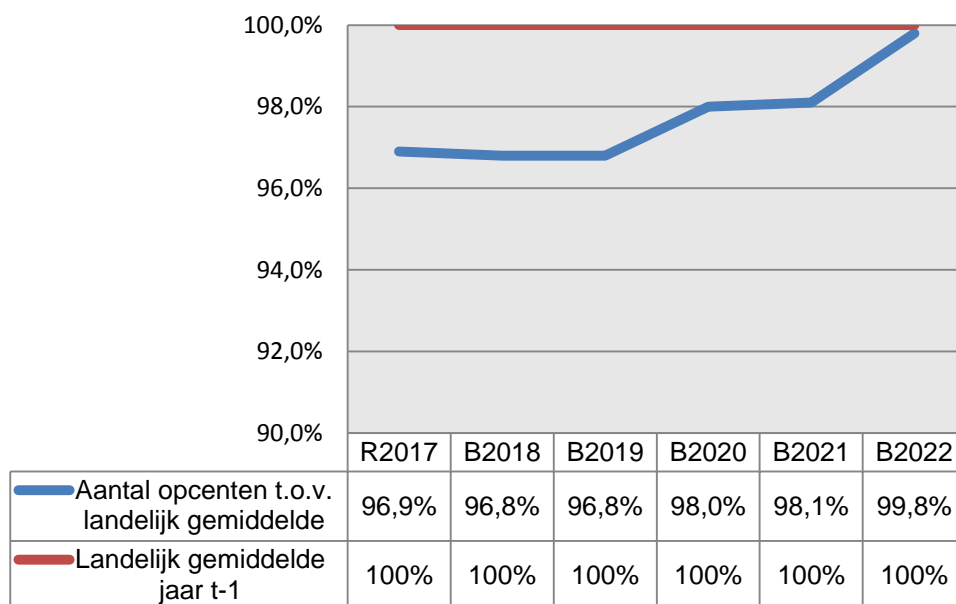
	R2017	B2018	B2019	B2020	B2021	B2022
■ Structurele exploitatieruimte	26%	12%	17%	14%	13%	15%

Toelichting:

Een positief kengetal betekent dat we een positief saldo hebben tussen de structurele baten/lasten en de onttrekking/ toevoegingen aan de reserves. Het betekent dat er flexibiliteit zit in de begroting.

Belastingcapaciteit.

Een provincie heeft de mogelijkheid het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen aantal opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. De belastingcapaciteit van provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t (het begrotingsjaar) te relateren aan het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Toelichting:

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de provincie Limburg onder het landelijk gemiddelde zit qua heffen van provinciale opcenten. In de aanloop naar 2022 blijkt wel dat het verschil met het landelijke gemiddelde geringer wordt. Voor 2019 bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit € 49 mln.

Conclusie en samenvatting.

De kengetallen netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen, de solvabiliteitsratio en het kengetal grondexploitatie hebben betrekking op de balans.

Uit bovenstaande overzichten blijkt dat de Provincie Limburg een overschot aan middelen heeft. Voorsnog hoeven geen (structurele) aanvullende financieringen te worden aangetrokken. De solvabiliteitsratio geeft aan dat er een goede mate van weerbaarheid bestaat en het financieel risico met betrekking tot de grondexploitatie is minimaal te noemen.

De kengetallen structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit hebben betrekking op de exploitatie. Uit de berekening van de kengetallen blijkt dat de structurele baten voldoende zijn en dat er nog ruimte is om de structurele baten te verhogen. De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt € 49 mln.

Op basis van bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de financiële positie van de Provincie Limburg als voldoende kan worden bestempeld.

3. § Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn van belang voor realisatie van provinciale programma's. Zo speelt een goed onderhouden infrastructuur een belangrijke rol in economie en sociaal leven. Een integrale afweging tussen aanwezigheid van kapitaalgoederen, kwaliteitsniveau, onderhoud en visie is van strategisch belang voor de Provincie en voor haar financiële positie. Met de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen in de begroting stellen Provinciale Staten kaders voor onderhoud van infrastructuur, wegbeheer en gebouwen.

3.1. Infrastructuur

Inleiding

Infrastructuurvoorzieningen zijn belangrijke kapitaalgoederen en hebben effect op diverse uitvoeringsprogramma's. Ze zijn van essentieel belang voor de Limburgse economie en zorgen ook voor verbindingen tussen mensen. Daarom willen wij bereikbaarheid en doorstroming in Limburg maximaal faciliteren en onze infrastructuurvoorzieningen ook vanwege de veiligheid in optimale conditie houden.

Beleid

Het beleid voor het onderhouden van infrastructuur is opgenomen in diverse kaders. Binnen deze kaders dragen de clusters Wegaanleg & Wegbeheer zorg voor het beheer en onderhoud van een gedeelte van deze infrastructuur, vooral betreffende de provinciale weginfrastructuur. De Provincie is eigenaar van infrastructuur bestaande uit globaal 450 km. weg (inclusief naastgelegen voorzieningen) en is wettelijk verantwoordelijk voor het beheren, onderhouden en rehabiliteren hiervan. Dit gebeurt conform het door Provinciale Staten vastgestelde beleidskader 'Voorzieningenniveau Provinciale Wegen 2011'. Net als voorgaande jaren wordt in 2019 het voorzieningenniveau van de provinciale wegen met kwaliteitsniveau 'BASIS' gehandhaafd. Met dit kwaliteitsniveau is een goed functionerend provinciaal (wegen)netwerk geborgd en is het risico op het ontstaan van achterstallig onderhoud beheersbaar. Op dit moment is er geen sprake van achterstallig onderhoud.

In het belang van provinciale programma's worden in 2019 beheerafspraken gemaakt, zoals voor de spoorverbinding Zuid Limburgse Stoomtrein Maatschappij (ZLSM) (Begrotingsprogramma 3.1. Openbaar vervoer en railagenda, product 3.1.2. Railagenda). Vanwege de uitbreiding van het (wegen)areaal, beperkte restlevensduur van kunstwerken (onderzocht wordt tot welke opgave dit in de nabije toekomst gaat leiden), klimaatadaptatie en andere nieuwe ontwikkelingen (bijv. instrumenten als Smart Mobility), zoals verwoord in het in 2017 vastgestelde Mobiliteitsplan, wordt een separaat voorstel voor een actualisatie van het voorzieningenniveau voor de provinciale wegen ter vaststelling aan Provinciale Staten voorgelegd. Het uitgangspunt is dat beheer van kapitaalgoederen basisonderhoud vóór nieuwe werken gaat.

Daarnaast kunnen noodzakelijke reconstructies van de provinciale infrastructuur ook voortkomen uit provinciale programma's. Met de vaststelling van het Mobiliteitsplan worden de bestaande kaders (zoals de beleidsnota Regionaal Verbindend Wegen Net (RVWN), beleidsnota Verkeers- en Vervoersmanagement, etc.) daarbij niet meer als eigenstandige uitgangspunten gebruikt. Deze integrale benadering werkt door in geplande rehabilitaties (reconstructieve projecten en vervangingen

van assets) en wordt verder uitgewerkt in een Meerjarig Integraal Uitvoeringsprogramma Mobiliteitsopgave (MIUM).

Beheer en onderhoud van nieuwe infrastructuur

Realisatie van nieuwe infrastructuur is mede afhankelijk van procedures. De ingebruikname markeert het punt, waarbij overdracht aan de wegbeheerder aan de orde is. De kosten voor het beheer en onderhoud zullen op het moment van ingebruikname ten laste worden gebracht van de provinciale begroting.

In onderstaande tabel zijn projecten opgenomen, waarvan de voorbereiding is gestart. Voor project N266 – Rondweg Nederweert is door Provinciale Staten besloten een aanvullend alternatief te ontwikkelen. Na de keuze voor een alternatief door PS zal het project weer opgenomen worden in de lijst.

Afhankelijk van de complexiteit van deze projecten vindt naar verwachting oplevering plaats in de periode van 2019-2023.

Tabel 3.1. Oplevering projecten

Project	Periode
1. Buitenring Parkstad Limburg (BPL)	2019 - 2020
2. Rondweg Wanssum	2019 - 2020
3. N280 West - deelproject Weert Leudal	2020 - 2023
4. N280 West - deelproject Roermond	2019 - 2021
5. N270 - VIA Venray	2020 - 2021

Door de uitbreiding van het (weg)areaal en of andere categorisering is er een structurele ophoging van het huidige voorzieningenniveau noodzakelijk. Zodra de financiële consequenties bekend zijn, worden deze opgenomen in het MIUM en vertaald in de begroting. Er is niet alleen sprake van uitbreiding van het (weg)areaal. Een aantal onderdelen van de provinciale (weg)infrastructuur worden vanwege de functie in het totale infrastructuurnetwerk op termijn overgedragen aan derde partijen. De eventuele financiële gevolgen hiervan voor het beheer en onderhoud worden separaat aan het college voorgelegd.

Rehabilitatie projecten

De investeringskredieten voor reconstructieve projecten in de begroting 2018 en bijhorende meerjarenraming 2018-2022 zijn gebaseerd op een vast bedrag. Conform het coalitieakkoord 'In Limburg bereiken we meer' over de periode 2015-2019 worden de exploitatie- en investeringskredieten niet meer geïndexeerd. Projecten worden naast de reguliere investeringskredieten ook gefinancierd uit bijdragen van derden. Onderstaande tabel geeft inzicht in de geplande projecten in 2019.

Tabel 3.2. Overzicht raming rehabilitatie projecten 2019 (bedragen € x 1.000)

Weg-nummer	Naam	Werkzaamheden	Aard van het werk	Bruto bedrag Investering
N271	Venlo - Nijmegen	Fietspad rehabilitatie + Plasmolen-Mook	CB/RB	300
N271	Venlo - Nijmegen	Aanleg rotonde Well incl. tijdelijke VRI	RB	103
N273	Ittervoort - Venlo	Rehabilitatie Kom Baarlo	CB/RB	2.850
N274	Brunssum - Posterholt	Rehabilitatie incl. 2 turborotondes en fietsbrug IBA	CB/RB	3.000
N276	Brunssum - St.	OGK Dr. Nolenslaan/Middenweg	RB	500

Weg-nummer	Naam	Werkzaamheden	Aard van het werk	Bruto bedrag Investering
	Joost			
N598	De Hut - De Planck	Rehabilitatie Hut de Planck (fase 1)	CB/RB	257
		Fietsverbinding Geisteren-Wanssum (Ooyen-Wanssum)	RB	240
N271	Venlo - Nijmegen	Rehabilitatie kom Lomm	RB	150
N570	Roermond - Rothenbach	Rehabilitatie weg	CB	1.500
Kleinschalige investeringen: incidentele investeringen/projectstudies/verkeersveiligheid				286
Totaal				9.186

Het totaal benodigde krediet ad € 9,186 mln. wordt volledig gedekt uit de reguliere investeringskredieten.

Financiële consequenties

Financiële consequenties van beheerplannen en de planning uit het MIUM zijn vertaald in de begroting 2019 en bijhorende meerjarenraming. Een koppeling is gemaakt met het begrotingsprogramma 3.2.5. Bereikbaarheid en mobiliteit. Onderstaande tabellen (3.3. en 3.4.) geven inzicht in de gerealiseerde exploitatiekosten 2017 en investeringen van het beheer en onderhoud aan het provinciale wegennet 2017 en daarnaast de verwachte exploitatiekosten en investeringslasten 2018-2022.

Tabel 3.3 Exploitielastbudget (bedragen € x 1.000)

Omschrijving	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Exploitielasten *	12.284	14.034	14.725	15.190	15.530	15.878

* Incl. steunpunten wegen.

Tabel 3.4 Rehabilitatie projecten en vervangingsinvestering wegmeubilair (bedragen € x 1.000)

Omschrijving	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Vervangingsinvesteringen wegmeubilair	1.050	1.388	1.388	1.416	1.445	1.473
Rehabilitatie projecten	4.371	6.186	9.186	19.324	9.464	9.606
Totaal:	5.421	7.574	10.574	20.740	10.909	11.079

Conform de Voorjaarsnota 2016 wordt een bijdrage aan de taakstelling geleverd door:

- 4 jaar verlagen van het exploitatiebudget met een bedrag van € 100.000;
- 4 jaar verlagen van de investeringskredieten met € 3,0 mln., wat een besparing oplevert in de kapitaallasten van € 2 mln.

Onderhoudsvoorziening

De toepassing van een doelmatigere planning en fasering in combinatie met een meer integrale scopevorming bij uitvoeringsprojecten maakt het noodzakelijk om aanvullende afspraken te maken over de best passende financiële instrumenten, zoals eventueel een egaliserende voorziening of

reserve. Eventuele hieruit voortvloeiende fluctuaties mogen het saldo uit de exploitatiebegroting niet beïnvloeden. Het effect van deze maatregel is een efficiencyverbetering, waarmee de hiervoor vermelde bezuiniging op de exploitatiebudgetten wordt opgevangen.

Middelen gladheidsbestrijding

Voor de gelijkmatige belasting van de exploitatierekeningen met de kosten van de gladheidsbestrijding is de Egalisatiereserve Gladheidsbestrijding ingesteld. Deze reserve wordt aangewend als dekking voor de overschrijding van de begrote kosten voor gladheidsbestrijding. De maximale hoogte van deze reserve is € 0,45 mln. In 2017 is deze reserve voor een bedrag van € 0,27 mln. aangewend, waarmee de stand van deze reserve per 1-1-2018 € 0,18 mln. is. Bij een budgetoverschrijding kan over deze reserve worden beschikt.

3.2. Gebouwen

Inleiding

De provincie Limburg heeft een aantal gebouwen in eigendom. Dit zijn het Gouvernement aan de Maas, drie steunpunten voor provinciale wegen (Hulsberg, Sittard en Nederweert), drie provinciale musea (Bonniefantemuseum Maastricht, Limburgs Museum Venlo en het Museumplein Limburg Kerkrade), Kasteel Groot Buggenum te Grathem, de voormalige burgemeesterswoning te Venlo, Cargoloods Maastricht-Airport, de panden van Maastricht Aachen Airport en het stationsgebouw met loods, werkplaats, watertoren en seinhuisjes van de Zuid Limburgse Stoomtrein Maatschappij Simplveld.

Kwalitatief goed onderhoud is belangrijk voor de representativiteit, maar ook voor de functionaliteit en dus ook voor de uitvoering van de provinciale programma's. Het doel is het waarborgen van het vastgestelde onderhoudsniveau (representativiteit en functionaliteit) van alle provinciale gebouwen.

Beleid

Het met Statenstuk G-16-042 (16-12-2016) geactualiseerde meerjarenonderhoudsplan (MJP) 2004-2018 eindigt in 2018. Het nieuwe MJP 2019-2034 wordt separaat ter vaststelling aan Provinciale Staten voorgelegd.

In het plan worden de beleidskaders op hoofdlijnen aangegeven:

- een eenduidige financiering voor het onderhoud van de provinciale gebouwen (duurzaam financieel beleid);
- formuleren van een meerjarige onderhoudsplanning met als doelstelling het waarborgen van de representativiteit en functionaliteit (onderhoudsniveau);
- opname van beschreven activiteiten in de planningscyclus;
- voldoen aan de verplichting tot het formuleren van een meerjarenonderhoudsplan door de accountant en het Ministerie van BZK middels het Besluit begroting en verantwoording (BBV) als toezichthouder. Met een zichtbare aansluiting tussen onderhoudsplannen en de financiële administratie en situatie.

Het plan wordt jaarlijks geactualiseerd en eenmaal in de vier jaar herzien op basis van een herinspectie van alle (bouw)elementen. Deze herziene versie wordt ter vaststelling aan Provinciale Staten voorgelegd. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud. Het groot onderhoud wordt waar mogelijk gelijktijdig en projectmatig uitgevoerd.

Klimaat- en energieneutraal maken provinciale gebouwen

De tweede gewijzigde motie 809 Brugman c.s. inzake verduurzaming provinciale gebouwen (inclusief de derde gewijzigde motie 797) is uitgevoerd en de resterende maatregelen zijn in het nieuwe meerjarenonderhoudsplan opgenomen. In de vastgestelde klimaatakkoorden worden de ambities en de te nemen maatregelen aangegeven. De hieruit voortvloeiende energiebesparende maatregelen worden per provinciaal gebouw uitgewerkt tot concrete plannen en ter besluitvorming aangeboden.

Verduurzaming Gouvernement

De verduurzaming van het Gouvernement is in combinatie met het gepland onderhoud volgens planning in december 2018 opgeleverd. Het definitieve energielabel zal aansluitend worden bepaald. Dit wordt minimaal label B. Een aanzienlijke verbetering ten opzichte van het huidige label G. Hiermee wordt voldaan aan de wettelijke bepaling dat alle overheidsgebouwen met een kantoorfunctie in 2023 het energielabel C moeten bezitten.

4. § Financiering

Bij financiering gaat het om de vraag hoe de Provincie regelt dat ze tijdig kan beschikken over de benodigde liquide middelen zodat ze te allen tijde in staat is om aan haar betalingsverplichtingen te voldoen. Dit kan door te lenen bij liquiditeitstekorten en te sparen en te beleggen bij liquiditeitsoverschotten. Het inkomens- en rendementsmotief vormt hiertoe de basis en draagt er zorg voor dat de uitgezette overtollige middelen een stabiele en evenwichtige verdeling van de jaarlijkse opbrengsten genereren, met gebruikmaking van een liquiditeitsprognose. De provinciale financieringsportefeuille moet adequaat worden beheerd om de kosten en de risico's te beperken. Dit vormt de eerste pijler van treasury: het beheer van 'tijdelijk overtollige middelen'. De tweede pijler omvat de uitzettingen in het kader van de publieke taak: leningen en garantstellingen, waarbij het aanvraag- en beheerproces conform de provinciale kaders wordt ingevuld. Vanwege de ingezette offensieve investeringsstrategie is deze vorm van uitzettingen een steeds belangrijker onderdeel van treasury. De impact van deze strategie wordt eveneens in deze paragraaf belicht.

Tot slot geeft deze paragraaf inzicht in de beleidsvoornemens ten aanzien van de totale financieringsportefeuille.

Deze paragraaf geeft inzicht in:

- 4.1. Algemene ontwikkelingen, intern en extern;
- 4.2. Uitzettingen tijdelijk overtollige middelen;
- 4.3. Uitzettingen uit hoofde van de publieke taak;
- 4.4. Financieringen (aantrekken van middelen);
- 4.5. Beleidsplan 2019.

4.1. Algemene ontwikkelingen

Intern

De provinciale beleggingsportefeuille is deels in vermogensbeheer ondergebracht en deels in eigen beheer via een brokeradviseur. Aflossingsbedragen worden bij vrijval overgeheveld naar het Rijk. Vrijvallende obligatieleningen mogen sinds de invoering Schatkistbankieren (SKB) eind 2013 niet meer in de markt herbelegd worden. Als alternatief kunnen leningen aan decentrale overheden buiten de eigen provincie worden verstrekt via onderhandse leningen en/of MTN's (Medium Term Notes). Bestaande obligatieleningen mogen onder de overgangsregeling tot de aflossingsdatum in de portefeuille aangehouden worden. De laatste positie in de obligatieportefeuille vervalt in 2029. De ASR fondsen in de portefeuille zijn in 2017 volledig afgebouwd, vanwege rendementstechnische redenen. In 2018 is er geen reguliere vrijval van obligatieleningen. Het optimaal spreiden van het beschikbaar vermogen blijft van belang. Door spreiding wordt voldaan aan de liquiditeitseis en wordt gestreefd naar een zo optimaal mogelijk rendement.

Op basis van de actuele liquiditeitsprognose bedraagt het verwacht gemiddeld beleggingsvolume in 2019 € 700 mln. Het geraamd gewogen gemiddeld rendement over 2019 bedraagt 3,80% (2018: 3,37%). In meerjarig perspectief wordt gezien de vermogenspositie geen structureel liquiditeitstekort verwacht. De geprognoseerde liquiditeitsvolumes zijn in de volgende tabel weergegeven.

Tabel 4.1.1: Gemiddeld liquiditeitsvolume 2018-2022 (bedragen x € 1 mln.)

	2018	2019	2020	2021	2022
Totaal volume	760	700	625	550	530

De renteopbrengsten vormen een belangrijke inkomstenpost voor de provinciale huishouding, hetgeen betekent dat de provinciale begroting gevoelig is voor bewegingen in de rentemarkt. Gelet op de beleggingsvolumes betekent een daling van de marktrente van 0,5% voor de meerjarenbegroting een inkomstenderving van gemiddeld € 5 mln. per jaar. Een rentestijging heeft uiteraard het omgekeerde effect. Omdat een groot deel van de obligatieportefeuille voor de middellange termijn is belegd, heeft een rentestijging of -daling alleen impact op de herbelegging van de vrijval in de portefeuille (2019 circa € 80 mln.). Bij voortzetting van de huidige lage renteniveaus wordt de impact op de renteopbrengsten de komende jaren steeds groter.

De uitzettingen in het kader van de publieke taak (financieringen) zijn de afgelopen jaren, vanwege de ingezette offensieve investeringsstrategie fors toegenomen. De toegenomen omvang van de financieringsportefeuille in het kader van de publieke taak vergt enerzijds een gestructureerd aanvraagproces en anderzijds voor de beheerfase een strak risicobeheer. Dit beleid is met de actualisering van het Uitvoeringskader Sturing in Samenwerking 2.0 (PS besluit d.d. 10-2-2017) en de implementatie van een nieuw financieel systeem geconcretiseerd. De beheersing van de financieringsportefeuille legt een steeds groter beslag op het takenpakket van de provinciale Treasury. Randvoorwaarde bij de inzet van de obligatieportefeuille is dat de renteopbrengsten meerjarig op een (minimaal) gelijk niveau liggen, rekening houdend met het vaak hogere risicoprofiel dat inherent is aan uitzettingen in het kader van de publieke taak.

In de provinciale begroting is geen renteomslag gebruikt bij het toerekenen van rente aan investeringen. De werkelijke renteomslag bedraagt 0%, de Provincie financiert nauwelijks extern.

Extern

De Provincie belegt binnen de voor haar toepasselijke wet- en regelgeving (wet Fido, Ruddo) en binnen de kaders van de Financiële Verordening Provincie Limburg 2016 en de daaruit voortvloeiende uitvoeringsregeling: het provinciaal Treasurystatuut. De performance van de beleggingsportefeuille wordt in grote lijnen bepaald door het renteniveau op de geld- en kapitaalmarkt. De extreem lage renteniveaus op de geld- en kapitaalmarkt en de ingeperkte beleggingsmogelijkheden voor de Provincie als gevolg van de invoering van het verplicht Schatkistbankieren (SKB) zullen de renteopbrengsten de komende jaren drukken. Door middel van onderling uitlenen is een beperkt hoger rendement te realiseren dan via de schatkist. Vrijval uit de bestaande portefeuille zal, mits passend binnen de liquiditeitsprognose, deels bij decentrale overheden worden uitgezet.

De algemene consensus bij marktpartijen is dat de komende periode de kapitaalmarktrente geleidelijk weer zal stijgen, voor de geldmarkt worden vooralsnog blijvend lage (en zelfs negatieve) niveaus verwacht. In de huidige marktomstandigheden, waarbij de 10 jarige staatsobligatie 0,51% bedraagt, is er voor de Provincie sprake van een substantieel herbeleggingsprobleem. Vanuit rendementsoogpunt kan opgemerkt worden dat nog een relatief groot deel van de beleggingen voor langere termijn is vastgelegd, zodat herbelegging in de tijd gespreid plaats zal vinden. Globaal is 10% van de portefeuille liquide in verband met matching met de actuele investeringsagenda.

Als gevolg van inperking van de mogelijkheden tot beleggen in de obligatiemarkt vanwege SKB wordt het debiteurenrisico in de provinciale beleggingsportefeuille op termijn gereduceerd tot nihil, zodra alle middelen bij het Rijk of bij gemeenten zijn ondergebracht. Het aspect debiteurenrisico is alleen nog in zeer beperkte mate aanwezig binnen de bestaande obligatieportefeuille. Vanuit de beleidsevaluatie

Schatkistbankieren door het Ministerie van Financiën, welke naar verwachting eind 2018 wordt afgerond, is het mogelijk dat de condities met betrekking tot Schatkistbankieren worden gewijzigd. Zodra de uitkomst van deze evaluatie bekend is, wordt dit in de eerstvolgende (afwijkingen)rapportage en renteprognose verwerkt.

De marktvoorspellingen (rentevisie) voor het jaar 2019 zoals opgenomen in de volgende tabel zijn gebaseerd op de forward tarieven van augustus 2018.

Tabel 4.1.2: Rentevisie 2019 geld- en kapitaalmarkt

Soort rente	Rentevisie 1e helft 2019	Rentevisie 2e helft 2019
3-maands Euribor	-/- 0,28%	-/- 0,21%
10-jaars swaprente	1,04%	1,15%

Aan het einde van het tweede kwartaal 2018 hebben zowel de Amerikaanse als de Europese centrale bank (respectievelijk de FED en de ECB) zich behoorlijk duidelijk uitgesproken over de richting van het te verwachten monetaire beleid voor het komende jaar. In de VS heeft de FED in juni de basisrente verder verhoogd tot een 'target range' van 1,75%-2%, en daarbij de verwachting uitgesproken hiermee voorlopig door te zullen gaan, in ongeveer hetzelfde tempo als de afgelopen tijd. Dit zou betekenen dat de Amerikaanse basisrente eind 2019 boven 3% uitkomt.

De eurozone blijft zowel qua economische groei als inflatie achter bij de VS. Voorlopig hoeven we dan ook niet te rekenen op renteverhogingen door de ECB. Sterker nog, ECB-voorzitter Draghi heeft in juni 2018 aangegeven dat een eerste renteverhoging (vanaf het huidige niveau van 0%) in principe niet aan de orde is 'through the summer of 2019'. Wel gaat de ECB ervan uit dat het lopende programma van 'kwantitatieve verruiming' ('QE') per ultimo 2019 kan worden afgerond. Begin 2018 was het maandelijkse aankoopbedrag van staats- en bedrijfsobligaties in het kader van dit programma al verlaagd van € 60 mld. naar € 30 mld. Vanaf oktober wordt dit bedrag opnieuw gehalveerd, onder voorbehoud dat de economische ontwikkelingen positief blijven. Vanaf eind 2018 zouden dan geen nieuwe aankopen meer worden gedaan. Aflossingen zullen daarna nog wel worden geherinvesteerd.

De verwachting ten aanzien van de kapitaalmarktrente (10-jaars swap) ligt op basis van de forward tarieven op 1,15% over een jaar. Wat betreft de korte rente is de consensus in de markt dat de 3 maands Euribor negatief zal blijven op -/- 0,21%. De gedaalde renteniveaus krijgen steeds meer invloed op de renteopbrengst van de provinciale portefeuille, hoewel een deel van de vrijval in uitzettingen in het kader van de publieke taak wordt geïnvesteerd, waarmee hogere renteopbrengsten worden gerealiseerd (bij een hoger risicoprofiel).

4.2. Uitzettingen tijdelijk overtollige middelen

Doelstellingen treasurybeleid

Ter verkrijging van een vaste jaarlijkse inkomstenbron is de provinciale portefeuille zodanig opgebouwd dat er sprake is van een zo breed mogelijke spreiding naar assets, looptijden en debiteuren. Op basis van het door Provinciale Staten gefiatteerd investeringsprogramma wordt de vervalkalender afgestemd op de actuele financieringsbehoefte. Naast de doelstelling met betrekking tot het garanderen van een zo stabiel mogelijke vaste jaarlijkse inkomstenbron als algemeen dekkingsmiddel in de begroting is tevens de liquiditeitseis een belangrijke factor in het treasurybeleid. De Provincie moet te allen tijde aan haar betalingsverplichtingen kunnen voldoen. De bestaande asset mix van de huidige beleggingsportefeuille, met name bestaande uit obligaties zal geleidelijk

transformeren naar uitzettingen bij SKB dan wel decentrale overheden (tijdelijk overtollige middelen) en uitzettingen in het kader van de publieke taak.

Rendementen provinciale beleggingen

Vrijvallende middelen zullen in 2019 nog steeds in een laag renderende geld- en kapitaalmarkt belanden (zie rentevisie 2019 in tabel 4.1.2). Dit geeft een drukkend effect op de rente-inkomsten. Het plaatsen van middelen in de schatkist zal beperkt blijven gelet op de actuele liquiditeitsprognose. Herbelegging in leningen aan decentrale overheden vindt op basis van de actuele liquiditeitsprognose naar verwachting pas plaats vanaf 2020. De begrote renteopbrengsten voor 2019 bedragen ruim € 44 mln. bestaande uit renteopbrengsten op uitzettingen in het kader van de publieke taak (inclusief financiering Enexis) en renteopbrengsten uit de obligatieportefeuille. Onderdeel van de renteopbrengsten uit obligatieportefeuille is de jaarlijkse vrijval vanuit de egaliseringsreserve, welke reserve is ingesteld ten tijde van een tussentijdse verkoop van obligaties in 2017. In onderstaande tabel is de renteprognose voor de komende jaren weergegeven.

Bij de geprognosticeerde renteopbrengsten is rekening gehouden met een gemiddeld renteniveau van 0% bij SKB en een gemiddeld herbeleggingsniveau voor leningen aan decentrale overheden van 1%.

Tabel 4.2.1: Renteprognose 2018-2022 (bedragen x € 1.000)

Soort renteopbrengst	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Rente financieringen u/g incl Enexis	15.481	14.160	10.640	8.703	7.478
Renteopbrengst beleggingen	29.156	28.529	24.802	23.559	21.624
<i>Vrijval reserve 2017-2021</i>	2.598	1.328	629	214	0
Totale renteopbrengst	47.235	44.017	36.071	32.476	29.102

Opbouw portefeuille

De opbouw van de portefeuille ziet er in 2019 als volgt uit:

Tabel 4.2.2: Uitzettingen treasury (bedragen x € 1 mln.)

Uitgezette gelden	Bedrag	Percentage
Gemiddelde rente		
Stand per 1 januari 2019	720,0	
Stand per 31 december 2019	675,0	3,89%
Specificatie stand 1-1-2019:		%-aandeel in portefeuille
1. SKB	0	0 %
2. Kasgeldlening	-93,5	-12,9%
3. Leningen decentrale overheden	199,0	27,6 %
4. Obligatieportefeuille beheer ASR	614,5	85,3 %
		100,0%
nieuwe uitzettingen (+)	0	
vervallen uitzettingen (-/-)	80,202	

De gemiddelde rente is berekend over de renteopbrengsten van de tijdelijk overtollige middelen (de treasuryfunctie). Renteopbrengsten van uitgeleend geld in het kader van de publieke taak zijn hierin niet meegenomen, evenmin als de renteopbrengst uit de Enexis lening (zie hiervoor onder 4.3).

4.3. Uitzettingen uit hoofde van de publieke taak

Kredietrisico's op verstrekte gelden

De Provincie richt haar beleid steeds meer op het gezamenlijk participeren met partners in projecten of initiatieven, in plaats van of naast subsidiëren. Eén van de instrumenten hierbij is het verstrekken van financieringen (leningen dan wel garantstellingen). Voor adequate sturing en monitoring van deze wijze van inzet van middelen zijn in het kader van het portfoliomanagement processen geïmplementeerd en is medio 2017 een hiertoe ontwikkeld systeem in gebruik genomen.

In dit onderdeel worden de verstrekte financieringen vermeld, waarbij onderscheid is gemaakt naar financieringen aan verbonden partijen, garantstellingen en financieringen aan derden. Tevens zijn de verwachte mutaties in 2019 opgenomen. Omwille van de leesbaarheid worden alleen de nieuwe of gewijzigde financieringen bij iedere tabel toegelicht. Voor financieringen waarbij geen sprake is van een wijziging anders dan de regulier overeengekomen aflossing wordt verwezen naar de toelichting op de betreffende financiering in de eerdere jaarrekeningen. In de rapportage met betrekking tot financieringen als vast onderdeel van de reguliere treasuryrapportages is een integraal overzicht van alle verstrekte financieringen opgenomen.

Tabel 4.3.1: Verstrekte financieringen aan verbonden partijen (bedragen x € 1 mln.)

Financieringen aan verbonden partijen	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Restant schuld ultimo 2018	Mutatie 2019
AvationValley Commandiet B.V.	Zonder	PS 13-2-2009	4,893	0
BNG 1 ^e en 2 ^e tranche	Zonder	PS 9-10-15 en 8-7-16 GS 1-9-15 en 21-6-16	100,000	0
Bruglening Enexis	Zonder	PS 17-4-2009 GS 12-5-2009	56,447	-/- 56,447
CHV B.V.	Zonder	PS 31-10-2014/ GS 9-6-2015	2,720	0
Land Development AviationValley Maastricht CV *	Met	PS 12-10-2012 GS 13-11-2012	9,716	0
Limburgse Herstruct.maatschappij Bedrijventerreinen (LHB) B.V.	Zonder	PS 29-5-2009 GS 14-4-2009	7,100	0
MAABI B.V.	Met	PS 9-10-15 GS 8-9-15 en 15-12-15	2,000	-/- 0,055
NWB 1 ^e en 2 ^e tranche	Zonder	PS 6-2-15 en 8-7-16 GS 16-12-14 en 21-6-16	100,000	0
Provincie Limburg Commandiet B.V./RvR Limburg beheer B.V.	Zonder	PS 5-7-2002	4,748	0
B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo (vast en variabel deel)	Met	PS 16-12-2016 GS 24-1-2017	39,000	0
Stichting Life Incubator Maastricht (Brains Unlimited) *	met gar. UM	GS 8-2-11 PS 10-2-2011	1,223	-/- 0,380
NV Waterleiding Maatschappij Limburg (WML) *	Zonder	PS 21-12-2013 GS 22-10-2013	10,000	0
Totaal			337,847	-/- 56,882

*) Deze leningen waren voorheen bij de categorie 'leningen aan derden' vermeld, dit zijn echter leningen aan verbonden partijen.

Tabel 4.3.2: Gewaarborgde geldleningen (bedragen x € 1 mln.)

Garantstellingen	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Garantstelling ultimo 2018	Mutatie 2019
Nationaal Groenfonds	zonder		4,611	0
Ruimte voor Ruimte Limburg CV	met (contragarantie Bouwfonds 50%)	PS 12-10-12 GS 27-11-12	8,000	-/- 2,000
Sectorplan Grenzenloos werken	zonder	GS 8-9-15	0,916	0
ZON PV TPN	zonder	GS 7-4-2015	41	0
BV Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo	zonder	PS 16-12-2016 GS 24-1-2017	2,930	-/- 2,930
Totaal			16,498	-/- 4,930

Financieringen aan derden

Het uitstaand volume leningen aan derden bedraagt ultimo 2018 geraamd circa € 133 mln. exclusief de verstrekte financieringen vanuit het Transitiefonds Limburgse Woningmarkt (zie tabel 4.3.4.).

Tabel 4.3.3: Verstrekte geldleningen aan derden (bedragen x € 1 mln.)

Instelling/omschrijving	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Restant schuld ultimo 2018	Mutatie 2019
Burger Windpark De Kookepan B.V.*	zonder	GS 25-07-2017	0,075	+/+ 0,065
Californië Wijnen Geothermie B.V.	met	GS 4-1-2011 PS 10-2-2011	1,317	0
Coöperatie Natuurlijk Limburg U.A.	zonder	GS 23-6-2015	0,992	-/- 0,050
EHM B.V./Thermae2000 *	met	PS 10-2-2017 GS 25-4-2017	0	0
Gerli Venlo B.V./Cabooter	met	GS 27-1-2015	0,555	-/- 0,100
HAS Hogeschool Venlo	met bestuurlijke garantie	GS 5-12-2017	2,500	0
MAAS B.V.	met	GS 14-6-2016	1,000	0
Ontwikkelingsmaatschappij Midden Limburg B.V.	deels	GS 30-8-11 PS 21-10-2011	3,000	-/- 3,000
Parvus Avez B.V.	met	GS 2-5-2017	1,767	0
QCP holding B.V.	met (verpand.)	GS 8-4-2014	0,300	-/- 0,200
Renteloze studievoorschotten	zonder		0,009	-/- 0,001
SineMetU Vastgoed B.V.	met (2 ^e hyp.)	GS 23-6-2015	0,050	0
SVn Startersleningen	met	PS 14-12-12	41,800	0
Stichting Ontwikkelingsmij Enci	zonder	1-3-2011	0,250	0
Stichting Kasteel Groot Buggenum	zonder	3-11-2009	0,897	-/- 0,036
Stichting Plattelandshoés	met	GS 15-11-2016	0,285	-/- 0,015
Stichting Woonzorg Elisabeth Stift*	met	GS 1-3-2016	0,391	-/- 0,014
Stichting Zuyderland MC (Atrium)	zonder	PS 11-2-2011 GS 1-3-2011	5,000	0
SVn stimuleringsleningen*	zonder	PS 5-2-2016 GS 25-10-2016 PS 15-06-2018	71,730	+ 23,000

Instelling/omschrijving	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Restant schuld ultimo 2018	Mutatie 2019
Toverland	zonder	PS 9-10-2015 GS 27-10-2015	1,400	-/- 0,200
Toverland 2018*	zonder	GS 22-08-2017	2,000	0
ZLSM	zonder	GS 11-12-2012	0,125	-/- 0,025
ZON PTC		GS 26-07-2016	5,000	0
Totaal			140,443	+ 19,424

*) Nieuw in 2018 dan wel gewijzigd (verhoogd) in 2018

- **Burger Windpark De Kookepan B.V.**
De lening is verstrekt ten behoeve van de financiering van de ontwikkeling van een windpark in Leudal. De lening wordt in tranches beschikbaar gesteld aan de hand van de investeringsplanning met een looptijd van 3 jaar. Naar verwachting is de lening in 2019 geheel verstrekt.
- **EHM B.V./Thermae2000**
Op basis van de begroting, zoals ingediend bij de financieringsaanvraag, was de verwachting dat eind 2017 de eerste leningtranche zou worden uitgeboekt. Vanwege vertraging in het vergunningetraject is de planning opgeschoven en is medio 2018 nog geen leningtranche uitgeboekt. Daarnaast is de holding EHM B.V. (exclusief Thermae2000) in juni jl. verkocht aan een investeringsmaatschappij. De implicaties van deze verkoop op de te verstrekken provinciale lening worden najaar 2018 nader onderzocht.
- **Stichting Woonzorg Elisabeth Stift**
De lening is medio 2018 verhoogd naar € 390.688,24 in verband met een aangepaste investeringsbegroting welke wijziging via een addendum vastgelegd. Het bestaande lineaire en jaarlijkse aflossingsregime is omgezet in een maandelijkse annuïteit ingaande 30 juni 2019.
- **SVn Stimuleringsleningen**
Het uitvoeringsorgaan van deze regeling is Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn). Vanaf 2012 zijn tranches voor de stimuleringsleningen verstrekt: eerst via compartiment 2 van het Limburgs Energiefonds, daarna via het Transitiefonds Limburgse Woningmarkt (TLW) en sinds 2016 via het programma Asbest & Energie. In 2018 is ruim € 7 mln. aan aflossingen op verstrekte leningen ontvangen en zal in totaal € 25 mln. via nieuwe tranches worden verstrekt. In 2019 wordt naar verwachting € 30 mln. aan nieuwe tranches verstrekt.
- **Toverland 2018**
De aanvullende lening is verstrekt ten behoeve van de uitbreiding fase 5. Het betreft een achtergestelde financiering van € 2 mln. lineair af te lossen in 10 jaar en met een rentepercentage van 6,5%. Het MKB-Leningenfonds en LIOF nemen eveneens deel in de financiering van deze uitbreiding met respectievelijk € 1 mln. en € 2 mln.

Vervallen financieringen

De financiering van Stichting Open Innovation Center Feed Design Lab is begin 2018 afgelost.

Financieringen volledig voorzien

De financieringen aan Richochet B.V. (€ 250.000) en Heerlen Exploitatie B.V.(€ 320.000) zijn volledig voorzien.

Transitiefonds Limburgse Woningmarkt

Tabel 4.3.4: Geldleningen aan derden Transitiefonds Limburgse Woningmarkt (bedragen x € 1 mln.)

Financieringen	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Restant schuld ultimo 2018	Mutatie 2019
ABrunCh B.V.	met	GS 19-1-16	0,377	-/- 0,016
Claassen B.V.	met (gar.)	GS 26-8-14	0,780	-/- 0,016
Djozz B.V./Revaplan	met	GS 16-6-15	0,200	-/- 0,120
Feysan Parkstad B.V.	zonder	GS 22-12-16	0,050	-/- 0,025
Totaal	zonder		1,407	-/- 0,177

4.4. Financieringen

Gelet op de, ook in meerjarig perspectief, solide liquiditeitspositie van de Provincie (tabel 4.1) is het niet de verwachting dat structureel externe financieringsmiddelen nodig zullen zijn in de komende jaren.

Flottende schuld

Een belangrijke doelstelling van de Wet fido is het vermijden van grote schommelingen in de rentelasten van openbare lichamen. Om een grens te stellen aan de korte financiering is de kasgeldlimiet bepalend. Als grondslag van de wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet geldt de omvang van de jaarbegroting per 1 januari voor het gehele begrotingsjaar. De toegestane omvang van de kasgeldlimiet (plafond voor korte financiering < 1 jaar) wordt vastgesteld op het geldende percentage dat bij ministeriële regeling wordt vastgesteld (in 2018: 7,0%). Tenslotte wordt het aldus berekende bedrag getoetst aan de werkelijke omvang van de kasgeldlimiet. In 2018 is tijdelijk een kasgeldlening aangetrokken. Voor de periode 2019-2022 wordt niet verwacht dat structureel kortlopende leningen worden aangetrokken.

Vaste schuld

Het renterisico op de vaste schuld wordt berekend door te bepalen welk deel van de portefeuille aan vaste schuld in enig jaar geherfinancierd moet worden via het aangaan van nieuwe leningen behorend tot de vaste schuld (herfinanciering) en voor welk deel van de vaste schuld de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening).

De renterisiconorm is het bedrag ter grootte van 20% van het totaal van de vaste schuld bij aanvang van het jaar. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm niet overschrijden. Aangezien de Provincie momenteel slechts één lening heeft waarvan de rente tot de einddatum is gefixeerd (zie onderdeel 'leningenportefeuille') is de komende jaren geen sprake van overschrijding van deze norm.

Leningenportefeuille

In 2004 heeft de Provincie de geldlening van de (voormalige) Stichting Symbiose overgenomen met betrekking tot het pand Mercator. De verkoop van dit pand heeft in 2005 plaatsgevonden. Vanwege de hoogte van het agio op deze lening is in 2005 niet tot vervroegde aflossing overgegaan. Indien de kapitaalmarktrente substantieel gaat stijgen, zal tot vervroegde aflossing worden overgegaan. Op deze lening wordt jaarlijks € 180.000 afgelost, de einddatum is 2027.

Eind 2016 heeft de Provincie een geldlening van LIOF overgenomen ad € 15,882 mln. na instemming door Provinciale Staten d.d. 30 september 2016 met de overname van de grondexploitatie industriepark Swentibold in het kader van de beëindiging van de activiteiten van LIOF Bedrijventerreinen per 1 januari 2016. In het ondertekende addendum behorende bij de

Samenwerkingsovereenkomst d.d. 12 oktober 2000, in navolging van het collegebesluit d.d. 29 november 2016, is vastgelegd dat het Ministerie van Economische Zaken de Provincie voor het gedeelte van de lening dat overeenkomt met het negatieve exploitatieresultaat bij afsluiting van het project kwijschelding verleent tot een maximum van het leenbedrag. De looptijd van de lening is tot 31 december 2023 of zoveel eerder als de gronden volledig zijn uitgegeven. Over de lening is de Provincie geen rente verschuldigd aan EZ.

Tabel 4.4.1: Leningenportefeuille (bedragen x € 1 mln.)

Instelling	Met/zonder zekerheid	Restant schuld Ultimo 2018	Aflossing 2019
Lening voormalige Stichting Symbiose	zonder	1,627	-/- 0,180
Lening EZ inzake Industriepark Swentibold	met	15,882	0,000
Totaal		17,509	-/- 0,180

EMU-saldo

In het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen van 23 mei 2018 jl. is gesproken over de EMU-norm voor de decentrale overheden. Na een constructieve dialoog hebben het Rijk en decentrale overheden elkaar gevonden in een macro EMU-norm van -0,4 procent van het bbp per jaar voor de periode van 2019 tot en met 2022. Hiermee is een balans gezocht om invulling te geven aan de investeringsopgave in tal van maatschappelijke thema's en tegelijkertijd de gedeelde verantwoordelijkheid voor gezonde overheidsfinanciën. Jaarlijks zal tijdens het bestuurlijk overleg worden stil gestaan bij de belangrijke ontwikkelingen in de financiële positie van het Rijk en decentrale overheden. Hiermee wordt invulling gegeven aan de Wet houdbare overheidsfinanciën en de uitgangspunten van het Regeerakkoord en het Interbestuurlijk programma.

Afgesproken is dat de medeoverheden onderling komen tot een onderverdeling van de macro EMU-norm. Het Rijk neemt dit voorstel over en biedt, via een voorhangprocedure, een ministeriële regeling aan bij de Staten-Generaal. Na instemming van het parlement wordt de EMU-norm gepubliceerd in de Staatscourant. In de komende septembercirculaire wordt meer detailinformatie opgenomen, onder meer over trajecten om tot vergroting van inzicht in de ontwikkeling van het EMU-saldo te komen en over de individuele referentiewaardes (op basis van de macronorm en onderverdeling).

Conform de afspraak in het bestuurlijk overleg met het ministerie van BZK wordt het EMU-saldo over het voorafgaande jaar (jaar t-1), het actuele jaar (jaar t) en het volgende jaar (jaar t+1) opgenomen. Zie volgende tabel.

Tabel 4.4.2: EMU-saldo (bedragen x € 1.000)

	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-41.689	-32.070	56.208
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	61.301	28.471	34.157
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	4.327	2.945	3.001
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	154.088	177.183	144.121
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overige, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			

		Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord			
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	14.597	14.911	21.042
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	31.970	12.670	12.630
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	3.477	2.495	2.551
10	Lasten in verband met transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
11	Verwachte boekwinst op de exploitatie bij verkoop van effecten			
Berekend EMU-saldo		-116.253	-182.573	-61.357

De staatssecretaris van Financiën heeft een voorstel aan de Tweede Kamer gedaan om de EMU-ruimte voor de medeoverheden van 0,4% BBP voor de jaren 2019-2022 als volgt te verdelen:

- 0,27% BBP voor de gemeenten;
- 0,08% BBP voor de provincies en
- 0,05% BBP voor de waterschappen.

De vertaling hiervan, die wordt verwacht bij de aanstaande septembercirculaire 2018, zal naar verwachting voor de Provincie Limburg een referentiewaarde opleveren tussen de min € 40 mln. en min € 50 mln. Het is op dit moment geen norm waar de provincie zich aan hoeft te houden.

4.5. Beleidsplan 2019

Het beleidsplan 2019 bestaat in hoofdlijnen uit:

- verder optimaliseren liquiditeitsplanning in samenwerking met concern control;
- uitzettingen van leningen aan decentrale overheden als alternatief voor Schatkistbankieren;
- portfoliomanagement: opvolgen beheersingssysteem;
- risicomonitoring obligaties in vermogensbeheer en eigen portefeuille;
- adviesfunctie bij financieringsaanvragen in het kader van de publieke taak en monitoring risico's in het kader van het beheer van de verstrekte financieringen;
- onderhouden netwerk financiële instellingen en intermediairs.

5. § Bedrijfsvoering

Deze paragraaf geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens inzake de bedrijfsvoering. Bedrijfsvoering is erop gericht de realisatie van de beleidsdoelstellingen, zoals opgenomen in het programmaplan te sturen, beheersen en ondersteunen. Het bevat onder meer zaken als personeelsbeleid, inhuur, informatie(voorziening), planning en control, communicatie, Social Return on Investment en de rapportage over de voortgang van de onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid (art. 217a Provinciewet).

Inleiding

Om haar rol als modern en slagvaardig provinciaal bestuur op basis van een open huishouding waar te maken, dient de Provincie te beschikken over een effectieve bedrijfsvoering. De Provincie Limburg heeft sinds de vorige bestuursperiode een duidelijke visie en aanpak gehanteerd omtrent het beheren en beheersen van de kritische bedrijfsprocessen.

De principes van programmatisch en projectmatig werken zijn verder doorgevoerd, maar zullen ook in 2019 met volle aandacht worden doorontwikkeld. Centraal staan daarbij sleutelbegrippen als intensieve samenwerking met onze klanten (instellingen, bedrijven en burgers), efficiënt middelenbeheer, uitstekende dienstverlening, betrouwbare informatievoorziening en op heldere wijze laten zien wat de Provincie bezig houdt en waar we mee bezig zijn. Daarbij wordt continu gekeken of de bedrijfsvoeringstaken nog beter, efficiënter en effectiever, binnenshuis danwel buitenshuis kunnen worden uitgevoerd.

Hieronder lichten we een aantal beleidsvoornemens op bedrijfsvoeringsaspecten voor het nieuwe begrotingsjaar nader toe. Dit zijn achtereenvolgens:

- 5.1. Personeel- en organisatieontwikkeling;
- 5.2. Inhuur;
- 5.3. Informatiemanagement;
- 5.4. Planning & Control;
- 5.5. Voortgang onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid (art. 217a);
- 5.6. Communicatie;
- 5.7. Facilitaire Diensten;
- 5.8. Social Return on Investment;
- 5.9. Subsidies;
- 5.10. Gegevens beheer.

5.1. Personeel- en Organisatieontwikkeling

Strategisch HRM

Aanvang 2018 heeft de OR de WOR bestuurder positief geadviseerd met betrekking tot het strategisch kader HRM, waarmee het belang van het “menselijk kapitaal” in de Provincie nog maar eens is bevestigd. Strategisch HRM beleid richt zich in de matrix vanuit een voortdurende veranderende context op de potentie, de bekwaamheden en de motivatie van de medewerkers.

Het kader kenmerkt zich door een toekomstgerichte visie en samenhang tussen de verschillende HRM deelgebieden, wordt ontwikkeld door vooral “van buiten naar binnen” te denken en te handelen, door in het veld de praktijk te ervaren en door middel van een adequate vertaalslag de verbinding te leggen met de ambtelijke werkelijkheid. Het beleid kent binnen onze organisatie een tweetal primaire doelen:

1. het stemt de capaciteit ofwel de kwantitatieve en kwalitatieve inzet van medewerkers voortdurend af op het realiseren van de missie en doelen van de Provincie Limburg;
2. het richt zich middels een maatwerk vitaliteitsbeleid (intergeneratiespact) op de duurzame inzetbaarheid en vitaliteit van *alle* medewerkers in ieders levensfase in de organisatie, door het continu en proactief op peil houden en ontwikkelen van kennis, competenties, vaardigheden, talenten, gezondheid en motivatie.

Hierbij is het nemen van eigen verantwoordelijkheid voor de professionele en persoonlijke ontwikkeling (Passie, Professionaliteit, Productie) een vanzelfsprekend uitgangspunt.

En wordt invulling gegeven aan de randvoorwaarde van realisatie van het coalitieakkoord, namelijk de juiste man/vrouw op het juiste moment op de juiste plek in te zetten voor de inhoudelijke opgaven.

Sturen op de inzet van het personeelsbudget

In aansluiting op de afspraken die wij met de directie in 2016 hebben gemaakt, wordt jaarlijks een bedrag beschikbaar gesteld voor de inzet van personeel. Het bedrag wordt door uw Staten bij de begroting vastgesteld. Om flexibiliteit te borgen is bij de inzet van medewerkers niet langer de formatieomvang leidend, maar de financiële middelen die bij de begroting voor personeel beschikbaar zijn gesteld. (sturen op geld). (tekst HRM-brief 2017, PS 8-9-2017.)

Onderstaande tabel geeft inzicht in de totale loonsom van de Provincie.

€ x 1.000

Totale lasten in exploitatie	Begroting 2018 na wijziging	Meerjarenraming			
		2019	2020	2021	2022
Organisatie	75.745 *	71.660	71.108	71.514	71.896
GS	1.080	1.102	1.102	1.102	1.102
Griffie	997	997	997	997	997
PS	782	782	782	782	782
Voormalig personeel/niet-actieven	445	445	445	445	445
Voormalig bestuur	375	375	375	375	375
	79.424	75.361	74.809	75.215	75.597
Totale lasten t.l.v. Infra projecten (incl. rehabilitaties)					
Organisatie	1.725	1.725	1.725	1.725	1.725
Totaal loonsom	81.149	77.086	76.534	76.940	77.322

* 2018 incl. € 4,2 overboeking restant 2017

Inzetbaarheid van medewerkers

Om de doelstellingen van het coalitieakkoord te kunnen realiseren stellen wij, binnen de door uw Staten gegeven financiële ruimte, middelen beschikbaar voor de inzet van personeel.

De feitelijke beschikbaarheid van medewerkers die in dienst zijn bij de Provincie Limburg wordt in negatieve zin beïnvloed door ziekteverzuim. Medio 2017 is de Provincie gestart met een nieuwe Arbodienst door wie wij ons professioneel gesteund weten in de uitvoering van het eveneens vernieuwde verzuimbeleid. We zien in de cijfers, als ook de meldingsfrequentie dat het verzuim vanaf januari 2017 daalt. Hierdoor worden wij gesterkt in het doorzetten en versterken van het ingezette beleid.

Kaders

Behalve binnen het wettelijk kader, de Wet Verbetering Poortwachter, werken we vanuit een visie op verzuim die in samenspraak met de Arbodienst is geformuleerd. Hierbij is van belang dat ziek zijn nooit ter discussie staat, maar dat de keuze om te verzuimen als gevolg van ziekte bespreekbaar is. We gaan uit van de mogelijkheden en niet van de belemmeringen. Flankerend ondersteunend beleid is hierbij het hierboven genoemde maatwerk vitaliteitsbeleid.

Verzuimprotocol

Er is een verzuimprotocol ontwikkeld dat momenteel actief wordt toegepast door managers en medewerkers en maandelijks met de Arbo Unie wordt geëvalueerd om te beoordelen of de ingezette maatregelen ook werken en wezenlijk bijdragen aan een gezonde (werk)organisatie.

Continu vanaf dag 1 vinger aan de pols:

- ziek melden bij de leidinggevende;
- frequent contact manager/ medewerker;
- actieve ondersteuning door inzetbaarheidscoach;
- ondersteuning personeelsadviseur;
- spreekuur bedrijfsarts (elke dag bereikbaar);
- bedrijfsarts verwijst zo nodig door naar bijvoorbeeld re-integratiecoaches.

Overeengekomen streefcijfer 2018:

Verzuimpercentage	4,5%
Meldingsfrequentie per roulerend jaar	<1

Het hoge verzuimpercentage van de maanden januari en februari 2018 hebben als gevolg van de seizoensinvloeden het roulerend jaarcijfer beïnvloed. Als gevolg van de continue aandacht die voortvloeit uit de nieuwe aanpak nemen we een duidelijk dalende tendens waar.

Juni 2017 t/m juni 2018:

Verzuimpercentage	4,56%
Meldingsfrequentie	0.50

Juni 2018:

Verzuimpercentage	3,64%
-------------------	-------

Verzuimdoelstelling 2019

De ingezette aanpak van verzuim werkt, er is al vanaf maart 2018 een dalende tendens zichtbaar en deze zet zich nog steeds voort. De aandacht voor verzuim zal dan ook onverminderd doorgezet worden. Het komende jaar hebben we ons als doel gesteld nog nadrukkelijker aandacht te besteden aan preventie van verzuim. Het actief uitvoeren van het genoemde vitaliteitsbeleid door zowel medewerkers als management zou moeten leiden tot verminderde werkdruk en stress en meer plezier in werk.

Overeengekomen streefcijfer 2019:

Verzuimpercentage:	4,0%
Meldingsfrequentie:	<1

Arbeidsmarkt

Anno 2018 bloeit de Limburgse economie, de werkeloosheid is een van de laagste van alle provincies en de economische groei zet door. We kunnen ons echter niet permitteren achterover te leunen, niet als werkgever en niet als middenbestuur. Vergrijzing en ontgroening blijven een onmiskenbare demografische factor, ze verklaren gedeeltelijk de lage werkeloosheid, zoals de lage arbeidsparticipatie in Limburg dat ook doet. De beroepsbevolking neemt af (50.000 minder arbeidskrachten in 2025). Er dreigt hierdoor krapte op de arbeidsmarkt, een krapte die ons kan afremmen in onze groei en ambitie.

De wereld en de arbeidsmarkt veranderen in rap tempo. Digitalisering brengt een nieuwe dynamiek in ons werk en vraagt nieuwe competenties (social media, innovatie van digitale infrastructuur, interpretatie van (big) data). Robotisering bedreigt een groot aantal banen van lager en middelbaar opgeleiden. Maar ook een significant aantal hogeropgeleide medewerkers lopen risico. Een grote studie van de universiteit van Oxford⁵ voorspelt dat bijna de helft van het totaal aantal banen in de westerse samenleving de komende decennia het risico lopen te verdwijnen. De CAO Provincies 2017-2018 erkent dit ook voor onze sector en stelt een 3 fasen model voor om deze effecten de komende jaren in kaart te brengen. Daarbij innoveren overheidsorganisaties gemiddeld langzamer v.w.b. digitalisering en robotisering en lopen we dus achter de feiten aan.

Kennis veroudert snel en mensen en organisaties die tijdig op deze veranderingen kunnen anticiperen hebben meer kansen. Wendbaarheid, ondernemerschap en communicatieve vaardigheden zijn in de huidige arbeidsmarkt al minstens zo belangrijk als vakinhoudelijk kennis.

Deze arbeidsmarkt vraagt om het versterken van het imago van de Provincie als werkgever, ofwel “employer branding”. Het is van belang om te laten weten hoe interessant en uitdagend het is om bij het middenbestuur van de Provincie Limburg te werken. Een werkgever die als waardengestuurde organisatie ruimhartig faciliteert in opleiding en ontwikkeling. Pas afgestudeerde jonge mensen worden uitgedaagd om als trainee bij RichtingZuid te gaan werken en leren. Een bijzondere kans.

Arbeidsmarktcommunicatie 2019

De komende vijf jaar gaan er rond de 150 medewerkers met pensioen, we merken al dat er tekorten zijn aan ICT'ers, juristen en inkopers dat betekent dat er in 2019 heel actief geworven zal worden met behulp van gerichte en eigentijdse communicatiemiddelen.

Traineeprogramma RichtingZuid

Het traineeprogramma RichtingZuid viert dit jaar haar eerste lustrum. De eerste vijf jaar traineeprogramma hebben ons veel gebracht: inmiddels hebben in totaal 55 trainees het traineeprogramma doorlopen. Deze zomer wordt er tijdens een feestelijke afscheidsbijeenkomst van de vertrekkende lichte trainees teruggeblikt op 5 jaar RichtingZuid, de veranderende arbeidsmarkt, en de rol van een trainee/RichtingZuid in de organisatie(ontwikkeling).

Deze vertrekkende groep van 25 trainees heeft zich georiënteerd op hun volgende stap in hun carrière. Een groot deel van hen (75%) heeft al een aansluitende baan gevonden, de overgrote meerderheid binnen de partnerorganisaties van RichtingZuid. Tegelijkertijd gaan de 13 trainees uit de vierde lichting (2017-2019) het tweede jaar van hun traineeship in.

De vijfde lichting (2018-2020) van 23 trainees staat klaar om in september hun traineeship te starten. Om voldoende kwalitatieve aanmeldingen voor RichtingZuid te krijgen, hebben we een intensievere

⁵ https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf

en actievere wervingscampagne ingezet dan voorheen. Er is een informatieavond georganiseerd (deze is ruim bezocht met 55 potentiële kandidaten), we zijn zelf naar universiteiten en andere werkgeveersevenementen gegaan. Daarnaast is een vlotte campagne via de sociale media gelanceerd. We merken dat in deze krupper wordende arbeidsmarkt de positionering van RichtingZuid als aantrekkelijk en eigentijds traineeprogramma zeer belangrijk is.

De cijfers van de afgelopen jaren laten zien dat op de markt van jong talent de spoeling dunner wordt:

- 2016: circa 260 kandidaten voor 26 plekken (Provincie + 8 partner gemeenten)
- 2017: circa 165 kandidaten voor 15 plekken (Provincie + 5 partner gemeenten)
- 2018: circa 185 kandidaten voor 23 plekken (Provincie + 9 partner gemeenten)

Nieuwe partners die dit jaar aan zullen sluiten bij RichtingZuid zijn gemeente Maasgouw, Vaals, Eijsden-Margraten, Gulpen-Wittern en Horst aan de Maas. Daarnaast nemen Venlo, Sittard-Geleen, Maastricht, en Heerlen weer deel. RichtingZuid wil de lijn van de verbreding naar heel Limburg, en de uitbreiding naar semi-publieke organisaties, bestendigen. Inmiddels werken we al met de helft van alle Limburgse gemeenten samen. RichtingZuid biedt een jaarlijkse instroom van nieuwe lichten trainees en daarmee ook de mogelijkheid voor partners om jaarlijks aan te sluiten bij een nieuwe lichtung.

Het najaar wordt gebruikt om RichtingZuid als eigentijds traineeprogramma te evalueren en op basis hiervan verbeteringen door te voeren. Uitgangspunt is dat het traineeprogramma als instrument voor in- en doorstroom in de organisatie(s) aan de maat moet zijn, aantrekkelijk moet zijn en blijven voor trainees, en moet voldoen aan de wensen van de opdrachtgevers in relatie tot de arbeidsmarkt.

Leren en ontwikkelen

De drie P's: "Passie, Professioneel en Productie" zijn leidend bij de ontwikkeling van de medewerkers van onze organisatie. Werken met het hoofd en met het hart zorgt ervoor dat de beoogde resultaten worden gehaald. En dat merkt de Limburgse burger.

- Op het gebied van leren en ontwikkelen worden in 2019 medewerkers wederom uitgedaagd door zelf verantwoordelijkheid te nemen over hun eigen leerproces, onder meer doordat zij de beschikking hebben over het nieuwe "Persoonlijk Ontwikkel Budget" (POB). Een ontwikkelbudget van € 5.000 per vijf jaar dat benut kan worden voor professionele en persoonlijke ontwikkeling (conform CAO 2017-2018). Het gebruik van POB is in 2018 schoorvoetend op gang gekomen, het is de bedoeling dat er in 2019 volop gebruik van wordt gemaakt, te meer daar centraal budget medewerkerontwikkeling alleen nog ingezet gaat worden voor verplichte trainingen.

Vanaf 1 januari is deze regeling geëffectueerd, borging in de praktijk is vanaf juni 2018 mede door de inzet van de fiscalisten gerealiseerd. De inzetbaarheid van het POB is begrensd door fiscale kaders, waarvoor een zeer precieze onderbouwing van een aanvraag noodzakelijk is. In nauwe samenspraak met de OR heeft de directie, P&O en Financiën ervoor gezorgd dat het proces om het POB te kunnen gebruiken zo toegankelijk mogelijk is geworden voor alle medewerkers.

Medewerkerontwikkeling

De ondersteuning van de medewerkers door middel van individuele coaching, teamsessies, Insights-profielen, trainingen Bestuurlijk Ambtelijk Samenspel, introductieprogramma voor nieuwe medewerkers en coachende vaardigheden voor senioren, gaat in 2019 op basis van evaluaties onverminderd door.

Voor 2019 staat onder meer op het programma:

- Leertraject persoonlijk leiderschap in de publieke sector (te ontwikkelen).
 - Gericht op “soft-skills”, persoonlijk leiderschap en context van onze organisatie.
- Leertraject Basiskennis en vaardigheden publieke sector (te ontwikkelen).
 - Essentiële “basisproducten”, zoals P&C-cyclus, Provinciale financiën en staats- en bestuursrecht opgenomen.
 - Het voeren van het Goede Gesprek.
- Interactieve presentatie over ziekteverzuim voor clusters met het gedragsmodel als uitgangspunt.

Management Development: Fast Forward Leadership Programma

De komende vijf jaar zullen ervaren professionals op sleutelposities de organisatie gaan verlaten als gevolg van natuurlijk verloop. Het vertrek van deze ambtenaren zou een kennis – en expertisekloof kunnen veroorzaken en daarom wil de Provincie een strategie hanteren die ervoor zorgt dat cruciale sleutelposities te allen tijde kwalitatief hoogwaardig ingevuld zijn. Voor iedere vertrekkende staat een ambitieuze opvolger met de juiste kennis, kunde, competenties klaar. De directie start met enthousiasme en gepaste trots in het najaar van 2018 en in het voorjaar van 2019 in navolging van eerdere ervaringen (Brightlands Excellence Programma) het “Fast Forward Leadership programma”. Het gaat over leiderschap in de breedste zin van het woord, van individu tot organisatie en vice versa. Twee “klassen” van ongeveer 20 tot 25 collega’s zullen een klein jaar deze intensieve leergang onder begeleiding van de Maastricht University gaan volgen, zodat ze bereid en gereed zijn voor sleutelposities binnen onze organisatie.

Onder sleutelfuncties verstaan we cruciale managementposities zijnde: lijnmanagementfuncties (clustermanager, adjunct-manager) en programma- projectfuncties.

Leren met het oog op internationale samenwerking

Als reactie op de discussie rondom het doceren in het Engels aan de Nederlandse universiteiten, heeft het DT krachtig de uitspraak gedaan, juist in deze tijd van internationale samenwerking en functioneren in Euregionaal verband, het studie aanbod in het Engels zeer te ondersteunen. Waarbij in de Provincie Limburg ook taalonderwijs in het Duits en Frans onverminderd wordt gestimuleerd door taaltrainingen in het Duits en Frans aan te bieden.

Ook in 2019 zullen weer nieuwe taaltrainingen in het Frans en Duits worden aangeboden bij de LimburgAcademie. Deze trainingen worden, net als voorgaande jaren, aangeboden door Learn@Maastricht in samenwerking met het Talencentrum van de Universiteit van Maastricht. De talen trainingen bieden medewerkers van de Provincie de mogelijkheid om hun (vreemde) taalbeheersing te vergroten en zich dus beter verstaanbaar te maken in directe internationale contacten. Zelfs nu onlangs bekend is geworden dat de fiscus niet toestaat dat taaltrainingen worden bekostigd uit het POB, heeft de directie besloten deze te financieren middels het centrale ontwikkelbudget (zie ook leren en ontwikkelen). Het is de bedoeling dat ook in 2019 de taalcafés worden doorgezet en een aantal taalmaatwerktrajecten via de Limburg Academie worden ontwikkeld en aangeboden.

De Participatiewet als speerpunt, social return on investment

“Iedereen doet mee en werkt mee naar vermogen”.

Het is een gezamenlijke en maatschappelijke opgave om de beweging te maken om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt (exclusie), op de arbeidsmarkt in te sluiten (inclusie).

De Provincie Limburg neemt als werkgever de verantwoordelijkheid om meer mensen met een arbeidsbeperking in haar organisatie te laten participeren.

Als grote publieke werkgever in Limburg willen we het juiste voorbeeld geven en inspirator zijn voor andere werkgevers binnen onze Provincie.

Zowel onze leidinggevenden, als HR afdeling als ook de individuele medewerkers ondersteunen deze ambitie.

Kwaliteit voor kwantiteit

Het uitgangspunt is (en blijft) op de eerste plaats het creëren van waardevolle arbeid waarin geparticipeerd wordt. Daarin blijft de aandacht voor takenpakketten met toegevoegde waarde en een juiste match tussen het vermogen van het individu en de (maatschappelijke) opgave van de Provincie Limburg essentieel.

Quotumwet

Helaas hebben het Rijk en de Gemeenten het gestelde quotum niet behaald. Het afgesproken aantal van 6.500 banen binnen de overheid (banenafpraak) is niet gehaald.

Omdat de banenafpraak alleen een tweedeling kent in Markt en Overheid, is er voor de gehele overheid een quotumwet ingesteld die vanaf 1 januari 2018 van kracht is.

Behaalde resultaten Provincies

In het kader van de Participatiewet hebben we de afgelopen jaren intensief samengewerkt in IPO verband om resultaten te behalen. Met succes!

Alle Provincies hebben de gestelde doelen voor 2017 gehaald. Dat betekende voor de Provincie Limburg minimaal 11 garantiebanen en het resultaat van 12,5 garantiebanen. Op moment van schrijven ziet het ernaar uit wij de doelen voor 2018 ook gaan halen.

Quotumpercentage

Voor 2018 is het quotumpercentage vastgesteld op 1,93% van het totaal aantal verloonde uren per jaar. Dit percentage bepaalt hoeveel werknemers een werkgever in dienst moet hebben om aan de banenafpraak te voldoen.

Quotumgetal Provincie Limburg

Op basis van het aantal verloonde uren uit 2017 betekent dit voor de Provincie Limburg een quotum van 24,5 fte.

Doelstelling 2019

Op dit moment tellen we 16 garantiebanen en de prognose is dat we dit jaar kunnen afsluiten met 19 garantiebanen. Voor december 2019 is de prognose dat er 26 garantiebanen zijn in de ambtelijke organisatie

In overleg met de directie wordt er op dit moment een plan van aanpak opgesteld over hoe dit resultaat te bereiken voor december 2019.

5.5.2. Inhuur

Definitie externe inhuur

Definitie van inhuur overeenkomstig de definitie die het Rijk hanteert:

*In navolging van de definitie die het Rijk hanteert, verstaan wij onder (externe) inhuur: Het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van de Provincie als opdrachtgever door een private organisatie met winst oogmerk middels tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid waarop door of namens de opdrachtgever gestuurd wordt. (Ter vergelijking: **Uitbesteden** is het kopen van een resultaat of product).*

Indeling in categorieën

De externe inhuur is onderverdeeld in een viertal categorieën:

- vervanging van ingevulde vacatures in verband met ziekte of tijdelijk niet beschikbaar zijn van de medewerker;
- kwantitatief extra formatie boven op de vaste formatie (bijvoorbeeld projectmedewerkers);
- kwalitatief eenmalig betreft inhuur van capaciteit die slechts sporadisch nodig is bij de Provincie Limburg (bijvoorbeeld aanbesteding Concessie OV);
- kwalitatief lerend betreft capaciteit die ingehuurd wordt, waarvan de capaciteit in huis niet aanwezig is en die wel in huis gewenst is.

Norm

Met motie 770 (Schaminée en Vaessen) hebben uw Staten ons College opgeroepen de kosten van tijdelijke inhuur omlaag te brengen tot maximaal 10% van het personeelsbudget binnen de provinciale organisatie. In de Mededeling portefeuillehouder d.d. 11 oktober 2016 hebben wij aangegeven dat wij ons committeren aan het streven om de externe inhuur naar beneden bij te stellen. Wij hebben aangegeven daarbij 10% van het actuele personeelsbudget als streefnorm te hanteren, rekening houdend met het feit dat inhuur van externen veelal fors duurder is, te vertalen in een factor 1,6. Voor zover wij deze norm overschrijden, zullen wij dat voor uw Staten tijdig toelichten en inzichtelijk maken. (zie HRM-brief 2017 pagina 4).

€ x 1.000

	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (realisatie t/m juli)	2019
Totaal gerealiseerde inhuur	11.100	12.300	13.100	11.200	12.000	12.400**	
Norm	22.000	22.000	21.000	12.500	12.600*	12.300*	11.742*

* Norm gebaseerd op goedgekeurde personeelsbudget inclusief het budget voor investeringsprojecten

** Uit bovenstaande tabel blijkt dat in juli 2018 de norm is overschreden. Voor een toelichting wordt verwezen naar de verkorte HRM-brief 2018

Ontwikkeling van de inhuur in de periode 2013-2018

€ x 1.000

	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (realisatie t/m juli)
Realisatie totaal	11.100	12.300	13.100	11.200	12.000	12.400
Inhuur, vervanging (bij ziekte, afwezigheid, e.d.)	1.300	1.800	2.000	1.700	2.000	2.500
Inhuur, kwantitatief (extra boven eigen formatie)	6.200	6.300	8.200	7.100	7.800	7.700
Inhuur, kwalitatief eenmalig (extra kennis, niet huis gewenst)	2.800	3.000	1.500	1.300	1.200	1.600
Inhuur, kwalitatief lerend (extra kennis, huis gewenst)	800	1.200	1.400	1.100	1.000	600

5.3. Informatiemanagement

Strategisch Informatiebeleid en Projectenportfolio

Dienstverlening is leidend

In 2016 is het geactualiseerde strategisch informatiebeleid van de Provincie Limburg (SIBL 2016-2019) door GS vastgesteld, waarmee de kaders voor de ontwikkeling van de informatievoorziening van de Provincie Limburg voor deze periode zijn vastgelegd.

Aan het SIBL 2016-2019 wordt ook in 2019 langs 2 lijnen uitvoering gegeven, te weten de lijn 'Interactie met de samenleving verbeteren' en de lijn 'Groeien naar een zakelijke en professionele provinciale organisatie'. Beide lijnen zijn vertaald in projecten, waarvan de belangrijkste voor het jaar 2019 hieronder worden genoemd. Deze projecten maken deel uit van het I-projectenportfolio van de Provincie Limburg.

'Interactie met de samenleving verbeteren':

- In 2019 zal een nieuwe vakapplicatie voor de ondersteuning van het subsidieproces worden geïmplementeerd. De nieuwe applicatie sluit aan op het digitaal aanvragen, dat in 2018 reeds is gerealiseerd. Bij de inrichting en implementatie van het nieuwe systeem zullen, naast de aandacht voor rechtmatigheid en efficiency, de aspecten klantgerichtheid en klantvriendelijkheid leidend zijn. Na de realisatie van de vakapplicatie zal ook een klantportaal worden gerealiseerd, waar aanvragers op ieder moment van de dag kunnen zien wat de status van hun aanvraag is en tevens de bijbehorende documenten kunnen inzien. Daarnaast zal het ook in de toekomst mogelijk blijven om subsidieaanvragen en statusberichten op analoge wijze in te dienen c.q. te ontvangen.
- Door de invoering van de Omgevingswet wordt het wettelijke kader voor burgers, ondernemers en overheden inzichtelijker en ontwikkeling en beheer van de leefomgeving beter beheersbaar. Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) ondersteunt de informatie-uitwisseling met inwoners en bedrijven, maar ook de processen voor planvorming, vergunningverlening, toezicht en handhaving bij de overheid zelf. De invoering van het DSO (2016-2024) heeft een forse impact op processen en de bijbehorende informatievoorziening van de Provincie Limburg. Waar 2018 in dit kader een voorbereidingsjaar was, zal 2019 een proefjaar zijn met de nadruk op het uitvoeren van pilots, simulaties en het opstellen van een implementatieplan. Parallel daaraan zal regelmatige afstemming plaatsvinden met de geplande landelijke en interprovinciale ontwikkelingen en informatievoorzieningen m.b.t. het DSO.

'Groeien naar een zakelijke en professionele provinciale organisatie':

- Voor een organisatie die informatie als een strategisch bedrijfsmiddel ziet, is continue aandacht voor informatiebeveiliging onontbeerlijk. Middels een uitvoeringsplan zal vanaf 2019 invulling gegeven worden aan het verder implementeren van het in 2018 geactualiseerde Informatiebeveiligingsbeleid van de Provincie Limburg. Eén van de onderdelen hiervan zal bestaan uit het continu aandacht hebben voor het vergroten van het bewustzijn van de medewerkers op het gebied van informatieveiligheid. Daarnaast zal er ook versterkte aandacht zijn voor het doorvoeren van verbeteringen op het gebied van techniek en procedurele afspraken.
- In 2019 is in het kader van het organisatiebrede veranderproject Digitalisering Documentaire Informatievoorziening (DDI) de afronding van de concernbrede uitrol van de nieuwe informatievoorziening, met daar aan gekoppeld een nieuwe werkwijze, voorzien. Het DDI-

systeem wordt hét centrale systeem voor de provinciale dossier- en archiefvorming en biedt nieuwe mogelijkheden tot efficiënte samenwerking.

- In 2019 wordt de – samen met gemeenten, RUD's en veiligheidsregio's – aangeschafte gemeenschappelijke informatievoorziening voor Vergunningen, Toezicht en Handhaving (WABO+) als eerste binnen de Provincie Limburg geïmplementeerd. De implementatie van deze gezamenlijke informatievoorziening biedt belangrijke voordelen, doordat vooruitlopend op de Omgevingswet al ketengericht samengewerkt gaat worden.

5.4. Planning & Control

Kaderstelling Coalitieperiode 2015-2019

Om ervoor te zorgen dat op een consequente en transparante wijze wordt omgegaan met de middelen zoals deze ter beschikking staan, zijn afspraken gemaakt tussen PS en GS. Onderstaand treft u de actuele afspraken op dit gebied tussen PS en GS aan.

A. Algemene kaders

Als algemene kaders voor de coalitieperiode 2015-2019 gelden:

- de Financiële verordening 2016;
- Uitvoeringskader sturing in samenwerking 2.0.

B. Financiële spelregels coalitieperiode 2015-2019

Spelregels middelen

We maken onderscheid tussen de middelen opgenomen in de huidige begroting en meerjarenraming (bestaande uit reguliere middelen, personele lasten, kapitaallasten, investeringskredieten, reserves, ontvangen (rijks)uitkeringen met specifiek bestedingsdoel en reeds bestaande provinciale fondsen) en de beleidsintensiveringsmiddelen zoals opgenomen in het coalitieakkoord 2015-2019.

Vanuit ons streven om zo zorgvuldig mogelijk te begroten in een dynamische omgeving, waarbij we kritisch zijn op de inzet van onze middelen, worden de beleidsintensiveringsmiddelen pas aangesproken indien blijkt dat de beschikbare middelen opgenomen in de huidige begroting en meerjarenraming onvoldoende zijn voor het realiseren van onze ambities.

In de begroting worden de beschikbare beleidsintensiveringsmiddelen (stelposten voor nieuw beleid) dan ook opgenomen als stelpost in een algemeen programma Financiën. Op deze wijze worden voor Provinciale Staten de inzet en het nog beschikbare deel van de beleidsintensiveringsmiddelen op een transparante en toegankelijke manier zichtbaar gemaakt.

1. Provinciale Staten verlenen Gedeputeerde Staten mandaat voor het 'naar voren halen' van intensiveringsmiddelen in de meerjarenbegroting ten behoeve van concrete activiteiten mits een structureel sluitende meerjarenraming verzekerd blijft en een gedegen inhoudelijke onderbouwing aanwezig is. Deze wijzigingen zullen worden verzameld en periodiek aan Provinciale Staten worden aangeboden bij de voortgangsrapportage en de jaarstukken. Via actieve informatieplicht worden Provinciale Staten hierover zo spoedig mogelijk geïnformeerd. De middelen mogen maximaal 1 jaar naar voren worden gehaald en dat pas nadat de budgetten van het lopende boekjaar zijn ingezet.
 - a. Bestedingen groter dan € 1 mln. vergen een vooraf door Provinciale Staten inhoudelijk en financieel vastgesteld kader.

- b. Het onder 1 a. gestelde geldt niet als Gedeputeerde Staten achteraf kunnen motiveren dat er een groot maatschappelijk belang is gediend bij het afzien van het vooraf voorleggen van een besluit aan Provinciale Staten.
 - c. Overschrijding van een door Provinciale Staten vastgesteld kader zowel wat betreft extra bestedingen als het doel waarvoor de Staten een kader hebben vastgesteld, vergen zo mogelijk besluitvorming vooraf door Provinciale Staten.
2. Beleidsintensiveringsmiddelen (stelposten nieuw beleid):
- a. De beleidsintensiveringsmiddelen zoals benoemd in het coalitieakkoord 2015-2019 zijn beschikbaar voor deze coalitieperiode. De in enig jaar niet benutte middelen blijven in principe beschikbaar voor volgende jaren.
 - b. Voor de inzet van deze beleidsintensiveringsmiddelen zal per beleidsintensivering een beleidsplan/uitvoeringsplan/kader worden opgesteld door het college.
 - c. Besluitvorming over het opgestelde beleidsplan/uitvoeringsplan/kader over de inzet van beleidsintensiveringen vindt in principe op twee momenten per jaar plaats (bij de voorjaarsnota- en de begrotingsbehandeling).
 - d. De beleidsintensiveringsmiddelen worden vervolgens eerst ingezet op basis van een collegebesluit.
 - e. Alvorens de intensiveringsmiddelen worden aangesproken dienen de beschikbare middelen in de huidige begroting en meerjarenraming (zie hierboven) ingezet te worden.
 - f. De procesmiddelen zijn bestemd voor het ondersteunen en aanjagen van projecten/ processen onderdeel uitmakende van de prioriteiten zoals genoemd in het coalitieakkoord. Via de reguliere P&C-cyclus worden Provinciale Staten over de inzet geïnformeerd. Uitgangspunt bij cofinanciering Europese middelen is dat eerst de beschikbare middelen worden ingezet alvorens een beroep kan worden gedaan op deze middelen. I.g.v. het genereren van nationale cofinanciering zal het benodigde provinciale deel volledig vanuit het project/programma worden ingebracht. Dat betekent dat voor elke euro die aan Europese cofinanciering wordt gegenereerd 12% als provinciale bijdrage beschikbaar is vanuit deze intensiveringsmiddelen. De overige provinciale bijdrage benodigd om Europese middelen te genereren wordt vanuit het project/programma ingebracht.
 - g. Voor de post Onvoorzien Coalitieakkoord geldt dat deze middelen worden pas ingezet indien de overige intensiveringsmiddelen geheel zijn ingezet. Deze middelen zijn bestemd voor onvoorzien zaken en niet voor het afdekken van tekorten. Bij inzet hiervan is provinciale besluitvorming aan de voorkant vereist.
3. In de Voorjaarsnota 2016 is het kader gesteld voor toekomstige besluitvorming inzake de inzet van bereikbaarheidsmiddelen. Daarbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:
- De huidige BDU-inkomsten worden voor langere tijd (over de coalitieperiode heen) beschikbaar gehouden voor "bereikbaarheid" ondanks dat het vanaf 2016 onderdeel is van het provinciefonds; Voor toekomstige coalities is minimaal € 20 mln. per jaar aan totale begrotingsruimte beschikbaar. Bij de Memorie van toelichting bij de begroting 2018 is dit bedrag aangepast naar € 40-50 mln.;
 - Het eventuele risico van verlaging van de rijksbijdrage na de huidige coalitieperiode zal moeten worden opgevangen binnen de bereikbaarheidsmiddelen en/of met een verhoging van de opcenten MRB of/ en middels extra taakstellingen;
 - Railinfra projecten worden geactiveerd en afgeschreven in een termijn van 40 jaar ten laste van de bereikbaarheidsmiddelen. Railinfra voorziet concreet in spoorverbindingen, rails en bovenleidingen en railinfra;
 - Wij zullen geen exploitatiebijdragen voor rail-infraprojecten en railterminals verstrekken;

- Vertrekpunt is LIMOP 2015 (GS besluit van 28 juli 2015);
- Tot op heden door GS genomen besluiten over de inzet van de BDU zijn meegenomen.

Als kader hanteren wij;

- Op basis van de uitgangspunten is een meerjarige doorkijk gemaakt tot 2032 van de beschikbare ruimte voor de bereikbaarheids-/mobiliteitsmaatregelen. Alle eventuele nieuwe projecten c.q. aanpassingen van bestaande projecten moeten binnen deze beschikbare ruimte worden opgevangen;
- In aanvulling op de 1e bullit kan bij nieuwe projecten c.q. aanpassingen van bestaande projecten slechts via herprioritering van projecten die vastgesteld zijn onder regulier en actuele projecten dekking hiervoor worden aangewezen;
- Besluitvorming omtrent toekennen van middelen voor nieuwe projecten c.q. aanpassing van bestaande projecten vindt plaats indien deze daadwerkelijk besluitvormingsgereed zijn;
- Nieuwe projecten ingediend door het College of Provinciale Staten worden pas in behandeling genomen indien deze vergezeld zijn van een volledig dekkingsvoorstel;
- Mocht de DU/BDU in de toekomst minder worden dan waarvan nu is uitgegaan in de meerjarige doorkijk zoals genoemd onder bullit 1, dan moet dit direct worden opgevangen binnen het totaal van de mobiliteitsmiddelen;
- Voordelige afrekeningen van projecten gefinancierd binnen dit kader blijven binnen dit kader beschikbaar.

4. Inzet Immunisatiereserve

- a. Conform de uitgangspunten zoals beschreven in het door Provinciale Staten vastgestelde kader Sturing in Samenwerking 2.0 zal de Immunisatiereserve worden ingezet ter financiering van structuurversterkendeprojecten met maatschappelijk en/of financieel rendement;
- b. Alvorens een beroep te doen op de inzet van de Immunisatiereserve voor projecten met maatschappelijk rendement dienen de beschikbare middelen in de huidige begroting en meerjarenraming en de beleidsintensiveringsmiddelen binnen het bestaande beleidsterrein te worden aangewend;
- c. Integrale afweging van de inzet van de Immunisatiereserve voor projecten met maatschappelijk rendement vindt in beginsel tweemaal per jaar plaats bij het voorjaarsdebat en bij het begrotingsdebat;
- d. Inzet van de Immunisatiereserve voor projecten met maatschappelijk rendement vraagt altijd vooraf besluitvorming door Provinciale Staten;
- e. De Immunisatiereserve mag deze coalitieperiode niet onder de € 90 mln. zakken. Dat betekent dat er maximaal 90 mln. euro inzetbaar is vanuit de Immunisatiereserve voor projecten met maatschappelijk rendement;
- f. Van deze € 90 mln. is minimaal € 70 mln. beschikbaar voor economische structuurversterking. Dit bedrag wordt evenredig verminderd indien EU-middelen voor dezelfde doelen beschikbaar komen. De daardoor ontstane ruimte kan worden ingezet voor andere structuurversterkende maatregelen;
- g. Het overige deel (€ 20 mln.) is beschikbaar voor investeringen in lijn met dit coalitieakkoord, waaronder bijzondere stedelijke functies. Bij de begroting 2017 is aangegeven dat het op dat moment resterende saldo voor de rest van deze coalitieperiode beschikbaar is voor economische structuurversterkingen stedelijke structuurversterking (zie memorie van toelichting begroting 2017). Bij de begroting 2018 zijn deze middelen inmiddels volledig ingezet.;
- h. Voor het overige deel van de Immunisatiereserve (€ 90 mln.) hanteren we de provinciale investeringsstrategie zoals beschreven het de door Provinciale Staten

- vastgestelde kader Sturing in Samenwerking 2.0;
- i. Eindejaarsopbrengsten worden toegevoegd aan de Immunisatiereserve;
 - j. Indien de Immunisatiereserve als gevolg van toevoegingen van de eindejaarsopbrengsten boven de € 990 mln. uitkomt dan geldt dat deze middelen in eerste instantie binnen de Immunisatiereserve blijven. Dit betekent dat tot en met de begroting 2019 maximaal de in het coalitieakkoord genoemde € 90 mln. inzetbaar is voor maatschappelijk rendement. Te zijner tijd zal eventuele inzet van het meerdere overwogen kunnen worden voor de jaren 2019/2020;
 - k. Het verlies aan renteopbrengsten ten gevolge van uitgaven uit de Immunisatiereserve wordt niet meer gecompenseerd.
5. De meerjarige begrotingsruimte mag worden belast met de jaarlasten van structuurversterkende projecten.
 6. Bij een eventuele herziening van de decentralisatie-uitkeringen via het provinciefonds, zullen de negatieve gevolgen binnen de betreffende beleidsterreinen zelf (o.a. Natuur, Verkeer en Vervoer)opgevangen moeten worden. Het netto-effect van een mogelijke meevaller zal in eerste instantie terugvloeien naar het beleidsveld en zal ter overweging door het college aan Provinciale Staten worden voorgelegd.
 7. We voorkomen in principe de stapeling van provinciale subsidies.
 8. Budgetten worden in beginsel niet naar een volgend begrotingsjaar 'doorgeschoven' tenzij:
 - a. er een PS-/GS-verplichting schriftelijk en termijngebonden aan ten grondslag ligt of,
 - b. het doorschuiven noodzakelijk is ter afronding van een door PS of GS in het lopende jaar genomen besluit (uitvoering is dus wel al gestart of aantoonbaar voorbereid). Het doorschuiven van budgetten is dan ook geen vanzelfsprekendheid en elk voorstel zal expliciet door het college besloten worden. De zaken die worden 'doorgeschoven' zullen worden verzameld en aan PS worden aangeboden ter besluitvorming bij de jaarstukken.
 9. Voor wat betreft de beschikbare middelen opgenomen in deze begroting voor de onderdelen die deel uitmaken van het programmaplan "Platteland in Ontwikkeling: PIO-nieren!" wordt opgemerkt dat deze afhankelijk zijn van de realisatie van de inverdietaakstelling zoals opgenomen in dit programmaplan (zie memorie van toelichting begroting 2017). Het vastgestelde budget zoals opgenomen in de begroting is bepalend.
 10. Toekomstige tekorten en overschotten in de risicoreserve Financieringen & Garanties worden in onderstaande volgorde gedekt of vallen vrij:
 - a. Jaarrekeningresultaat
 - Inclusief rente opbrengsten
 - Inclusief bijzondere baten (bijvoorbeeld dividend)
 - b. Begrotingsruimte binnen de coalitieperiode
 - c. Deel Immunisatiereserve boven de € 900 mln.
 - d. Taakstellingen

De voorgaande methodiek 1 maal per vier jaar te laten toetsen door een externe partij.

5.5. Voortgang onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid (art. 217a)

Conform de “Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid Provincie Limburg 2016” rapporteren Gedeputeerde Staten in de bedrijfsvoeringsparagraaf van de begroting en jaarstukken over de voortgang van de onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid.

In het onderzoeksprogramma van 2018 is een onderzoek gelabeld in het kader van artikel 217a PW. Daarnaast loopt er nog een onderzoek uit het onderzoeksprogramma 2017. Het onderzoeksprogramma 2019 zal eind november sonderend aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

Voortgang onderzoeken 2018

Het onderzoek “Doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid met betrekking tot de Brightlands Kennis-As” zal naar verwachting in december 2018 zijn afgerond.

Voortgang onderzoek 2017

Het onderzoek “Doelmatigheid proces grondtransacties” is in concept afgerond. Het definitieve rapport zal in het najaar worden opgeleverd.

5.6. Communicatie

Het cluster Communicatie (COM) blijft in 2019, conform de opdracht uit het Coalitieakkoord ‘In Limburg bereiken we meer’, vol inzetten op de ontwikkeling van (nieuwe) digitale en interactieve communicatietrajecten. Op wensen en specifieke aandachtsgebieden van een nieuwe coalitie wordt ingespeeld. Over de volle breedte van de aandachtsgebieden van de Provincie Limburg, zet COM social media, video en andere moderne communicatiemiddelen in toenemende mate in. De interactie met Limburgse partijen en burgers wordt in toenemende mate gestimuleerd en gevonden. Het cluster Communicatie (COM) positioneert zich als een intern communicatie-‘adviesbureau’, dat een regierol op communicatie op zich neemt en volop gebruik maakt van de ‘creatieve industrie’ in Limburg.

Structureel en planmatig wordt samenwerking en afstemming gezocht met in- en externe partners op het gebied van beleids- en projectcommunicatie. Eind 2018 neemt de organisatie een nieuw sociaal intranet in gebruik. Dit intern communicatie-instrument ondersteunt de organisatie bij de grote veranderopgaven waarvoor de Provincie staat, zoals de introductie van de omgevingswet, digitale documentaire informatievoorziening (DDI) en borgt voor de lange termijn diverse organisatieontwikkelingen. Het intranet werkt taak- c.q. vraaggericht en voldoet aan de technische en functionele eisen van deze tijd en biedt medewerkers van de Provincie een hoge mate van selfservice. Er is continue aandacht en zorg voor het op de juiste manier toepassen van de huisstijl waarmee een consistent beeld van de Provincie wordt uitgedragen. Daarnaast zal het werk van het Cluster Communicatie in 2019 in belangrijke mate in het teken staan van het ontwerp van een nieuwe, geïntegreerde communicatie- en brandingstrategie, en – indien die strategie groen licht krijgt – de implementatie daarvan.

5.7. Facilitaire Diensten

Het cluster Facilitaire Dienstverlening organiseert en regisseert de interne facilitaire dienstverlening en de huisvesting. Het cluster heeft zich ontwikkeld tot een dynamische en strategische partner in facilitaire dienstverlening door op een klantgerichte, resultaatgerichte en flexibele manier te werken.

Taken worden uitgevoerd op onderstaande gebieden:

- gebouwen;
- servicedesk;
- contractbeheer;
- evenementenbureau;
- grafisch centrum;
- hospitality.

Zestig procent van de facilitaire dienstverlening wordt uitbesteed, dertig procent gebeurt in eigen beheer en tien procent is regisseren en procesborging. De organisatiestructuur van het cluster is 'smal' ingevuld, omdat op basis van regievoering wordt gewerkt.

De verduurzaming van het Gouvernement en het toekomstbestendig maken van het gebouw, zodat de ruimten en voorzieningen blijven voldoen aan de (veranderende) wensen van de gebruikers, is in december 2018 afgerond. In de vastgestelde klimaatakkoorden worden de ambities en de te nemen maatregelen aangegeven met betrekking tot de verdere verduurzaming van de provinciale gebouwen. De hieruit voortvloeiende energiebesparende maatregelen worden per provinciaal gebouw uitgewerkt tot concrete plannen en ter besluitvorming aangeboden in 2019.

Geregeld vinden gesprekken plaats met aan de Provincie gelieerde instellingen met als doel te onderzoeken of en in hoeverre deze organisaties gebruik kunnen maken van de kennis en ervaring op facilitair gebied.

Het huidige dienstverleningsconcept en de samenwerkingsverbanden van de Servicedesk worden in 2019 uitgebreid. De kanaalstrategie, die toegepast wordt om de klant te sturen gebruik te maken van een bepaald kanaal om zijn product of dienst te kiezen, wordt verder doorontwikkeld.

Door de ontwikkelingen in de multimediatoepassingen neemt de vraag naar digitale producten toe. Het Grafisch Centrum gaat een scharnierfunctie vervullen richting het cluster Communicatie in verband met de revitalisering van de huisstijl; een schakel tussen de interne klanten en het cluster Communicatie.

Evenementen

Op de netwerkalender 2019 zijn onder andere strategische netwerkevenementen opgenomen. Deze netwerkevenementen worden gecoördineerd en uitgevoerd door het Evenementenbureau in samenwerking met beleidsclusters. Belangrijk hierbij is dat de corporate identity wordt uitgedragen. Het strategische evenementenbeleid wordt nog verder geoptimaliseerd.

5.8 Social Return on Investment

De Provincie voert een actief beleid op het gebied van Social Return On Investment (SROI). Door het opnemen van sociale voorwaarden, eisen en wensen in inkoop-, aanbestedings- en subsidieverleningstrajecten aan leveranciers en aan subsidieontvangers bevordert de Provincie Limburg de arbeidsparticipatie en het behoud van vakmanschap. Vanaf 2008 heeft de Provincie een integrale aanpak opgezet die in de daaropvolgende jaren steeds verder is doorontwikkeld.

Vanaf 2015 is sterk ingezet op het nog verder verbeteren van de monitoring en de inbedding van SROI in de provinciale organisatie om daarmee de toepassing van SROI nog verder te vergroten en verscherpen. Daarnaast is sinds 2015 gestart met het intensiveren van de samenwerking met externe partners bijv. UWV, gemeentes, onderwijs, werkgevers om zodoende de effectiviteit van het instrument voor zowel de doelgroep als de werkgevers te vergroten.

Vanaf 2016 is SROI als instrument onderdeel van het Limburg Werkt Akkoord (LWA, product 1.3.3.). De uitvoering van het beleid zal daarom in samenhang met andere acties binnen het LWA opgepakt worden.

Ook in 2019 zal vooral worden ingezet op het vergroten van de duurzame effecten van het instrument voor opdrachtgevers, opdrachtnemers en kandidaten. Dit zal gebeuren door social return nog meer als middel in te zetten om vraag en aanbod bij elkaar te krijgen en hierbij voor duurzame constructies te kiezen door werk en opleiding te combineren. Zo wordt onderzocht of in 2018 het convenant groen uitgerold kan worden naar een andere sector. Verder blijft er aandacht voor het toepassen van SROI bij werken, maar ook leveringen en diensten.

5.9. Subsidies

Subsidieaanvragen worden binnen de wettelijke termijnen afgehandeld.

In 2019 zal een nieuwe vak applicatie voor het subsidieproces worden geïmplementeerd. Uiteraard wordt zorg gedragen voor koppelingen aan bestaande andere systemen zoals Sharepoint. De aspecten klantgerichtheid en klantvriendelijkheid zullen daarbij steeds leidend zijn, naast aandacht voor rechtmatigheid en efficiency. Zo verwachten wij dat het nieuwe systeem een klantportaal met zich mee brengt. Aanvragers kunnen hierin op ieder moment van de dag zien wat de status van hun aanvraag is en de bijbehorende documenten inzien.

Daarnaast zijn in 2019 alle formulieren in het subsidieproces digitaal. Digitale formulieren kunnen alleen worden ingediend, als alle gevraagde bijlagen toegevoegd zijn. Dit moet ervoor zorgen dat er minder aanvullende informatie wordt opgevraagd. Kennisdeling/afstemming met andere provincies zal plaatsvinden binnen reguliere overleggen van de IPO werkgroep Subsidies. In 2019 zal het Uniform Subsidiekader (USK) worden geëvalueerd, dat in 2012 bij de Provincie Limburg werd geïntroduceerd.

5.10. Gegevensbeheer

Sinds 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbewerking (AVG) van toepassing. Hoewel de inhoudelijke wijzigingen ten opzichte van zijn voorganger – de wet bescherming persoonsgegevens - op één hand te tellen zijn, staat de AVG te boek als een aanscherping van de privacywetgeving. Deze aanscherping zit hem met name in alles wat de gegevensverwerkende organisatie – dus ook de Provincie Limburg - moet doen om ervoor te zorgen dat hij het naleven van de AVG structureel waarborgt, en daarover ook rekenschap kan afleggen.

Anders dan vaak wordt gedacht, bevat de AVG niet voor elk privacyvraagstuk een pasklaar antwoord. De wet bevat normen, die samen een afwegingskader geven. Aan de hand van dat wettelijke afwegingskader moet de Provincie beoordelen of een bepaalde verwerking van persoonsgegevens is toegestaan, en zo ja, onder welke voorwaarden. Daarnaast gaat het bij informatiebeveiliging en bescherming van persoonsgegevens altijd om een kosten-baten afweging en zit in elk proces en in elke ketensamenwerking wel een zwakke schakel. 100% veiligheid is dan ook een utopie. De Provincie streeft een adequaat niveau van Privacy- en Informatiebeveiliging na waarbij, voor het reduceren van risico's, voortdurend afwegingen worden gemaakt om de juiste balans te vinden tussen relevante wetgeving, de taakstelling van de organisatie, een praktische manier van werken en de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen. De implementatie van de AVG zien wij als een zoektocht naar de juiste balans tussen deze belangen. Inmiddels zijn in dit kader de nodige maatregelen genomen, waaronder:

- de verplichte functionaris voor gegevensbescherming is aangewezen;
- met bijna alle bekende externen die in opdracht van de Provincie persoonsgegevens verwerken is een verwerkersovereenkomst afgesloten;
- de verwerkingen van persoonsgegevens zijn geïnventariseerd en opgenomen in het zogenaamde Verwerkingsregister;
- de informatieverplichting richting burgers is uitgebreid.

Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan het nieuwe privacybeleid. Hierna worden de interne privacy-protocollen geactualiseerd.

6. § Verbonden partijen

Deze paragraaf geeft inzicht in diverse aspecten van de verbonden partijen. Bij de uitwerking van deze paragraaf is enerzijds rekening gehouden met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en anderzijds met de informatie die voor de gebruikers van deze jaarrekening het meest relevant is.

1 Belangrijkste ontwikkelingen in het boekjaar

Ten opzicht van de boekwaarde 2017 is per peildatum 1 augustus 2018 € 27,6 mln. aan additioneel kapitaal verstrekt richting onze deelnemingen zoals gespecificeerd op de volgende pagina.

Vooruitkijkend naar 2019 en verder zal de trend van kapitaalgroei in de fondsen (LEF, Chemelot Ventures, Brightlands Agrofood Fonds, MHC, MKB-L en LBDF) op basis van de reeds verstrekte kredieten voortzetten.

Zoals beschreven in de Voorjaarsnota 2018 zal de door de campussen ingezette koers worden voortgezet. De ontwikkelingen bij met name de jonge campussen Smart Services Campus en Greenport Venlo zullen naar verwachting leiden tot nieuwe investeringsvoorstellen en daaraan gekoppelde verandering in de boekwaarde van de verbonden partijen. Ook de Brightlands Chemelot Campus ontwikkelt zich boven verwachting snel en voortvarend. Om structureel toekomstvast te zijn is naar verwachting extra ruimte nodig (enerzijds in ruimtelijke zin en anderzijds in financiële zin).

Rendementen (geen rekening houdend met waardeinstijging/daling van kapitaalbelangen) in de vorm van dividend worden verwacht vanuit de deelnemingen Enexis, BNG, Chemelot en met ingang van 2018 Greenport Venlo ontwikkelbedrijf. In 2018 zal dit een totale dividendopbrengst van ca. € 20 mln. opleveren.

2 Interpretatie

Voor de interpretatie van deze paragraaf zijn de volgende zaken van belang. De opgenomen subsidie betreft enkel de structurele subsidies dan wel subsidie bij oprichting. Volledigheid van de financiële gegevens is afhankelijk van het moment van vaststelling van de jaarrekening van de externe partij. De boekwaarde in de factsheet betreft de boekwaarde ná afwaardering per 31-12-2017. Het belang zoals vermeld in het organogram is het belang van de bovenliggende entiteit. Dochtervennootschappen worden enkel separaat opgenomen als deze niet worden meegeconsolideerd in de directe deelneming van de Provincie.

3 Wijzigingen in het overzicht verbonden partijen

Stichting Limburg Branding (Voorheen Connect Limburg) wordt ingevolge het genomen liquidatiebesluit niet meer verantwoord in de paragraaf Verbonden partijen. Daarnaast toont de

grafiek inzake Provinciale investering nu voor kapitaal de aanschafwaarde in plaats van de boekwaarde. Dit omdat zo zichtbaar wordt of er sprake is (geweest) van afwaardering.

4 Overzicht

Verbonden Partij	1-1-2017	31-12-2017	Mutatie YTD aug		
1 Enexis Holding N.V.	€ 6.202.544	€ 6.202.544		Essent	
2 Vordering op Enexis B.V.	€ 3.220	€ 3.220			
3 Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V.	€ 3.220	€ 3.220			
4 Verkoop Vennootschap B.V.	€ 3.220	€ 3.220			
5 CSV Amsterdam B.V.	€ 3.220	€ 3.220			
6 Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.	€ 1	€ 1		Brightlands	
7 Chemelot Campus Vastgoed C.V.	€ 44.650.266	€ 46.150.266	€ 4.850.000		Chemelot
8 Chemelot Participaties B.V.	€ 24.858.000	€ 23.839.445	€ 750.000		
9 Chemelot Campus B.V.	€ -	€ -			
10 Chemelot Research Facilities B.V.	€ -	€ -			
11 Chemelot Scientific Participations B.V.	€ 1	€ 1	€ 3.225.000		
12 Enabling Technologies B.V.	€ 2.325.000	€ 2.325.000			
13 Brightlands Maastricht Health Campus B.V.	€ 1.000	€ 645.833	€ 1.144.833		MHC
14 Brains Unlimited B.V.	€ 645.000	€ -			SSC
15 Campus Heerlen Huisvesting B.V.	€ 4.000.000	€ 2.244.377			GPV
16 Campus Heerlen Management Development B.V.	€ 1.430.262	€ 1.398.866	€ 615.000		
17 Greenport Venlo Campus Vastgoed B.V.	€ -	€ 10.560.307	€ 1.600.000		
18 Greenport Venlo Campus Vastgoed C.V.	€ -	€ 8.096.693			
19 Greenport Venlo Ontwikkelbedrijf B.V.	€ -	€ 27.200.000			
20 Brightlands Campus Greenport Venlo BV	€ -	€ 20.000	€ 600.000		
21 N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht	€ 10.475.966	€ 11.455.867	€ 3.383.042	MAA	
22 N.V. Altmaa	€ 1	€ 1			
23 Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V.	€ 1.818.000	€ 2.218.000			
24 Land Development AviationValley Maastricht C.V.	€ -	€ -			
25 Land Development AviationValley Maastricht N.V.	€ 18.000	€ 18.000			
26 N.V. Industriebank LIOF	€ 42.877.738	€ 42.877.738		Fondsen	
27 MKB-Leningenfonds (MKB-L) B.V.	€ 5.250.404	€ 11.330.404	€ 2.550.625		
28 Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V.	€ 4.101.394	€ 7.809.745	€ 3.231.226		
29 Chemelot Ventures B.V.	€ 2.667.027	€ 4.357.288			
30 Brightlands Agrofood Ventures B.V.	€ -	€ 83.333	€ 33.443		
31 Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.	€ 17.784.937	€ 27.590.920	€ 5.594.000	RvR	
32 Provincie Limburg Commandiet B.V.	€ 18.000	€ 18.000			
33 RvR Limburg Beheer B.V.	€ 11.250	€ 11.250			
34 RvR Limburg C.V.	€ -	€ -		Overig	
35 Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	€ 22.689	€ 22.689			
36 Nederlandse Waterschapsbank N.V.	€ 3.063	€ 3.063			
37 N.V. Waterleiding Maatschappij Limburg	€ 132.458	€ 132.458			
38 LHB B.V.	€ 66.000	€ 66.000			
39 IBA Parkstad B.V.	€ -	€ -			
40 Stichting Euregio Maas-Rijn	€ -	€ -			
41 RUD Zuid-Limburg	€ -	€ -			
42 RUD Limburg-Noord	€ -	€ 0			
43 Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg	€ -	€ -			
44 Het Interprovinciaal Overleg	€ -	€ -			
45 Zuidelijke Rekenkamer	€ -	€ -			
	€ 191.911.882	€ 236.690.969	€ 27.577.169		

*Totaaltelling 1-1-2017 is inclusief de deelneming WOM k4 die is opgegaan in de vervlechting Greenport

1. Enexis Holding N.V.

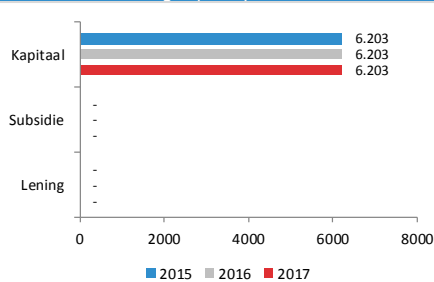
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 6.202.544
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

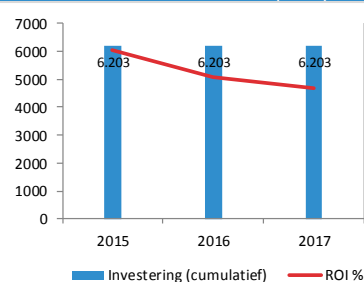
Doelstelling

Enexis is een netwerkbedrijf in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland. Voor 2,7 miljoen huishoudens en bedrijven verzorgt Enexis de distributie van energie. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt (ACM). Enexis beheert, onderhoudt en vernieuwt het energienetwerk waarover de leverancier stroom of gas bij de consument of bij het bedrijf brengt en ophaalt.

Provinciale investeringen (€ 000.)

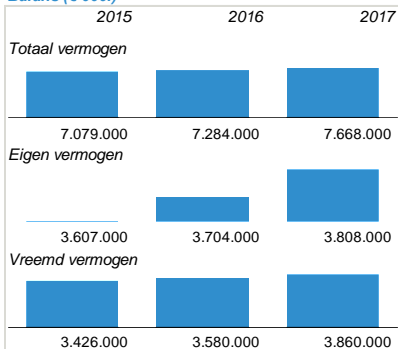
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

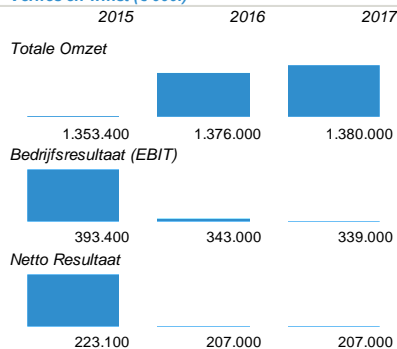
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	6.203	6.203	6.203
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	21.418	17.982	16.660
ROI %	345%	290%	269%

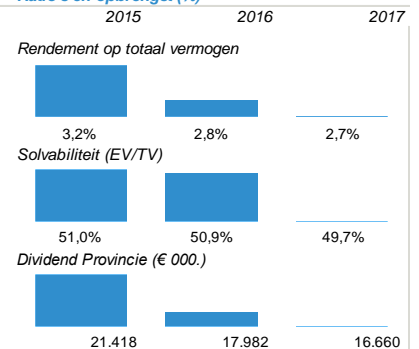
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het publiek belang van deelname is gelegen in een betrouwbare, duurzame en publiekgerichte energievoorziening in Limburg. Duurzaamheid is een belangrijke randvoorwaarde. Maatschappelijk rendement is verder geïncorporeerd in de in de strategie van Enexis opgenomen investeringen in innovaties (o.a. slimme meter, elektrische auto etc.).

Visie en beleidsvoornemens

Ons College heeft uw Staten op 27 juli 2015 haar visie en beleidsvoornemens omtrent deze deelneming kenbaar gemaakt, bestaande uit 4 kernelementen: a. Ondersteuning van het Strategisch Plan van Enexis met de kernwaarden: betrouwbaarheid, betaalbaarheid, klantgerichtheid en duurzaamheid. b. De Provincie hecht veel belang aan een goed functionerend netwerk. Via het aandeelhouderschap zet de Provincie ook in op de ontwikkeling van smart grids zodat duurzame energietoepassingen verbonden kunnen worden. Energieinvesteringen versterken op die manier ook de economische ontwikkeling. c. We hechten belang aan een stabiel en voorspelbaar jaarlijks dividend. d. De Provincie koestert haar aandelenbelang maar zal niet overgaan tot een significante uitbreiding.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Uw Staten zijn op 6 maart 2017 uitgebreid geïnformeerd over de herijkte strategie van Enexis. Enexis was hiervoor al in 2016 een proces gestart met haar stakeholders (waaronder de Provincie Limburg) om te komen tot een nieuwe strategie vanaf 2017, welke in april 2017 in de AvA is vastgesteld. Verder slaagt Enexis erin, ondanks de neerwaarts door de ACM bijgestelde vergoedingen in de nieuwe reguleringsperiode, om de nettowinst op het "streefniveau" van € 200 miljoen te houden, hetgeen bij een pay-out van 50%, leidt tot een dividend van ruim € 16 mln. voor de Provincie Limburg.

Provinciaal Risico

Het risico bestaat dat de boekwaarde á € 6,2 mln. moet worden afgewaardeerd of dat structureel dividend lager uitvalt. Aanvullend bestaat het risico dat de financiering (brugleningen aan Vordering op Enexis B.V.) niet wordt afgelost. Momenteel achten wij de kans dat deze risico's materialiseren klein.

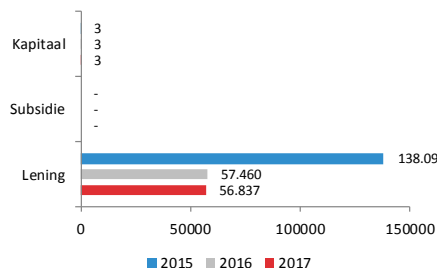
2. Vordering op Enexis B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.220
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

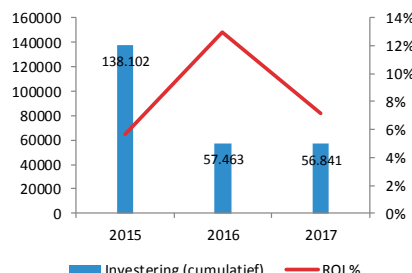
Doelstelling

Bij de splitsing in een Netwerkbedrijf en een Productie- en Leveringsbedrijf zijn de gas- en elektriciteitsnetten verkocht aan Enexis tegen de geschatte fair market value. Omdat Enexis over onvoldoende cash beschikte om de koopprijs hiervoor te betalen, is deze verschuldigd gebleven en omgezet in een bruglening aan Essent Nederland B.V. Deze is uit hoofde van de splitsingswet bij de verkoop van Essent aan RWE, overgedragen aan de aandeelhouders. De SPV beheert deze bruglening van € 1,8 miljard aan Enexis.

Provinciale investeringen (€ 000.)

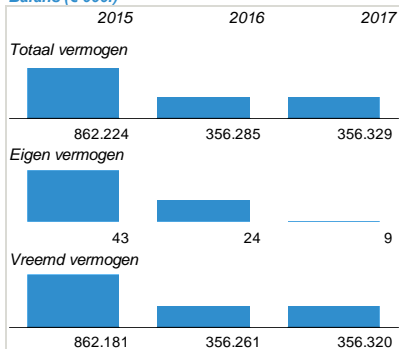
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

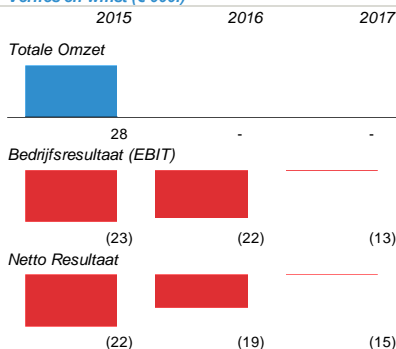
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	138.099	57.460	56.837
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	3	3	3
Ontvangen Rente in periode € 000.	7.814	7.450	4.064
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	6%	13%	7%

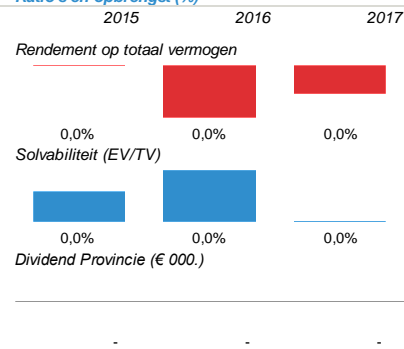
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het publiek belang is gelegen in het feit dat door het verstrekken van deze (zogenamde) brugleningen de verkoop van Essent aan RWE mede werd mogelijk gemaakt en financieel afgewikkeld kon worden.

Visie en beleidsvoornemen

De vordering is vastgelegd in een leningsovereenkomst bestaande uit 4 tranches (A t/m D), waarvan er nog 1 (tranche D) resteert.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Tranche C is regulier afgelost in 2016 (ca. 80 mln.) en het restant (tranche D) wordt afgelost in 2019.

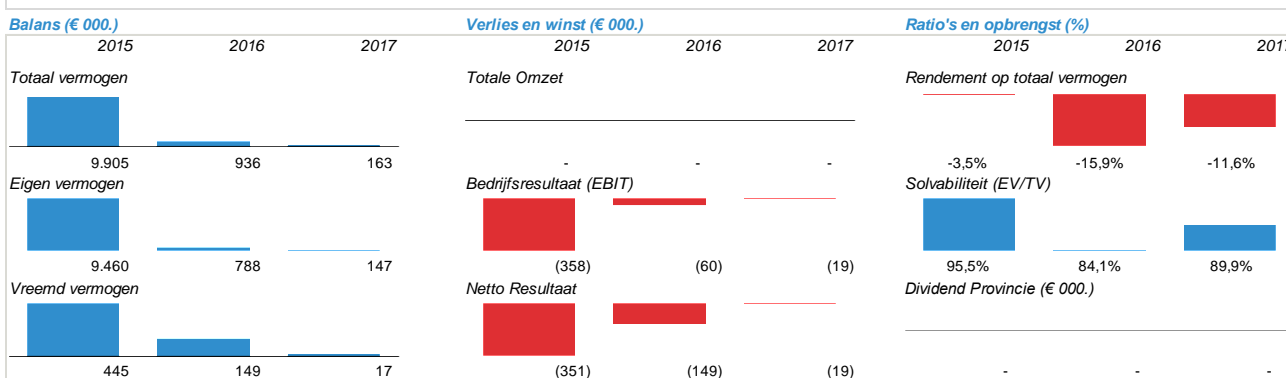
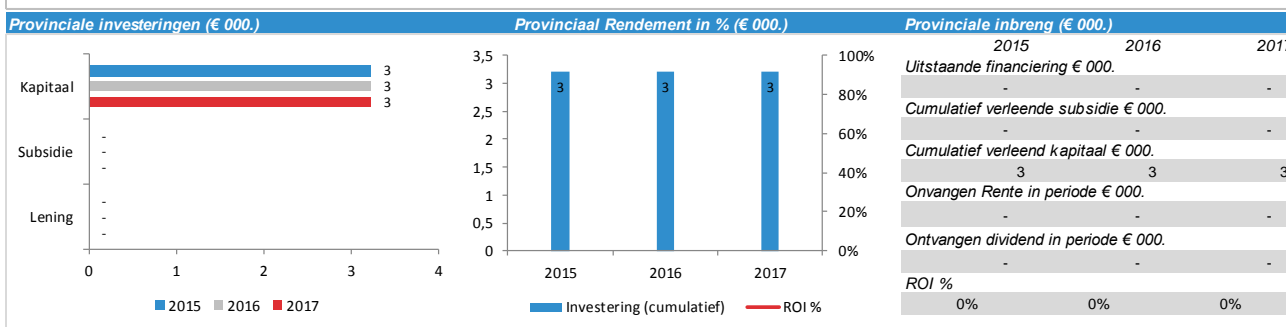
Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 3.220 te moeten afwaarderen. Daarnaast loopt Vordering op Enexis B.V. beheerst geachte risico's op Enexis Holding N.V. voor de niet-tijdige betaling van rente en/of aflossing, in het ergste geval, faillissement van Enexis Holding N.V., waardoor de restantvordering ad € 57 miljoen verloren zou kunnen gaan. De risico's worden beheerst geacht omdat debiteur Enexis opereert in een gereguleerde markt, en een zeer solvabel bedrijf is (sterke eigen vermogenspositie) met een stabiele winstverwachting.

3. Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.220
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

Doelstelling
 Het vertegenwoordigen van de Verkopende Aandeelhouders Essent als medebeheerder van het CBL Fonds, dat is ingesteld ten behoeve van de afwikkeling van de bestaande Cross-border Lease contracten van Essent.

Publiek belang
 CBL Vennootschap B.V. creëert de randvoorwaarden voor maximalisatie van de verkoopopbrengst van Essent en een optimale (financiële) risicoafdekking voor eventuele aansprakelijkheid van de publieke aandeelhouders. Daarnaast is het efficiënter om de belangen van de vele aandeelhouders te bundelen. Het publiek belang is ook gediend met het bestaan van het CBL Fonds omdat dit het risico jegens de wederpartijen van de CBL's deels beperkt en leidt tot een heldere en eenvoudige (50%-50%) aansprakelijkheidsverdeling (voor het bedrag dat in het fonds is opgenomen) van CBL risico's tussen Verkopende Aandeelhouders en RWE.

Visie en beleidsvoornemen
 Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen. In 2012 zijn verder alle CBL contracten vervoegd beëindigd.

Aandachtspunten en ontwikkelingen
 Het initieel vermogen in het CBL Escrow Fonds was bij de oprichting van het fonds in 2009, \$ 275 mln. Eind juni 2016 is het CBL Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap. Ondanks dat het CBL Escrow fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.

Provinciaal Risico
 Met de liquidatie van het CBL Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.81 BW. De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 3.220 te moeten afwaarderen.

4. Verkoop Vennootschap B.V.

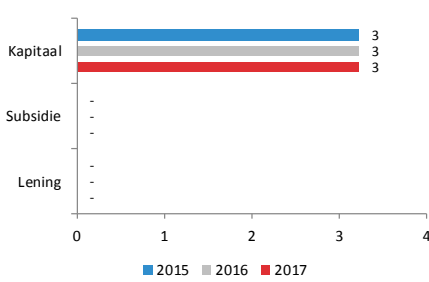
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.220
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

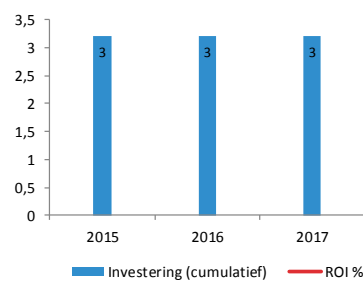
Doelstelling

Verkoop Vennootschap B.V. heeft vrijwel alle garanties onder de verkoopovereenkomst Essent-RWE overgenomen van de verkopende aandeelhouders en zal eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RWE. Daarnaast treedt Verkoop Vennootschap B.V. op als vertegenwoordiger van de verkopende aandeelhouders met betrekking tot het geven van instructies aan de escrow agent wat betreft het beheer van het bedrag dat in escrow wordt gestort.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	3	3	3
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	114.942	1.280	171
Eigen vermogen	84.803	1.243	151
Vreemd vermogen	30.139	37	20

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	31	-	-
Bedrijfsresultaat (EBIT)	48.860	(399)	(67)
Netto Resultaat	48.860	(525)	(67)

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	42,5%	-41,0%	-39,1%
Solvabiliteit (EV/TV)	73,8%	97,1%	88,5%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen. Specifiek dient de door Verkoop Vennootschap B.V. beheerde escrow ter verzekering van eventuele schadeclaims.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen. De looptijd van deze B.V. is afhankelijk van de periode dat claims onder deze escrow kunnen worden ingediend en afgewikkeld. De uiterste datum voor het indienen van claims door RWE was 30 september 2015.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Afwikkeling van de claims heeft inmiddels in juli 2016 plaatsgevonden, met de definitieve afwikkeling van de escrow. Uiteindelijk is in totaliteit € 29,8 miljoen (van de in 2009 gevormde escrow ad € 800 miljoen) uitgekeerd aan claims. In 2015 is in totaal € 327 mln. aan agio (zijnde een deel van de escrow) terugbetaald, waardoor het eigen vermogen is gedaald. In 2016 is het restant uitgekeerd.

Ondanks het feit dat de escrow is afgewikkeld, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt, na afwikkeling van de escrow in juli 2016, nog slechts het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 3.220 te moeten afwaarderen.

5. CSV Amsterdam B.V.

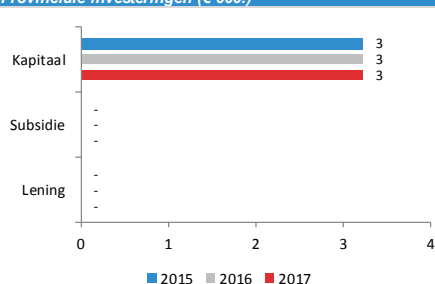
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.220
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

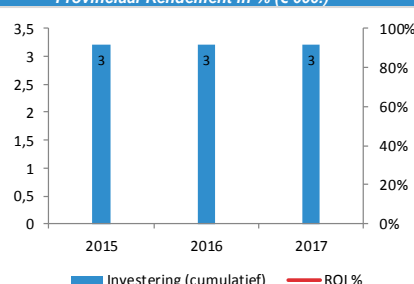
Doelstelling

CSV Amsterdam B.V. is betrokken bij de verkoop van Attero Holding N.V. door de voormalige publieke aandeelhouders aan Waterland. De verkopers hebben hun resterende rechten en verplichtingen (waaronder het beheer van de escrow) overgedragen aan deze vennootschap.

Provinciale investeringen (€ 000.)

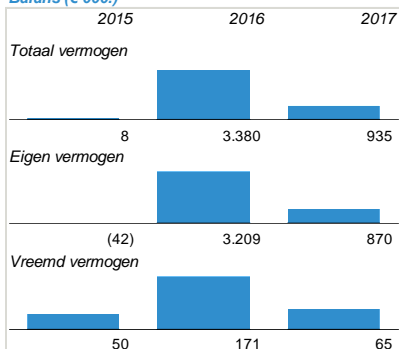
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

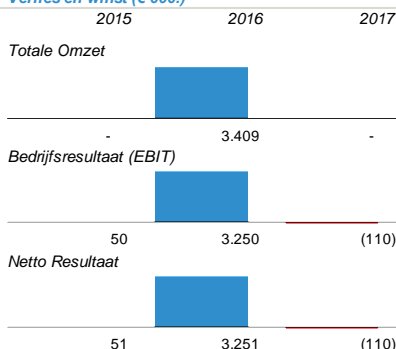
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	3	3	3
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

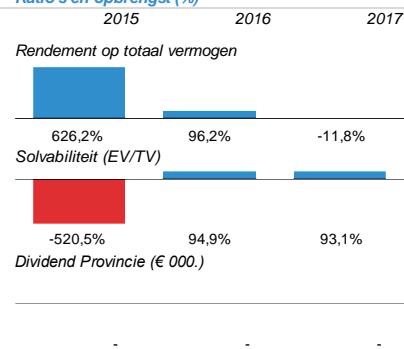
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Attero aan Waterland af te wikkelen. CSV Amsterdam B.V. creëert de noodzakelijke randvoorwaarden voor maximalisatie van de verkoopopbrengst van Attero een optimale risicoafdekking voor de publieke aandeelhouders.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om (in eerste instantie) de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen alsmede de verkoop van Attero aan Waterland. Eventuele claims kunnen door Waterland tot 5 jaar na completion (mei 2019) worden ingediend. Na afwikkeling van deze eventuele claims van Waterland zal de escrow-rekening kunnen worden opgeheven en het restant op deze rekening kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Er zijn geen actuele ontwikkelingen ten aanzien van de escrow van Attero te melden.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 3.220 te moeten afwaarderen.

6. Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

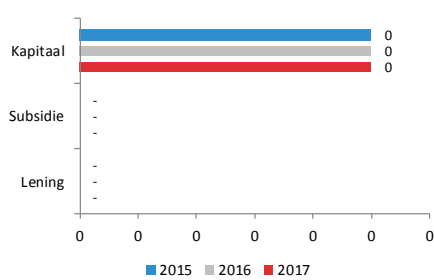
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

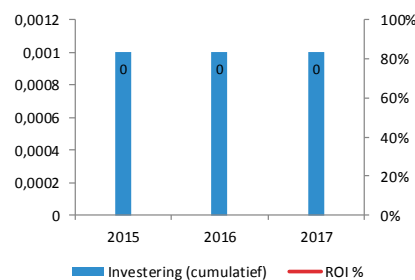
Doelstelling

PBE B.V. heeft op 30 september 2011 de aandelen ERH en daarmee indirect het 50% belang in EPZ (kerncentrale Borssele) geleverd aan RWE. Daarmee is een einde gekomen aan de primaire opdracht van PBE, zijnde het behartigen van het 50%-belang in EPZ. PBE zal als tijdelijke vennootschap de resterende rechten en verplichtingen afwikkelen, in het bijzonder die rechten en verplichtingen die voortvloeien uit het Convenant en aanvullend Convenant dat is overeengekomen met de Staat.

Provinciale investeringen (€ 000.)

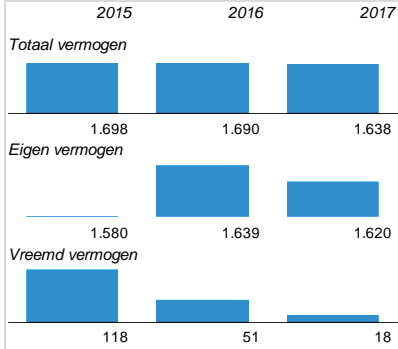
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

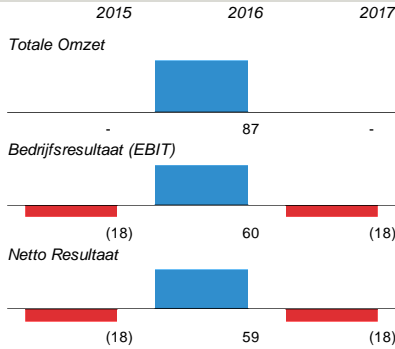
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	0	0	0
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

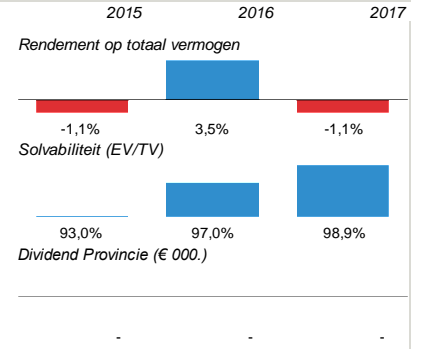
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De deelneming wordt aangehouden om aan formele rechten en verplichtingen jegens de Staat, vastgelegd in een Convenant, te voldoen.

Visie en beleidsvoornemen

Het aandeelhouderschap wordt aangehouden omdat PBE, als gevolg van gemaakte afspraken met de Staat en vastgelegd in een Convenant, rechten en verplichtingen heeft voor een periode van 8 jaren na ondertekening van de EPZ SPA (30 september 2011). PBE is sinds eind 2011 slechts een praktisch lege B.V. om een aantal zaken af te wikkelen.

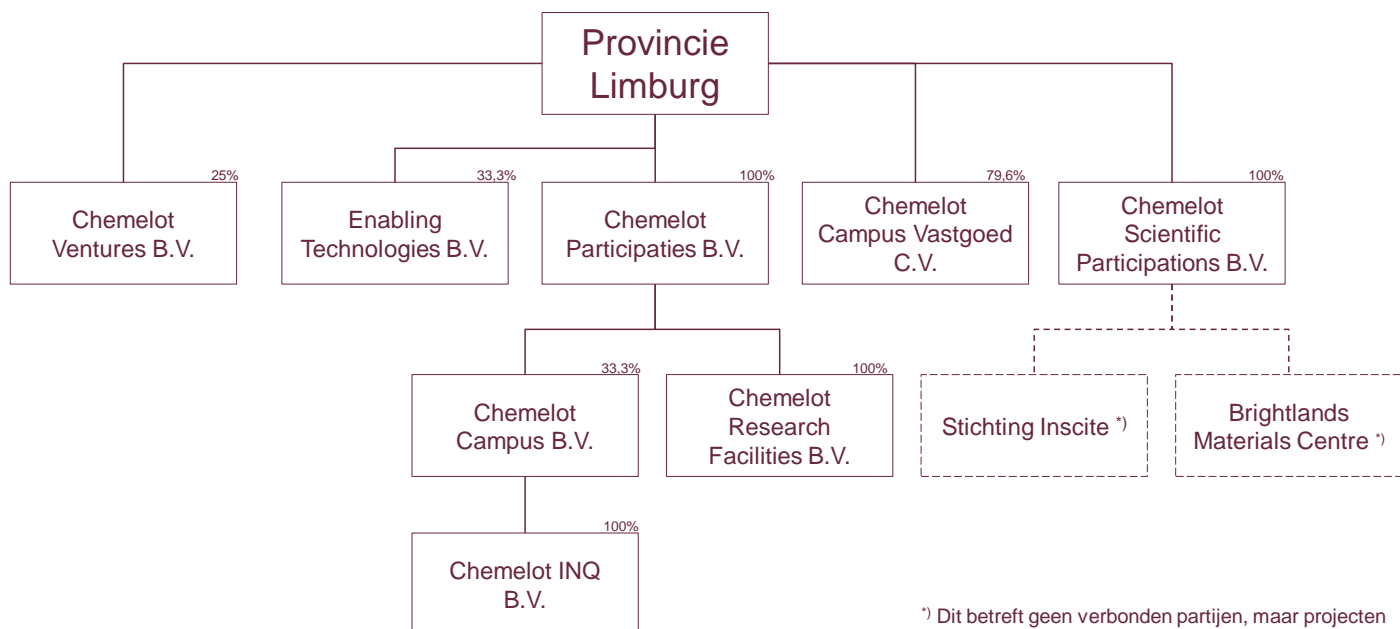
Aandachtspunten en ontwikkelingen

Er zijn geen aandachtspunten en ontwikkelingen te melden.

Provinciaal Risico

De Provincie loopt geen risico, omdat de boekwaarde in een eerdere fase al is afgeboekt naar € 1.

Brightlands Chemelot Campus

*) Dit betreft geen verbonden partijen, maar projecten

7. Chemelot Campus Vastgoed C.V.

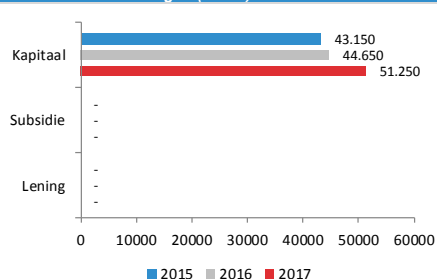
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Commanditaire Venootschap
Boekwaarde (€)	€ 46.150.266
Belang provincie:	79,60%
Zeggenschap provincie:	33,00%
Betrokkenen:	DSM, UM, Provincie Limburg

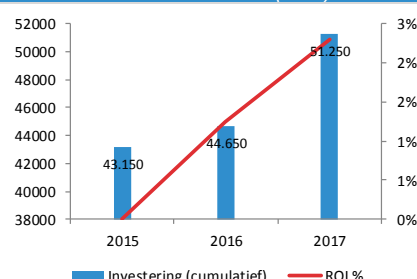
Doelstelling

Chemelot Campus Vastgoed CV is een van de belangrijke facilitators in de ontwikkeling van Chemelot Campus. Het ontwikkelt, koopt, realiseert en exploiteert vastgoed en research faciliteiten op de Chemelot Campus passend bij de vraag van (potentiele) campus bewoners.

Provinciale investeringen (€ 000.)

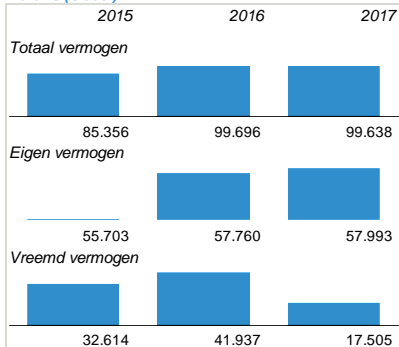
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

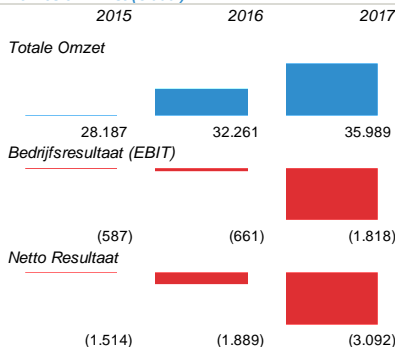
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	43.150	44.650	51.250
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	554	1.175
ROI %	0%	1%	2%

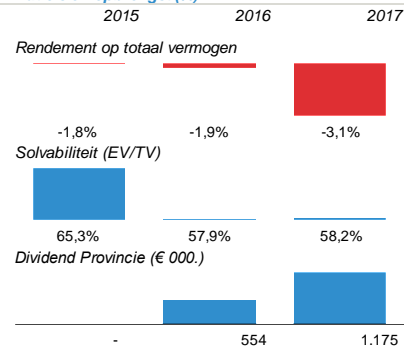
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De campusontwikkeling is een instrument om innovatie te versnellen, waardoor de bestaande werkgelegenheid behouden blijft, nieuwe werkgelegenheid wordt gecreëerd, een betere aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven ontstaat en de positie van de UM versterkt wordt. Met als uiteindelijke doel het realiseren van een excellent vestigingsklimaat voor Limburg.

Visie en beleidsvoornemen

Het versterken van de economische structuur in Limburg door het aantrekken en creëren van nieuwe soorten van bedrijvigheid en door de verdere ontwikkeling van de maak- en kennisindustrie in de regio. Bij uitwerking Brainport 2020 vormt Chemelot Campus een belangrijke bijdrage om de doelstelling te betrekken op kennis-economie met triple-helix. De Provincie wilt blijven inzetten op de campusontwikkeling.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Op basis van de huidige investeringsplannen zal naar verwachting Chemelot Campus Vastgoed C.V. op het einde van 2018, c.q. begin 2019 tegen zowel de fysieke (uitbreidings)grenzen als de financiële grenzen aanlopen. Samen met de directie van de campus en overige partijen worden mogelijke additionele financieringsmogelijkheden onderzocht, waaronder de mogelijke opzet van een Science Park Fonds. Verdere ontwikkelingen zijn opgenomen in de voortgangsrapportage grote projecten.

Provinciaal Risico

De Provincie loopt risico op de volgende onderdelen:

De doelstellingen met betrekking tot de verhuur (opbrengst) danwel de exploitatie (kosten) van het vastgoed worden niet gehaald waardoor de winstverwachting van de C.V. wellicht lager is dan begroot en waardoor het rendement op het door de provincie additioneel kapitaal onder druk komt te staan. Op langere termijn kan een en ander tot gevolg hebben dat de boekwaarde van de deelneming (deels) moet worden afgewaardeerd. Er zijn momenteel geen aanleidingen om hierin actie te ondernemen. Risicobeheersing maakt onderdeel uit van de voortgangsrapportage grote projecten.

8. Chemelot Participaties B.V.

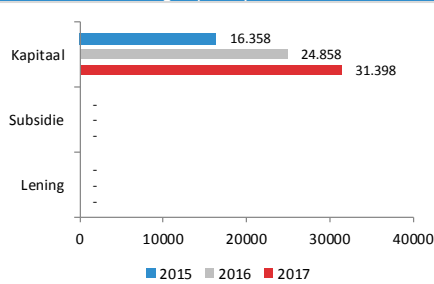
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 23.839.445
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

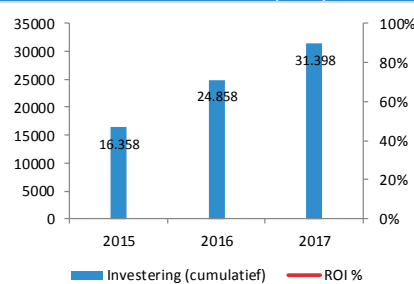
Doelstelling

Chemelot Participaties B.V. is opgericht om deel te nemen in de diverse op de Chemelot Campus op te richten of reeds opgerichte vennootschappen en daarmee de directe aansprakelijkheidsrisico's van de Provincie Limburg te beperken.

Provinciale investeringen (€ 000.)

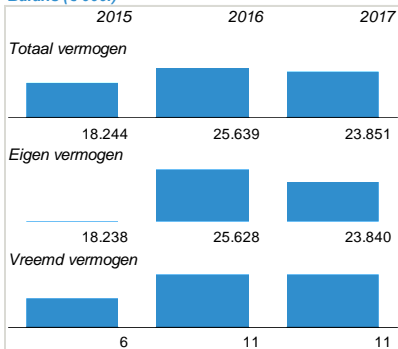
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

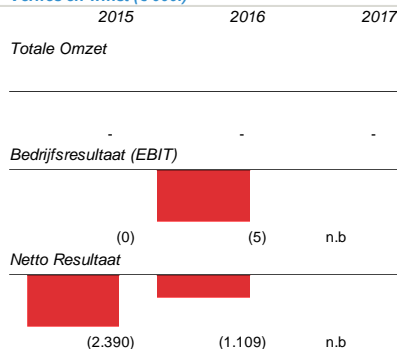
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	16.358	24.858	31.398
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

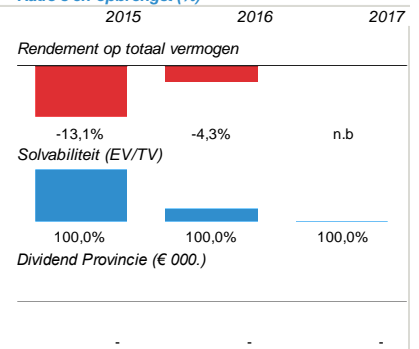
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Na een intensieve startperiode groeit de campusorganisatie door en ontwikkelt zij nieuwe activiteiten in bedrijvenontwikkeling en bedrijfsvestiging. Chemelot Participaties B.V. geeft middels haar aandeel in de Chemelot Campus B.V. en Chemelot Research Facilities B.V. mede sturing aan deze ontwikkeling en dient voornamelijk vanuit een governance optiek het publiek belang.

Visie en beleidsvoornemen

Chemelot Participaties B.V. is opgericht om deels de provinciale deelneming in de campus-governance vorm te geven. Chemelot Participaties B.V. is 1/3e deel aandeelhouder van Chemelot Campus B.V. en zal mogelijk in de toekomst het provinciaal aandeel in Chemelot Campus Vastgoed C.V. overnemen, mits dit geen grote negatieve fiscale consequenties heeft. Daarnaast fungeert Chemelot Participaties B.V. als aandeelhouder van Chemelot Research Facilities (CRF) B.V. In CRF B.V. zijn de miniplant activiteiten ondergebracht. Chemelot Participaties B.V. zal hiertoe in totaal € 46 mln. investeren, waarvan 50% revolverend (4%) dient te zijn. Mogelijke toekomstige participaties zullen eveneens via Chemelot Participaties B.V. kunnen verlopen, waardoor de Provincie niet meer rechtstreeks aandeelhouder wordt in de afzonderlijke vennootschappen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Chemelot Participaties B.V. beheert de aandelen van zowel Chemelot Campus B.V. als Chemelot Research Facilities (CRF) B.V. Van beide ondernemingen is in deze paragraaf Verbonden Partijen separaat aangegeven welke aandachtspunten en ontwikkelingen er momenteel zijn. Tot en met 30 juni 2018 heeft Chemelot Participaties B.V. in totaal ruim € 31 mln. agio gestort. Daarmee resteert nog ca. € 15 mln. van het beschikbare krediet.

Provinciaal Risico

Het provinciaal risico betreft afwaardering van (een deel van) de boekwaarde van € 23,9 mln., welke is gerelateerd aan de deelneming van Chemelot Participaties B.V. in zowel CRF B.V. als Chemelot Campus B.V. Van het totaal beschikbare krediet van 46 mln. is 50% als niet revolverend aangemerkt. Momenteel is er geen aanleiding om af te wijken van deze inschatting.

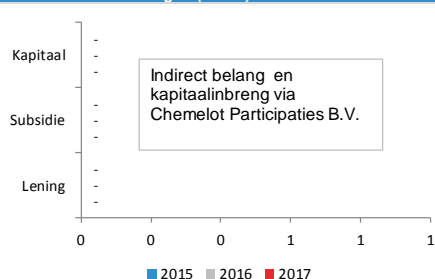
9. Chemelot Campus B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	33,00%
Zeggenschap provincie:	33,00%
Betrokkenen:	DSM, UM, Provincie Limburg

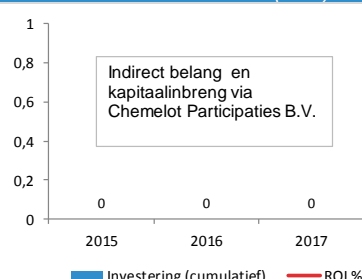
Doelstelling

De B.V. heeft als doel het stimuleren van open innovatie ten behoeve van kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio Zuid-Limburg, met als doel aansluiting en verbreding van de as onderwijs-onderzoek -business. Hiertoe wordt een campus ecosysteem van kennisinstituten, research faciliteiten en innovatiecommunities ontwikkeld. Bij het verrichten van haar werkzaamheden zal de vennootschap mede rekening houden met een eveneens opgerichte campusorganisatie Maastricht Health Campus.

Provinciale investeringen (€ 000.)

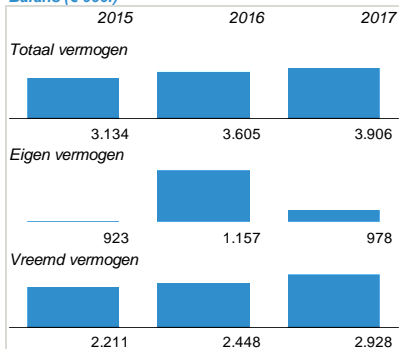
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

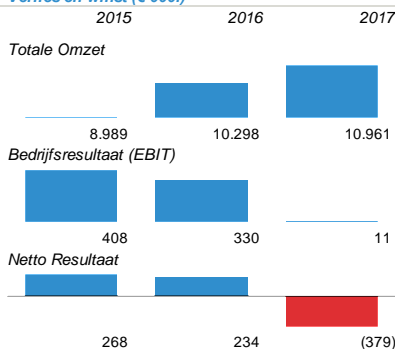
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

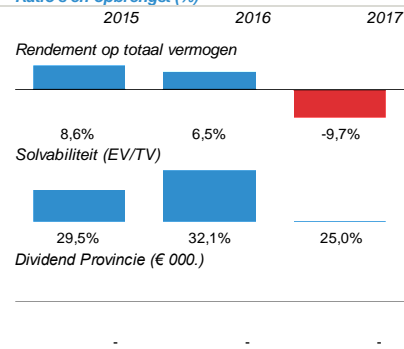
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De campusontwikkeling is een instrument om innovatie te versnellen, waardoor de bestaande werkgelegenheid behouden blijft, nieuwe werkgelegenheid wordt gecreëerd, een betere aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven ontstaat en de positie van de UM versterkt wordt. Met als uiteindelijke doel het realiseren van een excellent vestigingsklimaat voor Limburg.

Visie en beleidsvoornemen

Het versterken van de economische structuur in Limburg door het aantrekken en creëren van nieuwe soorten van bedrijvigheid en door de verdere ontwikkeling van de maak- en kennisindustrie in de regio. Bij uitwerking Brainport 2020 vormt Chemelot Campus een belangrijke bijdrage om de doelstelling te betrekken op kennis-economie met triple-helix. De Provincie wilt blijven inzetten op de campusontwikkeling.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In mei 2016 is de visie Chemelot 2025 gepresenteerd en bij GS-brief d.d. 11 mei jl. aan de leden van Provinciale Staten toegezonden. Bij verdere doorgroei van de campus zal eind 2018 de fysieke begrenzing van de campus bereikt zijn. In december 2016 heeft de campusorganisatie haar strategisch plan 2017-2020 gepresenteerd. In dit plan wordt nadere focus aangebracht in de inhoudelijke positionering: sustainable materials en sustainable processes met een sterke nadruk op verduurzaming en digitalisering. Begin 2017 heeft het college van GS ingestemd met de hoofdlijnen van dit strategisch plan. Verdere ontwikkelingen zijn opgenomen in de voortgangsrapportage grote projecten.

Provinciaal Risico

De onderstaande risico's kunnen er toe leiden dat Chemelot Campus B.V. niet is staat is haar verdienmodellen te realiseren:

- Aantal kenniswerkers blijft achter
- Aantal bedrijven en kennisinstellingen blijft achter
- Onerigheid tussen aandeelhouders
- Concurrentie van vergelijkbare campussen

10. Chemelot Research Facilities B.V.

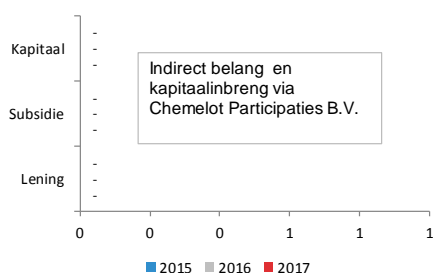
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

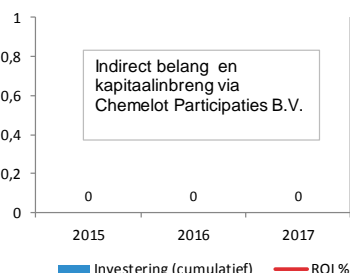
Doelstelling

Inrichten van pilotplants met o.a. groeifaciliteiten voor startende ondernemers en onderzoekers als tussenstap naar grootschalige productie en een productieplant voor het onderzoekscampus InSciTe, alsmede voor biomedische activiteiten op de campus en in de regio. Hiermee worden significante pilot plant faciliteiten van grote spelers naar Chemelot Campus getrokken.

Provinciale investeringen (€ 000.)

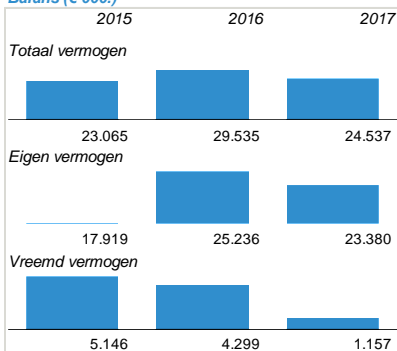
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

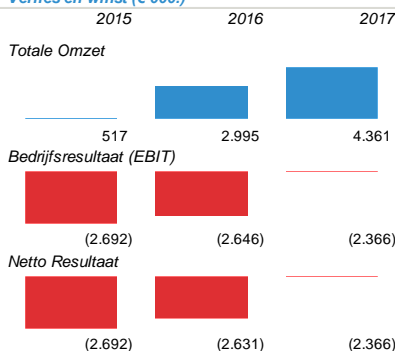
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

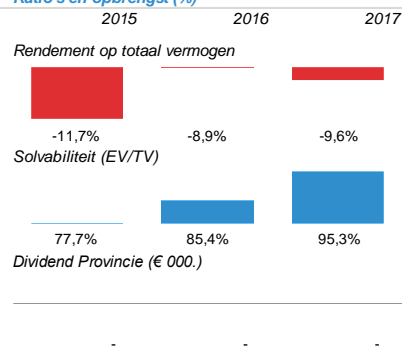
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

In deze vennootschap zijn de provinciale middelen geplaatst ten behoeve van de Pilot- en Miniplantfaciliteiten op de Chemelot Campus. Omdat CRF geen directe deelneming is van de Provincie, maar van Chemelot Participaties B.V. zijn hier geen bedragen opgenomen bij de Provinciale investering en Provinciaal rendement. Het ontwikkelen van dergelijke onderzoekscentra c.q. proeflabo's op Chemelot Campus geeft een sterke impuls aan de verdere ontwikkeling van de campus en is een belangrijke factor in de opwaardering van de propositie van de campus voor nieuwe innoverende bedrijven.

Visie en beleidsvoornemen

Het project Pilot- en Miniplants maakt deel uit van de "Businesscases Structuurversterkende Projecten" waarmee PS d.d. 7 februari 2014 hebben ingestemd. Middels het inrichten van een pilotplant met o.a. groeifaciliteiten voor startende onderzoekers als tussenstap naar grootschalige productie en een productieplant voor het onderzoekscampus InSciTe, alsmede een voor biomedische activiteiten op de campus en regio beoogt de Provincie significante pilot plant faciliteiten naar de Chemelot campus te trekken.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Chemelot Research Facilities B.V. is eind 2014 gestart met haar activiteiten en heeft daarbij in december 2014 een eerste afroep van € 10 mln. van het beschikbaar gestelde totaal krediet van € 46 mln. opgevraagd. In 2015 en 2016 hebben aanvullende stortingen plaatsgevonden ten bedrage van € 21,2 mln. Op basis van de huidige prognoses blijft de verwachting gehandhaafd dat 50% van het totale krediet, zijnde € 23 mln., als revolverend kan blijven aangemerkt.

Provinciaal Risico

Provinciaal risico betreft het niet realiseren van de rendementseis op het verstrekte eigen vermogen, alsmede het afwaarderen van de boekwaarde, verantwoord binnen Chemelot Participaties B.V., als gevolg van achterblijvende financiële resultaten van de Pilot- en Miniplant faciliteiten. De huidige prognoses geven momenteel geen aanleiding om hierop actie te ondernemen.

11. Chemelot Scientific Participations B.V.

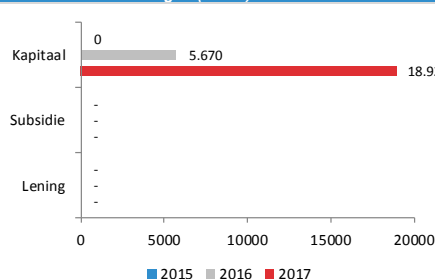
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

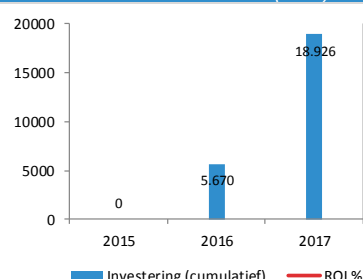
Doelstelling

In deze vennootschap worden de provinciale middelen (middels agiostortingen) ten behoeve van de kennisinstellingen Stichting InSciTe en Brightlands Materials Center (BMC) geplaatst. Vanuit deze vennootschap worden door de directie projectvoorstellen beoordeeld, toegekend en bewaakt.

Provinciale investeringen (€ 000.)

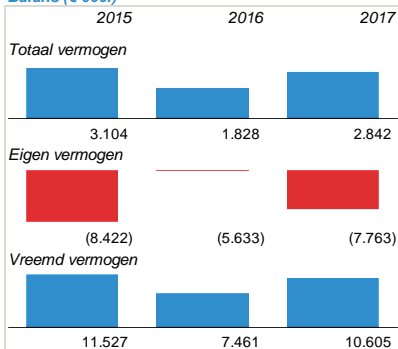
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

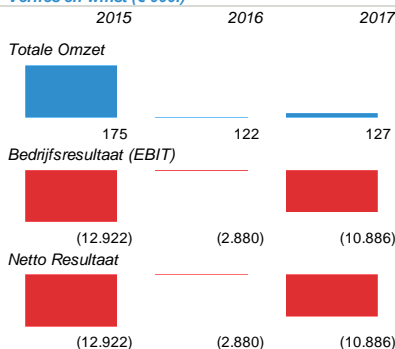
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	0	5.670	18.926
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

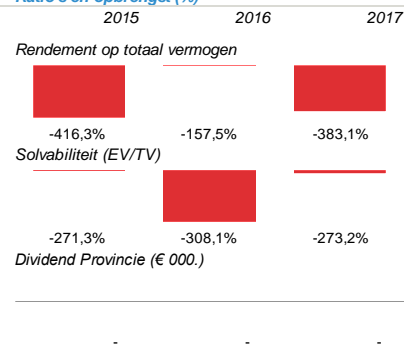
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het ontwikkelen van onderzoekscentra is van fundamenteel belang voor de verdere ontwikkeling van Campus Chemelot. De onderzoekscentra fungeren als fysiek aanwezige publiek-private samenwerkingen en vormen de lijm tussen de bedrijven en academische instellingen op de Campus. Deze centra zijn een belangrijk element in het open innovatie ecosysteem en hebben een sterke magneetfunctie op bedrijven en kenniswerkers om zich te vestigen op de Campus.

Visie en beleidsvoornemen

De participatie in de kennisinstellingen Institute for Science & Technology (onderzoeksinstituut InSciTe) en Brightlands Materials Centre (BMC) maken deel uit van de Businesscases Structuurversterkende Projecten waarmee PS d.d. 7 februari 2014 hebben ingestemd. CSP B.V. vervult vanuit een governance perspectief een belangrijke rol in de realisatie van deze projecten.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het gerapporteerde verlies en daaruit voortvloeiend negatief eigen vermogen vindt zijn grondslag in de via CSP B.V. verstrekte bijdrage aan InSciTe en Brightlands Materials Centre. Voor InSciTe hebben uw Staten een totaalbijdrage van € 30 mln. toegezegd. Ultimo 2017 is 12,1 mln. gecommiteerd voor projecten uit te voeren binnen InSciTe. Deze kapitaalstortingen zijn voorzichtigheidshalve volledig afgeschreven. In 2016 heeft een evaluatie van InSciTe plaatsgevonden. Op basis daarvan is het 2e deel van het financieringspakket van € 30 mln. beschikbaar gesteld. Voor BMC hebben uw Staten in totaal € 15 mln. ter beschikking gesteld, waarvan ultimo 2017 € 6,8 mln. is afgeroepen.

Provinciaal Risico

Bijdragen voor CSP B.V. ten behoeve van InSciTe en BMC zijn door uw Staten als niet-revolverend aangemerkt. Er is dus geen provinciaal risico voor een mogelijke afwaardering ten aanzien van de boekwaarde van de deelneming. Hoewel de totale bijdrage van de beide projecten middels een aandelenstorting c.q. inbreng van agio bij CSP B.V. wordt ingebracht, is op het einde van het boekjaar de boekwaarde bijgesteld naar € 1. Dit verklaart voor een belangrijk deel (8,75 mln.) de afwaardering van deelnemingen in de jaarrekening 2017.

12. Enabling Technologies B.V.

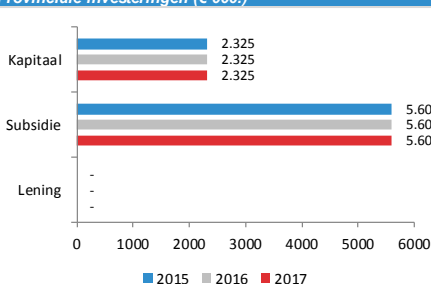
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 2.325.000
Belang provincie:	33,33%
Zeggenschap provincie:	33,33%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, DSM, Maastricht UMC

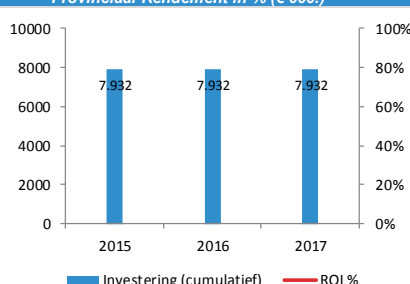
Doelstelling

Het faciliteren van een voor een campus randvoorwaardelijke R&D infrastructuur door kostenneutraal geavanceerde analyse apparatuur voor Chemische stoffen en humane cellen ter beschikking te stellen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

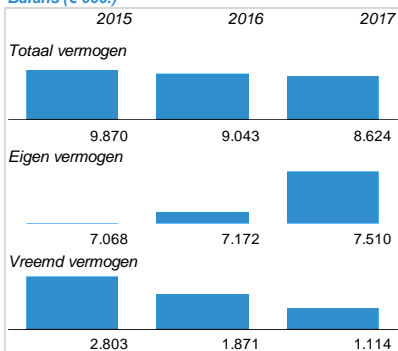
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

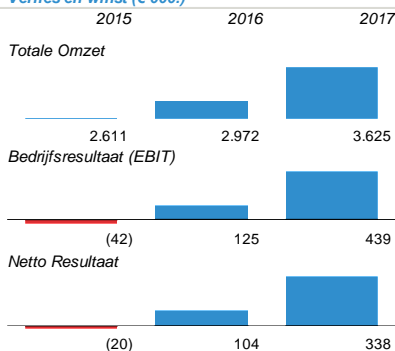
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	5.607	5.607	5.607
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	2.325	2.325	2.325
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

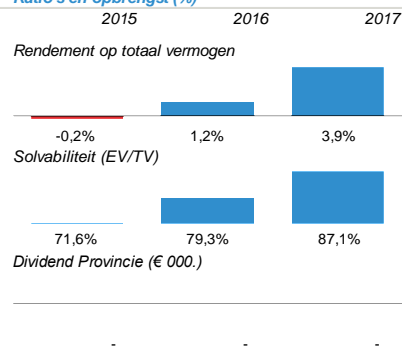
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het mede sturing geven aan de ontwikkelingen van de Campus Chemelot en de Maastricht Health Campus en verbinding van deze 2 campussen. Door het toegankelijk maken van geavanceerde apparatuur ondersteunt Enabling Technologies B.V. realisatie van de campusdoelstellingen door het vervullen van een essentiële randvoorwaarde.

Visie en beleidsvoornemen

De Provincie Limburg heeft als doelstelling het ontwikkelen van de kennisbasis, het ondersteunen van start ups en MKB en het stimuleren van de groei van kenniswerkers. Het financieel steunen van dit initiatief draagt bij aan het realiseren van deze doelstelling. Het initiatief moet leiden tot een groei van 100 fte kenniswerkers additioneel in de regio in de 1e 10 jaar van Enabling Technologies B.V. De Provincie Limburg heeft het doel na 10 jaar uit Enabling Technologies B.V. te stappen zodat de markt verder haar werking kan hebben.

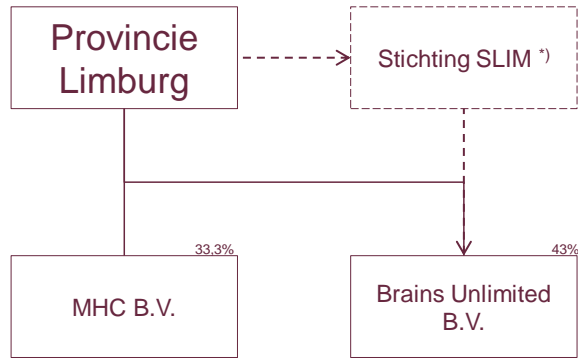
Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het operationeel bedrijfsresultaat van de vennootschap over 2017 is positief (+439 k€), en dat is aanzienlijk beter dan voorgaand boekjaar. Dit is hoofdzakelijk gedreven door een significante omzetstijging.

Provinciaal Risico

Provinciaal risico betreft het afwaarderen van de boekwaarde van € 2.325.000 vanuit een financieel perspectief. Daarnaast bestaat het risico dat de gestelde doelen niet behaald worden binnen de termijn van 10 jaar.

Brightlands Maastricht Health Campus

*) Dit betreft geen verbonden partij

13. Brightlands Maastricht Health Campus B.V.

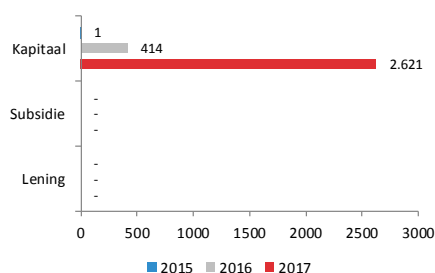
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 645.833
Belang provincie:	33,30%
Zeggenschap provincie:	33,30%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, MUMC Holding B.V.

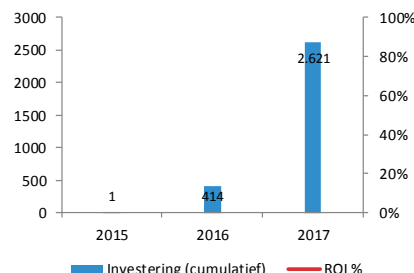
Doelstelling

Brightlands MHC BV fungeert als een "facilitor" tussen de partijen binnen de Maastricht Health Campus met als doel het realiseren van een internationaal gerespecteerde en gespecialiseerde valorisatiecampus, waar bedrijvigheid wordt ontwikkeld vanuit medisch en gezondheidswetenschappelijk onderzoek.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	1	414	2.621
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	381	580	5.557
Eigen vermogen	248	338	2.286
Vreemd vermogen	133	242	3.242

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	26	182	1.319
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(1.612)	(1.400)	(1.972)
Netto Resultaat	(1.612)	(1.400)	(24)

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	-422,5%	-241,6%	-0,4%
Solvabiliteit (EV/TV)	65,0%	58,3%	41,1%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Provincie Limburg wilt een bijdrage leveren aan het realiseren van werkgelegenheid en het versterken van het Limburgse vestigingsklimaat en de Limburgse concurrentiekracht. Brightlands MHC BV bevordert en stimuleert de campusontwikkeling met als uiteindelijk doel realiseren van werkgelegenheid en een sterke economie.

Visie en beleidsvoornemen

Brightlands MHC BV fungeert als een facilitator tussen de partijen binnen de Maastricht Health Campus met als uiteindelijk doel het realiseren van additionele arbeidsplaatsen door middel van aantrekken van bedrijven (acquisitie), tot waarde brengen van R&D resultaten (valorisatie) en realiseren van 40 spin-off bedrijven in 10 jaar. Brightlands MHC BV moet toegroeien naar de positie van sterk element in het Brightlands-concept.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

2016 was een belangrijk transitiejaar voor de Brightlands Maastricht Health Campus. Het takenpakket is verbreed en omvat nu ook de valorisatie van het intellectueel eigendom van de Universiteit Maastricht en Maastricht UMC+ op de domeinen Health, Medicine, Life Sciences en Sciences. Aangezien MHC daarmee toegang heeft gekregen tot het intellectueel eigendom van de kennisinstellingen in brede zin, is een gezonde basis gelegd onder een duurzaam verdienmodel voor de campus.

Provinciaal Risico

Financiële en inhoudelijke risico's zijn: Het niet realiseren van additionele arbeidsplaatsen en spin off's; Geen bijdrage kunnen leveren aan versterking van het Limburgse vestigingsklimaat en concurrentiekracht;

14. Brains Unlimited B.V.

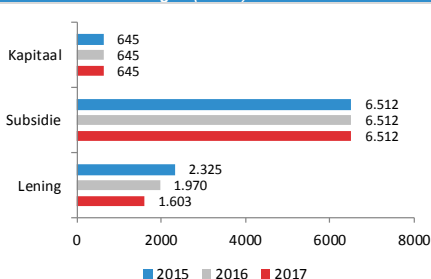
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	43,00%
Zeggenschap provincie:	43,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Maastricht University Holding B.V.

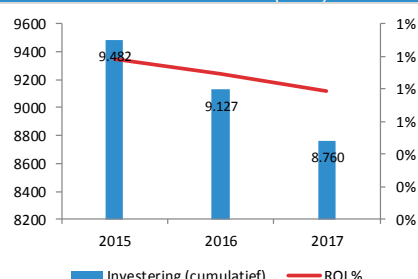
Doelstelling

Brains Unlimited B.V. heeft tot doel de MRI faciliteit te exploiteren en kennisintensieve Life Sciences bedrijvigheid in Limburg te stimuleren middels o.a. het aantrekken van industrieel onderzoek; het aantrekken van wetenschappelijk onderzoek; het enthousiasmeren van onderzoekers tot marktgedreven onderzoek; het ondersteunen, initiëren en uitvoeren van projecten gericht op het gebruik van de scanner faciliteiten en het opzetten van onderwijs direct gelieerd aan het gebruik van de scanner faciliteiten.

Provinciale investeringen (€ 000.)

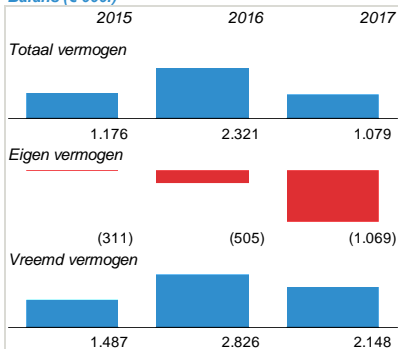
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

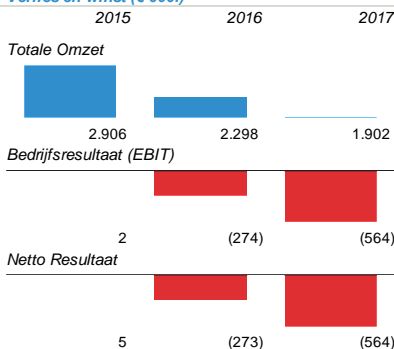
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	2.325	1.970	1.603
Cumulatief verleend subsidie € 000.	6.512	6.512	6.512
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	645	645	645
Ontvangen Rente in periode € 000.	93	81	69
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	1%	1%	1%

Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	0,4%	-11,8%	-52,2%
Solvabiliteit (EV/TV)	-26,4%	-21,8%	-99,0%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Het versterken van de economische structuur in Limburg door het aantrekken en creëren van nieuwe soorten van bedrijvigheid en voor de verdere ontwikkeling van de life science industrie in de regio. Op middellange termijn zal UM/MUMC+ een leidende rol gaan vervullen in onderzoek, onderwijs en zorg. Het centrum is een broedplaats voor toegepaste innovatie en versterkt de aanwezige kennisinfrastructuur. De toename van werkgelegenheid door meer kenniswerkers is een belangrijke vestigingsplaatsfactor.

Visie en beleidsvoornemen

Zoals in de GS-nota inzake de evaluatie en de 9e voortgangsrapportage (3 april 2018) is aangegeven zal met de andere aandeelhouders UM en aZM het gesprek gevoerd worden over het (op termijn) terugtreden van de Provincie als aandeelhouder en deze aandelen over te dragen aan de BL MHC BV.

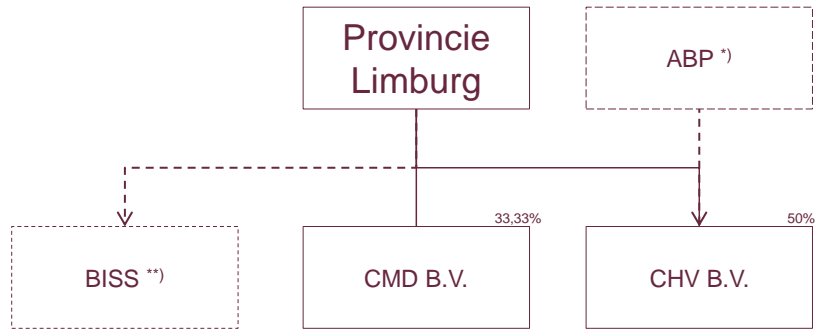
Aandachtspunten en ontwikkelingen

De jaarrekening over 2017 sluit met een negatief resultaat van € 563.000,00. Op basis van de tussentijdse prognose over 2017 werd een negatief resultaat verwacht van € 487.000,00. Het eindigen van de Maastricht Studie leidt tot een terugval in omzet. Het oplopende negatief eigen vermogen gaf aanleiding voor de accountant om de continuïteitsveronderstelling te toetsen. Door de in 2018 uit te breiden participatie van aZM in de onderneming is de continuïteit gewaarborgd.

Provinciaal Risico

Als de vier grootste risico's worden onderkend: Verhuur scanneren ontoereikend; masteropleidingen (Onvoldoende studenten en opbrengsten); kosten staf (kosten ivm het in bedrijf nemen nieuwe technologie); stop-loss risico (wat te doen wanneer de verwachte revenuen niet gehaald worden) beperking van de risico's van het project zijn gewaarborgd door een aantal maatregelen en gemaakte afspraken tussen de belanghebbende partijen. Het risico bedraagt € 645.000, zijnde de boekwaarde van de deelneming. Daarnaast via stichting Sliem het debiteurenrisico ten aanzien van de uitstaande financiering.

Brightlands Smart Services Campus

*) ABP is eigenaar van het gebouw

**) Dit betreft geen verbonden partij

15. Campus Heerlen Huisvesting B.V.

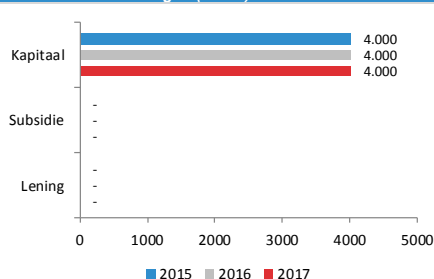
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 2.244.377
Belang provincie:	50,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en APG Deelnemingen N.V.

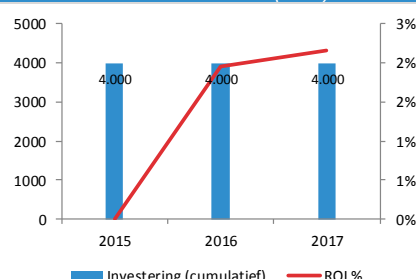
Doelstelling

Het primaire doel van CHV BV is het behalen van een volledige en rendabele bezetting van het Campusgebouw door onderhuurders, binnen een zo kort mogelijke periode na oprichting van CHV BV (31 juli 2015) in overeenstemming met de businesscase CHV.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	4.000	4.000	4.000
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	78	86
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	2%	2%

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	5.000	10.229	9.364
Eigen vermogen	5.000	449	3.582
Vreemd vermogen	-	5.740	5.781

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	-	618	1.383
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	(343)	(736)
Netto Resultaat	n.b.	(511)	(906)

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	n.b.	-5,0%	-9,7%
Solvabiliteit (EV/TV)	100,0%	4,4%	38,3%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

CHV BV is een van de drie pijlers van de Smart Services Campus, naast het instituut BISS en CMD BV. De pijlers zijn onlosmakelijk onderling met elkaar verbonden. De ontwikkeling van een Smart Services Campus zorgt voor een versnelling en versterking van de regionale economische structuur en voor binding van talent aan de regio.

Visie en beleidsvoornemen

De BV is medio 2015 opgericht met het oog op provinciale betrokkenheid, samen met de andere founding fathers (t.w. APG en UM), gedurende 10 jaar. De Smart Service Campus zal 2.000 à 2.500 nieuwe arbeidsplaatsen opleveren en er zullen 1.600 studenten studeren. Dat zijn de doelstellingen voor 2025.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

2017 is het eerste volledige boekjaar. Dit heeft zijn weerslag op de cijfers, met een negatief resultaat van € 906.347. De huisvestingslasten worden met de huidige bezetting nog niet gecompenseerd door de opbrengst uit de onderverhuur. Met name de invulling en verhuur van de 2 resterende businessvoeren zijn noodzakelijk om tot een sluitende vastgoedexploitatie te komen.

Provinciaal Risico

Het risico vanuit financieel perspectief is voornamelijk gelegen in het werven van voldoende bewoners (huurders) en deelnemers om een sluitende businesscase te houden. Dan loopt de Provincie het risico de boekwaarde ad. € 4 mln. te moeten afwaarderen, evenals de verstrekte financiering.

16. Campus Heerlen Management Development B.V.

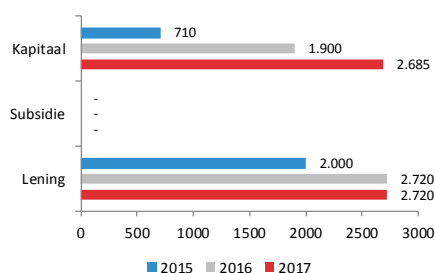
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1.398.866
Belang provincie:	33,33%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Maastricht University Holding B.V. en APG Deelnemingen N.V.

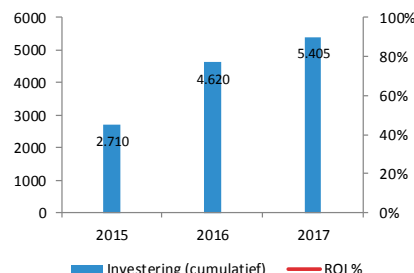
Doelstelling

Leiding over de samenwerking binnen de Brightlands Smart Services Campus en de verdere bevordering van de ontwikkeling daarvan.

Provinciale investeringen (€ 000.)

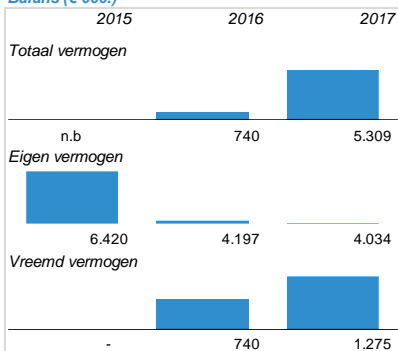
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

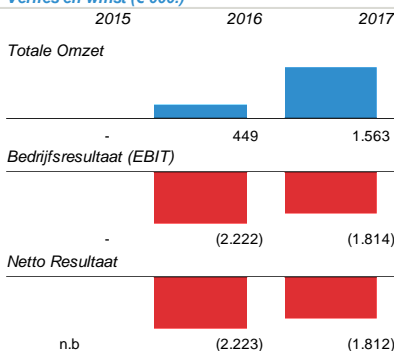
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	2.000	2.720	2.720
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	710	1.900	2.685
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

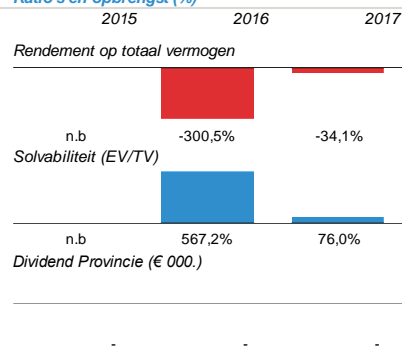
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

CMD BV is een van de drie pijlers van de Brightlands Smart Services Campus, naast het instituut BISS en CHV BV. De pijlers zijn onlosmakelijk onderling met elkaar verbonden. De ontwikkeling van een Smart Services Campus zorgt voor een versnelling en versterking van de regionale economische structuur en voor binding van talent aan de regio.

Visie en beleidsvoornemen

Het project Brightlands Smart Services Campus Heerlen beoogt de realisatie van een campus met internationale allure op het gebied van 'smart services'. 'Smart services' zijn slimme product- en dienstinnovaties die als gevolg van het effectief en innovatief gebruik van informatie en data een bron zijn van economische meerwaarde voor organisaties en hun klanten.

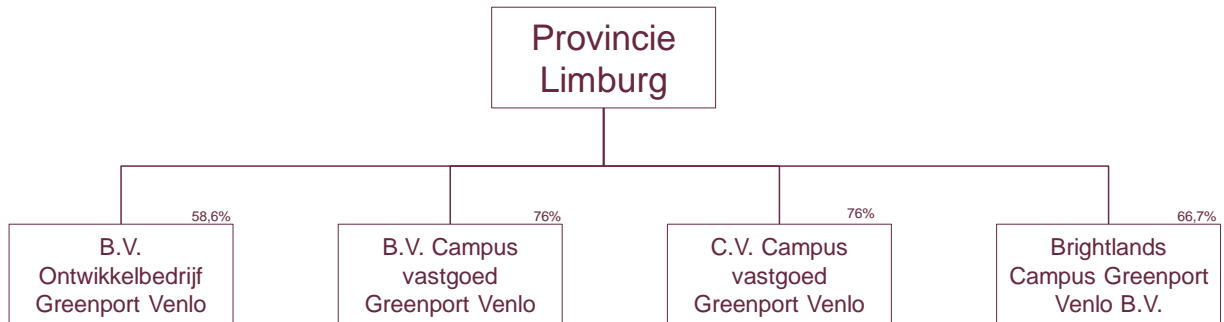
Aandachtspunten en ontwikkelingen

Begin 2018 hebben de aandeelhouders (de Provincie onder voorbehoud goedkeuring PS) ingestemd met de vaststelling van het Businessplan 2.0. Bij de vaststelling van de voorjaarsnota 2018 is dit besluit bekrachtigd. De 3 founding fathers zullen ieder € 900.000 additioneel kapitaal storten. Middels verdere groei van het aantal deelnemers, mede door versterking van de content via programma's naar voorbeeld van Techruption, wordt beoogd uit te groeien naar een zelfvoorzienende campus organisatie.

Provinciaal Risico

Het risico vanuit financieel perspectief is voornamelijk gelegen in het werven van voldoende huurders om een sluitende businesscase te houden. Dan loopt de Provincie het risico de boekwaarde te moeten afwaarderen.

Brightlands Greenport Venlo

17. Greenport Venlo Campus Vastgoed B.V.

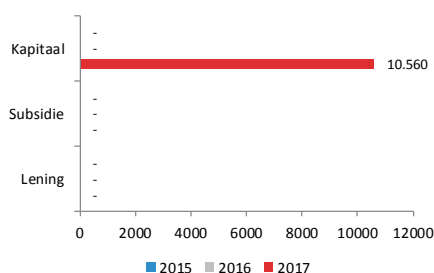
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 10.560.307
Belang provincie:	76,00%
Zeggenschap provincie:	76,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Gemeente Venlo

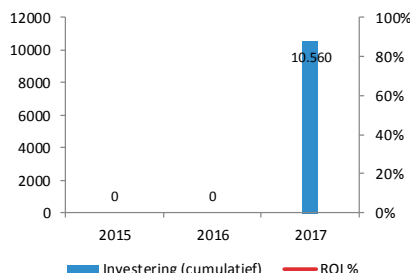
Doelstelling

Het exploiteren en ontwikkelen van de innovatoren, villa flora en omliggende campus gronden. Daarnaast treedt de B.V. Campus Vastgoed op als beherend venoot van de C.V. Campus Vastgoed.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	10.560
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	0%

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	n.b.	n.b.	21.934
Eigen vermogen	n.b.	n.b.	14.541
Vreemd vermogen	-	-	7.392

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	-	-	1.438
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	-	(1.666)
Netto Resultaat	n.b.	n.b.	(1.529)

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	n.b.	n.b.	-7,0%
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b.	n.b.	66,3%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Greenport Venlo staat voor een kansrijke economische structuur en duurzame ontwikkeling van de regio Noord-Limburg. De Provincie Limburg en de gemeenten Horst aan de Maas, Venray en Venlo hebben de ambitie om het Klavertje 4-gebied te ontwikkelen tot een goed ontsloten (fysiek) werklandschap met een hoge (ruimtelijke) kwaliteit. Daarbij is ervoor gekozen om het gebied te ontwikkelen onder de regie van één gebiedsautoriteit.

Visie en beleidsvoornemen

PS hebben bij besluit d.d. 31 oktober 2014 ingestemd met de in het Plan van aanpak programma Greenport Venlo vervatte ambitie om te komen tot een aantrekkelijk en wervend kennislandschap waaronder begrepen de koers inzake de vervechting van DCGV en TPN (en Venlo Greenpark) en de inrichting van één uitvoeringsorganisatie. Dit is gerealiseerd per 1 februari 2017 met de formele oprichting van B.V. Ontwikkelbderijf Greenport Venlo en de B.V./C.V. Campus Campus Vastgoed Greenport Venlo. In de campus vastgoed B.V. zijn het vastgoed en de omliggende campusgronden ingebracht.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De jaarrekening 2017 laat een negatief resultaat zien als gevolg van een afwaardering van de vastgoedportefeuille van ca. € 500k. Daarnaast vloeit in de huidige groeifase van de campus onvoldoende dekking uit de vastgoed exploitaties om de organisatielasten en onderhoudslasten van het gehele terrein te dekken. Verdere groei, in het bijzonder op het omliggende terrein is noodzakelijk om het break-even punt te bereiken. De groeiambitie en lopende exploitatie vertaalt zich in een financieringsbehoefte die middels een separaat PS voorstel zal worden voorgelegd aan uw Staten.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming te moeten afwaarderen, ingevolge achterblijven huuropbrengsten, waardevermindering van het vastgoed of een achterblijvende exploitatie van de campusgronden.

18. Greenport Venlo Campus Vastgoed C.V.

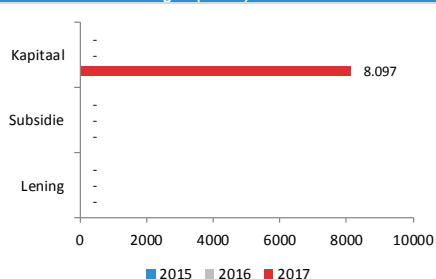
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Commanditaire Venootschap
Boekwaarde (€)	€ 8.096.693
Belang provincie:	76,00%
Zeggenschap provincie:	76,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Gemeente Venlo

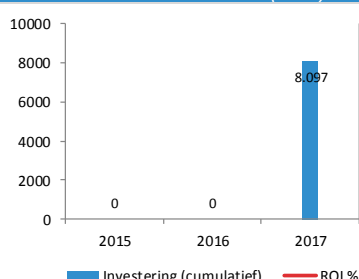
Doelstelling

De innovatoren is ondergebracht in de C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo. De beheertaken worden uitgevoerd door de B.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	8.097
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	0%

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	n.b	n.b	8.560
Eigen vermogen	n.b	n.b	8.324
Vreemd vermogen	-	-	236

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	-	-	252
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	-	(2.118)
Netto Resultaat	n.b	n.b	(2.118)

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	n.b	n.b	-24,7%
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b	n.b	97,2%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Greenport Venlo staat voor een kansrijke economische structuur en duurzame ontwikkeling van de regio Noord-Limburg. De Provincie Limburg en de gemeenten Horst aan de Maas, Venray en Venlo hebben de ambitie om het Klavertje 4-gebied te ontwikkelen tot een goed ontsloten (fysiek) werklandschap met een hoge (ruimtelijke) kwaliteit. Daarbij is ervoor gekozen om het gebied te ontwikkelen onder de regie van één gebiedsautoriteit.

Visie en beleidsvoornemen

PS hebben bij besluit d.d. 31 oktober 2014 ingestemd met de in het 'Plan van aanpak programma Greenport Venlo' vervatte ambitie om te komen tot een aantrekkelijk en wervend kennislandschap waaronder begrepen de koers inzake de vervechting van DCGV en TPN (en Venlo Greenpark) en de inrichting van één uitvoeringsorganisatie. Dit is gerealiseerd per 1 februari 2017 met de formele oprichting van B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo en de B.V./C.V. Campus Campus Vastgoed Greenport Venlo. In de C.V. is de innovatoren ondergebracht.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Als onderdeel van de algehele structurering is de innovatoren ondergebracht in de Greenport Venlo Campus Vastgoed C.V., waarbij de operationele activiteiten middels een masterlease overeenkomst belegd zijn bij Greenport Venlo Campus Vastgoed B.V.. De financiële stromen zijn daarmee beperkt tot een huursom en de waardeverandering van het vastgoed. Bij de actualisatie naar marktwaarde heeft dit geleid tot een afwaardering in 2017. Verwachting is dat deze voor een deel weer zal worden teruggedraaid in 2018 ingevolge de hogere bezettingsgraad. De deelneming keert een dividend van ca. 2% op het geïnvesteerd vermogen.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming te moeten afwaarderen, ingevolge achterblijven huuropbrengsten of waardevermindering van het vastgoed.

19. Greenport Venlo Ontwikkelbedrijf B.V.

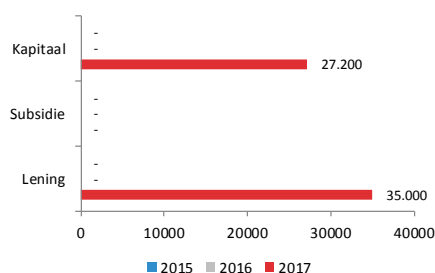
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 27.200.000
Belang provincie:	58,60%
Zeggenschap provincie:	58,60%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Horst a/d Maas, Venlo, Venray

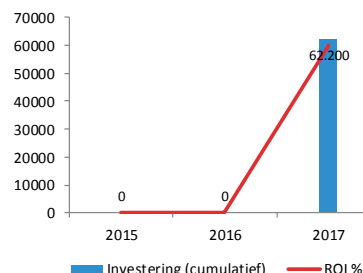
Doelstelling

Op 31 oktober 2014 hebben Provinciale Staten ingestemd met de in het Plan van Aanpak Programma greenport Venlo vervatte koers en acties. Een van de onderdelen van het Plan van aanpak is de programmalijn werklandschap. Deze heeft als doel het realiseren van een goed geoutilleerd werklandschap met concurrerende grondprijzen vanuit één gebiedsautoriteit. De B.V. ontwikkelbedrijf greenport Venlo is hiertoe opgericht.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	35.000
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	27.200
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	1.063
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	2%

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	n.b.	n.b.	177.670
Eigen vermogen	n.b.	n.b.	58.748
Vreemd vermogen	-	-	118.921

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	-	-	61.047
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	-	4.508
Netto Resultaat	n.b.	n.b.	12.967

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	n.b.	n.b.	7,3%
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b.	n.b.	33,1%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Greenport Venlo staat voor een kansrijke economische structuur en duurzame ontwikkeling van de regio Noord-Limburg. De Provincie Limburg en de gemeenten Horst aan de Maas, Venray en Venlo hebben de ambitie om het Klavertje 4-gebied te ontwikkelen tot een goed ontsloten (fysiek) werklandschap met een hoge (ruimtelijke) kwaliteit. Daarbij is ervoor gekozen om het gebied te ontwikkelen onder de regie van één gebiedsautoriteit.

Visie en beleidsvoornemen

PS hebben bij besluit d.d. 31 oktober 2014 ingestemd met de in het Plan van aanpak programma Greenport Venlo vervatte ambitie om te komen tot een aantrekkelijk en wervend kennislandschap waaronder begrepen de koers inzake de verflechting van DCGV en TPN (en Venlo Greenpark) en de inrichting van één uitvoeringsorganisatie. Dit is gerealiseerd per 1 februari 2017 met de formele oprichting van B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo en de B.V./C.V. Campus Campus Vastgoed Greenport Venlo. In het ontwikkelbedrijf is de grondexploitatie van het werklandschap ondergebracht.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Ingevolge goede marktstandigheden heeft het ontwikkelbedrijf een sterk bedrijfsresultaat van € 4,5 mln. gerealiseerd. Daarnaast toont de jaarrekening een eenmalig fiscaal effect van € 8 mln., waardoor het netto resultaat op bijna € 13 mln. uitkomt. Vanuit een geconsolideerd campus perspectief is hiermee dan ook sprake van een positief resultaat, dat ook in de meerjarenraming stand houdt. Dit ondanks tot op heden verliesgevend campusexploitaties.

Provinciaal Risico

De Provincie loopt het risico de boekwaarde te moeten afwaarderen als gevolg van marktontwikkelingen, kostenstijging en verlengen van de looptijd. Bij de verflechting is een risicoreserve gevormd ter dekking van deze risico's.

20. Brightlands Campus Greenport Venlo BV

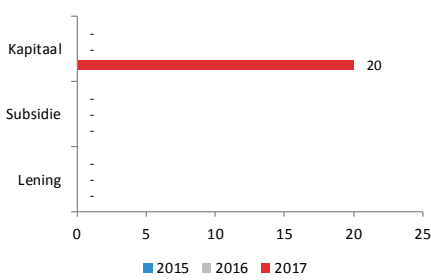
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 20.000
Belang provincie:	66,00%
Zeggenschap provincie:	66,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Universiteit Maastricht.

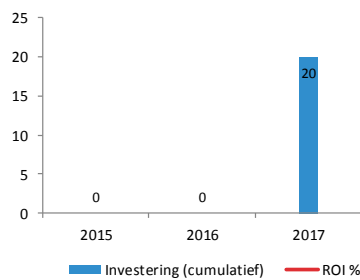
Doelstelling

Het stimuleren van open innovatie ten behoeve van kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio, met als doel aansluiting en verbreding van de as onderwijs -onderzoek (wetenschappelijk en toegepast) - business. Een belangrijke taak van de vennootschap is het ontwikkelen van de Brightlands Campus Greenport Venlo tot een R&D Campus door middel van Business development en Community activiteiten waaronder ook acquisitie en acceleratie. Hierbij dient mede rekening gehouden te worden met de overige Brightlands campusorganisaties (Brightlands Chemelot Campus, Brightlands Maastricht Health Campus en Brightlands Smart Services Campus), welke elk hun eigen doelstelling hebben doch met het gezamenlijk doel uiteindelijk één krachtige Brightlands Campus te ontwikkelen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	20
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	0%

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	n.b.	n.b.	1.169
Eigen vermogen	n.b.	n.b.	123
Vreemd vermogen	-	-	1.047

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	-	-	-
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	-	(507)
Netto Resultaat	n.b.	n.b.	(507)

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	n.b.	n.b.	-43,4%
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b.	n.b.	10,5%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

De ontwikkeling van een sterk campus in de regio Venlo die middels h et stimuleren van open innovatie kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio faciliteert.

Visie en beleidsvoornemen

De brightlands campus Greenport Venlo is eind 2017 opgericht en voor 3 jaren gefinancierd. Gedurende deze periode zullen eigen verdienmodellen ontwikkeld worden, ten einde in 2020 als eigenstandig gefinancierde organisatie haar activiteiten voort te zetten.

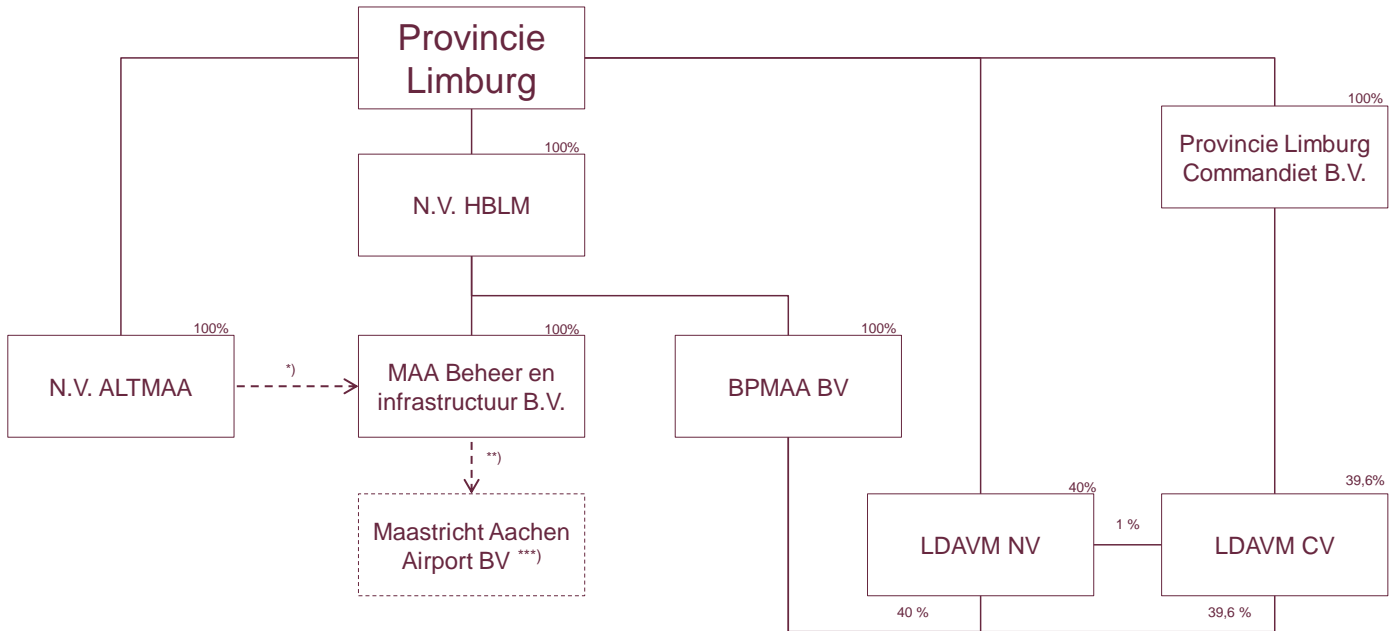
Aandachtspunten en ontwikkelingen

Er wordt momenteel gewerkt aan een businessplan, als uitwerking van het bredere campusplan. Hierin zullen de specifieke doelstellingen en de activiteiten die de campusorganisatie dient te ontplooi om deze te bereiken uiteen worden gezet. Tevens wordt de zoektocht naar de derde aandeelhouder voortgezet.

Provinciaal Risico

Het Provinciaal risico is hoofdzakelijk een beleidsinhoudelijk risico. Bij de oprichting zijn de kapitaalstortingen reeds als niet revolverend aangemerkt. Het resterende financiële risico is daarmee de tijd waarin een zelfstandig verdienmodel gerealiseerd kan worden. Beleidsinhoudelijk vormt de acquisitietaak het grootste risico, die ook zijn weerslag heeft op de positie van de Greenport Campus Vastgoed B.V. Hierin vormt het vinden van een sterke derde aandeelhouder momenteel de primaire uitdaging.

Maastricht-Aachen Airport

1) Dit betreft het beheer van de erfpachtovereenkomst

2) Dit betreft het beheer van de concessieovereenkomst

3) Dit betreft geen verbonden partijen, maar vennootschap van concessienemer TCGI

21. N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht

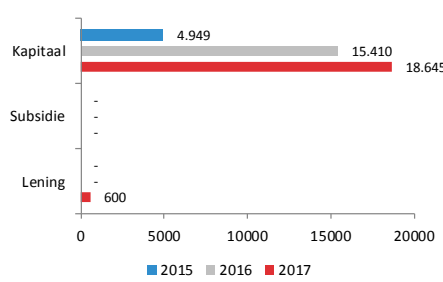
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 11.455.867
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

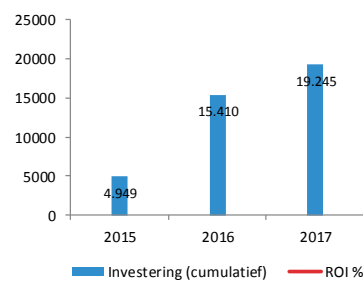
Doelstelling

Het (doen) exploiteren van een luchthavenbedrijf (tot 1 juli 2016). Vanaf 1 juli 2016 moedermaatschappij van BP MAA B.V. en MAA Beheer & Infra B.V., welke laatste de concessie-overeenkomst met de concessienemer beheert.

Provinciale investeringen (€ 000.)

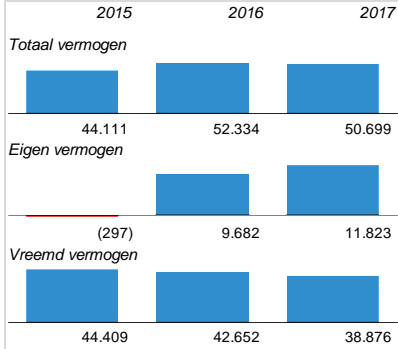
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

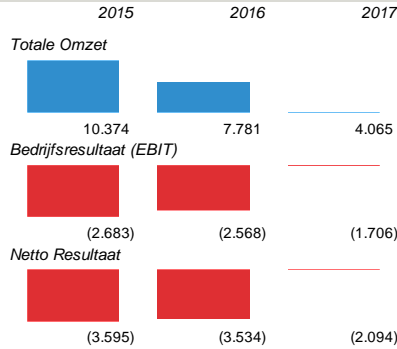
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	600
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	4.949	15.410	18.645
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

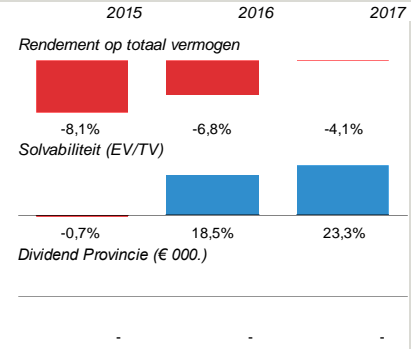
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De luchthaven MAA is van belang voor een sterk leef- en vestigingsklimaat en heeft relevante sociaal-economische effecten op de schaal van Limburg. MAA kan niet uitsluitend op eigen benen staan en heeft zonder substantiële steun van de overheid geen toekomstperspectief. Dat geldt overigens voor vrijwel alle regionale luchthavens in Europa.

Visie en beleidsvoornemen

Het duurzaam hebben van een luchthaven is wezenlijk van belang voor een goede bereikbaarheid van de regio, draagt bij aan een sterk leef- en vestigingsklimaat van de regio en heeft relevante sociaal-economische (waaronder werkgelegenheid) effecten. De Provincie heeft het voornemen om de luchthavenonderneming te herstructureren waarbij de infrastructuur (provinciaal eigendom) via een aanbesteding aan een private onderneming voor exploitatie ter beschikking wordt gesteld, in 2016 geëffectueerd. Daartoe is een concessie van minimaal 10 jaar aan een private partij verleend met een ingangsdatum van 1 juli 2016. Door investeringen en goed onderhoud dient er een infrastructuur te komen die toekomstbestendig is en waarvan de exploitatie door een marktpartij zal geschieden.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In mei 2016 is de concessieovereenkomst met TCGI B.V. getekend. De vennootschappelijke herstructurering is afgerond. Er heeft een ontvechting plaatsgevonden waarbij enerzijds de luchthavendiensten zijn ondergebracht bij een vennootschap (Maastricht Aachen Airport B.V.) die in handen is gekomen van een ter zake deskundige marktpartij en de publieke taken en belangen zijn ondergebracht bij MAA Beheer & Infrastructuur B.V. Ingevolge kapitaalstortingen voor onderhoud en investeringsuitgaven is de boekwaarde toegenomen. De meest recente prognoses met betrekking tot vrachtovervoer zijn blijvend positief. Over 2019 verwachten wij aanhoudende groei van zowel het vrachtvolume als de passagiersaantallen. Specifieke rapportages hierover worden opgenomen in de Voortgangsrapportage Regeling Grote projecten.

Provinciaal Risico

Het financieel risico is met name gelegen in het houden van een concessienemer voor het exploiteren van de luchthaven. De ter beschikking gestelde kredieten zijn niet als revolverend bestempeld, met uitzondering van de verstrekte lening en de aanschaf (en hieraan gekoppelde verhuur) van de cargoterminal. Tegenover de middels agio verstrekte kredieten staat een reserve voor afwaardering. Het maatschappelijk risico zit in het mogelijk failliet gaan van de luchthaven en daarmee gepaard gaande verlies aan directe en indirecte werkgelegenheid.

22. N.V. Aangewezen Luchvaartterrein Maastricht-Aachen Airport

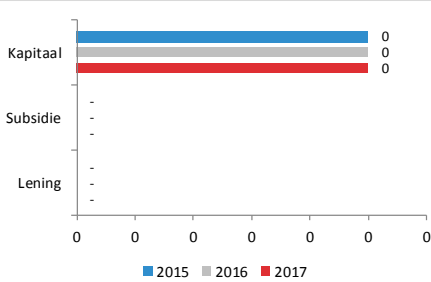
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

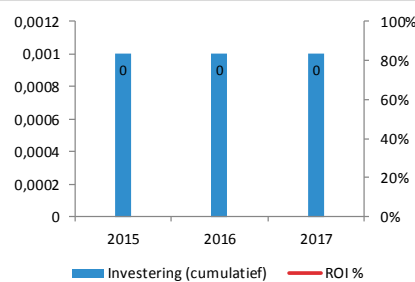
Doelstelling

Het beheer van het erfpachtcontract van het als zodanig aangewezen luchvaartterrein Maastricht-Aachen Airport alsmede de afwikkeling van de aandelenverkoopovereenkomst van N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht.

Provinciale investeringen (€ 000.)

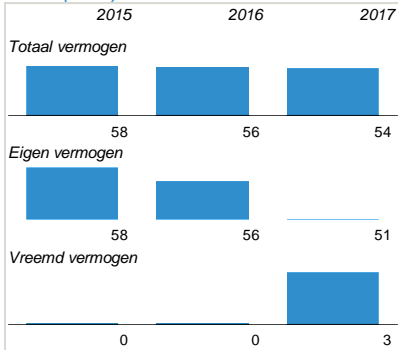
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

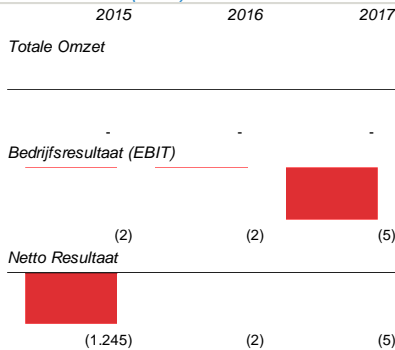
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	0	0	0
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

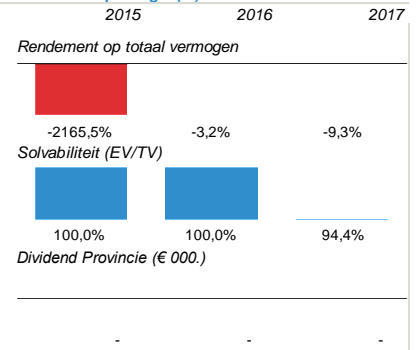
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De aanwezigheid van het luchvaartterrein draagt bij aan het verbeteren van de (grensoverschrijdende) bereikbaarheid en mobiliteit en is een randvoorwaarde voor het waarmaken van de provinciale economische ambities.

Visie en beleidsvoornemen

De aanwezigheid van het luchvaartterrein draagt bij aan het verbeteren van de (grensoverschrijdende) bereikbaarheid en mobiliteit en is een randvoorwaarde voor het waarmaken van de provinciale economische ambities. In de AvA van 6 november 2013 is een besluit genomen over de overname van de aandelen van de overige aandeelhouders door de Provincie. De formele afhandeling van de notariële overdracht is medio 2014 afgerond. De Provincie zal als 100% (enig) aandeelhouder het beheer van het erfpachtcontract met MAA B.V. voortzetten. NV ALTMAA kan als juridische entiteit mogelijk nog ingezet worden bij de realisatie van een duurzame toekomst voor MAA.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Er zijn geen aandachtspunten of ontwikkelingen te melden.

Provinciaal Risico

Er zijn nauwelijks nog financiële verplichtingen in NV ALTMAA. De aanwezige financiële middelen zijn toereikend en de boekwaarde in de provinciale begroting is teruggebracht naar € 1.

23. Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V.

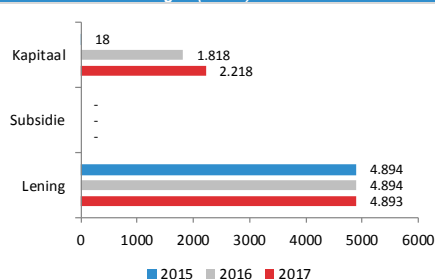
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€):	€ 2.218.000
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

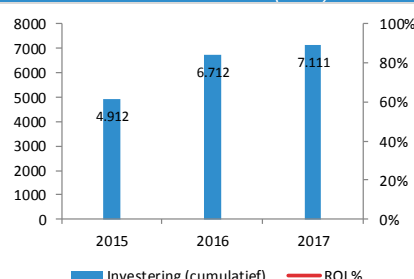
Doelstelling

Het als commanditair vennoot deelnemen in, het financieren van, het samenwerken met en het verlenen van adviezen en andere diensten aan de commanditaire vennootschap Land Development AviationValley Maastricht C.V., teneinde de realisatie van het bedrijventerrein BPMAA te Beek/Meersen te bewerkstelligen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	4.894	4.894	4.893
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	18	1.818	2.218
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	3.069	4.582	n.b
Eigen vermogen	(98)	1.258	n.b
Vreemd vermogen	3.167	3.323	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	-	-	-
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(3)	(5)	n.b
Netto Resultaat	(524)	(444)	n.b

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	-17,1%	-9,7%	n.b
Solvabiliteit (EV/TV)	-3,2%	27,5%	n.b
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Door als commanditair vennoot deel te nemen in Land Development Aviation Valley Maastricht C.V. draagt Provincie Limburg Aviationvalley Commandiet B.V. bij aan haar doelstellingen en de realisatie van het bedrijven terrein BPMAA.

Visie en beleidsvoornemen

Door middel van de activiteiten van de LDAVM C.V. komen tot stimulering van de aantrekkingskracht van de luchthaven en het geven van een impuls voor de (regionale) werkgelegenheid (bevorderen vestigingsklimaat). Deze bedrijventerreinontwikkeling is opgenomen als Economisch Kerngebied en maakt onderdeel uit van de Provinciaal Ruimtelijke Hoofdstructuur; actieve en permanente betrokkenheid van de Provincie leidt tot integrale gebiedsontwikkeling en voorziet in realisatie van de provinciale opgave van het POL2006.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Op 16 mei 2014 hebben PS ingestemd met de overname van de aandelen NV HBLM (Holding Businesspark Luchthaven Maastricht). Hierdoor is de Provincie per 15 juli 2014 tevens indirect eigenaar geworden van de aandelen van Businesspark MAA B.V. in LDAVM met als gevolg dat de Provincie nu een meerderheidsbelang heeft van 80%. De toename in boekwaarde hangt samen met de storting in de C.V. zoals aldaar toegelicht.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de onderneming ad € 1.818.000 te moeten afwaarderen. Moment van aflossing van de lening is afhankelijk van ontvangst van winstuitkeringen vanuit de LDAVM CV. De LDAVM CV kent 2 hoofdrisico's: Vertraging uitgite en verlaging uitgifteprijs. Binnen de exploitatie van de C.V. is voor de risico's ten laste van de exploitatie een voorziening gevormd. Jaarlijks worden met de actualisatie van het businessplan de risico's geïnventariseerd, geanalyseerd en zo nodig wordt de risicovoorziening bijgesteld.

24. Land Development AviationValley Maastricht C.V.

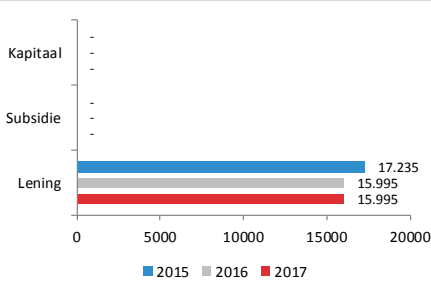
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Commanditaire Venootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	40,00%
Zeggenschap provincie:	40,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, BPMAA B.V., Dura Vermeer en Aviation Logistics Development Company

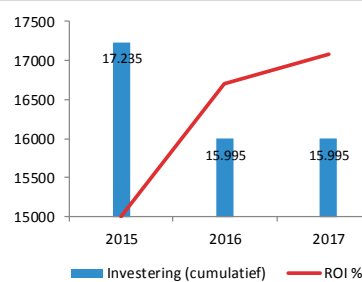
Doelstelling

Uitvoering te geven aan zowel het Master- en Businessplan, dat door de aandeelhouders is vastgesteld. Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA (groot circa 110 hectare bruto), gelegen binnen de gemeente Beek en de gemeente Meerssen, is een van de in het POL aangewezen locaties voor de realisatie van een bedrijventerrein. Het gebied wordt ontwikkeld als hoogwaardige en duurzame kwaliteitslocatie met een landschappelijke inpassing in de omgeving.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	17.235	15.995	15.995
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	652	800
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	4%	5%

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	28.359	31.808	32.035
Eigen vermogen	7.626	11.136	12.599
Vreemd vermogen	22.244	20.669	19.436

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	-	-	8.362
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(18)	(50)	1.326
Netto Resultaat	(936)	(990)	460

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	-3,3%	-3,1%	1,4%
Solvabiliteit (EV/TV)	26,9%	35,0%	39,3%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Eind 2008 zorgde de kredietcrisis enerzijds voor aarzeling bij de partners en groeivertraging in de reële economie; deze zouden ook de uitgaveverwachtingen m.b.t. het bedrijventerrein kunnen temperen. Anderzijds was toen ook het aangewezen moment om als overheid anticyclisch te investeren en ook daarmee vertrouwen uit te spreken in de te verwachten bedrijvigheid rondom MAA. In juni 2013 werd het belang van de luchthaven nogmaals onderstreept.

Visie en beleidsvoornemen

Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA staat voor de stimulering van de aantrekkingskracht van de luchthaven op lange termijn en tevens als impuls voor de (regionale) werkgelegenheid. De ontwikkelingen in BPMAA overschrijden de gemeentegrenzen van de gemeenten Beek en Meerssen. De N.V./C.V. is instrumenteel een waarborg om maatschappelijk en economisch rendement te realiseren. Deze bedrijventerreinontwikkeling is opgenomen als Economisch Kerngebied en maakt onderdeel uit van de Provinciaal Ruimtelijke Hoofdstructuur; actieve en permanente betrokkenheid van de Provincie leidt tot integrale gebiedsontwikkeling en voorziet in realisatie van de provinciale opgave van het POL2014. Naar het huidige inzicht is het actuele C.V./N.V. construct nog steeds de beste wijze om onze belangen te borgen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

PS heeft op 7 juli 2016 ingestemd met de t.l.v. de Provincie komende agiostorting van € 5,8 mln. (80%-belang) op basis van de werkelijk optredende tekorten. Van dit max. bedrag moet direct (€ 1,6 mln. aan bijgeschreven rente op provinciale geldlening) en indirect (€ 0,9 mln. aan openstaande schuld aan BPMAA) € 2,5 mln. terug. In de Awa van 14 september 2016 is besloten over de hoogte van de eerste storting. Het aandeel van de Provincie in deze storting bedraagt € 3,6 mln in gelijke delen verstrekt via PLAC B.V. en HBLM. Op 31 maart 2017 heeft een tweede agiostorting plaatsgevonden. Het provinciaal aandeel in deze storting bedraagt € 0,8 mln. gelijkelijk verstrekt via PLAC B.V. en HBLM. Ingevolge een grote verkoop worden geen aanvullende stortingen meer verwacht.

Provinciaal Risico

Hoewel de feitelijke werkzaamheden en de activa in LDAVM C.V. zitten, zit het financieel risico in de Provincie Limburg Aviation Valley Commandiet B.V. ten aanzien van de deelneming. Ten aanzien van de financiering loopt de Provincie het risico dat deze niet kan worden afgelost. De huidige grondexploitatie sluit nochtans positief. Binnen de exploitatie van de C.V. is voor de risico's ten laste van de exploitatie een voorziening gevormd.

25. Land Development Aviation Valley Maastricht N.V.

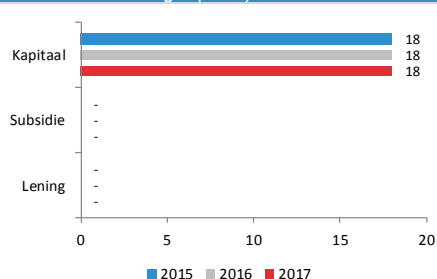
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 18.000
Belang provincie:	40,00%
Zeggenschap provincie:	40,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, BPMAA B.V., Dura Vermeer. en Aviation Logistics Development Company

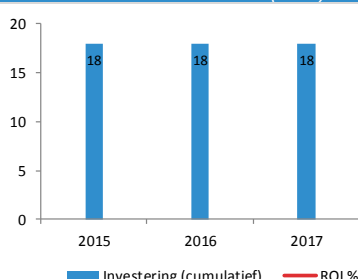
Doelstelling

Uitvoering te geven aan zowel het Master- en Businessplan, dat door de aandeelhouders is vastgesteld. Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA (groot circa 110 hectare bruto), gelegen binnen de gemeente Beek en de gemeente Meerssen, is een van de in het POL aangewezen locaties voor de realisatie van een bedrijventerrein. Het gebied wordt ontwikkeld als hoogwaardige en duurzame kwaliteitslocatie met een landschappelijke inpassing in de omgeving.

Provinciale investeringen (€ 000.)

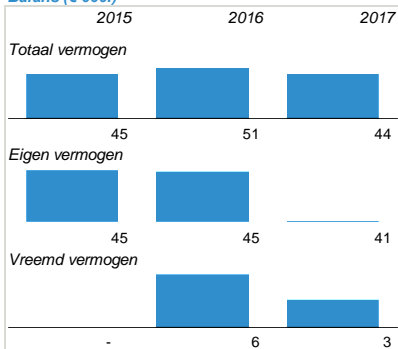
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

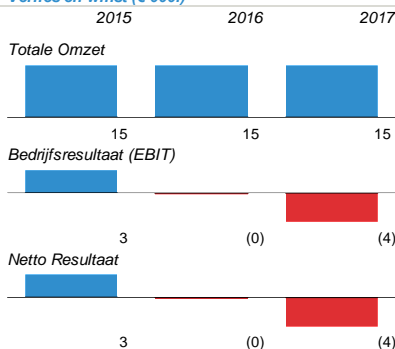
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	18	18	18
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

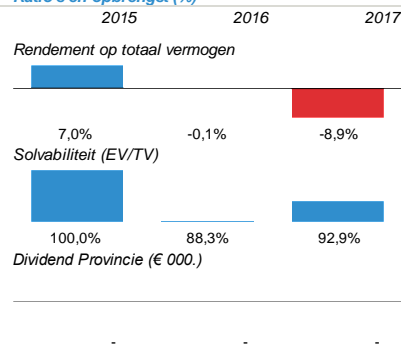
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Eind 2008 zorgde de kredietcrisis enerzijds voor aarzeling bij de partners en groeivertraging in de reële economie; deze zouden ook de uitgifteverwachtingen m.b.t. het bedrijventerrein kunnen temperen. Anderzijds was toen ook het aangewezen moment om als overheid anticyclisch te investeren en ook daarmee vertrouwen uit te spreken in de te verwachten bedrijvigheid rondom MAA.

Visie en beleidsvoornemen

Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA staat voor de stimulering van de aantrekkingskracht van de luchthaven op lange termijn en tevens als impuls voor de (regionale) werkgelegenheid. De ontwikkelingen in BPMAA overschrijden de gemeentegrenzen van de gemeenten Beek en Meerssen. De N.V./C.V. is instrumenteel een waarborg om maatschappelijk en economisch rendement te realiseren. Deze bedrijventerreinontwikkeling is opgenomen als Economisch Kerngebied en maakt onderdeel uit van de Provinciaal Ruimtelijke Hoofdstructuur; actieve en permanente betrokkenheid van de Provincie leidt tot integrale gebiedsontwikkeling en voorziet in realisatie van de provinciale opgave van het POL2014. Naar het huidige inzicht is het actuele C.V./N.V. construct nog steeds de beste wijze om onze belangen te borgen.

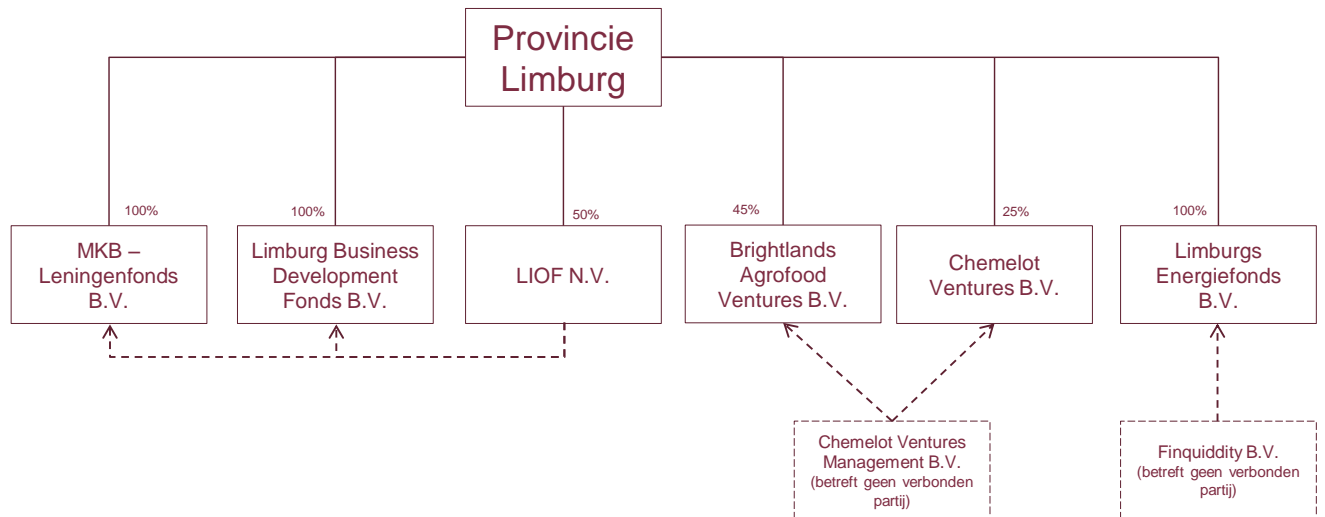
Aandachtspunten en ontwikkelingen

PS heeft op 7 juli 2016 ingestemd met de t.l.v. de Provincie komende agiostorting van € 5,8 mln. (80%-belang) op basis van de werkelijk optredende tekorten. Van dit max. bedrag vloeit direct (€ 1,6 mln. aan bijgeschreven rente op provinciale geldlening) en indirect (€ 0,9 mln. aan openstaande schuld aan BPMAA) € 2,5 mln. terug. In de Awa van 14 september 2016 is besloten over de hoogte van de eerste storting. Het aandeel van de Provincie in deze storting bedraagt € 3,6 mln. in gelijke delen verstrekt via PLAC B.V. en HBLM. Op 31 maart 2017 heeft een tweede agiostorting plaatsgevonden. Het provinciaal aandeel in deze storting bedraagt € 0,8 mln. gelijkelijk verstrekt via PLAC B.V. en HBLM. Ingevolge een grote verkoop worden geen aanvullende stortingen meer verwacht.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de onderneming ad € 18.000 te moeten afwaarderen. Daarnaast loopt de onderneming (en daarmee indirect de Provincie) een risico ten aanzien van vertraging in de uitgifte en verlaging uitgifteprijs. Jaarlijks worden met de actualisatie van het businessplan de risico's geïnventariseerd, geanalyseerd en zo nodig de risicovoorziening bijgesteld.

Regionale ontwikkeling en fondsen

26. N.V. Industriebank LIOF

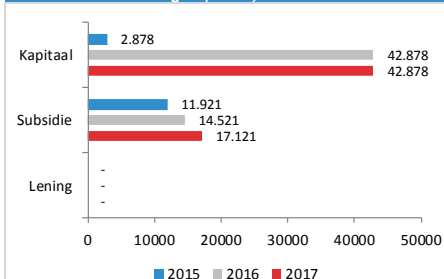
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 42.877.738
Belang provincie:	5,50%
Zeggenschap provincie:	5,50%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Ministerie EZ

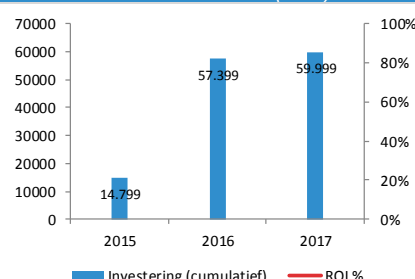
Doelstelling

Industriebank LIOF is de Limburgse ontwikkelingsmaatschappij. LIOF draagt bij aan de welvaart van de Provincie Limburg door de (sociaal-) economische structuur verder te versterken en werkgelegenheid te verbeteren. De activiteiten die LIOF ontplooit binnen elk van deze taakgebieden dienen te passen binnen de kaders van het provinciaal economisch beleid.

Provinciale investeringen (€ 000.)

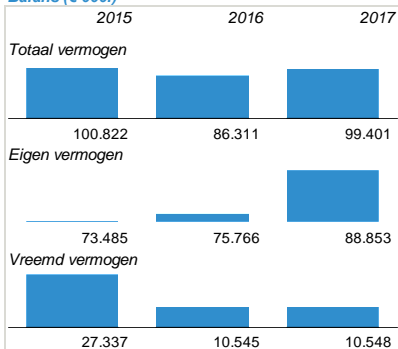
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

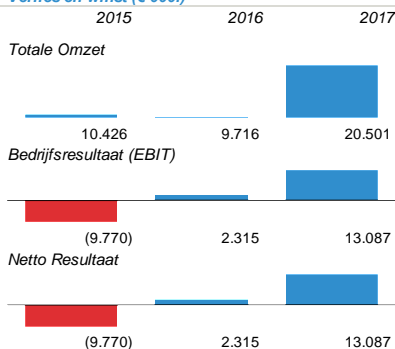
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	11.921	14.521	17.121
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	2.878	42.878	42.878
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

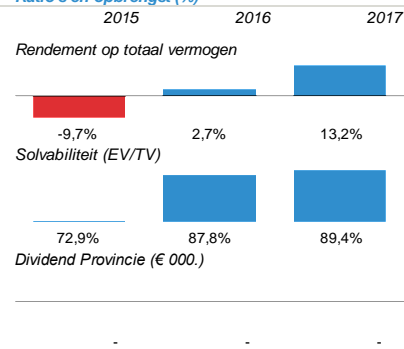
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

LIOF draagt bij aan de welvaart van de Provincie Limburg door de (sociaal-) economische structuur verder te versterken en werkgelegenheid te verbeteren. De vier kerntaken betreffen Acquisitie, Participatie, Ontwikkeling/Innovatie en Bedrijventerreinen. De activiteiten die LIOF ontplooit binnen elk van deze taakgebieden dienen te passen binnen de kaders van het provinciaal economisch beleid.

Visie en beleidsvoornemen

Gezien de uitbreiding van het Provinciaal belang in LIOF zal LIOF functioneren als de uitvoeringsorganisatie voor het regionaal economisch beleid voor de Provincie Limburg, gericht op ondersteuning van groei en innovatie in het MKB.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Na aandelenoverdracht die geëffectueerd is in 2016 is de Provincie Limburg 50% aandeelhouder van LIOF. LIOF heeft afgelopen jaar een stevige reorganisatie doorlopen, die per jaareinde 2016 nagenoeg is afgerond. In maart 2017 is de nieuwe directeur Tys van Elk begonnen. Na 2 jaar van significante afwaarderingen, wordt dit jaar een positief resultaat van 3,6 mln. gerapporteerd. Ook voor 2017 wordt een sterk positief resultaat verwacht ingevolge positieve verkoop van een aantal participaties en een bijzondere dividenduitkering uit een van de participaties.

Provinciaal Risico

Vanuit de subsidierelatie is het risico het niet uitvoeren van de activiteiten / voorwaarden zoals opgenomen (of onderliggend) aan de subsidiebeschikking. Dit kan leiden tot een afbreukrisico voor de Provincie. Vanuit de aandeelhoudersrelatie bestaat het risico dat het LIOF onvoldoende fungeert als ontwikkelingsbedrijf voor de Provincie, of dat financiële resultaten onvoldoende zijn met als resultaat afwaardering van de boekwaarde.

27. MKB-Leningenfonds (MKB-L) B.V.

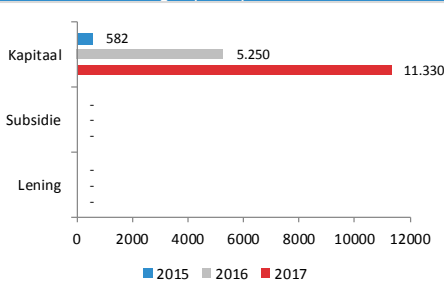
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 11.330.404
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en LIOF NV

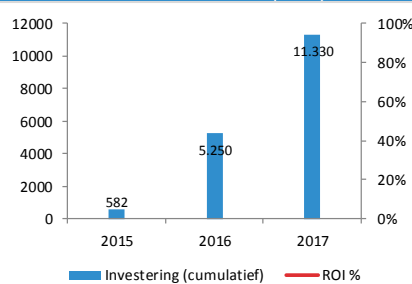
Doelstelling

MKB-L BV geeft inwilling aan het MKB-Leningenfonds. Dit fonds biedt financiering voor MKB-ondernemers. Het MKB-Leningenfonds is een breed fonds dat open staat voor MKB-ondernemers uit een scala aan sectoren en verscheidene ontwikkelstadij van een onderneming.

Provinciale investeringen (€ 000.)

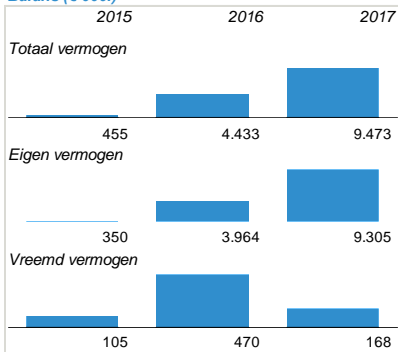
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

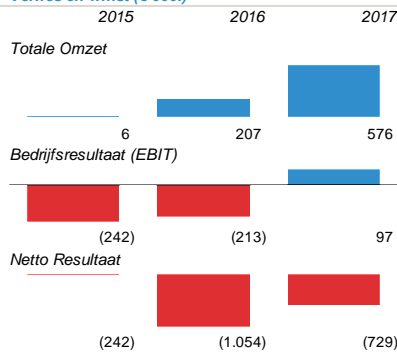
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	582	5.250	11.330
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

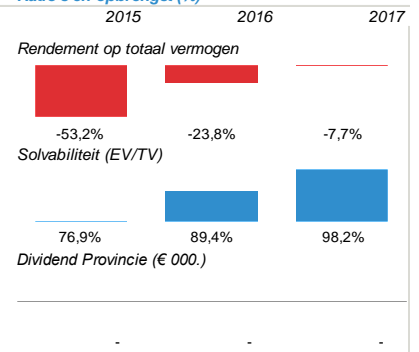
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het MKB in Limburg meer financieringsmogelijkheden bieden, zodat de economische groei, welvaart en werkgelegenheid gestimuleerd worden.

Visie en beleidsvoornemen

Inzet van het MKB-Leningenfonds is gedurende haar looptijd (9 jaar) gericht op het financieren van 40 ondernemingen. Er zijn slechts enkele harde criteria; het betreft een MKB-onderneming, gevestigd in Limburg, dan wel een onderneming waarvan de effecten van de lening in een belangrijke mate neerslaan in de Provincie. Het fonds verstrekt leningen van € 150.000 tot € 1 miljoen. Er is initieel totaal € 20 mln. door PS beschikbaar gesteld. Dit is eind 2017 verhoogd met maximaal € 10 miljoen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

MKB-leningenfonds BV is 1 mei 2015 opgericht. Ultimo 2017 zijn er 33 leningen uitgezet voor een totaal van € 12.336.500. Het uitzetten van middelen verloopt sneller dan begroot. In uw PS vergadering van 29 september 2017 is dan ook voorgesteld de fondsomvang te vergroten. Aan de hand van de mid-term review uit te voeren in 2018 wordt beoordeeld of de uitzettingen aanleiding geven tot het verstrekken van de 2e tranche á € 5 mln. van de uitbreiding van € 10 mln conform besluitvorming.

Provinciaal Risico

Er kunnen vier typen risico's worden onderscheiden: beleidsinhoudelijke, financiële, juridische en fiscale risico's. Wat betreft het financiële risico is dat het bedrag van de inbreng in het fonds zijnde maximaal € 30 mln. en het bedrag aan rendement dat mogelijk niet gerealiseerd wordt. Bij het oprichten en het inrichten van het fonds zijn beheersmaatregelen voor de genoemde risico's geïmplementeerd.

28. Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V.

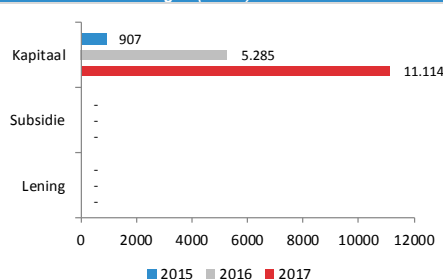
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 7.809.745
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en LIOF NV

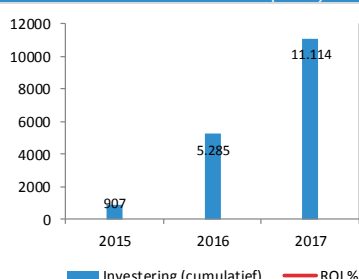
Doelstelling

Het Limburg Business Development Fonds (LBDF) biedt financiering voor de ontwikkeling van ideeën naar product naar onderneming. Het fonds zal de verschillende stadia met verschillende instrumenten financieren.

Provinciale investeringen (€ 000.)

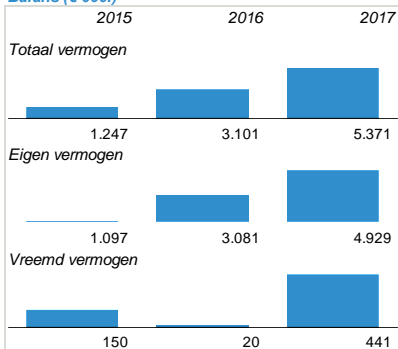
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

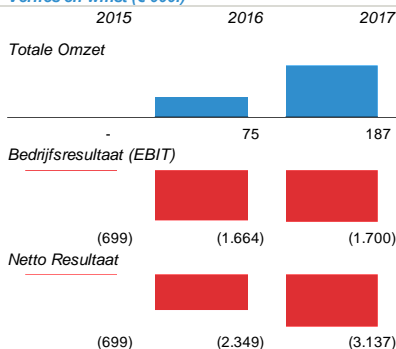
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	907	5.285	11.114
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

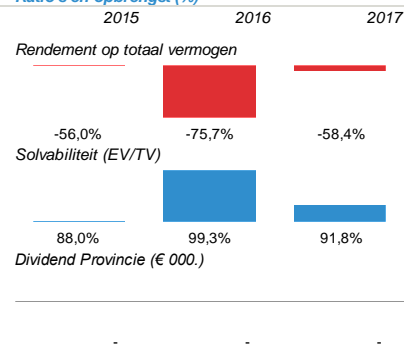
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het innovatieve MKB in Limburg meer mogelijkheden bieden voor financiering zodat de economische groei, welvaart en werkgelegenheid gestimuleerd worden middels het: 1) Proof-of-Principle fonds (PoP): van idee naar een proof-of-principle, ideeën toetsen op technologische en/of commerciële haalbaarheid; 2) Proof-of-Concept fonds (PoC): opwerking van producten die een eerste technologische en/of markttoets hebben doorstaan tot een volwaardig product- en of dienstenconcept; 3) Seed fonds: dekt de financieringsbehoefte in de laatste fase van het business development traject tot een volwaardige onderneming.

Visie en beleidsvoornemen

Inzet van het LBDF leidt over de tijdshorizon van 6 jaar tot 180 beproefde ideeën, die worden doorontwikkeld tot 75 businessplannen, om uiteindelijk te resulteren in 42 businesses. Op basis van een verwachte personeelsomvang van 5 tot 10 fte per business, bieden deze 42 businesses naar verwachting ruim 300 fte directe werkgelegenheid en ten minste eenzelfde aantal fte indirecte werkgelegenheid. Er is in totaal € 29,7 mln. door PS beschikbaar gesteld.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het Limburg Business Development Fonds is 1 mei 2015 van start gegaan. Binnen het seedfonds is € 5,3 mln. uitgezet, van het POC fonds € 6,3 mln. en aan POP subsidie € 3,3 mln. Daarmee is per jaareinde 2017 qua uitzettingen ca. 50% van de totale fonds doelstelling bereikt, met meer dan de helft van uitzettingsperiode resterend. In 2017 is de Provincie 100% aandeelhouder geworden ten einde de governance te versterken en vereenvoudigen. Dit heeft geen financiële consequenties.

Provinciaal Risico

Er kunnen vier typen risico's worden onderscheiden: beleidsinhoudelijke, financiële, juridische en fiscale risico's. Wat betreft het financiële risico is dat het bedrag van de inbreng in het fonds zijnde € 29,7 mln. en het bedrag aan rendement dat mogelijk niet gerealiseerd wordt. Bij het oprichten en het inrichten van het fonds zijn beheersmaatregelen voor de genoemde risico's geïmplementeerd.

29. Chemelot Ventures B.V.

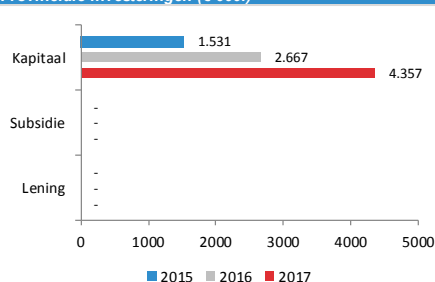
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 4.357.288
Belang provincie:	25,00%
Zeggenschap provincie:	25,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, DSM Nederland B.V., Particon B.V., Industriebank LIOF N.V., Rabobank

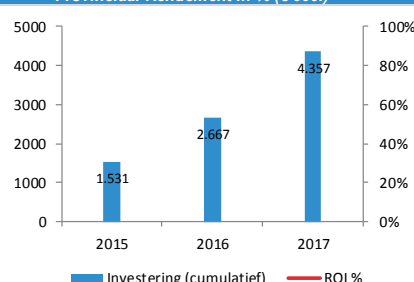
Doelstelling

Het al dan niet risicodragend, investeren in andere vennootschappen en ondernemingen, met name in vennootschappen en ondernemingen werkzaam op het gebied van (bio)chemische, (bio)medische en (bio)technologische materialen en life science.

Provinciale investeringen (€ 000.)

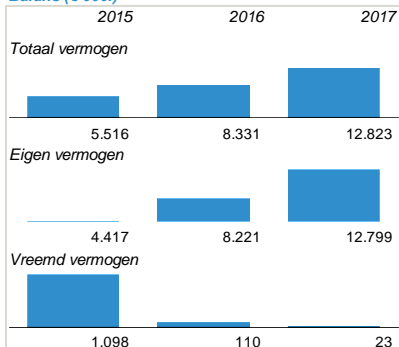
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

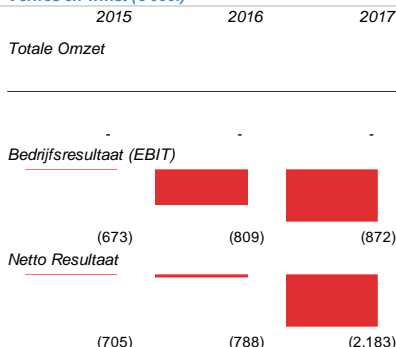
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	1.531	2.667	4.357
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

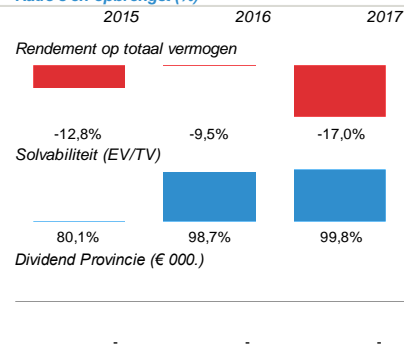
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Beschikbaarheid van durfkapitaal is een randvoorwaarde voor innovatie en campus ontwikkeling. Hiermee draagt Chemelot Ventures B.V. bij aan de ontwikkeling van de regionale economie via de doelstellingen van de Chemelot Campus.

Visie en beleidsvoornemen

In het Masterplan Chemelot Campus is afgesproken dat het gezamenlijk belang voor DSM, UM en Provincie Limburg in de samenwerking, het bevorderen van een sterk CHEMaterials cluster is. De samenwerking is gericht op het stimuleren van open innovatie ten behoeve van kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio. Om deze beoogde innovaties te financieren hebben startende en snel groeiende ondernemingen behoefte aan (durf) kapitaal. Het tekort aan aandelenkapitaal (durfkapitaal) legitimeert de deelname van de overheid in een venture capital fonds. De participatie van de overheid in het fonds heeft een stimulerende werking naar mogelijke andere investeerders met als resultaat dat particulier kapitaal wordt gemobiliseerd. Via de aandeelhoudersrelatie zal toezicht worden gehouden op het functioneren van de organisatie en de wijze waarop de gestelde doelstellingen worden gerealiseerd.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Sinds de oprichting in 2014 zijn investeringen gedaan in QCP Holding (Polymeer recycling), Enzyep BV (Enzym technologie), Christal Therapeutics (Nanomedicatie), Black Bear Carbon (Energieproductie uit banden), Ioniqa Technologies BV en Materiomics BV. In 2016 is één investering gedaan in Fortimex Surgical Holding (chirurgische materialen). In 2017 is voor € 4,1 mln. aan nieuwe investeringen gedaan. Het hogere verlies wordt gedreven door afwaarderings van participaties. Hier tegenover staat echter een niet gerapporteerde stille reserve in een aantal participaties.

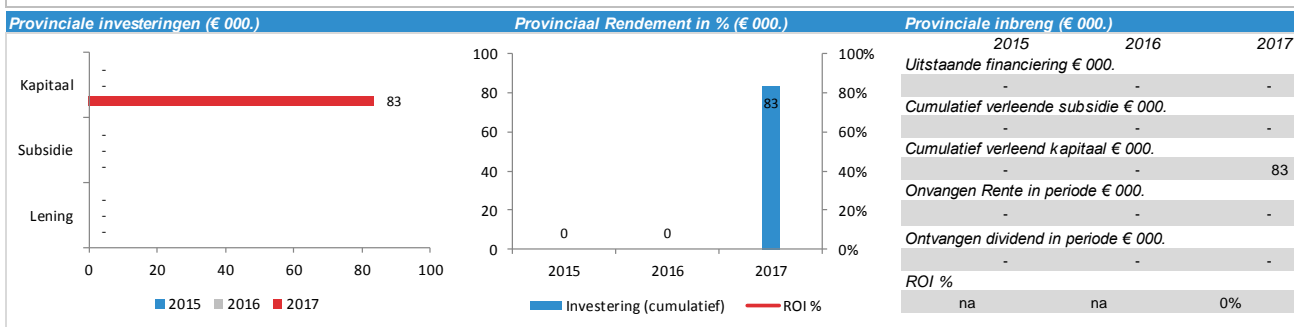
Provinciaal Risico

Financieel gezien de bijdrage van € 10 mln. (Totaal krediet, boekwaarde is hetgeen tot nog toe gestort). Daarnaast nog politiek risico en afbreuk risico als door vennootschap verkeerde investeringen worden verricht. Vanuit een balans perspectief bestaat het risico op afwaardering van de boekwaarde van € 4.357.288

30. Brightlands Agrofood Ventures B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 83.333
Belang provincie:	45,45%
Zeggenschap provincie:	45,45%
Betrokkenen:	

Doelstelling	
Het financieren van technologie gedreven start-ups in de agro/food sector	

Balans (€ 000.)			Verlies en winst (€ 000.)			Ratio's en opbrengst (%)		
2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Totaal vermogen			Totale Omzet			Rendement op totaal vermogen		
n.b	n.b	n.b	-	-	-	n.b	n.b	n.b
Eigen vermogen			Bedrijfsresultaat (EBIT)			Solvabiliteit (EV/TV)		
n.b	n.b	n.b	-	-	n.b	n.b	n.b	n.b
Vreemd vermogen			Netto Resultaat			Dividend Provincie (€ 000.)		
-	-	-	n.b	n.b	n.b	-	-	-

Publiek belang
 Door de positieve economische ontwikkelingen neemt ook de dynamiek op de Brightlands Campus Greenport Venlo toe. Een ontwikkeling die wij ondersteunen. Om ook voor het MKB op deze campus risicokapitaal ter beschikking te hebben, hebben wij in onze rol van aandeelhouder de andere partners van Chemelot Ventures gevraagd de scope van het fonds uit te breiden met agro/food. Dit heeft tevens geleid tot cofinanciering vanuit de partners.

Visie en beleidsvoornemen
 Op basis van de geïnvesteerde middelen á € 5 mln. en de cofinanciering gedurende de periode 2018-2022 investeren, met een exit en follow-on investeringsperiode van 2023-2028

Aandachtspunten en ontwikkelingen
 Het fonds is eind 2017 opgericht. In de loop van 2018 zijn twee private investeerders toegetreden. Er zijn nog geen participaties aangegaan.

Provinciaal Risico
 Het risico bestaat dat de Provinciale investering bij het uitblijven van voldoende exits met een hoge multiple haar inleg verliest.

31. Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.

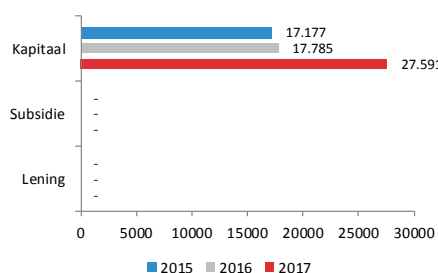
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 27.590.920
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Finquiddity Vermogensbeheer B.V.

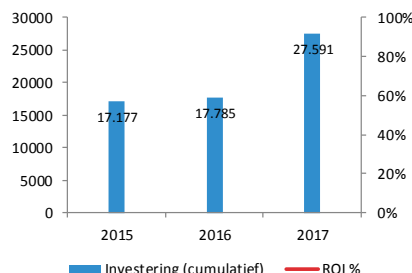
Doelstelling

Het langjarig beheren van haar vermogen, waarbij zij haar financiële middelen uitzet op revolverende basis ter versterking van de ontwikkeling en toepassing van duurzame energieopwekking en energiebesparing voor en met name in de Provincie Limburg.

Provinciale investeringen (€ 000.)

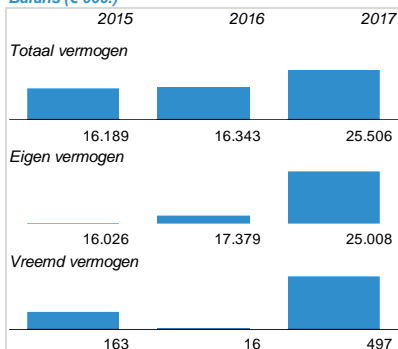
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

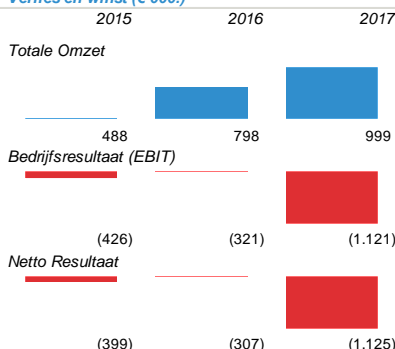
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	17.177	17.785	27.591
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

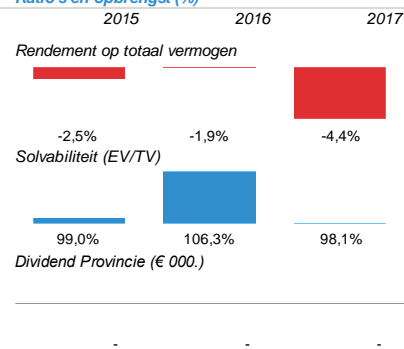
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het publiek belang volgt uit de motie van PS van 4 november 2011 waarbij uw Staten hebben opgeroepen tot oprichting van een revolverend fonds en de Kadernota Energiefonds, vastgesteld door PS op 8 juni 2012. Via investeringen in duurzame projecten draagt het LEF bij aan het Limburgse leefklimaat.

Visie en beleidsvoornemen

De provinciale visie is gevat in de kadernota Energiefonds, vastgesteld door PS op 8 juni 2012. Het Energiefonds zal zich richten op financiële ondersteuning van initiatieven gericht op energiebesparing, duurzame energieopwekking, innovaties op het gebied van duurzame energie en de circulaire economie. Doelgroepen zijn bedrijven en non-profitorganisaties. Overkoepelende doelstelling is CO2-reductie in combinatie met het realiseren van effecten op het gebied van werkgelegenheid, innovatie, lastenverlichting of bevorderen aantrekkelijk vestigings- en woonklimaat. Het betreft een revolverend fonds dat teruggevoelde middelen weer zal inzetten voor nieuwe initiatieven.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

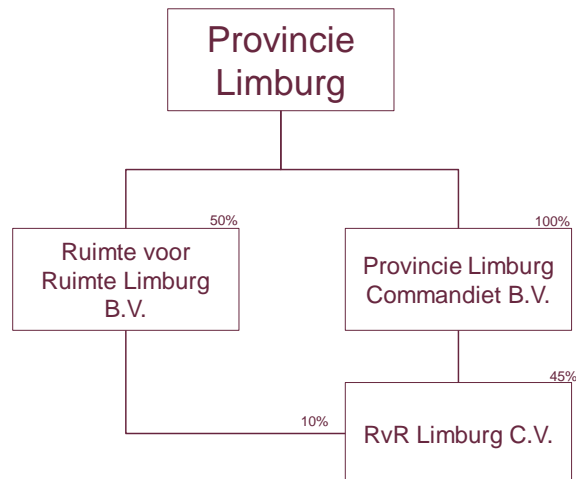
Aangevuld met de EIB financiering bedraagt de totale fondsomvang € 90 mln. Inmiddels heeft ook de eerste trekking van de EIB faciliteit plaatsgevonden. Het gecommitteerd kapitaal bedraagt € 30,8 mln. per einde Q1 2018. Dit staat gelijk aan 44 windmolens CO2 besparing (2,3 mw).

Het verlies loopt op in 2017 als gevolg van de fondsmanagement fee die gekoppeld is aan de nominale fondsomvang. Ingevolge de grotere fondsomvang is deze fee toegenomen.

Provinciaal Risico

Belangrijkste risico voor LEF B.V. is dat er onvoldoende (goede) projecten worden aangereikt, dan wel in aanmerking komen voor financiering o.b.v. de gehanteerde fondscriteria. Het primaire financieel risico is gelegen in faillissement of afwaardering van de aangegane financieringen en/of participaties. Secundair financieel risico is een langere uitzettingsperiode, omdat zo lang het kapitaal niet volledig is uitgezet de fondskosten onevenredig zwaar op het resultaat drukken.

Ruimte voor Ruimte

32. Provincie Limburg Commandiet B.V.

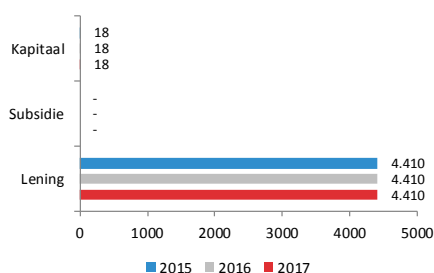
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 18.000
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

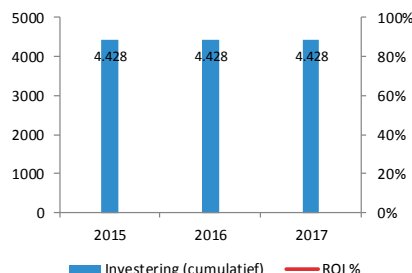
Doelstelling

Het als commanditaire vennoot deelnemen in, het financieren van, het samenwerken met en het verlenen van adviezen en andere diensten aan de commanditaire vennootschap Ruimte voor Ruimte Limburg C.V., teneinde de sloopvergoeding van € 36,3 mln. terug te verdienen, die de Provincie in het kader van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV), tweede tranche, heeft betaald aan het Rijk

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	4.410	4.410	4.410
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	18	18	18
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	4.676	4.679	n.b.
Eigen vermogen	278	278	n.b.
Vreemd vermogen	4.398	4.399	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	8	1	-
Bedrijfsresultaat (EBIT)	8	0	n.b.
Netto Resultaat	(94)	0	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	-2,0%	0,0%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	5,9%	5,9%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR)-regeling is een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied bewerkstelligd (er zijn subsidies verstrekt voor het inleveren van mestrechten en het slopen van veestallen). Hiermee is de primaire doelstelling behaald. Beoogd wordt deze operatie voor de Provincie budgettair neutraal te laten verlopen door de opbrengsten van de, door RvR Limburg C.V., gerealiseerde en nog te realiseren woningbouw kavels. Het publiek belang is derhalve nu gelegen in de budgettair neutrale afwikkeling.

Visie en beleidsvoornemen

In juli 2012, bij de besluitvorming in PS inzake de noodzakelijke herfinanciering van RvR, is door de Staten meegegeven dat in 2023 het RvR-project zou moeten zijn beëindigd c.q. dat de € 36,3 mln. aan sloopvergoedingen, die zijn uitbetaald in verband met de ontmanteling van de stallen, middels de verkoop van 785 woningbouw kavels, dan terugverdiend zouden moeten zijn. Op grond van de op dat moment geplande verkopen zou dat mogelijk hebben moeten zijn. De vastgoedmarkt trekt weer aan, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de aantallen kavelsverkopen in de jaren 2015, 2016 en 2017. Ultimo 2017 moeten nog 287 van de 785 kavels in de markt gezet worden.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De grondexploitatie van RvR sluit ultimo 2017 als gevolg van een structurele neerwaartse bijstellingen van de prijzen in 2017 en een verlenging van de looptijd van de exploitatie in 2016, hetgeen sindsdien reflecteert in de eigen vermogenspositie van de B.V. en de C.V. ad € 10,1 mln. In 2018 heeft de Provincie Limburg op afroep van Ruimte voor Ruimte C.V. het restant ad. € 0,8 mln. van de in 2015 verstrekte lening ter hoogte van € 5,1 mln. volgestort via de Provincie Limburg Commandiet BV.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg heeft eind 2012 een garantie verstrekt ten gunste van de NWB tot 100% van het door de RvR Limburg Beheer B.V. geleende bedrag van de NWB ad €24 mln. Aan deze garantie (die duurt tot 2022) is de contragarantie gekoppeld dat Bouwfonds Ontwikkeling B.V. voor 50% garant staat voor het bedrag dat de Provincie op grond van de borgtocht verschuldigd is aan de NWB, met als waarborg een ondertekende garantie gesteld door de Rabobank voor maximaal € 12 mln. Vanwege de aflossingen in 2017 en 2018 aan NWB door Ruimte voor Ruimte bedraagt het netto provinciaal risico voor de garantstelling actueel € 8 mln. Additioneel loopt de Provincie risico ten aanzien van de verstrekte achtergestelde lening ad € 5,1 mln. en de waarde van het kapitaalbelang in de CV/BV ad. € 29.000,-

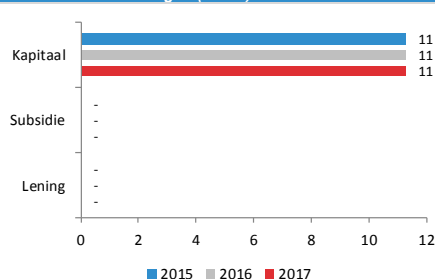
33. RvR Limburg Beheer B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 11.250
Belang provincie:	50,00%
Zeggenschap provincie:	50,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Bouwfonds Property Development (BPD) Ontwikkeling B.V.

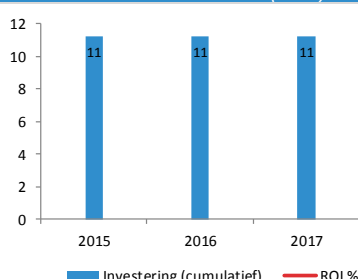
Doelstelling

Door middel van grondexploitatie terugverdienen van € 36,3 mln. sloopvergoeding die de Provincie heeft betaald aan het Rijk. (Van het maximum bedrag van € 40,7 mln. is slechts € 36,3 mln. geëffectueerd).

Provinciale investeringen (€ 000.)

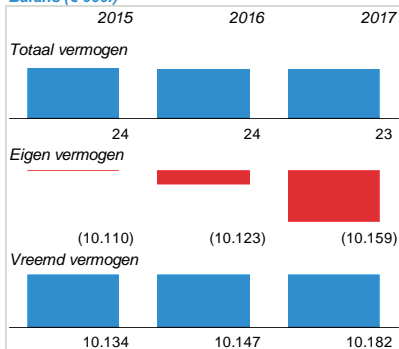
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

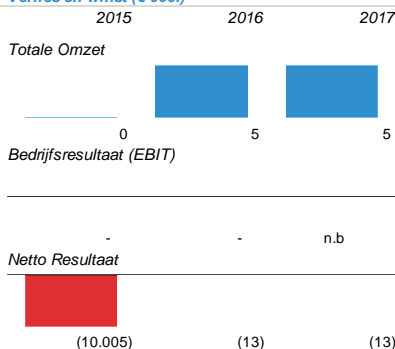
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	11	11	11
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

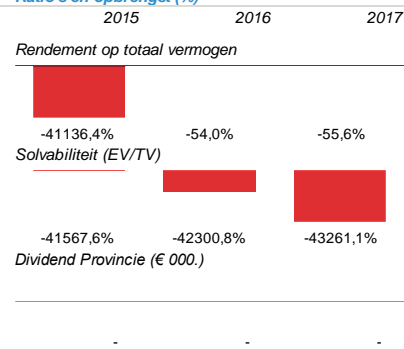
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR)-regeling is een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied bewerkstelligd (er zijn subsidies verstrekt voor het inleveren van mestrechten en het slopen van veestallen). Hiermee is de primaire doelstelling behaald. Beoogd wordt deze operatie voor de Provincie budgettair neutraal te laten verlopen door de opbrengsten van de, door RvR Limburg C.V., gerealiseerde en nog te realiseren woningbouw kavels. Het publiek belang is derhalve nu gelegen in de budgettair neutrale afwikkeling.

Visie en beleidsvoornemen

In juli 2012, bij de besluitvorming in PS inzake de noodzakelijke herfinanciering van RvR, is door de Staten meegegeven dat in 2023 het RvR-project zou moeten zijn beëindigd c.q. dat de ~ 36,3 mln. aan sloopvergoedingen, die zijn uitbetaald in verband met de ontmanteling van de stallen, middels de verkoop van 785 woningbouw kavels, dan terugverdiend zouden moeten zijn. Op grond van de op dat moment geplande verkopen zou dat mogelijk hebben moeten zijn. De vastgoedmarkt trekt weer aan, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de aantallen kavelverkopen in de jaren 2015, 2016 en 2017. Ultimo 2017 moeten nog 287 van de 785 kavels in de markt gezet worden.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De grondexploitatie van RvR sluit ultimo 2017 als gevolg van een structurele neerwaartse bijstellingen van de prijzen in 2017 en een verlenging van de looptijd van de exploitatie in 2016, hetgeen sindsdien reflecteert in de eigen vermogenspositie van de B.V. en de C.V. ad € 10,1 mln. In 2018 heeft de Provincie Limburg op afroep van Ruimte voor Ruimte C.V. het restant ad. € 0,8 mln. van de in 2015 verstrekte lening ter hoogte van € 5,1 mln. volgestort via de Provincie Limburg Commandiet BV. Conform Besluit PS d.d. 15 juni 2018 is de Provincie Limburg voornemens het 50% belang van partner BPD over te nemen.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg heeft eind 2012 een garantie verstrekt ten gunste van de NWB tot 100% van het door de RvR Limburg Beheer B.V. geleende bedrag van de NWB ad € 24 mln. Aan deze garantie (die duurt tot 2022) is de contragarantie gekoppeld dat Bouwfonds Ontwikkeling B.V. voor 50% garant staat voor het bedrag dat de Provincie op grond van de borgtocht verschuldigd is aan de NWB, met als waarborg een ondertekende garantie gesteld door de Rabobank voor maximaal € 12 mln. Vanwege de aflossingen in 2017 en 2018 aan NWB door Ruimte voor Ruimte bedraagt het netto provinciaal risico voor de garantstelling actueel € 8 mln. Additioneel loopt de Provincie risico ten aanzien van de verstrekte achtergestelde lening ad € 5,1 mln. en de waarde van het kapitaalbelang in de CV/BV ad. € 29.000,-

34. RvR Limburg C.V.

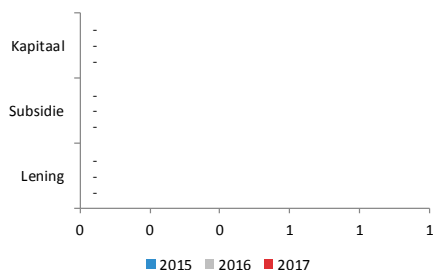
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Commanditaire Venootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	50,00%
Zeggenschap provincie:	50,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Bouwfonds Property Development (BPD) Ontwikkeling B.V.

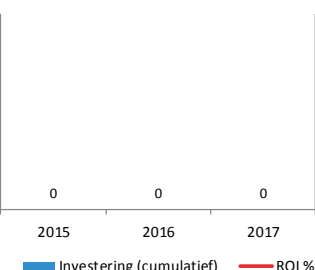
Doelstelling

Door middel van grondexploitatie terugverdienen van € 36,3 mln. sloopvergoeding die de onderneming aan de Provincie heeft vergoed en die de Provincie aan het Rijk heeft betaald.

Provinciale investeringen (€ 000.)

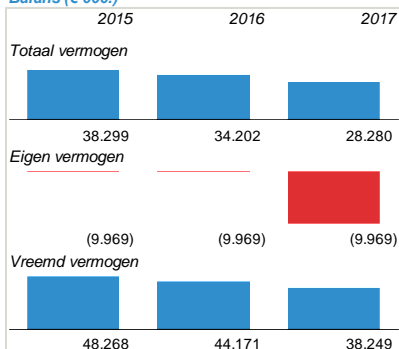
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

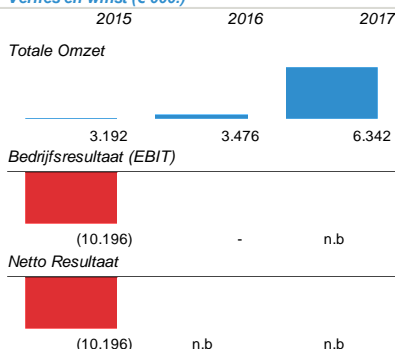
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

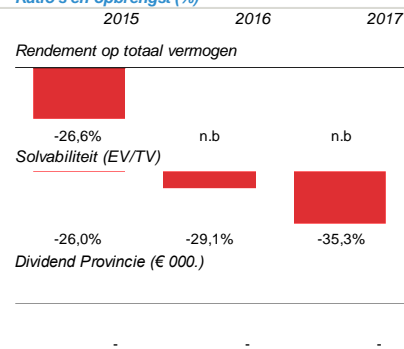
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR)-regeling is een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied bewerkstelligd (er zijn subsidies verstrekt voor het inleveren van mestrechten en het slopen van veestallen). Hiermee is de primaire doelstelling behaald. Beoogd wordt deze operatie voor de Provincie budgettair neutraal te laten verlopen door de opbrengsten van de, door RvR Limburg C.V., gerealiseerde en nog te realiseren woningbouw kavels. Het publiek belang is derhalve nu gelegen in de budgettair neutrale afwikkeling.

Visie en beleidsvoornemens

In juli 2012, bij de besluitvorming in PS inzake de noodzakelijke herfinanciering van RvR, is door de Staten meegegeven dat in 2023 het RvR-project zou moeten zijn beëindigd c.q. dat de ~ 36,3 mln. aan sloopvergoedingen, die zijn uitbetaald in verband met de ontmanteling van de stallen, middels de verkoop van 785 woningbouw kavels, dan terugverdiend zouden moeten zijn. Op grond van de op dat moment geplande verkopen zou dat mogelijk hebben moeten zijn. De vastgoedmarkt trekt weer aan, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de aantallen kavelsverkopen in de jaren 2015, 2016 en 2017. Ultimo 2017 moeten nog 287 van de 785 kavels in de markt gezet worden.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De grondexploitatie van RvR sluit ultimo 2017 als gevolg van een structurele neerwaartse bijstellingen van de prijzen in 2017 en een verlenging van de looptijd van de exploitatie in 2016, hetgeen sindsdien reflecteert in de eigen vermogenspositie van de B.V. en de C.V. ad € 10,1 mln. In 2018 heeft de Provincie Limburg op afroep van Ruimte voor Ruimte C.V. het restant ad. € 0,8 mln. van de in 2015 verstrekte lening ter hoogte van € 5,1 mln. volgestort via de Provincie Limburg Commandiet BV.

Conform Besluit PS d.d. 15 juni 2018 is de Provincie Limburg voornemens het 50% belang van partner BPD over te nemen.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg heeft eind 2012 een garantie verstrekt ten gunste van de NWB tot 100% van het door de RvR Limburg Beheer B.V. geleende bedrag van de NWB ad € 24 mln. Aan deze garantie (die duurt tot 2022) is de contragarantie gekoppeld dat Bouwfonds Ontwikkeling B.V. voor 50% garant staat voor het bedrag dat de Provincie op grond van de borgtocht verschuldigd is aan de NWB, met als waarborg een ondertekende garantie gesteld door de Rabobank voor maximaal € 12 mln. Vanwege de aflossingen in 2017 en 2018 aan NWB door Ruimte voor Ruimte bedraagt het netto provinciaal risico voor de garantstelling actueel € 8 mln. Additioneel loopt de Provincie risico ten aanzien van de verstrekte achtergestelde lening ad € 5,1 mln. en de waarde van het kapitaalbelang in de CV/BV ad. € 29.000,-

35. Bank Nederlandse Gemeenten N.V.

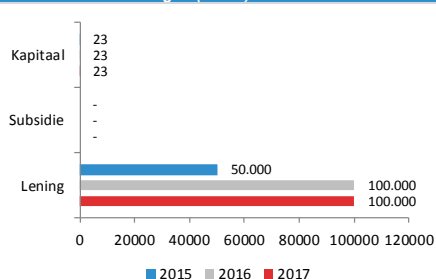
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 22.689
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Gemeenten, Provincies en de Staat

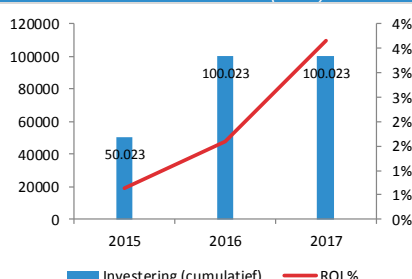
Doelstelling

BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.

Provinciale investeringen (€ 000.)

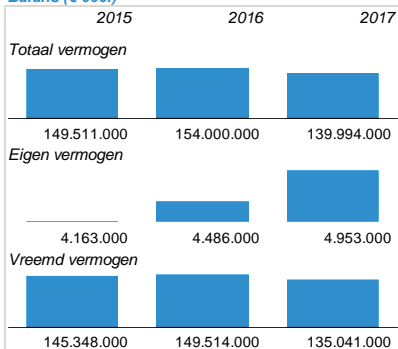
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

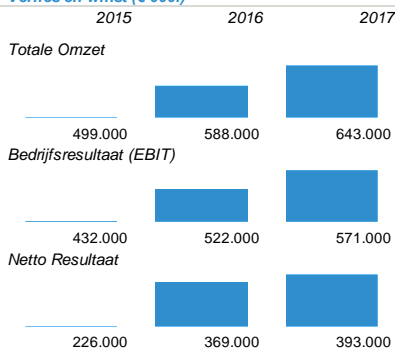
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.			
50.000	100.000	100.000	
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
23	23	23	
Cumulatief verleend kapitaal € 000.			
23	23	23	
Ontvangen Rente in periode € 000.			
226	1.430	3.390	
Ontvangen dividend in periode € 000.			
89	159	256	
ROI %	1%	2%	4%

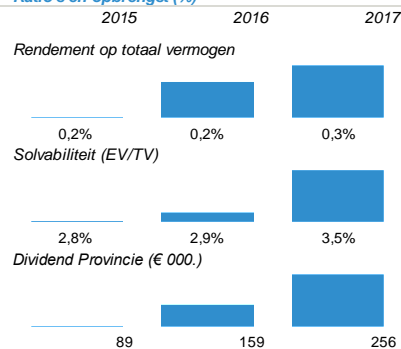
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Publiek belang is om in de sectorbanken zodanig te participeren dat zij in staat blijven de decentrale overheden tegen aantrekkelijke voorwaarden te faciliteren. Daarnaast is het jaarlijks dividend, historisch beschouwd, relatief hoog.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming past in het begrotingsprogramma Algemene dekkingsmiddelen waarbij het doel is het voeren van een financieel duurzaam meerjarig beleid dat het mogelijk maakt samen met partners te investeren in kansrijke ontwikkelingen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In het kader van de publieke taak zijn per 16 november 2015 en per 28 juli 2016 aan de Bank Nederlandse Gemeenten NV hybride leningen (elk groot € 50 miljoen) verstrekt ter versterking van het Tier-1 kapitaal van de bank. De bank is hiertoe genoodzaakt vanwege de hogere kapitaalseisen die vanuit "Basel III" worden opgelegd. Het publieke belang voor de Provincie is gelegen in het feit dat de bank de decentrale overheden binnen de Provincie faciliteert in aantrekkelijke financieringsmogelijkheden. Bij besluit van 7 juli 2016 is een 2e tranche van € 50 mln. verstrekt ook in de vorm van een hybride lening.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming ad € 22.689 te moeten afwaarderen. Tevens loopt de Provincie een risico ten aanzien van twee hybride leningen, elk groot € 50 miljoen. Dit risico wordt meegenomen vanuit de paragraaf financieringen.

36. Nederlandse Waterschapsbank N.V.

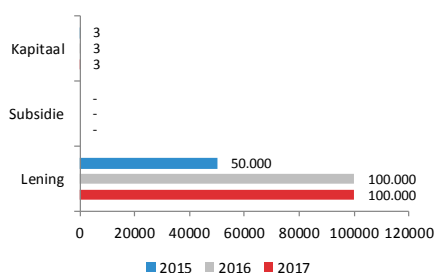
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.063
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincies, Waterschappen en de Staat

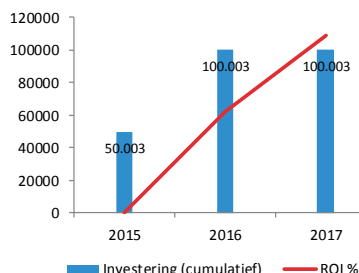
Doelstelling

De Nederlandse Waterschapsbank (NWB) richt haar diensten exclusief op de overheidssector. Zij draagt zorg voor de financiering van Provincies, gemeenten en waterschappen. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen. Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	50.000	100.000	100.000
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	3	3	3
Onvangen Rente in periode € 000.	-	1.550	2.720
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	2%	3%

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	91.314.000	94.414.000	87.123.000
Eigen vermogen	1.399.000	1.507.000	1.628.000
Vreemd vermogen	89.713.000	92.581.000	85.495.000

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	171.000	193.000	218.000
Bedrijfsresultaat (EBIT)	132.000	149.000	170.000
Netto Resultaat	95.000	107.000	123.000

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	0,1%	0,1%	0,1%
Solvabiliteit (EV/TV)	1,5%	1,6%	1,9%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Publiek belang is om in de sectorbanken zodanig te participeren dat zij in staat blijven de decentrale overheden tegen aantrekkelijke voorwaarden te faciliteren. Daarnaast is het jaarlijks dividend, historisch beschouwd, relatief hoog.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming past in het begrotingsprogramma Algemene dekkingsmiddelen waarbij het doel is het voeren van een financieel duurzaam meerjarig beleid dat het mogelijk maakt samen met partners te investeren in kansrijke ontwikkelingen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In het kader van de publieke taak zijn per 1 september 2015 en per 12 augustus 2016 aan de Nederlandse Waterschapsbank NV een tweetal hybride leningen verstrekt, elk groot € 50 miljoen, ter versterking van het Tier-1 kapitaal van de bank. De bank is hiertoe genoodzaakt vanwege de hogere kapitaalseisen die vanuit "Basel III" worden opgelegd. Het publieke belang voor de Provincie is gelegen in het feit dat de bank de decentrale overheden binnen de Provincie faciliteert in aantrekkelijke financieringsmogelijkheden.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming ad € 3.063 te moeten afwaarderen. Tevens loopt de Provincie een risico ten aanzien van de hybride lening. Dit risico wordt meegenomen vanuit de paragraaf financieringen.

37. N.V. Waterleiding Maatschappij Limburg

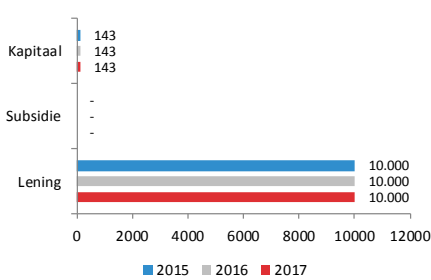
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 132.458
Belang provincie:	21,80%
Zeggenschap provincie:	21,80%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en de Limburgse gemeenten.

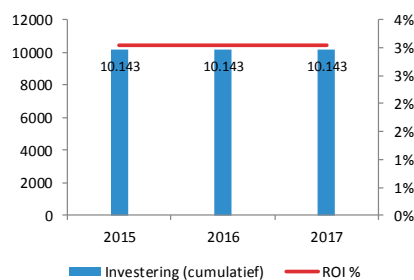
Doelstelling

Het produceren en leveren van drinkwater en andere doeleinden en daarmee samenhangende diensten in de Provincie Limburg.

Provinciale investeringen (€ 000.)

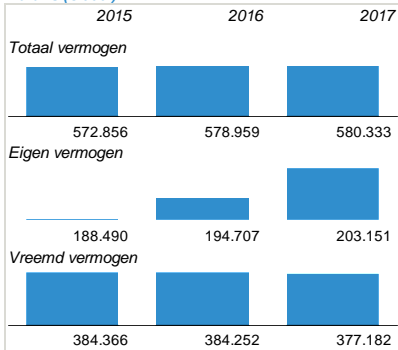
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

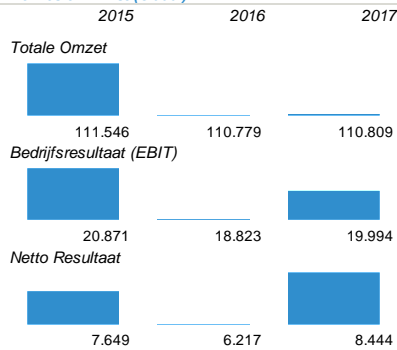
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	10.000	10.000	10.000
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	143	143	143
Ontvangen Rente in periode € 000.	309	309	309
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	3%	3%	3%

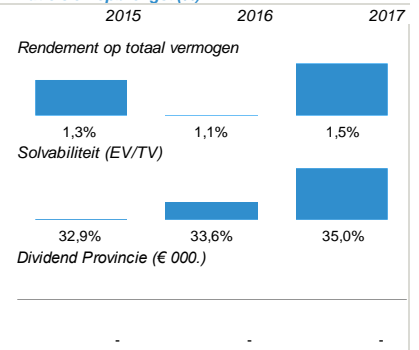
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Teneinde de continuïteit van de drinkwatervoorziening te borgen is in de Drinkwaterwet bepaald dat de waterleidingbedrijven, waaronder WML een monopolie hebben op de drinkwaterlevering in hun verzorgingsgebied en dat aandelen van waterleidingbedrijven enkel door overheden kunnen worden gehouden.

Visie en beleidsvoornemen

De Provincie streeft naar een duurzame drinkwatervoorziening met een hoge mate van zelfvoorziening van het drinkwatergebruik in Limburg, waarbij er voldoende water beschikbaar is tegen een redelijke prijs (POL 2014 en Provinciaal Waterplan). Provincie wil deelname in WML voortzetten teneinde de continuïteit van de drinkwatervoorziening te borgen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Vanwege een historisch geclusterde aanleg van het leidingennetwerk, is er op korte termijn een grote investering noodzakelijk om het leidingennet te vervangen. WML heeft hierop geanticipeerd en middelen gereserveerd.

Provinciaal Risico

Bij faillissement van WML is provinciaal risico in financiële zin het moeten afboeken van € 132.457 (nominale waarde aandelen). In dat geval zal ook de op dat moment uitstaande financiering moeten worden afgeboekt. Provinciaal risico in maatschappelijke zin is dat de continuïteit van de drinkwatervoorziening in gevaar komt. Deze risico's worden nihil geschat aangezien WML monopolist is en alleen overheden als aandeelhouders kent.

38. Limburgse Herstructureringsmaatschappij voor Bedrijven terreinen B.V.

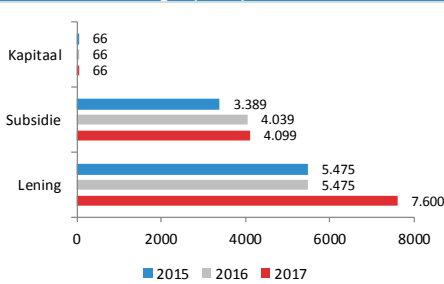
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 66.000
Belang provincie:	66,67%
Zeggenschap provincie:	66,67%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en LIOF

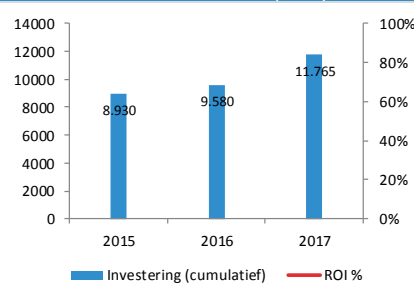
Doelstelling

Het - in samenwerking met publieke en private partijen - stimuleren, ondersteunen en bijdragen aan het op een duurzame wijze realiseren van 1.000 hectare aan herstructureringsprojecten op Limburgse bedrijventerreinen in de periode 2012-2020, met het doel zorgvuldig ruimtegebruik te bewerkstelligen en een goed economisch vestigingsklimaat voor ondernemers te (doen) waarborgen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

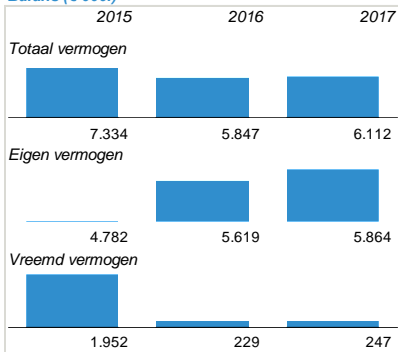
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

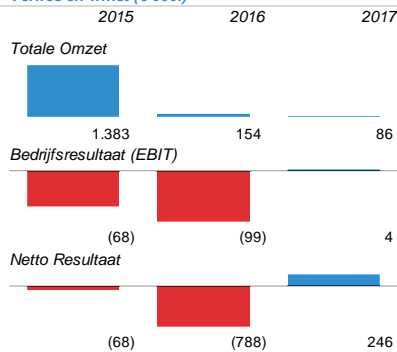
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	5.475	5.475	7.600
Cumulatief verleende subsidie € 000.	3.389	4.039	4.099
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	66	66	66
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

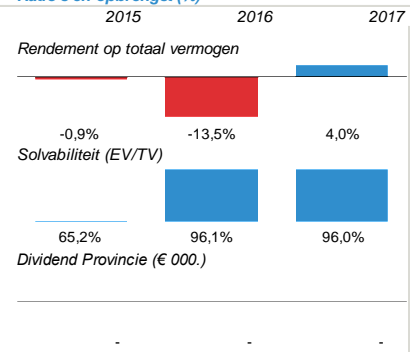
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Realisatie van de maatschappelijke doelstelling om in de periode tot en met 2020 in totaal 1.000 ha aan bedrijventerrein in Limburg te herstructureren. Waarmee een bijdrage wordt geleverd aan het Limburgse vestigingsklimaat. Deze wordt uitgaande van de huidige investeringsportefeuille gerealiseerd.

Visie en beleidsvoornemen

In maart 2014 is besloten dat in het toekomstige provinciale beleid minder prioriteit zal worden gegeven aan herstructurering bedrijventerreinen. Dat betekent dat er geen nieuwe geldlening beschikbaar wordt gesteld en dat de LHB wordt afgebouwd. Momenteel loopt een traject om te komen tot een goede afwikkeling van de lopende projecten. Eind 2015 is LHB afgebouwd tot een beheersorganisatie voor een 6 tal lopende projecten, die door LHB uitbeheerd zullen worden. Daarmee is het beheer van activiteiten toegevoegd aan de doelstelling van de BV. LHB mag geen nieuwe activiteiten meer oppakken. Behalve de projecten is ook de personele organisatie afgebouwd. Vooralnog gaan we ervan uit dat de beheersorganisatie uiterlijk 2022 zal worden geliquideerd.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Als onderdeel van bovengenoemde koerswijziging is begin 2016 de LHB omgevormd naar een beheersorganisatie. 6 lopende projecten zijn ondergebracht in de beheersorganisatie LHB. Ter uitvoer van deze lopende projecten heeft de LHB in 2016 de laatste trekking gedaan uit de beschikbaar gestelde renteloze financiering die daarmee € 7,6 mln. bedraagt. Dit is geïnvesteerd in 1 deelneming á 1,3 mln., 1 lening á € 1 mln. en 3 participaties á 3,0 mln. (Bedragen zijn boekwaarden).

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming ad € 66.000 te moeten afwaarderen en het verschuldigd blijven van een lening van maximaal € 10 mln., waarvan eind 2015 € 7.600.000 uit staat. Bij oprichting werd er van uit gegaan dat 50% van de lening afgewaardeerd diende te worden. Op basis van de huidige vooruitzichten zal dit gunstiger uitvallen.

39. IBA Parkstad B.V.

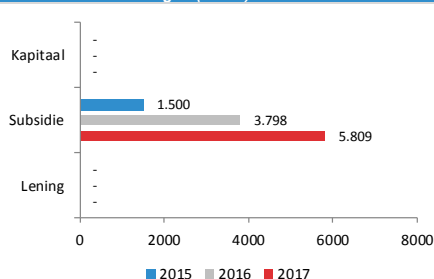
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	50,00%
Zeggenschap provincie:	50,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en de Parkstad gemeentes

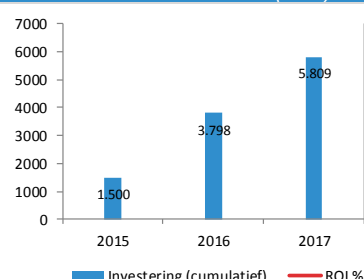
Doelstelling

Het uitvoering geven aan de realisatie en ontwikkeling van de Internationale Bau Ausstellung Parkstad 2020 zoals nader is uitgewerkt in het IBA boek waarin de transformatieopgave voor Parkstad vanuit het Regioprogramma is neergelegd. De kern van de IBA bestaat uit een reeks van spraakmakende en hoogwaardige projecten die Parkstad transformeren en vernieuwen. De allerbeste projecten worden in 2020 tijdens de slotmanifestatie tentoongesteld.

Provinciale investeringen (€ 000.)

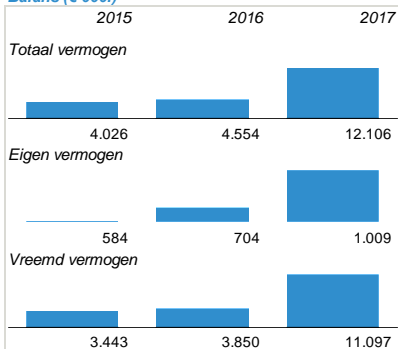
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

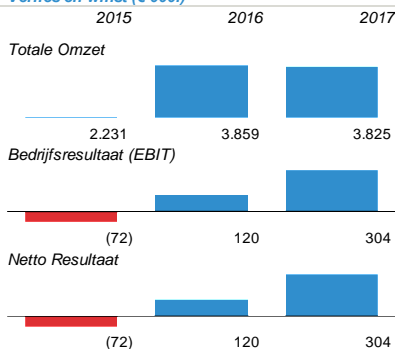
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	1.500	3.798	5.809
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

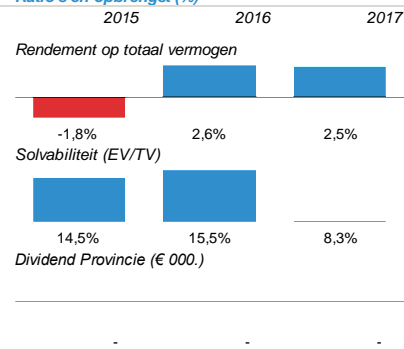
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het publiek belang is gelegen in de aanpak van de transformatieopgave voor Parkstad, waar de projecten voortvloeiend uit het IBA Parkstad initiatief invulling aan kunnen geven.

Visie en beleidsvoornemen

Met IBA Parkstad wordt, in de periode 2013-2020, invulling gegeven aan een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat in Zuid-Limburg. Tevens wordt invulling gegeven aan verschillende provinciale programma's zoals wonen, herstructurering, leefbaarheid, zorg, duurzaamheid, structuurversterking, onderwijs en arbeidsmarkt, OV en landschap. Tot 2020 functioneert IBA als een laboratorium en is het een motor voor vernieuwende ideeën en toonaangevende projecten. Een succesvolle IBA betekent dat IBA een bijdrage heeft geleverd aan projecten die vervolgens een structurele bijdrage leveren aan de gebieds transformatie van Parkstad. De primaire focus voor de Provincie ligt op het doen realiseren van IBA initiatieven en verknopen met provinciale projecten. De gewenste effecten zijn: Beter woon-, werk-, leefklimaat; Actievere en gezondere bewoners; Meer duurzaamheid; Grensoverschrijdende samenwerking; Bijdrage aan trots en identiteit.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

IBA bevindt zich in de uitvoeringsfase. Ultimo 2017 heeft de AWA op voordracht van IBA BV in totaal vier programmavoorstellen met in 23 projecten goedgekeurd waarmee een totale investering van ~ 55,5 mln. is gemoed. De cumulatieve IBA bijdrage hieraan bedraagt ~ 11 mln., waarvan 50% dekking door de Provincie. Hiermee wordt een financieringsmultiplier gerealiseerd van ca. 5. Deze multiplier voldoet hiermee aan de in het IBA beleidskader geformuleerde minimumeis van 3.

Provinciaal Risico

Door het gekozen governance-model en de wijze waarop de financiering is geregeld is er geen sprake van risicodragende deelname in projecten. Derhalve is het risico met name gelegen in het realiseren van kwantitatief en kwalitatief voldoende projecten om de gestelde doelen te realiseren. Besluitvorming in de aandeelhoudersvergadering ten aanzien van projectvoorstellen wordt voorbereid in GS. Eventuele toekenning van middelen, buiten de reguliere begrotingsposten om, verloopt via PS.

40. Stichting Euregio Maas-Rijn

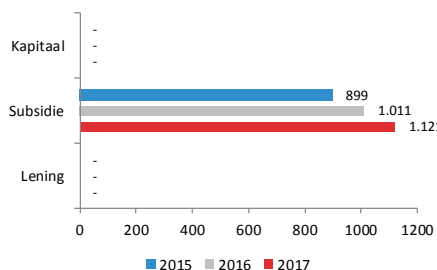
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Stichting
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Provincies Luik en Limburg (B), Duitstalige Gemeenschap van België, Zweckverband Region Aachen

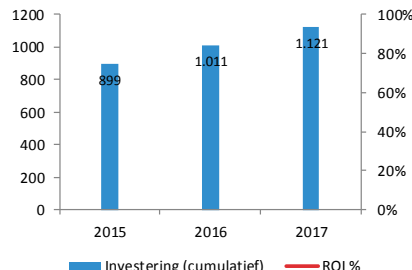
Doelstelling

De stichting heeft ten doel om binnen het gebied van de EMR grensbelemmeringen af te bouwen; sociaal economische factoren te verbeteren; contacten tussen burgers te leggen en te bevorderen; en de samenwerking tussen instellingen, bedrijven en organisaties te bevorderen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

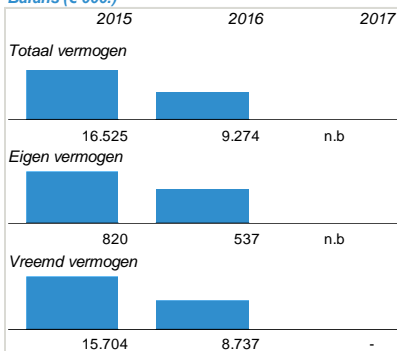
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

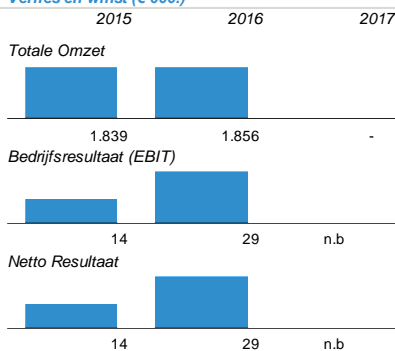
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	899	1.011	1.121
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

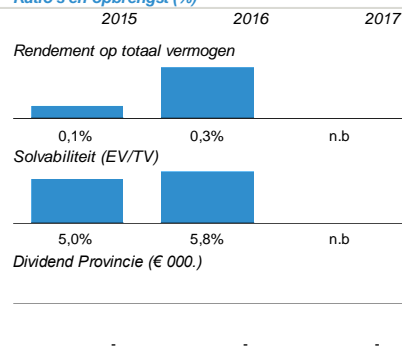
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Voor het oplossen van problemen met een grensoverschrijdend karakter is het onderhouden van een goed contact in Euregionaal verband, met de overheden uit de aangrenzende regio's in België en Duitsland, van groot belang. De samenwerking tussen de overheden initieert en stimuleert ook niet-overheden uit de vijf partnerregio's van de EMR (burgers, organisaties, instellingen, bedrijfsleven) om zaken samen op te pakken.

Visie en beleidsvoornemen

Het realiseren van grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio. Samen met de andere partnerregio's wordt gezamenlijk gewerkt aan de uitvoering van de euregionale toekomststrategie EMR 2020.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Geen bijzondere aandachtspunten.

Provinciaal Risico

De 5 partners van de EMR moeten borg staan voor correcte, tijdige en rechtmatige besteding van de gelden die de EMR aan de projecten uitbetaald heeft. In geval van een tekort in de stichting is de Provincie mede aansprakelijk.

41. RUD Zuid-Limburg

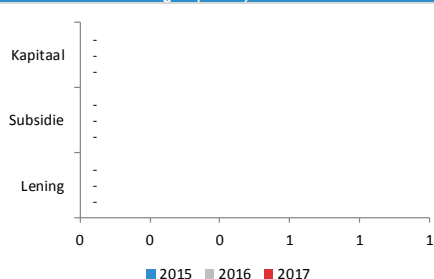
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en de 18 gemeenten in Zuid-Limburg..

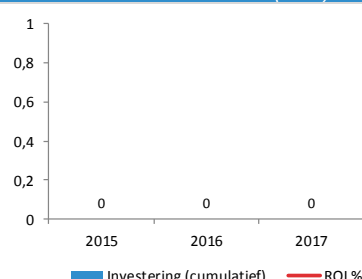
Doelstelling

Algemeen overheidsbestuur met als doel het op afstand plaatsen van de uitvoeringstaken van de Provincie, specifiek: vergunningverlening, toezicht en handhaving in het fysieke domein.

Provinciale investeringen (€ 000.)

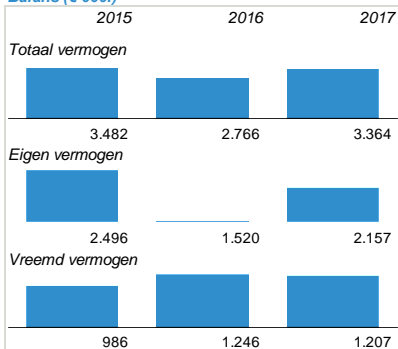
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

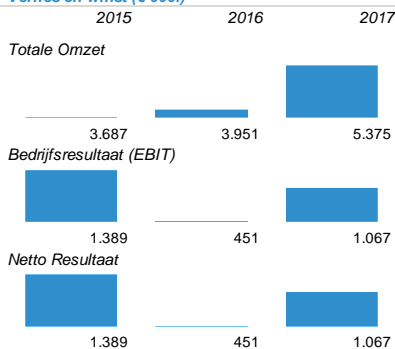
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

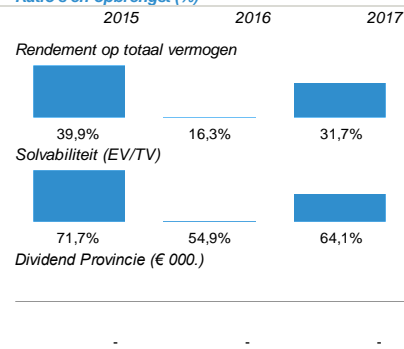
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het leveren van kwaliteit voor de leefomgeving voor inwoners en bedrijven in Zuid-Limburg door samenwerking, door het uitvoeren van haar wettelijke taken.

Visie en beleidsvoornemen

Een efficiënte en kwalitatieve uitvoering van wettelijke taken in het fysieke domein. De RUD Zuid-Limburg is 1 januari 2013 afgesplitst van de Provincie. Deze rol op afstand en wettelijke taken zullen als zodanig worden voortgezet.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Met ingang van 1 maart 2018 is een gedeelte van het personeel van de provincie Limburg en de grootste gedeelte van de partner gemeenten formeel in dienst getreden van de RUS-Zuid Limburg.

Provinciaal Risico

Het risico is gelegen in het doelmatig en efficiënt uitvoeren van de taken, binnen de daartoe gestelde kaders.

42. RUD Limburg-Noord

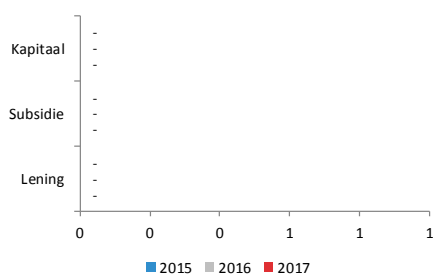
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Boekwaarde (€)	€ 0
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provinciale bijdrage is voor 2018 vastgesteld op € 79.738,00

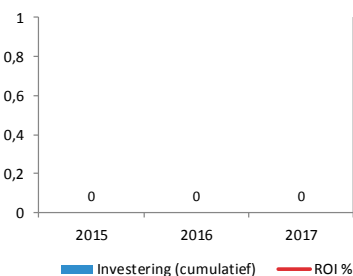
Doelstelling

Algemeen overheidsbestuur met als doel het op afstand plaatsen van de uitvoeringstaken van de Provincie, specifiek: vergunningverlening, toezicht en handhaving in het fysieke domein.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

Balans (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totaal vermogen	n.b.	n.b.	n.b.
Eigen vermogen	n.b.	n.b.	n.b.
Vreemd vermogen	n.b.	n.b.	n.b.

Verlies en winst (€ 000.)

	2015	2016	2017
Totale Omzet	-	-	-
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	-	n.b.
Netto Resultaat	n.b.	n.b.	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2015	2016	2017
Rendement op totaal vermogen	n.b.	n.b.	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b.	n.b.	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

het leveren van kwaliteit voor de leefomgeving voor de inwoners en bedrijven in Noord Limburg door samenwerking en door het uitvoeren van haar wettelijke taken.

Visie en beleidsvoornemen

De GR RUD-Limburg-Noord is een innovatieve, slagvaardige en efficiënte organisatie, die bijdraagt aan de verbetering van de kwaliteit, gezondheid en veiligheid van de leefomgeving en aan de verbetering van de dienstverlening aan burgers en bedrijven. De dienstverlening wordt o.a. verbeterd door:

1. Een "level playing field"(gelijke benadering en behandeling onder de GR RUD LN)
2. Minder toezichtslasten door efficiënte en innovatie toezichtmethoden.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Naar aanleiding van wijziging in de wetgeving omtrent gemeenschappelijke regelingen is een wetsvoorstel aangenomen dat alle RUD's omgevormd moeten worden tot een Gemeenschappelijke Regeling per 1-1-2018. Dit is geëffectueerd middels de oprichting van RUD Limburg-Noord.

Provinciaal Risico

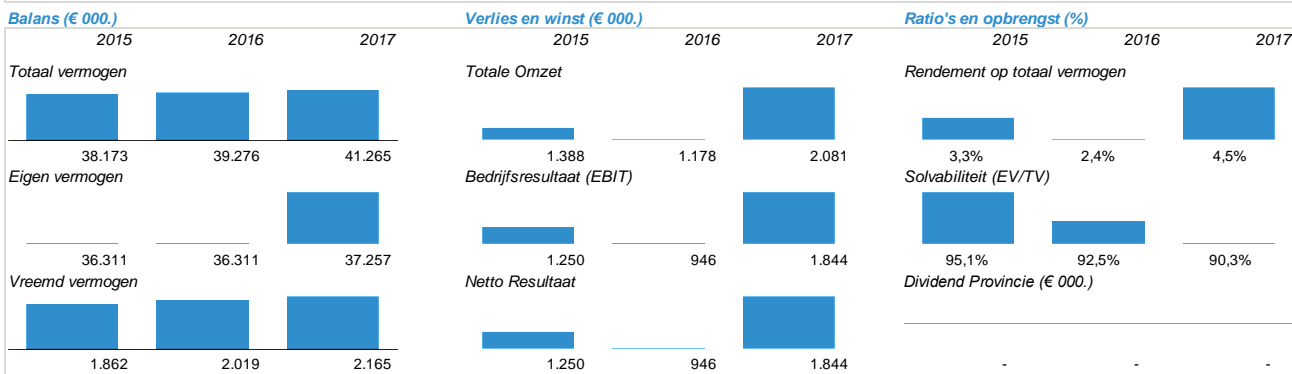
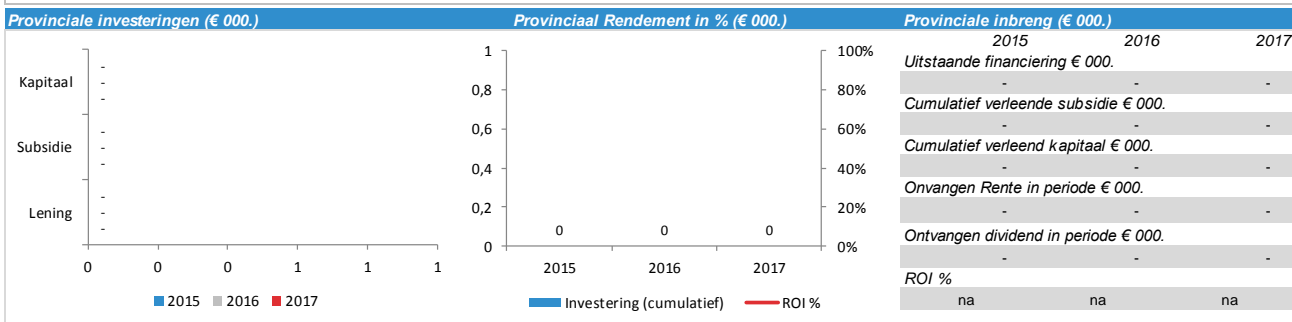
De provincie heeft een aantal taken overgedragen aan de RUD Limburg-Noord. Het risico bestaat dat de taken niet, te laat of kwalitatief onder de maat zijn. Het risico van de provincie Limburg is beperkt tot vooraf bepaalde provinciale bijdrage. Eventuele financiële mee of tegenvallers zijn voor de overige partner gemeenten.

43. Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Anders namelijk...
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Attero

Doelstelling

Het waarborgen en financieren van de eeuwigdurende nazorg van stortplaatsen gesloten na 1996, zoals bedoeld in artikel 8.49 van de wet Milieu beheer. Dit geschiedt door het onderhouden en in stand houden van de voorzieningen die milieurisico's ten aanzien van de stortplaatsen voorkomen.

Publiek belang

Het publiek belang is gelegen in het beheersen en voorkomen van milieu risico's voortvloeiend uit het gestorte en afgedekte afval op de stortplaatsen. Hierin vervult het fonds haar wettelijke taak.

Visie en beleidsvoornemen

Het nazorgfonds voert een wettelijke taak uit, gericht op de eeuwigdurende nazorg. De provinciale visie loopt synchroon met deze wettelijke taak. De drie kerntaken, belastingheffing, vermogensbeheer en financiering van het onderhoud zullen worden voortgezet om de eeuwigdurende nazorg te waarborgen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Moment van sluiting van de stortplaats Weert is verplaatst naar 2017. Naarmate meer stortplaatsen gesloten worden en daarmee de risico's en de verantwoordelijkheden overgaan van de exploitant naar Provincie. Momenteel is enkel de Louisegroeve gesloten, maar naar de toekomst toe zal hiermee de rol en de aard van deze deelneming wijzigen. In 2014 is een naheffingsaanslag opgelegd bij Attero en zijn hoge beleggingsresultaten gerealiseerd. 2015 en 2016 tonen lagere beleggingsresultaten tonen en geen aanvullende naheffing. Begin 2017 is overeenstemming bereikt over een herziening van de bestaande borgtochtovereenkomsten ten aanzien van de verplichting van Attero een deugdelijke bovenafdracht aan te leggen. Aan de hand van financiële ratio's wordt jaarlijks getoetst of Attero (of haar rechtsopvolger) kan voldoen aan haar verplichting hieromtrent.

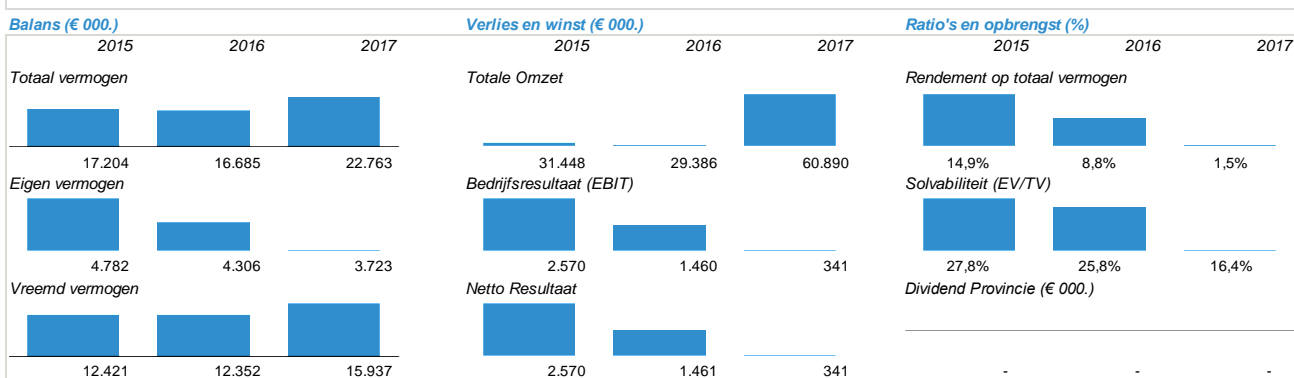
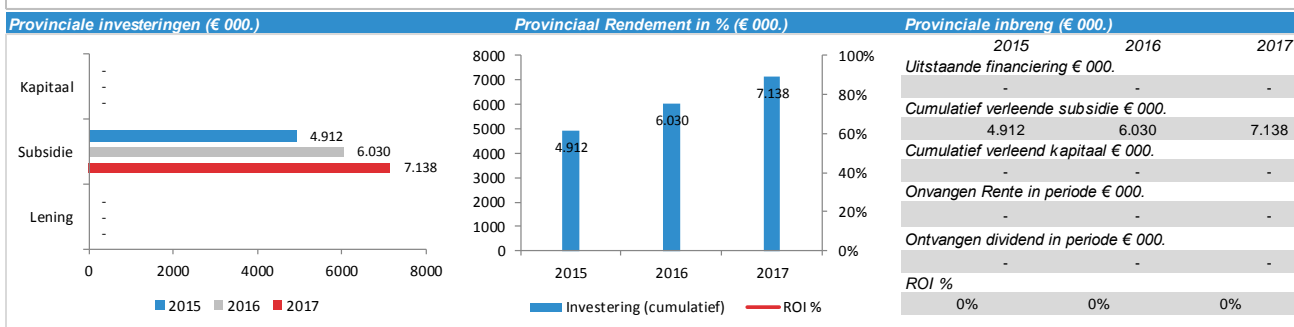
Provinciaal Risico

Het provinciaal risico is gedurende de exploitatie van de stortplaatsen beperkt tot het debiteuren risico ten aanzien van de exploitant. Hiervoor zijn contractuele waarborgen richting Attero vastgelegd. Na sluiting loopt de Provincie het risico dat het behaalde rendement lager is dan verondersteld bij het vaststellen van het definitief doelvermogen. Daaruit voortvloeiende tekorten zijn voor rekening van de Provincie Limburg. De behaalde rendementen in 2014 liggen boven het veronderstelde rendement en 100% van de contante waarde van de doelvermogens is opgenomen in het fonds.

44. Het Interprovinciaal Overleg

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Anders namelijk...
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	De Nederlandse Provincies

Doelstelling	
Platform voor belangenbehartiging van de twaalf Provincies	

Publiek belang	
Dit samenwerkingsverband tussen de twaalf Provincies bevordert coördinatie en efficiëntie van het middenbestuur.	

Visie en beleidsvoornemen	
Belangenbehartiging in Den Haag in samenwerking met de andere Provincies.	

Aandachtspunten en ontwikkelingen	
Geen bijzondere aandachtspunten	

Provinciaal Risico	
Zeer gering risico	

45. Zuidelijke Rekenkamer

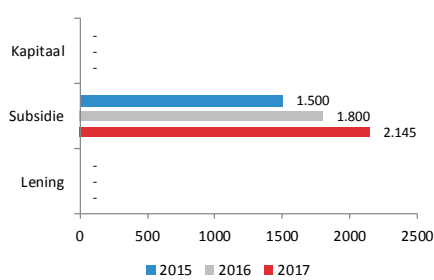
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provinciale Staten van Limburg en Brabant

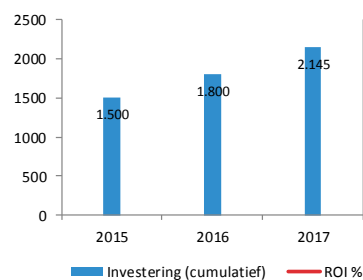
Doelstelling

Het onderzoeken van de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het door het Provinciebestuur van Limburg en Noord-Brabant gevoerde bestuur.

Provinciale investeringen (€ 000.)

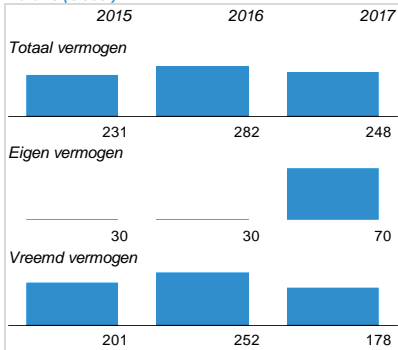
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

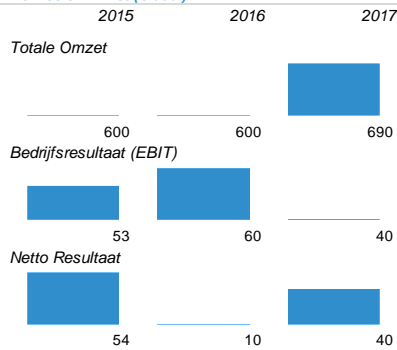
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2015	2016	2017
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	1.500	1.800	2.145
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

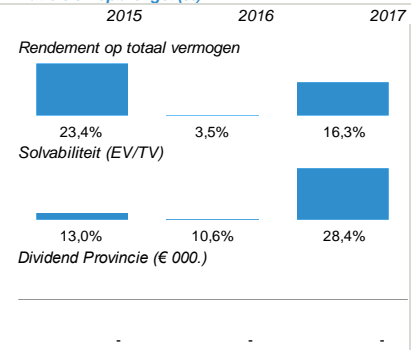
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De zuidelijke rekenkamer als onafhankelijk controlerend orgaan waarborgt goed en rechtmatig bestuur en dient daarmee direct het publiek belang.

Visie en beleidsvoornemen

Het houden van een onafhankelijke rekenkamer betreft een wettelijke taak.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In 2017 heeft de Zuidelijke Rekenkamer diverse onderzoeken gepubliceerd. Voor Limburg is een onderzoek gepubliceerd van het Interbestuurlijk Toezicht Limburg, verkoop Attero en Factsheets Programmatische Aanpak Stikstof. De achtergrond en resultaten zijn te raadplegen via de website van de Zuidelijke Rekenkamer.

Provinciaal Risico

Zeer gering risico

7. § Grondbeleid

De paragraaf Grondbeleid geeft inzicht in de visie op het provinciale grondbeleid ter ondersteuning van de provinciale programma's en de wijze waarop dat beleid wordt uitgevoerd. Tevens is een actuele prognose van de te verwachten resultaten opgenomen en worden de mogelijke risico's van de totale grondexploitatie in beeld gebracht.

Beleid in relatie tot de doelstellingen van de in de begroting opgenomen programma's

Provinciale Staten hebben ervoor gekozen om een selectief actief grondbeleid te voeren, al of niet middels participatie in een PPS-constructie (Publiek-Private Samenwerking), waarbij dan veelal sprake is van een "verbonden partij". Dus: niet alleen subsidiëren en toezien op afstand, doch daadwerkelijk projecten mee initiëren. Deze ontwikkelingsgerichte rol wordt met name op ruimtelijk economisch gebied (selectief) opgepakt voor die locaties in Limburg waar een integrale aanpak vanwege het grote economische belang noodzakelijk is. Daarbij zijn de door Provinciale Staten vastgestelde kaders van kracht (zoals sturing in samenwerking 2.0, investeren op basis van een sluitende exploitatie en participatie voor maximaal 50%).

De offensieve investeringsstrategie van de Provincie Limburg, gericht op structuurversterkende majeure projecten, vraagt om een daadkrachtige en betrouwbare overheid. Door zelf, of indirect door middel van deelneming in een rechtspersoon/ verbonden partij, initiatief te nemen en risicodragend te participeren in projecten kunnen overheid en markt meer naar elkaar toegroeien en kan de overheid een impuls geven om projecten te realiseren. De schaalgrootte en problematiek van projecten vragen om bundeling van krachten, zowel ten aanzien van financiële mogelijkheden als van inbreng van expertise. In tijden dat beoogde vastgoedontwikkelingen nog moeizaam van de grond komen, is dit zeker actueel.

Uitvoering van het beleid

Er wordt uitvoering gegeven aan het grondbeleid om:

- tot een snellere realisatie te kunnen komen;
- de haalbaarheid van projecten te bevorderen;
- een hogere kwaliteit in het gebied te realiseren.

Uitkomsten van de majeure structuurversterkende opgaven zijn uiteindelijk concrete op uitvoering gerichte projecten. Afhankelijk van de aard en opgave van deze projecten zal dan de vraag aan de orde zijn of de Provincie hierin participeert. Daarnaast worden in overleg met betrokken partners (gemeenten en of private partijen) mogelijkheden verkend voor anticiperende aankopen ten behoeve van (toekomstige) gebiedsontwikkelingen of als ruilobjecten.

Bij de uitvoering blijven de door Provinciale Staten vastgestelde kaders van kracht (zoals sturing in samenwerking 2.0, investeren op basis van een sluitende exploitatie en participatie voor maximaal 50%). Op basis van deze kaders worden door Provinciale Staten projectgebonden kredieten gevoteerd.

Naast deze projectkredieten is een budget van € 22,10 mln. ingesteld voor aankopen van anticiperende en of ruilgronden.

Boekwaarden en te verwachten resultaten van de lopende projecten

Ten gevolge van een wijziging van de formele voorschriften (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) is het ingaande het boekjaar 2016 niet meer toegestaan (fictieve) rente

over het ter financiering aangewende eigen vermogen bij te schrijven op de boekwaarde van de in voorraad zijnde gronden.

Tabel 1 Overzicht boekwaarden en verwachte resultaten lopende projecten (bedragen x € 1.000)

	Beschikbaar gestelde kredieten	Boekwaarde per 1-1-2018	Toekomstige kosten	Toekomstige opbrengsten	Verwacht resultaat einde project
In exploitatie genomen bouwgronden					
Laerbroeck (PS 29-5-2010)	15.500	12.694	0	1.800	-10.894
IPS/Yard	18.500	13.633	5.252	13.700	-5.185
Totaal in exploitatie genomen bouwgronden	34.000	26.327	5.252	15.500	-16.079
Overige grondvoorraden					
Californië II (PS 23-6-2011)	20.000	6.593	0	6.593	0
Brunssum Centrum Noord (PS 1-7-2011)	3.000	1.708	0	1.708	0
Voorraad ruilgronden/anticiperende aankopen	22.100	7.961	0	7.961	0
Totaal overige grondvoorraden	45.100	16.262	0	16.262	0
Onderhanden werk Ontwikkelopgave Natuur					
Ontwikkelopgave Natuur	192.853	20.124	109.729	129.853	0
Totaal onderhanden werk Ontwikkelopgave Natuur	192.853	20.124	109.729	129.853	0

Ter toelichting op vorenstaande tabel wordt het volgende opgemerkt:

Ten aanzien van het project Laerbroeck was oorspronkelijk beoogd om na uitkoop van de aanwezige tuinders een herontwikkeling van het gebied op te starten (segment ruime vrije sector kavels). De waarde die aan deze gronden is toegekend is gebaseerd op landbouwwaarde. Voor het nadelige verschil is eerder door Provinciale Staten een voorziening getroffen.

In 2016 is de grondexploitatie IPS/Nedcar van LIOF overgenomen. De grondexploitatie kende bij overname weliswaar een verwacht negatief resultaat. Hier tegenover staan evenwel afspraken met het Rijk dat de ontvangen lening ter financiering van IPS/Yard omgezet wordt in een subsidie ter afdekking van een eventueel tekort.

De in voorraad zijnde gronden Californië II zullen, op basis van gemaakte afspraken over afname van deze gronden met derden, op kostprijsbasis (verwervingskosten met toeslag voor rente en apparaatskosten) worden doorverkocht.

Inzake de gronden en opstallen "Brunssum centrum noord" is met de gemeente Brunssum overeengekomen dat deze tegen kostprijs worden overgenomen.

Van de in voorraad zijnde ruilgronden/anticiperende aankopen (inclusief enige opstallen) bedraagt de gemiddelde boekwaarde per m² € 6,00. De verwachting is dat deze minimaal tegen de boekwaarde bij toekomstige ruilingen e.d. kunnen worden ingebracht.

Voor de ontwikkelopgave natuur heeft PS op 20 december 2013 een krediet beschikbaar gesteld. De totale omvang bedraagt € 203 mln. aan uitgaven maar ook aan inkomsten. Aan het einde van de looptijd van het project (2027) moet een en ander een budgettair neutraal verloop hebben.

Bij herijking van de ontwikkelopgave in oktober 2017 is dit bedrag neerwaarts bijgesteld naar € 192 mln. Omdat de inkomsten later binnen komen dan de uitgaven gedaan werden, is voor het begin van het traject een zgn. badkuip afgesproken van € 35 mln.

De inkomsten lopen nu in en van een 'badkuip' situatie mag geen sprake meer zijn.

Buiten de in het bovenstaand overzicht opgenomen gronden en projecten heeft de provincie gronden ten behoeve van infrastructurele projecten. Deze gronden worden op de betreffende projecten verantwoord.

Risico's en risicoreserve

Het voeren van een, in meer of mindere mate actief, grondbeleid kenmerkt zich door het feit dat in een vroeg stadium investeringen worden gedaan, waarbij inkomsten en dus de dekking van de exploitatie (soms) veel later kan worden gerealiseerd. In een dergelijk vaak langdurig traject kunnen zich financiële risico's voordoen. Risicofactoren zijn bijvoorbeeld rente en kostenstijgingen of lagere opbrengstenstijgingen. Naast het feit dat een project risico's bevat, is het uiteraard ook mogelijk dat er kansen bestaan.

Onder verwijzing naar hetgeen hiervoor ter toelichting op de opgenomen tabel is vermeld, worden op basis van de huidige stand van zaken de risico's op de voorraad in exploitatie zijnde gronden en op de voorraad strategische gronden, rekening houdende met de getroffen voorziening Laerbroeck en de garantstelling van het Rijk t.a.v. IPS/ Yard, nagenoeg op nihil ingeschat. De huidige risicoreserve Grondexploitatie is naar verwachting eind 2018 volledig uitgeput.

Deel 2
Financiële
begroting

1. Samenvatting financiële positie

De financiële positie is gezond. De begroting 2019 en bijhorende meerjarenraming zijn structureel sluitend. Wij beschikken over voldoende weerstandsvermogen om financiële risico's te dekken en over een substantiële onbenutte belastingcapaciteit. Dit blijkt uit de cijfers van de Programmabegroting 2019.

De Programmabegroting 2019 is opgebouwd op basis van de Voorjaarsnota 2018, aangevuld met de voorstellen uit de 2e Afwijkingenrapportage 2018. Daarnaast zijn de ramingen geactualiseerd op basis van indexeringen, faseringen van budgetten en autonome ontwikkelingen, zoals de opcenten Motorrijtuigenbelasting en het Provinciefonds.

Tenslotte zijn er gelabelde intensiveringsmiddelen aan de begrotingsprogramma's toegevoegd om uitvoering te kunnen blijven geven aan al door Provinciale Staten vastgestelde beleidskaders. Dit conform de spelregels tussen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten, zoals opgenomen in de paragraaf Bedrijfsvoering van deze begroting.

In deze begroting zijn tevens de volgende moties (Voorjaarsnota 2018) financieel verwerkt:

- 2399 Noodhulp en vervoer zieke en gewonde dieren;
- 2409 Structuurversterkende investeringen in gemeenschapsaccommodaties.

Een overzicht van de GS-besluiten ná de Voorjaarsnota 2018 is opgenomen in het onderdeel 2.3 van dit hoofdstuk.

1.1. Programmaplan financieel

De financiële middelen worden ingezet om de doelen en de resultaten van het Programmaplan 2019 te kunnen realiseren. De inzet gebeurt door middel van door PS geautoriseerde programmabudgetten (exploitatie rekening), reeds geautoriseerde investeringsbesluiten en nieuwe vervangingsinvesteringen met betrekking tot provinciale wegen.

Het programmaplan bestaat uit 16 inhoudelijke beleidsprogramma's, die opgebouwd zijn uit beleidsproducten. Daarnaast zijn er drie overige begrotingsposten: Overhead, Algemene dekkingsmiddelen en Provinciale Staten en Griffie. Deze drie begrotingsposten richten zich niet direct op maatschappelijke doelen, maar zijn wel relevant voor de begrote lasten en baten.

De begrotingsstructuur van het programmaplan 2019 is ongewijzigd t.o.v. begrotingsjaar 2018.

Onderstaande tabel is een beknopte weergave van de middeleninzet en bijbehorende inkomsten/bijdragen van derden in 2019 per begrotingsprogramma conform de begrotingsstructuur 2019, exclusief de mutaties van de reserves.

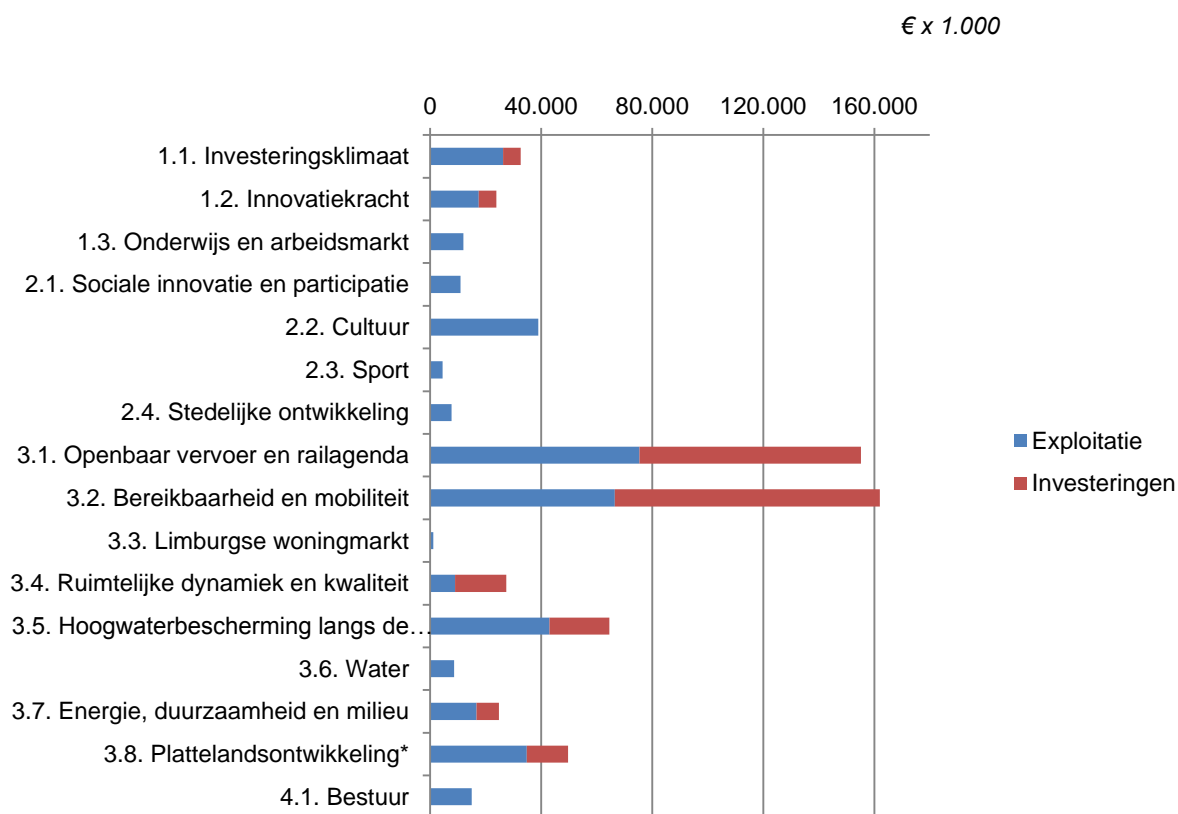
€ x 1.000

Begrotingsprogramma	Exploitatie		Investeringen	
	Lasten	Baten	Uitgaven	Bijdragen
1.1. Investeringsklimaat	26.262	1.648	6.386	143
1.2. Innovatiekracht	17.546	168	6.334	2.020
1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	12.032	0		
2.1. Sociale innovatie en participatie	11.004	0		
2.2. Cultuur	38.951	5.540		
2.3. Sport	4.509	0		
2.4. Stedelijke ontwikkeling	7.783	0		
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	75.407	14.206	79.722	3.340
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	66.538	2.278	95.451	19.040
3.3. Limburgse woningmarkt	1.182	0		
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	8.947	1.890	18.509	14.093
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	42.953	42.861	21.600	
3.6. Water	8.666	4.162		
3.7. Energie, duurzaamheid en milieu	16.727	4.556	8.037	
3.8. Plattelandsontwikkeling*	34.797	31.236	14.911	12.670
4.1. Bestuur	15.003	436		
4.2. Overhead	47.369	263		
4.3. Algemene dekkingsmiddelen	8.979	306.736		
4.4. Provinciale Staten en Griffie	3.393	0		
	448.049	415.979	250.950	51.306

*Investeringen betreffen onderhanden werk ontwikkelopgave Natuur

In het programmaplan (deel 1 van dit document) zijn de exploitatiebudgetten en de investeringen in 2019 per begrotingsprogramma (derde W-vraag "Wat mag het kosten?") gepresenteerd en toegelicht.

In de onderstaande grafiek is de middeleninzet gepresenteerd per inhoudelijk begrotingsprogramma. Zo ontstaat een duidelijk beeld op hoofdlijnen waar de provincie haar geld in 2019 aan uitgeeft. Bij programma 3.8. Natuur is m.i.v. de Programmabegroting 2019 ook de Ontwikkelopgave Natuur als investering gepresenteerd.

In de verplichte paragraaf 5. 'Bedrijfsvoering' van de Programmabegroting 2019 zijn de afspraken (spelregels) tussen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten opgenomen over inzet van middelen (zie onderdeel 5.4. Planning en Control).

2. Exploitatiebegroting

Conform BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) presenteren wij de begroting inclusief de drie opvolgende jaren (meerjarenraming). Onderstaand treft u de totalen per jaar voor deze begroting aan, inclusief het resultaat. Dit overzicht sluit aan bij alle baten, lasten en mutaties reserves uit het programmaplan, zoals opgenomen in het Programmaplan (deel 1) van deze programmabegroting.

€ x 1.000

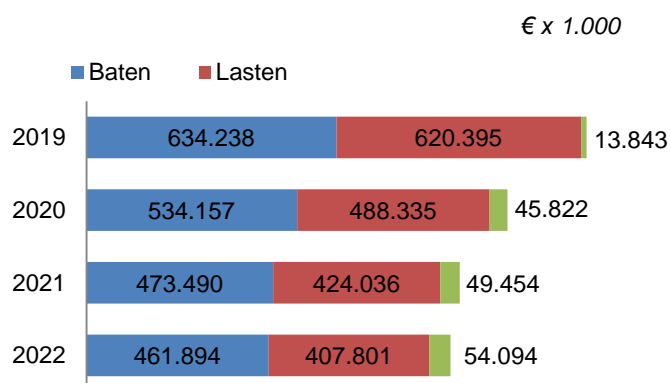
	2019		2020		2021		2022	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Baten en lasten begrotingsprogramma's	388.308	108.980	301.797	103.867	272.530	65.148	264.815	51.148
Overhead	47.369	263	47.486	269	47.679	275	48.058	281
Algemene dekkingsmiddelen	8.979	306.736	3.041	307.818	4.426	313.293	5.822	319.859
Provinciale Staten en Griffie	3.393	0	3.422	0	3.443	0	3.474	0
Totaal baten en lasten	448.049	415.979	355.746	411.954	328.078	378.716	322.168	371.288
Saldo baten en lasten	-32.070		56.208		50.638		49.120	
Mutatie reserves	172.346	218.259	132.589	122.204	95.958	94.774	85.633	90.606
Totaal	620.395	634.238	488.335	534.157	424.036	473.490	407.801	461.894
Resultaat	13.843		45.822		49.454		54.094	
Totaal Begroting	634.238	634.238	534.157	534.157	473.490	473.490	461.894	461.894

Uit het bovenstaande overzicht blijkt dat de primitieve begroting 2019 en de bijhorende meerjarenraming sluitend zijn.

Het verwachte begrotingsresultaat 2019 bedraagt € 13,8 mln. Een deel van dit resultaat ad € 10,8 mln. is geormerkt voor de nieuwe statenperiode, in lijn met de Voorjaarsnota 2018.

Dit gepresenteerde resultaat in de begroting en meerjarenraming is niet alleen sluitend, maar kent ook een structureel evenwicht, een belangrijke indicator voor een gezonde financiële positie.

Ná 2019 nemen de begrotingstotalen af, als gevolg van de daling van incidentele lasten welke grotendeels bestaan uit coalitiebeleid. Het begrotingsresultaat neemt echter toe en dit vormt de begrotingsruimte voor de volgende statenperiode 2019-2023.

In bijlage 1 van dit document is het "Overzicht van baten en lasten 2019-2022" opgenomen, welke een gedetailleerde weergave per begrotingsprogramma geeft van het bovenstaande overzicht.

2.1. Vergelijking begroting 2019 met 2017 en 2018

De begrotingsstructuur 2019 is gelijk aan die van begrotingsjaar 2017 en 2018.

In onderstaande tabel zijn ter vergelijking de cijfers uit de Jaarstukken 2017, de lopende begroting 2018 tot en met de 2° Afwijkingenrapportage 2018 (Begrotingswijziging 6), welke tegelijk met deze begroting behandeld wordt in de vergadering van PS van 9 november 2018, en de nieuwe begroting 2019 met bijhorende meerjarenraming 2020-2022 opgenomen.

€ x 1.000

Programmaliijn	Realisatie 2017		Begr.ná wijz.2018*		Begroting 2019		Begroting 2020		Begroting 2021		Begroting 2022	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1.1 Investeringsklimaat	27.823	3.820	25.420	4.298	26.262	1.648	11.227	1.338	10.134	899	10.186	911
1.2 Innovatiekracht	32.205	15.878	40.329	1.460	17.546	168	7.417	26	3.497	0	2.666	0
1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	8.806	0	17.799	0	12.032	0	2.205	0	2.162	0	2.169	0
2.1 Sociale agenda	17.071	101	19.442	0	11.004	0	7.072	0	6.926	0	7.065	0
2.2 Cultuur	54.649	6.014	56.476	5.376	38.951	5.540	35.024	5.518	33.903	5.518	34.761	5.518
2.3 Sport	6.203	474	7.396	0	4.509	0	1.538	0	1.555	0	1.573	0
2.4 Stedelijke ontwikkeling	45.725	0	7.845	0	7.783	0	1.985	0	1.609	0	1.115	0
3.1 Openbaar vervoer en railagenda	70.354	142.971	76.218	17.298	75.407	14.206	69.578	14.206	72.746	8.227	73.656	8.227
3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	113.855	57.820	54.303	2.468	66.538	2.278	54.315	2.285	59.135	474	58.307	482
3.3 Limburgse woningmarkt	3.042	28	2.210	0	1.182	0	848	0	853	0	857	0
3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	8.300	8.824	14.938	1.928	8.947	1.890	6.128	1.823	7.000	1.862	6.020	1.902
3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	14.773	5.469	52.968	53.194	42.953	42.861	33.496	38.261	1.001	10.173	1.007	0
3.6 Water	7.963	3.309	10.868	3.399	8.666	4.162	8.825	4.160	8.863	4.182	2.723	1.025
3.7 Energie, duurzaamheid en milieu	19.000	7.928	32.995	5.743	16.727	4.556	15.959	4.570	13.669	2.196	13.821	1.451
3.8 Plattelandsontwikkeling	47.709	38.925	49.902	31.281	34.797	31.236	32.231	31.246	36.246	31.211	35.571	31.228
4.1 Bestuur	12.647	1.438	19.028	443	15.003	436	13.948	434	13.231	406	13.318	407
4.2 Overhead	42.025	758	47.727	257	47.369	263	47.486	269	47.679	275	48.058	281
4.3 Algemene dekkingsmiddelen	-7.328	237.318	16.262	303.427	8.979	306.736	3.041	307.818	4.426	313.293	5.822	319.859
4.4 Provinciale Staten en Griffie	3.228	0	3.562	0	3.393	0	3.422	0	3.443	0	3.474	0
Totaal baten lasten	528.050	531.075	555.688	430.570	448.049	415.979	355.746	411.954	328.078	378.716	322.168	371.288
Mutatie reserves												
Toevoeging aan reserves	334.582		209.850		172.346		132.589		95.958		85.633	
Onttrekking aan reserves		365.834		334.968		218.259		122.204		94.774		90.606
Totaal ná mutatie reserves	862.632	896.909	765.539	765.539	620.395	634.238	488.335	534.157	424.036	473.490	407.801	461.894
Resultaat	34.277		0		13.843		45.822		49.454		54.094	
Totaal	896.910	896.910	765.539	765.539	634.238	634.238	534.157	534.157	473.490	473.490	461.894	461.894

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat er sprake is van verschillen tussen de jaarschijven 2017, 2018 en de nu voorliggende begroting 2019 e.v.

Een substantieel deel van onze begroting kent een incidenteel karakter door de programmatische en projectmatige aanpak. Daarnaast is de omvang van de afschrijvingen/ afwaarderingen op investeringen van invloed ontstaan op het pieken van het ene een jaar t.o.v. van het andere. Dit leidt soms tot grote fluctuaties tussen jaarschijven op de diverse beleidsterreinen.

De belangrijkste verschillen in 2017 t.o.v. volgende jaren komen vooral door:

- Begrotingsprogramma 2.4: In uitvoering van het Kader Stedelijke ontwikkeling (PS 13-5-2016) heeft de Provincie convenanten gesloten met de steden Heerlen, Maastricht, Sittard, Venlo, Weert, Horst, Roermond, Valkenburg, Gulpen, Venray en Peel en Maas en is in totaal een bedrag van bijna € 42 mln. uit de beleidsintensiveringsmiddelen in 2017 ingezet.

- Begrotingsprogramma 3.2: het investeren in het versterken van knooppunten in 2017 vooral de bijdrage aan de nieuwe Railterminal Greenport Venlo ad € 45,17 mln.
- Bij begrotingsprogramma 3.5 zijn de lasten in 2017 lager t.o.v. 2018 en 2019 als gevolg van de fasering van het project Ooijen-Wanssum, waarbij de realisatie 2017 met name voorbereidingskosten zoals ontwerp en conditionering ad € 13,5 mln. betrof. November 2017 is de aanneemcombinatie (Moeder Maas) gestart met de uitvoeringswerkzaamheden. De verwachte uitvoeringskosten in 2018 en 2019 zijn geraamd respectievelijk op € 49,55 mln. en € 40,25 mln.
- Het rekeningresultaat 2017 bedroeg € 34,28 waarvan € 26,01 bestemd was voor de overboekingsvoorstellen. Het vrije resultaat bedraagt daarmee € 8,26 mln.

Daarnaast volgen wij de lijn dat Provinciale Staten beleidskaders vaststellen, welke leiden tot door GS geaccordeerde jaarlijkse uitvoeringsprogramma's met jaarbudget. Dit verklaart de daling na 2018 op diverse beleidsterreinen.

Voor een toelichting van de grote verschillen tussen de begroting ná wijzigingen 2018 en de primitieve begroting 2019 verwijzen we naar de betreffende begrotingsprogramma's bij de derde W-vraag "Wat mag het kosten?".

2.2. Ramingen van de lasten

De ramingen in de begroting 2019 e.v. zijn verwerkt conform de uitgangspunten opgenomen in 'Hoofdstuk 8. Uitgangspunten, gronden en motiveringen voor de ramingen in de begroting en meerjarenraming'.

Daarnaast zijn in deze begroting de aangenomen moties bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2018: 2399 Noodhulp en vervoer zieke en gewonde dieren" en 2409 'Structuurversterkende investeringen in gemeenschapsaccommodaties' financieel verwerkt.

Conform de uitgangspunten, vastgesteld in de Voorjaarsnota 2018 zijn aan deze begroting toegevoegd:

- de effecten van de meicirculaire 2018 van het Provinciefonds;
- indexeringen van budgetten conform de uitgangspunten van het coalitieakkoord;
- nieuwe faseringen van de investeringsplanning en de effecten op de kapitaallasten;
- actualisering/faseringen van exploitatiebudgetten binnen de kaders van overboekingsvoorstellen, zoals opgenomen in de § Bedrijfsvoering van de programmabegroting;
- autonome ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld de opcenten MRB;
- uitvoeringsprogramma's, gebaseerd op de door Provinciale Staten gebaseerde beleidskaders, waarbij inzet van de intensiveringsmiddelen plaatsvindt.

Ten slotte zijn alle besluiten van Gedeputeerde Staten met betrekking tot de begroting 2019 tot en met de GS-vergadering van 18-09-2018 verwerkt. De financiële besluiten ná de Voorjaarsnota 2018 hebben betrekking op:

€ x 1.000

Omschrijving	GS-besluit	Datum	Prod.	Begroting 2019	Meerjarenraming			Dekking
					2020	2021	2022	
Motie 2369 EGTS Rijn-Alpen Corridor		22-5-2018	3.2.1	10	10	10	10	Beleidsintensiveringsmiddelen (2eAWR 2018)
Ketenaanpak integratie vluchtelingen		6-2-2018	1.3.3	150	50			Reguliere middelen
Uitvoering Aanvalsplan asbest en energie in 2019		19-6-2018	3.7.1	506	110			Beleidsintensiveringsmiddelen (2eAWR 2018)
Acquisitie		26-6-2018	1.1.2	4.257				Beleidsintensiveringsmiddelen
Uitvoering programma MKB		26-6-2018	1.1.3	573				Beleidsintensiveringsmiddelen
Uitvoering programma LLTL		26-6-2018	1.2.3	528				Beleidsintensiveringsmiddelen
Investeringsprogramma Toerisme & Recreatie 2016 -2019		26-6-2018	1.2.7	1.818				Beleidsintensiveringsmiddelen
Uitvoering Human capital Agenda's		26-6-2018	1.3.1	677				Beleidsintensiveringsmiddelen
Uitvoering Onderwijs		26-6-2018	1.3.2	1.476				Beleidsintensiveringsmiddelen
Financiering en startbeslissingsdocument Lob van Gennepe		26-6-2018	3.5.1	1.300				Beleidsintensiveringsmiddelen (2e AWR)/ reserve Waterveiligheid Maas/ reg.middelen
Waarderingsubsidie Stichting Karlspreis		3-7-2018	4.1.9	15	15	15		Beleidsintensiveringsmiddelen (2eAWR 2018)
Ontwikkellocatie BPL-gebied		3-7-2018	3.4.3	350				Reguliere middelen
Uitvoering Agenda Limburgse Woningmarkt 2019		3-7-2018	3.3.1	315				Reserve Transitiefonds
Koploper Oeffelt (MIRT)		17-7-2018	3.5.1		3.000			Reserve Waterveiligheid Maas
Motie 2409 Gemeenschapsaccommodaties		PS 29-6-2018	2.1.2	500				Beleidsintensiveringsmiddelen (2eAWR 2018)
Motie 2399 Noodhulp en vervoer zieke en gewonde dieren		PS 29-6-2018	3.8.1	100				Reguliere middelen
Budget coalitievorming 2019		18-9-2018	4.1.13	75				Begrotingsresultaat
Energiebeleid opmaat voor Lekta en Beleidsbrief Asbest		18-9-2018	3.7.1	618				Beleidsintensiveringsmiddelen (2e AWR)
Einstein Telescoop		18-9-2018	1.1.2	4.000				Beleidsintensiveringsmiddelen/ Immunisatie-reserve
				17.267	3.185	25	10	

Voor mutaties die betrekking hebben op 2018 verwijzen wij naar de 2^e Afwijkingenrapportage 2018.

De nog beschikbare begrotingsruimte en resterende beleidsintensiveringsmiddelen zijn opgenomen in onderdeel 4. 'Begrotingsruimte' van dit hoofdstuk.

De inzet van deze middelen beschouwen wij als middelen voor nieuw beleid in de termen van het BBV. Dit maakt onderscheid tussen bestaand en nieuw beleid. Met bestaand beleid in financiële zin wordt bedoeld: budgetten en investeringskredieten, die reeds door Provinciale Staten zijn geautoriseerd.

Voor de kaderstellende functie van de begroting is het beschikbaar stellen van nieuwe middelen een belangrijk onderdeel van het budgetrecht van Provinciale Staten.

Onderstaande tabel geeft inzicht in het bestaande en nieuw beleid in de lasten van de begroting en meerjarenraming.

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Bestaand beleid (ramingen in de lijn van de VJN 2018)	430.782	352.561	328.053	322.158
Nieuw beleid cf. BBV (besluiten ná VJN 2018)	17.267	3.185	25	10
Totaal lasten	448.049	355.746	328.078	322.168

2.3. Incidentele baten en lasten

Een structureel evenwicht is een maatstaf voor de gezondheid van onze financiële huishouding. Structurele lasten moeten worden gedekt door structurele baten. De begroting 2019 en bijhorende meerjarenraming zijn structureel in evenwicht.

Door het begrotingssaldo te schonen van incidentele componenten wordt het structurele evenwicht in de begroting zichtbaar. Incidentele lasten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo positief en incidentele baten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo negatief. Samengevat bedraagt het structurele saldo van de begroting 2019-2022:

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Saldo baten lasten	-32.070	56.208	50.638	49.120
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	45.913	-10.386	-1.184	4.973
Begrotingsresultaat	13.843	45.822	49.454	54.094
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	57.240	12.985	1.607	3.204
Structureel begrotingssaldo	71.083	58.807	51.061	57.298

Zoals eerder opgemerkt in "2.1 Vergelijking begroting 2019 met 2017" en 2018 kent een substantieel deel van onze begroting een incidenteel karakter door de programmatische en projectmatige aanpak. Het uitgangspunt hierbij is dat zoveel mogelijk van het coalitiebeleid een incidenteel karakter heeft zodat de flexibiliteit van de begroting en de begrotingsruimte voor de volgende Staten zo groot mogelijk is. De incidentele begrotingsruimte die bij aanvang van deze Statenperiode is gecreëerd is gereserveerd in de vorm van stelposten met Intensiveringsmiddelen.

In bijlage 4 'Incidentele baten en lasten 2019-2022' is een meerjarig overzicht van de incidentele baten en lasten per begrotingsprogramma opgenomen. In dit overzicht zijn de incidentele baten en lasten per programma toegelicht door middel van een specificatie van de posten. Voor inhoudelijke toelichtingen verwijzen wij naar de betreffende toelichtingen op de 3e W-vraag van het programmaplan.

Daarnaast specificeren wij per begrotingsprogramma de structurele en incidentele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves:

€ x 1.000

Toevoeging reserves		Begroting 2019	Meerjarenraming			Totaal
			2020	2021	2022	
Incidenteel						
1.1	Risicoreserve fin. instrumentarium SiS	1.897	2.354	2.993	3.591	10.835
1.2	Risicoreserve fin. instrumentarium SiS	9.795	6.245	1.695	945	18.680
3.1	Reserve DU electrificatie Maaslijn	5.979	5.979			11.958
3.2	Reserve DU Verkeer en vervoer	1.818	1.818			3.636
3.4	Risicoreserve grondexploitatie	615	615			1.230
3.5	Reserve DU Ooijen-Wanssum	30.461	30.461	10.173		71.095
3.8	Reserve DU-uitkering PAS	5.675	4.000			9.675
4.3	Algemene reserve (egalisatie)	34.883				34.883
		91.123	51.472	14.861	4.536	161.992
Structureel						0
1.1	Bestemmingsreserve NEDAB	2.750	2.750	2.750	2.750	11.000
3.1	Bestemmingsreserve ZLSM	34	34	34	34	136
3.1	Reserve DU Verkeer en vervoer	7.944	7.944	7.944	7.944	31.776
4.3	Reserve DU Verkeer en vervoer	70.494	70.390	70.368	70.368	281.620
		81.222	81.118	81.096	81.096	324.532
Totaal toevoeging reserves		172.346	132.589	95.958	85.633	486.524

€ x 1.000

Aanwending reserves		Begroting 2019	Meerjarenraming			Totaal
			2020	2021	2022	
Incidenteel						
1.1	Immunisatiereserve	2.950				2.950
1.2	Immunisatiereserve	16.943	7.587	1.489	645	26.664
1.2	Reserve Campusorganisatie Chemelot	1.250	1.000	750		3.000
2.2	Bestemmingsreserve Culturele kansen	1.671	218			1.889
2.3	Immunisatiereserve	1.000				1.000
2.4	Immunisatiereserve	100				100
3.1	Bestemmingsreserve ZLSM	799				799
3.1	Reserve DU Verkeer en vervoer	5.556	1.755	2.229	1.601	11.141
3.2	Reserve DU Verkeer en vervoer	18.233	1.644	2.513		22.390
3.3	Reserve Transitiefonds	484				484
3.4	Immunisatiereserve	500				500
3.4	Bestemmingsreserve herontwikkeling Tapijnkazerne			1.000		1.000
3.5	Reserve Waterveiligheid Maas		3.000			3.000
3.5	Reserve DU-uitkering gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum	27.850	21.700			49.550
3.6	Reserve grondwaterbeheer	52				52
3.6	Reserve DU-uitkering PAS	875				875
3.8	Bestemmingsreserve Zilver- en bronsgroene natuur	25				25
3.8	Reserve DU-uitkering PAS	1.186				1.186
4.3	Algemene reserve (egalisatie)	59.804	6.496	2.562	910	69.772
		139.278	43.400	10.543	3.156	196.377
Structureel						
1.1	Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA	3.000	3.000	2.750	2.750	11.500
2.2	Bruteringsreserve Limburgs Museum	206	206	206	206	824
2.2	Reserve bruteringsreserve duurzaamheid provinciale gebouwen	83	83	83	83	332
2.2	Reserve bruteringsreserve Creative City Limburg	706	706	706	706	2.824
3.1	Reserve DU Verkeer en vervoer	66.514	64.840	67.241	68.768	267.363
3.2	Reserve DU Verkeer en vervoer	4.956	3.515	4.257	4.879	17.607
3.2	Bestemmingsreserve Overdracht Napoleonsweg	1.965	1.965	1.965	1.965	7.860
3.2	Bestemmingsreserve realisatie N280	1.231	4.231	6.764	7.835	20.061
4.2	Reserve DU Verkeer en vervoer	148	138	138	138	562
4.2	Bruteringsreserve ontschotten Gouvernement	51				51
4.2	Reserve bruteringsreserve duurzaamheid provinciale gebouwen	120	120	120	120	480
		78.980	78.804	84.230	87.450	329.464
Totaal aanwending reserves		218.259	122.204	94.774	90.606	525.841

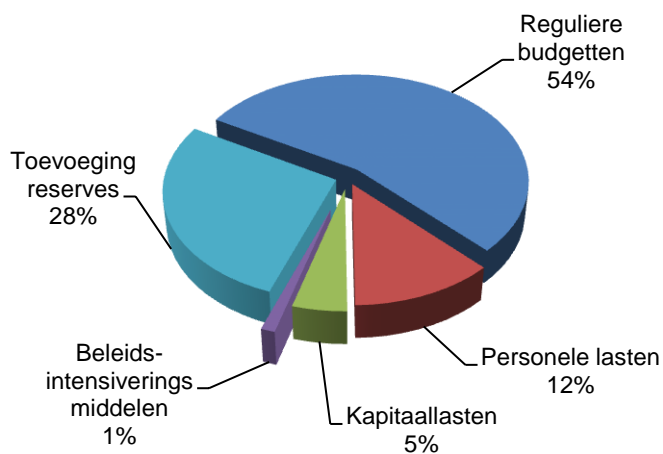
2.4. Specificatie van lasten

In onderstaande tabel/ grafiek treft u de verdeling aan van de begrote lasten in 2019, gerubriceerd naar de indeling welke toegepast is bij de derde W-vraag 'Wat mag het kosten?' bij het programmaplan (deel 1) van de Programmabegroting 2019.

Lasten per categorie	€ x 1.000
Reguliere budgetten	336.906
Personele lasten	75.361
Kapitaallasten	28.471
Beleidsintensiveringsmiddelen	7.311
Totaal lasten in programma's	448.049
Toevoeging reserves	172.346
Totaal lasten	620.395

De personele lasten zijn incl. GS, PS, Griffie, voormalig personeel, niet-actieven en voormalig bestuur.

Het percentage in de onderstaande grafiek is berekend ten opzichte van de totaal begrote lasten 2019 ad € 620,40 mln.

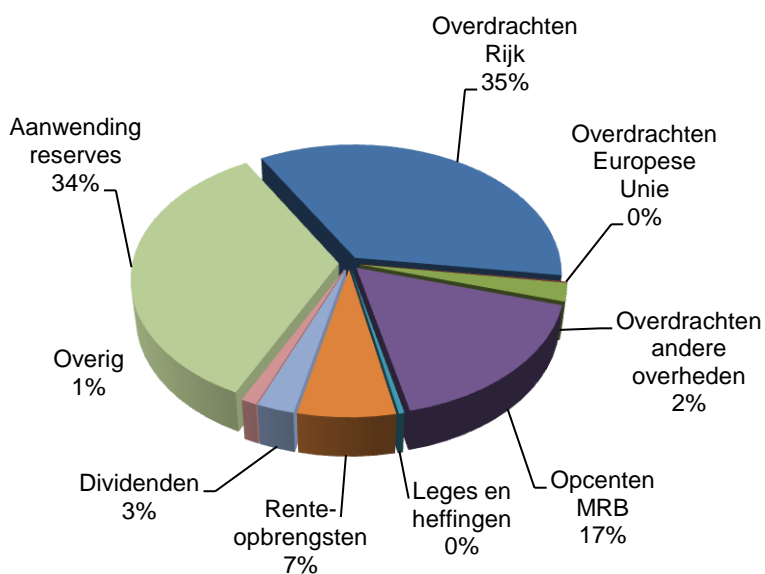

2.5. Specificatie van baten

In onderstaande tabel/ grafiek treft u de verdeling aan van de begrote baten 2019, gerubriceerd naar de te onderscheiden baten-categorieën, inclusief aanwending van reserves. In deze categorieën zijn de grootste inkomstenbronnen voor de begroting van de Provincie opgenomen. Een aanzienlijk deel van de baten heeft het karakter van algemeen dekkingsmiddel. Dit zijn baten die vrij besteedbaar zijn. Hieronder vallen de opcenten MRB, provinciefonds, renteopbrengsten, dividenden en overige opbrengsten.

Baten per categorie	€ x 1.000
Overdrachten Rijk	225.130
Overdrachten Europese Unie	573
Overdrachten andere overheden	14.467
Opcenten Motorrijtuigenbelasting	106.947
Leges en heffingen	2.444
Renteopbrengsten	42.936
Dividenden	16.515
Overig	6.969
Totaal baten in programma's	415.979
Aanwending reserves	218.259
Totaal baten	634.238

Het percentage in de onderstaande grafiek is berekend ten opzichte van de totaal begrote baten ad € 634,24 mln.

Onder 'Overige' zijn baten van verschillende kleinere posten opgenomen zoals: huren, kostenvergoedingen, pachten en opbrengsten uit grondverkoop.

Onder 'Overdrachten Rijk' valt met name het Provinciefonds, die bestaat uit de algemene uitkering en decentralisatie-uitkeringen. Vanaf 2017 wordt het provinciefonds met een nieuw model over de provincies verdeeld. De structurele decentralisatie-uitkeringen Verkeer en vervoer, Natuur en BRZO zijn in het nieuwe model onderdeel van de algemene uitkering. Daarnaast hebben wij via het provinciefonds nog incidentele decentralisatie-uitkeringen zoals projecten Verkeer en vervoer, bodemsanering, zoetwatermaatregelen enz. Ten slotte hebben wij in de begroting 2019 een aantal toezeggingen/ afspraken met het Rijk opgenomen:

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Algemene uitkering provinciefonds	69.844	75.832	82.053	89.313
Specifiek bedrag DU Verkeer & Vervoer	70.494	70.390	70.368	70.368
DU exploitatie stoptreindiensten	6.000	6.000	6.000	6.000
DU Elektrificatie Maaslijn	5.979	5.979	0	0
DU Natuur	31.378	31.378	31.378	30.618
DU Zoetwatermaatregelen	3.160	3.180	3.180	0
DU Ooijen-Wanssum	30.461	30.461	10.173	0
DU Restauratie rijksmonumenten*	1.939	1.939	1.939	1.939
DU Bodemsanering 2016-2020	1.675	1.675	0	0
DU Na-ijlende effecten mijnbouw	1.361	1.361	647	647
Subtotaal meicirculaire provinciefonds	222.292	228.195	205.739	198.886
DU exploitatie stoptreindiensten	250	250	250	250
DU Beter Benutten	1.818	1.818	0	0
DU MKB Innovatiestimulering	770	450	0	0
Subtotaal	2.838	2.518	250	250
Totaal overdrachten Rijk	225.130	230.713	205.989	199.136

* Na de meicirculaire is deze DU geactualiseerd met de herverdeling van de middelen tussen de provincies.

3. Investerings

Naast de exploitatiemiddelen, die wij inzetten om onze doelen te bereiken, worden ook investeringskredieten ingezet. Deze investeringen komen terecht op de provinciale balans en zijn vervolgens zichtbaar via kapitaallasten (afschrijvingen) in de exploitatiebegroting.

Conform de Financiële verordening 2016 (PS 5-02-2016, gewijzigd 30-12-2017) worden investeringen met zowel economisch als maatschappelijk nut geactiveerd en afgeschreven, conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. Investeringsprojecten met een verkrijgings- of vervaardigingsprijs lager dan het grensbedrag ad € 50.000 worden in beginsel niet geactiveerd.

In de planning is rekening gehouden met reeds gevoteerde kredieten, nieuwe investeringskredieten 2019 die bij besluitvorming rondom deze programmabegroting voorliggen en toekomstige investeringen die jaarlijks terugkomen zoals vervangingsinvesteringen. De openstaande kredieten zijn doorgelicht en de financiële planning is geactualiseerd. De investeringen in de periode 2019-2022 zijn samengevat in onderstaande tabel.

€ x 1.000

Programma-overzicht <i>Investerings</i>	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Uitgaven				
1.1. Investeringsklimaat	6.386	30.005	2.391	722
1.2. Innovatiekracht	6.334	5.136	5.438	1.572
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	79.722	66.565	27.357	23.718
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	95.451	84.363	40.868	12.441
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	18.509	4.750	5.200	0
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	21.600	10.050	1.800	0
3.7. Energie, duurzaamheid en milieu	8.037	7.500	9.909	0
3.8. Plattelandsontwikkeling	14.911	21.042	21.078	13.230
Totaal uitgaven	250.950	229.412	114.041	51.684
Bijdragen				
1.1. Investeringsklimaat	143	0	0	0
1.2. Innovatiekracht	2.020	2.020	2.020	2.020
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	3.340	0	0	11.040
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	19.040	7.587	4.711	1.000
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	14.093	12.000	0	4.200
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	0	0	5.700	0
3.7. Energie, duurzaamheid en milieu	0	0	0	0
3.8. Plattelandsontwikkeling	12.670	12.630	12.590	12.550
Totaal bijdragen	51.306	34.237	25.021	30.810

Voor een toelichting op de investeringen verwijzen wij naar de individuele producten in het programmaplan (deel 1) van deze programmabegroting.

4. Begrotingsruimte

4.1. Reservering beleidsintensiveringen

De beleidsintensiveringsmiddelen zoals benoemd in het coalitieakkoord 2015-2019 zijn beschikbaar voor deze coalitieperiode. In de begroting zijn de beschikbare beleidsintensiveringsmiddelen opgenomen onder de "Algemene dekkingsmiddelen" als stelposten voor nieuw beleid. Inzet vindt plaats binnen de door Provinciale Staten afzonderlijk vastgestelde kaders.

Hieronder zijn de nog resterende beleidsintensiveringsmiddelen voor deze coalitieperiode gepresenteerd:

€ x 1.000

Beleidsintensiveringen	Begroting ná	Begroting	Meerjarenraming			Totaal
	wijz. 2018	2019	2020	2021	2022	
Procesmiddelen coalitieakkoord	2.933					2.933
Intensivering projecten IBA 2016-2019	5.024	6.185				11.209
Intensivering binnenstedelijke ontwikkeling 2016-2019	4.274					4.274
Intensiveringen onvoorzien 2016-2019	1.272					1.272
Intensivering cofin. Europese programma's	1.060	1.126				2.185
Cofinancieringsproblematiek EU-programma's	1.557					1.557
Cofin. duurzame energie (propositie rijk)	2.600					2.600
	18.719	7.311	0	0	0	26.030

4.2. Begrotingsresultaten

Het begrotingsresultaat 2019 bedraagt € 13,83 mln.

Het jaarresultaat neemt ná 2019 toe en dit vormt de begrotingsruimte voor de volgende statenperiode.

€ x 1.000

	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	ná wijz.2018	2019	2020	2021	2022
Begrotingsresultaat	0	13.843	45.822	49.454	54.094

Uit de eerder genoemde ontwikkeling van het begrotingsresultaat blijkt dat de ruimte in de huidige statenperiode toeneemt. In lijn met de Voorjaarsnota 2018 wordt 50% van het extra resultaat 2019 ad € 0,45 mln. gereserveerd voor de nieuwe statenperiode (€ 0,23 mln.).

€ x 1.000

Ruimte begrotingsresultaat	Begroting ná	Begroting	Meerjarenraming		
	wijz. 2018	2019	2020	2021	2022
Begrotingsresultaat	0	13.843	45.822	49.454	54.094
waarvan beschikbaar voor de nieuwe Staten cf. VJN 2018		10.550			
50% begroting 2019 voor de nieuwe Statenperiode		227			
Ruimte Statenperiode 2015-2019	0	3.067			
Ruimte nieuwe Statenperiode		10.777	45.822	49.454	54.094

4.3. Ruimte in de reserves

Op basis van de stand van de Voorjaarsnota 2018 resteert nog € 18,4 mln. van de € 70 mln. beschikbaar uit de Immunisatiereserve voor economische structuurversterking. Na verwerking van de besluiten in de Programmabegroting 2019, resteert nog € 15 mln. Wij merken hierbij op dat in aanloop naar de behandeling van de Programmabegroting 2019 een separaat Statenvoorstel ter besluitvorming voorligt, met betrekking tot investeringen in de Kennis-As LINK. Rekening houdend met de dekking van dit voorstel ad € 11,25 mln. resteert nog € 3,75 mln.

De overige reserves, welke jaarlijks bij de Jaarstukken worden doorgelicht op nut en noodzaak, bieden op dit moment geen extra begrotingsruimte.

4.4. Post onvoorzien

In de begroting is jaarlijks rekening gehouden met een post onvoorzien van € 250.000 in de periode van 2019 tot 2022.

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Stelpost onvoorzien	250	250	250	250

4.5. Taakstellingen

In het coalitieakkoord 2015-2019 was sprake van een bezuinigstaakstelling op de organisatie van € 8,8 mln. Deze is reeds gerealiseerd. Daarnaast was een generieke bezuinigingstaakstelling van € 40 mln. opgelegd voor deze statenperiode. De taakstellingen zijn conform planning volledig ingevuld.

4.6. Overige stelposten

In de meerjarenraming is rekening gehouden met ruimte voor loon- en prijsstijgingen van € 2,8 mln. per jaar cumulatief. Deze stelpost is opgehoogd met € 1,4 mln. (structureel) t.o.v. vorig jaar conform de uitgangspunten van de begroting. (zie loonontwikkeling in de tabel met uitgangspunten, hoofdstuk 7 van deel 2 Financiële begroting).

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Stelpost loon- en prijsstijgingen	2.800	4.200	5.600	7.000

Daarnaast houden wij structureel rekening met mogelijke voordelige resultaten afrekeningen voorgaande dienstjaren.

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Stelpost resultaten voorgaande dienstjaren	-1.400	-1.400	-1.400	-1.400

5. Geprognosticeerde balans en EMU-saldo

Volgens het BBV dient de meerjarige geprognosticeerde balans en de meerjarige ontwikkeling van het EMU-saldo in de begroting opgenomen te worden. Deze moeten meer inzicht bieden in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte. De prognose is gebaseerd op:

- de laatste door PS vastgestelde balans: de jaarstukken 2017;
- reeds genomen besluiten en vastgestelde investeringskredieten door PS;
- toekomstige vervangingsinvesteringen;
- de effecten van de 1^e Afwijkingenrapportage 2018 (PS 22 juni 2018) en de Voorjaarsnota 2018 (PS 29 juni 2018) aangevuld met de structurele doorwerking van de voorstellen uit de 2^e Afwijkingenrapportage 2018;
- primitieve begroting 2019 en meerjarenraming 2020-2022.

De geprognosticeerde balans sluit aan bij de presentatie van de balans van de jaarstukken.

5.1. Geprognosticeerde balans

In onderstaande tabel zijn de standen van de balansrubrieken per 31 december van elk begrotingsjaar gepresenteerd.

€ x 1 mln.

Activa	U2017	U2018	U2019	U2020	U2021	U2022
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	16,4	52,3	123,5	181,6	195,1	178,0
Materiële vaste activa	280,2	400,2	477,7	529,2	539,2	533,4
Financiële vaste activa	1.532,8	1.564,5	1.436,2	1.393,3	1.346,2	1.236,5
Totaal vaste activa	1.829,5	2.017,0	2.037,3	2.104,0	2.080,5	1.947,9
Vlottende activa						
Voorraden	54,5	40,0	42,2	50,6	59,1	59,8
Uitzettingen en liquide middelen	163,0	15,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Overlopende activa	42,5	42,5	40,8	37,0	36,1	34,2
Totaal vlottende activa	259,9	97,5	83,0	87,6	95,2	94,0
Totaal activa	2.089,4	2.114,5	2.120,3	2.191,6	2.175,7	2.041,9
Passiva						
Vaste passiva						
Resultaat (cumulatief)	34,3	0,0	13,8	59,7	109,1	163,2
Reserves	1.724,0	1.633,1	1.587,2	1.597,6	1.598,8	1.593,8
Voorzieningen	13,3	13,8	14,2	14,7	15,1	15,6
Vaste schuld	18,7	18,5	18,3	18,1	18,0	17,8
Totaal vaste passiva	1.790,3	1.665,4	1.633,6	1.690,1	1.741,0	1.790,4
Vlottende passiva						
Vlottende schuld	64,2	214,2	251,8	266,6	199,8	16,6
Overlopende passiva	234,9	234,9	234,9	234,9	234,9	234,9
Totaal vlottende passiva	299,1	449,1	486,7	501,5	434,7	251,5
Totaal passiva	2.089,4	2.114,5	2.120,3	2.191,6	2.175,7	2.041,9

In het overzicht zijn de financiële gegevens in miljoenen euro's gepresenteerd en hierdoor kunnen afrondingsverschillen optreden.

5.2. EMU-saldo

In onderstaande tabel is het geprognosticeerde EMU-saldo van de Provincie gepresenteerd.

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
EMU-saldo	-182.573	-61.357	19.091	71.749

Het EMU-saldo in bovenstaand overzicht is berekend volgens de systematiek zoals opgenomen in de paragraaf 4. 'Financiering' (zie tabel 4.4.2.) van deze programmabegroting.

6. Vermogenspositie

Voor het inzicht in de financiële positie is ook onze vermogenspositie van belang. Uit onderstaande specificaties blijkt dat er sprake is van een solide vermogenspositie en voldoende weerstandsvermogen. Daarnaast geven wij inzicht in ons portfoliomanagement en de effecten op ons vermogen. Meer daarover in het onderdeel Portfoliomanagement (onderdeel 6.3.).

6.1. Reserves en voorzieningen begroting 2019

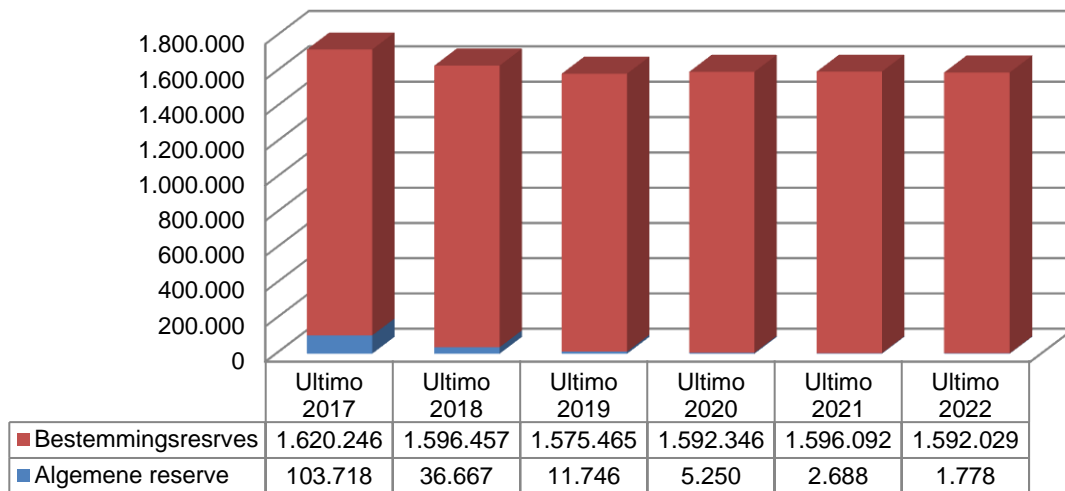
Onderstaand treft u de ontwikkeling van het totaal van de reserves en voorzieningen in het begrotingsjaar 2019 aan:

€ x 1.000

Reserves	Begin 2019	Vermeerdering	Vermindering	End 2019
Algemene reserve	36.667	34.883	59.804	11.746
Bestemmingsreserves	1.596.457	137.463	158.455	1.575.465
Totaal reserves	1.633.124	172.346	218.259	1.587.210
Voorziening voor toekomstige verplichtingen	8.096	450	0	8.546
Egalisatievoorzieningen	5.833	2.495	2.495	5.833
Totaal voorzieningen	13.929	2.945	2.495	14.379

Voor een meerjarige specificatie van de ontwikkeling van reserves en voorzieningen verwijzen wij naar bijlage 3: "Overzicht stand en verloop van de reserves begroting 2019".

In onderstaande grafiek treft u de ontwikkeling van de reserves conform de begroting aan (bedragen x € 1.000):

6.2. Weerstandsvermogen en onbenutte belastingcapaciteit

De vermogenspositie is belangrijk in relatie tot het weerstandsvermogen. In de paragraaf 2. 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van dit document is het provinciale risicoprofiel geconfronteerd met de aanwezige weerstandscapaciteit. Daarbij is geconcludeerd dat de Provincie over voldoende weerstandsvermogen beschikt, door o.a. de aanwezigheid van de Immunisatiereserve en de onbenutte belastingcapaciteit. Uit de verplichte paragraaf 1. 'Lokale heffingen' blijkt dat de onbenutte belastingcapaciteit voor 2019 € 48,5 mln. bedraagt.

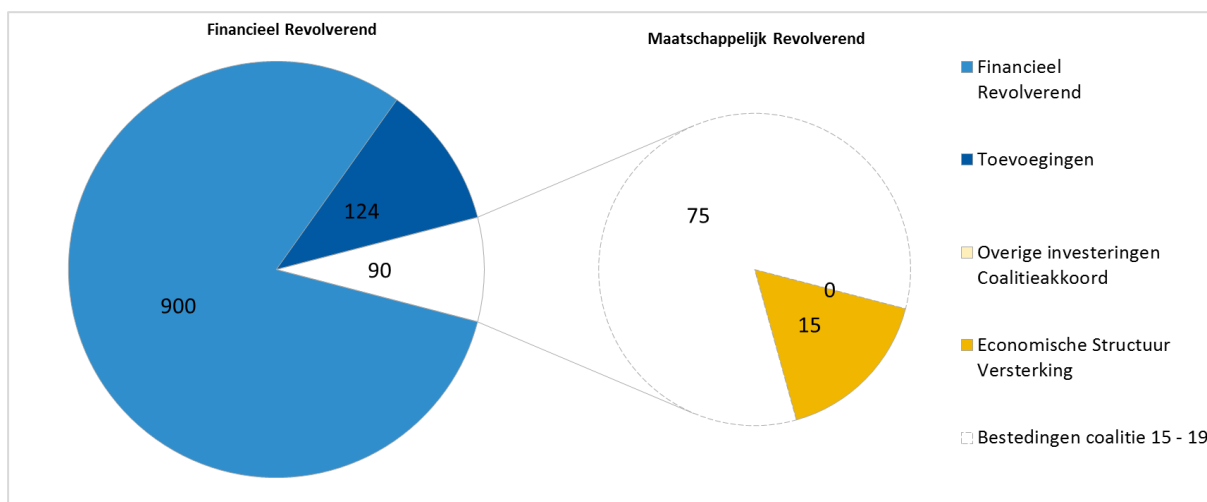
6.3. Portfoliomanagement

Immunisatiereserve

Hieronder wordt het verloop van de Immunisatiereserve weergegeven. Het start punt is het amendement A1 en de instelling van de Immunisatiereserve per 22-06-2013 ter grootte van € 1,1 mld. Vervolgens is voor de coalitie 2012-2015 de inzet van maatschappelijk en financieel revolverende middelen uitgesplitst. Destijds werd uitgegaan van een verdeling 15% procent maatschappelijk en 85% revolverend. Met ingang van de huidige coalitie is de algemene reserve van € 32 mln. en een deel van het resultaat 2014 (€ 6 mln.) toegevoegd aan het maatschappelijk deel. Daarnaast is € 35 mln. vanuit het revolverend deel tevens beschikbaar gesteld voor maatschappelijke inzet.

Daarmee bedroeg de beginstand van deze coalitie € 990 mln. met als ondergrens € 900 mln. Deze € 90 mln. (zie grafiek) is opgesplitst in € 70 mln. voor economische structuurversterking en € 20 mln. voor overige investeringen in lijn met het coalitieakkoord. Er resteert nog € 15 mln. van de € 70 mln. beschikbaar voor economische structuurversterking. De € 20 mln. beschikbaar voor overige investeringen in lijn met het coalitieakkoord is uitgeput. Per saldo is dus € 75 mln. ingezet. Op de volgende pagina is een specificatie opgenomen van de middeleninzet.

Wij merken hierbij op dat in aanloop naar de behandeling van de Programmabegroting 2019 een separaat Statenvoorstel ter besluitvorming voorligt, met betrekking tot investeringen in de Kennis-As LINK. Rekening houdend met de dekking van dit voorstel ad € 11,25 mln. resteert nog € 3,75 mln.

Na de storting van het verwachte resultaat ad € 11,7 mln. conform de 2e Afwijkingenrapportage 2018 in de Immunisatiereserve wordt een stand van € 1,024 mld. verwacht. Dat is € 124 mln. boven de ondergrens ad € 900 mln. zoals overeengekomen in het coalitieakkoord 2015-2019.

Inzet maatschappelijk revolverende middelen (in € mln.)

	Economisch	Overig	Totaal	Reserve Maatschappelijk	Reserve Revolverend	Totaal Immunitatie Reserve
Beginstand amendement A1				165,0	935	1100
Inscite	30,0		30,0			
Pilot & Miniplant	23,0		23,0			
Chemelot materials centre	15,0		15,0			
HCA Tech impact	9,0		9,0			
Belvédère		10,0	10,0			
Q4 Maasfront		6,6	6,6			
Kerkrade Centrum		13,5	13,5			
Link	14,3		14,3			
AMIBM	5,0		5,0			
Expertise en innovatiecentrum BISS	4,0		4,0			
Afwaardering campus M&D	3,0		3,0			
ITEM	0,6		0,6			
MAA	6,5		6,5			
LBDF	5,9		5,9			
Stand einde coalitie 2012-2015	116	30	146	19	935	954
Aanvulling vanuit resultaat '14				4	6	
Inzet algemene reserve				32	0	
Verhoging maatschappelijke inzet				35	-35	
Stand begin coalitie 2015-2019	70	20	0	90	906	996
Gezonde Basisschool	1,0		1,0			
Univercity College	5,9		5,9			
Procesmiddelen brightlands	0,2		0,2			
Procesmiddelen greenport Venlo	0,5		0,5			
Uitvoerings innovatieprogramma's	0,8		0,8			
Campusorgansatie Greenport	0,8		0,8			
Inrichting onderzoeks- en labfaciliteiten	1,5		1,5			
MHC	0,4		0,4			
HEFI	2,9		2,9			
MAA investering platform	3,7		3,7			
Bijdrage bijzondere sport evenementen		2,5	2,5			
Relatie wonen en sociale agenda		2,5	2,5			
Motie 778 Stadsnatuur in Limburg		2,5	2,5			
Aanpak winkel leegstand		2,0	2,0			
Co-financieringsproblematiek EU-programma's		3,0	3,0			
Lime	3,0		3,0			
Brightlands MHC B.V.	3,9		3,9			
Campusplan GPV	7,8		7,8			
MECC	2,5		2,5			
Risicoreserve zon-PTC	0,5		0,5			
Techruption	0,3		0,3			
Aanvalsplan arbeidsmarkt: 4Limburg		1,0	1,0			
Aanvalsplan Arbeidsmarkt: Campusontwikkeling Heerlen		2,5	2,5			
Intenstivering binnenstedelijke ontwikkeling		4,0	4,0			
Raad van Arbeid	1,9		1,9			
Versterking natuurwetenschappen T2	5,0		5,0			
HEFI II	2,0	0,0	2,0			
SSC BP 2.0	0,9	0,0	0,9			
Greenport - Campus + RvA	5,0	0,0	5,0			
Acquisitie budget	0,4	0,0	0,4			
Nationaal expertise centrum forensische Radiologie	0,2		0,2			
Logistiek onderzoek	0,7		0,7			
Verdieping life science cluster	0,4		0,4			
Einstein telescoop	3,0		3,0			
Subtotaal uitgaven coalitie 2015-2019	55	20	75	75	906	981
Vrijval escrow					13,4	
Brexit/hybride lening BNG/NBW					9,5	
Liquidatie CBL					1,2	
Aanvulling vanuit resultaat '15					28	
Begrotingssaldo begroting 2017					11,9	
Aanvulling resultaat EJB '16					18,7	
Jaarrekening resultaat 2016					9,8	
Aanvulling resultaat EJB '17					5,37	
Jaarrekening resultaat 2017					8,3	
Aanvulling resultaat 2e AWR '18					11,7	
Stand t/m B2019	15	0	75	15	1.024	1.039

6.4. Financiering

De Provincie beschikt over een substantieel overschot aan vaste financieringsmiddelen. Daarom verwachten wij dat er in 2019 geen langdurig vreemd vermogen hoeft te worden aangetrokken voor investeringen of grote projecten. Meer informatie over de financieringspositie, leningenportefeuille, beleggingen en treasurybeheer is terug te vinden in de verplichte paragraaf 4. Financiering.

7. Uitvoeringsinformatie

Verdelingsprincipe taakvelden

De Programmabegroting 2019 heeft 16 begrotingsprogramma's, naast de posten 'Overhead', 'Algemene dekkingsmiddelen' en 'Provinciale Staten en Griffie'. De begrotingsprogramma's zijn onderverdeeld in meerdere producten, waarbinnen de beschikbare middelen verder worden uitgesplitst in budgetten op unieke grootboeknummers. Wij maken onderscheid in 3 soorten budgetten: toegekende reguliere budgetten, doorverdeelde personeelslasten en berekende kapitaallasten. Deze unieke grootboeknummers zijn vervolgens toebedeeld aan de taakvelden, conform de regeling van Ministerie BZK en Iv3-informatievoorschrift 2017 Provincies.

De Uitvoeringsinformatie is een overzicht van de toedeling van de begrote baten en lasten van de begrotingsprogramma's naar de betreffende taakvelden. Op basis van de indeling in deze structuur in het financiële informatiesysteem worden de rapportages t.b.v. regeling Iv3 (Informatie voor derden) gevuld. De verdeling naar taakvelden maakt een vergelijking met andere provincies mogelijk.

Totaaloverzicht geraamde lasten per taakveld begroting 2019

€ x1.000

Begrotingsprogramma	1.1 Investerings- klimaat	1.2 Innovatie- kracht	1.3 Onderwijs en arbeids- markt	2.1 Sociale agenda	2.2 Cultuur	2.3 Sport	2.4 Stedelijke ontwikkeling	3.1 Openbaar vervoer en railagenda	3.2 Bereikbaar- heid en mobiliteit	3.3 Limburgse woning- markt	3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.5 Hoogwater- bescherming langs de Maas	3.6 Water	3.7 Energie, duurzaam- heid en milieu	3.8 Plattelands- ontwikkeling	4.1 Bestuur	4.2 Overhead	4.3 Algemene dekkings middelen	4.4 PS en Griffie	Totaal	
0. Algemene dekkingsmiddelen																					
0.1 Uitkering provinciefonds																					0
0.2 Opbrengst provinciale belastingen																					0
0.3 Geldleningen en uitzettingen															840			247			1.087
0.4 Deelnemingen																					0
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten																754		8.689			9.443
0.6 Overhead																15	47.369	43			47.427
0.7 Vennootschapsbelasting																					0
0.8 Mutaties reserves	4.648	9.795						13.957	1.818		615	30.461			5.675			105.377			172.346
0.9 Resultaat																		13.843			13.843
Totaal 0. Algemene dekkingsmiddelen	4.648	9.795	0	0	0	0	0	13.957	1.818	0	615	30.461	0	0	6.515	769	47.369	128.199	0	244.146	
1. Bestuur																					
1.1 Provinciale Staten																			3.393		3.393
1.2 Gedeputeerde Staten																2.665					2.665
1.3 Kabinetszaken																130					130
1.4 Bestuurlijke organisatie																263					263
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio																500					500
1.6 Openbare orde en veiligheid																1.455					1.455
1.9 Bestuur, overige baten en lasten																9.087					9.087
Totaal 1. Bestuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.100	0	0	3.393	17.493	
2. Verkeer en vervoer																					
2.1 Landwegen									53.448												53.448
2.2 Waterwegen																					0
2.3 Openbaar vervoer	3.639							73.223													76.862
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	6							1.135	7.721												8.862
Totaal 2. Verkeer en vervoer	3.645	0	0	0	0	0	0	74.358	61.169	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	139.172	
3. Water																					
3.1 Waterkeringen												916									916
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater												42.037	6.616		86						48.740
3.3 Kwantiteit grondwater													904								904
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater													1.550								1.550
3.5 Kwaliteit grondwater													58								58
3.9 Water, overige baten en lasten													721								721
Totaal 3. Water	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	42.953	9.849	0	86	0	0	0	0	52.888	
4. Milieu																					
4.1 Bodembescherming														2.350							2.350
4.2 Luchtverontreiniging														10							10
4.3 Geluidhinder	148																				148
4.4 Vergunningverlening en handhaving														9.778							9.778
4.5 Ontgronding											863										863
4.6 Duurzaamheid									100							2.298					2.398
4.9 Milieu, overige baten en lasten														930							930
Totaal 4. Milieu	148	0	0	0	0	0	0	0	100	0	863	0	0	15.366	0	0	0	0	0	16.477	
5. Natuur																					
5.1 Natuurontwikkeling													-1.250		5.342						4.092
5.2 Beheer natuurgebieden													67		17.104						17.171
5.3 Beheer flora en fauna															1.215						1.215
5.9 Natuur, overige baten en lasten															6.289						6.289
Totaal 5. Natuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1.183	0	29.950	0	0	0	0	0	28.767

Begrotingsprogramma	1.1 Investerings- klimaat	1.2 Innovatie- kracht	1.3 Onderwijs en arbeids- markt	2.1 Sociale agenda	2.2 Cultuur	2.3 Sport	2.4 Stedelijke ontwikkeling	3.1 Openbaar vervoer en railagenda	3.2 Bereikbaar- heid en mobiliteit	3.3 Limburgse woning- markt	3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.5 Hoogwater- bescherming langs de Maas	3.6 Water	3.7 Energie, duurzaam- heid en milieu	3.8 Plattelands- ontwikkeling	4.1 Bestuur	4.2 Overhead	4.3 Algemene dekkings middelen	4.4 PS en Griffie	Totaal	
Taakveld																					
6. Regionale economie																					
6.1 Agrarische aangelegenheden		1.765													3.921						5.687
6.2 Logistiek	459	1.205							5.269		2.150										9.083
6.3 Kennis en innovatie	12.588	10.912	9.232																		32.732
6.4 Recreatie en toerisme		3.020				250		1.048													4.319
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	9.422	644	2.800																		12.866
Totaal 6.Regionale economie	22.469	17.546	12.032	0	0	250	0	1.048	5.269	0	2.150	0	0	0	3.921	0	0	0	0	0	64.685
7. Cultuur en maatschappij																					
7.1 Cultuur					36.551											25					36.576
7.2 Maatschappij				7.565	1.779	4.259															13.603
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten				3.440	621											109					4.170
Totaal 7.Cultuur en maatschappij	0	0	0	11.005	38.951	4.259	0	0	0	0	0	0	0	0	0	134	0	0	0	0	54.349
8. Ruimte																					
8.1 Ruimtelijke ordening											4.163										4.163
8.2 Volkshuisvesting										1.182											1.182
8.3 Stedelijke vernieuwing							7.783				500										8.283
8.9 Ruimte, overige baten en lasten											1.271			1.361							2.632
Totaal 8.Ruimte	0	0	0	0	0	0	7.783	0	0	1.182	5.934	0	0	1.361	0	0	0	0	0	0	16.260
Totaal	30.909	27.341	12.032	11.004	38.951	4.509	7.783	89.364	68.356	1.182	9.562	73.414	8.667	16.727	40.473	15.003	47.369	128.199	3.393	634.238	

Totaaloverzicht geraamde baten per taakveld begroting 2019

€ x1,000

Begrotingsprogramma	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	3.8	4.1	4.2	4.3	4.4	Totaal	
Taakveld	Investerings- klimaat	Innovatie- kracht	Onderwijs en arbeids- markt	Sociale agenda	Cultuur	Sport	Stedelijke ontwikkeling	Openbaar vervoer en railagenda	Bereikbaar- heid en mobiliteit	Limburgse woning- markt	Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	Hoogwater- bescherming langs de Maas	Water	Energie, duurzaam- heid en milieu	Plattelands- ontwikkeling	Bestuur	Overhead	Algemene dekkings middelen	PS en Griffie		
0. Algemene dekkingsmiddelen																					
0.1 Uitkering provinciefonds	770				1.939			12.229	1.818			30.461	3.160	3.796	30.618			140.339			225.130
0.2 Opbrengst provinciale belastingen																		106.947			106.947
0.3 Geldleningen en uitzettingen																		42.936			42.936
0.4 Deelnemingen																		16.515			16.515
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, over.baten en lasten																					0
0.6 Overhead																	263				263
0.7 Vennootschapsbelasting																					0
0.8 Mutaties reserves	5.950	18.193			2.666	1.000	100	72.870	26.385	314	500	27.850	927		1.211		489	59.804			218.259
0.9 Resultaat																					0
Totaal 0.Algemene dekkingsmiddelen	6.720	18.193	0	0	4.605	1.000	100	85.099	28.203	314	500	58.311	4.087	3.796	31.829	0	752	366.541	0	0	610.050
1. Bestuur																					
1.1 Provinciale Staten																					0
1.2 Gedeputeerde Staten																					0
1.3 Kabinetszaken																	5				5
1.4 Bestuurlijke organisatie																					0
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio																					0
1.6 Openbare orde en veiligheid																					0
1.9 Bestuur, overige baten en lasten																	431				431
Totaal 1.Bestuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	436	0	0	0	436
2. Verkeer en vervoer																					
2.1 Landwegen									460												460
2.2 Waterwegen																					0
2.3 Openbaar vervoer	400							1.694													2.094
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten																					0
Totaal 2.Verkeer en vervoer	400	0	0	0	0	0	0	1.694	460	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.554
3. Water																					
3.1 Waterkeringen															37						37
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater												12.400									12.400
3.3 Kwantiteit grondwater													959								959
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater																					0
3.5 Kwaliteit grondwater																					0
3.9 Water, overige baten en lasten																					0
Totaal 3.Water	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12.400	959	37	0	0	0	0	0	0	13.396
4. Milieu																					
4.1 Bodembescherming																					0
4.2 Luchtverontreiniging																					0
4.3 Geluidhinder	8																				8
4.4 Vergunningverlening en handhaving															724						724
4.5 Ontgronding											318										318
4.6 Duurzaamheid																					0
4.9 Milieu, overige baten en lasten																					0
Totaal 4.Milieu	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	318	0	0	724	0	0	0	0	0	0	1.050
5. Natuur																					
5.1 Natuurontwikkeling																					0
5.2 Beheer natuurgebieden													43		544						588
5.3 Beheer flora en fauna																					0
5.9 Natuur, overige baten en lasten															73						73
Totaal 5.Natuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	43	0	617	0	0	0	0	0	660

Begrotingsprogramma	1.1 Investerings- klimaat	1.2 Innovatie- kracht	1.3 Onderwijs en arbeids- markt	2.1 Sociale agenda	2.2 Cultuur	2.3 Sport	2.4 Stedelijke ontwikkeling	3.1 Openbaar vervoer en railagenda	3.2 Bereikbaar- heid en mobiliteit	3.3 Limburgse woning- markt	3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.5 Hoogwater- bescherming langs de Maas	3.6 Water	3.7 Energie, duurzaam- heid en milieu	3.8 Plattelands- ontwikkeling	4.1 Bestuur	4.2 Overhead	4.3 Algemene dekkings middelen	4.4 PS en Griffie	Totaal	
6. Regionale economie																					
6.1 Agrarische aangelegenheden																					0
6.2 Logistiek	470																				470
6.3 Kennis en innovatie		168																			168
6.4 Recreatie en toerisme								283													283
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten																					0
Totaal 6.Regionale economie	470	168	0	0	0	0	0	283	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	921
7. Cultuur en maatschappij																					
7.1 Cultuur					3.601																3.601
7.2 Maatschappij																					0
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten																					0
Totaal 7.Cultuur en maatschappij	0	0	0	0	3.601	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3.601
8. Ruimte																					
8.1 Ruimtelijke ordening											671										671
8.2 Volkshuisvesting																					0
8.3 Stedelijke vernieuwing																					0
8.9 Ruimte, overige baten en lasten											901										901
Totaal 8.Ruimte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.572	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.572
Totaal	7.598	18.361	0	0	8.206	1.000	100	87.076	28.663	314	2.390	70.711	5.089	4.556	32.447	436	751	366.540	0	634.238	

7. Uitgangspunten, gronden en motiveringen voor de ramingen in de begroting en meerjarenraming

7.1. Samenvatting belangrijkste uitgangspunten

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste financiële uitgangspunten van de begroting 2019 en bijhorende meerjarenraming samengevat.

	2019	2020	2021	2022
a <u>Loonontwikkeling</u>				
peildatum formatie	1-7-2018	1-7-2018	1-7-2018	1-7-2018
salarispeil	1-1-2018	1-1-2018	1-1-2018	1-1-2018
stelpost cao-ontwikkelingen	ja	ja	ja	ja
b <u>Prijsontwikkeling</u>				
inschatting prijsstijging (bron: Centraal Economisch Plan 2018)	2,25%	2,25%	2,25%	2,25%
c <u>Gesubsidieerde instellingen</u>				
compensatie voor loon- en prijsstijging (raming)	2,25%	2,25%	2,25%	2,25%
d <u>Beleggingen (x € mln.)</u>				
gemiddeld beleggingsvolume (paragraaf financiering)	700	625	550	530
e <u>Provinciale belastingen, leges en rechten</u>				
prijsindex verhoging MRB	0%	0%	2,25%	2,25%
aantal opcenten per 1-1 (paragraaf lokale heffingen)	77,90	79,70	81,50	83,30
opbrengst provinciale opcenten (x mln.)	107,00	109,40	111,90	114,40
opbrengst per provinciale opcent (x mln.)	1,37	1,37	1,37	1,37
legestarieven	2,25%	2,25%	2,25%	2,25%
tarief grondwaterheffing	2,25%	2,25%	2,25%	2,25%
f <u>Onvoorziene uitgaven (x € mln.)</u>	0,25	0,25	0,25	0,25
g <u>Verwacht achterblijven van uitgaven (x € mln.)</u>				
onderuitputting algemeen	1,40	1,40	1,40	1,40
h <u>Uitgavenstelposten (x € mln.)</u>				
Loon- en prijsstijging (cumulatief)	2,80	4,20	5,60	7,00
i <u>Dividenden (x € mln.)</u>				
Enexis Holding NV	16,14	16,14	16,14	16,14
Bank Nederlandse Gemeenten	0,40	0,40	0,40	0,40
j <u>Investerings (x € mln.)</u>				
totaal investeringen in materiële vaste activa	236,89	205,99	92,96	38,45
waarvan reguliere vervangingsinvesteringen	10,83	20,89	11,07	11,39
Ontwikkelopgave Natuur	14,91	21,04	21,08	13,23

Bestaand beleid

Onze begroting is opgebouwd op basis van bestaand beleid, uitwerking van door Provinciale Staten vastgestelde beleidskaders, autonome ontwikkelingen, overige ontwikkelingen, methodieken en regelgeving. Er zijn geen wijzigingen in de principiële uitgangspunten die wij hanteren in onze ramingen ten opzichte van eerdere begrotingsjaren.

Bestaand beleid vormt de belangrijkste basis voor deze programmabegroting. Met 'bestaand beleid' in financiële zin bedoelen wij de budgetten en investeringskredieten, die reeds door Provinciale Staten zijn geautoriseerd dan wel nog ter besluitvorming voorliggen. Dat betekent dat alle PS-besluitvorming tot en met de Voorjaarsnota 2018 is verwerkt, aangevuld met de structurele doorwerking van de voorstellen uit de 2^e Afwijkingenrapportage 2018 en GS besluitvorming tot en met 28 augustus 2018.

7.2. Autonome ontwikkelingen

Ieder jaar doen zich (financiële) ontwikkelingen voor die zich buiten de invloedssfeer van de Provincie bevinden, maar die wel van invloed zijn op onze begroting. Wij noemen de volgende:

Ontwikkelingen Provinciefonds meicirculaire 2018

In onze ramingen van het Provinciefonds gaan wij uit van de meicirculaire 2018. Het begrotingsproces en de termijnen, waarbinnen de begroting aan Provinciale Staten moet worden aangeleverd, maken het niet mogelijk om de verwachte effecten van de septembercirculaire 2018 in de begroting te kunnen verwerken. Dit zal gebeuren aan de hand van een begrotingswijziging.

In de ramingen maken wij onderscheid tussen het Provinciefonds en decentralisatie-uitkeringen. Het Provinciefonds is ondergebracht onder Hoofdstuk 4.3. Algemene dekkingsmiddelen. Decentralisatie-uitkeringen hebben wij functioneel ondergebracht onder de begrotingsprogramma's, waarop de uitkering betrekking heeft.

Personele begroting

De doorberekende personele kosten zijn tegen constante lonen (peildatum formatie 1-7-2018, peildatum salarispeil 1-1-2018) opgenomen in de begroting. In de begroting en meerjarenraming is een stelpost opgenomen voor toekomstige loonontwikkelingen (nieuwe CAO-provincies en premiestijgingen). Deze stelpost is met € 1,4 mln. structureel verhoogd. (zie "a. Loonontwikkeling" in de tabel met uitgangspunten). Zodra er meer duidelijkheid is over de nieuwe CAO zullen de budgettaire consequenties worden verwerkt in de begroting. Indien aanvullend budget nodig is, zal dit ten koste gaan van het begrotingsresultaat in de meerjarenraming.

Wij merken daarnaast op dat wij personele kosten toerekenen aan wegenprojecten. Voorheen werden de kosten van inhuur op deze projecten geboekt.

Ontwikkelingen groei aantal motorrijtuigen

De berekening van de zogenaamde theoretische opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting is gebaseerd op het product van het aantal opcenten (autonoom beleid van Provinciale Staten) en opbrengst per opcent als exogeen gegeven (betreft samenstelling van het wagenpark in de Provincie verdeeld naar gewichtsklassen en soort brandstof).

Zoals bekend is het aantal opcenten in deze coalitieperiode "bevroren" op 77,9. Jaarlijks stelt de belastingdienst een geactualiseerd overzicht ter beschikking van de ontwikkeling van het wagenpark. Voor meer toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Lokale heffingen.

Overige indexeringen

De verwachte effecten van algemene prijsinflatie zijn gebaseerd op de meicirculaire 2018 en het centraal planbureau en bedragen gemiddeld 2,25% (zie “b. Prijsontwikkeling” en “e. Provinciale belastingen, leges en rechten” in de tabel met uitgangspunten). Op basis van het coalitieakkoord “In Limburg bereiken we meer 2015-2019” is het volgende besloten:

- Extern wordt geïndexeerd met 2,25% (zie c Gesubsidieerde instellingen in de tabel met uitgangspunten);
- Intern wordt 2,25% geïndexeerd.

7.3. Methodieken en regelgeving

Het “Besluit Begroting en Verantwoording” vormt eveneens een grondslag voor de ramingen in onze begroting. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waar ze betrekking op hebben. Daarnaast geven wij inzicht in hoe overige ramingen tot stand zijn gekomen c.q. wat de uitgangspunten zijn.

Balans

Investerings in Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde, en indien van toepassing verminderd met investeringssubsidies of bijdragen van derden. De afschrijvingen worden bepaald op basis van de verwachte economische levensduur en worden berekend volgens de lineaire methode. De afschrijvingstermijn van de immateriële vaste activa mag volgens de voorschriften maximaal 5 jaar bedragen.

Bij het activeren van kosten van onderzoek en ontwikkeling geldt als randvoorwaarde dat de kosten alleen dan worden geactiveerd als de plannen uitvoerbaar zijn en de kosten al redelijk omljnd en in te schatten zijn. Daarbij is het ook van belang dat het daadwerkelijk om kosten ter voorbereiding van een nog te realiseren investering gaat.

Bijdragen aan activa van derden worden geactiveerd conform PS-besluit. Dergelijke geactiveerde bijdragen zijn gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode, waarin het betrokken actief van de derde bijdraagt aan de publieke taak.

Investerings in Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde, verminderd met (extra) afschrijvingen. Bijdragen van derden, die in directe relatie staan met een actief, worden in de regel hierop in mindering gebracht.

De afschrijvingen worden berekend volgens de lineaire methode op basis van de verwachte economische levensduur.

Het BBV schrijft voor dat de materiële vaste activa worden onderscheiden in de categorie economisch nut of maatschappelijk nut.

- Maatschappelijk nut

Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut worden gewaardeerd voor het bedrag van de investering. Bijdragen uit reserves worden niet in mindering op een actief gebracht. Bijdragen van derden, voor zover deze een directe relatie met het actief hebben, worden op de waardering in mindering gebracht.

Voor het project Ooijen-Wanssum worden investeringen gedaan die uiteindelijk leiden tot activa met maatschappelijk nut. In tegenstelling tot de Programmabegroting 2018 wordt als gevolg van de notitie Materiële Vaste Activa (december 2017) een deel van de investeringen rechtstreeks in de

exploitatie verantwoord. Het betreft dat gedeelte van het project dat niet voldoet aan de activeringscriteria en daarmee in de exploitatie verantwoord wordt. Deze werkwijze ligt in lijn met voorgaande jaren. Deze exploitatielasten worden gedekt uit de reserve DU-Ooijen-Wanssum. Het restant van de investeringen welke leiden tot een materieel vast actief kan bij vaststelling van de Programmabegroting 2019 nog niet worden verdeeld naar de uiteindelijke objecten die elk een eigen afschrijvingstermijn hebben. Dit zal pas bij oplevering plaatsvinden, omdat er dan pas duidelijkheid is welke activa aan welke partij worden toegerekend en overgedragen worden. Op het moment van opmaak van deze programmabegroting, is daar met alle partijen nog geen verdeling aangebracht en afgesproken. De afschrijvingen starten daarom pas na moment van oplevering en worden in lijn met het kredietbesluit Ooijen-Wanssum gedekt uit de reserve DU-Ooijen-Wanssum. Van de aangekochte gronden kan eveneens niet worden vastgesteld of deze deel uitmaken van de projectonderdelen die overgedragen worden aan derden of dat deze in bezit blijven van de Provincie. Daarom worden ook deze gronden voorlopig op de balans opgenomen onder de categorie Gronden en terreinen, totdat de verdeling is aangebracht en afgesproken.

- **Economisch nut**

Materiële vaste activa met een economisch nut worden bruto geactiveerd. Het verschil met investeringen met maatschappelijk nut is dat bestemmingsreserves gelijkmatig, gedurende de afschrijvingsperiode, in het resultaatbestemmende gedeelte ten gunste van de exploitatie wordt gebracht.

Investeringsplanningen

De bestaande investeringsplanningen in vaste activa zijn geactualiseerd. De grondslag voor de bestaande investeringen zijn gebaseerd op door Provinciale Staten vastgestelde kredietbesluiten. Wij merken op dat wij voor uitvoering van investeringsprogramma's afhankelijk kunnen zijn van partners, zoals gemeenten, maar ook van juridische procedures. Dit heeft tot gevolg dat er sprake kan zijn van verschuivingen van kapitaallasten in de tijd. In de reguliere planning- en controlcyclus wordt dit jaarlijks herijkt.

Daarnaast zijn er nieuwe (vervangings)investeringen opgenomen in de begroting 2019 tot en met 2022 (zie "c. Volume nieuwe/vervangingsinvesteringen" in de tabel met uitgangspunten). Het gaat hier om jaarlijkse terugkerende investeringen in de provinciale wegen. De jaarlijks terugkerende investeringen in milieumonitoring maken nu onderdeel uit van de bijdrage die betaald wordt aan de RUD-Zuid Limburg.

Erfpacht

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij de eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen).

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, (overige) leningen u/g en (overige) uitzettingen zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van N.V.'s en B.V.'s (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingprijs zal afwaardering plaatsvinden.

De obligatieportefeuille is gewaardeerd tegen de verwachte aflossingswaarde.

Vlottende activa

Vorraden

De nog niet in exploitatie genomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, dan wel lagere marktwaarde.

De overige grond- en hulpstoffen (magazijnvoorraden) worden gewaardeerd tegen de betaalde inkoopprijs.

De als onderhanden werk opgenomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat die kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. Winsten uit grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden.

Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Passiva

Eigen vermogen

Wij maken bij onze reserves (eigen vermogen) onderscheid in:

- de algemene reserve. Dit is in principe een vrije reserve die kan worden ingezet als algemeen dekkingsmiddel. Met ingang van het vigerende coalitieakkoord is alle vrije ruimte toegevoegd aan de Immunisatiereserve. De functie van de Algemene Reserve is daarmee beperkt tot een egaliserende, om faseringen over jaarschijven mogelijk te maken;
- bestemmingsreserves. Middelen zijn geormerkt voor het realiseren van een doelstelling. Daarbij maken we onderscheid tussen vrij aanwendbare reserves en gebonden bestemmingsreserves, op grond van de mate van beleidsvrijheid om de bestemming te wijzigen.

Voorzieningen

Voorzieningen worden tegen nominale waarde of contante waarde gewaardeerd.

- Risicovoorzieningen en Voorzieningen voor toekomstige verplichtingen.
Deze voorzieningen worden gevormd voor concrete of specifieke risico's c.q. verplichtingen die op de balansdatum bestaan en waarvan de omvang onzeker is doch redelijkerwijs in te schatten.
- Lastenegaliserende voorzieningen.
Deze voorzieningen worden gevormd voor kosten die in volgende begrotingsjaren worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong vindt in het (voorafgaande) begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren.

In de begroting 2019 wordt, net als bij voorgaande jaren uitgegaan van bestaande reeksen. Voor wat betreft onze onderhoudsvoorzieningen ligt er planvorming aan ten grondslag. In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen wordt nader inzicht hierin gegeven.

Ook is een storting in de voorziening APPA ten behoeve van verplichte pensioenverplichtingen rondom (voormalige) GS-leden meerjarig opgenomen. Uitgangspunt is een gemiddelde van de stortingen van de afgelopen 5 jaar (was 3 jaar, maar is bijgesteld bij de 1^e Afwijkingenrapportage 2018).

Kaders reserves en voorzieningen, onderdeel Sturing in Samenwerking 2.0

Het kader voor reserves en voorzieningen is geïntegreerd in het financiële beleidskader “Sturing in Samenwerking 2.0” vastgesteld d.d. 10-2-2017.

Conform dit kader worden de uitgangspunten voor toevoegingen en aanwendungen van reserves en voorzieningen vastgelegd in door Provinciale Staten vastgestelde instellingsbesluiten. In deze besluiten staat aangegeven wat het doel van de reserve of voorziening is, hoe deze gevoed wordt, hoe besteed gaat worden, wat de maximale omvang is en of er rente aan een reserve wordt toegevoegd om deze waarde vast te houden. Wij schrijven in beginsel geen rente toe aan onze reserves, tenzij uitdrukkelijk anders is besloten door Provinciale Staten. Deze uitgangspunten zijn eveneens gehanteerd in de Programmabegroting 2019.

Conform het beleidskader Sturing in Samenwerking 2.0 worden de reserves en voorzieningen bij de jaarstukken doorgelicht op nut en noodzaak. Op dat moment wordt bepaald of er vrijval kan plaatsvinden of dat er extra stortingen moeten plaatsvinden.

Exploitatie

Interne rente

Dankzij de gunstige financieringspositie bedraagt de interne rentevoet 0% (zie “d. Beleggingen” in de tabel met uitgangspunten). De Provincie hoeft geen vreemd vermogen aan te trekken om uitgaven te dekken. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Financiering.

Kapitaallasten

De kapitaallasten volgen uit de investeringen en bestaan in principe uit afschrijvingen en rente. Omdat de interne rentevoet 0% bedraagt, zijn alleen de afschrijvingen opgenomen. Deze zijn functioneel toebedeeld in de begroting. De afschrijvingstermijnen liggen vast in de vigerende financiële verordening. In principe worden investeringen zoveel mogelijk afgedekt, zodat zij de toekomstige begrotingsruimte zo min mogelijk belasten. Daartoe worden (bruterings)reserves gevormd om de toekomstige afschrijvingen te kunnen dekken.

Toerekening van personele lasten

De toerekening van de personele lasten vindt plaats op basis van de voorschriften van het BBV, waarbij overhead apart inzichtelijk is gemaakt in de begroting. De loonkosten van medewerkers die voor meerdere taakvelden werken, zijn over deze meerdere taakvelden verdeeld. We hanteren een maximum aantal taakvelden van 5 waar de loonkosten van 1 medewerker aan toe worden bedeeld. Ook taakvelden waar slechts een klein percentage (<10%) van de tijd aan wordt besteed, worden buiten beschouwing gelaten. De berekening van de toe te rekenen loonkosten is gebaseerd op de gemiddelde lasten per fte.

Dividenden

Dividenden in de begroting zijn verwerkt in het jaar, waarop wij verwachten dat de Algemene vergadering van Aandeelhouders een besluit neemt tot uitkering van het (interim-)dividend. De belangrijkste structurele dividenden hebben betrekking op Enexis Holding NV en de Bank Nederlandse Gemeenten (zie “i. Dividenden” in de tabel met uitgangspunten).

Renteopbrengsten

In de begroting is uitgegaan van actuele inzichten in onze portefeuille volgens meerjarige prognoses. Daarbij is rekening gehouden met de effecten van Schatkistbankieren. In de paragraaf Financiering wordt e.e.a. nader toegelicht.

Stelposten

In de begroting is rekening gehouden met stelposten voor loon- en prijsontwikkeling en onderuitputting (zie “g. Verwacht achterblijven van uitgaven” en “h. Uitgavenstelposten” in de tabel met uitgangspunten). Inzet van intensiveringsmiddelen, zoals opgenomen in het vigerende coalitieakkoord zijn in deze begroting verwerkt op basis van de door GS vastgestelde uitvoeringsprogramma’s. Dit betekent dat voor de jaarschijf 2019 de middelen volgens de uitvoeringsprogramma’s in de begroting zijn opgenomen als budget bij het betreffende programma. De nog resterende intensiveringsmiddelen (overeenkomstig de door PS vastgestelde kadernota’s) zijn opgenomen onder 4.3 Algemene dekkingsmiddelen.

Onvoorzien

In de begroting wordt in lijn met eerdere jaren rekening gehouden met een post onvoorzien (zie “f. Onvoorziene uitgaven” in de tabel met uitgangspunten).

Begrotingsresultaat

Het begrotingsresultaat wordt bepaald met inachtneming van de vermelde waarderingsgrondslagen. Baten worden verantwoord in het jaar dat zij gerealiseerd zijn. Lasten worden verantwoord in het jaar, waarin deze voorzienbaar zijn. Volgens de voorschriften van het BBV dient eerst een saldo van baten en lasten te worden bepaald. Vervolgens vinden toevoegingen en onttrekkingen aan reserves plaats, waarna het resultaat ontstaat.

Risico's

De risico's worden periodiek (via het planning- en controlproces) doorlopen en daarmee geeft het risicoprofiel bij de begroting de laatste stand van zaken aan. Gelet op ons weerstandsvermogen zijn er op dit moment geen stortingen nodig om de bufferfunctie van het eigen vermogen op peil te houden. Voor meer informatie verwijzen wij naar de verplichte paragraaf 2. 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van dit document.

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht baten en lasten 2018-2022

€ x 1.000

Programmalijn	Begroting ná wijz.2018			Begroting 2019			Begroting 2020			Begroting 2021			Begroting 2022		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1.1 Investeringsklimaat	25.420	4.298	-21.122	26.262	1.648	-24.614	11.227	1.338	-9.888	10.134	899	-9.235	10.186	911	-9.276
1.2 Innovatiekracht	40.329	1.460	-38.870	17.546	168	-17.378	7.417	26	-7.391	3.497	0	-3.497	2.666	0	-2.666
1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	17.799	0	-17.799	12.032	0	-12.032	2.205	0	-2.205	2.162	0	-2.162	2.169	0	-2.169
2.1 Sociale agenda	19.442	0	-19.442	11.004	0	-11.004	7.072	0	-7.072	6.926	0	-6.926	7.065	0	-7.065
2.2 Cultuur	56.476	5.376	-51.100	38.951	5.540	-33.411	35.024	5.518	-29.507	33.903	5.518	-28.386	34.761	5.518	-29.244
2.3 Sport	7.396	0	-7.396	4.509	0	-4.509	1.538	0	-1.538	1.555	0	-1.555	1.573	0	-1.573
2.4 Stedelijke ontwikkeling	7.845	0	-7.845	7.783	0	-7.783	1.985	0	-1.985	1.609	0	-1.609	1.115	0	-1.115
3.1 Openbaar vervoer en railagenda	76.218	17.298	-58.921	75.407	14.206	-61.201	69.578	14.206	-55.372	72.746	8.227	-64.519	73.656	8.227	-65.429
3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	54.303	2.468	-51.835	66.538	2.278	-64.260	54.315	2.285	-52.030	59.135	474	-58.660	58.307	482	-57.825
3.3 Limburgse woningmarkt	2.210	0	-2.210	1.182	0	-1.182	848	0	-848	853	0	-853	857	0	-857
3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	14.938	1.928	-13.009	8.947	1.890	-7.057	6.128	1.823	-4.305	7.000	1.862	-5.138	6.020	1.902	-4.119
3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	52.968	53.194	226	42.953	42.861	-92	33.496	38.261	4.765	1.001	10.173	9.172	1.007	0	-1.007
3.6 Water	10.868	3.399	-7.469	8.666	4.162	-4.505	8.825	4.160	-4.665	8.863	4.182	-4.681	2.723	1.025	-1.698
3.7 Energie, duurzaamheid en milieu	32.995	5.743	-27.252	16.727	4.556	-12.170	15.959	4.570	-11.389	13.669	2.196	-11.473	13.821	1.451	-12.371
3.8 Plattelandsontwikkeling	49.902	31.281	-18.621	34.797	31.236	-3.561	32.231	31.246	-985	36.246	31.211	-5.036	35.571	31.228	-4.343
4.1 Bestuur	19.028	443	-18.584	15.003	436	-14.567	13.948	434	-13.514	13.231	406	-12.824	13.318	407	-12.911
4.2 Overhead	47.727	257	-47.470	47.369	263	-47.106	47.486	269	-47.218	47.679	275	-47.405	48.058	281	-47.777
4.3 Algemene dekkingsmiddelen	16.262	303.427	287.164	8.979	306.736	297.758	3.041	307.818	304.777	4.426	313.293	308.868	5.822	319.859	314.038
4.4 Provinciale Staten en Griffie	3.562	0	-3.562	3.393	0	-3.393	3.422	0	-3.422	3.443	0	-3.443	3.474	0	-3.474
Totaal baten lasten	555.688	430.570	-125.118	448.049	415.979	-32.070	355.746	411.954	56.208	328.078	378.716	50.638	322.168	371.288	49.120
Mutatie reserves															
Algemene reserve (egalisatie)	49.279	142.343	93.064	34.883	59.804	24.921	0	6.496	6.496	0	2.562	2.562	0	910	910
Immunisatiesreserve	11.713	41.414	29.700	0	21.493	21.493	0	7.587	7.587	0	1.489	1.489	0	645	645
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	12.245	0	-12.245	11.692	0	-11.692	8.598	0	-8.598	4.688	0	-4.688	4.536	0	-4.536
Reserve Waterveiligheid Maas	0	1.355	1.355	0	0	0	0	3.000	3.000	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve herontwikkeling Tapijnkazerne	0	1.000	1.000	0	0	0	0	0	0	0	1.000	1.000	0	0	0
Bestemmingsreserve Overdracht Napoleonsweg	0	1.965	1.965	0	1.965	1.965	0	1.965	1.965	0	1.965	1.965	0	1.965	1.965
Bestemmingsreserve ZLSM	647	1.000	353	34	799	765	34	0	-34	34	0	-34	34	0	-34
Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA	2.902	2.317	-585	2.750	3.000	250	2.750	3.000	250	2.750	2.750	0	2.750	2.750	0
Risicoreserve grondexploitatie	615	5.535	4.920	615	0	-615	615	0	-615	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Culturele kansen	0	1.342	1.342	0	1.671	1.671	0	218	218	0	0	0	0	0	0
Reserve grondwaterbeheer	0	491	491	0	52	52	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Campusorganisatie Chemelot	0	1.500	1.500	0	1.250	1.250	0	1.000	1.000	0	750	750	0	0	0
Egalisatiesreserve DU-uitkeringen bedrijventerreinen	0	60	60	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve DU-uitkering externe veiligheid	0	290	290	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve DU-uitkering PAS	6.543	9.226	2.683	5.675	2.061	-3.614	4.000	0	-4.000	0	0	0	0	0	0
Bruteringsreserve Limburgs Museum	0	106	106	0	206	206	0	206	206	0	206	206	0	206	206
Reserve bruterling duurzaamheid provinciale gebouwen	0	190	190	0	203	203	0	203	203	0	203	203	0	203	203
Bruteringsreserve ontschotten Gouvernement	0	797	797	0	51	51	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve bruterling Creative City Limburg	0	706	706	0	706	706	0	706	706	0	706	706	0	706	706
Reserve DU Verkeer en vervoer	81.260	85.123	3.862	80.256	95.407	15.151	80.152	71.891	-8.261	78.312	76.378	-1.934	78.312	75.385	-2.927
Reserve DU elektrificatie Maaslijn	5.979	0	-5.979	5.979	0	-5.979	5.979	0	-5.979	0	0	0	0	0	0
Reserve DU-uitkering Natuur	0	76	76	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve aandelentransactie LIOF	0	994	994	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Zilver- en bronsgroene natuur	0	340	340	0	25	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve DU-uitkering bodemsanering	0	1.671	1.671	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Transitiefonds	130	1.548	1.418	0	484	484	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve DU Zoetwatermaatregelen	0	1.243	1.243	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve realisatie N280	350	286	-64	0	1.231	1.231	0	4.231	4.231	0	6.764	6.764	0	7.835	7.835
Reserve DU-uitkering gebiedsontw. Ooijen-Wanssum	36.462	32.050	-4.412	30.461	27.850	-2.611	30.461	21.700	-8.761	10.173	0	-10.173	0	0	0
Reserve DU na-ijleffecten mijnbouw	1.725	0	-1.725	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal mutatie reserves	209.850	334.968	125.118	172.346	218.259	45.913	132.589	122.204	-10.386	95.958	94.774	-1.184	85.633	90.606	4.973
Totaal	765.539	765.539	0	620.395	634.238	13.843	488.335	534.157	45.822	424.036	473.490	49.454	407.801	461.894	54.094

Bijlage 2: Naamswijzigingen begrotingsstructuur t.o.v. 2018

Er zijn geen naamswijzigingen in de begrotingsstructuur t.o.v. de Programmabegroting 2018.

Bijlage 3: Overzicht reserves en voorzieningen 2018-2022

€ x 1.000

	2018		2019		2020		2021		2022		
	Balansstand 31-12-2017	Resultaat 2017	Vermeer- dering	Vermin- dering	Begin saldo	Vermeer- dering	Vermin- dering	Eind saldo	Vermeer- dering	Vermin- dering	Eind saldo
Algemene reserve	103.718	26.013	49.279	142.343	36.667	34.883	59.804	11.746	5.250	2.688	910
Algemene reserve (egalitatie)	103.718	26.013	49.279	142.343	36.667	34.883	59.804	11.746	5.250	2.688	910
Bestemmingsreserves											
Immunitatisreserve*	1.093.104	8.264	11.773	41.414	1.071.688	0	21.493	1.050.176	0	1.489	1.041.100
Risicoreserve fin. instrumentarium SIS	78.648	0	12.245	0	90.893	11.692	0	102.686	0	111.184	4.536
Reserve knelpunten Economisch beleid	463	0	0	0	463	0	0	463	0	463	0
Risicoreserve Grondexploitatie	5.020	0	615	5.635	100	615	0	1.331	0	1.331	0
Egalitatisreserve Gladhidsbestrijding	183	0	0	0	183	0	0	183	0	183	0
Reserve aandelentransacties LIOF	8.000	0	0	994	7.006	0	0	7.006	0	7.006	0
Reserve Waterveiligheid Maas	4.355	0	0	1.355	3.000	0	0	3.000	0	0	0
Bestemmingsreserve Overdracht Napoleonsweg	11.792	0	0	1.965	9.827	0	1.965	7.862	0	1.965	3.932
Reserve Edelchemie	2.300	0	0	0	2.300	0	0	2.300	0	2.300	0
Egalitatisreserve DU bedrijvenreinen	631	0	0	60	571	0	0	571	0	571	0
Tijdelijke bestemmingsreserve reorganisatie 2011-201	1.662	0	0	0	1.662	0	0	1.662	0	1.662	0
Reserve DU Regionale luchthavens	127	0	0	0	127	0	0	127	0	127	0
Reserve grondwaterbeheer	543	0	0	491	52	0	52	0	0	0	0
Reserve DU Zoelwatermaatregelen	1.243	0	0	1.243	0	0	0	0	0	0	0
Reserve DU Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum	37.404	0	36.462	32.050	41.816	30.461	27.850	44.427	53.188	10.173	0
Reserve Campusorganisatie Chemelot	6.554	0	0	1.500	5.054	0	1.250	3.804	0	2.804	0
Bestemmingsreserve Zilver- en brons groene natuur	564	0	0	340	224	0	25	199	0	199	0
Reserve brutoering duurzaamheid provinciale gebouwen	3.163	0	0	190	2.973	0	203	2.770	0	203	2.567
Brutoeringsreserve Limburgs Museum	2.836	0	0	106	2.729	0	206	2.523	0	206	2.317
Bestemmingsreserve realisatie N280	104.418	0	350	286	104.482	0	1.231	103.251	0	6.764	92.255
Reserve DU-uitkering externe veiligheid	1.378	0	0	290	1.088	0	0	1.088	0	1.088	0
Bestemmingsreserve ZLSM	1.538	0	647	1.000	1.185	34	799	419	34	453	34
Reserve DU-uitkering Natuur	1.037	0	0	76	961	0	0	961	0	961	0
Reserve DU-uitkering PAS	16.606	0	6.543	9.226	13.923	5.675	2.061	17.537	0	21.537	0
Brutoeringsreserve ontschotten Gouvernement	2.153	0	0	797	1.357	0	51	1.305	0	1.305	0
Bestemmingsreserve Culturele kansen	3.392	0	0	1.342	2.049	0	1.671	379	0	160	0
Reserve A2 Vonderen	35.000	0	0	0	35.000	0	0	35.000	0	35.000	0
Reserve Transitiefonds	14.092	0	130	1.548	12.674	0	484	12.190	0	12.190	0
Reserve NEDAB Luchthaven MAA	230	0	2.902	2.317	815	2.750	3.000	565	2.750	315	2.750
Reserve brutoering Creative City Limburg	12.712	0	0	706	12.006	0	706	11.300	0	706	9.887
Bestemmingsreserve realisatie N286	7.999	0	0	0	7.999	0	0	7.999	0	7.999	0
Reserve DU-uitkering bodemsanering	7.585	0	0	1.671	5.914	0	0	5.914	0	5.914	0
Bestemmingsreserve herontwikkeling Tapjijkazeme	2.000	0	0	1.000	1.000	0	0	1.000	0	1.000	0
Reserve DU naal-effecten mijnbouw	0	0	1.725	0	1.725	0	0	1.725	0	1.725	0
Reserve DU Verkeer en vervoer	144.520	0	81.260	85.123	140.657	80.256	95.407	125.507	80.152	71.891	133.767
Reserve DU electrificatie Maaslijn	6.994	0	5.979	0	12.973	0	18.952	5.979	0	24.931	0
Totaal	1.620.246	8.264	160.572	192.625	1.596.457	137.463	158.455	1.575.465	132.589	115.708	1.592.346
	1.723.964	34.277	209.850	334.968	1.633.124	172.346	218.259	1.587.210	132.589	122.204	1.597.956

* Na de behandeling van de Programmabegroting 2019 is een separaat Statenvoorstel ter besluitvorming voorgelegd, met betrekking tot investeringen in de Kennis-As LINK ad € 11,25 mln. Dit is niet verwerkt in dit overzicht.

€ x 1.000

	2018			2019			2020			2021			2022			
	Beginstand balans 2017	Vermeer- dering	Vermin- dering	Begin saldo	Vermeer- dering	Vermin- dering	End saldo	Vermeer- dering	Vermin- dering	End saldo	Vermeer- dering	Vermin- dering	End saldo	Vermeer- dering	Vermin- dering	End saldo
Voorzieningen voor toekomstige verplichtingen, verliezen en risico's																
Voorziening APPA	7.584	450		8.034	450		8.484	450		8.934	450		9.384	450		9.834
Voorziening sociaal plan 2011-2016	62			62			62			62			62			62
	7.646	450	0	8.096	450	0	8.546	450	0	8.996	450	0	9.446	450	0	9.896
Egalisatievoorzieningen																
Voorziening onderhoud provinciale gebouwen	5.692	2.636	2.495	5.833	2.495	2.495	5.833	2.551	2.551	5.833	2.609	2.609	5.833	2.668	2.668	5.833
	5.692	2.636	2.495	5.833	2.495	2.495	5.833	2.551	2.551	5.833	2.609	2.609	5.833	2.668	2.668	5.833
Totaal	13.338	3.086	2.495	13.929	2.945	2.495	14.379	3.001	2.551	14.829	3.059	2.609	15.279	3.118	2.668	15.729

Bijlage 4: Overzicht incidentele baten en lasten 2019-2022

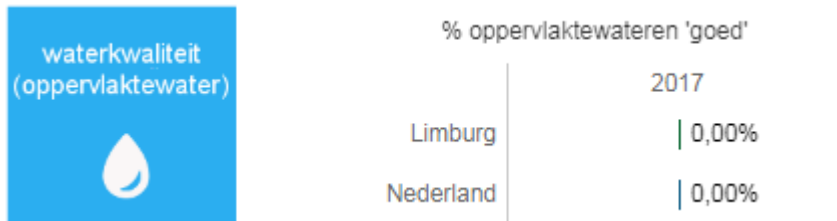
€ x 1.000

Programmalijn	Begroting 2019		Begroting 2020		Begroting 2021		Begroting 2022	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
A101 Investeringsklimaat								
Acquisitie	4.332							
Subsidieregeling MKB innovatiestimulering	4.036	770	900	450				
Samenwerking Triple Helix organisaties	900							
Kennis-As project ITEM	852							
Procesmiddelen Kennis-as Brightlands	300							
Innovatiepilots in bredere MKB	673							
Internationale samenwerking	200							
MKB Cofinanciering Interreg en OP Zuid	300							
MKB dienstverlening	300							
Structuurversterking Z-Limburg Brainport	150							
Bijdragen gemeenten luchthaven MAA	400	400	400	400	400	400	400	400
Procesmiddelen PLAC BV	6		6		6			
Einstein Telescoop	4.000							
	16.448	1.170	1.306	850	406	400	400	400
A102 Innovatiekracht								
Institute for Biobased Materials	1.142							
Bijdrage voorbereiding Bio Treat Center		50						
Brightlands Innovation Factory (BIF)	333							
Interreg Europe-project S3Chem	10	68	26	26				
Uitvoering innovatieprogramma's	1.000							
Expertise Centrum Business Services Venlo	100							
Healthy Eating and Food Innovation	932		964		844			
Inzet LIOF versterking Agrofoodsector	426		320					
Expertise en Innovatiecentrum BISS	1.078							
Campusorganisatie Venlo	450							
Uitvoeringsprogramma LLTL	1.386							
MKB Programma Logistiek	200							
Big Data Centre Heerlen	200		1.000					
Procesmiddelen Greenport Venlo	270							
St. Circular Design Group Venlo		50						
Destinatie Marketing Limburg	250							
Kennis-As project 'LIME'	886		886					
Programma Limburg Makers	300							
University College	2.387		1.566					
Stichting Waterrecreatie Nederland			3					
Investeringsprogramma toerisme en recreatie	1.845		15					
Cofinanciering leisure projecten Midden Limburg	491							
Logistiek onderzoek	720							
Procesondersteuning agro-energieklimaat	482							
	14.888	168	4.780	26	844			
A103 Onderwijs en arbeidsmarkt								
Ketenaanpak integratie vluchtelingen	150		50					
Grensoverschrijdende arbeidsmarkt	107							
Grensinfopunt Maastricht	57							
Educatieve Agenda Limburg	500							
Human Capital Agenda's/Techniekpact	1.285							
Project 'De Werkplaats'	56							
Euregionaal onderwijs	11							
Limburg Werkt Akkoord	2.100							
Onderwijs als schakel	900							
Onderwijskwaliteit	1.021							
iXperium-achtige leeromgevingen	600							
Gelijke kansen in het onderwijs	125							
HBO Applied Sciences	400		400		400		400	
CHILL	500		500		500		500	
Aanvalsplan arbeidsmarkt	2.150							
Aanhaking MBO en MKB op BL-campusen	500							
Verbreiding hoger opleidingsaanbod Venlo	305							
	10.767		950		900		900	
A201 Sociale innovatie en participatie								
De gezonde basisschool van de toekomst	981		277					
Structuurversterkende investeringen in kernen	500							
Uitvoeringsprogramma Vitaler Limburg	3.200							
Intensivering aanpak laaggeletterdheid	185							
Jongerendialoog en -debat	60							
	4.926		277					

Programmalijn	Begroting 2019		Begroting 2020		Begroting 2021		Begroting 2022	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
A202 Cultuur								
<i>Culturele kansen</i>	75		75					
<i>Beleidskader cultuur</i>	1.750							
<i>Creative industrie</i>	475							
<i>Filmfonds Limburg</i>	500							
<i>Intensivering beleid musea</i>	150							
<i>Muziekonderwijs op scholen</i>	325							
<i>Partnerschap Stichting voordekunst</i>	100							
<i>Stichting Limburg Geïmproviseerde Muziek</i>	35							
<i>Cultuuureducatie met Kwaliteit 2017-2020</i>	392		392					
<i>Stichting Popmuziek Limburg</i>	328		334					
<i>Euregionale culturele samenwerking</i>	275							
<i>Festivals en evenementen</i>	325							
<i>Subsidieregeling Subinfrastructuur</i>	620		620					
<i>Schutterijwegen</i>	85		85					
<i>Erfgoedbeleid</i>	233							
<i>Meerjarenaanpak kerken</i>	1.500							
<i>Monumenten</i>	1.000							
<i>Steunpunt Archeologie en Monumenten</i>	152							
<i>Stimulering Struikelstenen</i>	60		45					
<i>Archeologie</i>	200							
<i>Via Belgica</i>	4	22						
<i>Archeologisch onderzoek Maaspark Well</i>	300		300		51		396	
<i>Digitale agenda en regionale media</i>	125							
<i>Kapitaallasten</i>	14		10					
<i>Uitvoering Monulisa-regeling</i>	162							
<i>Uitvoeringskosten monumenten</i>	35							
	9.219	22	1.861		51		396	
A203 Sport								
<i>Bijzondere sportevenementen</i>	532							
<i>Uitvoeringsprogramma Sport</i>	2.180							
<i>Wielerdossier</i>	250							
<i>Renovatie openluchtwembaden</i>	23							
	2.984							
A204 Stedelijke ontwikkeling								
<i>Proces- en projectkosten IBA Parkstad</i>	6.565		500		500			
<i>Werkbudhet kernteam IBA</i>	7							
<i>5 Businesscases Parkstad</i>			382					
<i>Q4/Maasfront Venlo</i>	100							
	6.672		882		500			
A301 Openbaar vervoer en railagenda								
<i>Ontwikkelingen stationsomgevingen</i>	150		786		1.310		524	
<i>Pilot Mobility as a Service (MaaS)</i>	1.050							
<i>Uitvoeringsprogramma overstappunten</i>	7.239							
<i>Onderhoud infra en opstallen ZLSM</i>	799							
<i>Inhuur i.v.m. Wensbus</i>	50		50					
<i>Programmakosten railagenda</i>	150		100		50			
<i>Project EMR Connect</i>	50							
<i>DU Elektrificatie Maaslijn</i>		5.979		5.979				
	9.488	5.979	936	5.979	1.360		524	
A302 Bereikbaarheid en mobiliteit								
<i>Bijdrage rotonde Museumplein-station</i>	1.250							
<i>DU Beter Benutten</i>		1.818		1.818				
<i>Nadere subsidieregels verkeerseducatie</i>	300		300					
<i>Logistiek</i>	13		13		13			
<i>Smart Mobility regio A67/A2</i>	1.200							
<i>Fietsverbinding van Geul naar Geleenbeek</i>	1.500							
<i>Uitvoeringsprogramma Fiets</i>	5.700							
<i>Snelfietsroute maastricht-Sittard</i>	1.000							
<i>Educatie regionale verkeersveiligheid</i>	450							
<i>Regionale verkeersveiligheid</i>	1.500							
<i>Emplacement zuidelijke spoor aansluiting Chemeloo</i>			1.631		2.500			
<i>Uitbreiding Bargeterminal Venlo</i>	5.000							
<i>Vorbereidingskosten randweg N266</i>	2.300							
<i>Experimenten elektrische auto's</i>	100							
	20.313	1.818	1.944	1.818	2.513			
A303 Limburgse woningmarkt								
<i>Uitvoering Transitie Limburgse Woningmarkt</i>	315							
	315							
A304 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit								
<i>Aanpak winkelleegstand</i>	500							
<i>Albertknoop</i>	35		100					
<i>Adviseurschap Ruimte voor Ruimte</i>	70		70					
<i>Onderzoek ontwikkellocatie BPL-gebied</i>	350							
<i>Procesmiddelen Buitengoed Geul en Maas</i>	210	105						
<i>Bedrijventerrein Oostflank Brunssum</i>	1.800							
<i>Subsidie Tapijnkasern Maastricht</i>					1.000			
	2.965	105	170		1.000			

Programmalijn	Begroting 2019		Begroting 2020		Begroting 2021		Begroting 2022	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
A305 Hoogwaterbescherming langs de Maas								
<i>Koploper Oeffelt</i>			3.000					
<i>Lob van Gennep</i>	1.300							
<i>Procesmiddelen Maasdal</i>	400							
<i>Ooijen-Wanssum</i>	40.250	12.400	29.500	7.800				
<i>DU Ooijen-Wanssum</i>		30.461		30.461		10.173		
	41.950	42.861	32.500	38.261		10.173		
A306 Water								
<i>Deltafonds Limburg</i>	6.360		6.360		6.360			
<i>Ontwikkelopgave natuur</i>	-1.250							
<i>POP3 water</i>	1.320		320		320			
<i>DU zoetwatermaatregelen</i>		3.160		3.180		3.180		
<i>Project LIVES EMR</i>	67	43						
	6.497	3.203	6.680	3.180	6.680	3.180		
A307 Energie, duurzaamheid en milieu								
<i>Procesmiddelen asbest & energie 2019</i>	506		110					
<i>Actieprogramma bodem en ondergrond</i>	1.675	1.675	1.675	1.675				
<i>DU BRZO</i>		760		760			760	
<i>Energiebeleid-opmaat naar LEKTA</i>	535							
<i>Procesmiddelen beleidsbrief Asbest</i>	83							
	2.799	2.435	1.785	2.435		760		
A308 Plattelandsontwikkeling								
<i>Ontwikkelopgave natuur</i>	-5.857		-2.500		-2.500			
<i>Dierenambulances</i>	100							
<i>Natura 2000 Beheersplannen</i>	100							
<i>Natuurgebieden kleine beheerders</i>	75		23		30			
<i>Stichting IKL</i>	425							
<i>Nationaal Landschap Zuid Limburg</i>	95							
<i>PAS</i>	4.002		5.000					
<i>Interreg Europe Wildlife Economy</i>	79	73	77	71	27	23	33	28
<i>Nationale Parken</i>	200							
<i>Motie 759 continuïteit faunabeheer</i>	100							
<i>P/O vermaatschappelijking</i>	200							
<i>Showcases moderne hoeves</i>	500							
<i>Grensparken</i>	95							
<i>Soortenbeheer</i>	1.000							
<i>IVN vrijwilligers</i>	15							
<i>LLTL2</i>	2.794							
	3.923	73	2.599	71	-2.443	23	33	28
A401 Bestuur								
<i>Herdenking van 75 jaar bevrijding</i>	875		75					
<i>Werkbudget coalitievorming</i>	75							
<i>Oplossen Zeelandproblematiek</i>	754		754					
<i>Limburg-stage Pinkpop</i>	25							
<i>Stichting Karlspreis</i>	15		15		15			
	1.744		844		15			
A402 Overhead								
A403 Algemene dekkingsmiddelen								
<i>Stelposten beleidsintensiveringsmiddelen</i>	7.311							
	7.311							
A404 Provinciale Staten en Griffie								
<i>Introductieprogramma PS</i>	20		21					
	20		21					
Totaal baten lasten	163.229	57.834	57.534	52.620	11.825	14.536	2.252	428
Mutatie reserves								
<i>Algemene reserve (egalisatie)</i>	34.883	59.804		6.496		2.562		910
<i>Immunisatiereserve</i>		21.493		7.587		1.489		645
<i>Reserve campusorganisatie Chemelot</i>		1.250		1.000		750		
<i>Risicoreserve grondexploitatie</i>	615		615					
<i>Risicoreserve SIS</i>	11.692		8.598		4.688		4.536	
<i>Reserve DU Ooijen-Wanssum</i>	30.461	27.850	30.461	21.700	10.173			
<i>Reserve culturele kansen</i>		1.671		218				
<i>Bestemmingsreserve ZLSM</i>		799						
<i>Reserve waterveiligheid Maas</i>				3.000				
<i>Reserve grondwaterbeheer</i>		52						
<i>Reserve DU Verkeer en vervoer</i>	1.818	23.789	1.818	3.399		4.742		1.601
<i>Reserve zilver- bronsgroene natuur</i>		25						
<i>Reserve Transitiefonds</i>		484						
<i>Reserve DU elektrificatie Maaslijn</i>	5.979		5.979					
<i>Reserve herontwikkeling Tapijnkazeme</i>						1.000		
<i>Reserve DU-PAS</i>	5.675	2.061	4.000					
Totaal mutatie reserves	91.123	139.278	51.472	43.400	14.861	10.543	4.536	3.157
Totaal	254.352	197.112	109.005	96.020	26.686	25.079	6.788	3.584

Bijlage 5: Benchmark dashboard BBV⁶

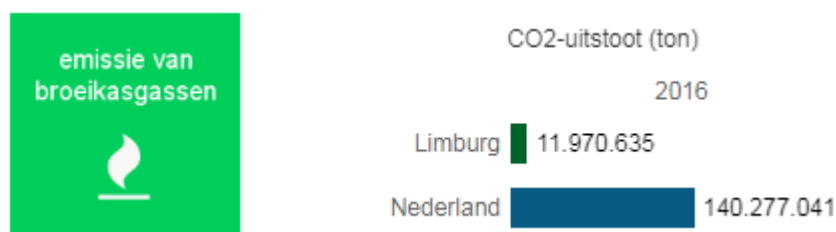

Waterkwaliteit (oppervlaktewater) (product 3.6.1. Water)

De ecologische toestand van oppervlaktewateren is beoordeeld volgens de beoordelingsmethode van de Europese Kaderrichtlijn Water. De cijfers geven het percentage oppervlaktewateren weer waarvan de waterkwaliteit de beoordeling 'goed' heeft gekregen.

Weergegeven zijn de cijfers van alle oppervlaktewateren die in het beheer van de verschillende waterschappen zijn. Het gebied van een waterschap kan provincieoverstijgend zijn. De cijfers van een waterschap die in twee provincies ligt worden in beide provinciecijfers opgenomen. Bijvoorbeeld: De wateroppervlaktebeoordelingen van waterschap Noorderzijlvest worden bij zowel Drenthe als Friesland opgeteld.

Beoordelingen van oppervlaktewateren in het beheer van Rijkswaterstaat zijn niet weergegeven.

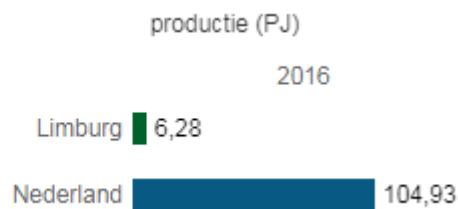

Emissie van broeikasgassen (product 3.7.3. Uitvoering milieu)

De emissie van broeikasgassen wordt uitgedrukt in uitstoot van CO₂. De CO₂-uitstoot wordt berekend door de energiedragers (bijvoorbeeld kWh elektriciteit, m³ gas, liters benzine) te vermenigvuldigen met de emissiefactor van die energiedrager. Deze emissiefactoren variëren per jaar, afhankelijk van de brandstofmix van de elektriciteitsproductie, de hoeveelheid bijgemengde biobrandstof en de calorische waarde en koolstofinhoud van aardgas.

⁶ Dashboard BBV-indicatoren. (z.j.). Geraadpleegd op 19 september 2018, webpagina:

<http://www.waarstaatjeprovincie.nl/Paginas/BBV/Benchmark-dashboard-BBV.aspx>

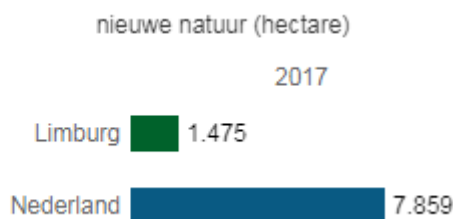
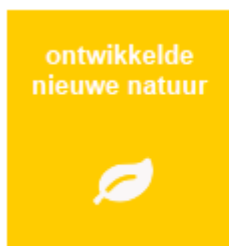

Hernieuwbare energie (product 3.7.1. Asbest en energie)

De meeste productiegegevens hernieuwbare energie komen tot stand door nationale totalen te verdelen over gemeenten aan de hand van verdeelsleutels, de top down-methode, omdat voor de bottom upmethode onvoldoende gegevens beschikbaar zijn. Alleen voor Hernieuwbare Energie uit stortgas, geothermie en meestook van biomassa in elektriciteitscentrales zijn bottom-up gegevens beschikbaar. Deze methode leidt voor het overgrote deel van de Hernieuwbare Energie-opties tot schattingen. De Klimaatmonitor bevat jaarlijks 88 tot 90 % van de Nederlandse Hernieuwbare Energie. In veel gemeenten zal het percentage hoger zijn, omdat de missende 10-12 % zich concentreert in enkele gemeenten of op de Noordzee, waar een significant deel van de Nederlandse windproductie plaatsvindt.

Alleen voor Hernieuwbare Energie uit Stortgas zijn bottom-up gegevens beschikbaar. De gegevens zijn dus niet via een verdeelsleutel tot stand gekomen, maar daadwerkelijk gemeten.

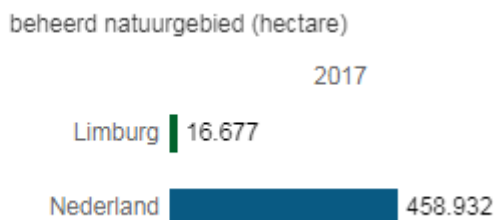
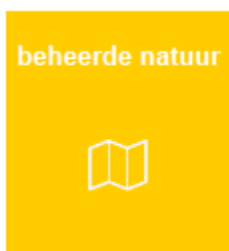
Bron: Klimaatmonitor; bewerking: Tympaan

Ontwikkelde nieuwe natuur (product 3.8.1. Natuur)

Dit betreft het oppervlakte verworven en ingerichte natuur in hectare. Bij verworven natuur gaat het om het aantal hectares blijvend beschikbare grond voor natuur, inclusief nieuwe natuur als gevolg van functiewijziging (bijvoorbeeld doordat boerenland als natuurland wordt aangeboden). Onder inrichting worden gebieden verstaan waar inrichtingsmaatregelen zijn uitgevoerd die noodzakelijk zijn voor de realisatie van het natuurdoel. Als er geen inrichtingsmaatregelen nodig zijn, wordt het gebied ook beschouwd als ingericht.

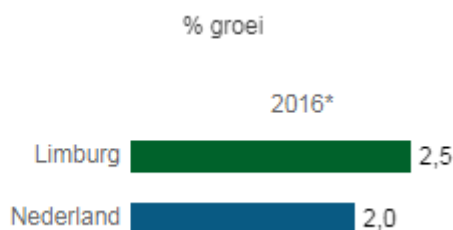
De cijfers zijn afkomstig uit de Voortgangsrapportages Natuur (publicatie IPO/BIJ12). De Provincies zijn sinds 2013 verantwoordelijk voor het natuurbeleid en het Natuurnetwerk Nederland (exclusief Rijkswateren). Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied.

Beheerde natuur (product 3.8.1. Natuur)

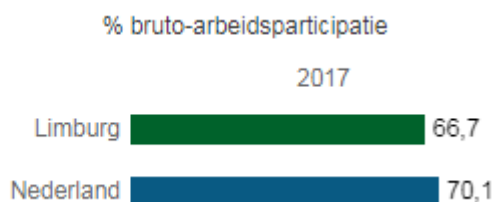
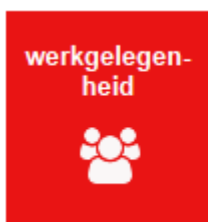
Dit betreft het oppervlakte grondgebied dat in beheer is als natuurgebied. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt in beheer met contract en zonder contract. Bij beheer met contract is er een beheercontract vallend onder het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) of een voorloper van SNL. Bij natuurbeheer zonder contract betreft het gebieden vallend onder de Natuurschoonwet (NSW), waterleidingmaatschappijen, defensie, TBO's, RWS, gemeentes, natuureigenaren die entree heffen, particulieren die hun gebied niet openstellen.

De cijfers zijn afkomstig uit de Voortgangsrapportages Natuur. De Provincies zijn sinds 2013 verantwoordelijk voor het natuurbeleid en het Natuurnetwerk Nederland (exclusief Rijkswateren). Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied.

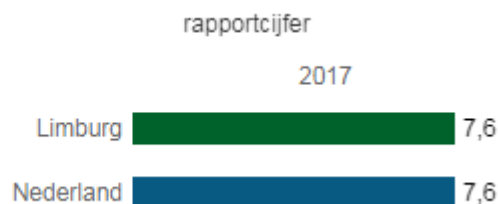
Bruto regionaal product (bbp) (product 1.1.2. Acquisitie en LIOF)

Dit betreft het bruto binnenlands product (tegen marktprijzen) in de Provincie, een maat voor de omvang van de economie. De verandering van het volume van het brp in een bepaalde tijdsperiode is een maat voor de groei (of krimp) van de economie. Het bruto regionaal product tegen marktprijzen is het eindresultaat van de productieve activiteiten van ingezeten productie-eenheden.

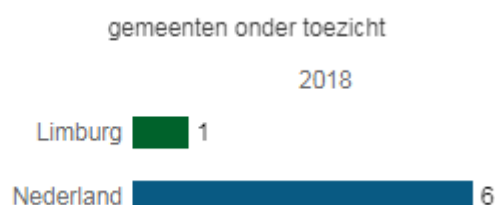
Bruto-arbeidsparticipatie (product 1.3.1. Arbeidsmarkt)

Werkgelegenheid wordt hier uitgedrukt in het percentage bruto-arbeidsparticipatie: het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking in de totale bevolking van 15-75 jaar.

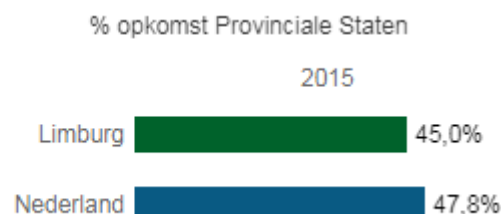
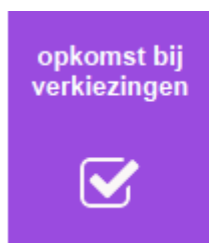
Waardering openbaar vervoer (product 3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management)

Dit betreft het gemiddelde waarderingscijfer (algemene oordeel) voor het regionaal openbaar vervoer per Provincie weergegeven. Dit cijfer is gebaseerd op de OV-Klantenbarometer: een jaarlijks terugkerend onderzoek naar de mening van reizigers in het stads- en streekvervoer. De weergegeven cijfers hebben betrekking op de vervoersgebieden, waarvoor de provincie de concessie heeft afgegeven. De vervoersgebieden van de metropoolregio's blijven dus buiten beschouwing.

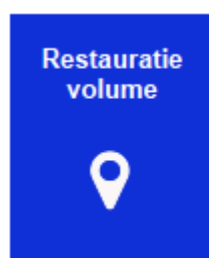

Preventief financieel toezicht (product 4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën)

Gemeenten staan onder preventief financieel toezicht van de provinciale toezichthouder als er sprake is van een niet meer structureel en reëel sluitende begroting bij een gemeente.

Verkiezingen (product 4.4.1. Provinciale Staten en Griffie)

Restauratie volume (product 2.2.3. Monumenten)

Er is op dit moment geen verdere informatie beschikbaar.

Bijlage 6: Investeringsbesluit

Programma	Product	Volgnr.	Omschrijving investering	Afschr. termijn	Investerings bedrag	Looptijd	Indicatieve fasering investering			
							2019	2020	2021	2022
3.2	3.2.5		<i>Nieuw krediet</i>							
		41	N271 fietspad rehabilitatie Plasmolten-Mook	15	490.000	2020	490.000			
		42	N271 aanleg rotonde Well inc. tijdelijke VRI	15	103.000	2020	103.000			
		43	N273 Rehabilitatie kom Baarlo	15	3.200.000	2020	3.200.000			
		44	N274 Rehabilitatie incl. 2 turbotonodes tbv BPL en fietsbrug IBA	15	3.000.000	2019	3.000.000			
		45	N276 Ongeïjkvoerse kruising Nolenslaan Sittard	15	500.000	2019	500.000			
		46	N598 De Hut - de Planck - (Fase 1)	15	257.000	2020	257.000			
		47	N271 Rehabilitatie kom Lomm	15	150.000	2019	150.000			
		48	N570 Rehabilitatie weg	15	1.500.000	2019	1.500.000			
		49	Fietsverbinding Geisteren-Wanssum	15	240.000	2019	240.000			
		50	Incidentele investeringen	15	233.693	2019	233.693			
		51	Studieprojecten	5	52.276	2019	52.276			
		52	Verkeersregelinstallaties	15	647.459	2019	647.459			
		53	Openbare verlichting	20	225.911	2019	225.911			
		54	Bewegwijzering	15	176.754	2019	176.754			
		55	Vervanging wegmeubilair afschermvoorzieningen	10	224.138	2019	224.138			
56	Vervanging wegmeubilair RVV borden	10	114.197	2019	114.197					
			Totaal		11.114.428		850.000	-	-	
3.2	3.2.5		Omschrijving bijdrage	Afschr. term.	Bedrag Bijdrage	Looptijd	2019	2020	2021	2022
			N271 fietspad rehabilitatie Plasmolten-Mook	15	190.000	2020	190.000			
			N273 Rehabilitatie kom Baarlo	15	350.000	2020	350.000			
			Totaal		540.000		-	-	-	

Bijlage 7: Legesverordening Provincie Limburg 2019

LEGESVERORDENING LIMBURG 2019 MET BIJBEHORENDE TARIEVENTABEL 2019

Artikel 1 Aard van de heffing en belastbaar feit

Onder de naam leges worden rechten geheven, als bedoeld in artikel 223, lid 1, sub b van de Provinciewet, ter zake van het door of vanwege de provincie verlenen van de diensten, bedoeld in deze verordening en in de daarbij behorende tarieventabel.

Artikel 2 Belastingplicht

De leges worden geheven van de aanvrager dan wel van degene ten behoeve van wie de dienst wordt aangevraagd.

Artikel 3 Tarieven

1. De leges worden geheven naar de tarieven, opgenomen in de bij deze verordening behorende tarieventabel.
2. Voor de berekening van de leges wordt een gedeelte van een in de tabel genoemde eenheid als een volle eenheid gerekend.

Artikel 4 Wijze van heffing

De heffing van leges geschiedt door middel van een mondelinge dan wel een gedagtekende schriftelijke kennisgeving, waaronder mede wordt begrepen een stempelafdruk, zegel, nota of andere schriftuur.

Artikel 5 Tijdstip van betaling

De leges moeten worden betaald ingeval de kennisgeving als bedoeld in artikel 4:

- a. mondeling wordt gedaan: op het moment van het doen van de kennisgeving;
- b. schriftelijk wordt gedaan: op het moment van het uitreiken van de kennisgeving;
- c. wordt toegezonden: binnen 2 weken na de dagtekening van de kennisgeving.

Artikel 6 Teruggaaf

1. Indien een vergunning, ontheffing enz., als bedoeld in de tarieventabel, wordt geweigerd, vindt restitutie plaats van 75% van de geheven leges, met dien verstande dat:
 - a. een minimumbedrag van € 12,- niet wordt gerestitueerd;
 - b. geen restitutie plaats vindt van leges, indien een bij de desbetreffende dienstverlening behorend tarief € 12,- of minder bedraagt;
 - c. indien het een weigering betreft van een ontgrondingsvergunning of een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen, restitutie plaats vindt van 50% van de leges.
2. Indien de aanvraag van een vergunning, ontheffing, enz. als bedoeld in de tarieventabel, wordt ingetrokken alvorens daarop is beschikt, vindt
 - a. indien het verzoek tot intrekking is gedaan binnen zes maanden na datum van het in behandeling nemen van de aanvraag restitutie plaats van 50% van de geheven leges.

- b. indien het verzoek tot intrekking is gedaan zes maanden na datum van het in behandeling nemen van de aanvraag, restitutie plaats van 25% van de geheven leges.
- c. indien het een aanvraag om een ontgrondingsvergunning of een aanvraag om een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen betreft en indien het verzoek tot intrekking is gedaan voordat er een ontwerpbesluit is genomen, restitutie plaats van 70% van de leges.
- d. indien het een aanvraag om een ontgrondingsvergunning of een aanvraag om een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen betreft en indien het verzoek tot intrekking is gedaan nadat er een ontwerpbesluit is genomen, doch voordat er een definitief besluit is genomen, restitutie plaats van 60% van de leges.
- e. Indien het een aanvraag om een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen betreft die de reguliere procedure volgt en indien het verzoek tot intrekking is gedaan voordat er een besluit is genomen, restitutie plaats van 60% van de leges.

Het in het eerste lid van dit artikel onder a en b bepaalde is eveneens van toepassing.

Indien de teruggaaf betrekking heeft op de activiteit bouwen vindt alleen restitutie plaats van het op grond van artikel 2.3.1. bepaalde legesbedrag. Over de overige bedragen vindt geen restitutie plaats.

- 3. Indien van een ontgrondingsvergunning of een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen in het geheel nog geen gebruik is gemaakt en het besluit tot intrekking van die vergunning onherroepelijk is geworden, vindt op schriftelijk verzoek van de belanghebbende of diens rechtverkrijgende – mits gedaan binnen een jaar na datum van verlening van de vergunning – teruggaaf plaats van 50% van de geheven leges, met dien verstande, dat de leges, berekend volgens het algemene tarief, indien begonnen is met de uitvoering van de bouwwerkzaamheden, niet worden gerestitueerd.

Het in het eerste lid van dit artikel onder a en b bepaalde is eveneens van toepassing.

- 4. Indien het een aanvraag om een ontgrondingsvergunning, een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen, Natura 2000 (artikel 2.3.11), de Wet natuurbescherming (artikel 2.4) of de waterwetvergunning en de aanvraag wordt op grond van artikel 4:5 Algemene wet bestuursrecht niet verder behandeld, vindt restitutie plaats van 80% van de geheven leges. Het in het eerste lid van dit artikel onder a en b bepaalde is eveneens van toepassing.

Artikel 7 Vrijstellingen

Leges worden niet geheven voor:

- a. stukken aangevraagd in het openbaar belang door of vanwege openbare besturen, met dien verstande dat dit slechts geldt voor stukken genoemd in de tarieventabel, onder 1.1 t/m 1.3, en dat aan dezelfde aanvrager niet meer dan één exemplaar van hetzelfde stuk wordt afgegeven.
- b. de stukken, genoemd in de tarieventabel, onder 1.2.1, desgevraagd verstrekt aan politieke groeperingen, welke zijn ingeschreven krachtens artikel G2 van de Kieswet en waarvan het bij de laatst gehouden verkiezingen behaalde aantal stemmen niet lager is dan 75% van de kiesdeler, bedoeld in artikel P5 van die wet, voor ten hoogste vijf exemplaren.
- c. de stukken, genoemd in de tarieventabel, onder 1.2.1, verstrekt aan organen van regionale, provinciale en landelijk werkende publiciteitsmedia, voor ten hoogste één exemplaar.
- d. aanvragen in het kader van de Wet natuurbescherming betrekking hebbende op evenementen en het beheer van een Natura 2000-gebied.

Artikel 8 Grens kennisgeving

- 1. Heffing blijft achterwege indien het verschuldigde bedrag per belastingplichtige een bedrag van € 5,- niet te boven gaat.
- 2. Het bepaalde onder lid 1 geldt niet voor de te heffen leges, genoemd in de tarieventabel, onder 1.1.1, 1.1.2 en 1.2.1.

Artikel 9 Vermindering

Een onjuiste kennisgeving kan door de in artikel 227a, lid 2, sub b van de Provinciewet bedoelde provincieambtenaar ambtshalve worden verminderd.

Artikel 10 Overgangsrecht

1. De Legesverordening 2018, vastgesteld bij besluit van Provinciale Staten van 14 december 2017 (Provinciaal Blad 2017, nummer 5929) wordt ingetrokken met dien verstande zij van kracht blijft op de belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.
2. Indien de datum van inwerkingtreding van deze verordening ligt na de in artikel 11, tweede lid, opgenomen datum van ingang van heffing, blijft de in het eerste lid genoemde verordening gelden voor de in de tussenliggende periode plaatsvindende belastbare feiten voor zover de heffing van de leges hiervoor in die periode plaatsvindt.

Artikel 11 Inwerkingtreding

1. Deze verordening treedt in werking op de eerste dag volgende op die van uitgifte van het Provinciaal Blad, waarin de verordening wordt afgekondigd.
2. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2019.
3. De genoemde UAV 2012 normen zoals opgenomen in het hoofdstuk Wet algemene bepalingen omgevingsrecht worden bekendgemaakt door terinzagelegging in het provinciehuis van de provincie Limburg.

Artikel 12 Citeertitel

Deze verordening kan worden aangehaald als: "Legesverordening Limburg 2019"

Tariefentabel voor het jaar 2019 behorende bij en deel uitmakende van de Legesverordening Limburg 2019

		Tarief in €
1	Reproductie (algemeen)	
1.1	Het tarief bedraagt voor het verstrekken van:	
1.1.1	een gewaarmerkt afschrift van een bij een provinciaal bestuursorgaan berustend document, al dan niet op basis van de Wet Openbaarheid van Bestuur	
	a. voor de eerste pagina, A4-formaat	2,45
	b. voor elke volgende pagina, A4-formaat	0,70
1.1.2	een reproductie (daaronder begrepen drukwerk) van een bij een provinciaal bestuursorgaan berustend document, al dan niet op basis van de Wet Openbaarheid van Bestuur, of van enig ander schriftelijk stuk	
	a. voor minder dan 100 kopieën: gratis	
	b. voor 100 of meer kopieën, per kopie (te rekenen vanaf de eerste kopie)	0,35
	c. voor elke reproductie van een ander formaat dan A4, bedragen de kosten een veelvoud van de kosten per A4-formaat	
	d. voor lichtdrukmetaal (kaarten en tekeningen), per afdruk (alle formaten)	10,95
1.2	Het tarief bedraagt voor het verstrekken van:	
1.2.1	verslagen, rapporten, studies e.d. inclusief bijbehorend kaartmateriaal, indien voorradig en voor zover niet elders genoemd op basis van de werkelijke kostprijs met een opslag van 30%	
1.3	Het tarief bedraagt voor het verstrekken van:	
1.3.1	de onder 1.1.2 en 1.2.1 bedoelde informatie in digitale vorm, indien aanwezig en zonder nadere bewerking op cd-rom	24,55
1.4	Boven de voorgenoemde en hierna te noemen tarieven worden ook de kosten van verzending van de onderwerpelijke stukken, overeenkomstig de officiële posttarieven, in rekening gebracht, indien de bescheiden op verzoek worden toegezonden.	

2	Vergunningen, ontheffingen e.d. op grond van provinciale en wettelijke voorschriften	
	ONTGRONDINGENWET	
2.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van:	
2.1.1	een vergunning, of een verlenging daarvan, op grond van de Ontgrondingenwet:	
	a. een algemeen tarief per vergunningsbesluit	121,50
	b. daarenboven, afhankelijk van de hoeveelheid te ontgronden vaste stoffen ⁷ :	
	van 1 tot 10.000 m ³	493,45
	van 10.000 tot 25.000 m ³	2.202,65
	van 25.000 tot 50.000 m ³	4.504,15
	van 50.000 tot 75.000 m ³	9.471,50
	van 75.000 tot 150.000 m ³	18.962,75
	van 150.000 tot 250.000 m ³	28.666,50
	van 250.000 tot 1.000.000 m ³	33.961,95
	van 1.000.000 tot 5.000.000 m ³	83.935,95
	van 5.000.000 tot 10.000.000 m ³	168.634,05
	van 10.000.000 tot 25.000.000 m ³	422.299,70
	van 25.000.000 tot 50.000.000 m ³	845.533,05
	50.000.000 m ³ of meer	1.691.742,60
2.1.2	een wijziging van een vergunning op grond van de Ontgrondingenwet: indien als gevolg van de wijziging de hoeveelheid te ontgronden vaste stoffen niet toeneemt, wordt afhankelijk van de hoeveelheid nog resterende te ontgronden vaste stoffen het volgende tarief in rekening gebracht:	
	van 1 tot 10.000 m ³	230,95
	van 10.000 tot 25.000 m ³	866,00
	van 25.000 tot 150.000 m ³	1.731,80
	150.000 m ³ of meer	6.255,40
	Indien als gevolg van de wijziging de hoeveelheid te ontgronden vaste stoffen toeneemt, wordt over de extra hoeveelheid te ontgronden vaste stoffen het in artikel 2.1.1 genoemde tarief in rekening gebracht.	

⁷ Gelet op de Heffingsverordening ontgrondingen wordt de hoeveelheid te ontgronden vaste stoffen als volgt gedefinieerd: De hoeveelheden vaste stoffen gemeten in profiel van de ontgraving. Dit zijn bruto hoeveelheden. Alle vaste stoffen, die op basis van een vergunning vergraven kunnen worden, worden meegeteld. Naast de verhandelbare vaste stoffen tellen ook de niet verhandelbare teelaarde, dekgronden, mors e.d. mee.

		Tarief in €
2.1.3	een vergunning, verlenging of wijziging van een vergunning op grond van de Ontgrondingenwet waarbij geen uniforme openbare voorbereidingsprocedure, als bedoeld in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht, wordt toegepast	740,10
	WATERWET	
2.2	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van:	
2.2.1	een vergunning, zoals bedoeld in artikel 6.4 van de Waterwet of een wijziging van de jaarhoeveelheid en/of locatie en/of pakket van de onttrekking, met uitzondering van een wijziging van een vergunning inhoudende een vermindering van de vergunde hoeveelheid:	
	a. afhankelijk van de (nieuwe) hoeveelheid te onttrekken grondwater per jaar:	
	Van 0 tot 50.000 m ³	3.755,60
	Van 50.000 tot 100.000 m ³	5.633,35
	Van 100.000 tot 200.000 m ³	9.382,50
	Van 200.000 tot 500.000 m ³	11.260,40
	Van 500.000 tot 1.500.000 m ³	13.138,10
	1.500.000 m ³ of meer	14.914,05
	b. een wijziging van de vergunning en/of de voorschriften op aanvraag van de vergunninghouder dan wel diens rechtsopvolger, zoals bedoeld in artikel 6.22 van de Waterwet, van een vergunning als bedoeld onder a.	1.935,00
2.2.2	een vergunning voor het onttrekken en infiltreren van grondwater ten behoeve van een bodemenergiesysteem (ontwikkelen duurzame energie) tot 100.000 m ³ per jaar of een wijziging van een dergelijke vergunning of vergunningsvoorschriften	1.448,85

WET ALGEMENE BEPALINGEN OMGEVINGSRECHT

Begripsbepalingen

Bouwkosten: de aannemingssom, exclusief omzetbelasting, als bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken en van technische installatiewerken 2012 (UAV 2012; Stcrt. 2012, 1567)⁸, voor het uitvoeren van werk, of voor zover deze ontbreekt een raming van de kosten die voortvloeien uit aangegane verplichtingen ten behoeve van de fysieke realisatie (het bouwen) van de bouwwerken, exclusief omzetbelasting. Indien het bouwen geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschiedt wordt in deze titel onder bouwkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor het tot stand brengen van het bouwwerk waarop de aanvraag betrekking heeft (exclusief omzetbelasting).

Ter bepaling van de legeskosten dient bij de aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het bouwen een begroting te worden ingediend.

Omgevingsvergunning

2.3

Het tarief bedraagt ter zake van het in ontvangst nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor een project: de som van de verschuldigde leges voor de verschillende activiteiten of handelingen waaruit het project geheel of gedeeltelijk bestaat en waarop de aanvraag betrekking heeft en de verschuldigde leges voor de extra toetsen die in verband met de aanvraag moeten worden uitgevoerd, berekend naar de tarieven en overeenkomstig het onder titel 2.3 bepaalde. In afwijking van de vorige volzin kan ook per activiteit, handeling of andere grondslag een legesbedrag worden gevorderd.

⁸De genoemde UAV 2012 normen zoals opgenomen in het hoofdstuk Wet algemene bepalingen omgevingsrecht worden bekendgemaakt door terinzagelegging in het provinciehuis van de provincie Limburg.

		Tarief in €
2.3.1.1	<p>Bouwactiviteiten</p> <p>Voor een bouwactiviteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid onder a van de Wabo, bedraagt het tarief (met inbegrip van vooroverleg):</p> <p>a. indien de bouwkosten minder of gelijk zijn aan € 20.000</p> <p>b. indien de bouwkosten meer dan € 20.000 doch maximaal € 50.000 bedragen</p> <p>c. indien de bouwkosten meer dan € 50.000 doch maximaal € 100.000 bedragen</p> <p>d. € 3.717,75 vermeerderd met 2,6% van de bouwkosten voor zover de bouwkosten meer bedragen dan € 100.000 doch niet hoger dan € 400.000</p> <p>e. € 11.526,85 vermeerderd met 1,65% van de bouwkosten voor zover de bouwkosten meer bedragen dan € 400.000 doch niet hoger dan € 1.000.000</p> <p>f. € 21.426,85 vermeerderd met 0,44% van de bouwkosten voor zover de bouwkosten meer bedragen dan € 1.000.000 doch niet hoger dan € 5.000.000</p> <p>g. € 39.026,85 vermeerderd met 0,09% van de bouwkosten voor zover de bouwkosten meer bedragen dan € 5.000.000.</p>	<p>746,75</p> <p>1.886,70</p> <p>3.717,75</p>
2.3.1.2	Indien na een expliciete beoordeling op verzoek blijkt dat de aanvraag vergunningsvrij is betreft het tarief:	117,45
2.3.2.1	<p>Welstandsadvies</p> <p>Onverminderd het bepaalde in onderdeel 2.3.1 bedraagt het tarief voor een welstandadvies:</p> <p>a. indien de bouwkosten minder of gelijk zijn aan € 20.000</p> <p>b. indien de bouwkosten meer dan € 20.000 doch maximaal € 55.000 bedragen</p> <p>c. indien de bouwkosten meer dan € 55.000 doch maximaal € 110.000 bedragen</p> <p>d. indien de bouwkosten meer dan € 110.000 doch maximaal € 440.000 bedragen</p> <p>e. indien de bouwkosten meer dan € 440.000 doch maximaal € 1.100.000 bedragen</p> <p>f. indien de bouwkosten meer dan € 1.100.000 doch maximaal € 5.500.000 bedragen</p> <p>g. indien de bouwkosten meer dan € 5.500.000 doch maximaal € 27.500.000 bedragen</p> <p>h. indien de bouwkosten meer dan € 27.500.000 bedragen</p>	<p>222,40</p> <p>222,40</p> <p>222,40</p> <p>389,20</p> <p>389,20</p> <p>723,05</p> <p>723,05</p> <p>723,05</p>
2.3.2.2	Indien zich tijdens de beoordeling van de aanvraag wijzigingen voordoen in het bouwplan (onderdeel 2.3.1) en daarvoor een nieuwe welstandstoets noodzakelijk is, zijn de tarieven zoals opgenomen in onderdeel 2.3.2.1 overeenkomstig van toepassing.	

2.3.3	<p>Beoordeling bodemrapport</p> <p>Onverminderd het bepaalde in de andere onderdelen van dit hoofdstuk bedraagt het tarief, indien krachtens wettelijk voorschrift voor de in dat onderdeel bedoelde aanvraag een bodemrapport wordt beoordeeld:</p> <p>a. Voor de beoordeling van een milieukundig bodemrapport 578,60</p> <p>b. Voor de beoordeling van een archeologisch bodemrapport 578,60</p>	
2.3.4	<p>Beoordeling aanvullende gegevens</p> <p>Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van aanvullende gegevens die worden ingediend nadat de aanvraag tot het verstrekken van een vergunning voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder a, van de Wabo al in behandeling is genomen</p>	247,25
2.3.5	<p>Uitvoeren werk of werkzaamheden</p> <p>Het tarief bedraagt voor een aanlegactiviteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder b, van de Wabo voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden, in gevallen waarin dat bij bestemmingsplan, beheersverordening of voorbereidingsbesluit is bepaald</p>	752,30
2.3.6	<p>Planologisch strijdig waarbij al dan niet tevens sprake is van een bouwactiviteit</p> <p>Het tarief bedraagt voor een activiteit waarbij sprake is van planologisch afwijkend gebruik als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder c van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht:</p> <p>a. indien artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 1°, van de Wabo wordt toegepast (binnenplanse afwijking) 352,35</p> <p>b. indien artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 2°, van de Wabo wordt toegepast (buitenplanse kleine afwijking of tijdelijke afwijking) 352,35</p> <p>c. indien artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 3°, van de Wabo wordt toegepast (buitenplanse afwijking) 3.251,35</p> <p>d. indien artikel 2.12, eerste lid, onder b, van de Wabo wordt toegepast (afwijking van exploitatieplan) 352,35</p> <p>e. indien de aanvraag een project van provinciaal belang betreft, de activiteit in strijd is met de regels die zijn gesteld krachtens artikel 4.1, derde lid, van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 2.12, eerste lid, onder c, van de Wabo wordt toegepast (afwijking van provinciale regelgeving) 587,25</p> <p>f. indien de aanvraag een project van nationaal belang betreft, de activiteit in strijd is met de regels die zijn gesteld krachtens artikel 4.3, derde lid, van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 2.12, eerste lid, onder c, van de Wabo wordt toegepast (afwijking van nationale regelgeving) 352,35</p>	

		Tarief in €
	g. indien artikel 2.12, eerste lid, onder d, van de Wabo wordt toegepast (afwijking van voorbereidingsbesluit)	352,35
2.3.7	<p>Activiteiten met betrekking tot monumenten of beschermde stads- of dorpsgezichten</p> <p>Het tarief bedraagt voor activiteiten met betrekking tot monumenten of beschermde stads- of dorpsgezichten:</p>	
	a. indien de aanvraag betrekking heeft op activiteiten met betrekking tot monumenten of beschermd stads- en dorpsgezicht als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder f, van de Wabo voor het slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen van een beschermd monument op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht	293,70
	b. indien de aanvraag betrekking heeft op een activiteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder h, van de Wabo voor het slopen van een bouwwerk in een beschermd stads- of dorpsgezicht	293,70
	c. indien de aanvraag betrekking heeft op activiteiten als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, onder b, 1° en 2°, van de Wabo voor het slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen van een krachtens provinciale of gemeentelijke verordening aangewezen monument, of het herstellen, gebruiken of laten gebruiken daarvan op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht	293,70
	d. indien de aanvraag betrekking heeft op activiteiten als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, onder c, van de Wabo voor het slopen van een bouwwerk dat krachtens provinciale of gemeentelijke verordening is aangewezen als beschermd stads- of dorpsgezicht	293,70
2.3.8	<p>Sloopactiviteiten</p> <p>Het tarief bedraagt:</p>	
	a. Indien de aanvraag betrekking heeft op een sloopactiviteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder g, van de Wabo voor het slopen van een bouwwerk waarvoor een omgevingsvergunning wordt verleend indien het gaat om vrijkomend puin met een inhoud tot 100 m ³	234,85
	b. gelijk of hoger dan 100 m ³	587,25
	c. indien bij de aanvraag sprake is van een bouwwerk waarin asbest of een asbesthoudend product aanwezig is wordt het tarief verhoogd met een bedrag van	234,85

		Tarief in €
2.3.9	<p>Aanleggen of verandering brengen in een weg</p> <p>Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van een vergunning als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, onder d, van de Wabo in samenhang met de provinciale verordening/reglement of de APV van de gemeente voor het aanleggen of brengen van verandering in de wijze van aanleg van een weg, voor zover daarvoor tevens een verbod geldt als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder b, van de Wabo</p>	293,70
2.3.10	<p>Uitweg/inrit</p> <p>Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van een vergunning als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, onder e, van de Wabo in samenhang met de provinciale verordening of de APV van de gemeente voor het maken, hebben, veranderen of veranderen van het gebruik van een uitweg</p>	117,45
2.3.11	<p>Handelingen in of nabij Natura 2000-gebieden/gevolgen voor habitats en soorten</p> <p>Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder i, Wabo voor het realiseren van een project of het verrichten van een andere handeling als bedoeld in artikel 2.2aa, onder a, Besluit omgevingsrecht, indien de aanvraag betrekking heeft op:</p>	
	a. Landbouw en overige	2.598,85
	b. Industrie	12.909,50
	c. Infrastructuur	19.356,40
2.3.12	<p>Andere activiteiten</p> <p>Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag als bedoeld in:</p>	
	a. artikel 2.1, eerste lid, onder i, van de Wabo voor het verrichten van een andere activiteit die behoort tot een bij AMvB aangewezen categorie activiteiten die van invloed kunnen zijn op de fysieke leefomgeving	117,45
	b. artikel 2.2, tweede lid, van de Wabo voor het verrichten van een activiteit die geheel of gedeeltelijk bestaat uit andere activiteiten en die behoren tot een bij provinciale, gemeentelijke of waterschapsverordening aangewezen categorie activiteiten die van invloed kunnen zijn op de fysieke leefomgeving	117,45

		Tarief in €
2.3.13	<p>Omgevingsvergunning in twee fasen</p> <p>Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning op verzoek in twee fasen plaatsvindt, als bedoeld in artikel 2.5, eerste lid, van de Wabo, bedraagt het tarief voor elke fase het bedrag dat voortvloeit uit toepassing van de tarieven voor de activiteiten waarop de fase betrekking heeft.</p>	
2.3.14	<p>Wijziging omgevingsvergunning als gevolg wijziging project</p> <p>Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het wijzigen van een omgevingsvergunning als gevolg van een, naar de omstandigheden beoordeeld, geringe wijziging in het project</p>	247,25
	<p>Wet natuurbescherming</p>	
2.4	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van:	
2.4.1	een vergunning, voor het realiseren van projecten of het verrichten van andere handelingen als bedoeld in artikel 2.7, tweede lid, Wet natuurbescherming indien de aanvraag betrekking heeft op:	
	a. Landbouw en overige	2.598,85
	b. Industrie	12.909,50
	c. Infrastructuur	19.356,40
3	Overige diensten	
3.1	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verlenen van een andere, vergunning of ontheffing of tot het nemen van een andere beschikking, voor zover niet afzonderlijk genoemd	247,25

Deze tarieventabel 2019 behoort bij en maakt deel uit van de Legesverordening Limburg 2019.

Bijlage 8: Grondwaterheffingsverordening Provincie Limburg 2019

DE GRONDWATERHEFFINGSVERORDENING LIMBURG 2019

Artikel 1 Begripsbepalingen

In deze verordening wordt verstaan onder:

- a. infiltratie: brengen van water in de bodem, ter aanvulling van het grondwater, in samenhang met het onttrekken van grondwater;
- b. onttrekking: onttrekken van grondwater door middel van een onttrekkingsinrichting;
- c. onttrekkingsinrichting: inrichting of werk, bestemd voor het onttrekken van grondwater;
- d. register: register van onttrekkingen als bedoeld in artikel 5.8.1 van de Omgevingsverordening Limburg 2014;
- e. retourbemaling: onmiddellijk in de bodem brengen van onttrokken grondwater, ter compensatie of vermindering van de gevolgen van de onttrekking.

Artikel 2 Aard van de heffing

1. Onder de naam "grondwaterheffing" wordt een directe heffing op onttrekking van grondwater geheven ter bestrijding van de kosten als bedoeld in artikel 7.7 van de Waterwet.
2. Geen grondwaterheffing wordt geheven in die gevallen waarin onttrekking van grondwater ingevolge artikel 7.1 van het Waterbesluit is vrijgesteld van grondwaterheffing.

Artikel 3 Heffingsplicht

Indien ingevolge artikel 2 grondwaterheffing op onttrekking van grondwater wordt geheven, is heffingsplichtig de houder van een onttrekkingsinrichting die gedurende het belastingjaar of een deel daarvan is ingeschreven in het register.

Artikel 4 Belastingjaar

Het heffingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar.

Artikel 5 Maatstaf van heffing

1. De heffing wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater, gemeten in kubieke meters per heffingsjaar.
2. Als water wordt geïnfilteerd of retourbemaling plaats vindt, wordt de in de bodem gebrachte hoeveelheid voor de helft in mindering gebracht op de onttrokken hoeveelheid.

Artikel 6 Tarief

Het tarief per kubieke meter onttrokken grondwater bedraagt € 0,01626.

Artikel 7 Wijze van heffing

De heffing wordt geheven bij wege van aanslag.

Artikel 8 Aangifte

De ambtenaar als bedoeld in artikel 227a, tweede lid, sub b, van de Provinciewet verstrekt aan de heffingsplichtige op verzoek of ongevroegd een aangiftebiljet.

Artikel 9 Tijdstip van betaling

1. Een aanslag wordt betaald in twee gelijke termijnen, die vervallen op de laatste dag van de eerste en de derde maand die volgen op de maand waarin het aanslagbiljet is gedagtekend.
2. Een navorderingsaanslag wordt betaald binnen één maand na dagtekening.

Artikel 10 Vrijstelling

De heffing wordt niet geheven over onttrekkingen ten behoeve van beregening of bevoeiing of overige onttrekkingen van 10.000 m³ of minder per jaar.

Artikel 11 Vermindering

Een onjuiste belastingaanslag kan door gedeputeerde staten ambtshalve worden verminderd.

Artikel 12 Overgangsrecht

De Grondwaterheffingsverordening Limburg 2018 (Provinciaal Blad 2017, nummer 5919) wordt ingetrokken met ingang van de in artikel 13, tweede lid, genoemde datum van ingang van de heffing, met dien verstande dat zij van toepassing blijft op de belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.

Artikel 13 Inwerkingtreding

1. Deze verordening treedt in werking met ingang van de dag na die van de bekendmaking.
2. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2019.

Artikel 14 Citeertitel

Deze verordening wordt aangehaald als Grondwaterheffingsverordening Limburg 2019.

Bijlage 9: Lijst met afkortingen

A

AAC	Adviescommissies ambtelijk
AAE	Aanvalsplan Asbest en Energie
ACC	Aviation Competence Center
AKDL	Archeologische Kennis Databank Limburg
ALW	Agenda Limburg Woningmarkt
AMIBM	Aachen-Maastricht Institute for Biobased Materials
ANLB	Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
APG	Algemene Pensioen Groep
APPA	Algemene Pensioenwet politieke ambtsdragers
AS	Applied Sciences
ASR	Nederlandse Verzekeringsmaatschappij voor alle Verzekeringen
AV	Aviation Valley
AVA	Algemene Vergadering van Aandeelhouders
AVC	Aviation Valley Commandiet BV
AZM	Academisch Ziekenhuis Maastricht

B

B&W	Burgemeester en Wethouders
BAC	Adviescommissies bestuurlijk
BBP	Bruto binnenlands product
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BC	Business Cases
BCC	Brightlands Chemelot Campus
BCF	BTW-Compensatiefonds
BCGV	Brightlands Campus Greenport Venlo
BD	Business Development
BGM	Buitengoed Geul en Maas
BIF	Brightlands Innovation Factory
BISS	Business Intelligence & Smart Service
BL-MHC	Brightlands Maastricht Health Campus
BMC	Brightlands Materials Center
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BO-MIRT	Bestuurlijk Overleg - Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
BP	Bestemmingsplan
BP	Business Plan
BPL	Buitenring Parkstad Limburg
BPMAA	Business Park Maastricht Aachen Airport
BRP	Bruto regionaal product
BRZO	Besluit Risico Zware Ondernemingen
BSSC	Brightlands Smart Service Campus
BT	Brightlands Techruption
BTW	Belasting toegevoegde waarde
BU	Brains Unlimited

BV Besloten Vennootschap
BZK Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

C

CAO Collectieve Arbeidsovereenkomst
CB Constructief Beheer
CBDS Centre for Big Data Statistics
CBL Cross Border Leases
CBS Centraal Bureau voor de Statistiek
CCL Co-creatielab
CdK Commissaris van de Koning
CEF Connecting Europe Facility
CEO Chief Executive Officer
CHILL Chemelot Innovation and Learning Labs
CHV Campus Huisvesting
CIP Chemelot Industrial Park
CMD Campus Management & Development
CM&D BV Campus Heerlen Management & Development B.V.
CROW Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CSV Claim Staat Vennootschap
CV Commanditaire Vennootschap
CVGV Campus Vastgoed Greenport Venlo

D

DCGV Development Company Greenport Venlo
DHZ Deltaplan Hoge zandgronden Zuid Nederland
DNA Desoxyribo Nucleic Acid
DPRA Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
DRIS Dynamisch Reizigers Informatie Systeem
DSM Dutch State Mines

E

EAL Educatieve Agenda Limburg
ECB Europese Centrale Bank
ECRN European Chemical Regions Network
EDB Economic Development Board
EGLM Electric Green Last Mile
EGTC European Grouping of Territorial Cooperation
EGTS Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking
EIPA European Institute of Public Administration
EMR Euregio Maas-Rijn
EMU Europese Economische en Monetaire Unie
ENCI Eerste Nederlandse Cement Industrie
ERAC European and Regional Affairs Consultants
ERMN Euregio Rijn-Maas-Noord
ERW Euregio Rijn Waal
ESCB Expertise Centrum Business Services Venlo

EV	Eigen Vermogen
EZ	Economische Zaken
EZK	Ministeries van Economische Zaken en Klimaat

F

FDL	Feed Design Lab
FEB	Financiën, Economische zaken en Bestuur
FED	Federal Reserve
FIDO	Wet financiering decentrale overheden
FISS	Financieel Instrumentarium Sturing en Samenwerking
FTE	Fulltime-equivalent

G

GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GOML	Gebiedsontwikkeling Midden-Limburg
GOW	Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum
GROS	Grensoverschrijdende Samenwerking

H

HBLM	Holding Businesspark Luchthaven Maastricht
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HCA	Human Capital Agenda
HEFI	Healthy Eating and Food Innovation
HNP	Huis van de Nederlandse Provincies
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HvdS	Huis voor de Sport
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma

I

I&M	Infrastructuur en Milieu
IBA	Internationale Bau Ausstellung
IBP	Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland
IBT	Interbestuurlijk toezicht
ILW	Integrale Limburgse Wateraanpak
InSciTe	Institute for Science & Technology
IP	Industrial Park
IPO	Interprovinciaal overleg
IPS	Industriepark Swentibold
IRP	Investor Relations Programma
IRR	Internal Rate of Return
ITEM	Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and Mobility
ITR	Investeringsprogramma Toerisme & Recreatie
IVN	Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid
iVRI's	intelligente Verkeersregelinstallaties
I&W	Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat

J

JIP	Jaarlijks Investeringsprogramma
JOGG	Jongeren op Gezond Gewicht
JOLA	Jonge Landbouwers

K

KAR	Korte Afstands Radio
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KpVV	Kennisplatform Verkeer en Vervoer
KRW	Kader Richtlijn Water
KvK	Kamer van Koophandel

L

LAGV	Landbouw Agrofood Greenport Venlo
LBDF	Limburg Business Development Fonds
LDAVM	Land Development AviationValley Maastricht
LEF	Limburgse Energie Fonds
LEKTA	Limburgse Energie en Klimaat Transitie Aanpak
LHB	Limburgse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen
LIME	Limburg Meet
LINK	Limburg Investeert in Kenniseconomie
LIOF	Limburgs Instituut voor Ontwikkeling en Financiering
LLTB	Limburgse Land- en Tuinbouwbond
LLTL	Limburgse Land- en Tuinbouw Loont
LOOT	Landelijke Organisatie Onderwijs en Topsport
LTAR	Lange Termijn Ambitie Rivieren
LVL	Limburgs Verkeersveiligheids Label
LWA	Limburg Werkt Akkoord
LWM	Limburgse Woningmarkt

M

M4i	Maastricht Multimodal Molecular Imaging Institute
M&O	Misbruik en Oneigenlijk gebruik
MAA	Maastricht Aachen Airport
MAAAV	Maastricht Aachen Airport Aviation Valley
MAABI	Maastricht Aachen Airport Beheer & Infrastructuur
MaaS	Mobility as a Service
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MECC	Maastricht Expositie & Congres Centrum
MER	Milieu-effectrapportage
MERLN	Institute for Technology-Inspired Regenerative Medicine
MEZ	Ministerie van Economische Zaken
MHC	Maastricht Health Campus
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MIT	MKB-Innovatiestimulering-Topsectoren
MIUM	Meerjarig Integraal Uitvoeringsprogramma Mobiliteitsopgave
MJP	Meerjarenonderhoudsplan
MKB	Midden- en Klein Bedrijf

MKB-L	Midden- en Klein Bedrijf - Leningenfonds
MMB	Maastricht Maintenance Boulevard
M&O	Misbruik en Oneigenlijk gebruik
MOZL	Mountainbike Ontwikkeling Zuid
MRB	Motorrijtuigenbelasting
MRO	Maintenance, Repair & Overhaul
MTN	Medium Term Notes
MUMC	Maastricht Universitair Medisch Centrum
MW	MegaWatt

N

N2000	Natura 2000
NB-wet	Natuurbeschermingswet
NDW	Nationale Databank Wegverkeersgegevens
NEDAB	Niet economische diensten van algemeen belang
NFIA	Netherlands Foreign Investment Agency
NKE	Nationale Klimaat- en Energieakkoord
NLP	Nieuw Limburgs Peil
NLZL	Nationaal Landschap Zuid-Limburg
NNN	Nationaal Natuur Netwerk
NOVI	Nationale omgevingsvisie
NV	Naamloze Vennootschap
NRW	Nordrhein Westfalen
NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
NSW	Natuurschoon Wet
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek

O

OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OGOR	Optimale Grond en Oppervlakte water Regime
OGV	Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo
OL	Ondernemend Limburg
OM	Openbaar Ministerie
ON	Opdrachtnemer
OP-Zuid	Operationeel Programma - Zuid-Nederland
OTB	Ontwerp Tracebesluit
OV	Openbaar Vervoer
OVL	Omgevingsverordening Limburg
OvV	Onderzoeksraad voor Veiligheid
OW	Ontgrondingenwet
OWN	Onderliggend Wegennet

P

PAPL	Public Affairs Platform Limburg
PB	Provinciaal Bestuur
PBE	Publiek Belang Elektriciteitsproductie

P&C	Planning en Control
P&F	Participaties & Financiering
P&O	Personeel en Organisatie
PA	Public Affairs
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PGV	Programma Greenport Venlo
PIO	Platteland in Ontwikkeling
PIP	Provinciaal Inpassingsplan
PLA	Programma Limburg Agrofood
PM	Pro Memorie
PMPC's	Product Markt Partner Combinaties
PO	Passend onderwijs
POL	Provinciaal Omgevingsplan Limburg
POP	Plattelandsontwikkelingsprogramma
PPA	Plan Public Affairs
PPS	Publiek Private Samenwerking
PS	Provinciale Staten
PSI	Provinciale Stuurgroep Integriteit
PTC	Protonen Therapie Centrum
PZN	Philharmonie Zuidnederland

Q

QCP	Quality Circular Polymers
QE	Quantitative Easing

R

R&D	Research and Development
RB	Reconstructief Beheer
RBML	Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens
REBIS	Regionaal economisch bedrijventerreinen-informatiesysteem
RES	Renewable Energy Systems
RGP	Regeling Grote Projecten
RGV	Railterminal Greenport Venlo
RLN	Ruimte Landbouw en Natuur
ROR	Richtlijn Overstromingsrisico's
ROVL	Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Limburg
RPMV	Rivierpark Maasvallei
RUD	Regionale Uitvoerings Diensten
RUD-ZL	Regionale Uitvoerings Diensten Zuid Limburg
RUD-LN	Regionale Uitvoerings Diensten Limburg Noord
RUDDO	Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden
RvR	Ruimte voor Ruimte
RvS	Raad van State
RVWN	Regionaal Verbindend Wegennet
RWS	Rijkswaterstaat

S

SAL	Sociale Agenda Limburg
SBSSC	Service & Brightlands Smart Service Campus
SEDEC	Sociaal Beleid, Onderwijs, Werkgelegenheid, Onderzoek en Cultuur
SFR	Snelfietsroute
SGA	Servicepunt Grensoverschrijdende Arbeidsbemiddeling
SILG	Subsidieverordening Inrichting Landelijk Gebied
SIS	Smart Industry Services
SKB	Schatkistbankieren
SMART	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden
SNL	Subsidiestelsel Natuur en Landschap
SOK	Samenwerkingsovereenkomst
SPA	Strategische Public Affairs
SPV	Strategisch Plan Verkeersveiligheid
SROI	Social Return On Investment
SSC	Smart Services Campus
SSWL	Stichting Servicebureau Wildbeheereenheden Limburg
STRONG	Structuurvisie Ondergrond
SVn	Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten
SWUNG	SamenWerking in de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid

T

TB	Tracebesluit
TBO	Terrein Beherende Organisatie
TCGI	Trade Center Global Investment BV
TEN-T	Trans Europese Transport Netwerken
TLW	Transitiefonds Limburgse Woningmarkt
TMH	Tram Maastricht Hasselt
TN	Trajectnota
TN/MER	Trajectnota/Milieueffectrapportage
TPN	Trade Port Noord
TSL	Topsport Limburg

U

u/g	Uitgeleend geld
UM	Universiteit Maastricht
UP	Uitvoeringsprogramma
UvW	Unie van Waterschappen
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen

V

VDL	Van der Leegte
VFCC	Venlo Food Claims Center
VHT	Verkeershandhavingsteam
VHR	Vogel Habitat Richtlijn
VI	Voortgangsnota Internationalisering
VIT	Verbeterplan Interbestuurlijk Toezicht
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten

VO Voortgezet onderwijs
Vpb Wet op de vennootschapsbelasting
VTH Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VVM Verkeers- en Vervoersmanagement

W

Wabo Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WARH Wet Algemene Regels Herindeling
WHVBZ Wet Hygiene en Veiligheid Badinrichtingen en Zwemgelegenheden
WL Waterschap Limburg
WML Waterleiding Maatschappij Limburg
Wnb Wet natuurbescherming
WO Wetenschappelijk onderwijs
Wrgt Wet revitalisering generiek toezicht
WRO Wet ruimtelijke ordening

Z

ZBO Zelfstandige Bestuursorganen
ZL Zuid-Limburg
ZLSM Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij
ZON PV Fotovoltaïsche zonne-energie
ZWL Zo Werkt Limburg

Bijlage 10: Verwerkte en aangenomen moties

In de Programmabegroting 2019 zijn reeds verwerkt (op volgorde van de productnummers):

Behorende bij product 1.3.2. Onderwijs

Motie 774 Van de Ven c.s. inzake Limburgs Onderwijslab (PS 17 juni 2016)

Dictum:

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- Een Limburgs Onderwijslab te faciliteren waarin nieuwe initiatieven voor Primair en Voortgezet Onderwijs gestimuleerd en begeleid kunnen worden.
- Hiertoe een voorstel te doen aan Provinciale Staten.
- De benodigde middelen hiertoe aan te wenden uit de investeringslijn Onderwijskwaliteit voor de Toekomst zoals omschreven in de Kaderbrief Onderwijs.

Programmabegroting 2019:

Met de opgezette “OnderwijsWerkplaats Limburg” is invulling gegeven aan de motie 774 inzake Limburgs Onderwijslab. De waardes bij de prestatie indicatoren refereren aan het feit dat de “OnderwijsWerkplaats Limburg” is opgezet en in functie is.

€ x 1.000

t/m 2018	2019	Totaal
1.144	56	1.200

Behorende bij product 2.1.1. Sociale innovatie

Motie 2320 Hermans c.s. inzake kennisdeling burgerinitiatieven (PS 7 juli 2017)

Dictum:

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op om:

- In overleg met relevante maatschappelijke organisaties te komen tot een voorstel voor goede kennisdeling in Limburg.

Programmabegroting 2019:

De Provincie heeft geïnvesteerd in het opbouwen en verstevigen van een sociale kennisinfrastructuur en zorgt voor de continuïteit gedurende de rest van de coalitieperiode.

Behorende bij product 2.1.1. Sociale innovatie

Motie 2389 3e gewijzigd Houben c.s. inzake Onderzoek naar kinderen in onze provincie met aangeboren afwijkingen (PS 15 juni 2018)

Dictum:

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op:

- Een wetenschappelijk onderzoek te stimuleren naar de redenen waarom er in Limburg en dan met name in Parkstad en Noord-Limburg meer baby's worden geboren met een afwijking en/of geestelijke beperking.
- De resultaten uit het onderzoek mee te nemen in de effectmetingen van de Sociale Agenda.
- Binnen de Sociale Agenda acties te ondernemen om een gezonde levensstart bij kinderen verder te stimuleren.

Programmabegroting 2019:

"PS worden in september 2018 met een mededeling portefeuillehouder over de wijze van uitvoering van de motie geïnformeerd."

Behorende bij product 2.1.2. Bouwen aan eigen kracht

Motie 2409 gewijzigd Hermans Claessens inzake structuurversterkende investeringen in gemeenschapshuizennummer (PS 29 juni 2018)

Dictum:

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- 1 miljoen euro extra beschikbaar te stellen voor de uitvoering van de subsidieregeling Structuurversterkende investeringen in gemeenschapsaccommodaties en hiertoe in de Programmabegroting 2019 een dekkingsvoorstel te doen.

Programmabegroting 2019:

Middels deze motie wordt het subsidieplafond van de Nadere subsidieregels structuurversterkende investeringen in gemeenschapsaccommodaties verhoogd. We faciliteren de (her)ontwikkeling van unieke en vrij toegankelijke gemeenschapsaccommodaties op kernenniveau, zodat wordt voorzien in een brede ontmoetingsruimte voor alle inwoners van de betreffende kern.

€ x 1.000

t/m 2018	2019	Totaal
0	500	1.000

Behorende bij product 2.4.1. Stedelijke ontwikkeling

Motie 778 Tegels c.s. inzake stadsnatuur in Limburg (PS 8 juli 2016)

Dictum:

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op:

- In samenwerking met gemeentes, bedrijfsleven en andere stakeholders een uitvoeringsplan op te stellen om het aanleggen van stadsnatuur en vergroening van de stedelijke omgeving te stimuleren.
- Conform de afspraak in het coalitieakkoord dat natuur verder ontwikkeld dient te worden binnen de beschikbare middelen, dekking te zoeken voor stadsnatuur en vergroening van de stedelijke omgeving binnen het huidige natuurbudget in combinatie met het budget voor stedelijke ontwikkeling.
- In het najaar 2016 naar Provinciale Staten te komen met een Statenvoorstel hoe er meer stadsnatuur in Limburg aangelegd gaat worden.

In de begroting 2017 is € 2,5 mln. vrijgemaakt voor uitvoering van deze motie.

Programmabegroting 2019:

Met het kader Stadsnatuur wordt uitvoering gegeven aan deze motie.

€ x 1.000

t/m 2018	2019	Totaal
2.075	425	2.500

Behorende bij product 3.2.3. Verkeersveiligheid

Motie 651 Evers c.s. inzake Traffic Informers (PS 19 juni 2015)

Dictum:

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- Te bewerkstelligen het project Traffic Informers te continueren, waarbij de bestaande organisatie eerst ruimte krijgt om verder te professionaliseren en een nieuwe projectmanager te vinden en daarna samen met de provincie een plan maakt om ook na 2015 verder te gaan met het project.
- Structureel middelen te reserveren in de begroting voor het project.
- Goed te voorzien in de tijdige communicatie over de continuering van het project, naar de deelnemende scholen.
- Provinciale staten vóór 1 oktober 2015 een voorstel om het project Traffic Informers te continueren ter besluitvorming voor te leggen.

Programmabegroting 2019:

In het mobiliteitsplan wordt verkeersveiligheid benoemd als één van de doelen.

€ x 1.000

t/m 2018	2019	Totaal
225	75	300

Toelichting:

De gunning van de opdracht t.g.v. deze motie is in 2016 verleend.

Hiervoor is in de periode 2016-2018 jaarlijks een bedrag van € 75.000 uitgegeven. Ook voor 2019 wordt eenzelfde bedrag gereserveerd.

Behorende bij product 3.2.7. Project N280-West

Motie 743 Titulaer c.s. inzake Kelperbrug (PS 5 februari 2016)

Dictum:

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op om:

- Samen met Rijkswaterstaat op korte termijn dekking te zoeken om de robuust uit te voeren vervanging van de Kelperbrug als onderdeel van de noodzakelijke opwaardering van de N280 te garanderen met als uitgangspunt dat iedere partij betaalt voor zijn eigen taak.

Programmabegroting 2019:

Beoogd resultaat is de realisatie van de weginfrastructuur inclusief ontsluitingen en inclusief de Kelperbrug. De dekking voor vervanging van de Kelperbrug wordt geregeld in een naar verwachting in de 2^e helft 2018 te ondertekenen realisatie-overeenkomst tussen RWS en Provincie waarbij de partijen betalen voor hun eigen taken.

Behorende bij product 3.3.1. Transitie Woningmarkt Limburg

Motie 2e Gewijzigde Motie 2346 Verhoijzen c.s. inzake beweging op de woningmarkt (PS 3 november 2017)

Dictum:

Draagt het college op:

- Opnieuw met de woningmarktregio's aan tafel te gaan om te inventariseren welke knelpunten vanwege de veranderde woningmarkt binnen de regio's worden gesignaleerd;
- In kaart te brengen welke mogelijke maatregelen deze knelpunten kunnen opheffen;
- Hierover aan PS te rapporteren voor 1 februari 2018.

Programmabegroting 2019:

GS hebben op 31-01-2018 de rapportage inzake de beweging op de woningmarkt verzonden aan PS (documentnummer 2018/693). In het najaar 2018 zal de stand van zaken Limburgse woningmarkt inclusief de uitwerking van de bovengenoemde motie aan PS worden verzonden.

Behorende bij product 3.8.1. Natuur

Motie 759 Tegels c.s. inzake continuïteit van faunabeheer in Limburg (PS 13 mei 2016)

Dictum:

Roepen het college van GS op om:

- In overleg met de Faunabeheereenheid Limburg en de Wildbeheereenheden te komen met een plan om:
 - a) Kennisuitwisseling tussen de Limburgse jagers op een structurele manier te laten plaatsvinden om daarmee onderling kennis te delen en het noodzakelijke kennisniveau van de Limburgse jagers op peil blijft;

- b) Het starten als jager in Limburg laagdrempeliger en goedkoper te maken; waarbij niet getornd mag worden aan de kwaliteit van de opleiding;
- c) Een natuurgebied in Limburg aan te wijzen dat in principe, voor minimaal 15 jaar, jachtvrij wordt verklaard. Hier dient onder supervisie van de Faunabeheereenheid Limburg en in overleg met organisaties die deskundig zijn op het gebied van ecologisch faunabeheer gezocht te worden naar alternatieve methoden van populatie- en natuurbeheer;
- Voor de uitvoering van dit plan de benodigde middelen te reserveren en de uitwerking van dit plan verder mee te nemen in de nog op te stellen natuurvisie.

Programmabegroting 2019:

Uitvoeren van plan voor kennisuitwisseling jagers en laagdrempeliger en goedkoper maken van de jachtopleiding. De financiële middelen zijn via een subsidiebeschikking aan de Stichting Servicebureau Wildbeheereenheden Limburg grotendeels weggezet in 3 jaarschijven á € 98.218.

€ x 1.000

t/m 2018	2019	Totaal
196	98	294

Behorende bij product 3.8.1. Natuur

Motie 2399 Noodhulp en vervoer zieke en gewonde dieren (PS 29 juni 2018)

Dictum:

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- Met de Dierenbescherming in overleg te gaan over een adequate uitvoering en financiering van deze taken, en hierbij ook opvangcentrum Opglabbeek te betrekken
- Hiervoor in eerste instantie op jaarbasis € 100.000,- in de begroting ter beschikking te stellen.

Programmabegroting 2019:

Op 29 juni 2018 is door Provinciale Staten motie 2399 inzake noodhulp en vervoer van zieke en gewonde dieren aangenomen. Wij zullen de samenwerking met betrokken partijen intensiveren voor zover deze betrekking heeft op de prioritaire soorten.

€ x 1.000

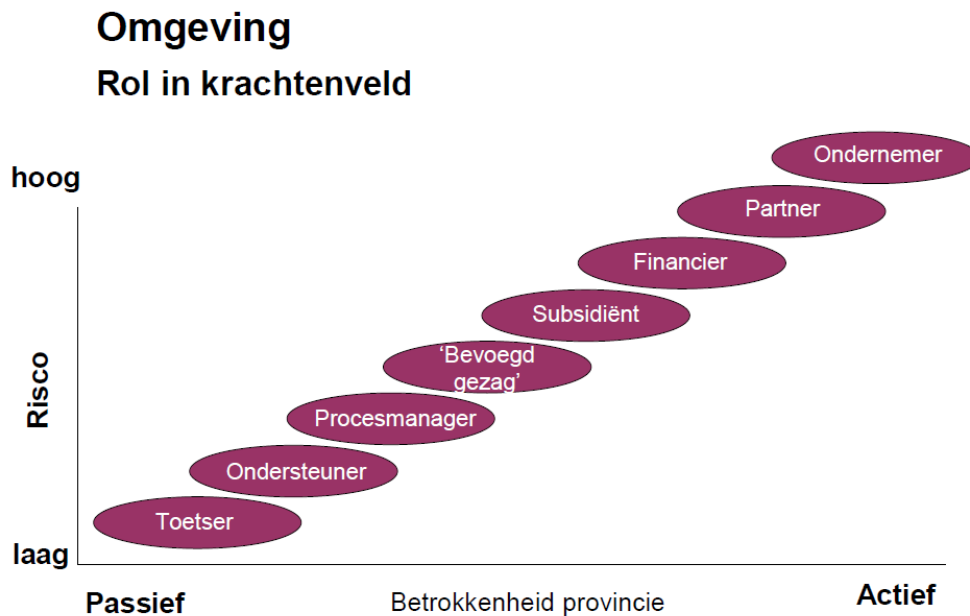
t/m 2018	2019	Totaal
0	n.t.b.	n.t.b.

Bijlage 11: Rollen Provincie

De rol van de Provincie in het externe krachtenveld

De rol van de Provincie in een project, proces of programma is erg divers.

In dit schema wordt de mogelijke rol van de Provincie in projecten geschetst:

Dit schema is uiteraard niet volledig en kan met een beetje creativiteit worden aangevuld: denk maar aan de rol die de Provincie bijvoorbeeld kan vervullen voor het op de agenda zetten van maatschappelijke vraagstukken. Het gaat erom dat de Provincie zich bewust is van haar rol, daar helderheid over verschaft en het gedrag aanpast aan zijn rol. De inhoudelijke opgave van de Provincie wordt in hoge mate bepaald door de positie die zij inneemt. Deze positie kan overigens per fase verschillen.

Bijlage 12: Aangenomen moties en amendementen

Amendement Regionale Energietransitie Convenanten

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op vrijdag 9 november 2018,

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel G-18-038 Programmabegroting 2019 en begroting 2019
Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Constateerende dat:

- Het College van GS de motie 2387 3^e gewijzigd Lodewijks c.s. inzake “regionale energietransitiemix” in de PS-vergadering van juni heeft overgenomen.
- De energietransitie opgave voor Limburg (2030) regionaal en lokaal uitgewerkt moet worden.
- Deze lokale uitwerking nogmaals bevestigd is door de aangenomen motie 2419 Lodewijks inzake “communicatie met betrokkenen over toekomstige energietransitie initiatieven”.

Besluiten:

een nieuw beslispunt 1 toe te voegen aan het Gewijzigde ontwerpbesluit behorend bij het Statenvoorstel G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel Programmabegroting 2019 en begroting 2019 Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg, te weten:

1. Achter de zin op pagina 151, in alinea 3: “Samen met onze partners.....afspraken over inspanningen en verplichtingen” de volgende zin toe te voegen: “Deze afspraken en verplichtingen zullen wij vastleggen in Regionale Energietransitie Convenanten”, in het schema “beoogde resultaten” op pagina 151 een nieuw beoogd resultaat tussen te voegen: “6. Deze afspraken en verplichtingen zullen wij vastleggen in Regionale Energietransitie Convenanten die moeten landen in (deel-) akkoorden met de betreffende gemeenten”. Rol provincie: procesmanager en partner. De daarop volgende beoogde resultaten door te nummeren en de volgende beslispunten in het gewijzigd ontwerpbesluit door te nummeren,

Dries Lodewijks
VVD

Mariska Werrij-Wetzels
CDA

Jasper Kuntzelaers
PvdA

Léon Vaessen
D66

Amendement 28

Gewijzigd

Amendement Budget onderhoud infrastructurele kunstwerken

Provinciale Staten van Limburg in vergadering bijeen op 9 november 2019,

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel Programmabegroting 2019 en begroting 2019 Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Constaterende dat:

- Het beheer en onderhoud van de provinciale weginfrastructuur gedekt wordt uit de bereikbaarheidsmiddelen.
- Nieuwe mobiliteitsprojecten en initiatieven eveneens uit deze middelen gefinancierd dienen te worden.
- Veel provinciale wegen en kunstwerken tientallen jaren geleden zijn aangelegd.
- De Zuidelijke Rekenkamer in zijn rapport d.d. 8 mei 2018 heeft gewezen op een komende vervangings-/investeringsgolf voor kunstwerken doordat deze het einde van hun levensduur bereiken.

Overwegende dat:

- Deze investeringsopgave naar verwachting ook voor andere wegonderdelen zal gelden waaronder de verhardingen en funderingen.
- Een investeringsopgave voor het vervangen van bestaande infrastructuur jaarlijks fors kan verschillen.
- Dat het uit te voeren onderhoud altijd dynamisch en op basis van monitoring en risicoschattingen wordt geprogrammeerd.
- In de begroting 2019 is aangegeven dat er momenteel een herijking van de inzet van de beschikbare bereikbaarheidsmiddelen wordt uitgevoerd en dat naar verwachting de ambities en opgaven deze zullen overstijgen.
- In de begroting 2019 het uitgangspunt is opgenomen dat het beheer van kapitaalgoederen basisonderhoud vóór nieuwe werken gaat.
- Dat langjarig, duurzaam en robuust beheer en onderhoud van de provinciale weginfrastructuur in al zijn facetten (exploitatie en investeringen) geborgd dient te blijven.
- Deze prioriteitstelling ook voor de lange termijn financieel en beleidsmatig geborgd dient te worden.

Besluiten:

- een nieuw beslispunt 1 toe te voegen aan het Gewijzigde ontwerpbesluit behorend bij het Statenvoorstel G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel Programmabegroting 2019 en begroting 2019 Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg, te weten: 1. de tekst in de Programmabegroting 2019 op pagina 104 achter de laatste zin van de beoogde resultaten ("Het uitgangspunt is...

werken gaat”) aan te vullen met de passage: “De voor beheer en onderhoud van bestaande kapitaalgoederen uit te voeren werkzaamheden, voor de periode van de nu voorliggende begroting en meerjarenraming, worden uitgevoerd binnen de in de begroting opgenomen bereikbaarheidsmiddelen. Hierbij heeft dit beheer en onderhoud prioriteit boven nieuwe initiatieven tot aanschaf van kapitaalgoederen. Over de totale opgave en uitvoering worden Provinciale Staten periodiek geïnformeerd via de P&C-producten in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.”;

- Provinciale Staten over de totale opgave en uitvoering periodiek te informeren via de P&C-producten in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen en de daaropvolgende beslispunten in het gewijzigd ontwerpbesluit door te nummeren.

Hans van Wageningen
D66

Aleida Berghorst
PvdA

Andy Rossel
GroenLinks

Pascale Plusquin
PvdD

Johan Geraats
CDA

Tom Baars
SP

Motie 2424
2^e Gewijzigd

Motie woningmarkt

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op vrijdag 9 november 2018,

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel Programmabegroting 2019 en begroting 2019 Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Constateerende dat:

- De woningmarkt dreigt te stagneren;
- De woningmarktbehoeften tussen - maar ook binnen gemeenten groot zijn;
- De starre contingeringsregeling ontwikkelingen belemmert i.p.v. bevordert;
- Senioren geen passende woning vinden;
- Starters op de woningmarkt ondanks leegstand nagenoeg geen kans krijgen;

Van mening zijnde dat:

- Gemeentelijke structuurvisies, ingegeven door provinciaal beleid dit beeld versterken door gebrek aan flexibiliteit;
- Demografische ontwikkelingen, uniform toegepast over de gehele provincie de verstarring en stagnatie in de handwerkt;
- De woningmarkt haar werk moet kunnen doen;
- Door overheden gecreëerde schaarste de Limburger niet mag schaden;

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op:

- Met het oog op provinciale belangen gemeentelijk maatwerk mogelijk te maken;
- Alternatieven uit te werken voor de huidige planvoorraadssystematiek in nieuw beleid;

En gaan over tot de orde van dag.

Herman Nijskens
VVD

~~Mariska Verrij-Wetzels~~
John Verhoisen
CDA

Jasper Kuntzelaers
PvdA

Wilma van Dommelen
D66

Motie *mismatch* bedrijventerreinen

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op vrijdag 9 november 2018,

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel Programmabegroting 2019 en begroting 2019 Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg'.

Constaterende dat:

- De voorraad aan direct uitgeefbare bedrijventerreinen snel krimpt;
- De *mismatch* tussen vraag en aanbod van bedrijventerrein groot is;
- Er op bestaande bedrijventerreinen veel, versnipperd gelegen, ruimte is;
- Direct uitgeefbare bedrijventerreinen een essentiële vestigingsfactor zijn;

Van mening zijnde dat:

- Herverkaveling, revitalisering en herstructurering nodig zijn om deze *mismatch* aan te pakken alvorens nieuwe bedrijventerreinen aan te leggen;
- Er bovendien naar de relatie met andere beleidsterreinen gekeken moet worden;
- Door overheden gecreëerde schaarste de (toekomstige) Limburgse bedrijven niet mag schaden;

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op:

- Werk te maken van de aanpak van de geconstateerde *mismatch* met behoud van verantwoordelijkheden voor gemeenten en provincie;
- Provinciegrens overschrijdende mogelijkheden mee te nemen in deze aanpak in binnen- en buitenland;
- Raakvlakken met de beleidsterreinen arbeidsmarkt, wonen en infrastructuur integraal mee te nemen;

En gaan over tot de orde van de dag

Herman Nijskens
VVD

Mariska Werrij-Wetzels
CDA

Jasper Kuntzelaers
PvdA

Léon Vaessen
D66

Motie Verwijdering drugsafval

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op 9 november 2018

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel G-18-038 Programmabegroting 2019 en begroting 2019
Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Constateerende dat:

- De subsidieregeling vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat voor een bijdrage aan opruiming drugsdumpingen niet gecontinueerd wordt
- Er een stijging van illegale drugsafvaldumping plaats vindt
- Naast allerlei instanties ook particulieren hier de dupe van worden
- De Provincie Limburg geen geld gereserveerd heeft in haar begroting om particuliere grondbezitters tegemoet te komen in de soms hoge kosten van opruiming van drugsafval

Overwegende dat:

- De cofinanciering van Rijkswegge bedoeld was dat gemeenten en provincies in de jaren 2015, 2016 en 2017 samen zouden gaan zoeken naar een duurzame financieringsoplossing
- Dit helaas niet gebeurd is
- Vooral particuliere grondbezitters hier de dupe van zijn geworden.

Van mening zijnde dat:

- Door het tekort aan handhavers een goede controle op dumpingen niet mogelijk is
- Particulieren niet de dupe mogen worden van het feit dat er geen actie ondernomen is en het feit dat er te weinig handhavers zijn

Roepen Provinciale Staten op

- ~~Om in alle potjes van de Provincie Limburg te zoeken naar mogelijkheden voor de dekking van kosten voor het opruimen van illegale dumpingen en Provinciale Staten hierover te berichten in de Statenvergadering van 14 december 2018 doch uiterlijk in de Statenvergadering van 15 februari 2019~~
- te lobbyen voor behoud van de huidige regeling voor dekking van de kosten voor het opruimen van illegale dumpingen van drugsafval en Provinciale Staten hierover te berichten in de Statenvergadering van 14 december 2018 doch uiterlijk in de Statenvergadering van 15 februari 2019

En gaan over tot de orde van de dag

Raimond Franssen
LOKAAL-LIMBURG

Motie inzake onderzoek tweetalig onderwijs Duits

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op 9 november 2018,

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel G-18-038 Programmabegroting 2019 en begroting 2019
Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Constateerende dat:

- deze Statenperiode de agenda voor euregionalisering en buurtaalonderwijs weer verder vorm heeft gekregen;
- er een ambassadeur is aangesteld om bij scholen dit onderwerp onder de aandacht te houden, en de mogelijkheden voor ondersteuning te delen;
- er een expertgroep buurtalen en euregionalisering is ingesteld?
- er een ontzorgpakket is ontwikkeld voor scholen die aan de slag willen met euregionaal en buurtaalonderwijs;

Overwegende dat:

- het aantal leerlingen dat buurtaalonderwijs volgt en met DELF of Goethe certificaten het voortgezet onderwijs verlaat groeit;
- het onderwijs in de lead is bij de huidige en verdere ontwikkeling;

Van mening zijnde dat:

- er zeker voor vmbo leerlingen - met het oog op de euregionale arbeidsmarkt – nog veel bereikt kan worden door de aanpak te intensiveren;
- na alle stappen die deze periode gezet zijn, de tijd rijp is voor de verkenning van een volgende stap;

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- de expertgroep buurtalen en euregionalisering onderzoek te laten doen naar de behoefte aan aanbod van tweetalig onderwijs Duits in het vmbo;
- de expertgroep tevens te laten onderzoeken welke kansen er liggen voor de implementatie van tweetalig onderwijs Duits in het vmbo;
- de expertgroep in het onderzoek ook te laten meenemen welke mogelijke dragers er in de sector voor handen zijn voor de implementatie van tweetalig onderwijs Duits in het vmbo;
- de expertgroep te vragen bij deze aspecten ook aandacht te hebben voor de aansluiting naar het MBO.

En gaan over tot de orde van de dag

Léon Vaessen
D66

Sara Giesen-Cox
CDA

Herman Nijskens
VVD

Jasper Kuntzelaers
PvdA

Pascale Plusquin
PvdD

Motie Continuering Statenspel

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op 09 november 2018,

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel G-18-038 Programmabegroting 2019 en begroting 2019
Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Constateerende dat:

- Er inmiddels bijna 3 jaar invulling wordt gegeven aan Motie 655 Housmans inzake Dag van de Democratie, in de vorm van een Statenspel
- Een groot aantal scholen en leerlingen in Limburg reeds kennis hebben gemaakt met het Statenspel
- Het Statenspel door zowel leerlingen als ook scholen als zeer waardevol wordt ervaren
- Het Statenspel zelfs een landelijke variant heeft gekregen in de vorm van een bezoek aan de Tweede Kamer.

Van mening zijnde dat:

- Het Statenspel een waardevolle aanvulling is op de bestaande maatschappijleer lessen
- Het continueren van het Statenspel en het verder bekend maken van de mogelijkheden onder scholen leidt tot een beter begrip van de parlementaire democratie onder jongeren.

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten

- Het Statenspel te blijven continueren onder de supervisie van het Cluster Communicatie
- De Statenleden actief te blijven betrekken in de uitvoering van het Statenspel waarbij de Statenleden als gastheer/docent en voorzitter op treden.
- De mogelijkheden voor de deelname aan het Statenspel actief te communiceren aan scholen in Limburg

En gaan over tot de orde van de dag.

Robert Housmans
PVV

Max Ruiters
CDA

Jasper Kuntzelaers
PvdA

Herman Nijskens
VVD

Léon Vaessen
D66

Motie de bijen moeten zoemen

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op 9 november 2018

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel G-18-038 Programmabegroting 2019 en begroting 2019
Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Constateerende dat:

- Bijen onmisbaar zijn voor het hele ecosysteem, wereldwijd;
- De bijen voor een groot deel zorg dragen voor het bestuiven van bloemen en planten;
- Het aantal bijenvolken achteruitloopt en zijn verzwakt door de varroamijt;
- Er een gebrek aan goed voedsel voor bijen is;
- Een combinatie van bijenmengsel met hooigrasland meer doelen bereikt kunnen worden;

Van mening zijnde dat:

- Er maatregelen op korte termijn nodig zijn om verdere achteruitgang van de bijenvolken tegen te gaan en daarmee tevens een stimulans aan de imkers te geven;
- We als Provincie Limburg kleine percelen landbouwgrond en reststroken in eigendom hebben die nu verpacht worden en die landbouwkundig niet efficiënt zijn;
- We ook percelen in eigendom hebben die samen met de erosie maatregelen voor Zuid-Limburg een win-win combinatie kunnen vormen door naast kleine percelen en reststroken tevens deze in te richten met bodembedekkers als hooigraslanden, voor veehouderij, al dan niet voor biologisch gebruik;
- De Provincie Limburg hierin met gemeenten, Waterschap Limburg en Rijkswaterstaat als partners in contact moet treden, aangezien ook zij veel restroken in eigendom hebben o.a. langs kanalen, autowegen en plantsoenen.

Ingediend in de vergadering van Provinciale Staten van 9 november 2018

Verzoeken het college van GS om:

- Te onderzoeken welke kleine landbouw- en natuurgronden van de Provincie Limburg kunnen worden ingezet ten behoeve van het verbeteren van de biodiversiteit onder andere door het inzaaien van bijenmengsel;
- Hierbij ook met Waterschap Limburg, gemeenten, Rijkswaterstaat en natuurorganisaties afspraken te maken omtrent de mogelijkheden op hun eigen gronden;
- Hierbij expliciet aandacht te hebben voor meervoudig doelbereik, bijvoorbeeld op het gebied van erosie en biologische landbouw door het inzaaien van hooigrasland;

En gaan over tot de orde van de dag

Johan Geraats
CDA

Wilma van Dommelen
D66

Herman Nijskens
VVD

Jasper Kuntzelaers
PvdA

Lei Hermans
PVV

Motie Smaakcentrum

Provinciale Staten van Limburg in vergadering bijeen op vrijdag 9 november 2018,

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel G-18-038 Programmabegroting 2019 en begroting 2019
Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Overwegende dat

- De afgelopen periode enkele pilots zijn opgestart en ondersteund in het kader van de gezonde school;
- Gezonde voeding een belangrijke basis vormt voor een gezonde levensstijl;
- Veel kinderen de authentieke smaak van groenten, fruit en zuivel niet of onvoldoende kennen;
- Het van belang is om zo jong als mogelijk te starten met een brede smaakontwikkeling;
- Limburg veel authentieke streekproducten kent die de basis van smaakontwikkeling kunnen versterken;

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

- Om samen met een drietal gemeenten in Noord-, Midden- en Zuid-Limburg en basisscholen pilots te faciliteren om te komen tot regionale smaakcentra waarbij de Provincie Limburg naast kennis ook een eenmalige financiële bijdrage levert aan de inrichting van deze smaakcentra;
- Provinciale Staten uiterlijk 01-02-2019 te informeren over de stand van zaken en de voortgang;
- De resultaten in overleg met de initiatiefnemende gemeenten na 2 jaar te evalueren.

En gaan over tot de orde van de dag.

Mariska Werrij-Wetzels
CDA

Herman Nijskens
VVD

Jasper Kuntzelaers
PvdA

Léon Vaessen
D66

Ingediend in de vergadering van Provinciale Staten van 9 november 2018

Motie 2440 **Gewijzigd**

Motie: Vrijkomende Agrarische Bebouwing i.r.t. huisvestingsvraagstuk arbeidsmigranten

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op 9 november 2018

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel G-18-038 Programmabegroting 2019 en begroting 2019
Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Constateerende dat:

- Het aantal veehouderijen de komende jaren fors zal afnemen;
- Dientengevolge waarschijnlijk een grote hoeveelheid loodsen en stallen leeg komt te staan;
- Het onwenselijk is dat deze vrijkomende gebouwen gaan verloederen of aldaar criminele activiteiten worden ontplooid;
- We tegelijkertijd een forse opgaaf hebben ten aanzien van het huisvesten van arbeidsmigranten;

Van mening zijnde dat:

- Vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) mogelijk kan worden ingezet in relatie tot de huisvesting van arbeidsmigranten;
- Deze bebouwing gesloopt dan wel der mate getransformeerd kan worden, zodat kwalitatief goede huisvesting van arbeidsmigranten conform geldende regelgeving mogelijk wordt gemaakt;
- Daarmee twee stevige maatschappelijke opgaven kunnen worden aangepakt;

Verzoeken het college van GS om:

- Samen met gemeenten en werkgevers te bekijken of er mogelijkheden zijn om VAB's in te zetten voor duurzame huisvesting van arbeidsmigranten conform geldende regelgeving;
- Ervoor zorg te dragen dat deze woonfunctie niet gaat conflicteren met naburige agrarische activiteiten;

En gaan over tot de orde van de dag

John Verhoijzen
CDA

Herman Nijskens
VVD

Jasper Kuntzelaers
PvdA

~~Léon Vaessen~~
Wilma van Dommelen
D66

Motie voorbereiden bouwstop geitenhouderij

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op 9 november 2018,

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel G-18-038 Programmabegroting 2019 en begroting 2019 Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Constateerende dat:

- Inmiddels, na de provincies Noord-Brabant en Gelderland, nu ook Utrecht en Overijssel vanwege de volksgezondheidsrisico's een bouwstop voor de geitenhouderij hebben ingesteld
- Deze risico's, wat betreft een verhoogde kans op longontsteking, voor omwonenden zijn aangetoond in het VGO-onderzoek (in opdracht van het Rijk), en nu opnieuw zijn bevestigd in een VGO-vervolgstudie¹
- Er zich in de geitenhouderij een snelle groei annex schaalvergroting voordoet

Overwegende dat:

- Nu alle overige geitenprovincies een bouwstop hebben ingesteld, waardoor de kans zeer is vergroot dat het aantal aanvragen in Limburg zal toenemen
- Inmiddels Limburgse gemeentes (o.a. Nederweert en Gennep) ook al een bouwstop afkondigen, of voorbereiden, c.q. overgaan tot het weigeren van een vergunning
- Er onder de bevolking grote onrust is over de gezondheidsrisico's, zoals o.m. is gebleken bij de vestiging van een geitenhouderij in Eys
- Gelderland en Overijssel, <https://www.overijssel.nl/actueel/dossier-geitenstop/>, de bouwstop motiveren doordat risico beperkende maatregelen op bedrijfsniveau nog niet kunnen worden voorgeschreven, nu de exacte oorzaak van de grotere ziektekans nog niet uit onderzoek duidelijk is en dit onderzoek pas eind 2020 gereed is

Van mening zijnde dat:

- Het vanuit het preventie- en verzorgingsbeginsel niet aanvaardbaar is om in de tussentijd de Limburgse bevolking aan dit verhoogde gezondheidsrisico bloot te stellen
- Een bouwstop proportioneel is nu die bestaande rechten niet aantast
- Vermeden moet worden dat vóór de bouwstop nog vergunningaanvragen moeten worden toegekend

¹ <https://www.limburg.nl/nieuw-onderzoek-geiten-vergroten-kans-op-longontsteking> en <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/Biovetinary-Research/show-bvr/Relatie-nabijheid-geitenhouderij-en-verhoogde-kans-op-longontsteking-bevestigd.htm>

Ingediend in de vergadering van Provinciale Staten van 9 november 2018

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om

- Besluitvorming voor te bereiden die strekt tot het instellen van een voorlopige stop op nieuwvestiging en uitbreiding van geitenhouderijen in Limburg, zolang de onderzoeken van het Ministerie van LNV lopen
- Tevens een Voorbereidingsbesluit voor te leggen, zodat voorkomen wordt dat er in de tussentijd uitbreidingen plaats vinden
- De benodigde besluiten zo snel mogelijk aan Provinciale Staten voor te leggen

En gaan over tot de orde van de dag.

Pascale Plusquin
Partij voor de Dieren

Andy Rossel
GroenLinks

Peter
SP

Lei Hermans
PVV

Raimond Franssen
LOKAAL-LIMBURG

Motie Verhoging subsidieplafond regeling "Nadere subsidieregels duurzame maatschappelijke organisaties 2017-2018

Provinciale Staten van Limburg in vergadering bijeen op 9 november 2018

Gelezen G-18-038 Gewijzigd Statenvoorstel G-18-038 Programmabegroting 2019 en begroting 2019 Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Constateerende dat:

- De afgelopen twee jaren veel scholen, verenigingen en maatschappelijke organisaties hun gebouwen hebben kunnen verduurzamen met gebruikmaking van een provinciale subsidie;
- De beschikbare middelen als gevolg van het vastgestelde subsidieplafond onvoldoende zijn om te kunnen voorzien in de vraag;

Overwegende dat:

- Duurzaamheid en het verduurzamen van gebouwen steeds nadrukkelijker op de maatschappelijke agenda staat;
- Door het toepassen van energiebesparende maatregelen de kosten van energieverbruik voor scholen, verenigingen en maatschappelijke organisaties aanzienlijk kunnen dalen;
- Aanvragers veelal niet in staat zijn om zelf te voorzien in de volledige financiering van de noodzakelijke duurzaamheidsinvesteringen;

Van mening zijnde dat:

- Het stimuleren van duurzaamheidsinvesteringen een belangrijk speerpunt is voor de Provincie Limburg;

Verzoeken GS om:

Het subsidieplafond voor de regeling "Nadere subsidieregels duurzame maatschappelijke organisaties 2017-2018 te verhogen met een bedrag van € 500.000,- en voor deze middelen dekking te zoeken binnen de Programmabegroting 2019 en GS te verzoeken de uitvoering van deze regeling te verlengen tot 01-07-2019.

En gaan over tot de orde van de dag.

CDA	VVD	D66	PvdA
Geert Frische	Herman Nijskens	Léon Vaessen	Jasper Kuntzelaers